BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXXIX
G
25
NAPOLI

XXXIX
G
~~24~~ 25

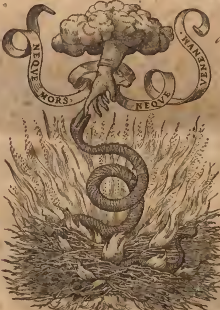
M. ACCIVS
PLAVTVS
EX FIDE, ATQVE AVCTORITATE

COMPLVRIVM LIBRORVM MANVSCRIPTORVM OPERA DIONYS. LAMBINI Monſtrolienſis emendatus: ab eodémque commentariis explicatus.

Adiecta ſunt Plautina loca ex antiquis grammaticis collecta: & ex commentario antiquarum lectionum Iuſti Lipsij multorum Plauti locorum illuſtrationes & emendationes.

Nunc denuò plurimis quæ in priorem editionem irrepſerant mendis repurgatus, multiſque in locis in gratiam antiquariorum illuſtratus.

Cum gemino Indice: priore verborum, locutionum & ſententiarum: poſteriore eorum quæ Commentariis D. Lambini continentur.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

LVGDVNI.

Expenſis Gulielmi Hertman.

M. D. LXXVIII.

CLARISSIMO

ET ERVDITISS. V. GERMANO VALENTI GVELLIO PP. SENATORI AMPLISS. GERMANVS LAMBINVS S. D.

NON ID AGO(vir clariſsime)vt hac mea qualicum-
queepiſtola tantillum ſplendoris & ornamenti pater-
nis vigiliis accedat. Vt enim hactenus in lucem emiſſæ,
ſic & hæ ſatis per ſe ſufficient ad ſui commendationem
& gloriam. Tum quod is non ſum,cui, vel ætas, vel Dei
ſpecialis quidam fauor, aliquid nominis inter æquales,
ne dicam eruditos,attulerit:ac ſi quid nunc poſſem,vererer adhuc, ne ea
in re nimis ſuſpectum eſſet domeſticum teſtimonium. Quinimo vt intelli
gas,me,ſi non doctrinæ,laboris,& tolerantię filium imitatorem relictum,
obſeruantiæ tamen & amoris in te certiſſimum eſſe monimentum. Igi-
tur quę patri, etiam in ipſo morbo qui vitę diem extremum attulit, in
Plauti comœdias meditari licuit,ea,inquam,in agone apud matrem depo
ſita,tibíque fortè iampridem conſecrata,dicare volui: vt quantum in me
eſſet,vel vota defuncti perſoluerem, vel illius ſaltem optatis reſpondere
conarer. Nec enim me latet qua beneuolentia, non vt litteratos cęteros,
ſed fraterna pene ſis eum proſequutus: & viciſſim,quo in pretio & ho-
nore,tùm propter tuam ſingularem doctrinam, tum ęqui obſeruantiam,
apud eum fueris:vt coniectare liceat, ſi eum Deus & mihi & Reipublicę
diutius ſeruaſſet,nonnihil tuis auſpiciis tentaturum fuiſſę. Accedit & illud
quoddam quaſi neceſſitatis vinculum, vt non immeritò laborum patris
mei fructus conſequaris,qui poſtquàm è fonte ſacro me ſuſcepiſti, vices il
lius quodammodo geras. Debuerant autem,fateor, trita eſſe hęc commen
taria:verum aliquandiu me ſollicitum detinuit, communis vtilitatis alio-
qui cupidum,deſiderata imprimis,vt videbatur,patris ἀκρίβεια,quam in aliis
quibuſcúmque libris euulgandis adhibere conſueuerat: notę item ad po-
ſtremas comœdias obiter & tamquam ab aliud agente conſcriptę, quadá
tenus à propoſito reuocabant:donec vicerit & parentum auctoritas, & a-
micorum ſincerius iudicium:quibus viſum eſt, nil illic detrahendum, nil
quoque hic expetendum eſſe,ſatíſque fuiſſe patri,quod ſibi ea in re tempe
rarit: & ſi quid(vt morte pręuentus fuerat)aut abundaret, aut deeſſet,non

ideo temerè quidquam de ſcriptis illius immutandum. Suberat tamen eiuſmodi nouiſſima cogitatio, commentariis iſtis æquè ac cęco cuidam proprióque lumine orbato, accidiſſe, cui iam non niſi robuſtiori aliquo duce præeunte, iter ingredi tutum ſit. Aduertens autem poſteriori cuiuſdam æui Maronem tuum grauitate & pondere præſtantem ab omnibus dignè fuiſſe exceptum, nō dubitaui amplius, quin, qua gratia & auctoritate apud præſtantes clariſsimóſque viros valet, eadem vtique patrem veteris latinitatis, etſi vulgatioris non minus venuſtæ tamen & politæ Plautum haberi faciat: atque, ſi forſan neruorum debilitate titubet, erigere: vel, quod eſt hoc tempore verendum magis ſi detrectantium morſibus appetatur, ab eis vindicare poſſit. Viuat ergo, probetur, ametur, horum certè omnium pars maxima per me tibi concedetur, quem etiam pater, ſi ſupereſſet, maiori, credo, munere non grauatus decoraret. Quod ſi minus quidpiam deſiderio ſuo fuerim aſſecutus, id cæteris in rebus quibus & officium meum & gnitas tua poſtulabunt, compenſare nitar. Vale Lutetiæ Pariſiorum 17. Octobr.

IACOBVS HELIAS
GRAECARVM LITTERARVM
DOCTOR REGIVS LECTORI. S. D.

DIONYSIUS Lambinus Græcis & Latinis litteris in primis eruditus in illuſtrãda lingua Latina, in quo ipſo omnem ferè ætatem conſumſit, id ſpectaſſe videtur, vt quæ veteribus Grammaticis aliiſque Latinis ſcriptoribus legendis & peruolutãdis animaduertiſſet, quæ ad eam rem valere arbitraretur, ea ſtatim ederet, ſperãs fore vt hac ratione non minorem gratiam iniret ab adoleſcẽtibus eius linguæ ſtudioſis, quam à creditoribus debitores, qui cito, aut certè ad conſtitutam diem æs alienum diſſoluunt. Multis enim nominibus ſe patriæ deuinctos eſſe cum omnes boni, tum ij qui in ea bonis artibus & diſciplinis ſunt inſtituti fatentur. tamen in tanto ſcribendi ſtudio, tantáque celeritate multa nobis ſæpè excidũt, quæ poſtea minimè probamus nõnulla omittuntur, quæ in ſumma diligentia nobis ſummam negligentiæ famam inurunt. quamobrem D. Lambini poſteriores in Horatium & Lucretium commentarij prioribus longè accuratiores ſunt & copioſiores. Nam vt ſcribit Euripides Hippolito

—αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι.

Eandem ferè ille rationem in interpretando Plauto ſecutus eſt, primum enim in omnes eius fabulas ſcripſit ſcholia, quæ non edidit, veritus reprehenſionem eorum, qui hoc Horatij præceptum tenendum eſſe exiſtimant,

---nonúmque prematur in annum,

deinde ſatis longo interuallo ea perpaulire & augere cœpit. cum vero ad decimam tertiam comœdiam veniſſet, incidit in morbum, qui ei & ſcribendi & viuendi finem attulit. eius enim corpus non tam ſenio quam aſſiduo labore confectum animam diutius continere non potuit. quantum enim ſubierit laboris in conquirendis vndique comparandiſque vetuſtis libris, quorum magna eſt penuria præſertim bonorum: quantum operæ in his vno tempore non modo perlegendis, ſed etiam inter ſe conferendis conſumſerit, intelligere non poteris, niſi ſis aliquando in eodem genere verſatus. Laborem difficultas augebat, quæ quanta ſit in huius poetæ comœdiis vel emendandis vel explicandis malo in animo tuo relinquere, quam in oratione meâ ponere. Hoc tamen attingam, perdifficile eſſe, valdéque periculoſum in ſumma lectionum varietate, imo deformitate vel recta diiudicare, vel deprauata corrigere, ſuámque ſis quoad eius fieri poteſt ſpeciem reſtituere, aut eam certè adumbrare. ſexcentis enim

locis corruptum eſſe Plautum nemo Latinis litteris mediocriter tinctus ignorat. Huius vero corruptionis cauſæ, quæ multæ ſunt, non omnibus notæ. prima fuit librariorum deſcriptorum negligentia: quam Varro libris de Analogia notat. vbi quod non probaret quædam de Truculento Plauti in his librarij mendum accuſat. Secunda videtur illa quæ in Italiam confluxit Gothorum & Vandalorum hominum Barbarorum pernicioſa ſentina: quæ Latinam linguam contaminatam eſſe hiſtorici tradunt. Tertia, Latini & puri ſermonis ignoratio, quæ fuit in illis, qui aliquot annis poſt pulſos Italia Barbaros Latinorum ſcriptorum reliquias aut deſcripſerunt, aut interpretati ſunt. quod enim ex illis non intelligebant, id mutabant, ad coniecturámque ſuam accommodabant. exempli cauſſa, cum incidiſſent in hunc Turpilij locum, qui citatur à Nonio, qui mea verba venatur peſtis arcedat, & ſermonem hinc ſubleget. ſcripſerunt, ars cedat & ſermonem hinc ſubleget. ignorabant enim antiquos r, pro, d, vſos eſſe, vt in his verbis, aruocati, arfines, arfari: pro, aduocati, adfines, adfari. Illud quoque Virgilij ex libro quarto Æneidos ab eiſdem malè acceptum eſt, --eſt mollis flamma medullas mollis enim ad flammam referebant. cum ſit in accuſandi caſu plurali, & referendum ad medullas: vt nos in noſtris in eum librum commentariis iamdiu oſtendimus. Huius generis loca innumerabilia reperiuntur in Plauto: quorum emendationem & explicationem Ioachimo Camerario, Dionyſio Lambino, & nonnullis aliis variarum lectionum ſcriptoribus acceptam referre oportet. Sunt quidam alij, quos ego noui, qui cum aliquem Plauti locum aut difficilem explicaſſent, aut corruptum emendaſſent, eum ſtatim cum Lambino communicabant. In quibus eſt Germanus Valens Guellius Pimpontius vir ampliſſimus omníque genere litterarum ornatiſſimus: Renatus Marchalus Boiſmoræus vir omni liberali doctrina politiſſimus: Ioannes Pelerinus philoſophiæ regius profeſſor eruditiſſimus & acutiſſimus: Ioannes Paſſeratius Latinarum litterarum profeſſor regius ſummo ingenio, ſummáque doctrina præditus. De me vero commemorare non verebor: Siquidem nihil à me arroganter dictum exiſtimari volo: qui, vt omittam quædam Plauti loca corrupta, quæ emendaui & Lambino indicaui, quantum laboris & operæ in inſtituendis operis, à quis excuſus eſt hic liber, poſuerim, ex iis quæ ſequuntur intelligere licet: Hi commentarij manu Lambini ita ſcripti erant, vt non codex ſed aduerſaria viderentur eſſe: multas lacunas habebant: quas expleuimus verbis eorum auctorum, quos Lambinus in promtu non habebat. Multa falsò citata reſtituimus: plurima adumbrata quæ ab operis legi non poterant, expreſſimus. in quo ipſo non tam à litterarum obſcuris notis, quàm à loci ſententia adiuti ſumus. operarum errata non omnia ſed tantum grauiora in vnum locum collegimus, & emendauimus: duos indices copioſiſſimos, vnum verborum Plauti, alterum eorum quæ commentariis continentur, conficiendos curauimus: à quibus quælibet Plautinæ locutiones & ſententiæ tibi promptæ ſunt: quæ quantum afferat ad Latinæ linguæ cognitionem πλεῖστον, ſpero fore, vt intelligant qui ipſas inter ſe comparauerint. Adiunximus Plautina loca ex antiquis Grammaticis à Georgio Fabricio collecta, & à Petro Daniele Aurelio doctiſſimo viro quibuſdam in locis correcta & aucta: & ex commentariis antiquarum lectionum Iuſti Lypſij viri Latinis litteris eruditiſſimi ea omnia collegimus, quibus varia Plauti loca illuſtrantur aut emendantur. Hic non eſt ſilentio prætereundus Typographus qui, tantos ſumtus

fecit

fecit in hanc Plauti editionem, vt in ea non tam rationibus ſuis quàm diſcentium commodis conſuluiſſe videatur. Nam eo tempore quo Gallia bellis ciuilibus ardebat, litteræq́ frigebant, exemplum Lambini magno emit, incœpitque formis excudere. Itaque cum tot, tantíque viri ad perficiendum hoc opus (ſi modò perfectum ſit id, cui aliquid ſemper addi poteſt) de ſuo aliquid attulerint, tuæ partes erunt Lector, ſi in numero illorum haberi vis, in errata quæ inter legendum animaduerteris, potius excuſandis, quàm reprehendendis elaborare. Vale, Lutetiæ x v. *calend. Nouembr. Anno* CIↃ. IↃ. LXXVI.

Εἰς τὸν Πλαῦτον

Διονυσίου Λαμβίνου Ιω. Αὐρᾶτος, ποιητὴς βασιλικός.

Ἀυσονίης πρόμος ὀρχήστρης ὁ Πλαῦτος ἐκεῖνος
Χείλεσιν οὗ Πειθὼ φθέγξατ' ἐφεζομένη.
Οὗ γλώσσῃ Μοῦσαι Χάριτες ἐχρῶντο λαλοῦσαι,
Βαρβάρῳ εἰ φωνῇ χρῶντό κεν ἀμφοτέραι.
Ὧ Κῶμος καὶ Βάκχος, ἔρως τε, καλή τ' Ἀφροδίτη
Τέτταρ' ἐδώρησαν, δῶρον ἕκαστος ἑόν.
Κῶμος τὴν θυμέλην, Βάκχος στεφάνους ἀπὸ κισσοῦ,
Φίλτρον Ἔρως, καλὴ τοὐπαφρόδιτον Ἀφρώ.
Τόσσα δὲ δῶρα θεῶν ὁρόων ἐνὶ γ' ἀνδρὶ δοθέντα
Ὁ Χρόνος ὁ φθονερὸς θῆγεν ὀδόντα λυγρὸν,
Ἔνσκηψεν δὲ βίβλοις συγερὸν δάκος, ἕλκεα πολλὰ,
Ὥστε λόγον τὸ καλὸς πᾶν ἀφανιζέμεναι.
Αὐτὰρ ὁ Λαμβῖνος Διονύσιος ὡς ἐμογήλητον
Τεχνίτην ἐλέων τὸν Διονυσιακὸν,
Ὥσπερ Ὀδυσσέα Παλλὰς ἀϊστωθέντα δύῃσι,
Χρισάμενος θῆκ' ἰδέᾳ καλλίον' ἢ πρότερον.
Κἀψ δ' ἄρ' ὁ πανδαμάτωρ ἄφατον χόλον ὁ Χρόνος αἶψ' ἐν,
Φεῦ, εἰς Λαμβῖνον στρέψε, καὶ αὖθ' ἄφελεν.
Ἀλλὰ θανὼν περ ὅμως, ὡς Τειρεσίας νεκρομάντης,
Τὰς Λαμβῖνος ἔτι χρᾷ καὶ ἀπ' ἠλυσίων.

EIVSDEM VERSIO.

Romani Plautus princepſque decuſque Theatri,
Dicta ſedens Pitho cuius in ore loqui.
Cuius Muſa Chariſque forent ſermonibus vſæ,
Vſus eis Larij ſi foret eloquij.
Quem Comus, Baechúſque, & Amor, formoſa Venúſque,
Quatuor ornarunt munere quiſque ſuo,
Comus dans Thymelen, hederæ de fronde coronam
Bacchus, Amor veneres, delicias que Venus.
Quæ tot dona deûm Tempus data dum videt vni
Inuidet: & dentem protinus exacuens,
Vulnera ſæua libris, triſtis fera, multa Poëtæ
Incutit: omnis vt huic iam periiſſet honos.
Sed pia Lambini Dionyſi nomine iunctum
Artificem miſerans mens Dionyſiacum,
Vt quondam ærumnis deformem Pallas Vlyſſem
Vnxit: in antiquum reſtituitque decus.
Nec mora cuncta domans Tempus conuertit in ipſum
Ah Lambinum iram, tollit & ante diem.
Sed poſt fata tamen ceu Tireſias necromantes
Vaticinatur adhuc hic quoque ab elyſiis.

M. ACCII PLAVTI
COMICI AMPHITRVO.

ARGVMENTVM.

A IN faciem verſus Amphitruonis Iuppiter,
Dum bellum gereret cum Telebois hoſtibus,
Alcmenam vxorem cepit vſurariam.
Mercurius formam Soſiæ ſerui gerit
Abſentis:his Alcmena decipitur dolis.
Poſtquam rediere veri Amphitruo & Soſia,
Vterque luduntur dolis mirum in modum.
Hinc iurgium,tumultus,vxori & viro.
Donec cum tonitru voce miſſa ex æthere.
Adulterum ſe Iuppiter confeſſus eſt.

B IN FACIEM VERSVS AMPHITRVONIS.]In formam Amphitruonis mutatus,vt loquitur poſteriore argumento. Idcirco dicetur poſtea Iupiter verſipellis. Dicta autem eſt facies à faciendo, quia qui facit, faciem imponit: vt figura à fingendo, forma ab informando. Varro lib.5. de lingua Latina. DVM BELLVM GERERET.] interea dum Amphitruo bellũ ger.&c.bellũ gerere,ducis,ſeu imperatoris eſt. Et imperator(inquit Varro)qui dicitur res gerere,in eo neq; facit,neque agit,ſed gerit i.ſuſtinet.CVM TELEBOIS HOSTIB.]cũ Cephalenis,vel vt alij volũt, cum Taphiis.Eſt autẽ Taphus vna ex Echinadibus inſulis,quã Teleboæ incoluerunt, à Teleboa vno ex Pterelæ regis filiis appellati.VSVRARIAM]vſurariã poſuit ***: ſignificat enim,qua Iupiter vteretur ad aliquod tẽpus. Et vxor vſuraria dicitur , quæ eſt multorum communis,quáq; plures vtuntur: præterea vxorem quis habere dicitur vſurariam,eam quam ſibi aſciuit,non in perpetuum,neque vt ſibi ſit iuſta vxor, ſed vt ea vtatur,quandiu collibuerit. FORMAM SOSIAE SERVI GERIT]gerit formam dixit,vt gerit perſonam ,colorem , veſtem VERI AMPHITRVO ET SOSIA] rectè veri, nam Iupiter & Mercurius erant ſimulati , hoc eſt ſimiles tantum. VTERQVE LVDVNTVR DOLIS.] Amphitruo & Soſia luditur , hoc eſt deluditur dolis Iouis.& Mercurij. Sic autem legendum, vt edidi, *luduntur*, non, vt vulgo *deluduntur*. Nam deluduntur verſum corrumpit,& nullo modo ferri poteſt. Credibile autem eſt ex annotatione natum eſſe. IVRGIVM] iurgium leuius eſt lite,vt docet Nonius. TVMVLTVS] tumultus, quaſi timor multus. Cicero Philipp.8. *Quid eſt enim aliud tumultus, niſi perturbatio tanta, vt maior timor oriatur? vnde etiam nomen ductum eſt tumultus.*

C

ALIVD.

Amore captus Alcumenas Iuppiter,
Mutauit ſeſe in eius formam coniugis,
Pro patria Amphitruo dum cernit cum hoſtibus.
Habitu Mercurius ei ſubſeruit Soſiæ.
Is aduenientis ſeruum & dominum fruſtra habet.
Turbas vxori ciet Amphitruo:atque inuicem
Raptant pro mœchis.Blepharo captus arbiter,
Vter ſit non quit Amphitruo decernere.
Omnem rem noſcunt:geminos Alcmena enititur.

D ALCVMENAS] Id eſt Alcumenæ.patrius caſus antiquus. Sic paterfamiliás , & materfamiliás , pro paterfamiliás & materfamiliás , quæ etiam poſteriori ætati fuerant vſitata. illa obſoleta *filij terras*, apud Næuium , & *mentionem eſcas*,apud Liuium,de quibus Priſc.lib.*.EIVS]Alcmenæ.CONIVGIS]viri Amphitruonis.DVM CERNIT] dum pugnat, ſeu certat,ſic loquebantur veteres, Accius, *Primores procerum reuocarent nomina ni eſſet quis , qui armis ſecum vellet cernere.* Hinc illa nata ſunt,cernere vitam,pro decernere de vita. Et cernere bellum,pro belli fortunam experiri. Ennius. Ferro,non auro,vitam cernamus vtrique.Lucretius lib. 4. *Nauta cum ventis contractum cernere bellum.* Sic enim emẽdaui,cùm antea legeretur,partim *degere*,partim *gerere bellum*. Virgilius autem vſitatè dixit,decernere ferro,lib.11.Æn.*ipſumque iubent decernere ferro.* HABITV MERCVRIVS]ordo eſt, Mercurius habitu, id eſt ornatu,& cultu Soſiæ.& ſubſeruit.ADVENIENTEIS]libri veteres habent *aduenientis* , ſine vocali e,in vltima ſyllaba.ſic omneis,parteis,igneis,& ſimil.pro omnes,partes,ignes,& ſimul.in accuſandi caſu.FRVSTRA HABET]fallit , fruſtratur, ludit.ſic Plautus dicere ſolet,fruſtra eſſe,pro falli,ac decipi. Mercatore,Nũc mulier,ne tu fruſtra ſis, mea nõ es.Idẽ Pſeud. ſtulti, *haud ſcimus fruſtra vt ſimus.* TVRBAS VXORI CIET AMPHIT.] turbas vxori excitat Amphitruo vt adulteræ,atq; inuicẽ rapt PRO MOECHIS.]& mutuo raptãt pro mœchis Iupiter & Amphitruo,Amphitruo enim ſe verũ Amphitruonẽ eſſe cõtendebat , Iouẽ eſſe Amphitruonẽ negabat : & ita Iouem adulterij ac-

cuſabat:cõtra Iupiter ſe Amphitruonem germanũ eſſe aſſeuerabat, Amphitruonẽ negabat. CAPTVS ARB.] arbiter ſumptus. Sic Terent. Heauton. *Me cepere arbitrum.* Arbiter, iudex eſt petitoris, & eius à quo petitur, cõſenſu captus, non à prætore, aut lege datus: aut à prætore quidem datus, ſed non niſi volentibus. Itaque honorarius appellatur: quia honoris cauſa totius controuerſiæ arbitrium ei à litigatoribus vltrò mandatur, at deferunt *διαιτητὴς*, & *μεσίτης* à Græcis appellatur. VTER SIT, NON QVIT, &c.] oratio implicata. nam rectus ordo talis eſt, Blepharo, captus arbiter, non quit decernere, vter ſit Amphitruo. non quit decernere, id eſt non poteſt arbitrari, ſtatuere, aut iudicare. REM NOSCVNT] id eſt tandem Amphitruo & Alcumena, & familiares, rem: hoc eſt rei veritatem, cognoſcunt. Sic autem delendum, non, vt vulgò, *Omnem rem cognoſcunt.* Nam vox *omnem* verſum corrumpit, & credibile eſt eam ex ora libri in contextum verborum irrepſiſſe. ENITITVR] nitendo parit: cum niſu totius corporis ex vtero edit. enixa (inquit Nonius) partu leuata. Virg. Æneid. lib. 3. *Triginta capitum fœtus enixa iacebit.* Terentius in And. eniti vſurpauit pro valde niti. *Corrigere mihi gnatum porrò enitere.* enitere (inquit Donatus) labora, quaſi conatu ſit opus. Sic M. Tullius pro Milone, At nunc P. Clodio remoto, vſitatis iam rebus, enitendum eſt Miloni vt tueatur dignitatem ſuam.

PROLOGVS.

MERCVRIVS.

VT vos in voſtris voltis mercimoniis B
Emundis, vendundíſque me lætum lucris
Afficere, atque adiuuare in rebus omnibus:
Et vtres, rationéſque veſtrorum omnium
Bene expedire voltis, peregréque & domi,
Bonóque atque amplo auctare perpetuo lucro:
Quáſque incœpiſtis res, quáſque incœptabitis,
Et vti bonis vos, veſtróſque omneis nuntiis
Me efficere vultis: ea afferam, eáque vt nuntiem,
Quæ maximè in rem voſtram communem ſient.
Nam vos quidem id iam ſcitis conceſſum & datum
Mihi eſſe ab diis aliis, nuntiis vt præſim & lucro. C
Hæc vt me voltis approbare, annitier,
Lucrum vt peremne vobis ſemper ſuppetat:
Ita huic facietis fabulæ ſilentium,
Itaque æqui & iuſti hic eritis omnes arbitri.
Nunc cuius iuſſu venio, & quamobrem venerim,
Dicam: ſimúlque ipſe eloquar nomen meum.
Iouis iuſſu venio, nomen Mercurij eſt mihi.
Pater huc me miſit ad vos oratum meus,
Tametſi pro imperio vobis quod dictum foret,
Scibat facturos, quippe qui intellexerat D
Vereri vos ſe & metuere, ita vt æquum eſt Iouem:
Verùm profectò hoc petere me precariò
A vobis iuſſit leniter dictis bonis.
Etenim ille, cuius huc iuſſu venio, Iuppiter,
Non minus quàm voſtrûm quiuis formidat malum,
Humana matre natus, humano patre,
Mirari non eſt æquum, ſibi ſi prætimet.
Atque ego quoque etiam, qui Iouis ſum filius,
Contagione meæ matris metuo malum,
Propterea pace aduenio, & pacem ad vos affero.
Iuſtam rem & facilem, eſſe oratam à vobis volo. E
Nam iuſtè ab iuſtis iuſtus ſum orator datus.
Nam iniuſta à iuſtis impetrare non decet:
Iuſta autem ab iniuſtis petere, inſipientia eſt:
Quippe illi iniqui ius ignorant, neque tenent.
Nunc iam huc animum omnes ea quæ loquar aduortite.
Debetis velle quæ velimus. meruimus
Et ego, & pater de vobis & republica.
Nam quid ego memorem, vt alios in Tragœdiis

A Vidi Neptunum,Virtutem,Victoriam,
Martem,Bellonam,commemorare quæ bona
Vobis feciſſent, quis benefactis meus pater
Deûm regnator,architectus omnibus.
Sed mos numquam fuit illi patri meo,
Vt exprobraret quod bonis faceret boni.
Gratum arbitratur eſſe id à vobis ſibi,
Meritóque vobis bona ſe facere quæ facit.
Nunc quam rem oratum huc veni,primùm proloquar:
Pòſt argumentum huius eloquar Tragœdiæ.
Quid contraxiſtis frontem?quia Tragœdiam
B Dixi futuram hanc?deus ſum:commutauero
Eandem hanc,ſi voltis:faciam ex Tragœdia,
Comœdia vt ſit,omnibus iiſdem verſibus.
Vtrum ſit,an non,vultis?ſed ego ſtultior,
Quaſi neſciam vos velle,qui Diuos ſiem.
Teneo quid animi voſtri ſuper hac re ſiet.
Faciam vt commiſta ſit Tragico Comœdia.
Nam me perpetuò facere vt ſit Comœdia,
Reges quò veniant & dij,non par arbitror.
Quid igitur?quoniam hic ſeruos quoque partis habet,
Faciam hanc proinde,vt dixi,Tragicocomediam.
C Nunc hoc me orare à vobis iuſſit Iuppiter,
Vt conquiſitores ſinguli in ſubſellia
Eant.per totam caueam ſpectatoribus,
Si cui fautores delegatos viderint,
Vt his in cauea pignus capiantur togæ.
Siue etiam qui ambiſſent palmam hiſtrionibus,
Seu qoipiam artifici,ſeu per ſcriptas litteras,
Siue qui ipſi ambiſſent,ſeu per internuntium:
Siue adeò ædiles perfidioſè cui duint,
Similem rem ipſe in legem iuſſit eſſe Iuppiter,
Quaſi magiſtratum ſibi alterive ambiuerit.
D Virtute dixit,vos victores viuere,
Non ambitione,neque perfidia:qui minus
Eadem hiſtrioni ſit lex,quæ ſummo viro?
Virtute ambire oportet,non fauitoribus.
Sat habet fauitorum ſemper,qui rectè facit.
Si illis fides eſt,quibus eſt ea res in manu.
Hoc quoque etiam mihi in mandatis dedit,
Vt conquiſitores fierent hiſtrionibus,
Qui ſibi mandaſſent, delegati vt plauderent,
Quíve quò placerent,alter feciſſet minus,
E Eius ornamenta & corium vti conciderent.
Mirari nolim vos,quapropter Iuppiter
Nunc hiſtriones curet ne miremini.
Ipſe hanc acturuſt Iuppiter Comœdiam.
Quid admirati eſtis?quaſi verò nouum
Nunc proferatur, Iouem facere Hiſtrioniam.
Etiam hiſtriones anno cùm in proſcenio hîc
Iouem inuocarunt,venit:auxilio eis fuit.
Præterea certò prodit in Tragœdia.

Hanc fabulam,inquam,hic Iuppiter hodie ipſe aget: A
Et ego vnà cum illo.nunc vos animum aduortite,
Dum huius argumentum eloquar Comœdiæ.
Hæc vrbs eſt Thebe:in illiſce habitat ædibus
Amphitruo,natus Argis ex Argo patre,
Quicum Alcumena eſt nupta Electri filia.
Is nunc Amphitruo præfectuſt legionibus.
Nam cum Telebois bellum eſt Thebano poplo.
Is priuſquam hinc abiit,ipſemet in exercitum,
Grauidam Alcumenem vxorem fecit ſuam.
Iam ego vos nouiſſe credo vt ſit pater meus:
Quàm liber harum rerum multarum ſiet: B
Quantúſque amator ſiet, quod complacitum eſt ſemel.
Is amare occœpit Alcumenam clàm virum,
Vſurámque eius corporis cœpit ſibi,
Et grauidam fecit is eam compreſſu ſuo.
Nunc,de Alcumena vt rem teneatis rectiùs,
Vtrinque eſt grauida,& ex viro,& ex ſummo Ioue.
Et meus pater nunc intus hic cum illa cubat,
Et hæc ob eam rem nox eſt facta longior,
Dum ille qua cum volt voluptatem capit.
Sed ita aſſimilauit ſe quaſi Amphitruo ſiet.
Nunc ne hunc ornatum vos meum admiremini, C
Quod ego huc proceſſi ſic cum ſeruili ſchema.
Veterem atque antiquam rem nouam ad vos proferam,
Propterea ornatus in nouum inceſſi modum.
Nam meus pater intus nunc eſt,eccum,Iuppiter
In Amphitruonis vertit ſeſe imaginem.
Omnéſque eum eſſe cenſent ſerui,qui vident.
Ita verſipellem ſe facit quando lubet.
Ego ſerui ſumpſi Soſiæ mihi imaginem,
Qui cum Amphitruone abiuit hinc in exercitum;
Vt præſeruire meo amanti poſſem patri:
Atque vt ne,qui eſſem,familiares quærerent, D
Verſari crebrò hic quum viderent me domi.
Nunc quum eſſe credent ſeruum,& conſeruum ſuum,
Haud quiſquam quæret qui ſiem:aut quid venerim.
Pater nunc intus ſuo animo morem gerit.
Cubat complexus,cuius cupiens maximè eſt.
Quæ illi ad legionem facta ſunt,memorat pater
Meus Alcumenæ.at illa illum cenſet virum
Suum eſſe,quæ cum mœcho eſt.ibi nunc meus pater
Memorat legiones hoſtium vt fugauerit:
Quo pacto ſit donis donatus plurimis.
Ea dona,quæ illic Amphitruoni ſunt data, E
Abſtulimus:facilè meus pater quod volt,facit.
Nunc hodie Amphitruo veniet huc ab exercitu:
Et Soſia ſeruos,cuius ego hanc fero imaginem.
Nunc internoſſe vt vos poſſitis facilius,
Ego has habebo hic vſque in petaſo pinnulas.
Tum meo patri autem torulus inerit aureus
Sub petaſo:id ſignum Amphitruoni non erit.

Ea ſigna nemo horuncce familiarum
Videre poterit: verùm vos videbitis.
Sed Amphitruonis illic eſt ſeruus Soſia,
A portu illic nunc cum laterna huc aduenit.
Abigam iam ego illunc aduenientem ab ædibus.
Adeſt: ferit, operæpretium hîc ſpectantibus
Iouem atque Mercurium facere hiſtrioniam.

VT VOS IN VOSTRIS VOLTIS] nonnulla hîc amphibologia eſt. ſed hæc ſententia, & hic ordo verborum eſt, vt vultis me lætum, hoc eſt propitiũ, afficere vos lucris, id eſt, vobis lucra offerre, in veſtris mercimonijs, hoc eſt mercibus emundis, vend. &c. Omnino ſic habent omnes libri & vulg. & manuſc. ſed mollior, & facilior eſſet ea lectio, quam amicus quidam meus, idémque doctiſſ. ſubſtituebat. *Vt vos in veſtris voltis mercimoniis Emundis, vendundiſque me lætos lucris Afficere atque adiuu.* &c. Efficere vos lætos, id eſt vno verbo vos lætificare: lucris, ea lucris, vel ob lucra. Lucrum enim cuiuis homini ferè dulce, & iucundum eſt. Ego hîc nihil auſim mutare contra librorum auctoritatem. ET VT RES, RATIONESQVE] per res, pecuniam, nummos, item familiarem, negotia denique domeſtica ſignificat: per rationes, nomina, & quæ in kalendariũ, quæque in codicẽ accepti, & expenſi referũtur. VESTRORVM] antiquè pro veſtrûm. BENE EXPEDIRE] & vt vultis me bene expedire res, & rationes veſtras, impeditas ſcilicet, hoc eſt explicare, & faciles reddere: quod fit quũ expediũtur, ac diſſoluũtur nomina, neq; plus debemus alijs, quàm alij nobis debẽt. Nã expeditæ rationes, ſunt explicatæ, vel faciles ad explicãdũ, liquidæ, non conturbatæ: contrà, impeditæ, implicatæ, conturbatæ, vbi plus alijs debemus, quàm alij nobis debent: vel quæ ſunt eiuſmodi, vt nomina expedire, ſeu diſſoluere non poſſumus, & ſoluẽdo non ſimus. Soluere autẽ, & expedire nomen, & ſimilia, tracta ſunt ab antiquo Romanorum more: quo creditoribus, ſuos debitores, qui ſoluẽdo non erat, neruo vinctos domum ducere, eóſque rem diu domi retinere licebat, eorum operis vtendo, donec vel æs alienum diſſoluiſſent, vel ſuis opera ſatisfeciſſent. Sic M. Tullius epiſtola ad Plancum lib. 10. *Video autem Planco Conſule, etſi etiam ſine eo expeditas rationes haberes,* &c. Idem lib. 16. epiſt. ad Attic. *Nomina per deos, expedi, exſolue.* BONOQVE ET AMPLO AVCTARE, &c.] idem ferè dicit, quod ſuprà. Quid enim aliud eſt, afficere lucris, quàm aucta perpetuo lucro? niſi forte hoc plus eſt. AVCTARE] locupletare, locupletiores reddere. Catullus ad Ianua. *Salue: teque bona Iupiter auctet ope.* QVAEQVE INCOEPISTIS] id eſt & in iis rebus, quas inſtituiſtis, & in iis, quas inſtituetis. ET VT BONIS VOS, VESTROSQVE OMNEIS NVNTIIS &c.] Et vt vultis me, deorum nuntium, facere vt vos, & veſtri omnes nunquã malos, aut triſteis nuntios audiatis, ſed bonos, & optatos, &c. Sic dixit afficere bonis nuntiis, vt ſuprà, afficere lucris. EA AFFERAM, EAQVE VT NVNTIEM] *...* vt ea (inquit) afferam, eáque nuntiem, quæ maximè vtilia ſint rei communi. NVNTIIS PRAESIM ET LVCRO.] Hæc ſunt Mercurij munera, ſeu officia. Nã & *διάκτορος*, à poetis appellatur, quaſi *διάγων τοὺς τῶν θεῶν ἀγγελίας*. id eſt deorum ſermones, & nuntios perferens, ſeu trãsferens. Sic Horat. od. 10. lib. 1. *Te canã magni Iouis, & deorum Nuntiũ.* & Mercurius à merce, ſeu mercatura dictus eſt à Latinis. & *ἐμπολαῖον* appellant Græci, lucrũ inſperatum: & mercatores re bene geſta domum reuerſi æquè Mercurio, atque Neptuno gratias agũt. Plautus in Sticho. *Cùm re bene geſta ſaluos conuortor domum, Neptuno grates haben. & tempeſtatib. ſimul Mercurio, qui me in mercimoniis iuuit,* &c. Poſtremò *κερδῷος*, à Græcis eadem ratione appellatur. HAEC VT ME VOLTIS APPRO.] propter longum hyperbaton, (pendet enim vſque à prologi principio, ad hunc locum ſententia) vnico verſu ferè colligit, & complectitur, quæ pluribus verbis dixerat, hoc modo, Hæc vt vultis approbare, hoc eſt vobis dare, & concedere, (nam quæ dij approbant, nobis optabiliu ſunt) & anniti, vt vobis eueniant, nempe vt perpetuum lucrum vobis ſuppetat: ita huic facietis &c. hic eſt *...* Lucri autem dumtaxat in hac collectione mentionem fecit, non etiam boni nuntij quaſi perenne lucrum ſit optabilius hominibus, quàm boni nuntij, aut etiam quaſi, cui lucra perpetua ſuppetunt, ei non poſſunt non boni quoque nuntij vna eadémque opera euenire. Sed admonendus eſt lector, verſum illum, *Mihi eſſe ab diis aliis,* &c. aliter in nonnullis codicibus ſcriptum eſſe, quàm vulgo leguntur, nempe hoc modo, *Mihi ab diis aliis nuntiis vt præſim & lucro.* fortaſſe non malé. Quæ lectio ſi cui probabitur, facilè idem intelliget, *nuntiis* pronuntiandum eſſe *...*. ITA HVIC FACIETIS FAB. SII.] ita hanc fabulam cum ſilentio audietis. ſic loquitur in Perſa. *bene me monen, fac ſilentium.* ARBITRI] id eſt ſpectatores. ſic in Milite glor. mihi quidem iam arbitri vicini ſunt, meæ quid fiat domi. Horat. epiſt. ad Bullatium libr. 1. Non locus effuſi latè maris arbiter. vel dic arbitri propriè vt ſuprà. NVNC CVIVS IVSSV VENIO] vſitatius ita loquimur, Nunc cuius iuſſu veniam, &c. ſed tamen etiam hoc modo loquebãtur boni ſcriptores, ne quis fortè quidquam mutandum putet. NOMEN MERCVRII EST MIHI.] Sic habent omnes libri. & manuſcr. & vulgati. quod eò dico, quòd reponendum cenſent, *nomen Mercurio eſt mihi.* Sic Horat. epiſt. ij. lib. 1. *illi Tarco cognomẽ pinguis damnis.* PRO IMPERIO VOBIS QVOD DICTVM FORET] id eſt quod vobis eſſet imperatum: quod vobis pro imperij iure dictum eſſet, cùm ius habeat imperandi, non autem neceſſe habeat orare. SCIBAT] ſciebat. ſic Plautus millies: VERERI VOS SE ET METV.] iterum hîc amphibologia eſt. ſed eam ſententia ipſa tollit. Hæc enim ſententia neceſſariò eſt, Scibat Iupiter vos clementiam, aut bonitatẽ ſuã vereri: potentiam, aut ſeueritatẽ ſuam metuere: vel vereri ſe, vt patrem, & beneficum: metuere, vt maximum, & potentiſſimũ. *Veretur liber,* inquit Donatus in And. *metuit ſeruus.* Apud Homerum in ω Mercurius ad Priamum miſſus, vt eum ad Achillem deducat, adoleſcentis ſpeciem gerens, & ſimulans ſe vnum eſſe ex famulis Achillis, dicit ſe illum metuere & vereri. *τὸν μὲν ἐγὼ δείδοικα καὶ αἰδέομαι περὶ κῆρι Συλεύειν.* IOVEM] vereri, & metuere: vereri propitium, metuere iratum. PETERE ME PRECARIO] petere precariò, hoc eſt precari, petere precibus, ſeu precando. Videtur eſſe Pleonaſmus. nam petimus, (vt docet Donatus in And.) precariò, poſcimus pro imperio, poſtulamus iure. DICTIS BONIS] blandis, ſeu bonis verbis: ſine contumelia verborum, ſine maledictis. Sic Catullus ad Furium & Aurel. *Pauca nuntiate meæ puellæ Non bona dicta.* Contrà, infeſta dicta apud eundem de coma Beren. *Non ſi me infeſtis diſcerpant ſidera dictis.* Videntur autem hæc ad diſciplinam auguralem, ſeu ad religionem ſacrorum Rom. eſſe referenda: in quibus mala verba loqui nefas erat. Iam verò alia ſunt dicta meliora, quàm bona dicta. nam dicta meliora, ſunt facetè, & ſalsè dicta. Plautus Capt. dico vnum ridiculũ dictũ, de dictis melioribus. Idẽ Sticho. Ibo intrò ad libros: & diſcã de dictis meliorib. ETENIM ILLE, CVIVS HVC IVSSV VENIO, IVP.] Sic omnes quidem habent libri. ſed aduerbium *huc* videtur delendum, vt inane, & verſum corrumpẽs. Facilè enim ſubintelligitur. Significatur autem hiſtrio, qui Iouis parteis agit, quiq; Iouis perſonã ſuſtinet: vt verba illa, quæ ſequũtur, declarãt, *Humana matre natus,* &c. NON MINVS QVAM VOST. QVIVIS FORMIDAT MALVM] metuit malũ, vel vt hiſtrio, ne à vobis exſibiletur, atq; explodatur, aut ne vos victoriã aliis hiſtrionibus adiudicetis, gratia adducti: vel vt homo po-

tius.ſequitur enim deinceps.Humana matre natus,&c.vt ſuprà diximus. PRAETIMET] valde timet. ATQVI] al. Atqui. CONTAGIONE MEAE MATRIS] meæ matris,videlicet Maiæ,quæ mortalis erat:& ita ſpectabitur Mercurij perſona:vel meæ matris,eius mulieris,quæ me histrionẽ peperit.& ita ſpectabitur histrionis & hominis perſona,non dei.Nõnulli libri tamen habent,Contagione mei patris. PACI] hoc eſt bona veſtra venia:ſeu cum veſtra gratia. ORATAM A VOBIS] petitam à vobis.Libri nonnulli veteres habẽt, oratum.ſic loquitur infrà in eodẽ prologo,Nunc hoc me orare à vobis iuſſit Iupiter. AB IVSTIS] ab iuſtis datis:an orator ab iuſtis, hoc eſt apud iuſtos? NAM INIVSTA AB IVSTIS IMP.] quia qui iuſtus eſt,nihil iniuſtum facere,aut alteri dare neq; debet,neq; poteſt.Quidã legi volunt,impetrari, quibus ferè aſſentior. IVSTA AVTEM AB INIVST. PET. IVS.] quia cùm iniuſti iuſtas actiones oderint,& iuſtitiæ ſint expertes, & vt Plautus ipſe ſubiicit, ius ignorent neq; teneant,inanẽ operã ſumit,qui iuſta ab iniuſtis petit. Fruterius Burgẽſis hunc verſum ſic legebat, (vtrum cõiectura ductus,an alicuius veteris codicis auctoritate fretus,neſcio.) Iuſta abs iniuſtis petere autem inſipientia eſt. QVIPPE ILLE INIQVI,&c.] pronocabulum ille me ſuboffendit,vt ſuperuacaneum.Itaq; putabam legendum, Quippini inquit,&c. Quippini autem idem ferè valet,quod, Quidni? πῶς γὰρ οὔ; Veruntamen nihil muto. Nam etiam infra non longè ita hoc idem pronocabulum poſuit ibi. Sed mos nunquam fuit patri meo. Quanquam Fruterius vult ibi legi. Sed ille mos nunquã fuit patri meo.à quo diſſentio. NVNC IAM HVC ANIM. OMNIA,Q. L. ADVER.] aduertite animum ea,quæ loquar,dictũ antiquè,pro ad ea,quæ loquar.qua de re nos ſæpe alibi.Talia ſunt illa,adigere arbitrum adigere iusiurandum, &c.de quibus Commentatur Luc.Sed libri nonnulli veteres habẽt: Nunc iam huc animum ad ea,quæ loquar,aduertite.quam ſcripturam probo,& ita reſtituendã cenſeo. MERVIMVS.] ſubintell.ita. VT ALIOS] alios ſcilicet deos,quos ſtatim cõmemorat,Neptunum, Virtutẽ, Victoriam,&c.Nonnulli tamen legunt,aliás. vt autem valet,ὥσπερ, quemadmodum. Sententia autem hæc eſt, Nã quid ego commemorem noſtra in vos merita,quemadmodum alios deos vidi in tragœdiis cõmemorare, quæ beneficia in vos contuliſſent?quæ tamen omnia à patre meo in vos profecta ſunt,quorũmque ille vnus auctor eſt. VIRTVTEM, VICTORIAM.] M.Tul.lib.2.de Nat.deorum.Vides Virtutis templum,vides Honoris à Mar.Marcello renouatum:quod multis antè annis erat bello Liguſtico à L.Maximo dedicatũ. Quid Opis?quid Salutis?quid Concordiæ,Libertatis, Victoriæ?quarum omnium rerum,quia vis erat tanta, vt ſine deo regi non poſſet,ipſa res deorum nomen obtinuit. QVEIS BENEFACTIS MEVS P. O. A.] id eſt quorum benefactorum tamen omniũ meus pater,non humanus,& mortalis pater,ſed Iupiter deorum rex auctor eſt,ſiue opifex. Sic M. Tullius vocem architectum vſurpare ſolet tranſlatè.lib 1.de Finibus.ab illo inuentore veritatis,& quaſi architecto beatæ vitæ,&c. Idem de claris orat. Stoicis architectis penè verborum. Fortaſſis autem iocus eſt ex ambiguo in voce architectus: vt intelligamus, eum histrionem qui Iouis parteis acturus eſt,architectum fuiſſe,ædificiiſque ciuium deſcribendis, deſignandis, & conſtruendis præfuiſſe. Cui ſuſpicioni aduerſatur id,quod additum eſt, deûm regnator. Nam architectus, non poteſt verè dici deorum regnator. Lam quem benefactũ,ſeu quũ benefactũ. poſitum eſt, pro quorum benefactorum, datiuus, pro generandi caſu. Sic in Mil. glo. & poſtea. Qui probi homines eſſent, eſſet his annona vilior.id eſt,& poſtea, qui probi eſſent, horum annona eſſet vilior.hoc eſt, & poſtea viri boni eſſent plures, neque iam tari & cari eſſent. Nam quæ rara ſunt,eadem & cara ſunt. Non celabo autem lectorem,in nonnullis libris manuſcriptis ſcriptum eſſe, architector. ex quo ſuſpicabar legendum architectum.idque eo mihi credibilius, ac probabilius eſt, quod ea voce alibi vtitur Plautus exempli cauſa, Moſtell. Nam ſibi laudaſſe haſce ait architectonem Neſcio quem. Idem Pœnulo. Ma quoque dolo iam ſuperas architectonem. VT EXPROBRAREM QVOD BONIS] Nam quod bonis benè fit non interit. At beneficium non ſolùm exprobratum, verùm etiam commemoratum, perit. Aſſentior autem Fruterio Burgenſi,qui legendum exiſtimabat, quod bonis faceret bene. non,vt vulgò, quod bonis faceret boni. GNATVM ARBITRATVR ESSE,&c.] id eſt arbitratur vos metuiſſe vt vobis benefaceret: vel ſic, arbitratur ſe veſtra pietate prouocatum eſſe,vt ea beneficia,quibus vos afficit,in vos conferret. Cùm autem libri omnes & veteres, & calamo exarati haberent, Gratum,itáque Camerarius edidiſſet: vulgati autem nonnulli, datum: ego, gnatum repoſui: ſine dubio rectè,& emendatè.dictum enim gnatum pro natum atoque,vt gnauum, pro nauum: gnarum pro narũ, & ſimil. Sic Plaut. Aulul. Tu me bos magis haud reſpicias,gnatus quàm ſi nuſquam ſiem. Ibid.ſi me nouiſti minus, genere qui ſim gnatus:hic mihi eſt Megadorus auunculus.idẽ Capt. Ego patri meo eſſe fateor ſummas diuitias domi,Méque ſummo genere gnatum. ibidem. Quid ais furcifer? tun' te gnatum memoras eſſe liberum? ibid. infrà. Dij immortales: iterum gnatus videor,ſi vera autumas. Sic autem eſſe legendum, & hanc eſſe huius loci ſententiã, declarat verſus, qui ſequitur. Meritóque vobis,&c.nam merito nihil aliud ſignificat,quàm quia ita de me meremini. PROLOQVAR] palam loquar. QVID CONTRAXISTIS FRONTEM?] quamobrem frontis cõtractione triſtitiam declaraſtis? an quia hanc fabulam tragœdiam,non comœdiam,futurã dixi? Contrahere frontem, prouerbium olet. Sic M. Tull.in Cluent. Hic ille planus improbiſſimus, quaſtu iudiciario paſtus, frontem contrahet. Idem valet,conſulere frontem. IISDEM VERSIBVS] iiſdem verſibus ſeruatis,neque aliis factis. VTRVM SIT, AN NON, VOLTIS?] vtrum vultis eſſe,comœdiam,an tragicocomœdiam? Legendum puto, vtrum ſit,an nõ,voltis. TENEO QVID] ſcio qui ſit animus veſter hac de re:Scio quid ſentiatis, aut quid velitis, teneo,hoc eſt ſcio. miles hoc verbo Plautus in hanc ſignificationem vſus eſt. COMMIXTA] confuſa, compoſita. NAM ME PERPETVO F. VT SIT. COM. REG. Q. V.] Nam non arbitror (inquit) par eſſe,id eſt conuenire, ſeu æquum eſſe,id eſt conuenire, ſeu æquum eſſe,me efficere,vt ea perpetuò,ſeu perpetua ſit comœdia.in qua inducantur perſonæ claræ, atque illuſtres,vt dij & reges. Tales enim perſonæ,ſunt tragicæ,non comicæ. PERPETVO] διηνεκῶς. quidam legũt,perpetua. SERVOS] ſeruus,Soſia. PROINDE VT DIXI] ita vt dixi. ORARE A VOBIS] ſic ſuprà, oratam à vobis. VT CONQVISITORES SINGVLI IN SVBSELLIA, &c] vel legendum. Vt conquiſitores ſinguli, &c. ſinguli pro ſingili, quemadmodum vinclum, periclum,ſeclum,& ſimil.pro vinculum.periculum,ſeculum,&c.vel detracta particula, Vt, Conquiſitores ſinguli in ſubſellia, quod malo. Nam, quomodo vulgo hic verſus ſcriptus eſt, verſus vna ſyllaba redundat:licet etiam,ſeruata ea,quam dixi lectione,particulam, vt transferre in verſum ſequentem, hoc modo, Conquiſitores ſinguli in ſubſellia: Vt eant per totam caueam ſpectatoribus. Non deſunt autem,qui ſic legunt, Vt cõquæſitores ſinguli in ſubſellia Eant,&c.quã ſcripturam minus probo. Cõquiſitores Ciceroni ſunt ij, qui colligendis militibus,& delectui habẽdo præpoſiti ſunt.Pro Milone. Si Italiæ delectus,vt nonnulli cõquiſitores tui dictitant,cõtra Milonem armatus eſt,&c. Sed hic pro exploratoribus,ſeu potius ſpeculatoribus intelligendi ſunt. PER TOTAM CAVEAM SPECT.] cauea,locus eſt,vnde populus ſpectat,ſeu vbi ſpectãdi gratia ſedet. M. Tull. Cat.maiore,vt Turpione Ambiuio magis delectatur qui in prima cauea ſpectat: (al. ſedet) delectatur etiam qui in vltima,ſic in adoleſcentia,&c. Seruius ad illum Virgilij locum libri Æn.8. Nec procul hinc Romam,& raptas ſine more Sabinas. Conſeſſu caueæ.&c. Cauea eſt,(vt inquit) vbi populus ſpectat.deinde hunc locũ profert. Vt cõquiſitores,&c. Sententia autem totius huius loci hæc eſt,Nũc me Iupiter à vobis petere iuſſit,vt ſinguli ſpeculatores,& quaſi otacuſtæ in ſubſellia ſpectatoribus addiri,ſeu appoſiti per totam caueam eant;ſi cui hiſtrioni fautores attributos,&(vt ita dicam) aſſignatos viderint, &c. Conſtat autem hiſtriones inter ſe de victoria certaſſe, & ei,cui victoria adiudicata eſſet,

eſſet, præmium tributum eſſe. Quæ victoria interdum non virtute, neque iure, ſed ambitione, & fauore parabatur. Hoc ne in hac fabula fiat, laborat prologus. Erat autem ædilium palmã adiudicare. SI QVOI FAVITORES DELEG.} Fautorem dixiſſe veteres pro fautorem teſtatur Nonius. profert Lucilij verſum, Fautorem me tibi, amicum, amatorem putes. Idem Nonius, tamen in verbo *delegare*, hunc Plauti verſum proferens, videtur legiſſe, *Fautores*, ſi hoc loco emendatus eſt. Quod autem docet veteres poſuiſſe delegare pro diſpeſcere, & diſpertire: vel dormitauit, atque adeò errauit Nonius: vel ſcripſit *dilegare*, & hîc apud Plautum legendum *dilegatos*, vt dilegatos fautores, ſeu fautores, interpretemur, diſtributos, & diſpertitos. VT HIS IN CAVEA} vt his ſpectatoribus, alicui hiſtrioni fauentibus, vel vt iis, qui reperti ſint hiſtrionum fautores per caueam diſtributi, & diſpertiti, togæ auferantur in pignus, togæ capiantur pignus, hoc eſt in pignus, ſeu pro pignore. Nonnulli libri vet. habent, *capiatur* in numero ſing. quæ lectio ferri poteſt, vt togæ, ſit genitiui caſus. SIVE ETIAM QVI AMBISSENT &c.} ſiue etiam aliqui ambiſſent. &c. Legendum puto, quod & Fruterio videbatur, *ambiſſint*, id eſt ambiuerint. Sic enim reſpondebunt inter ſe tempora, *viderint*, *ambiſſint*, *duint*. licet etiam legere in numero ſingulari *ambiſſit*. vt qui ſit etiam numeri ſingularis, pro quis. SEV QVOIQVAM ARTIFICI} ſeu alicui artifici ſcenico. videtur idem dicere. Nam hiſtriones, artifices κατ᾽ ἐξοχὴν dicuntur. Feſtus. artifices dicti, quod artem ſuam per artus exercent: ſiue quòd aptè opera inter ſe artent, qua ex cauſa eoam artes appellatæ ſunt. Hiſtriones autem, vt idem docet, dicti, quod primum ex Hiſtria,
A ſeu Iſtria venerint. ſic ferè & Plutarchus problem. ... PER SCRIP. LIT.} modos aliquot enumerat, quibus palma ambitioſè quæri poſſit, per literas per internuntium, & ſine literis, & internuntio, cùm ipſi hiſtriones per ſe ex compoſito & compacto palmam ad ſe deriuant. SIVE QVI IPSI AMBISSENT} legendum, vt ſuprà, ambiſſint. vel vt Fruterius malebat, & vt ego in codicibus duobus manuſcr. repert. *ſiue qui ipſe ambiſſit*. Præterea, ne verſus claudicet, videtur ſcribendum, ſeu qui ipſi ambiſſint, &c. ſiue, Seu qui ipſe ambiſſit. licet etiam legere, ſiue ipſe ambiſſit, &c. PERFIDIOSE} iurabant enim ædiles, ſe ei, qui optimè egiſſe viſus eſſet, palmam daturos. DVINT} dederint. SI REMPSE LEGEM IVSSIT ESSE IVPITER.} id eſt ſimilem re ipſe. ſeu re ipſa legem iuſſit eſſe Iupiter: antiquus ſermo, quo vtebantur in legibus ferendis: vt docent Feſtus, & Chariſius. Chariſius, Siremps tantùm per nominatiuũ, & vocatiuũ declinatur, ſiremps. ab hac ſirempſe. deinde interpretatur, ſimiliter lex eſto. Feſtus, Siremps quaſi ſimilis re ipſa. Cætera apud Feſtum ſunt mutilata. lex antiqua extat huiuſmodi. DE EO AGRO SIREMPS LEX ESTO. altera. SIREMPSQVE EIS, VIATORIBVS, DEQVE EIS VIATORIBVS, E. OMNIVM RERVM IVS, LEXQVE ESTO, QVASI SEI EI VIATORES IN EAM DECVRIAM IN TRIBVS VIATORIBVS ANTEA LECTEI, SVBLECTEI ESSENT; QVAM IN QVISQVE DECVRIAM EORVM EX HAC LEGE VIATOR LECTVS ERIT. SIREMPSQVE EIS PRAECONIBVS, DEQVE EIS PRAECONIBVS, QVAESTORIBVS OMNIVM RERVM IVS LEXQVE ESTO. Tria vt videre licet, verba copulata ſunt *ſiremps*, nempe ſimilis re ipſa, ſeu ſimilis reapſe. Sic autẽ
B eſſe legendum, vidit omnium primus Fruterius Burgenſis, quem iam antea aliquoties commemoraui, iuuenis doctiſſ. ab eo vſque die, à quo mihi notus eſſe cœpit, mihi, quamdiu vixit, chariſſimus, & iucundiſſimus: qui ſex ab hinc annos Lutetiæ morte immatura diem ſuum obijt. QVASI MAGISTRO.} Quaſi, pertinet ad ſirempſe, hoc modo, Iupiter ſimilem re ipſa hiſtrionum legem iuſſit eſſe, quaſi magiſtratum ſibi, alterìve ambitu parauerit. Hoc eſt, qua pœna afficiuntur, qui magiſtratum largitione, & pacto aliquo adipiſcuntur, eadem pœna affici voluit Iupiter & eum hiſtrionem, qui ſibi palmam ambiuerit, & eum ſpectatorem, qui hiſtrioni palmam ambitione conciliarit. VIRTVTE DIXIT VOS VICT.} aſſentatur prologus ſpectatori. ſic in prologo Aſinar. Vt vos item alias, pariter nunc Mars adiuuet: & in prologo Captiuorum. Valete iudices iuſtiſſimi, Domíque, belliſque duellatores optimi & prologo Caſinæ. Tantum eſt. Valete: bene rem gerite, & vincite. Virtute vera: quod feciſtis antidhac. NON AMBITIONE.} Ennius. Nec mi aurum poſco, nec mi pretium dederitis: nec cauponantes bellum, ſed belligerantes, Ferro, non auro vitam cernamus vtrique, &c. NEQVE PERFIDIA} huc pertinet notiſſima illa de Pyrrhi perfuga hiſtoria: qui cùm in caſtra Fabricij veniſſet, eique pollicitus eſſet, ſi præmium ſibi propoſuiſſet, ſe, vt clam veniſſet, ſic clam in Pyrrhi caſtra rediturum, & eum veneno necaturum: eum Fabricius ad Pyrrhum reducendum curauit: idque factum laudatũ eſt à ſenatu. QVI MINVS &c.} quamobrem minus, ſeu qua ratione minus, &c. SVMMO VIRO} præſtanti alicui viro, qui magiſtratum aliquem petit. VIRTVTE AMBIRE OP.} γνώμη. SAT HABET FAVITORVM Q. R. F.} Si hic ver-
C ſus per ſe legatur, & ſeorſum ab eo, qui ſequitur, ſententia eſt Stoica. ſignificat enim virtutem nulli fauere, nullaq. adeò re externa egere, & ipſam ſe ipſa eſſe contentam. Nam alioqui falſum eſt, homines homini ſemper fauere. Imò pleruḿque virtus eſt inuiſa, & odioſa populo: &, vt ait ille, durior eſt virtutis ſpectatæ conditio, quàm incognitæ. &, vt canit Flaccus, *Præſentem virtutem odimus, Sublatam ex oculis quærimus inuidi*. Denique ferè inuidia virtutis eſt comes: quæ ſola morte extinguitur. Hoc igitur dicit, eum, qui rectè facit, non egere fautoribus externis: ſed ſatis fautorum habere, eo ipſo, quod virtutem habeat, quæ non pendet ex arbitrio popularis auræ, vt ait Flaccus, ſed ſuis ipſa viribus nititur, ſuiſque opibus pollet. Sed hic verſus coniunctim legendus, cum ſequenti, vt intelligamus ſententiam eſſe hypotheticam. ſiue, vt ita dicam, conditionalem. hoc modo, Satis habet fautorum qui rectè facit, ſi modò iis fides eſt, penes quos eſt eius rei poteſtas: id eſt, ſi fidi ſunt, ſeu, ſi fidem colunt, ac ſeruant ij, qui ſunt iudices, & arbitri: vt hic ædiles, qui iurarunt ſe actori optimo victoriam adiudicaturos. vel ſi fidi & integri ſunt alienæ virtutis exiſtimatores, ij qui dare poſſunt magiſtratus, vt populus Ro. Conditionam autem neceſſariò fuiſſe addendam facilè intelliget, qui meminerit plerumque plus fautorum habere locupletes homines, eoſdémq. improbos, quàm pauperes quantumuis probos. Porro autem cùm hæc ſententia veriſſima ſit, intelligere licet eos eſſe perfidos qui cùm habeant præmiorum, ſeu honorum tribuendorum poteſtatem, eos tribuunt improbis, & ignauis hominibus, &, quod multò grauius eſt, flagitioſis, aut ſceleratis, quæ debentur bonis, fortibus, honeſtis, puris, &c. Legẽ-
E dum autem eſt, Si in illis fidas eſt, &c. addita præpoſitione in, quæ deſideratur in libris vulgatis. QVIBVS EST EA RES IN MANV} id eſt, penes quos eius rei poteſtas eſt: quorum eſt, magiſtratus, & præmia dare. Terent. Hecyra. *Tibi id in manu eſt ne fiat*. HOC QVOQVE ETIAM MIHI IN MANO. D.} ſuperiores conquiſitores, adpoſiti, ſeu apponendi ſunt ſpectatoribus, ne quid gratiæ cauſa hiſtrionibus tribuant. HI VERO HISTRIONIBVS} ne qui hiſtriones mandent aliquibus ſpectatoribus, pecunia ſcilicet, aut gratia corruptis, & delegatis, vel, vt quidam legunt, dilegatis, vt ſibi plaudant, quaſi palma dignis. Etiam lex vij. tabularum vetabat coronam virtutis ergò propoſitam, pacto aliquo, aut pecunia ad ſe transferre. Verba legis hæc ſunt, QVI CORONAM VIRTVTIS ERGO PROPOSITAM FACIT: IPSE, PECVNIAQVE EIVS ERGVITOR. Iam *quoque etiam*, poſitum eſt in ... VT CONQVISITORES PERR. HISTR.} Fruterius hic quoque detrahebat particulam *vt*, quemadmodum in illo verſu, qui eſt ſuprà non admodum longè, *Vt conquiſitores ſinguli in ſubſellia*. alij legunt, conquæſtores, retenta particula *vt*. alij in Hiſtrionibus, faciunt ..., ſeu ſynæreſin, ſecundæ & tertiæ ſyllabæ *trio*, vt *Hiſtrionibus*, quod eſt quinque ſyllabarũ, quatuor ſyllabis duntaxat pronuntietur. QVI SIBI MANDESS. DEL. VT PL.} legendum videtur, Qui mandaſſent, ſibi delegati vt plauderent. hoc eſt. qui mandaſſent certis ſpectatoribus hîc & illic diſpoſitis, & dilegatis, ſeu delegatis, id eſt ad eam rem data opera poſitis, & collocatis, vt illi delegati ſibi plauderent. *ſibi* videlicet, hiſtrionib. Quòd ſi quis nihil mutari volet: vt ego nihil muto, qui ſciam Plautum talibus tranſmutationibus vti ſolere ac hæc

eſſe debebit, in explicanda ſententia, ordinatio verborum, Qui mandaſſent, vt ſibi delegati plauderent. Nonnulli denique ſic legunt, Si qui mandaſſent, delegati vt pl. QVIVE QVO PLACERET ALTER, FECISSET MINVS} ordo eſt, quive feciſſet, quominus alter placeret, hoc eſt, qui doloſis, & malitioſis conſilus perfeciſſet, ne alter hiſtrio placeret. Mutauit numerum. alioqui dicendum erat, *feciſſent*: vt reſponderet illi verbo ſuperiori, *mandaſſent*. Iam quòd libri ferè omnes habent *placerent*, ferri non poteſt. Et fortaſſis hoc mendum tam manifeſtum argumento eſſe poteſt ſic eſſe legendum, *Qui ve, quò placeret alter, feciſſent minus.* vt ſeruetur idem numerus, legatúrque verſu proximo, *Eu*, pro *eius*. EIVS ORNAMENTA, ET CORIVM CONC.} mandauit Iupiter vt conquiſitores eius ornamenta, id eſt, veſtimenta, & corium, hoc eſt pellem, & tergum conciderent, hoc eſt vt eum ſpoliarent, & nudum virgis cæderent. Malim hic legi, *Eu*, quod erit vnius ſyllabæ propter verſum, & ſuprà *feciſſent*. Veruntamen nihil auſim mutare. NE MIRAMINI.} facite vt ne miremini: vel coniunge cum iis quæ ſequuntur, hoc modo, ne fortè miremini, ſeu vt deſinatis mirari, Iupiter ipſe hanc comœdiam acturus eſt: hoc eſt, Iupiter ipſe hiſtrio futurus eſt. Ea quo vos mirari non oportet, Iouem hiſtriones curare. Eius enim intereſt rei hiſtrionum communi conſultum eſſe. ne igitur hic non eſt vetantis particula: dixiſſet enim potius, *Ne miremini*: ſed alicuius rei gratia negantis: valet idem, quod, vt non, ſeu vt ne. qualia ſunt illa apud Horat. *Ne fortè credas interitura, quæ*, &c. Od. 9. lib. 4. & , *Ne ſit ancillæ tibi amor pudori*, &c. Od. 4 lib. 2. & apud Plautum infrà non longè, *Nunc ne hunc ornatum*, &c. QVID ADMIRATI ESTIS?} aliud, quod magis mirum videri poſsit. QVASI VERO NOVVM.} ἀλλὰ. FACERE HISTRIONIAM} autem hiſtrionicam exercere, facere artem hiſtrionicam. ſic dictum facere hiſtrioniam, vt facere argentariam, facere piraticam, facere vnguentariam, facere vecturam, facere vellaturam, facere mercaturam, & quod vrbanè & facetè per quandam paronomaſiã, dictum eſt à Cicerone, facere empeneticam, ſeu empineticam, quaſi diceret, embæneticã. ETIAM HISTR. ANNO} anno, hoc eſt anno ſuperiore. Ordo & ſententia eſt: Etiam anno ſuperiore, ſeu anno antè, cùm hiſtriones hic in proſcenio Iouem inuocarunt, venit ille, & auxilio eis fuit. Proſcenium locus ante ſcenam, ſeu pars anterior ſcenæ. vt cõtra, poſt ſcenium, pars ſcenæ poſterior, vt docuimus in commentar. Lucretianis, ad lib. 4, non longè ab extr. quę vox in eo loco fuerat ab aliis deprauata. Quid hic ſignificet, aut quid velit Plautus, non eſt facile, mihi quidem, diuinare. Sed conicere licet in aliqua comœdia anno ſuperiore acta, Iouem ab hiſtrionibus vocatum, veniſſe, & in comœdia interfuiſſe, vt deum ex machina: quod non temerè fieri debet, vt docet Horat. Itaque fortaſſe Plautus, poetam illum, quiſquis ſit, obſcurè notat. CERTO} ſine controuerſia, & ſine cuiuſquam reprehenſione. At hæc fabula, tragicocomœdia eſt: hoc eſt partim comœdia, partim tragœdia. NATVS ARGIS} Argi, quorum vrbs Peloponneſis, ſeu Argolidos: quæ tamen ipſa eſt in Peloponneſo. Sed apud Nonium in voce *Argos*, legitur, *natus Argis, ex Argo patre*. HAEC VRBE EST THEBE} legendum Thebe, vt edendum curaui, in numero ſingulari, vt à Græcis appellatur Θήβη, non Thebæ. Eſt autem hæc Thebe Bœotia. EX ARGO PATRE} ex Argiuo patre: ſic Nonius. QVICVM} cum quo. PRAEFECTVST. LEGIONIB.} amicus quidam meus, legit *profectuſt. legionibus*, & interpretatur, iuit ad legiones, à quo diſſentio. Dicta autem eſt legio, ab eo quòd milites virtim legi, id eſt eligi ſolerent. quæ continebat 10. cohortes: quinquaginta manipulos. manipulus autẽ 15 militib. conſtabat Hæc ex Boſio. POPLO} populo. IS PRIVS QVAM H. AB. IPS.} ſermo implicatus, qui ſic explicandus eſt. Is Amphitruo ſcilicet, priuſquam hinc abiit in exercitum, ipſemet Alcumenam vxorem ſuam grauidam fecit. ipſemet, emphaſis, non Iupiter, neque alius quiſquã. ALCVMENEN} ſic legendum, non Alcumenam, vt vulgo. Nam hac lectione claudicat verſus. IAM EGO VOS NOVISSE CR. VT SIT P.} Iam vero non dubito, quin vobis notum ſit, qualis ſit pater meus. *vt ſit*, hoc eſt qualis ſit. ſic in Pſeud. *vt voles me eſſe, ita ero.* Idem Mercat. quid? ea vt videtur mulier? Ch. non ædepol mala. Terent. Heautont. Non te ei dixi vt eſſem? eadem ratione, ſic, pro quali vſurpatur. Idem Terent. Phorm. ſic eſt ingeniũ. ib d. ſic ſum. QVAM LIBER HARVM R. MVLT.} Quàm liberè, & licenter mœchetur. quàm liber ſit, & ſolutus in ſtupris, & adulteriis: quàm nullo metu deterreatur, quo minus liberè mœchetur. *harum rerum*, ἀφανιστικῶς, adulteria, & ſtupra ſignificat, *vulgarum* autem, id eſt crebrarum, & vſitatarum, & quæ vulgo impunè factitantur. AMATOR} non dixit *amans*, ſed *amator*. nam hoc ad habitum animi pertinet, & vitioſum eſt: illud ad affectum, neque vitioſum eſt. QVOD COMPL.} in eo, quod complacitum eſt ſemel, vel vt Simo Boſius explicat, ſi quid complacitum eſt ſemel. CLAM VIRVM} clã viro. ſic in Caſina. *Clam vxorem meam*. & item ſæpe alibi. VTRAMQVE CORP. CEPIT S.} hunc verſum profert Nonius in voce *vſus*. vbi vſum ab vſura, genere tantùm, & inflexione differre oſtẽdit. Hinc vſuraria vxor dicitur. RAM} Fruterius legebat, *rampſe*. quod nullis in libris reperi. COMPRESSV SVO.} Nonius compreſſum docet dici cum virgine admiſſum. deinde continuò etiam coitum cum meretrice compreſſum appellari ex Plauto oſtendit, in Truculento. *Nam ad amicam decimo menſe poſt Athenas Atticas Viſo, quam grauidam hic reliqui meo compreſſu*, &c. Sic ex hoc loco demonſtrari poteſt compreſſum etiam dici cum matrona concubitum. VT REM TENEATIS R.} vt rem ſciatis melius. ET MEVS} *meus* hic vnius ſyllabæ eſt. ET HAEC OB EAM REM NOX EST E. L.} Hac de re exſtat Luciani facetiſsimus, vt cæteri, dialogus: cuius principium eſt, ὦ Ἥλιε μὴ ἐλάσῃς τήμερον, &c. DVM ILLI} *Dum illic* eſt iambus. nam. m in dum non eliditur. QVA CVM} cum qua ἀναστροφῇ. ASSIMILAVIT SE} ſimilem fecit ſe. Fruterius legebat *Sẽq. aſſimulauit ita, quaſi Amphit. ſ.* ORNATVM} cultum corporis, veſtitum, habitũ. Terent. Eunucho, *Quid iſtud ornati? inquam.* Plaut. infrà in hac comœd. *Ibo intrò, ornatum capiam, qui potis decet.* Idem Menæch. *Non te pudet prodire in conſpectum meum, Flagitium hominis, cum iſtoc ornatu!* Idẽ Rudente, *Sapienti ornatus quod velim, indicium facis.* QVOD EGO HVC PROCESSI SIC CVM SERVILI SCHEMA.} ſic habent libri omnes, & vulgati, & manuſcr. ſic grammatici veteres legunt. Probus Catholicis. Nam quod Plautus in Amphit. poſuit, *cum ſeruili ſchema*, non neutri generis declinationem ſubuertit, ſed genus. Priſcianus li. 6. HAEC TAMEN NOMINA NEVTRA GRAECA TERTIAE DECLINATIONIS} antiquiſsimi ſecundum primam declinationem ſæpe protulerunt, & generis fœminini, vt Plautus in Amphitruo. *Cum ſeruili ſchema*, pro ſchemate *Nunc ne ornatum hunc vos meum*, &c. Valerius in Phorm. *Quod hac cum tragicis verſibus & ſyrma facis*. pro ſyrmata. Iterũ Plautus in Perſa *theatrum lepida cum decorat ſchema* Cæcilius in Hippol. *filius in me incedit ſatis hilaro ſchema*. Pomponius in ſat. *Cum ſuo lepore liber diademam dedit*. pro diadema. Laberius in Cancro. *Nec pythagoreã dogmam doctus*. Plautus in Milite glor. *glaucomam ob oculos obiiciemus*, &c. Nonius Marcellinus, *Schema generis fœminini vſurpari veterum declarat auctoritas*. Plautus Amphitruo. *Quod ego huc proceſsi ſic cum ſeruili ſchema*. Poſtremò Cariſius lib. 1. Plautus ſchema pro ſchemate dixit. in Amphitruo. *Quod ego huc proceſsi ſic cum ſeruili ſchema*. Non eſt igitur dubium, quin hæc ſcriptura ſit integra, & ſincera tot teſtibus, atque argumentis eam cõfirmantibus: ſed tamen hoc me commouet, quòd non ſolùm declinationem, & genus mutauit, verùm etiam ſyllabã natura longuam breuem fecit. Nam *ſchema* ſine dubio priorem ſyllabam habet longuam, cùm ſcribatur à Græcis per η. vocalem longam. itaque niſi tot grammaticorum teſtimonia, tótque librorum auctoritates obſtarent, Plautũ ſcripſiſſe putarem, *Quod ego huc proceſsi cum ſeruili ſchemate*. VETEREM, ATQVE ANTIQV. R. N. AD V. VR.} hiſtoriam de bello Thebano. & de Alcumena Amphitruonis vxore, à Ioue amata, & compreſſa, quæ vetus eſt, ita vobis narrabo, vt vobis noua videatur. PROPT. ORNATVE IN NOVVM INC. M.} Propter hanc cauſam proceſsi in medium, cultus in ſeruilem modum, à deo alienum, & ita nouum, atque inuſitatum. NAM MEVS P.} *meus*, vnius ſyllabæ eſt. IN AMPHITRVONIS VERTIT SESE IMAG.} Amphitruonis imaginem ſumpſit, poſita Iouis forma.

hige-

A hinc dicitur paulo poſt verſipellis. CENSENT} exiſtimant, putant. VERSIPELLEM} verſa pelle. verſipellem ſe facit: hoc eſt formam ſuam immotat, alios atque alios vultus ſumit, tanquam Proteus quidam. Nonius Marcell. verſipelles dicti ſunt, in quodlibet genus ſe commutantes. Lucilius quicum verſipellis fio, & commuto omnia. Plautus Amphitr. *Verſipellem ſe f.* &c. Verſipellis translatè, verſutum ſignificat. Plautus Bacch. *Verſipellem convenit eſſe hominem pectus cui ſapit.* Sic Seruius Commentar. in lib. 6. Æneid. ad illum locum, Principio cælum, ac terras, &c. *Inde Afros, inquit, verſipelles, Græci lumen, Gallos pigriores videmus ingenio.* Plinius lib. 8. cap. 22. *Homines in lupos verti, rurſumque reſtitui ſibi, falſum eſſe confidenter exiſtimare debemus aut credere omnia, quæ fabuloſa tot ſæculis comperimus. Vnde tamen iſta vulgò infixa ſit fama in tantum, vt in maledictis verſipelles habeat, indicabitur,* &c. Arnobius lib. 5. aduerſus gentes. *Quis idcirco deos abſciſſos? quis exoletos? quis verſipelles? quis fures? quis in vinculis habitos? quis in catenis? quis denique fulminibus appetitos? quis vulneratos? quis obiiſſe ſupremos dies? ſepulturas etiam meruiſſe terrenas? non vos?* Verſipellem etiam de capillo dixit Plautus in Perſa. *Ne vbi capillus verſipellis fiat, fœdus ſeruias.* ABIVIT HIM IN EXERCITVM} ſic legendū. him autem, valet hinc, vt illim, illinc, quorum innumerabilia ſunt apud Plautum, Terentium, Ciceronem exēpla. Plautus Capt. *Illic him abiit: mihi rem ſummam credidit cibariam.* In hoc verſu autē. *Quo eum Amphitr. abiuit him in exerc.* ſciendum eſt, *him*, non amittere *m.* poſtremam ſuam literam: & *vti him in*, efficere tribiachum. AMANTI MEO} *meo*, eſt vnius ſyllabæ. QVI ESSEM} quis, ſeu qualis eſſem. ET CONSERVVM SVVM} Soſiam. SVO ANIMO

B MOREM GERIT} ſuo animo obſequitur, atque indulget. τῇ ψυχῇ φίλα χαρίζεται. ſuæ libidini ſeruit. Iterum Plautus infrà in hac comœdia. *Volo deludi illam, dum cum hac vſuraria vxore nunc mihi morigero.* Terentius Andr. *malo ſſme certè es fuero, atque animo morem geſſero.* Donatus ad illum locum eiuſdem, Adelph. *adoleſcenti morem geſtum oportuit,* notat *morem gerere, propriè lenium, & meretricium eſt.* Cui Donati ſcholio conſentaneum eſt illud Suetonij in Tiberio. *Quare Parrhaſij quoque tabulam, in qua Meleagro atalanta ore morigeratur, legatam ſibi ſub conditione, vt, ſi argumento offenderetur, decies pro ea HS acciperet: non modò non prætulit, ſed & in cubiculo dedicauit.* CVRAT COMPLEXVS EIVS. &c.} cubat complexus eam, cuius, &c. antecedēs omiſſum eſt. ſic millies loquutus Plautus. ſic & Cornelius Nepos, ſiue Æmilius Probus, vt iudicauimus ſuo loco. Sic iterū Plautus infrà ibid. *vt apparentur, quibus opus eſt.* ſubintelligendū, *ea.* Idem Curculione. *Ego illam reddidi, qui argentum ad te attulit.* ſubintell. *is.* CVIVS CVPIENS MAX.} cuius cupidiſſimus eſt. Hic participium *cupiens* inſtar nominis eſt, quoniam cum genitiuo caſu iunctum eſt. Talia ſunt illa, amans otij, fugitans litium, patiens laboris, perferens iniuriarum, &c. ſic in Milite glor. *quæ huius cupiens corporis eſt.* QVAE ILLI AD LEGIONEM FACTA SVNT M. P.} vel *illi* poſitum pro illic, vt apud Terentium Hecyra. *Itaque ineptus hodie dum illi ſedeo,* &c. & Phorm. *Interea dum ſedemus, illi interuenit adoleſcens,* &c. vel *illi* dictū pro ab illo, Græcorum more: quod minus probo. ab illo autem, videlicet Amphitruone. Iudicet lector eruditus. CENSET} putat Alcumena Iouem, virum ſuum eſſe: quæ tamen cum Ioue eſt. mœcho, id eſt adultero, ſeu matrimo-

C nij corruptore. MEMORAT LEGIONES HOSTIVM VT FVG.} narrat Iupiter proinde ac ſi ſit Amphitruo, quemadmodum legiones hoſtium in fugam verterit. QVO PACTO DONIS, &c.} & narrat, quo pacto donis, ac præmiis ſit ornatus plurimis. ABSTVLIMVS.} ego, & Iupiter. CVIVS EGO HANC FERO IMAG.} cuius ego hanc formā gero. hanc εἰκόνα. fortaſſis autem legendum *gero*, non fero. quanquam *fero*, non auſim reiicere. nam vt gerere & ferre perſonam: ſic gerere & ferre colorem, rectè dici poteſt. Atqui Horatius dixit, perſonam ferre, in epiſt. ad Sceuam *Perſonámque feret inconcinnus vterque.* INTERNOSSE} ſecernere me à Soſia, internoſſe me, & Soſiā. EGO HAS HABEBO HIC VSQVE IN PETASO PINNVLAS} petaſus omni controuerſia ſublata, eſt tegmen capitis latè patens, quale ſolet eſſe viatorum, à verbo Græco πετάννυμι. quod valet extendo, dilato, tractum. Petaſo autē vſum eſſe Mercurium, & idcirco petaſatum ſcribi, & fingi conſtat. Arnobius lib. v. *Saturnus cum obunca falce, cuſtos ruris, vt aliquis ramorum luxuriantium tonſor, cum petaſo gnatus Maiæ, tanquam vias aggredi præparet, & ſolum pulueréumque declinet.* Hyginus lib 3. cap. de Perſe. Perſeus miſſus à Polydecte Magnetis filio ad Gorgonas, à Mercurio, qui eum dilexiſſe exiſtimatur, talaria, & petaſum accepit. Apuleius in apologia, per pilei vmbraculū, petaſum ſignificat. ſic enim deſcribitur apud eum Mercurius, *En vide, quàm facies eius decora, & ſucci plena ſit, quàm hilaris dei vultus, vt decenter vtrinque lanugo deſerpat, vt in capite criſpatus capillus ſub imo pilei vmbraculo appareat, quàm lepide ſuper tempora pares pinnulæ emineant,* &c. Petaſum autem, fuiſſe tegmen capitis, tale quale diximus, à viatoribus, ac peregrè venientibus

D vſurpari, ac geſtari ſolitum, declarat idem Plautus. ſic enim in Pſeudolo, enumerans ea, quæ homini peregrè venienti conueniunt: *Etiam opus eſt chlamyde, & machæra, & petaſo.* Cauſiam appellat Milite glor. & in Perſa, quem petaſum in Pſeudolo ſic in Perſa, *Cape tunicam atque Zonam, & chlamydem affertо, & cauſiam,* &c. ſequitur mox quaſi ſit peregrinus. In milite, *Facito vt venias, ornatu huc ornatu naucleri: cauſiam habeas ferrugineam,* &c M. Tullius in epiſt. ad C. Caſſium lib. 15. *Præpoſteros habes tabellarios. & ſi me quidem non offendunt,* &c. *ſed petaſati veniunt comites ad portam expectare dicunt.* Denique petaſus idem ferè ſignificat, quod galerus, cauſia. A petaſo herba dicta eſt *petaſite*: cuius folium latiſſimum eſt, vt & colocaſis: cuius folia Theophraſtus ait pileo Theſſalico eſſe ſimilia. Suetonius in Auguſto, *domi quoque non niſi petaſatus ſub dio ſpatiabatur.* PINNVLAS.} id eſt pennulas: paruas pennas. ſeu pinnas. Etiam pinnas Mercurio tribuebant pictores, & poetæ, non ſolùm in pedibus, verùm etiam in capite. vnde *Mercurius, pinnatus* dictus. Arnobius lib. 6. *Deûm mater cum tympano, cum tibiis: & cum pſalterio Muſa: Mercurius pinnatus, Argiphontes,* &c. D. Auguſt. lib 7. de Ciuitate Dei. *Ideo alas Mercurio in capite, & pedibus ponunt, volentes ſignificare volucrem fieri per aera ſermonem.* &c. Apuleius libro decimo de Aſino aur. *Adeſt luculentus puer nudus, niſi quod ephebica chlamyda ſiniſtrum tegebat humerum: flauis crinibus vſquequaque conſpicuum, & inter comas eius aurea pinnula cognatione ſimili ſociata prominebant: quem caduceum, & virgula, Mercurium eſſe indicabant.* TORVLVS INERIT AVREVS} torus, præter vulgatam ſignificationem, etiam ſignificat carnem pulpoſam, atque, vt ita dicam, moſculoſam: ex quo toroſus. Hinc per

E translationem tori in arboribus, & plantis. M. Tullius Toſcul. quæſt 2. O pectora, ô terga, ô lacertorum tori. Sunt etiam tori in coronis, partes quædam, ſeu nodi quidam eminentiores, tortiles. M. Tullius in Orat perf. *aut addit aliquos, vt in corona, toros,* &c. Varro lib. 5. de ling. Lat. *torus à torto, quòd is in promptu ſit. ab hoc ſimilitudine torulus, in mulieris capitis ornatu.* Torus autem in arboribus, & torulus, eſt materies quædam intorta, & velut callum in ſeſe conuolutum. Hic verò torulum videtur mihi Plautus pro paruula torque, toruli eius, qui eſt in arboribus, ſpeciem præbente, poſuiſſe. aut pro funiculo aliquo retorto, aut pro paruo nodo. Nonnulli legunt *trochulus*. Ego nihil muto. SED AMPHITR. ILLIC EST SERVOS} *illic* pro *ille* poſitum. CVM LATERNA} quia noctu veniebat. Dicta autem eſt Laterna à latendo, quòd in ea ignis clauſus quaſi lateat. FERIT.} pulſat fores.

ACTVS PRIMVS.

SOSIA, MERCVRIVS.

SO. QVI me alter eſt audacior homo? aut qui me confi-
dentior?
Iuuẽtutis mores qui ſciã:qui hoc noctis ſolus ambulẽ?
Quid faciã nũc,ſi tres viri me in carcerẽ cõpegerint?
Inde quaſi è promtuaria cella depromar ad flagrum.
Nec cauſſam liceat dicere mihi:neque in hero quic-
quam auxilij ſiet?
Nec quiſquam ſit,quin me omnes eſſe dignum deputent?ita
Quaſi incudem me miſerum homines octo validi cædant?ita
Peregrè adueniens hoſpitio publicitus accipiar.
Hæc heri immodeſtia coegit me,qui hoc B
Noctis à portu ingratis excitauit.
Nónne idem hoc luci me mittere potuit?
Opulento homini hoc magis ſeruitus dura eſt,
Hoc magis miſer eſt diuitis ſeruos.
Noctéſque diéſque aſſiduo ſatis ſupérque eſt
Quo facto,aut dicto adeſt opus,quietus ne ſis.
Ipſe dominus diues,operis & laboris expers,
Quodcunque homini accidit,liberè poſſe retur,
AEquum eſſe putat,non reputat laboris quid ſit,
Nec æquum,an ne iniquum imperet,cogitabit.
Ergo in ſeruitute expetunt multa iniqua: C
Habendum & ferendum hoc onus eſt cum labore.
ME. Satius eſt me queri illo modo ſeruitutem hodie,
Qui fuerim liber,eum nunc potiuit pater
Seruitutis.hic,qui verna natus eſt,queritur.
Sum verò verna verbo. SO. nunc verò mihi in mentem fuit,
Dis aduenientem gratias pro meritis agere atque alloqui.
Næ illi ædepol,ſi merito meo referre ſtudeant gratias,
Aliquem hominem allegent,qui mi aduenienti os occillet probè:
Quoniam bene quæ in me fecerunt,ingrata ea habui,atque irrita.
ME. Facit ille,quod vulgò haud ſolent,vt,quid ſe ſit dignum,ſciat.
SO. Quod nunquam opinatus fui:neque alius quiſquam ciuium, D
Sibi euenturum id contigit,vt ſalui potiremur domum
Victores:victis hoſtibus legiones reueniunt domum.
Duello extincto maxímo,atque internecatis hoſtibus,
Qui multa Thebano populo acerba obiecerunt funera.
Id vi & virtute militum victum atque expugnatum oppidum
Eſt,imperio atque auſpicio heri mei Amphitruonis maximè.
Præda atque agro,adoreáque affecit populares ſuos,
Regique Thebano Creonti regnum ſtabiliuit ſuum.
Me à portu præmiſit domum,vt hæc nuntiem vxori ſuæ:
Vt geſſerit rempublicam ductu,imperio,auſpicio ſuo: E
Ea nunc meditabor,quo modo illi dicam,quum illò aduenero.
Si dixero mendacium,ſolens meo more fecero.
Nam cùm illi pugnabant maximè,ego tum fugiebam maximè.
Veruntamen quaſi affuerim,ſimulabo,atque audita eloquar.
Sed,quo modo,& verbis quibus me deceat fabularier,
Prius ipſe mecum etiam volo hîc meditari.ſic hoc proloquar.
Principiò vt illò aduenimus,vbi primùm terram tetigimus,

A Continuò Amphitruo delegit viros primorum principes.
Eos legat Telebois,iubet ſententiam vt dicant ſuam.
Si ſine vi & ſine bello velint rapta & raptores tradere,
Si,quæ aſportaſſent,redderent:ſe exercitum extemplò domum
Reducturum:abituros Argos Argiuos,pacem atque otium
Dare illis:ſin aliter ſient animati,neque dent quæ petat,
Seſe igitur ſumma vi virîſque eorum oppidum expugnaſſere.
Hæc vbi Telebois ordine iterarunt quos præfecerat
Amphitruo,magnanimi viri freti virtute & viribus
B Superbi nimis,ferociter legatos noſtros increpant.
Reſpondent,bello ſe & ſuos tutari poſſe:proinde vti
Properè de finibus ſuis exercitus deducerent.
Hæc vbi legati pertulere,Amphitruo caſtris illicò
Producit omnem exercitum. contrà Teleboæ ex oppido
Legiones educunt ſuas nimis pulcris armis præditas.
Poſtquam vtrinque exitum eſt maxima copia,
Diſpertiti viri, diſpertiti ordines,
Nos noſtras more noſtro & modo inſtruximus
Legiones:item hoſtes contrà ſuas inſtruunt.
Deinde vtrique imperatores in medium exeunt.
C Extra turbam ordinum colloquuntur ſimul.
Cõuenit,victi vtri ſint eo prælio,
Vrbem,agrum,aras,focos,ſeque vti dederent.
Poſtquam id actum eſt,tubæ vtrinque canunt:contrà
Conſonat terra:clamorem vtrinque efferunt.
Imperator vtrinque hinc & illinc Ioui
Vota ſuſcipere,hortari exercitum:
Pro ſe quiſque,id quod quiſque poteſt & valet,
Edit:ferro ferit:tela frangunt:boat
Cœlum fremitu virûm:ex ſpiritu & anhelitu
Nebula conſtat:cadunt vulneris vi & virium.
D Denique vt voluimus,noſtra ſuperat manus,
Hoſtes crebri cadunt:noſtri contrà ingruunt.
Vicimus vi feroces.
Sed in fugam ſe nemo tamen conuortitur.
Nec recedit loco,quin ſtatim rem gerat,
Animam amittunt,priuſquam demigrent loco:
Iacet vbi ſteterat quiſque,atque ordinẽ obtinet.
Hoc vbi Amphitruo herus conſpicatus eſt meus,
Illico equites iubet dextra inuadere.
Equites citi parent:ab dextera maximo
Cum clamore inuolant,impetúque alacri
E Fœdant,& proterunt hoſtium copias iure iniuſtas.
ME. Nunquam etiam quicquam adhuc verborum eſt prolocutus perperam.
Nanque ego fui illic in re præſenti,& meus quum pugnatum eſt pater.
SO. Perduelles penetrant ſe in fugam,ibi noſtris animus eſt additus.
Vortentibus Telebois telis complebantur corpora.
Ipſúſque Amphitruo regem Pterelam ſua obtruncauit manu.
Hæc illi eſt pugnata pugna vſque à mane ad veſperum,
Hoc adeò hoc commemini magis,quia illo die impranſus fui.
Sed prælium id tandem diremit nox interuentu ſuo.
Poſtridie in caſtra ex vrbe ad nos veniunt flentes principes:

Velatis manibus orant,ignoſcamus peccatum ſuum. A
Dedúntque ſe,diuina humanáque omnia,vrbem & liberos,
In dirionem atque in arbitratum,cuncti Thebano poplo.
Pòſt ob virtutem hero Amphitruoni patera donata aurea eſt,
Qui Pterela potitare rex ſolitus eſt.hæc ſic dicam heræ.
Nunc pergam heri imperium exſequi,& me domum capeſſere
ME. Atar illic huc iturus eſt:ibo ego illi obuiam.
Neque ego hunc hominem hodie ad ædis has ſinam vnquam accedere.
Quando imago eſt huius in me,certum eſt hominem eludere.
Er enimuero quoniam formam cœpi huius in me & ſtatum.
Decet & facta moréſque huius habere me ſimiles item.
Itaque me malum eſſe oportet,callidum,aſtutum admodum, B
Arque hunc telo ſuo ſibi malitia à foribus pellere.
Sed quid illuc eſt?cœlum aſpectat:obſeruabo quam rem agat.
SO. Certè ædepol ſcio,ſi aliud quicquam eſt quod credam,aur certò ſciam,
Credo ego hac noctu nocturnum obdormiuiſſe ebrium.
Nam neque ſe Septentriones quóquam in cœlo commouent,
Neque ſe luna quóquam mutat,atque vti exorta eſt ſemel.
Nec iugula,neque veſperrugo,neque virgiliæ occidunt.
Ita ſtarim ſtant ſigna,neque nox quoquam concedit die.
ME. Perge nox vt occœpiſti.gere patri morem meo,
Optumè optumo optumam operam das:datam pulcrè locas. C
SO. Neque ego hac nocte longiorem me vidiſſe cenſeo.
Niſi item vnam,verberatus quam pependi perpetem.
Eam quoque ædepol etiam multo hæc vicit longitudine.
Credo ædepol equidem dormire ſolem,atque appotum probè.
Mira ſunt,niſi inuitauit ſeſe in cœna pluſculum.
ME. Ain verò verbero?deos eſſe rui ſimilis putas?
Ego pol te iſtis tuis pro dictis & malefactis,furcifer,
Accipiam,modo ſis veni huc.inuenies infortunium.
SO. Vbi ſunt iſti ſcortatores,qui ſoli inuiti cubant?
Hæc nox ſcita eſt exercendo ſcorto conducto malè.
ME. Meus pater nunc,pro huius verbis rectè & ſapienter facit, D
Qui complexus cum Alcmena cubat amans,animo obſequens.
SO. Ibo,vt herus quod imperauit,Alcumenæ nunciem.
Sed quis eſt hic homo,quem ante ædis video hoc noctis?non placet.
ME. Nullus eſt hoc meticuloſus æquè. SO. quum in mentem venir,
Illic hoc homo denuò volt pallium detexere,
ME. Timet homo:deludam illum ego. SO. perij,dentes pruriunt.
Certè aduenientem me hic hoſpitio pugnæ accepturus eſt.
Credo miſericors eſt,nunc propterea quòd me meus herus
Fecir vt vigilarem,hic pugnis faciet hodie vt dormiam.
Oppidò interij.obſecro herclè quantus & quàm validus eſt? E
ME. Clarè aduorſum fabulabor,hic auſculter quæ loquar.
Igitur magis modum in maiorem in ſeſe concipiet metum.
Agite pugni,iam diu eſt quod ventri victum non datis.
Iampridem videtur factum,heri quòd homines quatuor
In ſoporem collocaſtis nudos. SO. formido malè,
Ne ego hîc nomen meum commutem,& Quintus fiam è Soſia.
Quatuor viros ſoporiſe dediſſe hic autumat,
Metuo ne numerum augeam illum. ME. hem,nunc iam ergo ſic volo.
SO. Cingitur,certè expedit ſe. ME. non feret,quin vapulet.

A Quis homo? ME. quiſquis homo huc profectò venerit,pugnos edet.
SO. Apage,non placet me hoc noctis eſſe,cœnaui modó.
Proin tu iſtam cœnam largire,ſi ſapis,eſurientibus.
ME. Haud malum huic eſt pondus pugno. SO. perij,pugnos ponderat.
ME. Quid ſi ego illum tractim tangam vt dormiat? SO. ſeruaueris.
Nam continuas has treis nocteis peruigilaui. ME. peſſimum eſt
Facinus,nequiter ferire malam malè diſcit manus.
Alia forma oportet eſſe quem tu pugno legeris.
SO. Illic homo me interpolabit,meúmque os finget denuó.
ME. Exoſſatum os eſſe oportet,quem probè percuſſeris.
SO. Mirum niſi hic me quaſi murænam exoſſare cogitat.
B Vltrò iſtic qui exoſſat homines,perij,ſi me aſpexerit.
ME. Olet homo quidem malo ſuo. SO. hei, númnam ego obolui?
ME. Atque haud longè abeſſe oportet. SO. verùm longè hinc afuit,
Illic homo ſuperſtitioſuſt. ME.geſtiunt pugni mihi.
SO. Si in me exerciturus,quæſo in parietem vt primùm domes.
ME. Vox mihi ad aures aduolauit. SO.næ ego homo infelix fui,
Qui non alas interuelli:volucrem vocem geſtito.
ME. Illic homo à me ſibi malam rem arceſſit iumento ſuo.
SO. Non equidem vllum habeo iumětum. ME.onerandus eſt pugnis probè.
SO. Laſſus ſum herclè è naui vt vectus huc ſum,etiam nunc nauſeo.
C Vix incedo inanis,ne ire poſſe cum onere exiſtimes.
ME. Certè enim hîc neſcio quis loquitur. SO. ſaluus ſum,non me videt.
Neſcio quem loqui autumat:mihi certò nomen Soſia eſt.
ME. Hinc enim mihi dextera vox auris,vt videtur,verberat.
SO. Metuo vocis ne vice hodie hic vapulem,quæ hunc verberat.
ME.Optume eccum incedit ad me. SO. timeo:totus torpeo.
Non ædepol nunc vbi terrarum ſim ſcio,ſi quis roget:
Neque miſer me commouere poſſum præ formidine.
Illicet.mandata heri perierunt vnà & Soſia.
Verum certom eſt confidenter hominem contra colloqui,
Qui poſſim videri huic fortis,à me vt abſtineat manum.
D ME. Quo ambulas tu,qui Vulcanum in cornu concluſum geris?
SO. Quid id exquiris tu,qui pugnis os exoſas hominibus?
ME. Seruus éſne,an liber? SO. vtcunque animo collibitum eſt meo.
ME. Ain verò? SO. Aio enimuero ME. verbero. SO. mentiris nunc iam.
ME. At iam faciam vt verum diſcas dicere. SO. quid eo eſt opus?
ME. Poſſum ſcire quò profectus,cuius ſis,aut quid veneris?
SO. Huc eo.heri mei ſum ſeruus,nunquid nunc es certior?
ME. Ego tibi iſtam hodie ſceleſtam comprimam linguam. SO. haud potes.
Bene pudicéque aſſeruatur. ME. pergin argutarier?
Quid apud haſce ædis negotij eſt tibi? SO. immò quid tibi eſt?
ME. Rex Creo vigiles nocturnos ſingulos ſemper locat.
E SO. Bene facit,quia nos eramus peregrè,tutatu'ſt domum.
At nunc abi ſanè,aduenisse familiareis dicito.
ME. Neſcio quam tu familiaris ſis:niſi actutum hinc abis,
Familiaris accipiere faxo aut familiariter.
SO. Hîc inquam,habito ego,atque horũ ſum ſeruus. ME. at ſcin' quomodo
Faciam ego hodie te ſuperbum,ni hinc abis? SO. quónam modo?
ME. Aufere,non abibis,ſi ego fuſtem ſumpſero.
SO. Quin med huius eſſe familiæ familiarem prædico.
ME. Videſis,quàm mox vapulare vis,niſi actutum hinc abis.

SO. Tun' domo prohibere peregrè me aduenientem poſtulas? A
ME. Hæccine tua domuſt? SO. ita, inquam. ME. quis herus eſt igitur tibi?
SO. Amphitruo, qui nunc præfectu'ſt Thebanis legionibus,
Quicum nupta eſt Alcumena. ME. quid ais? quod nomen tibi eſt?
SO. Soſiam vocant Thebani, Dauo prognatum patre.
ME. Næ tu iſtic hodie malo tuo compoſitis mendaciis,
Aduenisti, audaciæ columen, conſutis dolis.
SO. Immò equidem tunicis conſutis huc aduenio, non dolis.
ME. At mentiris etiam. certò pedibus, non tunicis venis.
SO. Ita profectó. ME. nunc profectò vapula ob mendacium.
SO. Non ædepol volo profectó. ME. at pol profectò ingratiis.
Hoc quidem profectò certum eſt, non eſt arbitrarium. B
SO. Tuam fidem obſecro. ME. tun' te audes Soſiam eſſe dicere,
Qui ego ſum? SO. perij. ME. parum etiam præ vt futurum eſt, prædicas.
Quoius nunc es? SO. tuus, nam pugnis vſu feciſti tuum,
Prò fidi Thebani ciues. ME. etiam clamas carnifex?
Eloquere, quid veniſti? SO. vt eſſet quem tu pugnis cæderes.
ME. Cuius es? SO. Amphitruonis, inquam Soſia. ME. ergo iſtoc magis,
Quia vaniloquus, vapulabis: ego ſum, non tu, Soſia.
SO. Ita dij faciant, vt tu potius ſis, atque ego te vt verberem.
ME. Etiam mutis? SOS. iam tacebo. ME. quis tibi heruſt? SOS. quem tu voles. C
ME. Quid igitur? quî nunc vocare? SO. nemo, niſi quem iuſſeris.
ME. Amphitruonis te eſſe aiebas Soſiam? SO. peccaueram.
Nam Amphitruonis ſociennum me eſſe volui dicere.
ME. Sciebam equidem nullum eſſe nobis, niſi me, ſeruum Soſiam.
Fugit te ratio. SO. vtinam iſtuc pugni feciſſent tui.
ME. Ego ſum Soſia ille, quem tu dudum eſſe aiebas mihi.
SO. Obſecro vt per pacem liceat te alloqui, vt ne vapulem.
ME. Immò induciæ parumper fiant, ſi quid vis loqui.
SO. Non loquar niſi pace facta, quando pugnis plus vales.
ME. Dicito quiduis, non nocebo. SO. tuæ fidei credo? ME. meæ.
SO. Quid ſi falles? ME. tum Mercurius Soſiæ iratus ſiet. D
SO. Animum aduorte: nunc licet mihi liberè quiduis loqui.
Amphitruonis ego ſum ſeruus Soſia. ME. etiam denuó?
SO. Pacem feci, fœdus feci, vera dico. ME. vapula.
SO. Vt libet, quod tibi libet fac: quoniam pugnis plus vales.
Verùm vt vt es facturus, hoc quidem herclè haud reticebo tamen.
Tu me viuus hodie nunquam facies, quin ſim Soſia.
Certè ædepol tu me alienabis nunquam quin noſter ſiem.
Nec nobis præter med alius quiſquam eſt ſeruus Soſia.
Qui cum Amphitruone hinc vnà iui hero meo in exercitum.
ME. Hic homo ſanus non eſt. SO. quod mihi prædicas vitium, id tibi eſt. E
Quid malum? non ego ſum ſeruus Amphitruonis Soſia?
Nónne hac noctu noſtra nauis huc ex portu Perſico
Venit, quæ me aduexit? nónne me huc herus miſit meus?
Nónne ego hunc hîc ſto ante ædes noſtras? non mi eſt laterna in manu?
Non loquor? non vigilo? nónne hic homo me pugnis contudit?
Fecit herclè: nam etiam miſero nunc malæ dolent mihi.
Quid igitur ego dubito? aut cur non introeo in noſtram domum?
ME. Quid domum voſtram? SOS. ita enimuero. MER. quin quæ dixiſti modò,

A Omnia ementitus,equidem Soſia Amphitruonis ſum.
Nam noctu hac ſoluta eſt nauis noſtra è portu Perſico.
Et vbi Pterela rex regnauit,oppidum expugnauimus,
Et legiones Teleboarum vi pugnando cœpimus.
Et ipſus Amphitruo obtruncauit regem Pterelam in prælio.
SO. Egomet mihi non credo,quum illæc autumare illum audio,
Hic quidē certè, quæ illic ſunt res geſtæ, memorat memoriter.
Sed quid ais?quid Amphitruoni à Telebois datum eſt?
ME. Pterela rex,qui potitare ſolitus eſt patera aurea.
SO. Elocutus eſt,vbi ea patera nunc eſt? ME. in ciſtula
Amphitruonis obſignata ſigno eſt. SO. ſigni dic quid eſt?
B ME. Cum quadrigis ſol exoriens,quid me captas carnifex?
SO. Argumentis vincit,aliud nomen quærendum eſt mihi.
Neſcio vnde hæc hic ſpectauit,iam ego hunc decipiam probè.
Nam quod egomet ſolus feci,nec quiſquam alius affuit
In tabernaculo,id quidem hodie nunquam poterit dicere.
Si tu Soſia es,legiones quum pugnabant maximè:
Quid in tabernaculo feciſti?victus ſum,ſi dixeris.
ME. Cadus erat vini:inde impleui hirneam. SO. ingreſſuſt viam.
ME. Eam ego vt matre fuerat natum,vini eduxi meri.
SO. Mira ſunt,niſi latuit intus illic in illac hirnea.
C Factum eſt illud,vt ego illic vini hirneam ebiberim meri.
ME. Quid nunc?vincon'argumentis te non eſſe Soſiam?
SO. Tu negas med eſſe. ME. quid ego ni negem,qui egomet ſiem?
SO. Per Iouem iuro med eſſe:neque me falſum dicere.
ME. At ego per Mercurium iuro tibi Iouem non credere.
Nam iniurato ſcio plus credet mihi, quàm iurato tibi.
SO. Quis ego ſum ſaltem,ſi non ſum Soſia,te interrogo.
ME. Vbi ego Soſia iam nolim eſſe,tu eſto ſanè Soſia:
Nunc quando ego ſum,vapulabis,ni hinc abis ignobilis.
SO. Certè ædepol quum illum contemplo,& formam cognoſco meam,
Quemadmodum ego ſæpè in ſpeculum inſpexi,nimis ſimiliſt mei.
D Itidem habet petaſum,ac veſtitum,tam conſimiliſt atque ego:
Sura,pes,ſtatura,tonſus,oculi,naſum vel labra,
Malæ,mentum,barba,collum:totus,quid verbis opuſt?
Si tergum cicatricoſum,nihil hoc ſimili eſt ſimilius.
Sed quum cogito,equidem certò idem ſum qui ſemper fui.
Noui herum,noui ædis noſtras,ſanè ſapio & ſentio,
Non ego illi obtempero quod loquitur,pultabo foris.
ME. Quò agis te? SO. domum. ME. quadrigas ſi nunc inſcendas Iouis,
Atque hinc fugias,ita vix poteris effugere infortunium.
SO. Nónne heræ meæ nuntiare,quod herus meus iuſſit,licet?
ME. Tuæ ſi quid vis nuntiare:hanc noſtram adire non ſinam,
E Nam ſi me irritaſſis,hodie lumbifragium hinc auferes.
SO. Abeo potius:di immortales obſecro voſtram fidem.
Vbi ego perij?vbi immutatus ſum?vbi ego formam perdidi?
An egomet me illic reliqui ſi fortè oblitus fui?
Nam hic quidem omnem imaginem meã,quæ ante hac fuerat,poſſidet.
Viuo fit,quod nunquam quiſquam mortuo faciet mihi.
Ibo ad portum,atque hæc vti ſunt facta hero dicam meo.
Niſi etiam is quoque me ignorabit,quod ille faciat Iuppiter,
Vt ego hic hodie raſo capite caluus capiam pileum.

QVI ME ALTER, &c.] Quis me alter, &c. AVDACIOR HOMO?] Audacia (inquit Nonius) temeritatis eſt: audentia fortitudinis. Vide cætera apud Nonium. M. Tullius epiſtola ad Valerium A iuriſconſult. lib. 1. epiſt. in extr. *Cur enim tibi hoc non gratificer, neſcio: præſertim cum his temporibus audacia pro ſapientia liceat vti.* CONFIDENTIOR.] M. Tullius Tuſcul. quæſt. 3. Qui fortis eſt, idem eſt fidens: quoniam confidens, mala conſuetudine loquendi in vitio ponitur. Nonius in confidentia, & fidentia. IVVENTVTIS MORES Q. SC.] qui ſciam iuuenes eſſe perditis moribus, & totam noctem per vrbem comiſſanteis vagari. HOC NOCTIS] hoc tẽpore noctis. ſic infrà. *Sed quis eſt hic homo, quem ante ædes video hoc noctis?* TRESVIRI] treſuiri, ſeu triumuiri capitales, qui ius dicebant in facinoroſos, & ſeruos: iidem cuſtodiæ carceris præfecti erant, eorúmque interuentu in maleficos animaduertebatur. Idem Plautus Aſin. *Nam iam ego ex hoc loco ibo ego ad tres viros, veſtráque ibi nomina faxo erunt. Capitis te perdam ego, & filiam.* Idem Aulul. *quia ad treſuiros iam ego deferam tuum nomen.* Co. *quamobrem?* Eu. *quia cultrum habes.* Idem in Perſa. *vt aquæ parti prodeant ad treſuiros.* Quidam tamen hic treſuiros nocturnos ſignificari exiſtimant: quorum erat nocturnis incẽdiis ſubuenire. IN CARCEREM COMPEGERVNT?] in carcerẽ contruſerint, ſeu coniecerint? ſic loquitur in Menæchmis *At ego te ſacram coronam ſurripuiſſe Ioui ſcio, Et ob eam rem in carcerem te eſſe compactum ſcio.* Idem in Rudente, *Nunc te in carcerem compingier eſt æquum,* &c. INDE] è carcere: QVASI E PROMPTVARIA CELLA D.] inde, inquit, quaſi è cella, in qua conduntur res ad victum neceſſariæ, & ex qua depromuntur. depromar ad verbera. locus eſt feſtiuus, B quo alludit ad cellam penuariam, in qua cõditur penus, & ex qua depromitur ad vſum domeſticũ, & quotidianum: comparátque carcerem, in quem coniiciuntur malefici, & facinoroſi, vt damnati, & inde educti dent pœnas, cum cella penuaria, in qua res ad victum vtiles, & neceſſariæ conduntur, & inde ad veſcendum, cùm opus eſt, depromuntur. AD FLAGRVM] à flagris dicuntur ſerui flagriones, vt docet Nonius, quòd flagris ſubiecti ſint, vt verberones à verberibus. *μαστιγίας* appellant Græci. qua voce vtitur M. Tullius lib. epiſt. ad Attic. 4. epiſt. 6. *Scio te voluiſſe, & me maſtigiam germanum fuiſſe.* Sic enim habet mea editio. *ad flagrum* igitur, hoc eſt, vt flagro cædar. NEC CAVSAM LICEAT DICERE MIHI] nec mihi liceat recuſare, quominus flagris cædar? nec mihi liceat oratione me defendere, ac purgare, quin flagris dignus ſim? NEQVE IN HERO QVIDQ. AVXILII S.] neque herus mihi quidquam auxiliari poſſit? NEC QVISQVAM SIT, QVIN OMNES, &c.] lego *nec quidquam ſit quin,* &c. hæc ſententia nec quidquam cauſæ ſit, quin me omnes flagris dignum deputent? DEPVTENT?] Terentius Hecyra. *Ædepol na meam herus eſſe operam deputat parui preti.* QVASI INCVDEM] *ἄκμων,* vt incus malleis à fabris ferrariis tunditur: ita ego ab octo viris validis cædar. OCTO VALIDI] validos dixit, quia grauiores plagas infligant, quàm ſi ſint imbecilli: & octo homines, vt viciſſim cædentes, minus fatigentur, ſintque quaſi recentes, & integri ad cædendum. ITA PEREGRE ADVENIENS HOSP. PVBL. ACC.] alludit ad eos, qui peregrè venientes honoris cauſa hoſpitio publicè accipiũtur. Fortaſſis id quoque ſpectauit, quòd ciuibus peregre in patriam redeuntibus, cœna dabatur. In Pſeudolo, *Iam redis ex ſulio. ſalue mi ſodalis Euryce. Vt valuiſti? quid? parẽtes mei valent? cœna dabitur. Bene vocas,* &c. in Pœnulo. C *Patruo aduenienti cœna curetur volo.* Profert autem hunc locum Nonius in voce, *publicitus*: eámque interpretatus publicè: vtitur & Terent. Phorm. *Nonne hoc publicitus ſcelus deportarier in ſolas terras?* HAEC HERI IMMOD.] heri immodeſtia, hoc eſt intemperantia, *ἀκολασία*, coëgit me hæc: hoc eſt, impulit me ad hæc, ſeu coëgit me hæc ſubire. Sic Virgil. lib. 3. Æneid. *quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames?* INGRATIS] ingratis, ſeu ingratiis, hoc eſt inuitum, & contra meam voluntatem, vel aduerbium eſt, vel nomen, compoſitum ex propoſitione in, & gratiis. vtitur eo Plautus, Terentius, Lucretius. Plautus Curcul. *Tamen eſt eundum, quo imperant, ingratiis.* Caſina *Quia mihi ancillulam ingratiis poſtulat, quæ mea eſt, Quæ meo educata ſumptu eſt, villico ſuo dare.* Piget alia quamplurima exempla colligere. Terentius Eunucho: *Opus faciam vt defatiger vſque, ingratiis vt dormiam.* Idem Heauton. *Ea coacta ingratiis Poſtilla cœpit victum vulgo quærere.* Lucretius lib. 5. *At, niſi purgatum eſt pectus, quæ prœlia nobis, atque pericula tunc ingratis inſinuandum?* Idem lib. 3. *at, quod ſcilicet, vt ſit, Effugere haud potis eſt, ingratis hæret, & angit.* Ad quem locum plura. EXCITAVIT] excitauit me dormientem ſcilicet. NONNE IDEM HOC LVCI, &c.] id eſt, nónne herus meus propter hoc idem, ſeu propter eandem rem, propter quam me miſit, luci, id eſt luce, me mittere potuit? Chariſius hunc locum proferens. Plautus in Amphitruo, *Nonne idem hoc luci.* vbi Siſenna, *Quæcunque nomina à litera ablatiuo ſingulari terminantur, i. litera finita aduerbia fiunt, vt mane.* Nonnulli tamen hic legunt, luca pro *luci.* Sic enim Terentius Adelph. *cæterum rus cras cum filio Cum primo luci ibo hinc.* Sed ibi lego *cum primo luci.* Sic enim Plautus Ciſtell. *Poſtea* D *autem cum primo luci niſi ambo occidero,* &c. Idem Menæchm. *O facinus indignum, & malum. Epidamnij ciues herum meum indigniſſime hîc in pacato oppido luci deripier in via, qui liber ad vos venerit!* Prætereà ſequimur codices veteres, qui habent luci, non luca. OPVLENTO HOMINI HOC MAGIS SERVITVS?] totius huius loci ſententia eſt. ſub opulento homine hoc durior eſt ſeruitus, quàm ſub paupere, hócque miſerior eſt ſeruus diuitis, quàm pauperis, quòd dies noctéiſque aſſiduè ſatis ſupérque ſeruo negotij eſt, in quo ſeruus occupetur, neque vnquam quieſcat ſiue facto, ſiue dicto opus ſit. opulento homini ſeruitus, hoc eſt ſeruitus, quæ toleratur ſub opulento homine, & quam quis opulento hero ſeruit. ASSIDVO] id eſt aſſiduè. ſic Capt. *Nam iſtoc me aſſiduo victu delecto domi.* Idem Moſtell. *& poſtquàm eius hinc pater ſit profectus peregrè, perpotaſſe iſtic aſſiduò Tuo cum domino?* QVO FACTO, AVT DICTO ADEST OP.] Quocunque facto, aut dicto opus eſt, quidquid faciendum aut dicendum eſt: vel ſic: ſiue facto, ſiue dicto opus eſt. vel illa, vel hæc ſententia eſt: ideóque poſt *Quo,* diſtinctionis nota fortaſſe ponenda eſt: vt *Quo* pertineat ad ea, quæ his interpoſitis ſequuntur, *quietus ne ſis*: hoc modo, *quo quietus ne ſis*: id eſt propter quod quietus ne ſis, tu, quiſquis ſeruis diuiti. Sed priorem explicationem malo. QVIETVS NE SIS] id eſt, quietus ne ſit ſeruus hominis opulenti. ſecunda perſona, pro tertia incerta, & non definita: quod genus, bonis ſcriptoribus vſitatiſſimum eſt. Sic Plautus idem Pœnulo. Qui benè volunt, benè vis item. id eſt omnes homines ferè pariter bene volunt eis, qui benè volunt. Idem Pœnulo. *At verò non iuſta cauſa eſt quod curratur celeriter, vbi bibas, edas de alieno, quantum velis vſque affatim,* &c. *vbi bibas, edas,* id eſt vbi quis bibat, edat, &c. Idem Sticho. *nimia voluptas eſt ſi diu abfueris domo, domum ſi redieris, ſi tibi nulla eſt ægritudo animo obuiam.* Cicero epiſt. lib. 6. ad Torquatum, &c. *victoria acerbiſſima quæ aut interitum allatura eſſet, ſi victus eſſes, aut, ſi viciſſes, ſeruitutem.* Idem pro Murena, *Nam cùm graue eſt verè accuſare in amicitia, tum etiam ſi falsò accuſeris, non eſt negligendum.* id eſt etiam ſi quis falsò accuſetur. Idem pro Sylla. *tamen hoc natura eſt inſitum, vt, quem timueris, quocum de vita, fortuniſque contenderis, cuius ex inſidiis euaſeris: hunc ſemper oderis.* quem timueris, &c. id eſt quem quis timuerit, &c. innumerabilia ſunt alia exempla. Pendent autem hæc, *quietus ne ſis,* ab illis. *ſatis ſupérque eſt,* ſubint. operis, aut negotij, ſeruo ſcilicet. OPERIS, ET LABORIS EXPERS] id eſt operi & labori manum non admouens: ab opere, & labore immunis. QVODCVNQVE HOM. ACC. LIB. P. R.] diues herus (inquit) quidquid in hominem cadit, & quidquid homini contingere poteſt, id arbitratus ſibi poſſe libère, hoc eſt placère ſic hunc verſum legit, atque explicat Simeo Boſius: vt *libère* ſit verbum infinitiui modi, ab indicatiuo libeo, ex quo libido cui aſſentior. alij *liberè* legunt, ſecunda breui, vt ſit aduerbium: & ſubintelligunt, *ſe.* Quantum ad ſententiam attinet, non multum intereſt, vtro modo legas: ſed quantùm ad elegantiam & rationem, ac menſuram verſus, non parum refert. Omnino diuitem non eſt mirum exiſtimare omnia ſe liberè poſſe, & omnia ſibi collibere poſſe.

A poſſe. habet enim pecunias & diuitias, quæ ſunt agendarum rerum facultates, inſtrumenta atque adiumenta. E X-P [illegible] I T.] id eſt accidunt. Sic Nonius: licet etiam ſic interpretari, non longè tamen a Nonio, procedunt, eueniunt, euadunt, exiſtunt. Sic infrà eadem comœdia, *Nequiter penè expetiuit prima paraſitatio*. id eſt penè exitum nequam & infelicem habuit: nequiter contigit, infeliciter exitit, ſeu euaſit, & proceſſit. Idem ibidem, *Quæ in tergo, in tergo faxo iſta expetant mendacia*. in tergo expetant, id eſt in tergo exitum habeant: ſeu in tergum euadant, atque eruptant. Idem ibidem, *Nam mea ſit culpa quod egomet contraxerim, Id Alcumena ſi innocens huic expetat*. Quos verſus duos poſteriores ſuo loco explicabimus, vt ſimus breuiores. H A B E N D V M E T F E R E N D V M, &c.] habendum onus, id eſt ſuſtinendum, & gerendum onus. Sic loquitur & Marcus Tullius libro tertio Accuſ. *Atque hoc ego plus oneris habeo, quàm qui cæteros accuſarunt*, &c. Sic enim legendum: & ita habent omnes libri veteres, non velim quibuſdam auctis meis aſſenſus, edideram, *ſubeo*. Nam qui babet onus, iam ſuſtinet, & iam ſubit: qui ſubit autem, nondum habet, neque ſuſtinet: quod me admonuit Franciſcus Fabricius Marcoduranus Germanus. Itaque in ſecunda editione veram ſcripturam reſtituimus. S A T I V S E S T] præſtat, melius eſt. Q V I E T I S T O M O D O S E R V I V I T.] queri ſeruitutem, dictum antiquorum more. Sic enim Plautus Aſinaria, *Verùm ego meas queror fortunas*. Marcus Tullius pro Flacco, *Nam enim omnia, quæ dolemus, eadem ſunt queri poſſumus*. Idem pro Plancio, *queri iniquitatem legis*. libro 3. Accuſ. iniuriam queror, improbitatem coarguo. Cæſar libro primo, *abditi in tabernaculis, aut ſuum fatum querebantur, aut cum familiaribus ſuis commune periculum miſerabantur*. Horatius epiſt. 17 lib. 1. *Qui queritur latebras, & iniquum frigus, & imbrem, &c.*

B Q V I F V E R I M L I B E R E V M N V N C P O T. P. S.] confert ſe, & conditionem ſuam cum Soſia, & Soſiæ fortuna. Ille nunquam liber fuit: & tamen queritur ſe ſeruum eſſe: ego, qui antea liber eram, nunc ſeruio patri meo. Qui fuerim liber (inquit) eum nunc pater potiuit ſeruitutis: id eſt me, qui fuerim liber, pater pro ſuo iure, fecit ſeruum: fecit me compotem ſeruitutis, me vi ſubegit, vt ſeruirem. ſic dixit, *quæ (herna) in mari fluctuoſo piſcatu nouo me vbero compotiuit*. hoc tantum intereſt, quod verbum compoſitum iunxit eum ſecundo caſu. Eadem ratione idem Plautus dicere ſolet, potiri hoſtium, & potitus hoſtium, pro venire in poteſtatem hoſtium, & qui venit in poteſtatem hoſtium. Captiu. *Nam poſtquam meus rex eſt potitus hoſtium*. Idem in Epidico, *ita*

A *gnata mea hoſtium eſt potita*. de quo genere ſuo loco plura. V E R N A.] vernæ (inquit Feſtus) *appellantur ex ancillis ciuium Romanorum vere nati: quod tempus anni maximè naturale fetura eſt*. Nonius, *vernas* (inquit) *veteres appellabant, qui vere ſacro fuerant nati: & habebatur hoc nomen pro vitabili maledicto*. Deinceps profert hunc locum & alterum ex eadem comœdia. de vere ſacro vide apud Feſtum. S V M V E R O V E R N A V E R B O] ex noſtris libris manuſcriptis vnus habet verbero: alij verbo, vt vulgati ferè omnes: quam varietatem obſeruauit & Camerarius. Omnino vtraque lectio probabilis eſt. Si legamus verbero: ſic explicabo, ſum verna verbero, hoc eſt, ſum ipſe quoque ſeruus domi natus, verberibus & flagris dignus, vt intelligamus, hunc hiſtrionem, qui Mercurij parteis agit, ſeruum eſſe. Sin quis malit legi verbo, quod & ego malo, ſic erit locus explicandus: ſum verna, verbo tantùm, vt qui ſim deus

C Mercurius, quamuis Soſiæ vernæ ſimilitudinem geram, non re, vt Soſia. N V M E R O M I H I I N M E N T E M F V I T.] nonnulla eſt etiam hoc loco ſcripturæ diſſimilitudo. Alij enim libri habent, *Numero mihi in mentem fuit*, quomodo edidimus: alij, *Nunc verò mihi in mentem fuit*, quam ſcripturam minus probo, vt ſuſpectam & planè deprauatam. Illam igitur ſequamur: quam & Nonius agnoſcit, in voce numerum, vbi numero interpretatur, citò. Turpil. Lindia. *neque ſat numero mihi videbor currere*. Varro de liberis educandis, qui citò quid ſe facturum oſtendere volebat, dicebat numero id fore. licet etiam interpretari, ſubito. Iam hoc, *in mentem fuit*, tale eſt, quale illud *in poteſtatem eſſe*, apud M. Tullium pro lege Manilia, notat Gellius libro primo capite ſeptimo, & hunc locum profert. Mendoſè autem opinor, pro *numerò*, apud eum legitur in exemplis vulgatis, partim non verò, partim nunc verò. A T-Q V E A L L O Q V I] ac ſalutare deos *προσεύχεσθαι*. R E F E R R E S T V D E A N T G R A T I A S.] M. Tullius diceret, referre gratiam in numero ſingulari. A L L E G E N T] ad me priuatim mittant. O S O C C I L L E T]

Δ os frangat, atque obtundat. Verbum *occillo* nonnulli volunt eſſe à verbo *occo* diminutum. occo autem dictum, quaſi *occeco*, vt docet M. Tullius in Catone maiore: & refert Pompeius Feſtus in verbo occare: quod valet grandeis terræ globos, ſeu glebas frangere. Alij a ſimplici cillo cillas hinc compoſita in cillo, as, quo vtitur Lucretius, & ocillo, as. Alij ocillare ductum exiſtimant à callo manuum, vt occillare ſit manibus callosis, & duris cædere, pugnis contundere. I N G R A T A E A H A B I T I, A T Q V E I R R I T A] ingrata id eſt non grata, ingrata ea habui, id eſt eorum

D nomine gratiam non habui, ea accepta non habui. Sic Catullus ingratum, *Omnia ſunt ingrata: nihil feciſſe benignè eſt*. habui irrita, id eſt fuerunt mihi inania, & nullius ponderis vel eorum memor non fui. F A C I T I L L E Q V O D V V L G O, &c.] facit quod vulgus hominum facere non ſolet. Nam plerique ſe beneficio, & præmio dignos putant, cùm ſint fortaſſe malo, & pœna digni. Homines enim ferè ſunt ſui amantes, ſeu vt Græci appellant, *φίλαυτοι*: ſunt & *ἀλαζόνες*, pluráque ſibi tribuunt atque arrogant, quàm merentur. Soſia autem ſcit, & fatetur ſe malo dignum eſſe. Vel ſic, Facit Soſia quod pauci homines faciunt. Soſia enim ſe ipſe nouit, & ſcit ſe eſſe nequam, atque idcirco malo dignum. At pauci ſe ipſi norunt, cùm hoc ſit omnium difficillimum. V T S A L V I P O T I R E-M V R D O M V M] vt ſalui domus compotes eſſemus: ſic autem legendum eſt, non vt habent vulgati codices, *potiremur hoſtium*. Atque editionem noſtram confirmant noſtri veteres codices omnes, Clericani, Tilianus Huraltinus, niſi quòd vnus habet *potiremur domo*. Quæ lectio etiam ferri poteſt: & eam comprobat Nonij Marcelli auctoritas, qui perſpicuè & diſertè ſic legendum docet, capite de numeris & caſibus mutatis. Poſtremò cùm ſint hi verſus tetrametri, quales qui ſunt in principio ſcenæ, ferri non poteſt ſcriptura vulgata *hoſtium*: vt taceam, quod eam & ſententia ipſa reſpuit, & ſignificatio verbi refellit. L E G I O N E S.] legiones, dictæ à legendo, vt ſuprà diximus: quæ decem cohortibus conſtabãt. R E E V N T] redeunt. D V E L L O E X T I N C T O M A X.] bello confecto maximo. Duellum, inquit Nonius, bellum, videlicet quod duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur. Hactenus Feſtus. Sic Duellonam dicebant veteres, quam recentiores Bellonam appellarunt; &, quem illi

E Duellium, hi Bellium. Iterum Feſtus: *duis* duas habet ſignificationes. nam & pro bis ponebatur, & pro dederis. I N-T E R N E C A T I S H O S T I B V S.] id eſt, interfectis hoſtibus. Hinc internecio: & odium internecinũ: quod ad internecionem progreditur. Sic & bellum internecinum, alia ratione dicitur: teſtamentum internecinum, ſeu internecinum potius, propter quod dominus eius necatus eſt. Q V Æ M V L T A T H E B. P O P V L O A C. O B I E C T. F V N.] qui multas cladeis, multáſque cædeis acerbas, hoc eſt immaturas, vel triſteis & moleſtas, populo Thebano intulerunt. E T V I R T V T E M I L I T V M.] Sic ſæpe loquitur Cæſar: exempli cauſa libro tertio, *Factum eſt opportunitate loci, hoſtium inſcitia, ac defatigatione, virtute militum, & ſuperiorum pugnarum exercitatione, vt ne vnum quidem noſtrorum impetum ferrent, & ſtatim terga verterent*. Idem libro 7. *militum virtus ſingularis*. V I C T V M] ſic habent omnes libri. Sed cur non dixit, *Captum?* I M P E R I O, A T Q V E A V S P I C I O H. M. A M P H.] id eſt imperatore, & auſpice hero meo Amphitruone: hæc duo non temerè ſic coniunctim poſita ſunt. Nam interdum non ijdem ſunt auſpices, qui belli duces: verbi gratia, bella multa ſunt auſpiciis Auguſti, ſed non eius ductu, aut imperio. P R Æ D A, A T Q V E A G R O, A D O R E A Q V E, &c.] præda locupletauit milites, quorum opera vſus eſt: iiſque agros aſſignauit. Adorea, id eſt laude & gloria. Sic Feſtus, *Adoream* (inquit) *ſiue gloriam dicebant, quia glorioſum eum*

B. iij

putabant eſſe, qui farris copia abundaret. Horatius Od. 4. lib. 4. *O pulcher ſ-gatu Ille dies Latio tenebris, Qui primus alma riſit adorea*, &c. POPVLARES SVOS,] ciueis ſuos. CREONTI] ſic habent noſtri codices longè melius quàm aliæ editiones, in quibus impreſſum eſt, Creoni. REGNVM STABILIVIT SVVM,] ſtabiliuit, ſtabile reddidit, *imperium regnum ſuum*, id eſt regnum Creontis: pulchrè dictum, Creontis regnum ſtabiliuit ſuum. Sic enim, *ſuum* rectè, vera dicam, reciprocatur. ſic infrà proximè, *vt hæc noctem vxori ſuæ*. nam etiam ibi *ſua* rectè reciprocatur ad Creontem, qui præmiſit. VT GESSERIT REMP.] quomodo rempublicam adminiſtrarit, &c. DVCTV.] ſic infrà eadem comœdia, *Eos auſpicio meo, atque ductu, primo cœtu vicimus.* Cicero lib. 3 epiſt. *ſiquidem vt ſcribis, omnes vetes euocatos ſe ad Pompeij ductum applicauerunt.* MEDITABOR] *μελετήσω*. Terent. Andr. *Venit meditatus alicunde ex ſolo loco*, &c. SI DIXERO MENDACIVM, SOLENS MEO M. F.] ſi heræ meæ, inquit, falſa nunciaro, nihil alienum à mea conſuetudine fecero. *ſolens*, id eſt, ita vt ſoleo. Contrà *inſolens*. Terent. Andr. *Quid in Athenas inſolens?* Aliud eſt autem mentiri, aliud mendacium dicere, vt docet Nigidius apud Nonium, *Qui mentitur, ipſe non fallitur, alterum fallere conatur, qui mendacium dicit, ipſe fallitur, quantum in ſe eſt vir bonus præſtare debet, vt ne mentiatur: prudens ne mendacium dicat.* Ego pace Nigidij, & Nonij dixerim, mendacium dicere puto latius patêre, quàm mentiri: & hoc tantum inter hæc duo intereſſe, quod quiſquis mentitur, mendaciũ dicit: non autem quiſquis mendacium dicit, mentitur: quia ſcilicet qui mentitur, ſciens mendacium dicit: qui mendacium dicit verò poteſt errare, & imprudens falſa pro veris dicere: quo fit vt non mentiatur. Itaque Soſia, qui ſe mendacium dicere ſolere ait, fortaſſis eadem opera mentitus nempe ſi prudens & ſciens mendacium dicit. NAM CVM ILLI PVG. M.] infrà paulò aliter. *Si tu Soſia es, legiones cum pugnabant maximè, Quid in tabernaculo feciſti?* Nam ſi Soſia erat in tabernaculo cùm legiones pugnabant: non fugit. ſi Soſia tum fugit, non fuit in tabernaculo. AVDITA EL.] quæ plerunque ſolent eſſe falſa. Virg. lib. 6. Æn. *Sit mihi fas audita loqui.* Idem viij. *At Maiam (auditis ſi quidquam credimus) Atlas, Idem Atlas generat, cæli qui ſidera tollit.* Lucretius lib. 5. *Quandoquidem ſapiunt alieno ex ore, petuntque Res ex auditis potius, quàm ſenſibus ipſis.* Plautus Bacchid. *Quin ego cùm peribat, vidi, non ego ex audito arguo.* FABVLARIER,] fabulari, loqui, *μυθεῖσθαι*, fari, vt poëtæ loquuntur. MEDITABOR] ſuprà non longè, *Ea nunc meditabor, quo modo illi dicam*, &c. PROLOQVAR,] palàm loquar. PRINCIPIO, VT ILLO ADVENIMVS, &c.] artificium poetæ animaduertendum. Nam quia fabulæ recitantur ſpectatorum cauſa: non ſolùm autem ſimplex & artis expers erat futurum, ſi hæc Alcmenæ à Soſia narrarentur in proſcenio, ſed etiam inutile ad poetæ conſilium, fabulæque argumentum, quia penderetur, ac tolleretur venuſtiſſimæ & faceti ſſimæ inter Soſiam & Mercurium rixæ occaſio, Alcumenæ interuentu: multóque magis, ſi hæc eadem Soſia Alcumenæ narraret, aut narrare intelligeretur in poſtſcenio, ſeu poſt ſiparium, ſpectatoribus non audientibus: idcirco poëta facit Soſiam hæc coram populo antequam ad Alcmenam perueniat, meditantem, audiente Mercurio, qui eodem tempore in proſcenium proceſſit. TERRAM TETIGIMVS] ſic M. Tull. lib. 6. epiſt. ad Attic. epiſt. 1. *Itaque ego quo die tetigi prouinciam, cùm mihi Cyprij*, &c. Idem lib. 1. Accuſ. *Verres ſimul ac tetigit prouinciam, ſtatim Meſſanam literas dedit*, &c. Lucretius lib. 3. *Oſcitat extemplo, tetigit cùm limina villæ.* DELEGIT VIROS PRIMORVM PRINC.] legati legebantur, hoc eſt eligebantur. Hoc etiam ex M. Tull. intelligere licet. Sic hoc loco Amphitruo legit non ſolum populi primores, aut primos, ſed primorum principes, quos ad Teleboas legatos mittat. Itaque principes delectos appellat. ſic Virgil. lib. 3. Æneid. *Delectos populi ad proceres.* EOS LEGAT TELEB.] eos ad Teleboas legatos mittit. IVBET SENTENT. VT DICANT S.] iubet legatos Teleboïs exponere ſententiam ſuam, id eſt, Amphitruonis. Etiam hic rectè pronomen *ſuam* ad Amphitruonem reciprocatur. iubet Amphitruo legatos exponere, quæ ſit ipſius Amphitruonis ſententia. Teleboæ autem ſunt Taphij, vt diximus. SI SINE VI, ET SINE BELLO, &c.] ſolebant veteres, antequam belli fortunã experirentur, & manus conſererent, res repetere. Quod ſi, qui priores iniuriam feciſſent, res iniuria ablatas, moniti non redderent: tum aut vtrinque concurrebatur, aut murus eorum qui iniuria laceſſiſſent, ariete verberabatur. M. Tull. Offic. 1. *Ex quo intelligi poteſt, nullum bellum eſſe iuſtum, niſi quod aut rebus repetitis geratur, aut denunciatum antè ſit, & indictum.* Sic apud Homer. *Iliad. γ.* Antenor cenſet Helenam, cum iis rebus omnibus quas Paris Troiam è Græcia auexit, Menelao reddendam, vt belli cauſa præcidatur. Seruius ad illos Virg. lij verſus Æneid. 9. *En ait, & iaculum intorquens emiſit in auras, Principium pugnæ*, &c. notat hoc è Romana ſolennitate tractum eſſe. Quum enim vellent bellum indicere, pater patratus, hoc eſt princeps fetialium, proficiſcebatur ad hoſtium fines, & præfatus quædam ſolennia, clara voce dicebat, ſe bellum indicere propter certas cauſas, aut quia ſocios læſerant, aut quia nec abrepta animalia, nec obnoxios reddiderant. Et hæc clarigatio dicebatur à claritate vocis: póſtque clarigationem haſta in eorum fineis miſſa, indicebatur iam pugnæ principium. Eadem ferè notat ad illum verſum lib. 11. *Tum certare odiis, tum res rapuiſſe licebit*: vbi *res rapuiſſe*, ſic explicat, clarigationem exercere, hoc eſt, *per fetiales bellum indicere*. Arnob. lib. 2. aduerſ. gent. *Cum paratis bella, ſignum monſtratis ex arce? aut fetialia iura tractatis? per clarigationem repetitis res raptas?* Totum hunc morem rerum repetundarum, belliſque per clarigationem indicendi, ab Anco Marcio inſtitutum, multis verbis refert T. Liuius lib. 1. ab hoc loco, *Legatus vbi ad fineis eorum venit, vnde res repetuntur, capite velato (filum lanæ, velamen eſt) Audi Iupiter, inquit, audite fines*, &c. RAPTORES] quos Seruius obnoxios appellat. EXTEMPLO] continuò. Varro lib. 6. de lingua Latina, *Extemplo, eſt continuò, quòd omne templum debet eſſe circumſeptum. nec plus, quàm vnum introitum habere.* REDVCTVRVM] Amphitruonem. al. deducturum, vt infrà eadem ſcena. ABITVROS AGROS ARGIVOS] Argiuos in patriam Argos reuerſuros, noſtri libri ferè omnes manuſcr. habent, *abituros agro Argiuos*. quæ lectio fortaſſe recta eſt. *agro* autem Teleboarum ſcilicet. Veruntamen alteram lectionem damnandã non putaui. PACEM ATQ. OTIVM D. ILL.] ſic ſæpe M. Tull. hæc duo coniungit. vt de lege Agraria ad Pop. *nihil eſſe tam populare, quàm id quod*, &c. *pacem, tranquillitatem, otium.* SIN ALITER SIENT ANIM.] ſin alio ſint animo, ſin aliter ſint affecti, neque dent, quæ petat Amphitruo, &c. Idem Capt. *hoc pater quãdo ſciet, Tyndare, vt fuerit animatus erga gnatum ſuum*, &c. Idem Pſeud. *Nempe ita animati eſtis vos.* Idem Trinummo, *Te animatus vt ſis, video: ſubolet, ſentio.* SESE IGITVR] igitur, id eſt, poſtea, vt interpretatur Nonius, hunc verſum proferens: & item Feſtus, vel vt Donatus, in Eunucho ad illud, *Quid igitur faciam?* proinde, deinde. *Seſe* autem, Amphitruonem. Iubet Amphitruo, legatos dicere Teleboïs, ni reddant res ablatas & raptas, ſeſe ſumma vi, &c. reciprocatio bona. EXPVGNASSERE,] id eſt expugnaturum eſſe. infinitiuus antiquus ab antiquo futuro expugnaſſo, pro expugnauero. ſic impetraſſere, pro impetraturum eſſe. Aulul. *At iſtuc confido me à fratre impetraſſere.* Idem Caſina, *atque hoc credo me impetraſſere.* Idem Milite glor. *credo it facilè impetraſſere.* Idem in Sticho, *ſpero ab eo impetraſſere*, id eſt, ſpero me ab eo impetraturum. ſic reconciliaſſere pro reconciliaturum eſſe. in Capt. *Nam illum confido domum in hic diebus me reconciliaſſere.* ITERARVNT,] Teleboïs retulerunt, ſeu renunciarunt, vel eadem, vel iiſdem verbis, atque ab Amphitruone acceperant. QVOS PRAEFECERAT,] ij, quos præfecerat ei muneri Amphitruo: ij quibus id negotij mandauerat: ij, quos ad Teleboas legatos miſerat. MAGNANIMI VIRI,] Teleboæ *μεγαλόψυχοι*. FRETI,] confiſi, *πεποιθότες*. FEROCITER,] ſuperbè, arroganter, elatè. ſic M. Tull Philipp. 2. *reſpondiſti planè ferociter.* Tit. Liu. lib. 24. *a*nno *legatiſque Syracuſanorum de cæde ſtatuarum Romanorum querentibus, ferociter reſponſum eſt.* PRAETVLERE,] ad Amphitruonem. al. *retulere*. PRODVCIT] foras educit. Galba ad Cic. lib. 10. epiſt. ad Plancum, *Antonius ſuas copias in aciem de vico produxit.* NIMIS PVLCHRIS] valdè pulchris. ſic Græci *ἄγαν*. VTRINQ.] ab

vtraque

vtraque parte: vel ab vtriſque, nempe à Teleboïs, & Argiuis: & Teleboæ exierunt ex oppido, Argiui ex caſtris. DISPERTITI,] diſtributi, ſeparatim poſiti & locati. IN MEDIVM EXEVNT.] in ſpatium medium inter duos exercitus μεταίχμιον appellant Græci. EXTRA TVRBAM ORDINVM COL.] ſic apud Homer. ἰλιάδ. γ. Agamemnon & Hector colloquuntur: & inter eos conuenit, vter è prælio ſuperior diſceſſerit, ſiue Menelaus, ſiue Paris (qui ſingulare certamen inituri erant) is Helenam, & res eum ea aſportatas domum auferat, domíue habeat. ſic Homerus, ὁππότερος δέ κε νικήσῃ, κρείσσων τε γένηται, Κτήμαθ' ἑλὼν εὖ πάντα, γυναῖκά τε οἴκαδ' ἀγέσθω, &c. CONVENIT,] conuentio fit inter duces. VRBEM, AGRVM, ARAS, F.] omnia enumerauit humana & diuina. FOCOS,] domos, larea patrios. DEDERENT] victoribus & ſuperioribus. Hoc enim ſignificat propriè *dedere*, potentiori, ſuperiori, victori, domino, hoſti dedere. Notat Donatus non ſemel apud Terent. TVBAE VTRINQVE CAN.] Virgil. 9. Æneid. *At tuba terribilem ſonitum procul ære canoro Increpuit.* Cæſar lib. 2. de bell. Gall. *Cæſari omnia vna tem, ore erant agenda. vexillum proponendum, quod erat inſigne cùm ad arma concurri oportebat ſignum tuba dandum*, &c. Salluſt. de coniurat. Catil. *Hæc vbi dixit, Paululum commoratus, ſigno canere iubet*, &c. CONTRA CONS. TERRA.] Virg. lib. 5. *Studiiſque fauentum Conſonat omne nemus.* Idem 8. *Conſonat omne nemus ſtrepitu, colléſque reſultant.* CLAMOREM VTRINQ. EFF. Horat. Satyra 9. lib. 1. in extr. *Clamor vtrinque, vndique concurſus.* EFFERVNT,] tollunt. VOTA SVSCIPERE] vota nuncupabant. PRO SE QVISQ.] Virg. lib. 11. Æn. *Pro ſe quiſque viri ſumma nituntur opum vi.* Idem 5. *Tum validis flexos incuruant viribus arcus Pro ſe quiſque viri.* EDIT.] promit, vel facit. FERRO FERIT] quidam libri non habent vocem *ferro*, quam tamen retineo. TELA FRANGVNT.] Pius legit, franguntur, ego nihil muto. BOAT CAELVM FREM.

B V.] reſonat cælum fremitu virorum. cælum virorum fremitum iterat, ac reiectat. Virgil. lib. 9. Æn. *ſequitur clamor, cælúmque remugit.* Duorum exercituũ primùm concurrentium clamorem cum multis locis mirificè deſcribit Homer. tum ἰλιάδ. δ. vbi clamorem illum cum ſonitu torrentium è montibus in vallem præcipitatum cõparat. Sic Homer. ὡς δ' ὅτε χείμαρροι ποταμοὶ κατ' ὄρεσφι ῥέοντες Ἐς μισγάγκειαν συμβάλλετον ὄβριμον ὕδωρ Κρουνῶν ἐκ μεγάλων κοίλης ἔντοσθε χαράδρης, Τῶν δέ τε τηλόσε δοῦπον ἐν οὔρεσιν ἔκλυε ποιμήν. Ὣς τῶν μισγομένων γένετο ἰαχή τε φόβος τε. & ἰλιάδ. ξ. vbi cum fluctu maris à ventis comitati, & cum ignis ſyluam depaſtentis ſonitu, & cum vento in quercus editas ingruente, confert. Sic Homerus, Οὔτε θαλάσσης κῦμα τόσον βοάᾳ ποτὶ χέρσον, Ποντόθεν ὀρνύμενον πνοιῇ Βορέω ἀλεγεινῇ, οὔτε πυρὸς τόσσος γε ποτὶ βρόμος αἰθομένοιο οὔρεος ἐν βήσσῃς, &c. Ὅσση ἄρα Τρώων καὶ Ἀχαιῶν ἔπλετο φωνή. EX SPIRITV ET ANHEL.] tantus erat virorum pugnantium conatus, & anhelitus, vt ex eorum flatibus nebula concreta videretur. Profert Nonius: videtúrque interpretari, erigitur. CREBRI,] denſi, ἀγχέμαχοι, ἐπασσύτεροι, ἐπιτροχάδην. INGRVVNT,] irruunt, inuadunt. Sic Seruius ad illud Virgilij 2. Æneid. *armorúmque ingruit horror.* & libro 12. *Ingruit Æneas Italis.* natum verbum à gruibus, quæ ordine inſtructæ in alias oras deuolant. VICIMVS VI FEROCES,] fortaſſe legendum, *Vincimus*, vt reſpondeant inter ſe tempora. *feroces* in laude ponitur: vt notauimus ad Horatium, Od. 15 lib. 1. ibidem, *Nequicquam Veneris præſidio ferox*, &c. SED FVGAM IN SE TAMEN N. CONVORT.] hoc eſt, vt Turnebus explicat libro Aduerſ. 4. cap. 15. fugam in ſe nemo conuerſam inclinatámque habet. Ego hic puto eſſe ἀναστροφὴν, & *fugam*

C *in.* poſitum pro *in fugam.* Hoc modo, nemo ſe in fugam conuertitur, id eſt, conuertit, vt vult Nonius: cuius auctoritas refellit Turnebi ſententiam, qui conuortitur, ſeu conuertitur, paſſiuè accipit, & poeticè dictum cenſet, vt illud, *Nuda genu, & lacrymis oculos ſuffuſa nitentes.* Vel igitur ita, vt dico, hic verſus explicandus eſt, vel ſic legendus, vt ſit trimeter. *Sed ſe in fugam tamen nemo conuortitur.* QVIN STATIM REM GERAT] ſtatim, vt vult Nonius, priore ſyllaba producta, id eſt perſeuranter, æqualiter, ἐμπέδως. Boſius, rem gerat autem, id eſt pugnet, hoſtem feriat: id agat quod expedit & quod oportet. Paulò aliter Horatius epiſt. ad Celſum libro octauo, *Poſt hæc, vt valeat: quo pacto rem gerat, & ſe.* ANIMAM AMITTVNT, &c.] ſic legendum, non animum, vt vulgo. ſic enim loquuntur Latini, *amittere animam*, pro amittere vitam, non autem, *amittere animum.* Salluſtius de bello Catil. *Quod ſi virtuti veſtræ fortuna inuiderit, cauete ne inulti animam amittatis.* & item alibi, vt mox videre licebit. Cicero epiſt. ad Terentiam, *peccatum eſt nullum, niſi quod non vnà cum ornamentis animam amiſimus.* Æmilius Probus, ſeu Cornelius Nepos in Epaminonda, *At Epaminondas, cùm animaduerteret mortiferum ſe vulnus accepiſſe, ſimúlque ſi ferrum, quod ex haſtili in corpore remanſerat, extraxiſſet, animam ſtatim amiſſurum*, &c. ſic proicere & profundere animam dicunt iidem, non animum, Græci ψυχήν. PRIVSQVAM LOCO DEMIGRENT,] prius quàm locum relinquant, ſeu deſerant. QVISQVE VBI STETERAT, IACET, OBTINETQ. ORDINEM.] Sic apud Salluſtium de bello Catil. non longè ab extremitate: *Nam ferè quem quiſque viuus pugnando locum ceperat, eum, amiſſa anima, corpore tegebat.* Sed videtur

D hic verſus ita legendus, vt ſit trimeter, *Iacet quiſque vbi ſteterat quiſque, atque ordinem obtinet.* vel ſic, *Iacet vbi ſteterat quiſque, atque ordinem obtinet.* quam poſteriorem lectionem etiam Boſius ad oram libri ſui adſcripſerat. DEXTRA INVADERE.] ſic edendum curaui, à duobus codicibus manuſcriptis admonitus, qui habent *inuadere.* Vnde factum eſt *indocere*, quod eſt in pleriſque vulgatis, & in alijs manuſcriptis. Veneti & Florentini habent *irruere*: fortaſſe non malè, ſi geminetur u, & legatur *irruuere*, pro irruere, vt *fuuat*, pro fuat, *pluuit* pro pluit, & ſimilia. *Fluuidum* pro fluidum apud Lucretium. Omnino *indocere* non placet. INVOLANT,] id eſt, irruunt. & ita Nonius. hic locus vincit ſuprà legendum *inuadere*, non *indocere.* Nam equites iuſſi ab Amphitruone inuadere, dicto parent, inruunt, & inuolant. Videtur autem hoc verbum à volatu tractum, vel à vola, id eſt media manu, vt idem Nonius docet. Terent. Eunucho, *Vt ego vnguibus facilè illi in oculos inuolem veneficæ!* Cicero libro tertio de Oratore, *in quam homines quaſi caducam & vacuam, abundantes otio nobis occupatis inuolauerunt.* FOEDANT ET PROTERVNT, &c.] Fœdant, hoc eſt, vulnerant, laniant, ac lacerant, αἰκίζουσι. Virgilius Æneid. 2. *Impulerat ferro Argolicas fœdare latebras.* Idem 3 *Obſcœnas pelagi ferro fœdare volucres.* & 11. *Pectora nunc fœdans pugnis nunc vnguibus ora.* Horatius ſat. 5. lib. 1. *at illi fœda cicatrix Setoſam læui frontem turpauerat oris.* IVRE INIVSTAS,] ἀδίκως. PERPERAM,] prauè, peruersè. Sic Seruius ad illud Terentij Phorm. *Verùm ſi hoc dominus eo perperam*, &c. NAMQVE EGO FVI ILLIC, &c.] vel legen-dum: *Nam ego f.* vt habent nonnulli libri vulgati. vel, ſi retineamus *Namque*, quod eſt in manuſcr. legendum *illi* pro *illic*: vt ſeruetur lex carminis. Sunt enim octonarij acatalecti. IN RE PRAESENTI.] ſic in Caſina. *In re præſenti, ex copia piſcatoria Conſulere poterο.* Videtur natum à iuriſconſultis, vel à conſuetudine Romanorum, qui de agro aliquo

E ambigentes, vel gleba aliqua eius agri in ius allata, in ea tanquam in toto agro, & in re præſenti vindiciam faciebant: vel in agrum ipſum, hoc eſt in rem præſentem ibant. Gellius libro vicesimo capite nono. M. Tullius Offic. 1. *vt ſi conſtitueris te cuipiam aduocatum in rem præſentem eſſe venturum.* Idem pro Cæcina, *Placet Cæcinæ de amicorum ſententia diem conſtituere, quo die in rem præſentem veniretur*, &c. Idem libro 1. de Oratore ad Quintum fratrem, *An verò ſi de re ipſa, ſi de finibus, cùm in rem præſentem non venimus, ſi de tabulis, & perſcriptionibus*, &c. PERDVELLES] hoſtes. Cicero de Offic. primo, *Illud animaduerto, quòd qui proprio nomine perduellis eſſet, is hoſtis vocaretur*, &c. Idem libro tertio, *pirata non eſt ex perduellium numero definitus*, &c. Plautus in prologo Ciſtell. *perdite perduelles.* Feſtus, *duellum, bellum videlicet, quòd duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur. Inde & perduelles, qui pertinaciter gerunt bellum.* lex xij. tabul. *Qui perduellem concitauerit, quíve ciuem perduelli tradiderit, capite multator.* Caius lib. 2. ad legem xij. tabul. de verb. ſignific. *Quos nos hoſtes appellamus, eos veteres perduelles appellabant, per eam adiectionem indicantes, cum quibus bellum eſſet.* PENETRANT SE IN FVGAM] cõiiciunt ſe penitus in fugã. verbũ *penetrare* vſurpauit ἐνεργητικῶς. Sic Trinummo, *Quo illic homo foras ſe penetrauit ex ædibus?* aliàs abſolutum eſt, *Vt quid ego metuam cogi-*

tas? homo adoleſcentulus Penetrare huiuſmodi pelaſtram, &c. ANIMVS EST ADDITVS.] Cicero libro 7. ad Atticum, *Sed hæc opinor, ſunt in iis libris, quos tu laudando animos mihi addidiſti.* VERTENTIBVS] abſolutè pro terga vertentibus, & terga dantibus, vel ſubintelligendum *terga*. IPSVSQVE AMPHITRVO REGEM VIRI. S. OBTR. M.] Sic Romulus regē Acronem in prælio obtruncauit & ſpoliauit, vt narrat Titus Liuius libro primo. Cornelius Coſſus Tolumnium, regem Veientium, vt refert Florus in epit. libro quarto. M. Marcellus Viridomarum Inſubrium ducem, vt refert idem epit. libro vigeſimo. Atque hæc ſpolia opima dicebantur à Romanis, vt tradunt illi, & pluribus verbis docet Feſtus in voce Opima. Sic Eumenes Cardianus, Neoptolemum in prælio interemit, armiſque exuit, vt tradunt Plutarchus in Eumene, Diodorus Siculus libro decimo octauo, Cornelius Nepos in Eumene. OBTRVNCAT] occidit, quanquam obtruncare propriè eſt caput abſcindere, & capite præciſo, reliquum corpus, tãquam truncum efficere: vt Æneid. 2. de Priamo, *iacet ingens littore truncus.* de quo paulò antè dixit, *Natum ante ora patris: patrem qui obtruncat ad aras.* Plautus Milite glorioſo, *quemque hic intus videro cum Philocomaſio oſculantem, eum ego obtruncabo extemplo.* Ciſtell. *Ne ego deos vnus, hodie ſuouetum Silenio, niſi ego te, tuámque filiam, méque hodie obtruncauero.* Tit. Liuius libro primo de Romulo, *Regem in prælio obtruncat & ſpoliat, duce hoſtium occiſo, vrbem primo impetu capit.* HAEC ILLI EST PVGNATA P.] illi pro illic pugnata, pugna autem Atticiſmus qualia ſunt illa apud Græcos, ζῆν βίον, ... & alia ſexcenta apud Latinos, in his apud Plautum noſtrum, *Currere curſum, ſomniare ſomnium, metere meſſem, ludere ludum & ludos,* &c. quæ ſuis locis indicabuntur. *pugnata pugna* autem etiam M. Tullius pro Murena, dixit. VSQVE A MANE.] Cicero epiſtola vltima libro 9. ad famil. *Cum ille, ſi quis quæreret, dixiſſet: Cœnam te quærere à mane dixerim.* QVIA ILLO DIE IMPRANS. F.] Hæc quoque videntur pugnare cum illis, quæ ſunt infrà. *Si in Soſia es, legiones cùm pugnabant maximè, quid in tabernaculo feciſti? victus ſum, ſi dixero.* M. *Cadus erat vini,* &c. nam ſi impranſus fuit, vt hic dicitur, non bibit, ſi bibit, non fuit impranſus: niſi fortè impranſus eſt is, qui bibit quidem, ſed nihil comedit. DIREMIT NOX.] nox cum ad multas alias res inepta eſt, tum ad pugnam. Nam tum fortiſſimo cuique, ignauo eſſe licet. minor enim verecundia eſt, immò nulla. Itaque nox inuerecũda dici ſolet, pudor autem maximè in oculis habitat, quorum noctis interuentu, nullus vſus. Sic autem apud Homerum ἐν Ἰλιάδ. β, Agamemnon ait Græcos pugnaturos, quoad nox prælium dirimat, neque ante noctis interuentum pugnãdi modum, aut finem facturos. Sic ille, ... & Ἰλιάδ. η. nox prælium dirimit. ... id eſt Sol quidem occidit, finem autem fecerunt Græci pugnæ & prælij. Salluſtius de bello Iugur. *Cæteri quoquo modo potuere, pauci integri, magna pars confectis vulneribus abeunt. Denique vtrinque prælium nox diremit.* Titus Liu. libro 27. Annal. *Nouum atque atrox prælium, ex tam ſegni repentè exarſit, recentibus animis, corporibúſque. Sed nox incerta victoria, prælium diremit.* Idem Liuius libro ſeptimo Annal. *Nec ſuperfuiſſent multi, ni nox victoriam magis quàm prælium diremiſſet.* VELATIS MANIBVS.] Virgilius libro 11. Æneid. *Velati ramis oleæ veniámque rogantes.* Ad quem locum Seruius, *non coronati,* inquit, *ramis oleæ (nec enim lugentes decebat) ſed inſtructi atque ornati,* id eſt manibus oliuæ ramos ferentes. Sic Homerus, ... Idem Virgilius libro 7 *Centum oratores auguſta ad mœnia regis Ire iubet, ramis velatos Palladis omnes.* Ibidem infrà, *ne temnε quòd vltrò Præferimus manibus vittas & verba precantum.* ſic ornati veniebant ſupplices, vittas & oleæ ramos præ ſe ferentes. Erant autem oleæ rami lana inuoluti: ἱκετηρίας appellant Græci. Harpocratio, ἱκετηρία ... ORANT, IGNOSCAMVS PECC. S.] profert Nonius, docens, accuſatiuum hic eſſe poſitum pro datiuo. ſed licet dicere, non eſſe poſitum caſum pro caſu. Sic enim loquuntur Latini, Ignoſco tibi peccatum tuum, & ignoſco peccato tuo. Itaque hic ſubintelligitur duntaxat *ſibi*. M. Tullius libro epiſtolarum ad Atticum 4. *Id eo quoniam Macronem tanti facis, ignoſcas mihi velim.* DEDVNTQVE SE] victoribus & ſuperioribus. DIVINA HVMANAQVE OMN.] quæ ſuprà nominatim commemorauit, vrbem, agrum, aras, focos. IN DITIONEM] in poteſtatem. IN ARBITRATVM] vt populus Thebanus ſuo arbitratu in ipſos vteretur, vt populus Thebanus ſuo arbitratu vel ſæuiret in ipſos, vel propitium ſe præberet. Vel ſic, vt populus Thebanos vel pœnas de ipſis ſumeret, vel ipſis ignoſceret. OB VIRTVTEM H. AMPHITR. P.] hoc eſt præmium virtutis, γέρας. QVI PTERELA POTITARE, &c.] id eſt qua patera rex Pterela, crebro potare conſueuit. De hac patera, plura infrà ibi, *Nunc tibi hanc Pateram,* &c. ET ME DOMVM CAPESSERE] id eſt, & me domum recipere. Sic Nonius, qui hunc locum ſic profert, in verbo Capeſſere. *Nunc tamen heri imperium perſequar, & me domum capeſſam.* ILLIC] ille. QVANDO IMAGO EST HVIVS] id eſt quoniam huius imaginem gero. CERTVM EST] decretum, ſtat ſententia. ELVDERE.] Plautus Curculione, *eluſi militem, inquam in alea.* Cicero pro Milone, *quibus ſi non adiuuantibus, at conniuentibus certè, ſperaſſet ſe poſſe Rempublicam eludere.* STATVM] ſtaturam, vt Nonius videtur velle. Sed Donatus ſic in Eunucho ſtatura corpori adſcribitur: ſtatus ad habitum refertur. Ergo ſtatus eſt ... ſtatura, longitudo corporis. ITEM] ὁμοίως, ſimiliter. ATQVE IPSVM EGO SVO DOLO MALO, &c. Et decet me a foribus hunc pellere malitia, id eſt aſtutia, & verſutia, ..., per appoſitionem ſuo ſibi telo, id eſt ſuo ipſius telo. Sic loquitur millies Plautus, & alij boni ſcriptores. Aſin. *cum ſuo ſibi gnato, vnà ad amicam de die Potare.* Idem Prol. Capt. *Sed is quo pacto ſeruiat ſuo ſibi patri,* &c. Ibidem prima ſcena. *Suo ſibi ſucco viuunt.* Terentius Adelphis, *ſuo ſibi hunc gladio iugulo.* Ad quem locum Donatus. Sic veteres loqui ſolent. *Malitia.* M. Tullius Tuſculanarum quæſtionum libro 4. *certi cuiuſdam vitij nomen eſt, non id quod Græci κακίαν appellant.* Idem libro tertio de Natura deorum, *eſt enim malitia verſuta, & fallax nocendi ratio.* Idem de Offic. 3 *Quocirca aſtutiæ tollendæ ſunt, eáque malitia, quæ vult illa quidem videri ſe eſſe prudentiam: ſed abeſt ab ea, diſtátque plurimum.* HAC NOCTV] hac nocte. NOCTVRNVM] Noctis deum. Deum, qui nocti præeſt. OBDORMIVISSE] ſomno correptum eſſe. Idem Plautus Rud *ſi mutare nos pauliſper pergeres, ibidem obdormiſſemus.* M. Tull. Tuſc. 1. *Endymion neſcio quando in Latmo obdormiuit.* Vlpian. lib. 9. digeſt. tit. ad l. Aquil. *ſi fornacarius ſeruus colonis ad fornacem obdormiſſet, & villa fuiſſet exuſta, Neratius ſcribit, ex locato,* &c. EBRIVM] vino grauem, οἰνοβαρῆ. Itaque hoc totum, *obdormiuiſſe ebrium*, ſic interpretor, ſomno, vinóque ſepultum dormiuiſſe. Somnus autem ex cibo & vino, grauiſſimus, altiſſimus & arctiſſimus eſſe ſolet, ſed ex vino maximé. Plaut. Aulul. *Homo ebrius eum ſomno ſumari ſolet.* SEPTEMTRIONES] ſeptem ſtellas in vrſa maiore, quæ Helice à Græcis appellatur. Cic. lib. 4. Acad. *ſed ad Helicem, & clariſſimos ſeptemtriones.* Idem lib. 2 de Nat. deor. ex Arato Latino à ſe facto, *Altera dicitur eſſe Helice. Cuius quidem clariſſimas ſtellas totis noctibus cernimus. Quas noſtri ſoliti ſeptem vocitare triones.* Ex autem ſeptem ſtellæ, ſemper nobis apparent, quia circa verticem ſemper nobis imminentem, quem arcticum appellant Græci, volũ cum cælo mouentur. NEQVE SE LVNA QVOQVAM M.] neque ſe luna in vllam aliam partem è ſuo loco mouet, (quod facere & debet & ſolet) quàm quo loco exorta eſt ſemel. quoquam, aliò ſubintel. atque, id eſt quàm lo. Paſſeratius legẽdum exiſtimat *motat*, id eſt mouet, ſeu crebro mouet. NEC IVGVLA.] Iugula, vt docet Varro de lin. Lat. hunc locum proferens, ſignum eſt quod Accius appellat Oriona ſic ferè & Feſtus. *Iugula* (inquit) *ſtella Orion, quod amplior ſit cæteris, quaſi ...* VESPERVGO.] Veſperugo vt idem Varro docet eo. lib ſtella eſt quæ veſpere oritur. Latini Veſperum alio nomine, & veſperam appellant, Græci ἕσπερον. Sic & Feſt. Veſperugo, veſper ſtella. Plautus,

nes.

A *nec Veſperugo*, &c. ſolet autem hæc ſtella poſt ſolem occidere, & ante ſolem oriri. ſed cùm ante ſolem oritur, nomen mutat, φωσφόρος à Græcis, Lucifer à Latinis appellatur. Vitruuius Archit. lib. 9. *Etiam ſtationibus propter eam circinationem morantur in ſpatiis ſignorum. Id autem ita eſſe, maximè cognoſcitur ex Veneris ſtella, quòd ea cùm ſolem ſequatur, poſt occaſum eius apparens in cœlo, clariſſiméque lucens, Veſperugo vocitatur: aliis autem temporibus eum ante currens, & oriens ante lucem, Lucifer appellatur.* NEQVE VIRGILIAE OCCIDVNT.] quæ nunc debent, & ſolent occidiſſe. has Græci pleiadas nominant. STATIM] perſeueranter, æquabiliter, vt ſuprà ex Nonio. CONCEDIT] cedit. ſic infrà eadem comœdia: *Nunc te nox, quæ me manſiſti, mitto, vt cedas dei.* DIEI] id eſt diei. Vide Gell. lib. 9. cap. 14. GERE PATRI MOREM M.] χαρίζου morigerare, indulge patri meo. OPT. OPT. OPT.] tale illud in Capt. *amanitate, amœna, amœna*, &c. DATAM PVLCHRE LOCAS] operam quam das patri, bene ponis. non perit tibi opera, quam meo patri das: beneficium quod confers in patrem meum, bene collocas. Quemadmodum autem beneficia malè collocata ſunt malefacta. ita benè collocata, ſola beneficia debent appellari. Hoc igitur dixit operam tuam non perdis, ſed apud eum operam, & beneficium locas, qui tibi mercedem præclaram perſoluet. CENSEO] puto. ſic millies hoc verbum vſurpat Plautus. NISI ITEM VNAM] prætorquam vnam ſimiliter, quam perpetem, id eſt perpetuam, ſeu continuam, verberatus hero, pependi. Feſtus, *perpetem, pro perpetuam dixerunt poetæ.* idem infrà ead. com. *Ibi cunans, atque ibi quiens in nam noctem perpetem.* ſerui qui herum grauius offenderant, pendentes verberabantur. Aſin. *n dus vinclis, centum pondo es, quando pendes per pedes.* Idem. *Facisne inuitam mihi, an non?* Eucl. *facio, quia non pendes, mœnimam.* Caſina. *ſi ego vnquam adeò poſthac tale admiſero, Nulla cauſa eſt, quin pendentem vxor virgis verberes*: id eſt quin me, tanquam ſeruuum nequam, verberes, & pœna ſeruili afficias. ATQVE APPOTVM PROBE] hyſteron proteron. Nam eo quòd appotus eſt probè, dormit. Cauſæ autem ſuis effectis ſunt priores. ſic autem loquitur in Rud. *Vel ego amare vtramuis poſſim, ſi probè appotus ſiem.* MIRA SVNT] mirū eſt. ſic loquitur millies, Caſina. *Mira ſunt, vera ſi prædicas.* Bacchid. *Mira ſunt, ni Piſtoclerus Lydum pugnis cōtudit.* NI CAVITAVIT SE IN SE CORNA PLVS C.] id eſt niſi bibit liberalius quàm ſatis ſit, niſi plus æquo bibit. Idem Rud. *Neptunus poculis hac nocte eum inuitauit.* Ibidem, *ſi inuitare nos paulisper pergeres*, &c. Lucilius, *Scito etenim bene longinquum mortalibus morbum In vino eſſe, vbi qui inuitauit dapſilius ſe.* EGO POL TE ISTIS TVIS PRO DICTIS, &c.] Ego pol te, furcifer, pro vt tua iſta maledicta factaque merentur tractabo. FVRCIFER] Donatus ad illud Terentij Andr. *ubi ego te credam, furcifer.* Furciferi dicebantur, inquit, qui ob leue delictum cogebantur à dominis, ignominiæ magis, quàm ſupplicij cauſa, circa vicinos, furcam in collo ferre, ſubligatis ad eam manibus, & prædicare peccatum ſuum, ſimúlque monere cæteros, nequid ſimile admitterent. Plutarchus ῥωμαϊκοῖς paulò aliter, cuius verba non ponam, ne ſim longior, ſed ea Latinè reddam. Quamobrem eos ſeruos, qui in furando, aut ſimilibus aliis ſeruilibus delictis ſunt inſanabiles, & deſperati, furciferos appellāt. Nam qui ſeruum ſuum comperierat, aliquo vitio inſanabili eſſe affectum, iubebat eum lignum duplex, quod curribus ſupponunt, tollentem, per viciniam in omnium oculis tranſire, vt ne ei fidem haberent, & vt ſibi ab eo cauerent in poſterum. Lignum autem tale nos quidem ſterita, Romani autem furcam nominant, quare furcifer, qui

C hoc circumtulit, appellatur. MODO SIS VENI HVC.] id eſt veni huc ſi vis, *ſis* pro ſi vis, millies vſurpat Plautus, & ſæpenumero Terent. & item alij probati ſcriptores. exempla reperientur in indice. INVENIES INFORTVNIVM] εὑρήσεις, ὦ κακοδαίμων: Sic Bacchid. *Sed etiam vnum hoc ex ingenio malo malum inuenient ſuo.* SCORTATORES] Scortatores dicti ſunt à ſcortando. ſcortari autem à ſcortis: id eſt meretricibus, quia vt pelliculæ ſubiguntur, inquit Feſtus, omnia namque ex pellibus facta, ſcortea appellantur. QVI SOLI INVITI CVBANT] qui nolunt ſoli cubare, qui non libenter ſoli cubant: qui iniquo animo ferant, ſi quando eos neceſſe ſit ſolus cubare. Nolunt enim, ſcilicet, ſine ſcorto aliquo, quod ſubigant, cubare. HAEC NOX SCITA EST EXERC. SC. COND. M.] hæc nox ita longa, lepida, & commoda eſt ad fatigandum, & ſubigendum ſcortum magna mercede conductum: quia ſcortatori, qui puellam impenſa mercede conduxerit, liceat per noctis longitudinem tot operas ab illa exigere, totieſque eam ſubigere, vt nummos ſuos in ea conducenda non malè collocaſſe videatur. Donatus ad illum locum Terentij in Eunucho, *Fugitiue prodi, malè conciliate.* Notat, *malè magno ſignificat.* vt Plautus Amphit. *Hæc nox ſcita eſt*, &c. PRO HVIVS VERBIS] prout hic loquitur: ex huius verbis: ſecundum huius verba. ANIMO OBSEQVENS] animo, id eſt libidini indulgens. COMPLEXVS CVM ALCVMENA CVBAT] cum Alcumena cubat, eam complexus. HIC

D NOCTIS] hoc tempore noctis. NVLLIVS EST HOC METIC. AEQ.] nullus eſt æquè meticuloſus, atque hic aduerbio *æquè* tribuit ablatiuum, vt ſi eſſet comparatiuum, & quaſi dixiſſet, nullus eſt magis hoc meticuloſus, vel nullus eſt hoc meticuloſior, quod item ſæpe aliās. CVM IN MENTEM VENIT] cùm cogito. ἐν νῷ. ILLIC HOC MODO GEN. VOLT. PALL. DET.] id eſt, ille homo vult hoc pallium, quod gero, deintegro pertexere. Ex iis, quæ illum facere video, & vt eum video ſe componere, ac parare, ſaláſque manus, ac ſua brachia huc & illuc iactare, vult meum pallium iterum detexere, hoc eſt ad extremum texere. quæ verba hanc habent ſententiam, vult me ſpoliare. DETEXERE] Vlpianus lib. digeſt. 34. titulo de auro, argento, mundo, &c. *Veſtimentum: id eſt, quod detextum eſt, & ſi defectum non eſt quod in tela eſt nondum detextum, contextū appellatur. ſi quis igitur veſtem legauerit: neque ſtamen neque ſubtemen legato continebitur.* Idem lib. 32. tit. de legatis & fideicomm. 3. *Lano autem legato, tum factum, quàm infectum continebitur, quòd lana netam, quodque in tela eſt, quod nondum eſt detextum.* Virgil. Eglog. 2. in extr. *Quin tu aliquid ſaltem potius quorum indiges vſus, Viminibus, mollique paras detexere iunco?* vbi notat Seruius *detexere*, id eſt multum texere, finire, perficere, nam de, modò non minuentis eſt, ſed augentis. M. Tullius lib. 2. de natura deorum, *ea reperiunt, quibus antè exorſa, vel petimus detexta penè retexantur.* Fortaſſis autem ſignificat Soſia, Mercurium, quem non nouit, ea gratia ibi ſtare, vt prætereunteis ſpoliet, quaſi eorum pallia textoris opera adhuc egeant, ille autem vt textor, ea ſit perfecturus. PRVRIVNT DENTES] dentes mei, vt auguror, pugnis probè contundentur: dentes mei, vt intelligo, iam iam pugnis fricabuntur: nam mihi pruriunt. vel ſic, ego eſurio, dentes pruriunt, quia iampridem nullo cibo fricari ſunt: ſed mox, vt video fricabuntur pugnis. ſequitur deinceps, *Certe aduenientem*, &c. Plautus Bacch. in extr. *caput prurit: pera. Vix negito.* Idem Milit. glorioſ. *Timeo, quid rerum geſſerim ita dorſus totus prurit.* Idem Perſa. *Vah iam ſcapulæ pruriunt.* CERTE ADVENIENTEM, &c.] alludit ad morem illum antiquum, quo aduenientes peregrè hoſpitio, & cena accipiebantur. Eſt autem iocus παρὰ προσδοκίαν, in his verbis *hoſpitio pugnis*, quaſi ita dicat, accipiat non hoſpitio, aut cena aliqua, ſed pugnis. pugna quin dicta ſit à pugnis, neminem eſſe arbitror, qui dubitet. FECIT VT VIGILAREM] id eſt, fecit vigilare. HIC PVGNIS FACIET.] locus alius præter expectationem, qui vigilarunt, quique noctes continuas aliquot inſomnes traduxerunt, ij egent ſomno, magníque beneficij loco numerant, ſi fiat ſibi dormiendi poteſtas: & miſericordem ſe in eos præbere videtur, qui ſinit eos dormire. miſericors igitur in Soſiam, inſomnia laſſum, Mercurius futurus eſt, qui eum pugnis conſopiet. OPPIDO] valde. Feſtus docet, hoc ortum eſſe ex ſermone ruſticorum inter ſe confabulantiū, quantum quiſque frugum colligeret. & condereto qui ſignificantes ſe magnam vim collegiſſe, reſpondebant, quantum vel oppido ſatis eſſet. Nonius, *oppido*, inquit. id eſt valde. deinde hunc locum profert. CLARE ADVORS. FAB.] clarè verſus, id eſt conuerſus in Soſiam loquar, vt facilius, quæ loquar, audiat aduorſum, ſeu aduorſus, ἐναντίον. quædam legunt, Clara voce fabulabor. ego nihil muto. IGITVR] poſtea, vel proinde, vt ſuprà. MAGIS MODVM IN M.] duæ comparatiuæ voces iunctæ,

CONCIPIET] accipiet. AGITE PVGNI.] Nunc incipit clarè loqui Mercurius facie in Soſiam conuerſa. IAMDIV EST QVVM VENTRI V.] iampridem me dum obuſi eſtis, alere intermiſiſtis: longum iam tempus abiit, ex A quo neminem contudiſtis, quo proſtrato & confecto ego ſpoliis eius auctus atque ornatus, victum pararem. ſignificat audiente Soſia, ſe eſſe graſſatorem, qui pugnis & plagis quibus contundat viatores, vitam tolleret. ſic autem edendum curaui, iandiu eſt quom, &c. non vt vulgò, *iam diu eſt quòd*: quæ ſcriptura feri non poteſt. Idem infrà, *Iamdiu eſt factum, quom diſceſiſti ab hero, atque abiiſti ad forum*. Idem aliter Perſa in extr. *Iamdiu factum eſt, poſtquam bibimus*. IN SOPOREM COLLOCASTIS NVDOS] ſpoliatos conſopiuiſtis, κοιμήσατε: hoc eſt interfeciſtis, vel ita, proſtrauiſtis ictibus & afflixiſtis, vt mortui videremur, vel ſic plagis malè multaſtis vt mortuorum ſimiles iacerent. Nam ſomnus & mors, germani ſunt. ex quo ſunt illa apud poëtas Græcos, longus ſomnus. & χάλκεος ὕπνος pro morte: & apud Homerum τανηλεγὴς θάνατος, mors longum ſomnum præbens, ſeu diu dormiendi poteſtatem faciens, ſeu vt verbis Plautinis vtar, in ſoporem longum collocans. Et Mars ἀρτιστικὸς παρὰ τὸ ἀβροῦν τὸ κοιμᾶσθαι quòd homines dormire faciat. Horatius od. 24. lib. 1. *Ergo Quinctilium perpetuus ſopor Vrget?* ad quem locum hac de re plura. nudos autem, interpretor ſpoliatos & exutos. alij inſepultos: vt apud Virgilium libro Æneid. 5. in extr. *Nudus in ignota Palinure iacebis arena.* FORMIDO MALE.] Ciſtell. *Quæ in tergum meum ne veniat, male formido.* ET QVINTVS FIAM] ambiguum eſt in voce *Quintus*. Nam & Quintus prænomen eſt Romanum, & quintus eſt, qui ordine ſequitur quartum. Referenda autem ſunt hæc ad illa, quæ ſuprà dixerat Mercurius, ſe quatuor B homines pugnis exanimaſſe, & ſpoliaſſe hoc modo. Male metuo, inquit Soſia, ne me ordine quintum in ſoporem nudum collocet: & ita nomen commutem, & ex Soſia fiam Quintus. Plenus eſt Plautus talium iocorum. QVATVOR VIROS SOPORI SE DED.] ἐπεξήγησις eorum quæ ſuprà obſcurius dixerat. *Sopori dediſſe*, id eſt collocaſſe in ſoporem, conſopiuiſſe. AVTVMAT] dicit. Nonius: vel prædicat gloriatur. NE NVMERVM AVGEAM ILLVM] declaratio illius ioci, *ne Quintus fiam in Soſia*, hoc eſt ne quatuor illis conſopitis addar Quintus. HEM NVNC IAM ERGO S. V.] Hem nunc ergo volo alium ſic pugnis conciſum ſopori dare. vel ſic, nunc ergo ſic me volo parare atque expedire vt aliquem pugnis concidam & affligam. CINGITVR] id eſt ad pugnam paratur, ſeu ad bellum ſe parat. nam pugnaturi & ad bellum profecturi cingebantur, ex quo diſcincti, id eſt imbecilles atque ad pugnam inepti: & reſtamentum in procinctu, hoc eſt quod factum eſt à milite. Gellius lib. 1 cap. 11. & lib. 15, cap. 27. Cicero lib. 1. de Oratore. Plutarchus in Marcio Coriolano. Præterea qui gladium ſibi accommodabant, cingi dicebantur. Virgilius lib. 2. Æneid. *Arma diu ſenior deſueta trementibus æuo Circumdat ne quicquam humeris, & inutile ferrum cingitur.* Horatius epiſtola ad Piſonem: *Fingere cinctutis non exaudita Cethegis*, &c. EXPEDIT SE] parat ſe. NON FERET, QVIN VAPVLET.] non effugiet, ſeu non elabetur, neque euadet, quin vapulet: vel ſic, non feret, id eſt non auferet hoc à me, neque obtinebit, quin vapulet. PVGNOS EDET] pugnos comedet. reſpondent hæc illis ſuperioribus. *Certè aduenientem me hic hoſpitio pugneo accepturus eſt.* NON PLACET ME HOC N. C.] non libenter hoc noctis tempore comedo. ISTAM COENAM] iſtos pugnos. HAVD MALVM H. EST P. C P.] hic pugnus, non eſt mali, hoc eſt parui ponderis. TRACTIM] id eſt diutinè & longo tractu. Nonius hunc locum proferens. Seruius ad illum Virgilij locum, Georgic. 4. *tractimque ſuſurrant*, notat ſine intermiſſione, iugiter. ſed Cariſius lib. 2. *tractim*. Plautus in Amphitruo. Vbi Siſenna pro *lenè*. non vt Maro, pro iugiter, 4. Georgic. *tractimque ſuſurrant*, inquit. Ego & hic *tractim*, & apud Virgilium, longo tractu & ſine intermiſſione & iugiter, aſſentiens Nonio & Seruio, interpretor. Sic apud Lucretium lib. 3. *Poſt inde per artus Ire alios tractim gelidi veſtigia lethi.* PERVIGILAVI] perpetuò vigilaui. hinc *peruigilium*. PESSIMVM EST FACINVS] peſſimè factum. NEQVITER FERIRE MALAM M. D. M.] manus mea non ſatis validè, neque acriter malum, hoc eſt maxillam, ferire diſcit. Simeo Boſius putabat verbum *ferire*, ad illum detexere quod ſuprà poſitum eſt, referendum eſſe: quia ferire dicantur textores, cùm telam pectinis dentibus feriunt. Varro lib. 4 de lingua Latina, Denſum, inquit, à dentibus pectinis quibus feritur. ALIA FORMA OPORTET ESSE] id eſt eum immutari oportet: eum nouam formam ſumere oportet, &c. QVEM TV PVGNE LEGERIS] ô pugne, eum aliam formam ſumere oportet, quem tu feriendū ſuſceperis, ſeu quem tu tibi feriēdum propoſueris. apoſtrophe ad pugnum. Sic autem legendum. *pugne legeris non pugno leſeris.* ILLIC HOMO ME INTERPOLABIT] ille homo mihi aliam formam dabit: vel meam veterem formam in nouam conuertet: vel ille homo nouam mihi formam è vetere finget. ſic ferè Nonius, hunc locum proferens, docétque tractum eſſe ab arte Fullonia, qui poliendo diligenter vetera quæque, quaſi in nouam D ſpeciem mutant. MEVMQVE OS FINGET O.] idem dicit alijs verbis aliam mihi oris, formam de integro affinget, vetere deleta. EXOSSATVM OS, &c.] etiam nunc pugnum alloquitur, hoc modo, exoſſatum os eius ſit oportet, id eſt ex os, & edulentum factum, conciſum, contritum, edentatum, quem fortiter ferieris. Idem Pſeudolo, *Exoſſabo ego illum ſimiliter itidem, vt murenam coquus.* ſic Menæchm. *atque hunc ſenem exoſſabo: dein dedolabo aſſulatim viſcera.* Terentius Adelphis, *Congrum iſtum maximum in aqua ſinito ludere paulliſper. vbi ego venero, exoſſabitur.* exoſſare ἐξοστίζειν dicunt Græci. QVASI MVRENAM EXOSSARE COQ.] in Pſeudolo. *Exoſſabo illum ſimiliter*, &c. nam iam ſuprà retulimus. VLTRO ISTIC, QVI EXOSSAT HOM.] hunc verſum ſic explicabam, perij, ſi iſte, qui exoſſat homines, vltrò me aſpexerit, vltrò, id eſt non appellatus, aut interpellatus: vel ſic: perij, ſi iſte, qui vltrò, id eſt non laceſſitus, aut inuitatus, exoſſat homines, me aſpexerit. Sim. Boſius, mutata interpunctione, ſic: *Vltrò iſtic*, qui exoſſat homines. iſte, qui dicit ſe exoſſare homines. vltrò iſtic. id eſt lōgè à me iſtic maneat. Ego ſic malim: *Vltrò iſtic, qui exoſſas homines*: vt intelligamus, Soſiam hîc ſummiſſa voce, ita tamen, vt audiant ſpectatores, ad Pſeudoſoſiam verba ſua dirigere, hoc modo: Tu, qui exoſſas homines, vltrò, id eſt vlter, ſeu procul iſtic, vbi tu es, mane: neque ad me propiùs accede: quæ ſequuntur autem, rurſum ad tertiam perſonam reuocentur: & ad ſpectatores ſolos pertineant: *perij*, &c. OLET HOMO QVIDAM M. E] olet, mihi ſubintellectu: id eſt eius odor ad me peruenit. Sic Milite glorioſo. *Neſcio vbi hîc propè adeſt, quem expeto videre olet. profectò.* Idem Moſtell. *Mulier rectè olet, vbi nihil olet.* MALO SVO] ſuo damno olet, inquit. Nam dabit mihi pœnas, quiſquis in manus meas incidet. ſic infrà, non longè. *Ne tu iſtic hodie malo tuo compoſitis mendacijs Aduenisti*, &c. NVMNAM OBOLVI?] num quidnam odorem E aliquem è corpore meo, aut ex ore hominibus afflo? Idem Caſina *Dij me hercle cupiunt ſeruatum iam oboluit Caſina procul.* Idem Menæchmis, *oboleat marſuppium huic iſthuc, quod habes* Idem Moſtella: iunxit cum quarto caſu. *oboluiſti allium: germana inluuies, ruſticus, hircus. hara ſuis.* ATQVI HAVD LONGE ABESSE OPORTET] ſermonem cœptum continuat Mercurius ſolus loquens, ita tamen vt ſpectatores audiant. Hoc modo debet ille non longè abeſſe quiſquis eſt, quando eius odor nares meas tetigit. *haud longè abeſſe*. ſubintelligo, eum qui mihi olet ſeu quem olfacio. Alij quidam ſic hunc locum explicant, in his Boſius. Atque haud longè ab eo malum abeſſe oportet: id eſt non longè ab eo malum abeſt: citò mihi ille dabit pœnas: citò fiet quod dico. A quibus diſſentio. VERVM LONGE HINC AFVIT] et ſi nunc non longè abſum, certè longè afui: tum ſcilicet, cùm in caſtris fui. *afui* autem legendum quomodo edidi, & ita habent noſtri ferè omnes libri veteres: non vt vulgati, abfuit. Qua de re nos plura in Commentariis Lucretij. & in notis Ciceronis. Nec pauca ante nos Moretus in ſuis ad Philippum ſcholiis. Verùm tamen non celabo lectorem, quoſdam hic legere *afuat* pro *afuit*; hæc ſententia. Verùm vtinam Soſia hinc longè abſit.

A abſit, ſiquidem vapulaturus eſt. Ego, libris inuitis, hæc verba Mercurij eſſe puto, vt & ſuperiora, hoc modo. At quem haud longè abeſſe debet: verùm longè hinc affuit: vt intelligamus Mercurium taoquam deum, ſcire Soſiam, qui nunc præſtò ſit longè hinc antea affuiſſe, & interfuiſſe bello Thebano. Et ita plana erunt, mirèque conuenient, quæ deinceps ſequuntur. ILLIC HOMO SVPERSTITIOSVS EST.] Id eſt homo eſt ariolus, qui ſciat me longè hinc affuiſſe. Nam ſuperſtitioſus, præterquàm quòd eum ſignificat, qui nimium deos metuit, quod ſignum eſt deliramenti, vt ſcribit Donatus in Andriam, etiam fatidicum, & fanaticum, & vel futurorum augurem, vel præteritorum quæ humanitus ſcire non potuit, ariolum ſignificat. quod genus hominum inſanum & furioſum eſt. Sic vſurpat hanc vocem in Curculione, *Superſtitioſus hic quidem eſt. vera prædicat.* Idem in Rudente, *Quid ſi aut ſuperſtitioſa, aut ariola eſt, atque omnia, quid inſit, vera dixit?* Hæc igitur eſt vera huius loci explicatio, quidquid Alciatus & alij blaterent. Et cùm hæc multo antè ſcripſiſſem, animaduerti Simeonem Boſium idem ferè ſentire. GESTIVNT.] geſtit, inquit Feſtus. *qui ſubita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter conſuetudinem exſultat.* Eſt igitur hic tranſlatio à re animata, & ratione prædita, ad inanimam. & *geſtiunt*, valet hoc loco, ita ad pugnam ſoluti, atque expediti ſunt, vt geſtire videantur: pugni ferme aliquem cupiunt. SI IN ME EXERCITVRVS] ſubintellige, es pugnos tuos, ita ad feriendum paratos. Profert hunc verſum Nonius in verbo exercere. DOMES] vt domes eos primùm in parietem, id eſt vt eos prius contra parietem mollias & ſubigas, quàm me percutias: vt eis mollioribus factis, minus grauiter me ferias, minúſve graueis plagas incutias. AD AVREIS ADB VOLAVIT] ad aures celeriter peruenit, tranſlatio eſt. Sic Lucretius libro ſexto *Denique per diſſepta domorum ſaxea voces Peruolitant.* vox autem alicuius hominis ſcilicet, vel eius qui mihi olet. NAE EGO HOMO INF. F. Q.] iocus, cuius occaſio data eſt, ex verbo *aduolauit*. nam ſi quod volat, alas habeat neceſſe eſt: vox autem Soſiæ volat: ergo vox Soſiæ alas habet. Vrbanè igitur ægrè fert & queritur ſe voci ſuæ alas non interuelliſſe: ne ad alios aduolare poſſet. VOLVCREM] pinnatam, pinnigeram, *πτερόεσσαν*, alis præditam, tanquam auem. Hoc quoque ad ioci rationem pertinet. GESTITO] frequentatiuum verbum à verbo geſto: quod verborum genere crebro vtitur Plautus, quæ colligentur in indice. ILLIC HOMO A ME SIBI MALAM REM ARCESSIT IVMENTO SVO.] id eſt ille homo malum ſibi à me quærit, quod ſuo iumento, hoc eſt ſibi imponat: ſeu quo ſuum iumentum, id eſt ſeipſum oneret: proinde ac ſi dicat, malum ſibi à me quærit, quo ipſe oneretur, & vrgeatur. ſuo igitur iumento ita accipiendum, vt ſit dandi caſus, & cohæreat cum pronomine ſibi, *κατὰ σύνθεσιν* ſiue per appoſitionem, hoc modo, *ſibi ſuo iumento*, id eſt ſibi qui ipſe ſuum iumentum erit: quia, quemadmodum iumentis noſtris onera imponere ſolemus, ita malum, quod ſibi à me acceſſit, ipſe geret, nempe pugnos, plagas, vibices. Licet etiam ſic explicare, & fortaſſe melius. *illic homo malam rem ſibi à me arceſſit iumento ſuo*, id eſt ille homo malam rem ſibi à me petitum mittit, ſua impenſa, vel ſua opera & culpa: vt *ſuo iumento*, ſit ablatiui caſus. Nam ſuperior explicatio violenta eſt atque hanc explicationem confirmant ea quæ deinceps ſequuntur. Iumentum autem alij à iungendo dictum volunt,

C vt refert Gellius libro viceſimo capite primo, & Nonius in voce *iumentum* Alij à iuuando: cuius appellatione intelliguntur omnia animalia, quæ onera gerunt, aut quæ currus trahunt, bobus exceptis. Pomponius libro quinto Senatuſconſult. &c. titulo De verborum & rerum ſignificatione, ſcriptum reliquit, boues magis armentorum, quàm iumentorum nomine appellari. NON EQVIDEM VLLVM HABEO IVMENTVM.] nullum equidem habeo iumentum, quo ſcilicet dicis me malam rem arceſſere. Iocus ex ambiguo. Nam Mercurius illud dixit prouerbialiter, & *ἀλληγορικῶς*: hic ſimpliciter & propriè accipit. LASSVS SVM] atque ideo eo oneri ferundo impar. nam hoc eò ſpectat quod dixit Mercurius, Soſiam pugnis eſſe onerandum. E NAVI VT VECTVS.] poſtquàm è naui huc vectus ſum, ſed quo modo vectus dici poteſt, qui à portu, poſteaquàm è naui exiit, pedibus in vrbem venit? reſpondeo vel per tranſlationem ſermonis, *vectus ſum*, poſitum pro veni: vel legendum naui, vt vectus huc ſum, detracto e, quod credibile eſt natum eſſe ex poſtrema vocali aduerbij herclé. NAVSEO] nauſea laboro: nauſea autem, eſt vomendi appetitus, ex nauigatione contractus. Cicero libro quinto epiſtolarum ad Atticum, epiſtola decima tertia, *nauigauimus ſine timore, & ſine nauſea.* Plautus Mercurio, *Nauſea edepol factum credo. verùm extemplò abſceſſerit.* VIX INCEDO INANIS] vix ingredi poſſum ſine onere. nedum cum onere ire poſſim. NE IRE POSSE] ne me ire poſſe, &c. NESCIO QVEM] hominem ignotum, & quaſi ſine nomine. AVTVMAT] dicit, prædicat. HINC ENIM] vel legendum, *Hinc enim*, vt ſit anapæſtus: vel ſic, *hinc enim* recta

D ſcriptura eſt, poſterior ſyllaba vocis *enim*, breuis habenda eſt. VERBERAT] ſic Lucretius libro ſexto de aëre, *Semper enim circumpoſitum res verberat aer.* METVO, VOCEM NE VICEM] Metuo ne in locum vocis meæ, quam ille ſuas autem verberatas eſſe dicit, ego ipſe vapulem. TIMEO, TOTVS TORPEO] ſic in Truculento, *Lap deus ſum, commouere me miſer non audeo.* Ibidem infrà, *Neque vt hinc abeam, neque vt hunc adeam, ſcio. timore torpeo.* ILICET] ſine dubio, Feſtus. Donatus verò ad illud *ilicet*, *Nt te admiſce. nemo accuſat Syre te*, &c. Heautontimorumenos notat, *ilicet ſemper finem rei ſignificat, vt actum eſt: & ilicet dictum eſt per ſyncopen, pro ire licet*, &c. Seruius libro ſexto Æneidos, ilicet docet eſſe nouiſſimum verbum, quo vtebantur, confuſo pro cadauere, & collectis cineribus, eóque referendum illud eſſe ſcribit, *dixitque nouiſſima verba.* Plautus Captiuis, *Ilicet poteſtice ariis in maximam malam crucem.* Idem Ciſtella, *Actum eſt: ilicet, me infelicem, & ſcelestam.* CERTVM EST] decretum eſt, deliberatum eſt, ſtat ſententia. HOMINEM CONTRA COLLOQVI] colloqui iunxit cum accuſandi caſu. licet tamen dicere, *hominem* regi à propoſitione contrà, vt ſit *ἀναστροφή*: ſed illo modo magis placet, vt contrà ſit aduerbium, notetúrque accentu graui in poſteriore ſyllaba. QVI POSSIM VIDERI, &c.] quo poſſim, &c. A ME VT ABSTINEAT MANVM.] ne me attingat, ſeu ne me verberet. QVI VVLCANVM IN CORNV, &c.] qui ignem in laterna cornea clauſum gerit? ſuprà Scena prima, *Sed Amphitruonis illic eſt ſeruus Soſia A portu illic nunc cum laterna huc aduenit.* Lucretius libro ſecundo, *Præterea lumen per cornu tranſit.* QVI PVGNIS OS EXOSSABAS HOMINI] Suprà, *Exoſſatum os eſſe oportet*, &c. VTCVNQVE] legendum *vtruncunque*, non vt habent

E libri vulgati, *vtcunque*. Quòd autem libri nonnulli veteres habent *vtrumque*: id deprauatum eſt, ex *vtruncunque* & *vtcunque* factum poſtea eſt, ex *vtrumque*, *vtruncunque* autem eſſe legendum, etiam ratio vincit. Nam cùm duo ſint poſita, *ſeruus*, *liber*: neceſſariò *vtruncunque* quod de duobus dicitur, non *vtcunque* quod de pluribus ſubſequi debet. Hoc enim ſignificat Soſia, ſe vel liberum, vel ſeruum eſſe, vtruncumque de duobus ei libeat. ſi quis tamen *vtcunque* probet: *vtcunque*, hoc eſt quomodocumque. quod minus mihi probatur. VERBERO] maſtigia MENTIRE NVNC IAM.] mentiris, qui dicas te verberare, cùm tamen neminem verberes. Sic Boſius, quaſi iocus ſit ex ambiguo poſitus in voce *verbero*: quæ vt vult ille, Mercurio quidem nomen eſt: ſed à Soſia, ridiculi gratia pro verbo accipitur, verbero, as, at. Ego putabam hic nullum eſſe iocum: & hæc verba, *mentiris nunc iam*, eſſe Mercurij, & detrahendam hinc eſſe Soſiæ perſonam, vt ita legatur, *verbero, mentiris nunc iam. At iam faciam vt verum diſcas dicere.* quæ verba ſic explico, verbero, mentiris nunc iam, qui dicas te eſſe vel liberum, vel ſeruum, vtruncumque animo tuo collibitum ſit, cùm ſeruus ſis, & qui ſeruus eſt, liber eodem tempore eſſe non poſſit, neque liber, ſeruus: at iam verberibus, plagis, docebo te vera loqui. AT IAM FACIAM, VT VERVM DISCAS DICERE] Boſius hæc ſic explanat. Dicis me mentiri, quia non verberaris, ſeu quia te non verbero. At iam faciam, vt verum dicas, cùm ſcilicet à me verberaberis. tunc enim te verberari dices, & verum dices. Verùm hæc mihi non placet ex-

plicatio. Nam vt omnia inter ſe cohæreant,& congruant, qui dicit alterum mentiri, debet idem dicere, At faciam
vt verum diſcas dicere. Nunc autem abſurdum eſt, eum qui ab altero mendacij arguitur, dicere illi à quo arguitur, A
ſe facturum, vt ille verum loqui diſcat. Maneo igitur in ſententia, & exiſtimem id omne quod eſt ab illo loco, ver-
bero vſque ad verbum *dicere*, eſſe Mercurij orationem. POSSVM SCIRE, QVO PROFECTVS?] id eſt
poſſúmne ex te cognoſcere, quò ire cogitaris, cùm profectus es? vel ſic, poſſum ſcire, quò intenderis, ex eo loco, vbi
eras, proficiſceris? ſic loquitur etiam alibi: vt Aulularia, *nunc, quò profectus ſum, ibo*. Idem Trucul. *profecta eſt, profectus ꝗ iſ*
ſum. ſubintelligendum autem eſt hoc loco, ſit. vt ſit, *profectus ſis*? EGO TIBI ISTAM HODIE SCITE
COMP. L.] horum quidem verborum ſententia, vt à ſeruo Soſia accipiuntur, obſcœna & flagitioſa eſt, & caſtis
auribus, atque animis indigna: ſed tamen explicanda. Mercurius Soſiæ minatur, ſe loquacitatem & argutiam eius
compreſſurum. At Soſia ſic accipit, quaſi Mercurius minetur ſe Soſiam irrumaturum. Itaque reſpondet Soſia: Non
potes me irrumare: linguam enim habeo pudicam, non fallatricem, neque impudicam. Sic in Rud. *Si iſtæc tu com-*
primere ſoleas: hæc noſter nos non ſolet. locus igitur eſt ex ambiguo. PERGIN ARGVTARIER?] id eſt pergiſne
argutè loqui? SINGVLOS] ſingulis noctibus vnum. LOCAT] collocat, ponit. ADVENISSE FAMI-
LIARES DICITO] dicito Creonti aduenisse Amphitr. & eos, qui ſunt ex eius familia. ACTVTVM] citò,
Caſſius. FAMILIARIS ACC. PARO H. F.] tu qui familiarem te dicis, accipiere non vt familiaris, ſed
vt alienus & inimicus aut hoſtis. *Faxo accipiere*, locutio Plauto familiaris, & valde vſitata: quod genus in indice
colligetur. Præterea in hoc genere loquendi, *familiarem, familiariter*, ineſt venuſtas non parua. HORVM] Am- B
phitruonis & Alcmenæ. AT SIN' QVOMODO EGO TE SVPERBVM, &c.] locus [illegible]
ſimul & ex ambiguo: ſuperbi ſunt, elati, magnifici, opulenti, qui ſublimes ſunt in equo, aut curru, aut lectica, aut qui
à ſeruis portantur. Rurſus, qui plagis contuſi & debilitati ſunt, & qui grauia vulnera acceperunt, ij quod pedibus
ambulare nequeunt, auferantur ſublimes neceſſe eſt: atque hac ratione ſuperbi dici poſſunt. Sic igitur Mercurius,
ſciſne quomodo te hodie ſuperbum, id eſt elatum faciam, niſi hinc abis? Cui Soſia, *quomodo?* inquit: *auferère*, inquit
Mercurius, *non abibis, ſi ego fuſtem ſumpſero*. Hæc eſt reſponſio præter expectationem. Soſia enim, aut ipſi ſpectatores
expectabant, aliquid Mercurium reſponſurum, quo Soſia lætaretur. At ille præter omnium expectationem re-
ſpondet, ſe Soſiam fuſte debilitaturum, vſque adeo, vt ſuis pedibus abire non poſſit, ſed ab alijs auferendus ſit. Sic
in Curculione *tu auferère hinc à me ſi perges mihi Malè loqui, profectò: cui ego, niſi malum, nihil debeo*. Huc pertinet illud
Ciceronis libro quinto accuſationis, *Sic nunquam etiam res ad manus, atque ad pugnam veniebat. Iſte enim, prætor ſeue-*
rus ac diligens, qui populi Romani legibus nunquam paruiſſet, illis legibus quæ in poculis ponebantur, diligenter obtemperabat.
Itaque erant exitus eiuſmodi, vt alius inter manus e conuiuio, tanquam e prælio auferretur: alius tanquam occiſus, relinque-
retur, &c. Et illud Homeri, ἰλιαδ. ρ. non longè à principio, [illegible]
[illegible], id eſt & eum ne ego ſuis pedibus euntem, oblectaturum vxorem caram, & venerandos parentes. vel ſic,
& nego eum ſuis pedibus è prælio abiturum, ſed ab alijs ablatũ mortuum, ſuæ vxori & parentibus iniucundum ſpe- C
ctaculum præbiturum. Poſtremò [illegible], ſeu ferri ſæpe locum habet, & verò propriè in mortuis, vt notat Euſtatius
ἰλιαδ. [illegible], id eſt ferebant Patrocli mortuum ſodales, & ſocij. Sic igitur hunc locum explico.
Sed Nonius in voce *ſuperbos*, docet ſuperbos à veteribus mortuos eſſe dictos. Deinde profert hæc Plauti verba: hoc
tantum. Ex quo licet intelligere, Nonium ex hoc Plauti loco, exiſtimaſſe ſuperbum à veteribus poſitum eſſe in-
terdum pro mortuo: & hîc ſuperbum valere mortuum, propterea ſcilicet, quòd mortui in funere ſublimes efferre-
bantur. QVIN MED' ESSE HVIVS FAM. &c.] immo vero ego me ex hac familia familiarem eſſe dico. Med
huius, pro me huius, vſitatum veteribus: ſolebant enim interponere literam d, inter duas vocales duarum vocum
diuerſarum: vt hic, & infrà non longè *præter med alius*, pro præter me alius, & *med erga* pro me erga, & alia ſexcenta
ſimilia. VIDESIS] vide ſi vis. DOMO PROHIBERES.] Virgilius libro primo Æneidos, *hoſpitio prohibe-*
mur arenæ. POSTVLAS?] æquum cenſes? [illegible] PRAEFECTVS THEB. LEG.] præeſt Thebanis legio-
nibus, Creontis iuſſu. QVI CVM] cum quo. MALO TVO] ſic ſupra, *Olet homo quidam malo ſuo*. COMPO-
SITIS MENT.] comparatis, & de induſtria ſtructis mendacijs. Sic dixit, componere ſycophantias, in Bacchid.
Nunc pater tuus, prius tu ab eo vt caueas tibi, Sycophantias compoſui, aurum vt abs te ed auferat. Idem Pænulo, *compoſita eſt*
fallacia. AVDACIAE COLVMEN] hoc eſt homo omnium mortalium audaciſſimè, audacium princeps, ipſa
audacia audacior. columen, eius rei, cuius eſt columen, validius ac firmius ſit, neceſſe eſt. Sic Terentius Phormione,
Ob bene cuſtos ſalue, columen verò familiæ, &c. ad quem locum notat Donatus columen, vel culmen, vel columna. I- D
dem ibidem, columen, ſuſtentatio, vel decus. M. Tullius libro tertio Accuſ. *Timarchides autem, columen familiæ ve-*
ſtræ, premit fauces defenſionis tuæ. Idem pro Sext. *Vnum aliquem te ex barbatis illis, exemplum imperij veteris, imaginem*
antiquitatis, columen reipublicæ diceres intueri. CONSVTIS DOLIS] ſic loquitur Pſeudolo, *Quod ſi hiſce inter*
te conſuerunt, Calipho, Aut de compacto faciunt conſutis dolis? ſic Græci [illegible]. Dyonyſius Halycarnaſ-
ſeus lib. 3. pag. 106 [illegible], id eſt graues e-
nim machinæ, ô Tulle tecum aduerſus nos, & dolus incurabilis, & inexplicabilis aduerſus ambos conſutus eſt.
Idem ibidem, [illegible]. Euripides in Andromach. [illegible] Sophocles in Oedippo
tyranno de Tyreſia, [illegible]. Homerus ὀδυσ. [illegible]
[illegible]. id eſt Iliulce, quamobrem Telema-
cho mortem & dirum extremum conſuis, neque ſupplices reueteris, quibus Iupiter teſtis eſt? nam non eſt pium mala
ſuere alterum alteri. IMMO QVIDEM TVNICIS CONS.] iocus ex nomine quæſitus. CERTE PE-
DIBVS NON TVNICIS] alius iocus ex interpunctionis, ſeu diſtinctionis mutatione natus. Dixerat enim
Soſia, ſe aduenire, tunicis conſutis, non dolis. Mercurius autem reprehendens, ait cum venire pedibus, non tuni-
cis, quaſi coniunctim dixerit, aduenio tunicis. INGRATIS] inuitus velis, nolis: de hoc ſupra. NON ARBI-
TRARIVM] id eſt non incertum, neque in ſententia arbitri poſitum. Et fortaſſe ſpectauit differentiam arbi- E
trij & iudicij: quam ſic M. Tullius explicat in oratione pro Quinto Roſcio Comœdo, *Aliud eſt iudicium: aliud ar-*
bitrium. Iudicium, eſt pecuniæ certæ: arbitrium incertæ, ad iudicem hoc modo venimus, vt aut totam litem obtineamus, aut a-
mittamus: ad arbitrium hoc animo adimus, vt neque nihil, neque tantum, quantum poſtulauimus, conſequamur, &c. Licet
etiam ſic hũc locum explicare. Hoc profectò certum eſt, quòd nunc vapulas: non arbitrarium, id eſt non in arbitrio
tuo poſitum, non arbitrij tui. Omnino priorẽ explicationem malo. TVAM FIDEM OBS.] Soſia vapulans vel
ſimul vt vapulauit Mercurij fidem implorat, atque obſecrat. Videtur enim cõtra fidem ſuam facere, qui alterum im-
merentem verberat, aut iniuria afficit. Non poteſt autem dici, hîc *fidem*, ſignificare opem, & auxiliũ, vt apud Terent.
Andr. ex ſententia Donati ibi, *Nihilne eſſe proprium cuiquam? Dij veſtram fidem*. ad quæ verba notat ille, fidem dixit, o-
pem, & auxilium, vt *Tyrrhenûmque fidem*. PRAE VT FVTVRVM EST] præ eo, quod futurũ eſt. Sic Mil. glor.
nihil hercle quidem hoc, Præut alia, quæ dicam. Idẽ Mercat. *Penthеum diripuiſſe aiunt Bacchas: nugas maximas Fuiſſe credo,*
præut quo pacto ego diuorſus diſtrahor. NAM PVGNIS VSV. F. T.] id eſt verberando, & cædendo pugnis, feciſti
me tuum, vſu, id eſt vtendo me ad plagas accipiendas, pugnóſque tuos perferendos. vſu facere ſuum, ſic dictum, vt
vſucapere:

A vſucapere:ex quo vſucapio. PRO FIDI THEB. C.} Pro,vos inclamo,ciues Thebani,qui fidi eſtis. Nonnulli hic legunt, *Præſidem*,& ſubintelligunt,*imploro veſtram*. VT ESSET QVEM}vt eſſet tibi aliquis,quem tu, &c. ITA DII FACIANT VT TV P. S.} Ita dij faciant,inquit,vt tu potius quàm ego,tis Soſia:nempe,vt tu vapules, ego te verberem. ETIAM MVTIS?}etiam ne mu facere audes? etiámne muſſas? mutire & muſſare:dicta ſunt à litera μῦ: quam ſolam, & nullam præterea,muti proferre poſſunt. Varro lib.6. Plautus Bacchid. *impinge pugnum ſi muttiuerit*. Idé Curcul *non muttit cardo.eſt lepidum*. Idem Menæchm. *etiámne impudens Mutire vnum verbum audes,aut mecum loqui?* Teréт. Andr. Itaque *Hercle nihil iam mutire audeo*. ad quem locum Don. Ennius: *nec dico,nec facio mu*. Vnde & mutos dicimus,quod Græci dicunt μύειν. Qui totus locus apud Donatum hodie in libris vulgatis corruptus eſt. Iterum Teréт. Hecyra, *Neque opus eſt adeò muttito*. muttito,inquit Donatus,id eſt,vel tenui dicto. NAMO, NISI Q.} ſic apud Hom. *Odyſſ. ιota*. Vliſſes qui vocetur,rogatur,reſpondet, Οὖτις ἐμοί γ' ὄνομα· Οὖτιν δέ με κικλήσκουσι μήτηρ, ἠδὲ πατὴρ, ἠδ' ἄλλοι πάντες ἑταῖροι. ſed alio conſilio,& propter aliam cauſam. SOCIENNVM} ſocium. Idem in Aulul. Ibo intro,atqui illi ſocienno tuo iam interſtringam gulam. ſed hic verſus, *nam Amphitruonis ſocienum me eſſe volui,d*, claudicat, niſi legamus, Namque Amphitruonis,&c. SCIBAM} legendum fortaſſis eſt, *Scibam*:aut *Sciebam* duarum ſyllabarum faciendum eſt. FVGIT TE RATIO} id eſt erraſti. ſic loquitur Catullus in Carm. de Var. ſcorto, *Iſtuc, quod modo dixeram me habere,fugit me ratio*. ſumptum fortaſſis ab iis,qui in ratione ducenda erant, vel potius ab iis, qui non attendunt animum ad id,quod agitur:qui aliud agunt:quorum denique animus alibi eſt,quàm ibi,vbi corpus eorum eſt. ideirco aliud loquuntur,quàm quod ſentiunt,aut quod opus eſt. ſic idem ferè dicit, Bacchid. *Vbi me fugiet memoria*,&c.& Milite glor. *At nimo ſolus ſapit.nam ego multas ſæpe vidi Regionem fugere conſilij prius, quàm repertam haberet*. VTINAM ISTVC PVGNI FECISS. T.} vtinam tui pugni me fugiſſent,& ita me non attingerent. vel vtinam te fugiſſent.id eſt vtinam pugnis careres. vtinam pugnos habere deſiſſes. QVAM TV DVDVM ESSE AIEB. M.} vel legendum, *quem te d*. vel ſubintelligendum te. PER PACEM LICEAT} pace tua liceat: ſine tua offenſione liceat. INDVTIAE} induciæ ſunt belli feriæ,inquit Varro lib. de bello,& pace. vel pax caſtrenſis paucorum dierum, vt refert Gellius lib.1.cap.25. Idem Gellius inducias dictas eſſe arbitratur,quaſi tu dicas, *inde vti iam*. *Pactum induciarum cuiuſmodi eſt*, inquit, *vt in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur: ſed ex eo die poſtea, vti iam, omnia belli iure agantur. Quod dicitur dies certus præfinitum,pactúmque fit,vt ante eum diem ne pugnetur,atque is dies vbi venerit,inde vti iam pugnetur:idcirco ex iis quibus dixi, vocibus,quaſi per quendam coitum,& copulam,nomen induciarum connexum eſt*. Donatus apud Terent. Eunucho, *Induciæ,inquit,ſunt pax in paucos dies,vel quòd in diem dentur. vel quòd in dies otium præbeant*. Nonnulli alij ab initu inducias ductas eſſe voluut,quòd pactis induciis,alteris ad alteros vltro, citróque ſine pugna impunè ire liceat,ex quibus omnibus etymologus intelligere licet,hoc nomen ſcribendum eſſe cum t. in tertia ſyllaba,non cum c. Inducias Græci ἐκεχειρίας appellant ſignificantiſſimo vocabulo, à verbo ἔχω,& χεὶρ,quod per induciarum dies abſtineantur,ſeu contineantur manus à pugna. TVAE FIDEI CREDO?} poſſum ne tuto ſine aliquo ſponſore locuplete, tuam vnius fidem ſequi,& me tuæ fidei committere? QVID SI FALLAS?} me, vel fidem ſuam. ſed dic, *me*, potius. vt in illa antiquiſſ. iurandi formula, *ſi ſciens fallo*. M. Tull. epiſt. ad Marium, *Is iurare cùm cœpiſſet: vox eum defecit in illo loco. Si ſciens fallo*. Propert. lib.2. Eleg.20. *Oſſa tibi iuro per matris, & oſſa parentis: Si fallo, cinis heu ſit mihi vterque grauis*. Idem lib.4. eleg. ad Cinth. *Iuro ego fatorum nulli reuocabile carmen: Tergeminúſque canis ſic mihi molle ſonet: Me ſeruaſſe fidem. ſi fallo, vipera noſtris Sibilet in tumulis, & ſuper oſſa cubet*. TVM MERCVRIVS SOSIAE IR.} tum, id eſt, ſi ſciens fallo. Iocus. nam cùm ſit ignotus Soſiæ Mercurius cùmque ſe Soſiam eſſe prædicet: malum ſibi precari putatur à vero Soſia,ſi fallat:cùm re vera Mercurius malum ei precetur. proinde ac ſi ita dicat, tum ego tibi iratus ſim,ſi fallam,ſcilicet:ſeu ſi fallo. Porrò autem deos ſibi habere iratos vult nemo. Hinc illud loquendi genus antiquiſſ. *quæ illi dij irati*:de quo ſuo loco. VT VT ES F.} id eſt quomodocunque es facturus. Donatus ad illud Terentij Andr. *Iam vbi vbi erit,inuentum tibi curabo*,&c. notat, *vbi vbi*, in prima parte vim ſuam tenere in poſteriore productionem:& eſt quemadmodum vt vt, qua qua, vnde vnde: pro vbicunque, vtcumque, quacumque, vndecunque. TV ME VIVVS HODIE N. V.} Tu viuus nunquam facias,vt non ſim Soſia. Numquam me facies quin ſim, dictum more Græcorum,& Comicorum, pro nunquam me facies non eſſe: id eſt, nunquam facies vt non ſim. Sic autem legendum,vt edidi,& vt antè ediderat Camerarius, *Tu me viuus hodie nunquam*,&c. non, vt quidam

D volunt, *tu me viuo*,&c. quam lectionem,& verſus ratio,& ſententia reſpuunt. Adde quòd reclamant libri veteres,qui habent *viuus*: quibuſcum congruunt omnes vulgati. Sententia autem in promptu eſt. tu viuus nunquam facies,&c. ergo multo minus mortuus. vel ſic, tu excedes è vita, ſeu moriere prius,quàm iſtuc facias. Quod autem alij nonnulli qui item legunt, *viuo*, pro *viuus*, volunt hæc eſſe verba Soſiæ vſque ad, *Hic homo*,&c. non placet. ſunt enim hæc Mercurij:&,quæ deinceps ſequuntur, Soſiæ, par pari Mercurio referentis. Quemadmodum enim Mercurius dixit, Tu quandiu viues, nunquam efficies, vt non ſim Soſia:ita Soſia, per referens, reſpondet. Certè nunquam me alienabis ab hac familia noſtra, quin ſim huius familiæ ſeruus, & familiaris. TV ME ALIENABIS NVNQVAM} nunquam me, qui ſum familiaris,& domeſticus, alienum facies. NOSTRA} è familia noſtra, vel Amphitruonis, heri noſtri,ſeruus. PRAETER MED ALIVS} præter me alius. QVOD MIHI PRAEDICAS VIT. &c.} qui me dicis Inſanum eſſe, tu ipſe es. Iam inſania, animi vitium eſt. MALVM} interiectio eſt hoc loco, malum: qua vtitur Plautus millies. infrà ead. comœd. *Quæ malùm, nugas?* Idem Captiu. *Niſi ſi meo aliquam corde machinor, aſtutiam*. Quæ malùm, quid machiner? cætera exempla collecta reperientur in indice. Terent. Eunucho, *Quæ malùm aliud?* ad quem locum Donatus, malùm, inquit, per parentheſin ſuauiter infertur. Plautus in Epidico, Quæ malùm hæc impudentia eſt? Et non interponitur, malum, niſi oculis conuerſis ad eum, quid, quod reprehendimus, dixerit. Itaque *malùm*, nunc interiectio eſt. HAC NOCTV} hac nocte. Sic veteres loquebantur, vt refert Macrobius libro 1. cap 4. teſtem Ennium pro-

E ducens annalium, Qua Galli furtim noctu ſumma arcis adorti Mœnia concobia, vigiléſque repentè cruentant. Idem annal.3. *Hac noctu filo pendebit Etruria tota*. EX PORTV PERSICO] id eſt. ex mari Euboico, quòd in eo ſteterit claſſis Perſarum, Feſtus. NON VIGILO?} quaſi dicat, non dormio, neque dormito, neque vigilans ſterto, ſed planè vigilo. MALAE} maxillæ. QVID IGITVR DVBITO?} domum introire? EMANTITVS} es ſubintell. quod eſt Plauto vſitatiſſimum. SOLVTA EST NAVIS.} Sic in Sticho. *Hodie ſoluta eſt nauis aliquantò prius* Sic Horat. epod. od. x. *Mala ſoluta nauis exit alite*,& *ſoluere nauim*, dicunt Latini, plena, ſeu integra locutione. Plaut. Mil glor. *Niſi eat, te ſoluturum eſſe nauim ventum operam dare*. Idem Merc. *iſtac confeſtim nauem ſoluimus*. Dicunt & *ſoluere* ſimpliciter, nec adiecta voce *nauim*. Cicer. lib.7. epiſt. ad Att *nos eo die cenati ſoluimus*. Idem libr. 3 de Off. *Si idem fecit complures mercatores Alexandria ſoluiſſe*,&c. Idem pro Murena, *Quòd ſi è portu ſoluentibus ii, qui iam in portum ex alto inuehuntur, præcipere ſummo ſtudio ſolēt*,&c. Tacitus li.2. *Nec Piſo moratus vltra nauem ſoluit*,&c. ET VBI PTERELA REX REGNAVIT. &c.} & oppidū,in quo Pter. r. reg. eap VI PVGNANDO} vi & virtute,nō pactione. Græci dicūt κατὰ κράτος: qđ notarat Boſius. OBTRVNCAVIT} interemit. i. de hoc verbo. AVTVMARE} dicere. Nonius MEMORAT MEMORITER} aduerbiū & verbū cui adiungitur, eiuſdē originis. talia ſunt illa, *properè properas, ſapiēter ſapit. memoriter meminiſſe*, quæ indicabuntur ſuis locis,& collecta ſub vno quaſi aſpectu ponētur in indice. PTERELA REX QVI POTITARE,&c} ordo eſt, datū eſt ſubintellige, vel repete *dono mihi*, id, qui. i. quo Pterela rex potitare ſolitus eſt, videlicet patera aurea.

OBSIGNATA SIGNO EST} pleonaſmus. CVM QVADRIGIS SOL EXOR.} ſol exoriens cum curru à quatuor A
equis tracto: vel cum quatuor equis curru iunctis. Signis quibus obſignarent, vtebantur antiqui vel ſuis ipſorum
imaginibus, vt Plautus Curculione ſignum noſte noſtin? LY. quidni nouerim? Clypeatus elephantum vbi machæ-
ra diſſicit. Pſeud. *Ex cauſa miles hîc reliquit ſymbolum, Expreſſam in cera ex annulo ſuam imaginem*: vel maiorum ſuorum.
Cicer. Catil. 3. *tum oſtendi tabellas Lentulo, & quæſiui, cognoſceretne ſignum, annuit. Eſt vero, inquam, ſignum quidem notum,
imago aui tui clariſſimi viri, qui amauit vnicè patriam, & ciues ſuos: quæ quidem te à tanto ſcelere etiam muta reuocare de-
buit.* Vtebantur & imaginibus, quas arbitrio ſuo ſumebant: vt ex Auguſto intelligere licet: de quo hic Suetonius,
*In diplomatibus, libellisq; & epiſtolis ſignandis initio Sphinge vſus eſt: mox imagine Alexandri Magni, nouiſſimè ſua, Dio-
ſcoridis manu ſculpta: qua ſignare inſecuti quoque Principes perſeuerarunt.* Sic Amphitruo vtebatur pro ſigno, ſole cum
quadrigis exoriente. QVID ME CAPTAS CARNIFEX?} quid me captas, id eſt, quid me capere conaris? quid mihi
inſidiaris, vt me capias? Sic idem infrà ead. comœd. *Me captas, quia tute ab aaus clanculum hinc alio vsa Præcurriſti,* &c.
ibidem, *Tu ſi me captas impudicitia, non potes capere.* Terent. Hecyra, *Iniquum eſt autem vltiſci aduerſarios? Aut qua via
captent te illi, eadem ipſos capi?* ARGVMENTIS VINCIT, &c.} hæc loquitur Soſia, ad ſpectatores verſus. ALIVD NO-
MEN QVAERENDVM EST M.} quàm Soſiæ, ſcilicet. nam hic vincit, ſe Soſiam eſſe. LEGIONIS CVM PVG. MA-
XIME.} ſuprà, *Nam eàm illi pugnabant maximè, ego tum fugiebam maximè.* INDO IMPLEVI CIRNEAM} Secutus ſum
Nonium, qui ita legit, & codicem Huraltinum, in quo ita ſcriptum eſt, non *hirneam*, vt habent omnes libri vulgati, B
& nonnulli manuſcripti. Eſt autem cyrnea, ſeu cirnea, vt docet Nonius, vas vinarium. Deinde profert hunc verſum,
INGRESSVS'T VIAM} allegoria eſt, ſignificat enim, eum non aberrare à recta regione, & via veritatis. Sic fere in
Pſeud. *in lenonem viam.* EAM EGO ITA VT MATRE FVERAT N. V. ED. M.} eam cyrneam vini meri, ita vt ma-
tre fuerat natum, id eſt ita vt ex vite, ſeu ex vua fuerat expreſſum, eduxi, id eſt ebibi, exhauſi, exſiccaui. hæc verba
igitur, ita vt matre fuerat natum, valent, merum, non dilutum nam vinum, cùm ea vua naſcitur, merum eſt. educere
autem, hoc eſt ebibere: quemadmodum ducere, bibere. Horat. *ducere nectaris Succos.* od. 3. lib. 3. &, *ſed preſſum Cale-
bus ducere Liberum Si geſtis,* &c. od. 12. lib. 4 & M. Tull. Tuſcul. 1, *obduxit venenum, vt ſitiens.* MIRA SVNT.} Mirum
eſt. Sic Plautus loquitur millies. EDIXERIM} eduxerim vt ſuprà, non longè. TV NEGAS MED. ESSE?} Tu negas
me eſſe? d. interpoſitum cauſa verſus, vel vt vitetur hiatus, ſic, non eliderētus. QVID EGO NI N.} quid ni ego n.
NAM INIVRATO, SCIO, PLVS CR. M.} Sic M Tull. Actione prima. *Nec tamen eo animo ſum, vt eo iudice, quàm
prætore, hanc rem tranſigi malim: & iurato ſuam, quàm iniurato aliorum tabellas committere.* Idem pro Roſcio Comœdo,
Tibi vero, Pio, diu deliberandum, & concoquendum eſt, vtrum potius Chæreæ iniurato, in ſua lite, an Manilio, &
Luſcio iuratis in alieno iudicio credas. SALTEM} ſaltem eſt quod barbari dicunt, ad minus, Itali *al manco* : Galli,
a tout le moins: Germani, *aller minſt.* Donatus ad illud Terentianum Andr. *vt aliquot ſaltem nuptiis prodat dies*, notat. ſal-
tem deſperatis rebus ſolam petentes ſalutem, hoc verbo vtimur. Ex quibus verbis intelligere licet, hanc vocem na- C
tam eſſe à re militari, atque adeo à captiuis, qui nihil aliud à victore, quàm ſalutem petant. quod ab eodem Dona-
to in Adelph traditum eſt, ad illud, *Meum mihi reddat, ſaltem quanti empta eſt, Syre.* Sic crebrò apud Homerum victi
& capti illud vſurpant ζώγρει id eſt cape me viuum. noli me interimere, ſed ſerua, vt me abs te prætio redimam.
IGNOBILIS} ignotus, & ſine nomine: vt omnes homines te ignorent. Nam huc pertinet quod infrà dicitur, *Niſi
etiam tu quoque me ignorabis.* ſic in Pſeud. *peregrina facies videtur.* CONTEMPLO} contemplor. Notat Nonius veteres
dixiſſe contemplo pro contemplor, profértque cùm alia ex aliis ſcriptoribus exempla, tum illud præterea ex Plau-
to in Aſin. *meum caput contemples.* IN SPECVLVM INSPEXI} ſic loquitur Terent. Adelph. *Poſtremò tanquam in ſpe-
culum, in patinas Demea inſpicere iubeo*: &c. SIMILIST} ſimilis eſt. ſic autem legendum, vt edidimus, non *ſimil' eſt*:
quamquam ſcio nonnullis hoc placere, ſimil' eſt, pro ſimilis eſt, SVRA} ſura pars tibiæ poſterior, & craſsior, pulpa eſt.
rit. γαστροκνημίαν nominant Græci, quaſi tibiæ ventrem. Idem Plautus Pſeud. *vbi ſuram adſpicias, ſcias poſſe eum gerere
craſſas compedes.* TONSVS} tonſus pro tonſura, vt docet Nonius, hunc locum proferens. profert & verſum ex Accio,
Amph. *ſed quænam hæc eſt mulier, funeſta veſte, tonſu lugubri?* NASVM} naſum in neutro genere dixiſſe veteres indi-
cat & Nonius, teſtem citans Lucilium lib. 7. *Quem oculi non ſunt, neque naſum,* &c. idem lib 22. *Naſum rectum nunc homo-
ni'ſt ſuraſq; pedesq;.* DENS. LABRA} ſic legendum, non vt vulgò, *vel labra.* Nam præter quàm ratio vulgatam lectio-
nem refellit, codicis Huraltini autoritas in hoc loco, ſcripturam, quam reſtitui, adiuuat. enumerantur autem hic omnia D
alia ἀσυνδέτως, vt dubium non ſit, quin *vel labra,* mendoſum ſit. TOTVS} ſubintell. ſimilis eſt mihi. CICATRICO-
SVM} ex verberibus. NOVI HERVM, &c.} ſic in Menæchm. *Saluum ſaluos alios video, nouos homines, alloquor.* SANE
SAPIO, ET SENTIO} id eſt non deſipio, non ſum ſenſus expers. [Greek illegible]
ſic in Mil. glor. *Mihi ego video, mihi ego ſapio, mihi ego credo plurimum,* &c. PVLSABO} pulſabo, ſic veteres. QVO AGIS
TE?} quò te confers? quò te capeſſis? QVADRIGAS SI NVNC INSCENDAS IOVIS, &c.} hyperbole. credibile
enim eſt Iouis quadrigas eſſe celerrimas ſic Aſin. *Nam ſi hanc occaſionis tempus ſeſe ſubterduxerit, Nunquam edepol qua-
drigis albis indipiſcet poſtea.* & Aulul. *Quod ſubeat, citis quadrigis citius properes perſequi.* & Pœnulo, *Niſi ego illum iubeo
quadrigis ad carnificem rapi* eodem pertinet illud Horat. ſat. 7. lib. 1. *Siſennas, Barros vt equis præcurreret albis.* ITA VIX
POTERIS EFFV.} hoc, id eſt etiam cùm inſcenderis quadrigas Iouis, & iis vectus aufugeris. EFFVGERE} euadere.
TVAE SI QVID VIS, NVNTIARE: &c.} id eſt tuæ heræ, ſi quid vis, nuntiare te ſinam. ſed hanc noſtram heram,
non tuam, adire non ſinam. licet etiam ita explicare, *Tua hera, ſi quid vis, nuntiare licet.* vt verbum *licet* repetatur à ſu-
periore. ſed malo verbũ *ſinam* ſumi ἀπὸ κοινοῦ: vel bis poſitum intelligi. IRRITAVERIS} irritaueris. LVMBIFRAGIVM
AVFERES} hoc eſt, lumborum fracturam, ſeu lumbos fractos auferes lumbifragiũ, nomen eſt compoſitum, à Plauto
fictum, cuiuſmodi ſunt alia ſexcenta, quæ collecta reperientur in indice, in voce nomina. VBI EGO PERIII? VBI
IMM. &c.} ſic Mil glor. *Quid metuis?* SO. *enim ne noſmet perdiderimus vſpiam.* VIVO FIT QVOD NVNQVAM Q. E
M. F. M.} id eſt mihi viuo, vel me viuo, imago mea præfertur, quod nunquam quiſquam faciet, me mortuo. locus
ex imaginis mentione, & nomine quæſitus: & ad conſuetudinem Romanorum referendus. ſolebant enim maiorum
imagines præferri in funeribus clarorum virorum. Cuius rei exemplum extat luculentum apud M. Tull. lib. 2. de
Oratore, poſteaquam de Craſſi facetiis locutus eſt ibi, *Quis eſt igitur, qui non fateatur, hoc lepôre, atque his facetiis non
minus refutatum eſſe Brutum, quàm illis tragœdiis, quas egit idem, cum caſu in eadem cauſa funere efferretur anus Iunia?* Se-
quitur paucis poſt, *Brute quid ſedes? quid illam anum patri nuntiare vis tuo? quid illis omnibus, quorum imagines duci vides?
quid maioribus tuis?* Hoc igitur ſignificat Soſia ſe viuo, præferri imaginem ſuam, cùm tamen, ipſo mortuo, quando ef-
feretur, nemo imaginem eius ſimilem, funeris honeſtandi cauſa, ſit laturus. Namque in ſeruorum funere nullæ præ-
ferri imagines ſolebant. Non diſſimilis eſt huic ille locus in Moſtell. *Ludos ego hodie viuo, præſenti hic ſeni Faciã, quos
credo mortuo nunquam fore.* Nam in funere clarorum virorũ ludi funebres inſtituebantur. ME IGNORABIT} me nõ
cognoſcet, ſeu agnoſcet. ſic idem infrà ead. comœd. *quem omnes mortales ignorant* ſic Terent. Heautont. *Et me
ignoras, Clitipho.* Idem Eunucho *Quod tu illi te ignorabant.* VOL ILLE FACIAT IVPITER} Ille pronuntiandum
ſublato cælum verſus digito. faciat ille Iupiter, inquit, vt Amphitruo me ignoret. nam hoc ſi contingat, eadem
opera ſim liber, ſcilicet. Itaque ſubiungit, quare id optet. VT EGO HIC HODIE RASO CAP. C. C.
&c.}

A &c.] id eſt vt fiam liber. Nonius, *Qui liberi fiebant, ingeⁿ, ea cauſa calui erant, quòd tempeſtatem ſeruitutis videbantur effugere, vt naufragio liberati ſolent.* Plautus Amphitruo. *vt ego hic hodie,* &c. Plutarchus in Tito Flaminino, οἱ γὰρ ἄνδρες οὗτοι ξυράμενοι, ὥσπερ ἐστὶ τοῖς ἐλευθερωθεῖσι, ἐξυρημένοι τὰς κεφαλάς, καὶ πίλια φοροῦντες λευκὰ, ἐθριάμβευον αὐτῷ, τῷ Τίτῳ συνηκολούθουν. id eſt, hi enim viri quemadmodum conſueuerunt ſerui, vbi manu miſſi fuerint, raſis capitibus pileos gerere, ita ipſi ornati Tito triumphanti comites ſe præbuerunt. Appianus de bello Mithridat. de Pruſia loquens, ἀπήντησε τοῖς Ῥωμαίων στρατηγοῖς ἐν ἐσθῆτι Ῥωμαϊκῇ ἀμπεχόμενος, τήβεννον, καὶ ὑποδήματα, ξυράμενος τὴν κεφαλὴν ἐξυρημένος, καὶ πῖλον ἐπικείμενος, ὥσπερ ἔθος τοῖς δούλοις ἐστὶ ἐν διαθήκαις ἐλευθερωθεῖσιν, &c. id eſt, Pruſias obuiam proceſſit Romanorum imperatoribus togatus, & Italico more calceatus, capite raſo, & pileatus, quomodo ornati nonnulli prodeunt in publicum, eorum qui in teſtamentis libertate donati ſunt. Suetonius in Tiberio, *ac primò Præneſte, inde Neapolim euaſit: ſeruiſq; ad pileum fruſtra vocatis,* in Siciliam profugit. Idem in Nerone Claudio, *Obiit xxx. & ſecundo ætatis anno, quo die quondam Octauiam interemerat, tantumq; gaudium publicè præbuit, vt plebs pileata tota vrbe diſcurreret.* Itaque Caſtor & Pollux, qui ſotêres, id eſt ſeruatores, & liberatores Græciæ dicuntur, pileati fingebantur, quia pileus ſit inſigne libertatis: quamquam alij hanc eius rei cauſam afferunt, quòd eſſent Lacones: Lacedæmonij autem pileati pugnarent. Sic enim Feſtus, Pilea Caſtori, inquit, & Polluci dederunt antiqui, quia Lacones fuerunt, quibus pileatis pugnare mos eſt. Quid quod Lares quoque pileati fingebantur? quod ego vidi nuper in nummo argenteo, quem mihi oſtendit Clemens Teuenmus, homo & ſæpe antea à me honoris cauſa nominatus, & ſæpe poſthac nominandus. Sedent autem in eo, quem dixi, nummo, Lares, (percurram enim reliquum illius nummi argumentum, quamuis non admodum ad id, quod nobis in præſenti propoſitum eſt, pertineat) pelle canina amicti, canis circum pedes eorum ſtat. Vulcanus etiam pileatus, dimidiatus cum forcipe ſupra eorum capita poſitus eſt. In altera parte eſt Veiouis iratus, ſeu Appollo iaculator, & ſagittam mittens. Quoniam autem Pilei mentio incidit, ne hoc quidem adſcribere me pigebit, quod etiam ex illo nummo didici, valde eos falli, qui putant pileum & petaſum idem eſſe. Nam petaſus, vt ſuprà diximus, latus, & amplus erat, vtpote ad ardorem ſolis, & imbrem defendendum comparatus: pileus verò, non latior, quàm corporis figura, & magnitudo poſtulat. Seruius ad illũ verſum Æn. 8. *Naſcenti cui tres animas Feronia mater*, notat Feronia, Nympha Campaniæ, quam etiam ſuprà diximus. Hæc et à libertorum dea eſt: in cuius templo, raſo capite, pileum accipiebant, cuius rei etiam Plautus facit mentionem. *Quod vtinam ille faxit*, &c. Poſtremò, vt ad nummos redeam, memini me videre in nummis Clementis Teuenini, quem ſuprà commemoraui, quatuor in quibus expreſſa erat Bruti effigies pileata, cum pugiunculis, quod ſignificat, Brutum liberaſſe populum Ro. tyranno interfecto. Ne hoc quidem prætenbo A. Gellium tradidiſſe lib. 7. cap. 4 ſeruos, quorum nomine venditor nihil præſtaret, pileos venundari ſolitos. Tit. Liuius lib. 34 annalium, *Præbuerunt ſpeciem triumpho capitibus raſis, qui ſeruitute exempti fuerant.*

C

MERCVRIVS.

BEne proſperéque hoc hodie operis proceſſit mihi.
Amoui à foribus maximam moleſtiam:
Patri vt liceret tutò illam amplexarier.
Iam ille illuc ad herum quom Amphitruonem aduenerit,
Narrabit ſeruum hinc ſeſe à foribus Soſiam
Amouiſſe: ille adeò illum mentiri ſibi
Credet: neque credet huc profectum, vt iuſſerat.
D Erroris ambo ego illos & dementiæ
Complebo, atque omnem Amphitruonis familiam,
Adeò vſque ſatietatem dum capiet pater
Illius quam amat: igitur tum demum omnes ſcient,
Quæ facta, denique Alcumenam Iuppiter
Rediget antiquam coniugis in concordiam.
Nam Amphitruo actutum vxori turbas conciet,
Atque inſimulabit eam probri: meus pater
Eam ſeditionem illi in tranquillum conferet:
Nunc de Alcumena dudum quod dixi minus,
Hodie illa pariet filios geminos duos,
B Alter decumo pòſt menſe naſcetur puer,
Quàm ſeminatus, alter menſe ſeptumo.
Eorum Amphitruonis alter eſt, alter Iouis.
Verùm minori puero, maior eſt pater,
Minor maiori: iamne hoc ſcitis quid ſciet?
Sed Alcumenæ huius honoris gratia,
Pater curauit vno vt fœtu fieret,
Vno vt labore abſoluat ærumnas duas,
Et ne in ſuſpicione ponatur ſtupri,
Et clandeſtina vt celeretur ſuſpicio.

Quanquam,vt iamdudum dixi,reſciſcet tamen A

Amphitruo rem omnem.quid igitur?nemo id probro

Profectò ducet Alcumenæ.nam deum

Non par videtur facere delictum ſuum,

Suámque culpam expetere in mortalem vt ſinat.

Orationem comprimam,crepuit foris.

Amphitruo ſubditiuus eccum exit foras

Cum Alcumena vxore vſuraria.

BENE PROSPERÉQVE HOC HODIE OP. PE.} Felicem hodie exitum habuit hoc operis,quod confeci in Soſia amouendo à foribus.ſic loquitur Terent.Adelph *meditor eſſe affabilis:& bene procedit.*& M.Tull.pro Rabirio Poſt.*eus bene quòd proceſſerit,cum multum vidiſſe.* AD HERVM QVOM AMPHITR.} quom ad herum Amphitr. aduen. NARRAVIT SERVVM HINC SESE,&c.} ἀμφιλογία,narrauit ſeſe à ſeruo Soſia hinc à foribus eſſe amotum. ERRORIS} translatè poſuit errorem,pro eo mentis,aut animi affectu,quo id credit, quod non eſt.non credit quod eſt.vt hic Amphitruo putat vxorem eſſe deliram, aut cum alio viro eam habere. Alcumena putat ſe cum Amphitruone rem habuiſſe,quæ cum Ioue habuerit, &c. ADEO VSQVE SATIET DVM} eo vſque dum pater libidinem ſuam explebit Alcmenam complexus. CONCIET} commouebit,à verbo concio,cis. INSIMVLARIT.} Donatus ad illud Terentij Phorm *ſi herum inſimulabis auaritia,malè audies,*notat:inſimulare,eſt crimen ingerere:inſimulatio,eſt falſi & veri criminis incuſatio.Cic.*nihil eorum,quæ Galli inſimulabant,negarunt.* PROBRI} adulterij,turpitudinis, flagitij.Feſtus, *Probrum,ſtuprum,flagitium.*Cecilius,*Ea tum compreſſa parit huic puerum,ſibi probrum,* EAM} eam,vnius ſyllabæ eſt. SEDITIONEM} *στάσιν,διάςασιν,*diſſentionem,diſcordiam. IN TRANQVILLVM CONFERET} tranquillabit,ſedabit,in tranquillitatem rediget ALTER DEC.} Alter puer,Iphiclus. SEMINATVS} [illegible] ſatus, ab Amphitruone ſcil. AMPHITRVONIS ALTER EST} Iphiclus. ALTER IOVIS} Hercules. MINORI} Herculi, qui ſeptimo menſe puſtquàm ſeminatus eſt à Ione,naſcetur. MAIOR P.} Iupiter. MINOR} minor pater, Amphitr. MAIORI} Iphiclo,qui decimo menſe poſtquàm ab Amphitruone ſeminatus eſt,naſcetur. SED ALCVMENAE HVIVS} poſtrema ſyllaba vocis Alcumenæ hic non eliditur. VNO VT FOETV} vt vno onere, vnáque vt ita dicam, grauidatione, & fœcundatione. FIERET} hic *fieret*, primam habet productam. VNO VT LABORE} vt vno labore vel grauidationis,vel partus. ABSOLVAT AERVMNAS DVAS} id eſt liberetur & ſoluatur ærumnis duabus,ærumnas appellat labores,& dolores partus,qui ſunt graues,& oneroſi Feſtus, ærumnas à verbo Græco αἴρω quod valet tollo, dictas putat.Ideóque ærumnas,ſeu ærumnulas,docet eſſe furcillas, quibus viatores, aut geruli onera,& ſarcina gerunt. Cariſius verò docet per e ſolum ſcribi poſſe, quòd mentem etnat: vel per æ. quod mœrorem notat. ET NE IN SVSP. PON. STVPRI.} & ne vocetur in ſuſpicionem ſtupri. vocis *ſuſpectione* ſyllaba ſecunda,longa eſt,quòd eò ſcripſi,quòd nonnulli,& apud Plautum, & apud Terentium, in locum vocis *ſuſpicio*, & *ſuſpicionis*, &c. ſuſpectionis nomen ſubſtituunt, non rectè. ET CLANDESTINA VT CEL. SVSP.} lego,Et clandeſtina vt celetur ſuſceptio, vt per ſuſceptionem clandeſtinam, intelligamus vel clandeſtinam Iouis receptionem,& intromiſſionem in domum Amphitruonis,ab Alcumena,vel ſecundam conceptionem, quam ſuperfœtationem vulgò nominant.licet etiam per ſuſceptionem,intelligere filij ſuſceptionem,vt Latini dicunt,ſuſcipere liberos.ſed illud primo loco poſitum malo. RESCISCET TAMEN.} Gellius lib 2. cap.19.*qui factum aliquod occultum,aut inopinatum inſperatúmque cognoſcit, is dicitur propriè reſcire.* lege cætera apud Gellium. Donatus ad illud Terent. in Hecyra, *Hoc vbi ſenex reſcinit,* &c. notat,*ſcimus quæ ad nos deferuntur: reſcimus celata.* NAM DEVM NON PAR VIDETVR FACERE,&c.} ordo,& ſententia eſt,nam non videtur æquum,deum facere,id eſt committere,vt ſinat culpam ſuam expetere,id eſt recidere,erumpere,reſilire,redundare,in mortalem,verbi gratia, in Alcumenam.ſic ferè Nonius in verbo *expetere*. CREPVIT FORIS.} Propterea quòd Atheuis fores aperiebantur, & reuoluebantur publicam viam verſus,idcirco qui domo exire volebat,antequam fores aperiret, & ianuam, ſeu valuam in publicum retorqueret,ſonitum aliquem vel manu,vel aliquo alio pacto edebat, ne ianua in aliquem prætereuntem non præmonitum irrueret. Sic apud Ariſtoph. ψοφεῖ τις ἔνδον, id eſt ſonitum edit aliquis intus. hoc eſt parat aliquis exire domo. Hoc pluribus verbis explicat Plutarchus in Poplicola: cuius verba non me pigebit huc adſcribere,quamuis ea relata ſint à Mureto lib.1.var.lect. cap. 17. Sic igitur Plutarchus. [illegible] Id eſt,Græcorum autem ianuas omnes antea taleis fuiſſe dicunt,à comœdiis hanc opinionem adepti,quia pulſant,& percutiunt ianuas ſuas intrinſecus ij qui ſunt in publicum progreſſuri, vt ij,qui prætereunt, aut qui ante eas fores ſtant,extra præſentiant,& ne deprehendantur à valuis in angiportum proiectis. SVBDITIVVS} ſubditiuus.in locum veri Amphitruonis ſubditus.ὑποβολιμαῖος. VSVRARIA} cuius habet vſum fructũ.ſuprà in Argumento, *Vxorem vſurpat Alcumenam vſurariam.*

B C Δ D

IVPITER, ALCVMENA, MERCVRIVS.

IVP. BEne vale Alcumena,cura rem communem,quod facis.

Atque imperce,quæſo,menſes iam tibi eſſe actos vides.

Mihi neceſſe eſt ire hinc:verùm quod erit natum,tollito.

AL. Quid iſtuc eſt mi vir negotij,quòd tu tam ſubitò domo

Abeas? IVP. ædepol haud quòd tui me neque domi diſtædeat.

Sed vbi ſummus imperator non adeſt ad exercitum,

Citius quod non facto eſt vſus fit,quàm quod facto eſt opus.

ME. Nimis

A ME. Nimis hic ſcituſt ſycophanta, qui quidem meus ſit pater.
Obſeruatote, quàm blandè mulieri palpabitur.
AL. Ecaſtor te experior quanti facias vxorem tuam.
IVP. Satin habes ſi fœminarum nulla eſt, quam æquè diligam?
ME. AEdepol næ illa niſi fictis rebus te ſciat operam dare,
Ego faxim te Amphitruonem eſſe malis, quàm Iouem.
AL. Experiri iſtuc mauellem me, quàm mi memorarier.
Prius abis, quàm lectus vbi cubuiſti concaluit locus.
Here veniſti media nocte, nunc abis. hoccine placet?
ME. Accedam, atque hanc appellabo, & ſupparaſitabor patri.
Nunquam ædepol quenquem mortalem credo ego vxorem ſuam
Sic efflictim amare, proinde vt hic te efflictim deperit.
IVP. Carnifex non ego te noui? abin è conſpectu meo
Quid tibi hanc curatio eſt rem, verbero, aut mutitio?
B Quem pol ego iam ſcipione. AL. ah noli. IVP. mutito modó.
ME. Nequiter pene expediuit prima paraſitatio.
IVP. Verum quod tu dicis mea vxor, non te mi iraſci decet.
Clanculum hinc abiui à legione, operam hanc ſurripui tibi:
Ex me primo prima ſcires rem vt geſſiſſem publicam.
Ea tibi omnia enarraui: niſi te amarem plurimum,
C Non facerem. ME. facitne vt dixi? timidam palpo percutit.
IVP. Nuncne legio perſentiſcat, clàm illuc redeundum eſt mihi.
Ne me vxorem præuertiſſe dicant præ republica.
AL. Lacrumantem ex abitu concinnas tu tuam vxorem. IVP. tace,
Ne corrumpe oculos, redibo actutum. AL. id actutum diu eſt.
IVP. Non ego te hic lubens relinquo, neque abeo abſte. AL. ſentio,
Nam qua nocte ad me veniſti, eadem abis. IVP. cur me tenes?
Tempus eſt, exire ex vrbe priuſquam luceſcat volo.
Nunc tibi hanc pateram, quæ dono mi illic ob virtutem data eſt,
Pterela rex qui poritauit: quem ego mea occidi manu,
Alcumena tibi condono. AL. facis vt alias tes ſoles.
D Ecaſtor condignum donum, qual'eſt qui donum dedit.
ME. Imò ſic condignum donum, qualeſt qui dono datum eſt.
IVP. Pergin' autem, nónne ego poſſum furcifer te perdere?
AL. Noli amabo Amphitruo iraſci Soſiæ, cauſa mea.
IVP. Faciam ita vt vis. MER. ex amore hic admodum quàm ſæuus eſt?
IVP. Nunquid vis? ALC. vt quum abſim, me ames, me tuam abſentem tamen.
ME. Eamus Amphitruo: luceſcit hoc iam. IVP. abi præ Soſia,
Iam ego ſequar, nunquid vis? AL. etiam vt actutum aduenias. IVP. licet.
Prius tua hic opinione adero: bonum animum habe modó.
E Nunc te nox quæ me manſiſti, mitto, vt cedas die,
Vt mortalibus illuceſcas luce clara & candida.
Atque quantò nox fuiſti longior hac proxima,
Tantò breuior vt dies fiat. faciam, vt æquè diſparet.
Et dies è nocte accedat. ibo, & Mercurium ſubſequar.

CVRA REM COMM.} rem familiarem, & liberos. Nam inter virum, & vxorem omnia ſunt communia. ATQVE IMPERCE, QVAESO} & tibi parce, quæſo. caue plus nimio maiorem laborem ſuſcipias, & ita vtero noceas, cùm ſis ad pariendum vicina. vtitur hoc eodem verbo & in Caſina ibi, *amabo, integra, atque imperita huic imperceito.* MENSES IAM TIBI ESSE ACTOS VIDES} menſes tibi exactos vides, quibus matureſcere partus ſolet. verbi gratia, menſes decem, more veterum, apud quos menſes erant noſtris breuiores, vtpote 28. circiter diebus conſtantes. TOLLITO.} tollito humo, atque educato, neque exponito. Solebant parentes, quos

liberos in lucem primùm editos alere, nec exponere habebant in animo, infanteis è terra tollere. ex quo tollere A
vſurpant Latini, pro alere, & educare. Terent. in Andria, *Quicquid peperiſſet, decreuerunt tollere.* ibidem, *Nam quod pe-*
periſſet, iuſſit tolli. Idem Heauront. *Meminiſti me eſſe grauidam, & mihi te magnopere interminatum. Si puellam parerem,*
nolle tolli? C. *ſcio quid feceris: ſuſtuliſti.* Plautus in Trucul. *ſi, quod peperiſſem, id educarem, & tollerem.* Ex quibus exẽpla
intelligere licet, ſublationem filij communem eſſe patris & matris. DOMI } domus. DISTAEDEAT } valde tædeat.
SED VBI SVMMVS IMPERATOR NON ADEST AD EXER. } ἤγουν vbi (inquit) ſummus imperator abeſt ab e-
xercitu, citius fit, quod factu non eſt vtile, quàm quod eſt vtile. SCITVS SYCOPHANTA } lepidus & venuſtus eſt
impoſtor. Sycophanta vox quidem Græca eſt, ſed apud Græcos calumniatorem ſignificat: apud Latinos vero impo
ſtorem, & planum, & illuſorem. PALPABITVR } blandietur, aſſentabitur. Idem Mercat. *Hoc ſis vide vt palpatur, nullus*
eſt, cùm occepit, blandior. Feſtus, palpari, blandiri. Propriè eſt molli, & leni manu mulcere. ÆDEPOL TE EXPERIOR
Q. F. } ædepol experior, quanti me facias, qui tam citò à me diſcedas. ironia igitur eſt, non ſerius ſermo. SATIN'
HABES, SI, &c. ſatiſne habes, &c. NAE ILLA SI ISTIS REB. } profectò ſi illa (Iuno) ſciat te iſtis rebus, id eſt,
furtis & adulterijs, ſeu furtiuis rebus, & amoribus operam dare, & cum mortalibus fœminis commiſceri, malis te
eſſe Amphitruonem, quàm Iouem: nam illa irata te malè accipiet verbis atque acriter obiurget. Hæc loquitur Mer
curius auerſa facie à Ioue, & Alcumena, ad ſpectatores. Scio autem hos verſus aliter vulgò legi. Sed hanc germanã
ſcripturam eſſe arbitror. neq. mihi probatur illa lectio, neque eius ſententia. *Ædepol næ illa* ſi, inquit, Alcmena, niſi B
fictis rebus te ſciat operam dare, id eſt niſi ſciat te ſimulare quæ non ſunt vera, faxim, id eſt faciam, ſeu fecerim, vt
te Amphitr. &c. id eſt vt tuas fortunas Iouis fortunis anteponas. Iam quod libri pleriq. veteres furtis, ſeu furtiuis re-
bus, gloſſæ ſunt adſcriptæ, primo ad oram libri, deinde in contextum translatæ. EXPERIRI ISTVC MAVELLEM,
&c. } Reſpondet his verbis Alcmena ad ea, quæ dixerat Iupiter, mauellem, id eſt, magis vellem, mallem, mauellem
me experiri, veterum conſuetudine dictum, pro mauellem, ſeu mallem experiri. *Nam me memorarier,* mi memorarier,
mi memorari, mihi dici. PRIVS ABIS, QVAM LECTVS, VBI CVBVISTI, CONC. L. *lectus*, generandi caſus
eſt poſitum pro lecti. quod admonet Priſcianus libro 6. hunc locum proferens, Prius abis, inquit Alcumena, quàm
lectus, in quo cubuiſti, locus concaluerit. HERE } heri. SVBPARASITABOR PATRI } paraſiti, & aſſentatoris parteis
agam in patris gratiam. paraſiti, id eſt, aſſentatoris munere fungar patri inſeruiens. paraſiti ſunt, qui pabuli cauſa, al
teri aſſentiãtur. Itaque eum moribus comparat eos poëta noſter in Perſa, ibi veterem atque antiquum quæſtum, &c.
ſequitur, *Quaſi mures, ſemper edere alienum cibum,* EFFLICTIM } valde, vſque donec effligatur. Sic Probus. Næuius.
Coroll. Nolo ego hunc adeo efflictim amare, diu viuat volo, vt mihi prodeſſe poſſit. Nonius non ferè aliter effli-
ctim, vehementer. Plautus Pœnulo, *Earum hic adoleſcens alteram efflictim perit.* Apuleius lib. 5. Nunc etiam adoleſcẽ-
tem quendam Bœotium ſummè decorum efflictim deperit. QVID TIBI HANC CVRATIO, &c. } quid eſt quod
hanc rem cures? aut cur audes mutire? id eſt, quid eſt quamobrem vel mu facias? Verbalia in io regunt caſum ſui ver C
bi, cuius rei innumerabilia ſunt apud Plautum, exempla: e quibus vnum aut alterum colligamus. In Aſinaria,
Quid tibi huc receptio ad te eſt meum virum? id eſt, quamobrem meum virum huc ad te recipis? In Aulul. Sed quid
tibi nos, mendice homo, tactio eſt? id eſt, ſed quid tu nos tangis? Sic in Curgul. *quid iſtum tibi tactio eſt?* id eſt, quid tu
iſtum tangis? QVEM POL EGO IAM SCIPIONE } ſubintell. contundam, aut perdam, aut aliquid tale ἀποσιώπησις
quale eſt illud Virgil. lib. 1. *Quos ego-ſed tantos præſtat componere motus* Plautus in Perſa. Nui ego illum hominem per-
do. Terent. quem quidem ego ſi ſenſero. Idem Heautont. qui te vidente amicam patiatur ſuam. Geſtabat autem hic
falſus Amphitruo ſcipionem, ſiue ſceptrum, vt imperator. MVLTO MODO } hiſcito modo, proinde ac ſi dicat. & ſi ni-
hil præterea. aut nihil amplius quàm mutier, tamen ego te ob iſtuc vnum te malè mulcabo. NEQVITER PENE EX-
PEDIVIT, &c. } penè malè & infeliciter mihi euaſit prima mea paraſitatio. penè malum & infelicem exitum habuit
mea prima paraſitatio. nequiter, id eſt malo, κακῶς. legendum autem *expetiuit*, quomodo edidi, non *expediuit*, vt ha-
bent libri vulgati. QVOD TV DICIS } de eo, quod tu dicis, vel quod attinet ad id, quod tu dicis dixerat autem Al-
cumena, Amphitruonem nimis citò abire: cum media nocte veniſſe, nunc abire, &c. CLANCVLVM HVC ABIVI,
&c. } id eſt, furtim huc veni à legione, &c. Sic autem legendum, non vt vulgò, *Hinc abiui.* OPERAM HANC SVR-
REP. TIBI. } operam hanc furtim ſumpſi in tuã gratiam. operam ſignificat, quam dat vir vxori, cùm fundum vxoriũ
virili vomere colit, ac ſubigit, qua opera maximè delectantur mulieres. NON FECERIM } non feciſſem, non enar- D
raſſem tibi illa omnia. PALPO PERCVSSIT. } id eſt, quaſi blando, & leni manus plauſu demulcet: quod valet, timi-
dè blanditur. Sic in Mercatore, *palpo percutit.* quem locum profert Nonius, mendoſè tamen *percuſſus*, impreſſum eſt,
pro *percutit*, tractum eſt ab equis, quos magiſtri, & domitores, & domini, leniter manu tangentes atque attrectantes,
blandum quendam ſonitum manu edant: quem ποππυσμὸν, ſeu ποππυσμα Græci nominant. NE LEG. PERSEN-
TISCAT } ne legio reſciſcat me huc veniſſe. Sic Terent. Heautont. *& ea gratia Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.*
NE ME VXOR. PRAE. } ne dicant milites me vxorem pluris feciſſe, quam remp. ne dicãt me vxorem reipub an-
tepoſuiſſe, præuortiſſe præ rep. dictum. pro præuertiſſe reip. profert hunc locum Nonius in *præuertere.* CONCIN-
NAS } facis. Nonius hunc locum proferens, vel dic, concinnas lacrymantem, id eſt, lacrymare facis, lacrymoſam
reddis. δακρύειν ποιεῖς. Sic autem ſæpenumero loquitur Plautus, exempli cauſa infrà eadem comœd.
Nulla res tam delirantem homines concinnat citò. Idem in Capt. *qui me inſanum verbis concinnat ſuis.* NE CORRVMPE
OCVLOS } lacrymis, quibus oculi rubeſcunt, & turgeſcunt. Catullus, *Veſtra nunc opera mea puella Flendo turgiduli ru-*
bent ocelli. Ouid. lib. 1. de Arte am. *quid teneros lacrymis corrumpis ocellos?* Propertius in aliam ſententiam. lib. 2. eleg. 6.
Illa puellarum ingenuos corrumpit ocellos. Nequitiæq; ſuæ noluit eſſe rudem. ID ACTVTVM, DIV EST } id breue tem
pus longum eſt mihi, tui cupidæ, & amanti. NON EGO TE HIC LVDENS } non ludẽs, ſed inuitus. CVR ME TE-
NES. } cur me retines abeuntem? Alcumena Iouem, Pſeudamphitruonem abeuntem manu prehendens laſciuiens,
retinebat, ac retrahebat. PRIVSQVAM LVCISCAT } ſic legendum. & ita habent etiam noſtri veteres: quomodo &, E
Camerarius ſe in ſuis ſcriptum reperiſſe teſtatur. NVNC TIBI HANC PATERAM, &c } Macrob. lib. 5. cap. 21. *Eſt*
autem carcheſium poculum Græcis tantùm notum. Meminit eius Pherecydes in ali is hiſtoriarum, aitque Iouem Alcumenæ pre-
tium concubitus carcheſium aureum dono dediſſe. Sed Plautus inſuetum nomen reliquit, aitque in fabula Amphitruone, pa-
teram datam, cùm longè vtriuſque poculi figura diuerſa ſit. patera enim, vt & ipſum nomen indicio eſt, planum ac patens eſt: car
cheſium verò procerum, & circa mediam partem compreſſum, anſatum mediocriter, anſis à ſummo ad infimum pertingentibus.
QVI POTITAVIT } qua crebrò potauit. qua potare ſolitus eſt. OCCIDIT } obtruncauit ſupiá. CONDONO } dono.
CONDIGNVM } dignum eo, qui donat, vt declarant quæ deinceps dicuntur. QVALIST } qualis eſt, Amphitruo, qui do
num dedit. Nonius Marcell. legit hic. Cul'eſt, qui donum dedit, & docet, *cul' eſt.* poſitum eſſe pro qualis eſt,
neutrum pro maſcul. Sed errat Nonius. nam à Plauto ſcriptum eſt. *qualiſt*, vel certè, *cualiſt*, pro qualis eſt. ſic ſu-
prà non longè *ſimiliſt*, pro ſimilis eſt. QVALIST QVOI. D. D. } qualis eſt Alcumena. NOLI AMABO, AMPHITR.
IRA. SOS. C. M. } id eſt, noli iraſci Soſiæ propterea quòd de me locutus ſit, vel noli iraſci, hoc eſt, ignoſce Soſiæ,
meis precibus adductus. hoc mihi gratificare, ne iraſcare Soſiæ. ADMODVM QVAM SAEVVS EST? } quàm val-
de iracundus eſt? NVNQVID VIS? } ſermo, quo vtebantur iamiam ab aliquo diſceſſuri. ſic in Aulul.

ibo

A *ibo igitur, parabo. nunquid me vis?* Idem Capt. *nunquid vis?* Heg. *venias tempori.* Idem M. glor. *Nunquid nunc aliud me vis?* Donat. ad illud Terentij. Eunuc. *rogo nunquid velis.* notat, hoc eſt, ſignifico me abire. nam ab iuris, ne id durè facerent, *nunquid vis*, dicebant iis, quibus cum conſtitiſſent. Idem ad illud Adelph. *Nunquid vis, quin abeam,* notat: *Hæc eſt plena locutio. Nam nunquid vis, deſiderat ſupplementum, & hoc vti dicto diſcedentes ſolent.* ſic Horatius Sat. 9. libri 1. *nunquid vis? occupo.*
A VT, QVVM ABSIM, ME AMES, &c.] vt, quamuis, vel quando abſim, me tamen tuam quantumuis abſentem, ames, vel ſic, vt quamuis abſim, me tamen ames? & me, quamuis abſentem, tamen tuam, ames. ſic Terent. Eunuch. *egóne, quid velim? cum milite iſtoc præſens, abſens vt ſies. Dies noctéſque ames me: me deſideres,* &c. Lucretius lib. 4. *Nam ſi abeſt quod ames, præſto ſimulacra tamen ſunt. Illius. & nomen dulce obuerſatur ad aures.* Ariſtot. [illegible] id eſt, & amantes cùm loquuntur, & ſcribunt, & faciũt aliquid de eo, qui amatur, ſemper gaudent. in his enim omnibus, quia memoriam quandam illius repetunt, [illegible] quodammodo id, quod amant ſentire, atque hoc fit amoris principium omnibus, cùm iis qui amant, non ſolùm præſente eo qui amatur, gaudent, verùm cùm abſentem recordantes, amant. Quapropter & cùm is, qui amatur, propter abſentiam ſuã moleſtiam affert amanti, tum amor eſt. Idem. [illegible] id eſt, nemo enim amore capitur, qui non fuerit antè ſpecie delectatus.
B nec tamen is, qui ſpecie delectatur, continuò amat, ſed cùm & abſentem deſiderat, & præſentiam concupiſcit. LVCESCIT HOC IAM] hoc ſub. tempus, ſiue potius cælum. Sic Terentius Heautont. Luciſcit hoc iam. ſic iterum Plaut. Curcul. *Nam hoc quidem edepol haud multo pòſt luci lucebit.* ſic Lucret. lib. 5. *Denique iam tuere hoc circum ſuperáque quod omnem Continet amplexu terram.* ad quem locum notauimus, id eſt, denique aſpice hoc cælum. ſic Ennius, *Aſpice hoc ſublime candens,* &c. ABI PRAE, IAM EGO SEQVAR.] ſic Terent. Andr. *i præ, ſequar.* NVNQVID VIS?] diſcedentis ſermo, vt ſuprà. PRIVS TVA HAC OPIN.] oratio implicata. Nam ſic debuerat dicere, Prius tua opinione hic adero. id eſt, prius quàm opineris, hic adero. BONVM ANIMVM HABE MODO.] ſic in Epid. *ne ſis mulier, intrò abi: habeto animum bonum.* Idem in Perſa. *ego puerum volo Mittere ad amicam meam, vt habeat animum bonum.* NVNC TE NOX, &c.] Iupiter ab Alcmena digreſſus, noctem alloquitur. MANSISTI] expectaſti, dum Alcmena pro meo arbitrio vterer, fruerer. MITTO] miſſam facio, dimitto, neque amplius teneo. CEDAS DIEI] cedas diei. ſuprà, *neque nox quoquam concedit die.* VT MORTALIBVS ILLVCESCAS, &c.] vt ex nocte fias dies, & mortalibus lucem claram & candidam oſtendas. LVCE CLARA ET CANDIDA] duo epitheta luci conuenientiſſ. clara, & candida. de priore non eſt quod plura dicamus. de poſteriore diximus in Commentariis Lucretianis lib. 4. ibi, *Cernimus in luce, & claro candore.* & ibi, *Vmbra videtur item nobis in ſole moueri.* Paſſeratius exiſtimat lucem diei, claram & candidam dici, vt diſtinguatur à luce lunæ, quam Virgil. malignam appellat lib. 6 Æneid. ibi, *Quale per incertam lunam ſub luce maligna Eſt iter in ſyluis.* ATQVE QVANTO NOX FVISTI] videtur
C legendum, vt ne verſus claudicet, vna ſyllaba breuior. *Atque nox quanto fuiſti longior hacce proxima.* vel ſic, *Atque quanto nox fuiſti longior, quàm hæc proxima.* TANTO BREVIOR DIES VT F.] in voce dies i & e, coaleſcunt in vnam ſyllabam, ita vt dies ſit vnius ſyllabæ. FACIAM, VT AEQVE DISPAREAT] faciam vt æquè dies breuis ſit. vel ſic, faciam vt tantum ſpatij de die decedat, quantum ad noctẽ acceſſit, vt æquè diſparet. id eſt, vt æquè diſpar ſit. ſeu, vt æquè differat, dies ſcilicet. ET DIES E NOCTE ACCEDAT] & vt dies è nocte factus adueniat, id eſt, vt dies nocti ſuccedens, ſeu noctem excipiens, veniat. Locus eſt aliquanto obſcurior.

ACTVS SECVNDVS.

AMPHITRVO, SOSIA.

D
AM. AGE, i tu, ſecundum. SO. ſequor, ſubſequor te.
AM. Sceleſtiſſimum te arbitror. SO. nam quamobrem?
AM. Quia id quod neque eſt, neque fuit, neque futurum eſt,
Mihi prædicas. SO. eccere: iam tuatim
Facis, vt tuis nulla apud te ſit fides.
AM. Quid eſt? quo modo? iam quidem herclè ego tibi iſtam
Sceleſtam ſcelus linguam abſcindam. SO. tuus ſum.
Proinde vt commodum eſt & lubet, quicque facias:
Tamen, quin loquar hæc vti facta ſunt hic,
Nunquam vllo modo me potes deterrere.
AM. Sceleſtiſſime, audes mihi prædicare id,
Domi te eſſe nunc, qui hic ades? SO. vera dico.
E AM. Malum, quod tibi dij dabunt, atque ego hodie dabo.
SO. Iſtuc tibi eſt in manu, nam tuus ſum.
AM. Tu' me verbero audes herum ludificari?
Tun' id dicere audes? quod nemo vnquam homo antehac
Videt, nec poteſt fieri, tempore vno
Homo idem duobus locis vt ſimul ſit.
SO. Profectò vt loquor, ita res eſt. AM. Iuppiter te perdat.

SO. Quid mali ſum here tua ex re promeritus? A
AM. Rogáſne improbe etiam,qui ludificas me?
SO. Meritò maledicas mihi,ſi id ita factum eſt.
Verùm haud mentior,réſque vti facta,dico.
AM. Homo hic ebrius eſt,vt opinor. SO. Vtinam ita eſſem.
AM. Optas quæ facta. SO. egóne? AM. tu iſtic,vbi bibiſti?
SO. Nuſquam equidem bibi. AM. quid hoc ſit hominis?
SO. Equidem decies dixi.
Domi ego ſum inquam,
Ecquid audis?& apud te aſſum Soſia idem.
Satin' hoc planè, .
Satin diſertè,here nunc videor tibi locutus B
Eſſe? AM. vah,apage te à me. SO. quid eſt negotij?
AM. Peſtis te tenet. SO. nam cur iſtuc dicis?
Equidem valeo & ſaluos ſum rectè Amphitruo.
AM. At te ego faciam hodie,proinde ac meritus es,
Vt minus valeas,& miſer ſis,
Saluus domum ſi rediero iam.
Sequere ſis,herum qui ludificas dictis delirantibus:
Qui quoniam herus quod imperauit,neglexiſti perſequi,
Nunc venis etiam vltrò irriſum dominum.quæ neque fieri
Poſſunt,neque fando vnquam accepit quiſquam,profers carnifex.
Quius ego hodie in tergo faxo iſta expetant mendacia. C
SO. Amphitruo miſerrima iſtæc miſeria eſt ſeruo bono.
Apud herum qui vera loquitur,ſi id vi verum vincitur.
AM. Quo id malum pacto poteſt (nam mecum argumentis puta)
Fieri,nunc vti tu hîc ſis & domi?id dici volo.
SO. Sum profectò & hîc & illic. hoc cuiuis mirari licet.
Neque tibi iſtuc mirum magis videtur,quàm mihi Amphitruo.
AM. Quo modo? SO. nihilo,inquam,mirum magis tibi iſtuc quàm mihi,
Neque,ita me dij ament,credebam primò mihimet Soſiæ,
Donec Soſia ille egomet fecit,ſibi vti crederem,
Ordine omne vti quicquid actum eſt,apud hoſtes dum ſedimus,
Ediſſertauit,tum formam vnà abſtulit cum nomine. D
Neque lac lacti magis eſt ſimile,quàm ille ergo ſimili'ſt mei.
Nam vt dudum ante lucem à portu me præmiſiſti domum.
AM. Quid igitur? SO. prius multò ante ædeis ſtabam quàm illò adueneram.
AM. Quas,malum,nugas? ſatin' tu ſanus es? SO. ſic ſum,vt vides.
AM. Huic homini neſcio quid eſt mali mala obiectum manu,
Poſtquàm à me abiit. SO. fateor.nam ſum obtuſus pugnis peſſumé.
AM. Quis te verberauit? SO. egomet memet,qui nunc ſum domi.
AM. Caue quicquam,niſi quod rogabo te,mihi reſponderis.
Omnium primùm iſte qui ſit Soſia,hoc dici volo. E
SO. Tuus eſt ſeruus. AM. mihi quidem vno te plus etiã eſt,quàm volo.
Neque poſtquam ſum natus,habui niſi te ſeruum Soſiam.
SO. At ego nunc Amphitruo dico,Soſiam ſeruum tuum.
Præter me,alterum inquam,aduenIens faciam vt offendas domi:
Dauo prognatum patre,eadem,qua ego ſum,forma,ætate item
Qua ego ſum.quid opuſt verbis?geminus Soſia hic factuſt tibi.
AM. Nimia memoras mira,ſed vidiſtin' vxorem meam?
SO. Quin introire in ædis nunquam licitum eſt. AM, quis te prohibuit?

A SO. Soſia ille, quem iamdudum dico, is qui me contudit.
AM. Quis iſtic Soſia? SO. ego, inquam, quoties dicendum eſt tibi?
AM. Sed quid ais? num obdormiuiſti dudum? SO. nuſquam gentium.
AM. Ibi fortè iſtum ſi vidiſſes quendam in ſomnis Soſiam.
SO. Non ſoleo ego ſomniculoſè heri imperia perſequi.
Vigilans vidi, vigilans nunc te video, vigilans fabulor,
Vigilantem ille me iamdudum vigilans pugnis contudit.
AM. Quis homo? SO. Soſia, inquam, ego ille, quæſo númne intelligis?
AM. Quî malum, intelligere quiſquam potis eſt, ita nugas blatis?
SO. Verùm actutum noſces. AM. quem? SO. illum noſces, ſeruum Soſiam.
B AM. Sequere hac igitur me: nam mi iſtúc primùm exquiſito eſt opus.
Sed vide ex naui efferantur, quæ iam imperaui omnia.
SO. Et memor ſum, & diligens, vt, quæ imperes, compareant.
Non ego cum vino ſimitu ebibi imperium tuum.
AM. Vtinam di faxint, infecta dicta re eueniant tua.

AGE, ITV, SECVNDVM.] Soſia à foribus domini amotus, & repulſus, & malè mulctatus, figura *&* *...* nunciauit Amphitruoni, quæ ſibi acciderint, quæ viderit, quæ denique ſuo magno malo perpeſſus ſit. Quæ quia Amphitruoni incredibilia, vt ſunt, videntur, rixa inter eos oritur. Sic igitur Amphitruo, prodiens in ſcenam, loquitur, cùm tamẽ intelligendus ſit multa alia iam antea cum ſeruo locutus eſſe. Age, itu, ſecundum. id eſt, ſequere me, vel i ſecundum me: id eſt poſt me. Nonnulli libri veteres ſic habent, *i ſecundum. ſequor. Sol. ſubſequor.* SCELESTISSIMVM] impuriſſimum, maximè impium. QVOD NEQVE EST, NEQVE FVIT, NEQVE F.] ſic Homerus tria tempora complexus eſt *Iliad. α.* de Calchante loquens. *Ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.* & Virgil. Georgicor. 4. verſum Homeri exprimere conatus, de Nereo verba faciens, *Grandæuus Nereus: nouit namque omnia vates. Quæ ſunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahuntur.* Et Marc. Tull. epiſtol. ad D. Brutũ, C libro vndecimo epiſt ad famil. *Dy iſti Segulio maleſaciant homini nequiſſimo omnium, qui ſunt, qui fuerunt, qui futuri ſunt.* ECCERE] Eccere, inquit Feſtus, iuſiurandum eſt, ac ſi dicatur, per Cererem, vt æcaſtor, ædepol. alij eccere pro ecce poſitum accipiunt. Sic Terent. Phorm. Geta, *in te ſpes eſt.* Phor. *eccere.* Verùm, vt de hac voce dicam quod ſentio, putauerim cùm eſt iuſiurandum, ſcribendum æcere cum diphthongo in prima ſyllaba, cùm verò ſignificat ecce, eccere, ſine diphthongo, & cum vno e. IAM TVATIM FACIS] id eſt, iam tuo more facis. *tuatim* autem eſſe legendum, *non tu autem,* vt habent omnes libri vulgati, docet & vincit Nonius, hunc locum proferens in voce *tuatim.* VT TVIS NVLLA, &c.] videlicet, vt tuis ſeruis, aut familiaribus nulla apud te fides ſit, id eſt, vt tuis ſeruis fidem non habeas, ſiue non credas. Sic Terent. loquitur Heautont. At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum patet. QVOMODO?] quomodo fieri poſſunt, quæ tu mihi narras, mihi aliũ, quàm te Soſiam nomine, ſeruum eſſe? aut te & domi eſſe vno tempore, & hic mecum? VT COMMODVM EST, AT L.] vt tibi commodum eſt, & libet, hoc eſt, vt tibi videtur, & libet, vel vt tibi opportunum eſt, & libet. Commodum hoc loco, non ſignificat vtile, vt nonnulli exiſtimant, ſed arbitrium animi, & voluntatem quandam cum opportunitate coniunctam. Cicero lib. 2. accuſ. *...* *& legibus tradita eriperes, & cui tibi commodum eſſet condonares.* Idem lib. 1. de diuinat. *qui (Thales) vt obiurgatores ſuos conuinceret, oſtenderétque etiam philoſophum, ſi ei commodum eſſet, pecuniam facere poſſe, omnem oleam antequam florere cœpiſſet, in agro Mileſio coemiſſe dicitur.* Idem lib. 3 de Oratore. *At Numerius, Furius noſter familiaris cùm eſt cõ-* D *modum, cantat.* MALVM, QVOD TIBI D. D.] dicis malum, quod, &c. Simeon Boſius putat *malum* hic eſſe interiectionem: & nihilominus tamen, relatiuum *quod* ad eam vocem, proinde ac ſi nomen ſit, refert. Ego non puto. IN MANV] in poteſtate. Idem Aſin. cui plus in manu ſit, quàm tibi, id eſt, qui plus poſſit, quàm tu. Idem in Rud. *in manu non eſt mea, Vbi demiſi retem, atque hamum.* Cætera colligentur in indice. ſunt & alia in Commentariis noſtris in Cornelium Nep. ſeu Æmilium Probũ. LVDIFICAS] ludificare, deludere, & quod idẽ duobus vocabulis dicere ſolet, *ludos facere.* TEMPORA VNO HOMO IDEM DVOBVS LOCIS, &c. Cõſtat, & cõuenit inter philoſophos omneis phyſicos, neque duo corpora in vno loco ſimul eſſe poſſe: neque vnum corpus in duobus diuerſis locis eſſe poſſe. TVA EX RE PROMERITVS] promeritus hoc loco, id eſt, commeritus. quod notandum: quod & Nonius notat in verbo promeritum, atque hunc locum profert. Sic ille promeritum etiam in malam partem poſuit Plautus in Amph. *Quid mali, &c.* Nam promerere, ſeu promereri vſitatius habet locum in bonis: commereri in malis. exempla ſunt in promptu. Terent. in And. *Quid fecit quod commeruit, aut peccauit pater?* Idem ibid. *Ego, Charine, neutiquam officium eſſe liberi puto, Cùm is nihil promereat, poſtulare id gratiæ apponi ſibi?* Idem Adelph. *Verum enim quando bene promeruit, fiat: ſuum ius poſtulat.* vbi notat Donatus, *promeruit, adiuuit, profuit: cui contrarium eſt, commeruit.* Nam *mereri, & promereri, eſt dare beneficium.* Virg. lib 6. Æneid. *Quique ſui memores alios fecere merendo.* Ibid. lib. 4. *Ego te, quæ plurima fando Enumerare vales nunquam, regina, negabo Promeritam.* tua ex re autem, id eſt, quod ſic è re tua quid mali meritus E ſum quo à te affectus ibi ſim vtilior. vel ſic, tua ex re, id eſt, ex negotio tuo. vt ſit hæc ſententia, quid mali meritus ſum, in negotio tuo gerendo, ſeu dum negotium tuum gero. Boſius ſic explicabat, *ἐγγυᾶ,* id eſt, ea tuo commodo. Nam vtile tibi eſt, te ſeruum habere, qui duobus in locis vno tempore eſſe poſſit. Quæ explicatio mihi non probatur. Quòd autem apud Nonium legitur, *Quid mali ſum iubere ex re tanta promeritus?* puto hic mendoſum eſſe Nonium. QVI LVDIFICAS ME?] libri nonnulli veteres, in his Hurالtinus habent, *ludos facis me, ludos facere* aliquem autem pro *ludificare,* Plauto vſitatiſſimum eſt. SI ID ITA FACTVM EST] ſi te ludifico, ſi tibi mentior. Nonnulli libri, & maximè vulgati habent, *ſi non ita id factum eſt,* id eſt, ſi id quod tibi dixi non eſt factum. ego alteram ſcripturam magis probo: & verò eã ſolam amplector. RES QVE VTI FACTA, D.] id eſt, &, vt res facta eſt, ita dico. quod valet, verum dico. dico quod res eſt, *τὰ ὄντα, ὁ τῶν γεγενημένων λόγος.* QVAE FACTA] ſubintell. ſunt. TV ISTIC,] tu iſte, tu, quem alloquor. ECQVID AVDIS?] id eſt, nunquid audis? DISERTE] *διαρρήδην,* vt notarat Boſius in ſuo codice. F QVID EST NEGOTII?] cur me abs te abigis? quid eſt, quamobrem me abs te auferam? NAM CVR ISTVC DI-

CIS?] vel eſt *ἀναφορὰ*, & *nam cur* poſitum pro cur nam? vt apud Terentiũ. P. *quam tu rem obſecro, eſt clara es? T. nam quid ita?* Phorm. *Nam quæ hæc eſt anus exanimata, à fratre quæ egreſſa eſt meo?* ibid. *Nam quod ego huic nunc ſubito exitio remedium inueniam miſer?* vel *nam* poſitum pro autem, vel *deinde.* nota: Donatus ad illud, *Nam quod ego nunc dicam de patre?* ſic ſuprà iterum Plautus noſter, *nam quamobrem?* AT TE EGO FACIAM, &c.] *te faciam vt minus valeas, & miſer ſis.* genus loquendi Græcum, quo vtuntur & Comici: pro te faciam minus valere & miſerum eſſe. de quo alibi plura. PROINDE AC MERITVS ES] ita vt meritus es. SEQVERE SIS] ſequere ſi vis. DICTIS DELIRANTIBVS] dictis delirus, vel dictis homini deliranti conuenientibus. PERSEQVI] exequi. VLTRO] non prouocatus, antequam accuſeris. NEQVE FANDO VNQVAM ACCEPIT QVISQV.] neque vnquam quiſquam altero dicente audiuit, *fando* paſſiuè accipiendum eſt, vt rectè animaduertit Boſius. qualia ſunt illa apud Virg. Pharmac. *Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis*, & Georg. 3. *Carpit enim vires paulatim, vritque videndo Fœmina.* Sic M. Tull. pro Quinctio, *Non denique vlla vnquam interceſſit poſtulatio, mitto æqua: verùm ante hoc tempus ne fando quidem audita.* Idem lib. 1. de Nat. deor. *At verò ne fando quidem auditum eſt, Crocodilum, aut Ibim, aut felem violatũ ab Ægyptijs.* QVOIVS EGO HODIE IN TERGO, &c.] id eſt, cuius in tergum fecero hodie, vt euadant, ſeu recidant illa mendacia, legendum fortaſſis eſt *in tergum.* Veruntamen nihil moto. MISERRIMA ISTIMAEC MISERIA EST] miſerrima miſeria, genus loquendi Plauto & Lucretio vſitatum: in quo nomen adiectiuum eiuſdem originis eſt, atque ſubſtantiuum, cui adiungitur: qualia ſunt illa, amœnitas amœna: pulchra pulchritudine, amiſſimam amicitiam, &c. quæ ſuis locis indicabuntur, & in indice ſub vno aſpectu ponentur. APVD HERVM QVI VERA LOQ.] qui apud herum vera loquitur. SI ID VERVM, &c.] ſi id verum vi vincitur, id eſt, ſi dominus, qui plus valeat viribus, & potentior eſt, vi extorquet, & expugnat id verum. mutauit numerũ, nam debuerat dicere, *ſi ea vera vi vincuntur*, niſi dicamus in his verbis futuram fuiſſe *ἀμφιβολίαν*, legendum autem, *qui vera loquitur*, non qui verba loquitur, quamuis ſic ediderit Camerarius, & ita habeant nonnulli libri veteres. nam & ſententia vt *vera* legatur poſtulat, & alij libri æquè boni habent *vera*, & item vulgati, Aldini, & Florentini, & Lugdunenſes, & Pariſienſes à Rob. Stephano impreſſi. MALVM] interiectio ſtomachantis, & indignantis, de qua ſuprà. PVTA] diſputa. ſic Nonius, & hunc locum profert. SOSIA ILLE EGOMET] Soſia ille, qui eſt ipſe ego Soſia. VTI QVIDQVID ACTVM EST.] id eſt, vt quicquid actum eſt. *quicquid* autẽ legẽdum pro *quicque* vel *quidque*, non vt edidit Camer. *quicquã*, quamuis ita habeant nõnulli codices manuſcr. Nam & alij manuſc. & plerique vulgati, in his Veneti, & Pariſienſes, & Lugdunenſes, habent *quicquid.* Florentini verò *quicquã.* Omnino quicquam ferri non poteſt. APVD HOSTEIS DVM SEDIMVS] id eſt, quamdiu apud hoſteis conſtitimus, conſedimus, morati ſumus, manſimus. EDISSERTAVIT] planè, & diſertè narrauit, expoſuit. Idem in Caſina. *Quid ſit denique ediſſerta.* vtitur ſimplici Cato cum M. Cæl. apud Feſtum in voce *cuterna*, *Quid ego cum illo diſſertem amplius. quem ego denique credo in pompa vectitatum iri ludis pro citeria*, &c. NEQVE LAC LACTI, &c. prouerbium ſeu hyperbole prouerbialis, de rebus maximè inter ſe ſimilibus. tale eſt illud, *non tam ouũ ouo ſimile.* QVAM ILLE EGO SIMILIS EST MEI] quàm ille, qui eſt ipſe ego Soſia, mei ſimilis eſt. NAM VT DVDVM, &c.] nam poſtea quàm dudum me ante lucem, &c. QVID IGITVR?] Amphitruo iratus & moræ impatiẽs, Soſiam in medio ſermone interpellat, neque oratione incepta terminare, aut claudere ſinit. pendet enim etiamnum hic ſententia, *præmiſiſti domum.* poſtquam me à portu *præmiſiſti domũ*, inquit Soſia. Quid tum poſtea? vel, quid deinde? inquit Amphitruo interpellans. ILLO] domum. MALVM,] interiectio, NVGAS?] ſubintell. mihi prædicas? mihi narras? SIC SVM, VT VIDES] talis ſum qualem vides. HVIC HOMINI NESCIO QVID EST M. M. OB. M.] huic homini neſcio quid veneni ab aliquo veneſico obiectũ eſt, *mala manu*, id eſt, veneſici manu. Neſcio quis veneficus eius mentem, veneno porrecto, corrupit. ſunt autem quædam venena, quæ non ſolùm interimunt animantem, verùm etiam mentem corrumpunt, ac deprauant. Ad hunc locum notauerat Sim. Boſius. Nam in veneficijs non tantùm carminibus locus eſt, ſed etiam manibus, vt cùm obiiciunt herbæ noxiæ, ad mentem adimendam, aut corrumpẽdam valentes. Virg. lib. 7. Æneid. *Spargere qui ſomnos cantúque manúque ſolebat.* FATEOR, &c.] fateor inquit Soſia, mihi aliquid eſſe obiectum mali manu. nã pugnis peſſimè contuſus ſum. iocus ex eo, quod alioſum accipit, quæ dicta ſunt ab Amphitruone, quàm dixit ille: nam ille ſenſit, ab aliquo veneſico mentem Soſiæ eſſe corruptam malo medicamento ei porrecto. Soſia reſponſionem aliò deriuans, fatetur verum eſſe, aliquid mali mala manu ſibi eſſe obiectum, quia pugnis à Mercurio Pſeudoſoſia ſit contuſus. EGOMET MEMET] ego ipſe Soſia, me ipſum Soſiam verberaui. OMNIVM PRIMVM ISTE QVI SIT, SOSIA, &c.] primo loco mihi dici volo, quis, ſeu qualis ſit iſte Soſia, à quo te verberatum, & pugnis contuſum eſſe dicis. MIHI QVIDEM VNO TE PL. &c.] mihi quidem plus etiam ſeruorum eſt, quàm volo, cùm te vnum Soſiam habeo. ſignificat, Soſiam eſſe ſeruum inutilem & nequam: & ſe facilè eo carere poſſe: atque adeò ſibi optabile eſſe, vt eo careat. quo fit, vt multo minus velit duos habere Soſias. AT EGO NVNC AMPH. DICO SOS. E. T.] ſubintell. eſſe domi. OFFENDAS] reperias, *καταλάβῃς.* DAVO PROGN. P. EOD. QVO. EGO, S.] legendum fortaſſis eſt hoc modo, *Dauo prognatum patre: eadem, qua ego ſum, forma: ætate item, Qua ego ſum*, SED QVID AIS?] ita loquebantur veteres cùm aliquid aliud, quàm quod antea dixerant, aut quæſierant, erant dicturi, aut quæſituri: vt in Aſinar. *Quid ais?* Li. *Quid vis?* Idem Bacchid. *ſed quid ais?* B. *quid eſt?* NVM OBDORMIVISTI DVD.] ſuprà. *Credo ego hac noctu Nocturnum obdormiuiſſe ebrium.* IAT FORTE ISTVM SI VIDISSES, &c.] ideo ea te quæro, num obdormieris vſpiam, ſi fortè iſtum Soſiam, quem narras, vidiſſes in ſomnis, id eſt ſomniaſſes te vidiſſe. IN SOMNIS] *ὄναρ.* VIGILANS] *ὕπαρ.* MALVM] interiectio ſtomachantis. POTIS EST] poteſt. ITA NVGAS BLATIS.] Nonius, *blatis, & blaterat*, inquit, *confingit, aut incondite, & inaniter loquitur.* deinde hunc locum profert Feſtus, blaterare, *eſt ſtultè, & ſtolidè loqui: quod à Græco βλὰξ originem ducit. Sed & camelos, cùm voces edunt, blaterare dicimus.* SED VIDE, EX NAVI EFFERANTVR.] Sed vide, vt ex n. exportentur, &c. COMPAREANT] extent, appareant, ne pereant. M. Tull. accuſ. lib. 1. *ſigna & dona comparere omnia.* SIMITV] ſimul. Nonius, & hunc locum profert: & præterea illum ex Mercat. Ita tres ſimitu rea agendæ ſunt, quando vnam occeperis.

ALCVMENA, AMPHITRVO, SOSIA, THESSALA.

AL. SAtin' parua eſt res voluptatum in vita,
Atque in ætate agunda,
Præ quàm quod moleſtum eſt? ita quoique comparatum
Eſt in ætate hominum,

A Ita dis placitum, voluptati vt mœror comes conſequatur:
Quin incommodi plus malique illico aſſit, boni ſi obtigit quid.
Nam ego id nunc experior de me, atque ipſa de me ſcio, cui voluptas
Parumper data'ſt, dum viri mei mihi poteſtas videndi fuit
Noctem vnam modò: atque is repentè abiit à me hinc ante lucem.
Sola hîc mihi nunc videor, quia ille hinc abeſt, quem ego amo præter omnes.
Plus ægri ex abitu viri, quàm ex aduentu voluptatis cœpi.
Sed hoc me beat ſaltem, quòd perduelles vicit, & domum
Laudis compos reuenit, id ſolatio eſt. Abſit, dummodò
Laude parta domum recipiat ſe. feram & perferam vſque
B Abitum eius animó forti atque obfirmato: id modò ſi mercedis
Datur mihi, vt meus victor vir belli clueat, ſatis
Mihi eſſe dicam. Virtus præmium eſt optimum:
Virtus omnibus rebus anteit profectó.
Libertas, ſalus, vita, res, parentes,
Patria, & prognati tutantur, ſeruantur:
Virtus omnia in ſe habet, omnia aſſunt bona, quem penes eſt virtus.
AM. AEdepol me vxori exoptatum credo aduenturum domum,
Quæ me amat: quam contrà amo, præſertim re geſta benè.
Victis hoſtibus, quos nemo poſſe ſuperari ratu'ſt:
C Eos auſpicio meo, atque ductu, primo cœtu vicimus.
Certè enim me illi expectatum optato venturum ſcio.
SO. Quid me? non rere expectatum amicæ venturum meæ?
AL. Meus vir hic quidem eſt. AM. ſequere hac tu me. AL. nam quid ille reuertitur?
Qui dudum properare ſeſe aiebat, an ille me tentat ſciens?
Atque id ſi volt experiri, ſuum abitum. vt deſiderem,
Ecaſtor med haud inuita ſe domum recipit ſuam.
SO. Amphitruo redire ad nauem meliuſt nos. AM. qua gratia?
SO. Quia domi daturus nemo eſt prandium aduenientibus.
AM. Qui tibi iſtuc in mentem venit? SO. quia enim ſerò aduenimus.
D AM. Qui? SO. quia Alcumenam ante ædis ſtare ſaturam intelligo.
AM. Grauidam ego illanc hic reliqui qom abeo. SO. hei perij miſer.
AM. Quid tibi? SO. ad aquam præbendam commodum aduenì domum,
Decumo poſt menſe vt rationem te dictare intelligo.
AM. Bono animo es. SO. ſcin' quàm bono animo ſim? ſi ſitulam cœpero,
Nunquam ædepol tu mihi diuini quicquam creduis poſt hunc diem.
Ni ego illi puteo, ſi occepſo, animam omnem intertraxero.
AM. Sequere hac me modò, alium ego iſti rei alligabo, ne time.
AL. Magis nunc meum officium facere, ſi huic eam aduerſum, arbitror.
AM. Amphitruo vxorem ſalutat lætus ſperatam ſuam,
Quam omnium Thebis vir vnam eſſe optimam diiudicat.
E Quámque adeò ciues Thebani vero rumificant probam.
Valuiſtin' vſque? expectatúſne aduenio? SO. haud vidi magis
Expectatum: eum ſalutat magis haud quiſquam, quàm canem.
AM. Et cùm te grauidam, & cùm pulchrè plenam aſpicio, gaudeo.
AL. Obſecro ecaſtor quid tu me deridiculi gratia
Sic ſalutas, atque appellas, quaſi dudum non videris?
Quaſique nunc primùm recipias te domum huc ex hoſtibus?
Atque me nunc proinde appellas, quaſi multo pòſt videris?
AM. Immò equidem te, niſi nunc, hodie nuſquam vidi gentium.

AL. Cur negas? AM. quia vera didici dicere. AL. haud æquum facit, A
Qui, quod didicit, id dediſcit. an periclitamini
Quid animi habeam? ſed quid huc vos reuortimini tam citò?
An te auſpicium commoratum eſt, an tempeſtas continet?
Qui non abiiſti ad legiones ita vti dudum dixeras?
AM. Quamdudum iſtuc factum eſt? AL. tentas, iamdudum, pridem, modò.
AM. Quî iſtuc potis eſt fieri quæſo, vt dicis, iamdudum modò?
AL. Quid enim cenſes? te vt deludam contra luſorem meum,
Qui nunc primùm te aduenîſſe dicas, modò qui hinc abieris.
AM. Hæc quidem deliramenta loquitur. SO. pauliſper mane,
Dum edormiſcat vnum ſomnum. AM. quæ ne vigilans ſomniat? B
AL. Equidem ecaſtor vigilo, & vigilans id quod factum eſt, fabulor.
Nam dudum ante lucem & iſtunc & te vidi. AM. quo in loco?
AL. Hic in ædibus vbi tu habitas. AM. nunquam factum eſt. SO. non taces?
Quid ſi è portu nauis huc nos dormientis detulit?
AM. Etiam tu quoque aſſentaris huic? SO. quid vis fieri?
Non tu ſcis? bacchæ bacchanti ſi velis aduerſarier,
Ex inſana inſaniorem facies, feriet ſæpiús.
Si obſequare, vna reſoluas plaga. AM. at pol. AL. quin certa res
Eſt hanc obiurgare, quæ me hodie aduenientem domum
Noluerit ſalutare. SO. irritabis crabrones. AM. tace, C
Alcumena vnum rogare te volo. AL. quid vis, roga.
AM. Num tibi aut ſtultitia acceſſit, aut ſuperat ſuperbia?
AL. Quî iſtuc in mente eſt tibi, mi vir, percontarier?
AM. Quia ſalutare venientem me ſolebas antidhac
Appellare itidem vt pudicæ, ſuos viros, quæ ſunt, ſolent:
Eo more expertem te factam aduenienſ offendi domi.
AL. Ecaſtor equidem te certò heri hîc aduenientem illico
Et ſalutaui, & valuiſſéne vſque, exquiſiui ſimul,
Mi vir: & manum prehendi, & oſculum tetuli tibi.
SO. Tun' heri hunc ſalutauiſti? AL. & te quoque etiam Soſia. D
SO. Amphitruo, ſperaui ego iſtam tibi pariturum filium,
Verùm non eſt puero grauida. AM. quî igitur? SO. inſania.
AL. Equidem ſana ſum, & deos quæſo vt ſalua pariam filium.
Verùm tu magnum malum habebis, ſi hic ſuum officium facit,
Ob iſtuc omen ominator capies quod te condecet.
SO. Enimuero prægnanti oportet & malum & malum dari,
Vt quod obrodat ſit, animo ſi malè eſſe occœperit.
AM. Tu me heri hîc vidiſti? AL. ego, inquam, ſi vis me decies dicere.
AM. In ſomnis fortaſſe. AL. Immò vigilans vigilantem. AM. væ miſero mihi.
SO. Quid tibi eſt? AM. delirat vxor. SO. atra bili percita eſt.
Nulla res tam delirantis homines concinnat citò. E
AM. Vbi primùm tibi ſenſiſti mulier impliciſcier?
AL. Equidem ecaſtor ſana & ſalua ſum. AM. cur igitur prædicas,
Te heri me vidiſſe, qui hac noctu in portum aduecti ſumus?
Ibi cœnaui, atque ibi quieui in naui noctem perpetem,
Neque meum pedem huc intuli etiam in ædis, vt cum exercitu
Hinc profectus ſum ad Teleboas hoſtis, eóſque vt vicimus.
AL. Immò mecum cœnauiſti, & mecum cubuiſti. AM. quid eſt?

A AL. Vera dico. AM. non quidem hercle de hac re,de aliis neſcio.
AL. Primulo diluculo abiuiſti ad legiones. AM. quo modo?
SO. Recte dicit,vt commeminit,ſomnium narrat tibi:
Sed mulier,poſtquam experrecta es prodigiali Ioui,
Aut mola ſalſa hodie,aut thure comprecatam oportuit.
AL. Væ capiti tuo. SO. tua iſtuc refert,ſi curaueris.
AL. Iterum iam hic in me inclementer dicit,atque id ſine malo.
AM. Tace tu:tu dic,egóne abſte abij hinc hodie cum diluculo?
AL. Quis igitur niſi vos narrauit mihi illi vt fuerit prælium?
AM. An etiam id tu ſcis? AL. quippe quæ ex te audiui, vt vrbem maximã
Expugnauiſſes,regémque Pterelam tute occideris.
B AM. Egóne iſtuc dixi? AL. tute iſtic etiam aſtante hoc Soſia.
AM. Audiſtin' tu me narrare hoc hodie? SO. vbi ego audiuerim?
AM. Hanc roga. SO. me quidem præſente nunquam factũ eſt,quod ſciam.
AL. Mirum quin te aduerſus dicat. AM. Soſia,agè me huc aſpice.
SO. Specto. AM. vera volo loqui te,nolo aſſentari mihi.
Audiuiſtin' tu hodie me illi dicere ea quæ illa autumat?
SO. Quæſo ædepol num tu quoque etiam inſanis, cùm id me interrogas?
Qui ipſus equidem nunc primum iſtanc tecum conſpicio ſimul.
AM. Quin nunc mulier audin' illum? AL. Ego verò,ac falſum dicere.
AM. Neque tu illi,neque mi viro ipſi credis. AL. Eò fit,quia mihi
Plurimum credo,& ſcio iſthæc facta, proinde vt proloquor.
C AM. Tun' me heri adueniſſe dicis? AL. tun' te abiſſe hodie hinc negas?
AM. Ego enimuero,& me aduenire nunc primùm aio ad te domum.
AL. Obſecro etiámne hoc negabis?te auream pateram mihi
Dediſſe dono hodie,qua te illic donatum eſſe dixeras?
AM. Neque ædepol dedi,neque dixi:verùm ita animatus fui,
Itaque nunc ſum,vt ea te patera donem.ſed quis iſtuc tibi
Dixit? AL. ego equidem ex te audiui,& ex tua accepi manu
Pateram. AM. mane, mane, obſecro te.nimis demiror Soſia,
Qui illæc illic me donatum eſſe aurea patera ſciat,
Niſi tu dudum hanc conueniſti,& narrauiſti hæc omnia.
D SO. Neque ædepol ego dixi,neque iſtam vidi,niſi tecum ſimul.
AM. Quid hoc ſit hominis? AL. vin' proferri pateram? AM. proferri volo.
AL. Fiat,tu te Theſſala intus pateram proferto foras,
Qua hodie meus vir donauit me. AM. ſecede huc tu Soſia.
Enimuero illud præter alia mira miror maximè,
Si hæc habet pateram illam. SO. an etiã id credis,quæ in hac ciſtellula
Tuo ſigno obſignata fertur? AM. ſaluum ſignum eſt. SO. inſpice.
AM. Recte ita eſt vt obſignaui. SO. quæſo quin tu iſtanc iubes
Pro certita circumferri? AM. ædepol quin facto eſt opus.
Nam hæc quidem ædepol laruarum plena eſt.quid verbis eſt opus?
THES. Hem tibi pateram,eccam. AL. cedo mihi,agè aſpice huc fis nunc iam
E Tu qui quæ facta inficiare,quem ego iam hic conuincam palam.
Eſtne hæc patera,qua donatus illic? AM. ſumme Iuppiter,
Quid ego video? hæc eſt ea profectò patera.perij Soſia.
SO. Aut pol hæc præſtigiatrix mulier multò maxima eſt,
Aut pateram hic ineſſe oportet. AM. agendum eam ſolue ciſtulam.
SO. Quid ego iſtam exoluam?obſignata ſt rectè,res geſta eſt bene.
Tu peperiſti Amphitruonem,ego alium peperi Soſiam.
Nunc ſi pateram patera peperit,omnes congeminauimus.

AM. Certum eſt aperire, atque inſpicere. SO. vide ſis ſigni quid ſiet, A
Ne poſterius in me culpam transferas. AM. aperi modó.
Nam hæc quidem nos delirantes facere dictis poſtulat.
AL. Vnde hæc igitur eſt niſi abs te, quæ mihi dono data eſt?
AM. Opus mi eſt iſtuc exquiſito. SO. Iuppiter, proh Iuppiter.
AM. Quid tibi eſt? SO. hîc patera nulla in ciſtula'ſt. AM. quid ego audio?
SO. Id quod verum eſt. AM. At cum cruciatu iam ni apparet, tuo.
AL. Hæc quidem apparet. AM. quis igitur tibi dedit? AL. qui me rogat.
SO. Me captas, quia tute ab naui clanculum huc alia via
Præcucurriſti: atque hinc pateram tute exemiſti, atque eam
Huic dediſti, poſthac rurſus obſignaſti clanculum. B
AM. Hei mihi, iam tu quoque huius adiuuas inſaniam.
Ain heri nos aduenisse huc? AL. aio, aduenienſque illico
Me ſalutauiſti, & ego te, & oſculum tetuli tibi.
AM. Iam illud non placet principium de oſculo. AL. pergam exequi.
Lauiſti. AM. quid poſteaquam laui? AL. accubuiſti. SO. euge optime,
Nunc exquire. AM. ne interualla, perge porrò dicere.
AL. Cœna appoſita eſt, cœnauiſti mecum, ego accubui ſimul.
AM. In eodem lecto? AL. in eodem. SO. hei non placet conuiuium.
AM. Sine modò argumenta dicat, quid poſtquam cœnauimus?
AL. Te dormitare aiebas, menſa ablata eſt, cubitum hinc abiimus.
AM. Vbi tu cubuiſti? AL. in eodem lecto tecum vnà in cubiculo. C
AM. Perdidiſti. SO. quid tibi eſt? AM. hæc me modò ad mortem dedit.
AL. Quid iam amabo? AM. ne me appella. SO. quid tibi eſt? AM. perij miſer.
Quia pudicitiæ huius vitium me hîc abſente eſt additum.
AL. Obſecro Ecaſtor cur iſtuc mi vir ex ted audio?
AM. Vir ego tuus ſim? ne me appella falſò falſo nomine.
SO. Hæret hæc res: ſi quidem hic iam mulier factu'ſt ex viro.
AL. Quid ego feci, qua iſtæc propter dicta dicantur mihi?
AM. Tute edictas facta tua, ex me quæris quid deliqueris.
AL. Quid ego tibi deliqui? ſi, cui nupta ſum, tecum fui?
AM. Tun' mecum fueris: quid illac impudente audacius? D
Saltem tute, ſi pudoris egeas, ſumas mutuum.
AL. Iſtuc facinus quod tu inſimulas, noſtro generi non decet.
Tu ſi me impudicitiæ captas, non potes capere.
AM. Proh di immortales, cognoſcin' tu me ſaltem Soſia?
SO. Propemodum. AM. cœnaui ego heri in naui in portu Perſico?
AL. Mihi quoque aſſunt teſtes, qui illud quod ego dicam, aſſentiant.
AM. Qui teſtes? AL. teſtes. AM. quid teſticulare? enim vno ſat eſt.
Nec nobis præſente aliquis niſi ſeruus Soſia affuit.
SO. Neſcio quid iſtuc negotij dicam, niſi quiſpiam eſt
Amphitruo alius, qui fortè te hîc abſente ſic tamen
Tuam rem curet, teque abſente hîc munus fungatur tuum. E
Nanque de illo ſubditiuo Soſia mirum nimis eſt.
Certo de iſtoc Amphitruone iam alterum mirum eſt magis.
Neſcio quis præſtigiator hanc fruſtratur mulierem.
AL. Per ſupremi regis regnum iuro, & matrem familiàs
Iunonem, quam me vereri & metuere eſt par maximè,
Vt mi extra vnum te mortalis nemo corpus corpore
Contigit, quo me impudicam faceret. AM. vera iſtæc velim.
AL. Vera dico, ſed nequicquam: quoniam non vis credere.

AM. Mulier es

A AM. Mulier es,audacter iuras. AL. quæ non deliquit,decet
Audacem eſſe confidenter pro ſe & proteruè loqui.
AM. Satis audacter. AL. vt pudicam decet. AM. tu verbis probas.
AL. Non ego illam mihi dotem duco eſſe,quæ dos dicitur:
Sed pudicitiam & pudorem,& ſedatum cupidinem,
Deûm metum,parentum amorem,& cognatum concordiam,
Tibi morigera,atque vt munifica ſim bonis,proſim probis.
SO. Næ iſta ædepol,ſi hæc vera loquitur,examuſſim eſt optima.
AM. Delinitus ſum profectò ita,vt me qui ſim neſciam.
SO. Amphitruo es profectò,caue ſis ne tu te vſu perduis.
Ita nunc homines immutantur,poſtquam peregrè aduenimus.
B AM. Mulier iſtam rem inquiſitam certum eſt non amittere.
AL. AEdepol me libente facies. AM. quid ais?reſponde mihi,
Quid ſi adduco tuum cognatum huc à naui Naucratem,
Qui mecum vnà vectu'ſt vno naui:atque is ſi denegat
Facta,quæ tu facta dicis,quid tibi æquum eſt fieri?
Nunquid cauſſam dicis,quin te hoc multem matrimonio?
AL. Si deliqui,nulla cauſſa eſt. AM. conuenit.tu Soſia
Duc hos intrò,ego huc ab naui mecum abducam Naucratem.
SO. Nunc quidem præter nos nemo eſt,dic mihi verum ſeriò,
Ecquis alius Soſia intuſt qui mei ſimilis ſiet?
AL. Abin' hinc à me dignus domino ſeruus? SO. abeo,ſi iubes.
C AL. Nimis ecaſtor facinus mirum eſt,qui illi collibitum fiet
Meo miro,ſic me inſimulare falſum facinus tam malum.
Quicquid eſt,iam ex Naucrate cognato id cognoſcam meo.

SATIN' PARVA EST.] *Satin*,interrogando affirmat, vt hic & Caſina,*ſatin' omnes res ſunt aduerſæ mihi?* id eſt,non poteſt fieri, vt mihi res omnes magis ſint aduerſæ. RES VOLVPTATVM] res voluptatum, more Græcorum dictum, pro ipſis voluptatibus. [illegible], vt notat Muretus libr. 6. variarum lectionum Sic Eurip. Phœn. [illegible], id eſt,res mulierum, vituperandi cupida eſt natura.res mulierum,hoc eſt,mulieres. Xenophon libr. 2. [illegible], id eſt, & currus ad centum,& funditorum quàm plurima quædam res.Herod.libro tertio,[illegible],id eſt,multam quandam vim ſerpentium deglubunt, ſeu pelle ſpoliant. Idem alibi, [illegible] & [illegible]. Ariſtophan. Pluto,[illegible], id eſt, multa res, ſeu multa copia ſalſamentorum, & carnium aſſatarum. Hæc ex Mureto. Hoc igitur dicit Alcumena in hominum vita paucas & raras eſſe voluptates, ſi cum moleſtiis comparentur. Sic Philemon. [illegible], id eſt,Talis eſt hominum vita, mulier,delectamur minus, quàm angimur. PRAE QVAM QVOD M.] præ eo,quod moleſtum eſt?comparatione facta ad id, quod moleſtum eſt? Idem Aulul. *Sed hoc etiam pulchrum eſt, præquam vbi ſumptus petunt.* ITA COMPARATVM EST] ita eſt:ita deſtinatum eſt. Sic Terent. Phorm. *Quàm inſtitutum iniquè comparatum eſt, vt,qui minus habent, vt ſemper aliquid addant ditioribus!* ITA DIIS PLACITVM.] Ita diis viſum eſt Horatius od. 33.lib.1. *Sic viſum Veneri, cui placet impares formas ſub iuga ahenea Sæuo mittere cum ioco.* Virg. lib. 3. Æn. *Poſtquam Aſiæ primique euertere gentem Immeritam viſum ſuperis.* VOLVPTATI VT MOEROR COMES CONSEQ.] Sic Plato in Phædone ſcribit, voluptatem, & dolorem, cùm ſimul eſſe non poſſint,tamen alterum alteri ita eſſe iunctum,vt alterum alteri continuò ſuccedat.Lucret.lib.4. *medio de fonte leporum,Surgit amari aliquid.* quatuor libri veteres,in his Huraltinus habet,*voluptatem vt mærorem* QVIN INCOMMODI,&c.id eſt,immò verò plus incommodi,maliſque illico adeſſe videas,ſi quid boni obtigit. EXPERIOR OS ME] noſtri ferè omnes libri veteres habent,*experior domo.* ego nihil muto.PARVMPER]ad breue tempus.ATQ. REPENTE.&c.]fortaſſe hic,*atque* ſignificat celeriter ſtatim,vt apud Virg Georg.1 *ſi brachia fortè remiſit, Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.* Nonius.PLVS AEGRI]plus ægritudinis,& moleſtiæ.MA BEAT S]me ſaltē beatam efficit.PERDVELLIS]hoſtis.LAVDIS COMPOS] laude parta: laudem adeptus,ſic dictum laudis compos, vt virtutis,mentis,rationis,patriæ,&c.rerum compos. REVENIT] redit. ID SOLATIO EST.]id mihi ſolatio eſt, id me conſolatur. DOMVM RECIPIAT SE]domum ſe referat. Sic in Aulul.*poſt deinde domum, me rurſum quantum potero, tantum recipiam.* ibid. *neſcio vnde ſeſe homo recipit domum.* & hæc eadem ſcena infrà non longè, *Ecaſtor med.haud inuita domum recipit ſuam.* OBFIRMATO.] Cic. ad Att. lib.1. *voluntas in iracundia obfirmatior.* VT MEVS VICTOR VIR BELLI CLVEAT] vt meus vir in bello victor nominetur, & omnium ſermone celebretur. *belli*, aduerbij loco eſt, vt domi,militiæ. VIRTVS PRAEMIVM EST OPTIMVM] virtus ipſa ſibi eſt merces & præmium, neque vllam aliam mercedem foris petit, neque ab vllo alio externo præmio pendet. Sed videtur legendum, *opimum*, potius quàm optimum. Dicimus præmium magnum,amplum, præclarum, ſummum, eximium,& ſimilia:non bonum,neque optimum. At opimum,id eſt magnificum, amplum,lautum,carum, pretioſum. Vide Feſtum in voce *opima*. VIRTVS OMNIBVS REBVS ANTEIT.PROF.] *ea enim hominem attingit deo,* inquit M.Tull.Acad.quæſt.*& eius tanta vis eſt, vt omnia ſi ex altera parte ponantur, ne appareant quidem.* PROGNATI] poſteri progeniti, [illegible] nepotes, pronepotes. TVTANTVR, SERVANTVR] a virtute ſcilicet, ſiue ab eo, qui virtutem habet; vel, tutantur ac ſeruantur virtute. Salluſt. in proœmio belli Catil.

Quæ homines arant, nauigant, ædificant, virtuti omnia parent. tutantur poſuit ὑπὸ ... QVEM PENES EST VIRTVS] id eſt, qui virtutem eſt compos, qui virtutem conſecutus eſt. PRIMO COETV] primo coitu, prima coitione ἀπὸ τῆς συνόδου, primo concurſu, non ſemel oſtendimus in commentariis Lucretianis coëtum, & coitum idem valere atque idem eſſe. Terent. Phorm. *Senex adeſt: vide quid agas, prima coitio eſt acerrima.* OPTATO] aduerbium, pro optatè vocalitatis cauſa vt docet Donatus, ad illum locum, in And. *continuò nobis dari verba cenſes. S. Falſò.* Terent. in Andr. *optato gaudium.* Itaque *expectatum optato* videntur in ... eſſe poſita. NAM QVID ILLE REVORTITVR?] τί γὰρ..., pro quidnam ille reuertitur? vel *nam* poſitum pro *autem*, vt ſuprà notauimus. MEO HAVD INVITA] me non inuita, me libente, vt ſit ἐκοῦσα. AMPHITRVO REDI. AD N. MILVISTI NOS.] Ab hoc loco capit initium gradatio faceriſſima, qua gratia, quam ob cauſam? PRANDIVM] rectè prandium dixit, nam domum veniunt manè, ſolebat autem dari cœna peregrè venientibus. SERO] quomodo ſero, ſi manè? nam ſerum eſt nouiſſimum ſeu vltimum diei tempus: manè principium diei, vt docet Varro. iam dicet ipſe Soſia. SATVRAM] ex eo quod ſatura ſit Alcumena, vult colligi Soſia ipſos ſerò venire, nemo enim manè ſatur eſſe conſueuit, ex eo quòd ſit grauida, autem, putat eam ſaturam, aut certè ſe putare ſimulat. AD AQVAM PRAEBENDAM] ad aquam è puteo hauriendam, & ſuppeditandam, vt puerpera lauet, ſeu lauetur. Terent. Andr. *Fac iſtac vt lauet, iſtac autem*, inquit Donatus, vel quæ ex puerperio ſordent, vel ipſa puerpera. Menander, λούσατε αὐτήν. COMMODVM] opportunè. DECVMO POST MENSE] quo tempore partus ſunt maturi, ex ſententia veterum. Virg. Pollione, *Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes.* Atqui hodie exactò nono menſe ferè pariunt mulieres, & tum maturi ſunt fœtus. Quid ita? Cùm decem menſes ad partum maturandum opus eſſe dicuntur, menſes lunares intelliguntur, qui noſtris ſunt breuiores, vt ſuprà diximus. VT RATIONEM TE DVCTARE INT.] vt intelligo te rationem ducere, ſeu ratiocinari: ſic autem legendum, non vt vulgo, *rationem dictare.* Quòd ſi hanc ſcripturam, quam ſecutus ſum, non comprobaret antiquorum librorum auctoritas, tamen ſola veritas eam tueretur. Nunc autem codex Hualtinus, & nonnulli alij eam confirmant. Sic dictum autem ductare rationem pro ducere, vt ductare exercitum, producere. SI SITVLAM COEPERO] cùm ſitulam ad aquam hauriendam cœpero. NVNQVAM AEDEPOL TV MIHI DIVINI, &c.] Nunquam, inquit, mihi quidquam diuini credideris, niſi cùm ſitulam cœpero illi puteo aquam omnem, quæ illi inſtar animæ eſt intertraxero, id eſt, exhauſero. Hæc iurandi & deteſtandi quædam eſt formula. Sic in Aſinar. *Neque diuini, neque mi humani poſthac quidquam accreduas, Artemona, ſi huius rei me eſſe mendacem inueneris.* Idem Bacchid. *Nam mihi diuini nunquam quiſquam creduat, ni ego illam exemplis plurimis planeque amo.* Idem ibid. *Nam neque Bellona mihi vnquam, neque Mars creduat ni illum*, &c. Idem in Trucul. *Nunquam ædepol mihi quidquam homo mortalis poſthac duarum rerum creduit, ni iſta ego veſtra hero maiora facta denarrauero.* SI OCCEPSO] vbi ſemel occepero, ſeu cœpero. Sic Nonius in verbo occepſo. ANIMAM OMNEM INTERTRAXERO] id eſt, aquam omnem exhauſero. Sic Nonius, in voce *anima.* Quam explicationem, pace Nonij dixerim, non probo, in eo quòd animam exiſtimat hoc loco ſignificare aquam ſimpliciter, & propriè. Hoc enim fit per tranſlationem quandam ſermonis. Nã quoniam vini lacus, & viui fontes & viua flumina dicuntur, viuunt autem animãtes beneficio & opera animæ: idcirco aqua putei, à Plauto, verecunda tranſlatione, anima putei dicta eſt. Significat igitur Plautus aquam omnem putei intertrahere, ſeu exhaurire, eſſe puteum exanimare, & puteo animam adimere quia puteo aqua ſit loco animæ: & Soſia his verbis mortem puteo minatur. INTERTRAXERO] exhauſero. ALLIGABO] adſtringam: alligatum, atque adſtrictum tenebo. Nonnulli libri habent, *allegabo*, quod ſi cui placebit, *allegabo* interpretabor, perficiã, deſtinabo, aſſignabo: vel iſti rei allegabo, id eſt, ad iſtam rem agendam mittam. Omnino prior ſcriptura mihi magis probatur, *alium ego iſti rei allegabo*, id eſt, alij ego iſtius rei onus imponam. FACERE] alij facerem. EAM ADVERSVM] eam obuiam. SPERATAM SVAM.] Virgo priuſquam petatur, ſperata dicitur, inquit Nonius. Ego ſperatam interpretor, optatam, vel ſponſam, vt alibi idem Nonius. OPTIMAM] pudiciſſimam. RVMIFICANT.] Nonius legit rumiferant, quod interpretatur, rumoribus ferunt, & hunc locum teſtem producit. Sed omnes libri, & manuſcripti, & vulgati, quos quidem viderimus, habent, *rumificant.* HAVD VIDI M. EXP.] Alcumena, exiſtimans ſe à viro derideri, & eundem ad ſe redire, qui paulò antè abierit: nihil viro reſpondet, neque eum reſalutat, quod videns, & indignè ferens Soſia, ita loquitur, *haud vidi magis exp.* id eſt, nihil vnquam vidi magis expectatum, quàm herum meũ, ironia eſt, ſignificat minimè eum venire expectatum, quem nemo ſalutet magis, quàm canem. DERIDICVLI GRATIA] deridendæ mei cauſa, deridiculum, valde ridiculum, vel deridendum. Lucret. lib. 3. *denique connubia ad Veneris, partuſque ferarum Eſſe animas præſtò deridiculum eſſe videtur.* QVASI MVLTO POST VIDERIS?] id eſt quaſi longo interuallo videris? HAVD AEQVVM F. Q. &c.] γνώμη, *quod didicisti*, intellige rectum, & verum: nam ſi quid didiceris prauum & iniuſtum, id dediſcere laudabile eſt. AN PERICLITAMINI Q. AN. M.] an periculum facitis tu & Soſia, quo animo ſim? an tentatum aduenitis quo pacto in virum meum animata ſim? AVSPICIVM] auium adſpectus, an te auſpicium aliquod remoratum eſt, quo minus ad legiones reuerteretis? AN TEMPESTAS CONTINET] an te tempeſtas aduerſa coercet, cohibet, retinet? *tempeſtas* mare ventis agitatum, venti aduerſi. TENTAS] tentas me. POTIS EST] pote eſt, poteſt. IAMDVDVM, MODO?] hoc idem quærit, quia iamdudum aliquid factum eſſe, & modo factum eſſe, pugnant inter ſe. QVID ENIM CENSES?] nam quid exiſtimas? vel ſic, nam quare me ita reſpondere putas? videlicet, ita reſpondeo, vt te viciſſim ludam, luſorem meum. LVSOREM MEVM] deriſorem, & ludificatorem meum. TE VT DELVDAM CONTRA LVS. M.] videlicet, ea gratia, vt te qui me ludis, viciſſim deludam. QVI NVNC PRIMVM, &c.] hæc eſt cauſa, quamobrem ſe à viro ſuo Amphitruone ludi exiſtimet. DELIRAMENTA] delirorum verba. Idem Menæchm. *Audin' tu, vt deliramenta loquitur?* quid ſit delirare, & vnde dictum ſit, docet Nonius in verbo *delirare*, & Plinius lib. 18. capite 20. DVM EDORMISCAT VNVM SOMNVM] id eſt, dum vnum ſomnum dormiens abſoluat, & vt in Moſtell. loquitur, ſepeliat, aliter vſurpauit ibidem, *vbi ſomnum ſepelisti omnem, atque edormisti crapulam*, &c. edormire crapulam dixit pro dormiendo concoquere, vel depellere. Sic Terent. in Adelph. dixit *edormiſcere vinum ſeu villum, interea in angulum aliquo abeam, atque edormiſcam hoc villi.* Sic M. Tull. Philipp. 2. *edormi crapulam inquam, & exhala.* Gell. lib 6. capite 10. *At nunc, inquit Taurus videre eſt philoſophos vltrò currere, vt doceant ad fores iuuenum diuitum: eóſque ibi ſedere, atque operiri propè ad meridiem, donec diſcipuli nocturnum omne vinum edormiant.* Significat autem illam quaſi dormientem ſomniare. QVAE ME VIGILANS SOMNIAT.] Hæc ad ea pertinent, quæ Soſia modò dixit, diciſne, aut putáſne illam dormientem ſomniare, quæ vigilans ſomniat? proinde ac ſi dicat, nõ eſſet mirum, ſi dormiens ſomniaret: plerumq. enim qui dormiũt, ſomniãt. Nunc autem cùm vigilans ſomniet, quis non miretur? Sic Lucret. lib. 3 *Et vigilans ſtertis, nec ſomnia cernere ceſſas.* & iterũ Plautus eãd. comœd. *vix apud me ſum, Vigilans ſomnio, viuus & ſanus intereo.* vel ſic, An ne opus eſt manere, id eſt, expectare, dum Alcumena vnum ſomniũ edormiſcat, quæ vigilans ſomniat? Bofius putat iocum eſſe ex ambiguo in verbo ſomniare, quo *ſomniare* duo ſignificet. vnum propriè, videlicet, ſomnium in ſomnis videre, alterum tranſlatè, inania, & futilia loqui, & profert locũ ex Menæch. *certè hæc mulier cantherino ritu adſtãs ſomniat.* NVNQVAM FACTVM EST.]

nonnulli

A nonnulli libri habent *nuſquam factum eſt*. NON TACES? } verba Alcumenam obliquè, & vrbanè irridentis, quaſi deliram, atque inſanam. Nam dum Amphitruonem increpare, ac reprehendere: Alcumenæ autem aſſentiri, & fauere videtur, hanc acriter pungit, & vellicat. ETIAM TU QUOQUE } in περσώνικον poſita ſunt. ASSENTIRIS HUIC? } ſic legendum, non vt vulgò *aſſentatur*. cui rei argumentum eſt verbum, quod infrà non longè poſuit, vt contrarium, *aduerſarier*. præterea non quæritur hic Amphitruo de Soſia, quòd Alcumenæ aſſentitur, ſed quòd ei aſſentiatur, deliramenta fabulanti. poſtremò *aſſentari* ſemper malum & vitioſum eſt: aſſentiri tum demum vitioſum & vituperabile eſt, cùm aſſenſus in rem per ſe malam confertur, vt hic. BACCHAE BACCHANTI SI VELIS ADVERS. } aduerſarier, id eſt, verbis aut factis repugnare. SI OBSEQUARE } ſi indiam geras & aſſentiare. VNA RESOLVES PLAGA } vna plaga illata, eius inſaniam lenias, vno ictu incuſſo eius iracundiæ medearis. Non abſimile eſt illud Terent. Adelph. *Cum feruit maximè, tam placidum, quàm ouem reddo*. & illud in Phorm. *loquarne? incendam*. AT POL. } verba ſunt Alcumenæ, malum Soſiæ minantis, quod ſe cum baccha inſaniente comparat. eſt autem apoſiopeſis. voluit enim dicere Alcumena, at pol dabis pœnas iſtius dicti nomine, ſi Amphitruo ſuo munere fungi volet. vel cùm talia quædam dicere conaretur, eam interpellauit Amphitr. QUIN CERTA RES EST HANC OBIURG. } quin certum eſt, inquit Amphitruo, Alcumenam obiurgare. QUAE ME, &c. } Sic autem legendum, vt edidi, & ita habent noſtri libri veteres, *non certa res hanc eſt*; &c. IRRITABIS CRABRONES } obiurgando, Alcumenam ex inſana inſaniorem reddes. crabrones irritatos acri infeſtiores, & ſæuiores reddi. Plin. lib. 11. cap. 21. *Ictus*

B *crabronum haud temerè ſine febri eſt. Auctores ſunt ter nouenis punctis interfici hominem*. Nonius in verbo *irritare*, profert hunc locum: & irritare interpretatur prouocare. NUM TIBI AUT STULTITIA ACCESSIT, AUT SUP. SUPERB. } Nunquid aut ſtulta euaſiſti, quæ antea ſapiebas, aut ſuperbia in te redundat? ſuperat, ſupereſt, περισσεύει. IN MENTE EST TIBI } animo cogitas. PERCONTARIER? } diligenter inquireret ſic Nonius, hunc locum teſtem citans. Vide & Feſtum in voce *percunctatio*. ANTIDHAC } antehac. APPELLARE ITIDEM, VT PUDICE, SUOS VIROS Q. S. oratio implicata. Sic autem expedienda, & ſolebas me alloqui ad eum modum, quemadmodum fœminæ quæ pudicæ ſunt, ſuos viros appellare, & alloqui ſolent. EO MORE EXPERTEM. } Eius moris expertem expers interdum iungitur cum auferendi caſu, vt hic: ſimiliter in Aſinar. *Dono te ob iſtuc dictum, vt expers ſis metu*. Idem in Perſa, *ea res domo me expertem facit* & apud Lucret. lib. 6. *Lumina verſarent oculorum expertia ſomno*. OFFENDI DOMI } i. ἐπετύγχανον οἴκοι: reperi in domo. quidam libri habent, *domo*. ET MANUM PREHENDI } manum prehendere, geſtus eſt alteri gratulantis & beneuolentiam erga eum ſuam declarantis. ET OSCULUM TETULI T. } & oſculum vltrò obtuli tibi. tetuli, id eſt, tuli. nam tetuli antiquum. Nonius, ferre oſculum ſolebant & vxores viris peregrè aduenientibus, vt hic: & filiæ matribus, vt in Epidico, *Quid illuc eſt, quam tu oſculum mihi ferri iubes?* & filiæ matres patribus ſe inuiſentibus: vt in Sticho, ferre aduorſum hominem occupemus oſculum. QUI IGITUR? } ſic legendum, non, vt vulgò, *quid igitur?* quam ſcripturam & ratio carminis, & ſententia reſpuunt, *qui igitur* autem, id eſt, quare igitur, ſubintell. grauida ſum, ſi non ſum puero grauida? Iam quod ad rationem carminis attinet, *qui ĭ-*

C *choreus eſt*: *gitur ſu-* anapeſtus, *ſum-* choreus Omnino malim legi, *quinam igitur?* ſi veteres codices adſunt. Porrò ſic dictum à Plauto, *puero grauida*, vt à Virg. lib. 2. *Machina fœta armis*, & ab eod. lib. 1. *loca fœta furentibus auſtris*. VT SALVA PARIAM FILIUM. } Cicer. lib. 1. epiſt. ad Att. epiſt. 1. *Filiolo me auctum ſcito, ſalua Terentia*. Idem lib. 10. epiſt. 20. *Tullia mea peperit. 14. Kal. Ian. puerum ἑπταμηνιαῖον, quòd ἀσφαλῶς, gaudebam. quod quidem eſt natum, perimbecillum eſt*. MAGNUM MALUM HABEBIS. } grauiter vapulabis. OB ISTHUC OMEN, } quia malè mihi, & Amphitruoni ominatus es, *ominatus es* cùm dixiſti, me eſſe grauidam inſania, quia mala nomina ſeu mala verba locutus es. QUOD TE CONDECET } quod te dignum eſt. OMINATOR. } tu qui nobis malè ominatus es.

D PRAEGNANTI } videtur Plautus, eandem appellans prægnantem, quam ſuprà grauidam dixit, non ſeruare eam differentiam horum nominum inter ſe, quam tradit Feſtus his verbis, *Grauida eſt, quæ iam grauatur conceptu: prægnas ſeu prægnax, quæ velut occupata eſt in generando, quod conceperit*, &c. MALUM, ET MALUM DARE, &c. } iocus eſt in verbo poſitus. oportet, inquit, malum, id eſt, κακόν, damnum incommodum prægnanti dari, & oportet malum prius ſe longa μῆλον dari, malum aliquod ſcilicet Punicum, aut granatum, quod prægnas obrodat, &c. VT QUOD OBRODAT, SIT, } vt ſit ei aliquid, quod obrodat, &c. ANIMO SI MALE ESSE COEPERIT } id eſt, ſi mulier ægritudine animi laborare cœperit. Sic ferè locutus eſt in Truculent. *Non edepol bibere poſſum iam: ita animo malè eſt*. Idem in Mil. glor. *poſtquam abs te abii, animo malè factum eſt huic repentè miſeræ*. Quidā, animo ſi malè eſſe cœperit, ita

D explicāt, ſi inſanire & ſurere cœperit. IN SOMNIS FORTASSE } ſubintell vidiſti. *in ſomnis* autē. i. dormiens, ſeu in quiete, ſomniaſti te vidiſſe. DELIRAT VXOR } profert Nonius in verbo *delirare*. ATRA BILIS PERCITA EST. } μελαγχολᾷ, inſanit. NULLA RES TAM DELIR. H. &c. } nulla res tam citò homines cōcinnat deliramentis delitos facit ſubintell. quàm atra bilis. IMPLICISCIER? } i. implicari, inuolui, ſubintellige iſtā atram bilē, ſeu inſaniam. SANA ET SALVA SUM } his duobus reſpondes totidem altera, quibus vti ſolent latini in diſceſſu, vale, & ſalue. TE HERI ME VIDISSE } me à te heri eſſe viſum. QUI HAC NOCTU, &c. } mutat numerum. debuerat enim dicere, ſeruato numero, qui hac noctu in portum aduectus ſum. ſubintelligendum fortaſſe eſt ibi, *me vidiſſe*, & Soſiam: vel legendum *nos vidiſſe*. Ego nihil muto. *hac noctu* autem pro hac nocte, iam à nobis obſeruatum. NOCTEM PERPETEM. } noctem perpetuam, ſuprà. Niſi item vnam, (noctem) verberatus quam pependi perpetem. ATQUE MEUM PEDEM HUC INTULI ETIAM, &c. } id eſt, neque huc in ædeis etiam ingreſſus ſum, poſtquam hinc cum exercitu profectus ſum inferre pedem in poſſeſſionem dixit M. Tull. oratione pro Cecinna, *ferre pedem*. Plautus noſter Menæchmis, *Propera Menæchme, fer pedem, confer gradum*. ibid. *Tu hoc poſt hunc diem pedem intrò non feres, ne fruſtra ſis*. & Virg. 2. Geor. *Ferte ſimul Faunique pedem, Dryadéſque puellæ*. VT CUM EXIBCITU, &c.] poſtquam cum exercitu, &c. NIHIL NE TE PUDET SCELESTA, &c. } hic verſus in ſuum locum reſtitutus eſt, cùm repertus eſſet in nonnullis codicib. antiquis, & à Nonio Marcello, vt Plautinus, & ex hac comœdia prolatus in verbo *ingredi*, quod

E ille interpretatur hoc loco *venire ſe oſtendere*. Sic autem legendum vt edidimus, *Nihilne*, vt ſit choreus, ſiue *Nilne*. SOMNIUM NARRAT T. } quod vidit in ſomnis narrat tibi: non rem geſtam. PRODIGIALI] prodigiorum depulſori, qui prodigia amolitur ἀποτρόπαιος παράδοξα prodigia, inquit Nonius, *dicta ſunt, quaſi porrò abigenda*. deinde hūc locum profert. AUT MOLA SALSA } farre toſto, qui ſale ſit conſperſus. ex Feſto in verbo immolare, quid ſit mola ſalſa, intelligere licet. Sic autem ille. *Immolare, eſt mola, id eſt, farre molito, & ſale hoſtiam perſperſam ſacrare*. COMPRECATAM OPORTUIT] oportuit te comprecatam eſſe Ioui prodigiali: id eſt, à Ioue prodigiali: vel Iouem prodigialem. Sic enim loquūtur Latini, cōprecari, & precari deos, non diis. dicunt etiam à diis precari. VAE CAPITI TUO] *væ capiti tuo, væ ætati tuæ*. vſitatæ Plauto malè precandi formulæ. *væ capiti tuo* enim, idem ferè valet, quod tibi eueniant mala: miſer ſis ætatem. dij tibi ſint irati. TUA ISTUC REFERT, SI CURAUERIS. } Reſpondet Alcumenæ Soſia plus nimio audaciter, vt ſeruus. iſtuc, quod mihi precaris è re tua eſt, & ad te pertinet potius, quàm ad me, ſi modò ea, quæ ad te attinent, curaueris. quod non ſolent facere inſani, aut inſanæ, qualis tu es. Alij quidam legūt, *niſi curaueris*, & hunc locum ſic explicant: iſtuc, quod mihi precaris, tibi eueniet potius, quàm mihi, niſi curaueris: id eſt, niſi huic malo occurreris, & niſi tibi proſpexeris. INCLEMENTER DICIT, } malè dicit. Sic ſæpenumero lo-

D. ij.

quitur Plautus, vt in Pſeud. *Cur inclementer dicis lepidus liberis?* Idem in Rud. *Aut qui inclementer dicat homini libero.* SI-
NE MALO] impunè. TACE TV] Tace tu Soſia. TV DIC.] tu Alcmena dic. CVM DILVCVLO?] ſic lo-
quuntur interdum Latini, cum prima luce, cum diluculo, pro prima luce, & diluculo M. Tull. de Off. 3.
Accurriſſe Romam, & cum prima luce Pomponij domum veniſſe dicitur. Idem lib. 4. epiſt. ad Att. *Metellus cum prima luce*
furtim in campum itineribus prope deuiis currebat. ILLE VT FVERIT PRAELIVM?] quomodo, vel quale illic fuerit
prælium? illi pro illic. quod & Camerarius notauit. alij libri tamen habent, *illud vt fuerit prælium.* id eſt, quale illud
fuerit prælium? TV TE IATIC.] tu ipſe iſto in loco dixiſti, &c. MIRVM QVIN TE ADVERS. D.] Ironia eſt. mi-
rum verò eſt, inquit, Soſiam non loqui aduerſus te, qui herus eius ſis, & qui eum malè mulcaris, ſi contra volunta-
tem tuam locutus ſit. proinde ac ſi dicat, non eſt illud mirum. Sic autè ſæpe loquitur. vt in Ciſtell. *Mirum quin grex*
venalium in ciſtella infuerit vnà. Idem in Aulul. *Mirum quin tua me cauſa faciat Iupiter Philippum regem, &c.* Idem in
Mercatore, *Mirum quin me ſubagitaret.* AVTVMAT] dicit? QVOQVE ETIAM] ἐκ παραλλήλου σχῆμα. TECVM CON-
SPECIO SIMVL] tecum ſimul. ſic infrà non longè. *neque iſtum vidi, niſi tecum ſimul.* ſic Horat. oda. 2. epod. *Non dulce*
ni tecum ſimul. QVIN NVNC M.] atqui nunc mulier, audiſne illum? EGO VERO] ego verò audio illum, & falſum
dicere audio. E... SIT] ob id tibi non credo, quia, &c. PVDINDE VT PR.] ita vt palàm loquor. VSVM ITA ANI-
MATVS FVI, ITAQVE N. S.] id eſt, eo animo fui, eóque nunc ſum, vt eam pateram tibi dono dem. QVID HOC
SIT HOMINIS?] Hæc ſecum Amphitruo de Alcumena. Quid hoc ſit homi. id eſt, quænam ſit hæc mulier, quæ talia
loquatur? PROFERTO FORAS] pleonaſmus, nam proferre, eſt foras ferre. QVIN TV IVBES ISTVM PRO CER-
RITA CIRCVMFERRI?] cur non iubes Alcumenam, tanquam inſanam, & à Cerere irata vexatam, luſtrari & pur-
gari? Cerriti, inquit Nonius, & Laruati, malè ſani, aut Cereris ira & laruarū incurſione animo vexati. Feſtus, Cerri-
tus, furioſus. Cerritus autem, & Cerriti ſcribendum, duobus r r. dicti enim ſunt Cerriti quaſi cereriti. i. à Cere-
re percuſſi, & ita apud Horat. imprimendum curaui, ſat. 3. li. 2. *Cerritus fuit, an cōmota crimine mentis Abſoluet hominē?*
M. Tull. li. epiſt. 8. ad Att. epiſt. 5. *Nunquā autē cerritior fuit, quàm in hoc negotio.* Sic enim legēdum eſſe vidit Simeon
Boſius, non vt vulgò, *certior fuit.* Circūferre autem pro luſtrare, verbum eſt antiquū, & pontificale, vt notat Seruius
ad illum verſum Virg. Æneid. 6. *Idem ter ſocios pura circumtulit vnda* περιάγειν dicunt Græci. Quā de re legendus &
Macrob. lib. 3 cap. 1. ÆD. QVIN FACTO OPVS EST] ædepol, certè facto eſt opus. LARVARVM PLENA EST] lar-
uata eſt. idem in Aulul. *Laruæ hunc, atque intemperiæ, inſaniæq; agitant ſenem.* Idem in Capt. *Laruæ ſimulant virum.* Laruæ,
ſunt manes, qui corporibus delectati poſt mortem deprauantur in corporibus, & terrent imbecillos, atque alicuius
culpæ ſibi conſcios, alio nomine lemures appellantur. Aliter laruæ, ſunt noxiæ inferorum vmbræ, ſeu animæ, quæ
& lemures appellantur. CEDO MIHI] da eam mihi. Theſſalam alloquitur. AGE, ADSPICE HVC SIS]
nunc Amphitruonem affatur, age, inquit, adſpice huc, ſi vis nunciam. TV QVI, Q. F. INFIT] tu qui ea inficiaris,
quæ facta ſunt. QVA DONATVS ILLIC?] qua donatus es illic? PRAESTIGIATRIX] præſtigiatores dicti ſunt à
præſtigiis: præſtigiæ, à præſtingo: quòd præſtigiatores, oculorum aciem ſpectatoribus præſtingentes, id eſt, obſcu-
rantes, atque, vt ita dicam, obtenebrantes, faciant vt ea videantur, quæ non ſunt. Idem Aulul. *Ego edepol te, præſtigia-*
tor, miſerum iam accipiam modo. Idem Pœn. *Præſtigiator, hic quidem pœnus probus eſt.* Eſt autem hic dilemma. ſic enim
argumētatur Soſia, Aut hæc mulier præſtigiatrix eſt, aut patera in hac ciſtula debet eſſe. SOLVE] reſigna. erat enim
obſignata. in obſignationibus autem maximè tabellarum, ſeu epiſtolarum, linum adhibebatur. Cice. Cat. 3. *At ne*
longum ſit, Quirites tabellas proferre iuſſimus, quæ à quoque dicebantur datæ primùm oſtendimus Cethego: ſignum cognouit.
nos linum incidimus, &c. Plaut. Bacchid. *atque effer citò.* PI. *Quid?* CH. *ſtilum, ceram & tabellas, & linum.* Suetonius in
Nerone, *Aduerſus falſarios tunc primùm repertum ne tabulæ, niſi pertuſæ, ac ter lino per foramina traiecto obſignarentur.* &
lib. Inſtitut. iuris ciuilis 2. titul. de pupil. ſubſtitut. *Illam autem ſubſtitutionem per quam ſi heres extiterit pupillus, & intra*
pubertatem deceſſerit, ſubſtitutus vocatur: ſeparatim in inferioribus partibus ſcribere eámque partem proprio lino, propriáque
cera conſignare. RES GESTA EST BENE] hoc ad ea, quæ ſequuntur pertinet, hoc modo, res bene geſta eſt: id eſt,
bene habet, & bene proceſſit, quia ex ſimplicibus, gemini, & duplices facti ſumus. CONGEMINAVIMVS] gemini
facti ſumus. VIDESIS] vide ſi vis. DELIRANTES] deliros. POSTVLAT] ἀξιοῖ æquum putat. OPVS MI. EST
ISTVC EXEQ.] opus eſt me iſtuc, quod dicis, exquirere. non credam tibi ita eſſe, niſi re probaris. AT CVM CRV-
CIATV IAM, NI. APP.] at niſi patera comparet, non iam impunè feres: ſed id fiet magno cum tuo malo. crucia-
beris iam niſi patera extat. QVI ME ROGAT.] is, qui me rogat, mihi dedit. ME CAPTAS] Tu Amphitruo, mihi
inſidias comparas, me capere ſtudes. TV QVOQVE] etiam tu Soſia. HVIVS] Alcumenæ. TETVLI] tuli. ſic ſuprà
tetulit antiquum pro tulit. ACCVBVISTI] priuſquam menſæ accumberent, lauabant veteres maximè peregrè ve-
nientes. COENA APPOSITA EST] id eſt, dapes in cœnam appoſitæ ſunt, ſic in Trinummo, *Appoſita ſit cœna, po-*
pularem quam vocant. IN EODEM] reſponſio per tautologiam. ſic in Capt. *meum gnatum?* ER. *tuum gnatum.* ſic Te-
rent. Heautont. *ſolus?* M. *ſolus.* Cicero epiſt. ad Att. lib. 7. *Coronatus Quintus noſter Parilibus? Parilibus* auctor Pria-
peioi. *licet indignere ſiráque. Propter eius, dicas, hoc ego? propter eius.* DORMITARE] dormire velle, ſeu potius ſemi-
ſomnem eſſe, & parum abeſſe, quin dormires. Hora. epiſt. ad Piſones, *Telephe, vel Peleu, malè ſi mandata loqueris, Aut*
dormitabo, aut ridebo. MENSA ABLATA EST] menſæ veteribus cœnaturis ſtatuebantur: ſeu apponebātur vt in Aſin.
pueri menſam apponite. cœnatis remouebātur. Virg. lib. 1. Æne. *Poſtquam exempta fames epulis menſæq; remotæ.* Hom.
αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο. id eſt, modò deſierat comeſſe, & bibere, etiam tunc
menſa erat appoſita. AD MORTEM DEDIT] interemit. ſic dictum dare ad mortem, vt alibi ab eodem dare ad
languorem, dare ad cruciatum, dare ad carnificinam, & ſimil. Etiam M. Tullius in cruciatum dari dixit in oratione
pro Roſcio Am. Virgil. lib. Georg. 4. *cum, ne prodigus obſit dedi necis.* QVID IAM? AMABO] lego qui eum? amabo. Na
me appella] ac mecum loquere. Horat. ſat. 3. lib 1. *vt fortè legentem, Aut tacitum Appelles.* QVIA PVD. H. VI-
TIVM ME HIC ABS. EST ADD.] quia ſtuprum huic mulieri vxori meæ, me abſente. Hic eſt oblatum, quia
vxor mea me abſente. Hic vitiata & impudicata eſt. EX TEO AVDIO?] ex te audio? VIR EGO TVVS SIM?]
libri duo veteres ex noſtris habent, vir ego tuus ſum? ſic Terentius Hecyra, *Vir ego tuus ſim? tu virum me, aut homi-*
nem deputas adeo eſſe? NE ME APPELLA FALSO N.] ne me appella virum tuum: quod cùm facis, falſò, & falſo no-
mine me appellas. HAERET HAEC RES] id eſt, hæc res expediri nō poteſt, hæc res inexplicabilis eſt, hæc res du-
bitandi, & ſtupendi, cauſam præbet ...... ſiquidem, qui vir antea erat, factus eſt mulier
ex viro. Hoc eo dicit, quod dixerat Amphitruo, ne me appella virum tuum falſo nomine, quaſi dixiſſet, noli me
appellare virum, ſed fœminam. Sic locutus eſt in Pſeudolo, *Nunc homo in medio luto eſt. Nomen neſcit: hæret hæc res.*
SIQVIDEM HIC IAM MVLIER FACTV'ST EX VIRO.] Sic legendum, & ita habet vnus ex noſtris libris ve-
teribus. Nam altera ſcriptura, *ſiquidem hæc iam mulier facta eſt ex viro,* ferri non poteſt. Pertinent autem hæc ad ea,
quæ dixit Amphitruo. *vir ego tuus ſum?* quæ ita ſeruus Soſia accipit, quaſi Amphitruo dicere voluiſſet, ſe mulierem
eſſe, non virū, cùm hoc ſenſiſſet, ſe non eſſe coniugē Alcumenæ, quæ ſe cū alio viro corpus ſuū copulaſſe fateretur.
QVID EGO FECI, QVA ISTHAEC PROPTER, &c.] quid ego feci, propter quod iſta dicta dicantur mihi abs te?
qua iſthæc propter, tmeſis pro quapropter iſthæc. TVTE EDICTAS FACTA TVA] tu ipſa tua facta clarè dictas,
atque

A atque exponit.quidam legi volunt *dictas*, pro crebrò dicis.ſed ego nihil muto. Nam & libri veteres ſic habent, vt edidimus,& alibi eodem verbo ita vſus eſt.vt in Epid. *Rem tibi ſum elocutus omnem Chæribule, atque admodum Meorum merorum, atque amorum ſummam edictam tibi.* QVID DELIQVERIS?} quid peccaris? *delinquere*, inquit Feſtus, *eſt prætermittere, quod non oportet præterire. Hinc delicta, & delicta.* TECVM FVI?} tecum rem habui? ἐμὶ συγγέγονα·cum viro eſſe dictum honeſte & Græcorum more, pro cum viro commiſcere,& rem habere, τῷ ἀνδρὶ συνεῖναι. Hinc *συνουσία*.& *συνουσιάζειν*. SALTEM TVTI. SI PVD. EG. R. M.} qui pecunia, aut re aliqua, quæ pondere, numero, menſura cõſtet, egent eã ſumere mutuò ſolent. Hac ratione Alcumenã ſignificans Amphitruo eſſe impudentẽ, iubet pudorem, cuius indigent, ab alia fœmina pudente & pudica, mutuũ ſumere. QVOD TV INSIMVLAS} quod tu me admiſiſſe inſimulas: cuius tu me arguis: cuius tu me accuſas: quod tu mihi obiicis. de hoc verbo ſupra. NOSTRO GENERI NON DECET} noſtrũ genus non decet. verbũ *decet*, iunxit datiuo, more veterũ, & Græcorũ. Sic infrà eadẽ com. *ornatũ ea pũ. qui potu decet*. i. qui potos decet. Sic Terent. An. *Hæc primum vt fiant, deos quæſo, vt vobis decet* &c. vbi notat Donat. Græce dixit, πρέπει ὑμῖν. Idẽ Terẽt. ib. *Immo hercle ita nobis decet*. vt notat idẽ Donat. *Antiqui ſi addebant ſtatim verbum, nos decet facere, nos decet dicere, dicebant: ſi non addebant, nobis decet*. A. Gellius, antiquitatis imitator, li. 9 cap. 15. *Improbus adoleſcens, & præfotur arrogantiæ, & elatius, quàm etati eius decebat.* IMPVDICITIAE CAPTAS,} impudicitiæ conuincere ſtudes: in impudico facinore deprehendere conatis. COENAVI EGO, &c.} cœnauíne ego, vel an cœnaui ego

B .i. nonne cœnaui ego, &c. notandum hanc interrogationem *cœnauíne ego*, vel an cœnaui ego, poſtulare reſponſionem aientem. qua de re in commentariis Lucretianis, & item alibi. IN PORTV PERSICO} ſuprá, *Nam noctu hac ſoluta eſt nauis noſtra è portu Perſico.* ASSENTIANT} approbent. QVID TESTICVLARE?} *teſticulare*, inquit Feſtus, *eſt iumentis maribus fœminas, vel fœminas mares admouere.* Sed hoc loco teſticulari aliud ſignificat, & tamẽ iocus eſt ex ambiguo. Nam quia dixerat Alcumena ſe teſtes habere, qui approbarent, quod diceret. & eãdem vocem iterarat, idcirco Amphitruo ludens in voce ancipiti, & ambigua *teſtes*, quæ interdum ſignificat parteis virilitatis teſteis, rogat eam, quid teſticuletur, id eſt, quamobrem teſticulos toties commemoret ac prædicet. ENIM VERO SAT EST] quid teſteis mihi narras? quid teſteis tibi adeſſe prædicas? nam ſi vnum teſtem habeas, ſat eſt. etiam hic ſermo ambiguus eſt, ſignificat enim, vni fœminæ pudicæ, vnum verum ſatis eſſe. enim autem hic præponitur, quod non eſt inuum: & exempla in indice collecta reperientur. NEC NOBIS PRAESENTE, &c.} præſente & abſente nobis dixerunt veteres, pro præſentibus, & abſentibus nobis: vt docet Nonius in verbo *abſente*, & hunc verſum teſtem producit. idem in verbo præſente, *Præſente*, inquit, id eſt, coràm, vel præſentibus. Pomp. Syris, *Quidam apud forum præſente teſtibus mihi vendidit.* Sic Terent. Eunucho. *Neſcio quod profectò abſente nobis turbatum eſt domi.* vbi notat Donatus, *aut ſubdiſtinguendum eſt, & ſubaudiendum me, aut ἀρχαϊσμὸς figura eſt, abſente nobis pro abſentibus nobis.* Pompo *ſine ergo iſtuc præſente amicum interrenam.* Varro in Marc. *id præſente legatis omnibus, exercitu pronuntiat.* TVAM REM CVRET} vxorem tuã ſubigat.

C MVNVS FVNGATVR.} tuas parteis agat, tuo munere fungatur, id eſt, vxorem tuam permolat. idem dicit fungi munus dixit non vno loco Plautus in Aſin. munus adoleſcẽtuli fungare in Caſin extr. *Sed ecquis eſt, qui homo munus velit fungier pro me?* Terent. Heaut. *Proinde quaſi nemo ſiet, ita tute aſtentè illorum officia fungere.* SVBDITIVO} ſubditiuo, ſuprà Amphitruo ſubditiuus. eccum exit foras. FRVSTRATVR} in fraudem impellit, inducit, decipit. fruſtra habet, licet etiam interpretari, faſcinat, βασκαίνει: quod & Simeoni Boſio videtur. SVPREMI} ὑψίστου. ET MATREM FAM. IVN.} quid interſit inter matronam, & matrem familiæ, docent Nonius, & Seruius lib. 11. Æneid. Porro Iuno præeſt coniugiis. ex quo γαμήλιος dicitur notat Seruius ad illum locum Æneid. 4. *Diis equidem auſpicibus reor, & Iunone ſecunda.* dicitur & iugalis eadem ratione, nempe propterea quòd iugum imponebatur viro, & fœminæ, matrimonio coniungendis. quò ſpectans dixit ibidem Virg. *Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.* dicitur & pronuba, dicitur & Lucina, quia præeſt partubus. VEREAR, ET METVERE} vereri vt matrem & propitiam: metuere, vt dominã. ſuprà in prologo, non longè à principio, *Vereri vos ſe, & metuere.* Non erit inutile legere de his vocabulis Platonem in Euthyphrone, vbi Socrates diſputat aduerſus Poetã quendam, qui dixit, ἵνα γὰρ δέος ἔνθα καὶ αἰδώς. EXTRA VNVM TE} Præter vnum te. CONTIGIT} id eſt, attigit, contrectauit ex quo contactus. IMPVDICAM FACERET} vno verbo, impudicaret Feſtus, *impudicatum, ſtupratum, impudicum factum*. MVLIER ES AVDACTER IVRAS.} ſic Propertius de puellis, lib. 2. eleg. 18. *Sed non tam ardens culpa eſt, neque crimina talia. Quàm toties ſanctos non habuiſſe deos. Hoc perdit miſeras, hoc perdidit antè puellas. Quidquid iurarunt, ventus & vnda rapit.* Sic Tibullus eleg. 4. lib. 1. *Nec iurare time Veneris periuria venti Irrita per terras, & freta ſumma ferunt.*

D DECET AVDACEM ESSE CONFIDENTER, &c.} profert hunc locum Nonius in verbo *exulido*. PROTERVE} contumaciter perſeueranter, pertinacirer, conſtanter. VERAS} non factis. NON EGO ILLAM MIHI DOTEM, &c.} ſic Horat od. 24. lib. 3. *Dos eſt magna parentium virtus, & metuens alterius viri Certo fœdere caſtitas.* Sic noſter Plautus Aulul. *Dum modò morata rectè veniat, morata eſt ſatis.* ET SEDATVM CVPIDINEM} & compreſſam libidinem. TIBI MORIGERA, &c.} tibi obſequens. Sic Lucretius lib. 4 *Morigeriſque modis, & mundo corporis cultu.* EXAMVSSIM} id eſt, examinatè ad regulam, vel coagmentatum. Eſt enim amuſſis regula fabrorum, quam architecti cùm opus probant, rubrica illinunt. Sic Nonius & hunc locum profert. DELINITVS EVM PROF.} delinitus hoc loco, valet, mente alienatus, vt Nonius interpretatur, hunc locum proferens. profert & illud ex Titinnio, *verùm enim dotibus deleniti, vltrò etiam vxoribus ancillantur.* Sic θέλγειν, quod vulgo valet delectare, ſeu κηλεῖν, interdum, vt apud Homerum, ſignificat, decipere, & de ſtatu mentis deturbare, & à recta ratione alienare. VT ME QVI EVM NESC.} id eſt, vt qui ſim ego, neſciam. CAVE SIS NE TV TE VSV PERD.} caue ſi vis, ne te vſu perdideris. ſic dictum vſu perdere, vt vſu capere, & vſu facere ſuum: quod poſtremum ſuprà vſurpauis. Quemadmodum vſu quæruntur rerum dominia, ita & vſu amittuntur. locatur autem ſeruus ex eo, quòd Amphitruo ſe, qui ſit, negarat ſcire. INQVISITAM} non quæſitam, non exquiſitam ἀνεξέταστον, ἀνεξήτητον, inexploratam.

E AMITTERE} dimittere, omittere, relinquere. ſic loquitur infrà eadem comœd. *Nam me, quàm illam quæſtionem amittere mortuum ſatius eſt.* ME LIBENTE} me non repugnante, neque inuito, ſed voluptatem ex eo, quod facies, capiente. Cic. lib. epiſt. ad Att. x. *me libente eripies mihi hunc errorem.* idem de lege Agraria, *quam dignitatem ego & ſi libente illo, tamen abſente illo per vos conſecutus ſum.* Idem lib. 13. epiſt. ad famil. *tantum vt facilem ad te aditum habeat. quæ æqua poſtulabit, vt libente te impetret*, &c. NVNQVID CAVSAM DICIS, &c.} num recuſas, quin hoc matrimoniũ ſoluatur, & dotem amittas? vel ſic. num quam cauſam affers, quamobrem hoc matrimonium ſolui non debeat, & tu dotem perdere non debeas? NVLLA CAVSA EST} quin mulier matrimonio, & dotem amittam. CONVENIT} conuenit inter nos pactum inter nos conuentum eſt, ὡμολόγηται. DVC HOS} duc hos captiuos intrò. NVNC QVIDEM PRAETER N. N.} nunc quidem ſoli ſumus. itaque licet tibi ſine periculo, & ſine metu arbitrorum, ac teſtium dicere. Hæc Soſia ad Alcumenã. metuens ſibi fortaſſis à ſimulato illo Soſia, à quo malè mulcatus fuit. hunc locum profert Nonius in voce *ſeriò*. vbi ſerium interpretatur triſte, ſeuerum, & quaſi ſine riſu, & ioco. ABEO} iocus ex ambiguo. nã qui manumittuntur, abire à dominis iubentur. ECQVIS} num quis. SIC ME INSIMVLARE FALSVM, &c.} ſubintelligendum fortaſſis eſt feciſſe, aut admiſiſſe. alioqui vſitatius erat ita loqui, ſic me inſimulare falſi facinoris mali. Licet etiam ſic explicare, inſimulare me, id eſt, inſimulare in me, quod eſt, mihi obiicere, & in me confingere falſum facinus, tam malum. infrà in Aulul. *non iſtuc, quod tu inſimulas.*

ACTVS TERTIVS. A

IVPITER.

EGo ſum ille Amphitruo, cui eſt ſeruus Soſia,
Idem Mercurius qui fit, quando commodum'ſt,
In ſuperiore qui habito cœnaculo.
Qui interdum fio Iuppiter, quando lubet.
Huc autem qom extemplò aduentum apporto, illico
Amphitruo fio, & veſtitum immuto meum. B
Nunc huc honoris veſtri venio gratia,
Ne hanc inchoatam tranſigam comœdiam.
Simul Alcumenæ, quam vir inſontem probri
Amphitruo accuſat, veni vt auxilium feram.
Nam mea ſit culpa, quod egomet contraxerim,
Id Alcumenæ ſi innocenti huic expetat.
Nunc Amphitruonē memet, vt occœpi ſemel
Eſſe aſſimilabo, atque in horum familiam
Fruſtrationem hodie hic iniiciam maximam.
Pòſt igitur demum faciam res fiat palàm,
Atque Alcumenæ in tempore auxilium feram. C
Faciàmq; vt vno fœtu, & quòd grauida eſt viro,
Et me quòd grauidaſt, pariat ſine doloribus.
Mercurium iuſſi me continuò conſequi,
Si quid vellem, imperarem: nunc hanc alloquar.

QVanoo commoovm'st} quando lubet: quando mihi vidétur. de hoc ſuprá. In svperiore qvi habito coenacvlo.} locus ex ambiguo. Nam vel ad verū Iouem referri poteſt, quem in cælo Poëtæ dicunt habitare: quod hic ſignificarus per ſuperius cœnaculum: vel ad hiſtrionem qui perſonam Iouis ſuſtinet: qui fortaſſis erat pauperculus, neque habebat domum ſuam, in qua habitaret, ſed alienam conducebat, & eius quidem partem ſuperiorem, tegulíſque proximam: talem locum ſolet appellare Homerus *ὑπερῷον*, ſeu *ὑπερῷα*: hoc eſt poſtremum, vel ſupremum tabulatum. Turnebus refert ad hiſtrionem pauperculum tãtùm, qui Iouis perſonam gerit. qvom extemplo} id eſt, cùm primùm, ſimulatque. Adventvm apporto} aduenio. Sic Lucret. lib. 4 dixit, *adfigere adhæſum*, pro adhærere. Ne hanc inchoatam trans. com.} hoc eſt, vt quidam explicant, ne hanc comœdiam imperfectam relinquam. ſed melius hoc modo, ne hanc comœdiam nondum ſuis partibus abſolutam, & modo inceptam, finiam, atque abſoluam. oe ſtatim in principio comœdiam peragam. Nonnulli ſic legunt, Ne *hanc moratam tranſigam comœdiam*. ſed errant. nam, vt taceam, quòd id faciunt ex ingenio, ac libidine, verſus vitioſus eſt. Insontem} innocentem. Probri} ſtupri, flagitij. Contraxerim} commiſerim. Id alcvm. si innocenti hvic expetat.} ſi in hanc Alcumenam innocentem redundet, recidat, transferatur. ſic ſuprà non ſemel. Frvstrationem} errorem mentis. ſic dictum iniicere fruſtrationem, vt iniicere metum, telum, tragulam, vngulas, & ſimil. quæ ſuo loco cognoſcentur. Faciam res fiat palam} faciam vt res pateat, ſeu patefiat. Vno foetv} vno fœtu. Viro} à viro, nam aliter ſuprà dixit, *non eſt puero grauida, ſed infirma*. Et me q.} Et quòd à me gr. Sine doloribvs} *ἄνευ ὠδίνων*. Si qvid vellem, imperarem} id eſt, vt, ſi qoid vellem, ei imperarem. legendum potius eſt, Si fortè aliquid vellem imperare. D

ALCVMENA, IVPITER.

AL. DVrare nequeo in ædibus, ita me probri,
Stupri, dedecoris, à viro argutam meo? E
Ea quæ ſunt facta, infecta refert, ac clamitat.
Quæ neque ſunt facta, neque ego in me admiſi, arguit.
Atque id me ſúſque déque eſſe habituram putat.
Non ædepol faciam, neque me perpetiar probri
Falsò inſimulatam: quin ego illum aut deſeram,
Aut ſatisfaciat mihi, atque adiuret inſuper
Nolle eſſe dicta quæ in me inſontem protulit.
IVP. Faciendum eſt mi illud, fieri quod illæc poſtulat,
Si me illam amantem ad ſe ſtudeam recipere.

Quando

A Quando ego quod feci,id factum Amphitruoni obſuit.
Atque ille dudum meus amor negotium
Inſonti exhibuit:nunc autem inſonti mihi
Illius ira in hanc & maledicta expetent.
AL. Et eccum video illum qui me miſeram arguit
Stupri,dedecoris. IVP. Te volo vxor colloqui.
Quónam ted auertiſti? AL. ita ingenium meum eſt,
Inimicos ſemper oſa ſum obtuerier.
IVP. Eia autem inimicos. AL. ſic eſt,vera prædico,
Niſi etiam hoc falsò dici inſimulaturus es.
B IVP. Nimis verecunda es. AL. Potin' vt abſtineas manum?
Nam certò ſi ſis ſanus,aut ſapias ſatis,
Quam tu impudicam eſſe arbitrare & prædicas,
Cum ea tu ſermonem nec ioco,nec ſerio
Tibi habeas,niſi ſis ſtultior ſtultiſſimo.
IVP. Si dixi,nihilo magis es,neque eſſe arbitror.
Et id huc reuorti,vti me purgarem tibi.
Nam nunquam quicquam meo animo fuit ægrius,
Quàm poſtquam audiui red eſſe iratam mihi.
Cur dixiſti?inquies,ego expediam tibi.
C Non ædepol quò te eſſe impudicam crederem:
Verùm periclitatus animum ſum tuum,
Quid faceres,& quo pacto id ferre induceres.
Equidem ioco illa dixeram dudum tibi,
Ridiculi cauſſa,id hunc rogato Soſiam.
AL. Quin huc adducis meum cognatum Naucratem?
Teſtem quem dudum te adducturum dixeras
Te huc non veniſſe. IVP. ſi quid dictum eſt per iocum,
Non æquum eſt id te seriò præuortier.
AL. Ego illud ſcio quàm doluerit cordi meo.
IVP. Per dexteram tuam te Alcumena oro,obſecro,
D Da mihi hanc veniam,ignoſce,irata ne ſies.
AL. Ego iſtæc feci verba virtute irrita:
Nunc quando factis me impudicis abſtines,
Ab impudicis dictis auorti volo.
Valeas,tibi habeas res tuas,reddas meas.
Iuben mi re comites? IVP. ſanan es? AL. ſi non iubes,
Ibo egomet,comitem pudicitiam duxero.
IVP. Mane,arbitratu tuo iuſiurandum dabo,
Me meam pudicam eſſe vxorem arbitrarier.
Id ego ſi fallo,tum te ſumme Iuppiter,
Quæſo Amphitruoni vt ſemper iratus ſies.
E AL. Ah propitius ſit potius. IVP. confido fore.
Nam iuſiurandum verum te aduerſum dedi.
Iam nunc irata non es. AL. non ſum. IVP. bene facis.
Nam in hominum ætate multa eueniunt huiuſmodi
Capiunt voluptates,capiunt rurſum miſerias.
Iræ interueniunt,redeunt rurſum in gratiam.
Verùm iræ ſi quæ fortè eueniunt huiuſmodi
Inter eos,rurſum ſi reuentum in gratiam eſt,
Bis tanto amici ſunt inter ſe quàm prius.
AL. Primùm cauiſſe oportuit ne diceres,

Verùm eadem,ſi idem purgas,mihi patiunda ſunt. A

IVP. Iube verò vaſa pura adornari mihi,
Vt quæ apud legionem vota voui,ſi domum
Rediiſſem ſaluus,ea ego exoluam omnia.

AL. Ego iſtuc curabo. IVP. euocate huc Soſiam
Gubernatorem,qui in mea naui fuit,
Blepharonem arceſſat,qui nobiſcum prandeat.
Is adeò impranſus ludificabitur.
Quum ego Amphitruonem collo hinc obſtricto traham.

AL. Mirum quid ſolus ſecum ſecretò ille agat.
Atque aperiuntur ædes,exit Soſia. B

DVRARE} καρτερεῖν. Terent.in Adelph.Non hercle hic quidem durare quiſquam,ſi ſic fit,poteſt. Plautus item rum Menæchm. *verùm venero hic non poſſum,neque durare vllo modo.* ITA ME PROBRI STVPRI, DED. &c.} ſubintellige patiar?vel par eſt?conuenit?verum eſt?æquum eſt? & ſimil. Quod loquendi genus vſurpari ſolet in conqueſtionibus,& indignationibus. Lucret.lib.2. *Nónne videre, Nil aliud ſibi naturam latrare,niſi vt,cum corpore ſeiunctus dolor abſit, mente fruatur Iucundo ſenſu,cura ſemota,metúque?* Horatius epod.Od.8. *Rogare longo putidam te ſeculo, Vires quid eneruet meas?* Ad quem locum plura. ARGVTAM} accuſatam,inſimulatam. INFECTA REFERT,&c.}renunciat,& clamitat ea non eſſe facta,quæ facta ſunt. SVSQVE DEQVE HABITVRAM} leuiter laturam.pro nihilo habituram:neglecturam: ἀδιαφορήσειν. lege A.Gellium lib.16.cap.9.Feſtus tamen ſuſque déque interpretatur,plus minúſve. ATQVE ADIVRAT INSVPER, NOLLE ESSE D.] Satisfactionis formula. Erat enim hoc in more poſitū apud veteres illos Romanos,vt ſiquis alterum verbo aut facto læſiſſet,is iureiurando interpoſito, ei ſatisfaceret, hoc modo: indignum eum eſſe illa iniuria.& nolle ſe id quod fecerit,eſſe factum. ſic Terent.Adelph.*Ego veſtra hac nolim,nollem factum:iuſiurandum dabitur,eſſe te indignum iniuria hac.* POSTVLAT.} ἀξιοῖ. SI ME ILLAM AMARE STVD. REC.}ordo eſt,ſi ſtudeam illam recipere me amantem.id eſt,ſi velim me amantem ab illa recipi. NEGOTIVM INSONTI EXHIBVIT} πράγματα παρέσχε τῷ ἀναιτίῳ, negotium innocenti faceſſiuit, inſonti autem, videlicet Amphitruoni. NVNC AVTEM INSONTI.} Nunc autem Amphitruonis ira, & maledicta in Alcumenā, mihi inſonti expetent,id eſt in me,qui Alcumenæ non fui iratus,neque maledixi, recident & redundabunt, maledicta quæ Amphitruo coniecit in Alcumenam,facient vt Alcumena offenſa,me,qui nihil dixi,quod eam moderet, recipere nolit. Quidam hic legi volunt,*nunc autem ſonti*,&c. Iouem ſontem eſſe dicentes, quod ab eo hæc omnia contracta ſint. Ego nihil muto. TE VOLO VXOR CONLOQVI} tecum volo,vxor,loqui.te conloqui dictum, pro tecū loqui,vel pro te alloqui. TED ADVORTISTI?}te aduertiſti à me?ſubintell. ITA INGENIVM MEVM'ST} tale ingeniū meū eſt,tali ingenio ſum.hac de re ſuprá. OSA SVM.} Nonius *oſa ſum,odi*.deinde profert hunc verſum. profert & Priſcianus lib.11. OBTVERIER}contra intueri:rectis oculis aſpicere. ECA AVTEM, INIMICOS} ecce verò,rectè factum,& rectè dictum,te ſemper odiſſe inimicos tuos obtueri.At ego non inimicus,ſed vir tuus ſum. VERA PRAEDICO}cùm dico me inimicos meos ſemper odiſſe obtueri:vel te inimicum eſſe meum. NIMIS VERECVNDA ES,}profert hunc locum Nonius in voce *verecundum*,& verecundam interpretatur confidentem,audacem.in quo eum falli puto:neque hoc mihi vllo modo probari poteſt: verecundus enim nunquam aliud ſignificat,quàm quòd origo,& veritas nominis indicant,nempe pudentem,eúmque qui natura vereri, aut verecundari ſolet. Idcirco autem Iupiter Alcumenam nimis verecundam dicit,quòd,cùm ſe inimicos ſuos obtueri ſemper odiſſe dixiſſet,faciem à viro ſuo auertiſſet,tanquam inimico, aut alieno. Quòd ſi cui hoc minus placeat, reperiat aliquid melius. Omnino locus mihi quoque ſuſpectus eſt:& aliquando legendum putaui, *Nimis iracunda es*.quamuis libri reclament. Veruntamen nihil auſim mutare. POTIN VT ABST. MAN.} potiſne es, ſeu poteſne facere, vt me non tangas? vt manum tuam procul à me contineas? Hic Iupiter blanda manu Alcumenam attrectarat, &, vt loquitur Plautus noſter,palpo percuſſerat,quod iniquo animo fert Alcumena, vt Amphitruoni irata. SI DIXI NIHILO MAGIS ES: NEQVE ESSE ARB.} non continuò ſi dixi te eſſe impudicam, impudica es: neque te arbitror talem eſſe.vel ſic,nō propterea impudica es,quamuis te eſſe dixerim. ET ID HVC REVORTI,&c.} id eſt, Et propterea huc reuerti &c.*id*,id eſt,propter id. ÆGRIVS} moleſtius,λυπηρότερον. TED ESSE IRATAM M.} te eſſe iratam mihi. EGO EXPEDIAM TIBI} ego id,de quo quæris,hic tibi diſſoluā. NON AEDEPOL QVO TE ESSE IMP.&c.} non ædepol eo dixi,quòd te impudicam eſſe crederem,ſed periculum animi tui facere volui,quid factura eſſes,&c. experiri volui,quid animi haberes,& quid factura eſſes.animum tuum tentaui,quid facere parares, &c. ET QVO PACTO ID FERRE INDVC.} id eſt,& quo pacto id ferre animum induceres. RIDICVLI CAVSA} riſus mouendi cauſa. QVIN H.}cur non huc add. SERIO PRAEVORTIER} ſeriò potius accipere,ſeriò ante capere,& præoccupare. QVAM DOLVIT ET CORDE MEO} quantum dolorem animo meo incuſſeris. ex dolore cordis natum nomen cordolium:quo non ſemel vtitur noſter Plautus. EGO ISTHAEC FACI VERBA VIRT. IRR.} ego iſta maledicta mea temperantiā refutaui. & inania reddidi.vel ſic.ego pudicitia & temperantia perfeci,vt maledicta tua ſint imbecilla,atque inania, neque quicquam me lædant Tale eſt illud Ciceronis pro Q.Roſ.com œdo, *Nónne vt ignis in aquam coniectus continuò reſtinguitur, & refrigeratur:ſic falſum crimen impuriſſimam & caſtiſſimam vitam collatum ſtatim concidit,& reſtinguitur?* & illud Horatij.ſer.1.lib 2.*tamen me Cum magnis vixiſſe inuita fatebitur vſque Inuidia & fragili quærens illidere dentem, Offendet ſolido.* NVNC QVANDO FACTIS IMP. ABST} id eſt. Nunc, quādo me à factis impudicis abeſſe,& alienam eſſe confiteris,&c. AB IMP. DICTIS AVORTI V.} vt ab impudicis factis abſum,quod fateris,ita ab impudicis dictis abeſſe volo.id eſt. nolo audire dicta impudica, quibus tu aureis meas verberaſti,quandoquidem à flagitiis.& factis impudicis,pura & vacua ſum. VALEAS, TIBI HAB. R.} verba quibus vtebantur vir & vxor cùm inter viuos certa de cauſa ſoluebatur matrimonium, cúmque alter ab altero diuertebatur. Caius Iuriſcon.titulo de.diuortiis & repudiis lib.xxiiij.digeſt. In repudiis & renuntiationibus cōprobata ſunt hæc verba, *Res tuas tibi habeto.item hoc,tuas res tibi agito.* M.Tull Phil pp.2. *Mimam illam ſuam ſuas res ſibi habere iuſſit ex xij.tabulis:Claues ademit,exegit.al foráſque exegit.* lex xij.tabularum, *Si vir ab vxore diuortit, vxori res ſuas ſibi habere iubeto, eique claueis adimito.* ARBITRATV TVO IVSIVRANDVM D.} dabo tibi iuſiurandum, ita vt arbitraberis,id eſt,ſtatues concipiendum. Crebro vſurpatur à iuriſconſultis,*arbitratu boni viri.* exempli cauſa. Celſus titulo de legatis 3.cap.4. *Si filiæ pater dotem arbitratu tutoris dari iuſſiſſet: Tubero proinde hoc habendum ait, ac ſi bono*

C D E

beni viri arbitratu legatum ſit. IO EGO SI FALLO,&c.} Iuriſiurandi formula. *ſi ſciens fallo,* &c. M.Tull.epiſt.1. li.7. ad Famil. *iurare cùm capiſſes, vox cum deficeret in illo loco, ſi ſciens fallo,* ſuprà. *Quid ſi fallis? M. Tum Mercurius Soſiæ iratus fiet.* AN PROPITIVS SIT POTIVS.} Plautus deſcribit matronam pudicam, & viri amantem, ſeu *γλυκυθυμον*: quæ quamuis e merito iraſa ſit, non vult tamen eum habere ſibi Iouem iratum, ſed propitium potius: & quæ paulò antè iracundia ardebat, nunc ſubito placatur. IRAE INTERVENIVNT.} ſic Terent. in Eunucho. *In amore hæc omnia inſunt vitia: iniuriæ, Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ, Bellum, pax rurſum.* SI REVENTVM IN GRATIAM EST} ſi reditum eſt in gratiam. BIS TANTO AMICI SVNT,&c.} id eſt duplo fiunt inter ſe amiciores, quàm prius. Sic Terent. Andr. *Amantium iræ, amoris redintegratio eſt.* Quanquam Plautus non de amantibus tantùm, verùm de omnibus loquitur, inter quos graui aliqua ſimultas, aut certè ira interuenit, quo minus vera fortaſſe videri poſſit ſententia. Nam amico in gratiam reuerſo, ſunt qui negant fidem habendam eſſe. Alij contrà ei qui in gratiam cum inimico redierit accuratè videndum eſſe exiſtimant, ne parum candidè inimicitias póſuiſſe videatur. In his verbis autem, *Bis tanto amici,* &c. ſubintelligendum eſt, magis. VERVM EADEM SI IDEM PVRO.} id eſt, verùm eadem maledicta erunt mihi iterum patienda, ſi tu idem te mihi purgabis, id eſt, ſi iurabis te dicta nolle. Quare caueto poſthac, ne mihi falſum crimen inferas, ne tibi ſit opus noua purgatione & ſatisfactione: atque ita res abeat in infinitum. VASA PVRA} Vaſa munda, *καθαρά*, nullis ſordibus inquinata, lota: vel vaſa pura, id eſt purè lota. purè lota autem, id eſt, aqua pura lota vt Feſtus explicat. alias vaſa pura intelliguntur, quæ non ſunt cælata, & quæ ſunt ſine vllis emblematis: vt apud M.Tullium, *argentum purum,* lib. Accuſ. 4 *Cybirata fratres vocantur: pauca (vaſa) improbant: quæ probarant, iis cruſtæ, aut emblemata detrahuntur. Sic Haluntini, excuſſis deliciis, cum argento puro domum reuertuntur.* Quemadmodum hic vaſa pura ſibi iubet adornari falſus Amphitruo ſacra facturus, & vota quæ fecit, exſoluturus: ita ſacerdotes veſtimenta pura ad ſacrificium habebant, id eſt, non obſita, non fulgurita, non funeſta, non maculoſa, auctor Feſtus. QVAE APVD LEG. VOTA VOVI} *vota voui,* Atticiſmus, pro, vota nuncupaui. EA EGO EXSOLVAM OMNIA} tanquam damnatus votis: id eſt, compos votorum factus, quia victor, & ſaluus domũ redeo. ARCESSAT} euocet. COLLO HINC OBSTRICTO TR.} collo arctè circumuincto. obſtringere, eſt fune aut vinculo aut laqueo arctè circum vincire. Plautus Aulular. *ex me vt vnam faciam litteram longam, meum quando laqueo collum obſtrinxero.* Idem Curcul. in extr. *Nihil agis: collum obſtringe.* aliud eſt collo obtorto: de quo ſuo loco SECRETO} *χωρὶς*, ſeorſum, ſeparatim.

SOSIA, IVPITER,

ALCVMENA.

SO. Amphitruo, aſſum, ſi quid opus eſt impera, imperium exequar.
IVP. Optumè aduenis. SO. iam pax eſt inter vos quæſo duos?
Nam quia vos tranquillos video, gaudeo, & volupe eſt mihi.
Atque ita ſeruum par videtur frugi ſeſe inſtituere,
Proinde heri vt ſint, ipſe item ſit, vultum è vultu comparet:
Triſtis ſit, heri ſi triſtes: hilarus ſit, ſi gaudeant.
Sed agè reſponde, iam vos rediſtis in concordiam?
IVP. Derides, qui ſcis hæc dudum me dixiſſe per iocum.
SO. An id ioco dixiſti? equidem ſeriò ac verò ratus.
IVP. Habui expurgationem, facta pax eſt. SO. optumè eſt.
IVP. Ego rem diuinam intus faciam, vota quæ ſunt. SO. cenſeo.
IVP. Tu gubernatorem à naui huc euoca verbis meis
Blepharonem, vt is, re diuina facta, mecum prandeat.
SO. Iam hîc ero, cùm illic cenſebis eſſe me. IVP. actutum huc redi.
AL. Nunquid vis quin abeam iam intrò, vt apparentur quibus opuſt?
IVP. I ſanè, & quantum potes, parata fac ſint omnia.
AL. Quin veni, quando vis intrò, faxo haud quicquam ſit moræ.
Quando iſthæc omnia exiuraſti te mihi dixiſſe per iocum.
IVP. Rectè loquere, & proinde diligentem vt vxorem decet.
Iam hi ambo & ſeruus & hera fruſtra ſunt duo,
Qui me Amphitruonem rentur eſſe, errant probè.
Nunc tu diuine fac huc aſſis Soſia.
Audis quæ dico, tametſi præſens non ades.
Fac Amphitruonem iam aduenientem ab ædibus,
Vt abigas quouis pacto, fac commentus ſies,
Volo deludi illum, dum cum hac vſuraria
Vxore nunc mihi morigero, hæc curata ſint
Fac ſis: proinde adeò, vt me velle intelligis,
Atque vt miniſtres mihi, mihi cùm ſacrificem.

TRANQVILLOS} lenes, non iratos, non commotos, neque concitatos. ET VOLVP EST MIHI} & iucundum eſt mihi. legendum fortaſſis eſt, & volup eſt mihi, id eſt. & voluptas eſt mihi. ſic Menæchm. *vt tibi ex me ſit volup.* Terent. Phorm. *Venire ſaluum volup eſt.* vbi notat Donatus, *Hoc volup. nomen eſt, vt hoc facul.* Sic enim veteres per apocopen loquebantur. Nonius volup, pro voluptate, inquit. deinde profert verſum ex Plauti noſtri Aſin. *hoc ſenex ſi quid clam vxorem ſuam fecit volup.* ATQ. ITA SERVVM VIO. &c.} ordo eſt, Atque par videtur ſeruum frugi ſe ſe tantidem eſſe. INSTITVERE} componere, parare, fingere. Terent. Adelph. *Vah, quemquámne hominem in animo inſtituere aut parare, quod ſit carius, quàm ipſe eſt ſibi?* VVLTVM E VVLTV COMPARET} vultum ſuum, è vultu heri, & heræ componat, fingat, conformet. RATVS} ſubintell. ſum. HABVI EXPVRGATIONEM:} vſus ſum expurgatione, Purgaui me Alcumenæ. VOTA QVAE SVNT.} mutat numerum, debuerat enim dicere, ſeruato numero, Ego rem diuinam intus faciam, vota quæ eſt. Sed & Plautus, & alij boni ſcriptores ſic loqui ſolent, ſic autem hic locus explicandus, faciam intus rem diuinam, & quæ dijs immortalibus, ſi ſaluus in patriam redirem, à me vota ſunt, ea perſoluam. A NAVI} al. è naui. HVC EVOCA} huc arceſſe. IAM HIC ERO, CVM ILLIC CENS.} Iam hic ero, cum putabis me illic eſſe. ſignificatur ſumma celeritas & diligentia. NVNQVID VIS QVIN, &c } nunquid vetas me abire intrò, vt ea parentur, quibus opus eſt ad rem diuinam faciendam? vel ſic, nunquid eſt aliud, propter quod nolis me abire intrò, vt &c. vel ſic, nunquid me aliud vis, propter quod intrò abire non debeam, vt, &c. VT APPARENTVR QVIBVS OPVS'ST?} vt adornentur ea, quibus opus eſt? ET QVANTVM POTES] al. & quantum poteſt. FAXO HAVD QVICQ. S. M }id eſt, nihil erit moræ. curabo vt nihil ſit moræ QVANDO ISTHAEC OMNIA EXIVRASTI TE MIHI DIXISSE PER IOCVM.} profert hunc verſum, qui in libris vulgatis omnibus hoc loco deſideratur. Nonius in verbo *exiurare*: quod ille interpretatur valde iurare. Deberi autem huic verſui hanc ſedem, & viri quidam doctiſſ. in his Boſius: quibus aſſenſus ſum, arbitrantur, & ea quæ antecedunt, cum ſequentib. comparata, declarant. DILIGENTEM} vel amantem viri, *φίλανδρον*, propriè: vel ſtrenuam, & vigilantem, translatè, vt vſitatius vſurpatur. IAM HI AMBO ET SERVVS, &c.} ab hoc verſu vſque ad finem ſcenæ ſunt omnes ſcenarij. FRVSTRA SVNT} luduntur, errant. ſic ſæpe alicubi, vt Merc. *Nam mulier, ne tu fruſtra ſis, mea non es.* Pſeud. *Sed ut haud ſcimus fruſtra vt ſimus.* DIVINE} diuine Soſia, id eſt, Mercuri, qui Soſiam ſimulas. TAMEN SI.} libri noſtri veteres habent, *tamen & ſi.* FAC AMPH. IAM ADVEN. AB AED.} ordo eſt, fac, vt abigas quouis pacto ab ædibus Amphitruonem aduenientem. profert hunc verſum cum ſeq. Nonius in voce *commentus.* FAC COMMENTVS SIES} id eſt, fac commonitus ſies. ſic Nonius. ſed videtur delenda particula *vt*, quæ facilè ſubintelligitur. alioqui verſus vna ſyllaba plus quàm ſatis eſt, habebit. *Commentus* autem pro *commonitus*, concoquere non poſſum. malim ſic hunc locum explicare, fac commentus ſies, id eſt, fac callidè excogitaris quomodo Amphytruonem venientem abigas, ſic enim accipi ſolet hoc verbum, & ita idem Plautus vſurpat in Epidico. *Quid ego iam, niſi te commentum nimis aſtutè intelligo.* VSVRARIA} quæ mea eſt vſufructu: vel qua ego ad tempus vtor, & fruor vide ſuprà. MIHI MORIGERO} mihi morem gero: animo meo obſequor. HAEC CVRATA SINT FAC SIS, &c.} fac ſi vis, vt hæc quæ dico, curata ſint. ita vt me velle intelligis.

A B C

MERCVRIVS.

Concedite atque abſcedite, omnes de via decedite.
Nec quiſquam tam audax nunc fuat homo, qui obuiam obſiſtat
mihi.
Nam mihi quidem herclè qui minus liceat Deo minitarier
Populo, ni decedat mihi, quàm ſeruulo in comœdiis? D
Ille aut nauem ſaluam nunciat, aut irati aduentum ſenis.
Ego ſum Ioui dicto audiens, eius iuſſu nunc huc me affero.
Quamobrem mi magis par eſt via decedere, & concedere.
Pater vocat me, cum ſequar, eius dicto imperio ſum audiens:
Vt filium bonum patri eſſe oportet, itidem ego ſum patri.
Amanti ſupparaſitor, hortor, aſto, admoneo, gaudeo.
Si quod patri volupeſt, voluptas ea mihi multo maxima eſt.
Amat, ſapit, rectè facit, animo quando obſequitur ſuo.
Quod omnes homines facere oportet, dum id modò fiat bono.
Nunc Amphitruonem vult deludi meus pater, faxo probè
Iam hic deludatur ſpectatores, vobis ſpectantibus, E
Capiam coronam mi in caput, aſſimulabo me d eſſe ebrium.
Atque illuc ſurſum aſcendero, inde optumè, ſic eiſpellam virum.
De ſupero, quum huc acceſſerit, faciam vt ſit madidus ſobrius.
Deinde ille actutum ſufferet ſuus ſeruus pœnas Soſia.
Eum feciſſe ille hodie arguet, quæ ego fecero hic, quid id mea?
Meo me æquum eſt morigerum patri, eius ſtudio ſeruire addecet,
Sed eccum Amphitruonem aduenit, iam ille hic deludetur probè,
Siquidem vos vultis auſcultando operam dare.
Ibo intrò, ornatum capiam, qui potis decet.
Dein ſurſum aſcendam in tectum, vt illum hinc prohibeam.

Conce-

A CONCEDITE] vnà cedite & locum dare, hoc eſt vnà omnes ſecedite. Sic in Curcul. *Date viam mihi, noti atque ignoti, dum ego hîc officium meum facio: fugite, omnes: abite, de via decedite.* FVAT] ſit, vel fiat. Nonius, fuam, ſim, vel fiam, exempla lege apud Nonium. Plautus quoque vſurpat & alibi non ſemel. vt in Aulul. *Neutrubi habeam ſtabile ſtabulum, ſi quid diuortij fuat.* Idem Capt. *ſi fuat occaſio.* Lucretius lib. 4. *Vt quod aliis cibus eſt, aliis fuat acre venenum.* QVÆM SEAVVLO IN COMMADIIS?] ſic Acanthio in Merc. currit ad herũ, vt ei nunciet puellã, quam ille ſibi emerat, ab eius patre ſene eſſe viſam, ibi, *Ex ſummis opibus, viribúſque vſque experere, niere,* &c. ILLE AVT NAVAM SALVAM NVNTIAT.] vt Dinacium in Sticho nuntiat heræ ſuæ Epignomum eius virum ex Aſia veniſſe, eúmque in portu à ſe eſſe viſum. AVT IRATI ADVENTVM SENIS] vt Tranio in Moſtell. ibi, *Iupiter ſupremus ſummis opibus,* &c. vt apud Terentium in Phorm. Geta ibi, *Nullus es Geta, niſi aliquod iam tibi conſilium celerè repereris.* EGO SVM IOVI DICTO AVDIENS] ego quod mihi à Ioue imperatur, celeriter & ſtrenuè obeo & perſequor. Nonnulli libri habent, *Ego ſum Iouis dicto,* &c. ſed nihil muto. Iterum Plautus in Menæchm. *Dictis me emit audientem, haud imperatorem ſibi.* Idem valet, audiens ſum imperio, ſeu imperij. Truculento, *tibi ſeruio, atque audiens ſum imperij.* VT FILIVM BONVM P. ESSE. OP.] id eſt qualem eſſe oportet bonũ filium patri, talis ego ſum patri meo. AMANTI SVPPARASITOR,] amanti patri tanquã paraſitus ſeruio. ſuprà, Accedam, atque hunc appellabo, & ſupparaſitabor patri. VOLVP EST] iucundum eſt, voluptatem affert: ſuprà, Nunc quia vos tranquillos video, gaudeo, & volup eſt mihi. AMAT: SAPIT: RECTA FACIT, &c.] ſic Menæchm. *At enim ille hanc amat meretricem ex proximo.*

B SE. *ſanè ſapit.* Horat. od. 11. lib. 1. *ſapias: vina liques, & ſpatio breui Spem longam reſeces.* ANIMO QVANDO OBSEQ.] quia animo ſuo morem gerit, atque indulget. DVM ID MODO FIAT BONO.] dum ne quid contra leges: dum modò id fiat conſideratè, & ſine cuiuſquam iniuria. Idem dicitur pluribus verbis in Curculione, *Quod amas, amato teſtibus præſentibus.* PH. *Quid iſtuc eſt verbi?* PA *cautè vt incedas via. Dum ne per fundum ſeptum facias ſemitam: dum te abſtineas nupta, vidua, virgine, iuuentute, pueris liberis: ama quod lubet.* Sic M. Tull. pro Cœlio. *non omnia voluptatibus denegentur, non ſemper ſuperet vera illa & directa ratio: vincat aliquando cupiditas, voluptáſque rationem, dum modo illa in hoc genere præſcriptio, moderatióque teneatur: parcat iuuentus pudicitiæ ſuæ, ne ſpoliet alienam, ne effundat patrimonium, ne fœnore trucidetur: ne incurrat in alterius domum. atque famam ne probrum caſtis, labem integris, infamiam bonis inferat,* &c. CAPIAM CORONAM MI IN CAPVT:] coronam geſtabant potantes, & ebrij. Plautus in Menæchm. *ſed quid ego video? Menæchmum, Cum corona exit foras. Sublatum eſt conuiuium.* Ibidem, *Sed eccam, quam coronam habuit num mentior?* Ibidem, *Non ego te modò hîc antè ædeis cum corona florea vidi Adſtare?* Ariſtoph. in Plut. de iuuene illo, qui amicam vetulã, diues factus aſpernabatur. Ἰδοὺ δ' ἐπὶ κῶμον βαδίζειν. Χρ. φαίνεται. στέφανον γ' ἔχων καὶ δᾷδ' ἔχων βαδίζειν. Itaque hîc idem falſus Soſia, Mercurius, qui nunc loquitur, infrà eadem ſcena, coronam, ornatum potis decorum & conuenientem appellat: ſic ille, capiam ornatum, qui potis decet. M. Tullius Catil. 2. *qui mihi accubantes in conuiuiis complexi mulieres impudicas, vino languidi, conferti cibo, ſertis redimiti, vnguentis obliti, debilitati ſtupris, eructant*

C *ſermonibus ſuis cædem bonorum, atque vrbis incendia.* Si quis plura de hoc more legere volet, legat quæ notauimus in commentariis Horatianis ibi, *Fertum poſuiſſe coronas Fertur.* &c. ſat. 3. lib. 2. & od. 11. lib. 4. ibi, *eſt in horto, Phylli, nectendis apium coronis* Eſt *idera vis* MEO ESSE PRAIVM] me eſſe potum, ac madidum. CISPELLAM] ſic habent noſtri libri veteres. & ita edidit Camerarius. Quæ ſcriptura ſi recta eſt, videtur poſitum cis pro vltra, vt cispellam, pro vltra, vt ciſpellam, pro vltra pellam accipiendum eſſe dicamus. Vide Nonium in particula *cis.* Omnino malim legi, *aſpellam:* quod & Camerario videtur. Plautus, *neque adeò ſpes eſt, quæ mihi hunc aſpellat metum.* Idem Trinummo, *Ille qui aſpellit, is compellit: ille qui conſuadet, vetat.* VT SIT MADIDVS, SOBRIVS]; vt ſit ebrius, qui ſobrius eſt tamen. ILLI] Amphitruoni. SVFFERAT] ſuſtinebit, ſubibit. SVVS SERVVS] illi ſuus ſeruus. Bona reciprocatio. EVM] Soſiam. ILLE] Amphitruo. QVID ID MEA?] quid id mea refert? MORIGERVM] obſequentem, ſubintelligendum eſſe. ORNATVM CAPIAM, QVI POTIS DECET] coronam ſignificat: quam ſuo capiti imponebant conuiuantes & compotantes, vt diximus. Sic autem legendum eſt, vel libris omnibus reclamantibus, non vt vulgò, *qui potius decet.* Natum mendum ex eo, quòd verbum decet antiquè, & minus vſitatè iunxit hîc cum datiuo. Sic ſuprà tamen, *Iſtuc facinus, quod tu inſimulas noſtro generi non decet.* Idem in Captiuis, *Ne patri, tametſi viuo eius ſum, decere videatur magis,* &c. in Perſa, *Fateor ego profectò me eſſe, vt decet lenonis familiæ.* Alia ex Terentio & Gellio exempla collegimus ſuprà ad illum locum, *noſtro generi non decet.* Cùm hæc quatuor iam abhinc annos quaſi in palimpſeſto

D notaſſem, nuper Plauti editionem maturans. Ioannes Pasſeratius vir cum propter diuinum eius ingenium, egregiámque doctrinam, tum maximè propter morum integritatem: ac ſuauitatem, mihi cariſſimus, cùm fortè in commentariis Lucretianis ſecundæ editionis huius loci mentionem factam reperiſſet, dixit mihi ſibi hanc eandem coniecturam ſibi nouem ab hinc annos in mentem veniſſe, continuóque mihi in ſuis coniectaneorum libris, quos aliquando editurus eſt, hunc locum ita emendatum oſtendit: addidítque ſe, vt quidem exiſtimaret, mecum illo ipſo tempore, quo tempore id excogitaſſet, mecum eade re communicaſſe. quod fieri non memini. Verùm tamen, quando hoc idem amico meo, quod mihi, in mentem veniſſe intelligo, vel ei tota hæc reſtitutio adſcribatur, vel, quia omnia amicorum ſunt communia, mihi cum illo ſit communis.

ACTVS QVARTVS.

AMPHITRVO.

E

NAucratem, quem conuenire volui, in naui non erat.
Neque domi, neque in vrbe inuenio quenquam, qui illum viderit.
Nam omnis plateas perreptaui, gymnaſia, myropolia,
Apud emporium, atque in macello, in palæſtra, atq; in foro,
In medicinis, in tonſtrinis, apud omnis ædis ſacras.
Sum defeſſus quæritando: nuſquam inuenio Naucratem.
Nunc ibo domum, atque ex vxore hac rem pergam exquirere,

Quis fuerit, quem propter corpus ſuum ſtupri compleuerit. A
Nam me quàm illam quæſtionem inquiſitam hodie amittere,
Mortuum ſatius eſt: ſed ædis occluſerunt eugepæ.
Pariter hoc fit, atque vt alia facta ſunt: feriam foris.
Aperite hoc: heus ecquis hic eſt? ecquis hoc aperit oſtium?

NAVCRATEM, QVAM CONVENIRE VOLVI, &c.] id eſt, Naucratem, quem Naucratem conuenire volui, in nam non erat. Sic interdum loqui ſolent boni ſcriptores, & maximè Poetæ, & Epici, & Comici: antecedens priore loco poſitum, eiuſdem caſus ſit, ac relatiuum. Virg. Æneid. *Vrbem quam ſtatuo veſtra eſt, ſubducite naues.* Terent. Eunuch. *Eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?* ad quem locum quæ Donatus notat, legere operæpretium eſt. Sic alibi Plaut. noſter vt in Epid. *Sed iſtum, quem quæris Periphanem Platenium. Ego ſum, ſi quid vis.* Idem in Bacch. *Nam ego has tabellas obſignatas, conſignatas, quas fero. Non ſunt tabellæ, ſed equus, &c.* NAM OMNEIS PLATEAS PERREPTAVI, &c.] Sic ferè Terent. Adelph. *Defeſſus ſum ambulando, &c. Perreptaui vſque omne oppidum, ad portam, ad lacum. Quò non? &c.* Sic Catul. in Camerium, *Te quæſiuimus in minore campo, Te in circo, te in omnibus tabernis, Te in templo ſuperi Iouis ſacrato, in Magni ſimul ambulatione, &c.* Iterum Plautus in Epid. *Vt miſere conueniam domi Periphanem, per omnem vrbem quem ſum defeſſus quærere, per medicinas, per tonſtrinas, in gymnaſio, atque in foro, Per myropolia, & lanienas, circúmque argentarias.* MYROPOLIA] myropolia, tabernæ, in quibus veneunt vnguenta. APVD EMPORIVM] ſubintell. fui. emporium autem, locus eſt in quem mercatores conueniunt mercium ſuarum vendendarum gratia. IN MACELLO] macellum, locus in quo vendunt carnes, piſces, &c. IN MEDICINIS] in medicorum officinis, *ἐν τοῖς ἰατρείοις.* SVM DEFESSVS QVÆRITANDO.] Sic Terent. Adelph. Defeſſus ſum ambulando. QVEM PROPTER] propter quem *ἀναστροφή. propter quem autem*, id eſt cuius gratia, vel à quo capta, ſeu corrupta. NAM ME, QVAM ILLAM INQVIS, &c.] ordo & ſententia eſt, nam ſatius eſt me mortuum eſſe, quàm quæſtionē illam non exquiſitam omittere, ſeu dimittere. Sic loquitur in Trucul. *Mortuum herclè me eſſe ſatius'ſt.* EVGEPÆ] eugepæ, interiectio eſt gaudentis & approbantis. Idem in Sticho, *Eugepæ Quando adbibero, alludiabo: tum ſum ridiculiſſimus.* Sed hic ironia eſt, proinde ac ſi diceret, bene factum, ſcilicet, quod ædeis occluſerunt. PARITER HOC FIAT ATQVE VT ALIA F. S.] ſimiliter hoc fit, vt alia facta ſunt: nempè peruerſè, prauè, peſſimè, indigniſſimè. APERITE HOC] aperite oſtium. hoc, *δεικτικῶς.* B

MERCVRIVS, AMPHITRVO. C

ME. QVis ad fores eſt? AM. ego ſum. ME. quid ego ſum? AM. ita loquor. ME. tibi Iupiter
Diíque omnes irati certò ſunt, qui ſic frangas fores.
AM. Quo modo? ME. eo modo, vt profectò viuas ætatem miſer.
AM. Soſia. ME. ita ſum Soſia, niſi me eſſe oblitum exiſtimas.
Quid nunc vis? AM. ſceleſte, at etiam quid velim, id tu me rogas?
ME. Ita rogo, penè effregiſti fatue foribus cardines,
An foris cenſebas nobis publicitus præberier?
Quid me aſpectas ſtolide? quid nunc vis tibi? aut quis es tu homo?
AM. Verbero, etiam quis ego ſim me rogitas? vlmorum acheruns? D
Quem pol ego hodie ob iſtæc dicta faciam feruentem flagris.
ME. Prodigum te fuiſſe oportet olim in adoleſcentia.
AM. Quidum? ME. quia ſenecta in ætate à me mendicas malum.
AM. Cum cruciatu tuo iſtæc hodie verna verba funditas.
ME. Sacrufico ego tibi. AM. qui? ME. quia enim re macto infortunio.

TIBI IVPITER DIIQVE OMNES IRATI C. S. &c.] neceſſe eſt te Iouem, & deos omneis habere tibi iratos, id eſt neceſſe eſt te, quandiu victuros es, eſſe infelicē, & infortunatū, qui ita pulſes foreis, quaſi eas frangere velle videaris. ÆTATEM] quam diu victurus es, perpetuò, diutiſſimè. ſic in Aſinaria, *Vt tibi ſuperſtes, vxor ætatem ſiet.* Ibidem, *Aetatem velim ſeruire.* Idem in Curcul. *at in ægrota, ſi lubet, per me ætatem quidem.* ſic Terent. Heaut. *Quid? malum, me ætatem cenſes velle id aſſimulare?* Idem Hecyra, *Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol tu eadem iſthac ætate.* vbi notat Donatus, ætatem, tam diu, quàm longa eſt ætas. ſic Lucret. lib. 6. *Quod ſolis vapor ætatem non poſſe videtur Efficere, vſque adeò pollens feruore coruſco.* NISI ME ESSE OBLITVM EXISTIMAS.] niſi fortè me mei nominis oblitum eſſe exiſtimas. *Cardines*, quibus fores voluuntur huc & illuc. Virgil. lib. 1. Æneid. *foribus cardo ſtridebat ahenis.* vbi Seruius notat, cardinem dictum eſſe ἀπὸ τῆς καρδίας, quòd ſit quaſi cor domus, aut ianuæ. fores autem, vt ibidem notat ille, dictæ, quòd foris aperiantur, vt apud veteres, qua de re nos ſuprà. CENSEBAS] exiſtimabas. PVBLICITVS] de publico. PRÆBERIER] *παρέχεσθαι*, ſuppeditari. VLMORVM ACHERVNS] in cuius tergo moriūtur vlmi? qui vlmos, dum virgis vlmeis cæderis, interimis? qui vlmos & virgas ex vlmo factas vrit, vt Acheruns animas? FACIEM FERVENTEM FLAGRIS] flagris cædē vſque dum ferueas: feruentem faciam, pro feruidum faciam, ſeu feruefaciam. QVI DVM?] quo pacto? vtitur hoc genere non ſemel. exempli cauſa in Bacchid. *Nam illum meum malum promptare malim, quàm peculium.* PH. *Qui dum?* Idem in Rud. *Immò herclè ſi ſignatè. inqué.* D. *quidum?* GR. *quia ſi oſtendero, &c.* QVIA SENECTA IN ÆTATE A ME MENDIC. M.] iocus *παρὰ προσδοκίαν.* Eius autem ratio in eo poſita eſt, quod qui prodigi in adoleſcentia fuerunt, mendicare in ſenectute ſolent. Qui mendicant autem, petunt. ſed quid petunt? victum. Tum qui petunt, obtinere interdum ſolent. At Mercurius Amphitruonem dicit à ſe mēdicare malum. Significat igitur, ſe Amphitruoni daturum malum, quaſi hoc petat ille, cùm malum E

oemo

A nemo petat, ſed bonum potius. SENECTA IN AETATE] id eſt in ſenecta, ſeu in ſenectute. Idem in Aulul. *quem ſenecta ætate ludos facias.* Lucret. lib 5. *Poſt vbi equum valide vires ætate ſenecta, Membráque deficiunt,* &c. Idem lib 3. *Quid vt foras ſibi vult membris exire ſenectus?* ad quem locum plura. CVM CRVCIATV TVO] cum tuo maximo malo & cum tali malo, quod te non continuò intereimat, ſed diu cruciet. SIC VERBA FVNDITAS] verba crebro fundis. ſic Terent. Adelph. *Eho, iam tu verba fundis hic ſapientia?* QVIA ENIM TE N. SAP.] iocus alius ἀπὸ κοινοῦ, vel ex ambiguo. qui ſacrificant deos honore, victimis, & ſimilia mactant, id eſt magis augent. At Mercurius quiſe Amphitruoni ſacrificare dicit, idem ſe eum mactare dicit nō victimis, neque aliqua re bona, ſed infortunio. ſic autem loquitur & alibi, vt in Bacchid. *ſeruo reprenſus, macto ego illum infortunio.* In Curcul. *Non edepol nunc ego te mediocri macto infortunio.* Idem Moſtell. *Niſi te magna re mala mactare cupio.* Idem in Pœnulo, *Diuitem audacter ſolemus mactare infortunio* Idem in Trinummo, *Ego ob hanc operam argentum accepi, te macto infortunio.*

* * * *

A M. *Tun' me mactes, carnufex? niſi formam dij hodie meam perduint.*
Faxo vt bubulis coriis onuſtus ſis Saturni hoſtia:
B *Ita ego te certè cruce & cruciatu mactabo. exi foras*
Maſtigia. *M E.* *larua vmbratilis, tu me minis territas?*
Niſi hinc actutum fugias, ſi denuò pultaueris:
Si minuſculo digito increpueris fores, hac tegula
Tuum deminuam caput, vt cum dentibus linguam excreas.
A M. *Tun' furcifer meis me procul prohibeſsis ædibus,*
Tun' meas pultare fores? haſce ilico toto demoliar cardine.
M E. *Pergin'?* *A M.* *pergo.* *M E.* *accipe.* *A M.* *ſceleſte, in herū? ſi te hodie apprendero.*
Ad id redigam miſeriarum, vt ſemper ſis miſer.
M E. *Bacchanal te exercuiſſe oportuit ſenex.* *A M.* *qui dum?*
M E. *Quando tu me tuum ſeruum cenſes.* *A M.* *quid cenſeo?*
M E. *Malum tibi præter Amphitruonem, herum noui neminem.*
A M. *Num formam perdidi? mirum quin me norit Soſia.*
C *Scrutabor, eho dic mihi, quis videor? num ſatis Amphitruo?*
M E. *Amphitruo! ſanúſne es? nónne tibi prædictum ſenex,*
Bacchanal te exercuiſſe, quom qui ſis, alium rogites?
Abſcede moneo, moleſtus ne ſies, dum Amphitruo
Cum vxore modò ex hoſtibus aduenient, voluptatem capit.
A M. *Qua vxore?* *M E R C.* *Alcmena.* *A M.* *quis homo?* *M E.* *quotiens vis dictum? Amphitruo*
Herus meus: moleſtus ne ſies. *A M.* *qui cum cubat?*
M E *Vide ne infortunium quæras, qui me ſic ludifices.*
A M. *Dic quæſo mi Soſia.* *M E.* *blandius cum Alcumena.* *A M.* *in eodémne*
Cubiculo? *M E* *imò vt arbitror, corpore corpus incubat.* *A M.* *væ miſero mihi.*
M E. *Lucri'ſt, quod miſeriam deputat. nam vxorem vſurariam*
D *Perinde eſt præbere, ac ſi agrum ſterilem fodiendum loces.*
A M. *Soſia.* *M E.* *quid (malum) Soſia?* *A M.* *non me nouiſti verbero.*
M E. *Noui te hominem moleſtum, quiue emas litigium.* *A M.* *adhuc*
Amplius, nonne ego herus ſum tuus amphitruo? *M E.* *tu Bacchus es,*
Haud Amphitruo. quoties tibi dictum viſ tuum denuò?
Meus Amphitruo vno cubiculo Alcmenam complexu tenet.
Si pergas eum hic ſiſtam, neque ſine tuo magno malo.
A M. *Cupio arceſſi, vtinam pro benefactis dij patriam,*
Ædeis, vxorem, familiam, cum forma vna perduam.
M E. *Arceſſam equidem: ſed de foribus tu interea ſis vide.*
Credo iam quæ volebas ſacrificia ad epulum conduxit:
Si moleſtus ſis, euades nunquam, quin te ſacrificem.

E TVN' ME MACTES, CARNVFEX?] Totus hic locus ab hoc verſu vſque ad principium ſcenæ, *Vos inter vos partite,* &c. abeſt etiam à noſtris codicibus. Nos tamen ea omnia, quæ extant in vulgatis, ſuo ordine, & ſuo loco excudenda curauimus, idque aliis literarum elementis, vt, ſiue ſint Plauti, ſiue non ſint, ne quis iure queri poſſit, quaſi Plautum integrum non ediderim. Nam noſtrum eſſe non putamus hanc controuerſiā diiudicare. PERDVINT] perdiderint. SATVRNI HOSTIA] dignè, qui Saturno immoleris. Saturno hoſtiæ humanæ immolabantur. Macrob. lib. 1. cap. 7. ITA EGO TE CERTO CRVCE, ET CR. M.] hunc verſum profert Nonius in verbo *mactare,* & mactare hîc interpretatur afficere. Sed licet dicere etiam hîc ſignificare *magis augere.* Nam augentur homines, vt bonis ita & malis. Terent. Heaut. *ſi ſic eſt factum domina, ergo herus damno auctus eſt.* LARVA VMBRATILIS] non homo, ſed larua: deinde non larua ſolùm, ſed larua vmbratilis: id eſt, larua inanis tanquam vmbra. MINVSCVLO DIGITO.] minimo digito. VT CVM DENTIB. LINGVAM EX.] vt cum dentibus linguam ſcreando exſpuas. deinceps hunc verſum ſequi volunt nonnulli, *Ne tu poſtules matellam vnam tibi aquæ infundi in caput.* quem profert Nonius in voce *Matella.* PROHIBESSIS] prohibueris. Sic apud Lucretium lib. 3. cohibeſſit, pro cohibuerit ibi, *Corpore qui noſtro rarus magis aut cohibeſſit.* DEMOLIAR] demouebo, deturbabo. ACCIPE] verbum commune

pulſantis,& verberãtis,aut enimus percutientis. IN NERVM?] ſubintell.tegulas iacis? BACCHANAL TE EXERCVISSE] te inſanum fuiſſe bacchantium ritu. MIRVM QVIN ME NORIT SOSIA,] id eſt,mirũm quòd me Soſia nouerit. Sic alibi Plautus,vt in Aulul. *Mirum quin tua me cauſa faciat Iupiter Philippum regem.* Idem in Merc. *Mirum quin me ſubagitaret.* CORPORE CORPVS INCVBAT] corpore ſuo in corpus Alcumenæ incumbit. LVCRI EST.] pro lucro eſt,ſeu lucrum eſt. NAM VXOREM VSVR. PRAEBERE,&c.] id eſt, nam vxoris vſum alteri præbere, ſimile eſt,vt ſi agrum ſterilem fodiendum mercede tradas: ſic mulier cum agro ſeu fundo comparatur in Aſinaria, *Fundum alienum arat:incultum familiarem deſerit.* loquitur de quodam marito, qui vxorem ſuam non tangebat, alias, & alienas ſubigebat.allegoria enim eſt. Sic Oedipus in Antig. *Ἀρώσιμοι δὲ χ᾽ ἀτέρων εἰσὶ γύαι*: id eſt, arari & ſubigi poſſunt aliarum fœminarum arua ſeu iugera. Sed hac de re lege quæ notauimus ad illum locum Lucret.lib.4. *Ecce enim ſulci recta regione. viáque Vomerem atque locis auertit ſeminis ictum.* FODIENDVM LOCES] fodiendum mercede promiſſa tradas. QVINE EMAS LITIG.] quíne poſitum pro qui.ne enim *παρέλκει* & ornatus cauſa poſitum eſt: de quo plura in commentariis Lucretianis. ADHVC AMPLIVS] hoc mihi videtur parùm Latinè dictum. SED DE FORIB. TV INTEREA SIS VIO.] id eſt,ſed de foribus tu interea,ſi vis,diſcedas,vide. Malim legi ſed à foribus. A

AMPHITRVO, BLEPHARO, SOSIA. B

AM. DI voſtram fidem,quæ intemperiæ noſtram agunt familiam? quæ mira
Video,poſtquã aduenio peregrè? Nã veruſt quod olim eſt auditum
Fabularier,mutatos Atticos in Arcadia homines,
Et ſæuas belluas manſitaſſe,nec vnquam deuuò parentibus
Cognitos. BLE. quid illuc Soſia? magna ſunt,quæ mira prædicas.
Ain' tu alterum te reperiſſe domi conſimilem Soſiam domi?
SO. Aio.ſed heus tu,quum ego Soſiam, Amphitruonẽ Amphitruo quiſcis an
Tu fortè alium Blepharonem parias?ô di faciant vt tu quoque
Conciſus pugnis,& illiſis dentibus,id impranſus creduas.
Nam ego ille alter Soſia,qui illic ſum,me malis mulcauit modis.
BLE. Mira profectò,ſed gradus condecet grandire:nam vt video, C
Expectat Amphitruo:& vacuus mihi vẽter crepitat. AM. ecquid aliena
Fabulor? in noſtro olim Thebano genere pluſquam mira memorant.
Martigenam ille aggreſſus belluam magnus Europæ quæſtor anguineo
Repentè hoſteis peperit ſeminio:& pugnata illac pugna
Frater trudebat fratrem haſta,& galea.& noſtræ autorem gentis,
Cum Veneris filia angueis repſiſſe tellus Epirotica
Vidit.de ſummo ſummus Iupiter ſic ſtatuit,ſic fatum habet.
Optumi omnes noſtrates pro claris factis,diris aguntur malis.
Fata iſtæc me premunt,pertolerarem vim tantam,cladéſque
Exanclarem impatibiles. SO. Blepharo. BLE. quid eſt? SO. neſcio quid mali ſuſpicor. D
BLE. Quid? SO. videſis,herus ſalutator oppeſſulatas ante foreis graditur.
BLE. Nihil eſt,famẽ exſpectat obambulans. SO. curioſè quidẽ:foreis enim
Clauſit,ne præuorteretur foras. BLE. oggãnis. SO. nec gãnio,nec latro.
Si me audias,obſerues:neſcio quid ſecum ſolus,puto
Rationes colligit:quid memoret,hinc excipiam,ne propera.
AM. Vt metuo,ne victis hoſtibus di partam expungant gloriam:
Totam miris modis noſtram video turbatam familiam.
Tum verò vxor vitio,ſtupro,dedecore me plena enicat.
Sed de patera miruſt,erat tamen ſignum obſignatum probè.
Quid enim?pugnas pugnatas prolocuta,& Pterelam oppugnatum,
Noſtris occiſum manibus fortiter.atat noui iam ludum: E
Id Soſiæ factuſt opera,qui me hodie quoque præſentem auſit.
Indignè præuortier. SO. de me locutus,& quæ velim minus.
Hominem ne congrediamur quæſo,priuſquam ſtomachum detexerit.
BLE. Vt lubet. AM. ſi illum datur hodie maſtigiam apprehendere, oſtendam quid ſit
Herũ fallere,minis,& dolis inceſſere. SO. audin' tu illum? BLE. audio.
SO. Illæc machina meas onerat ſcapulas,compellemus ſis hominem.

Scin',

A Scin' quid volgo dici ſolet? BLE. quid dicturus ſis,neſcio:
Quid tibi patiendum,ferè hariolor. SO. veruſt adagiũ,fames & mora
Bilem in naſum conciunt. BLE. verum quidem,& loco compellemus
Alacre.Amphitruo. AM. Blepharonẽ audio,mirum quid ad me veniat.
Opportunè tamen ſe offert,vt vxoris facta conuincam turpia.
Quid huc ad me Blepharo? BLE. oblitus tam citò?quàm diluculo
Miſiſti ad nauim Soſiam,vt hodie tecum conuiuerem?
AM. Nuſquã factum gentium:ſed vbi illic ſceleſtus? BLE. quis? AM. Soſia.
BLE. Eccum illum. AM. vbi? BLE. ante oculos, non vides? AM. vix
B video præ ira,adeò me iſtic
Hodie delirum fecit:ne te ſacruficem,nunquam euades.
Sine me Blepharo. BLE. auſculta precor. AM. dic,auſculto,tu vapula.
SO. Qua de re?num ſatis tempori? non ocyus qui vi,ſi me
Dædaleis tuliſſem remigiis. BLE. abſtine quæſo non potuimus
Noſtros gradus grandire gradus. AM.ſiue gralarorius,ſiue
Teſtudineus fuerit,certumſt mihi hunc ſceleſtum perdere.
En tectum,en tegulas,en obductas fores,en ludificatum herum,
En verborum ſcelus. BLE. quid mali fecit tibi? AM.rogas? ex illo
Tecto excluſum foribus,me deturbauit ædibus. SO. egóne?
AM. Tu:quid mirabaris te facturum,ſi iſtas pepuliſſem fores?
Negas ſceleſte? SO. quin negem?en teſtis ampliter,qui-cum venio,
Miſſus ſedulò,vt ad te vocarum ducerem. AM. quis te miſit
Furcifer? SO. qui me rogat. AM. quando gentium? SO. dudum,
C iampridem,modò,
Vbi cum vxore domi rediſti in gratiam. AM. Bacchus te irritaſſit.
SO. Nec Bacchum ſalutem hodie,nec Cererem:tu purgari iuſſeras
Vaſa,vt rem diuinam faceres:& hunc me arceſſitum mittis,
Vt tecum prandeat. AM. Blepharo,diſpeream,ſi aut intus adhuc fui.
Aut ſi hunc miſerim: dic, vbi me liquiſti? SO. domi cum Alcumena
coniuge.
Ego à te abiens portum vorſus volito,hunc tuis verbis voco.
Venimus, nec te niſi nunc video poſtea. AM. ſceleſtum caput, cum
vxore?
D Nunquam abis,quin vapules. SO. Blepharo. BLE. Amphitruo mitte
hunc mea gratia.
Et me audias. AM. en mitto, quid vis loquere. BLE. iſtic iam du-
dum mihi
Maxuma memorauit mira:præſtigiator forte,aut veneficus
Hanc excantat tibi familiam,inquire aliunde,vide quid fiet.
Nec ante hunc excruciatum,miſerum facias,quàm rem intelligas.
AM. Rectè mones,eamus,te aduorſum vxori etiam aduocatum volo.

QVAE INTEMPERIAE N.] quæ furiæ,&c. FABVLARIER] dici. MVTATOS ATTICOS IN ARC] hac de re legendus Plinius cap.22. QVOM EGO SOSIAM,&c.] cum ego Soſiam alterum pepererim, Amphitruonem Amphitruo:quæ ſeit,&c. ID IMPRANSVS CREDVAS] impranſus credas te alterum Blepharonem peperiſſe.
E credas autem poſtquam tibi re & factis tibi perſuaſum fuerit. ME MALIS MVLCAVIT MODIS] me malè mulcauit:ne fœdum in modum verberauit. De hoc verbo nos alibi plura. GRANDIRE] grandiores facere. Plautus in Aulul. *Teſtudineum iſtum tibi ego grandibo gradum.* CREPITAT] crebro crepat:[illegible]. IN NOSTRO ſE-LO, THEB. G.] Cadmus,qui Thebanus fuit,ſerpẽtem illum interfecit, ex cuius dentibus diſſeminatis nati ſunt homines armati. MARTIGENAM] Martiam: ſerpentem, qui Martios & armatos homines è dentibus ſuis genuit: quem poſtea Cadmus interemit. EVROPAE QVAESTOR.] Europæ quæſitor,hoc eſt,qui ad Europam quærendam ab Agenore miſſus eſt. ANGVINEO, REPENTE HOSTEIS PEP. SEMINIO,] id eſt, repentè hoſteis nactus eſt,è ſerpentis dentibus ſeminatis progenatos. NOSTRAE AVCTOREM GENTIS] Cadmum, Thebarum conditorem. CVM VENERIS FILIA] cum Hermiona, vxore ſua. ANGVEIS REPSISSE] mutatos eſſe in angueis, vel ſic, angueis ex hominibus factos repſiſſe. PERTOLERAREM] vt pertolerarem, &c. Nonius in verbo exantlare, ſeu exanclare hunc locum profert: quo argumento vtuntur nonnulli ad probandum omneis eos verſus, quos indicauimus,eſſe Plautinos. At hæc reſpondere hoc ex illo non effici. Nam vel fieri potuit, vt qui hos verſus fecit, verſus vnum atque alterum apud Grammaticos veteres repertum ſuis admiſceret, vt facilius fidem faceret, eos eſſe ger-

manos,& veros,non adulterinos:vel dici poteſt hos verſus ante ætatem Nonij eſſe ſcriptos, & Plautinis amiſſis,in eorum locum ſubditos. EXANCLAREM] al. exantlarem.exantlarem autem,id eſt, exhaurirem,ſuſtinerem. Conſule Feſtum in verbo antlare, ſeu anclare,& Nonium in exanclare. OPESSVLATAS,] id eſt,peſſulo obdito clauſas. de peſſulo infrà. CVRAOBE Q. &c.] id eſt, & ſanè accuratè illud, quod dicis, feci. FORES ENIM CL. NE PRAEVORT. F.] locus.nam fores clauſi,ne ſamas foras egreſſa eum anteuerteret.nonnulli ſic,fores enim clauſit, ne, ſi domum introiſſet, antè eiiceretur foras, quàm ſua ſponte domo exiret: à quibus diſſentio. NEC GANNIO, NEC LATRO.] quia Blepharo Soſiam ſibi oggannire,& obloqui,& obſtrepere dixerat gannire autem eſt vulpium non hominum,ideirco reſpondet Soſia ſe neque vt vulpes, gannire: neque vt canes, latrare. OBSERVES] Amphitruonem quid agat,aut quid loquatur. NESCIO QVID SECVM SOLVS] ſubintell. loquitur. EXCIPIAM.] quæ loquitur. EXPVNGANT] deleant. SIGNVM OBSIGNATVM PROBE] ſignum obſignatum videtur eſſe Atticiſmus, vt pugna pugnata, gaudere gaudium, & ſimilia. Præterea videtur eſſe hypallage, & dictum, *erat tamen ſignum obſignatum probè*, pro, erat tamen patera ſigno obſignata probé. PAOLOCVTA] ſubintelligе eſt. AVSIT] auſus eſt. PRAEVORTIER,] id eſt, anteuertere. LOCVTVS] ſubintell.eſt. HOMINEM NE CONGREDIAMVR Q.] antiquè dictum, pro, cum homine ne congrediamur. Sic ſolet Plautus dicere, *colloqui hominem*, pro, cum homine colloqui. Videntur ſuperiora vſque ad hunc locum, vendi poſſe pro Plautinis: quæ ſequuntur vero, non item. Sunt enim multa ea eis,aliunde mutuò ſumpta, imitata, & penè dicam,mendicata: nonnulla inconcinna, & Plauto indigna. MASTIGIAM] verberonem. OSTENDAM QVID SIT HERVM FALLERE.] Sic Terent. And. *Age nunc iam ego hodie ſi viuo,tibi oſtendam,herum quid ſit pericli fallere, & illi patrem.* MACHINA] tranſlatio. COMPELLEMVS SIS H.]compellemus ſi vis hominem,compellemus ſodes hominem. VETVST. ADAG.]vetus eſt prouerbium. FAMES ET MORA BILEM IN NASVM CONC.] naſus, bilis ſedes. Theocritus [illegible] ET LOCO]id eſt, & accommodatè, ſeu opportuné. ALACRE,]id eſt, alacriter.ſed malim legi, *Alacres*. SI ME DAEDALEIS TVLISSEM REMIG.]ſi volaſſem. Dædalis remigiis,id eſt, Dædalis pennis,ſiue alis, quas tamen nonnulli interpretantur remigia: nauigaſſe enim Dædalum, non volaſſe. Virgilius verumque coniunxit libro 1 Æneid. *volat ille per aëra magnum Remigio alarum.* & libro 6. *Redditus his primùm terris tibi, Phœbe, ſacrauit remigium alarum.* Lucret. libro 6. *Remigii oblita pennarum vela remittunt.* GRANDIBVS GRADVS.]Græci dicunt [illegible] ſeu in Aoriſt. [illegible]. Theoph.lib. [illegible] id eſt,dimiſſis manibus autè opus eſt tales homines,& gradiantem gradus,qui vult febris expers eſſe.ſiue grallatorius.Varro apud Nonium. Grallatores, qui gradiuntur grallis, quæ ſunt perticæ ligneæ,&c.Feſtus autem,Grallatores, inquit, appellantur pantomimi, qui vt in ſaltatione imitarentur Ægipanas,adiectis perticis furculas habentibus atque in his ſuperſtantes, ad ſimilitudinem crurum eius generis gradiebantur,vtique propter difficultatem conſiſtendi. Plautus Pœnulo,*Vinceretis curſu ceruos,& grallatorem gradu.* Per grallatoriū gradum igitur, maximum,& ita celerrimum ſignificat:per teſtudinem,tardiſſimum. QVID MINITABAS?] quid minitabaris, te ſ. Nonius, minitas pro minitaris,inquit:deinde profert hunc verſum. QVIN NEGEM?] quare non negem?quid cauſæ eſt,quamobrem non negem? MISSVS ADDVCO,] ego miſſus à te ad eum ſedulò,&c. VT AD TE VOCATVM DVCEREM] vt eum vocatum,ad te ducerem. BACCHVS TE IRRITAVIT] Bacchus te irritauerit. NEC BACCHVM SALVTEM H.] Nec Bacchum hodie ſalutari potui, nec Cererem, qui nihil hodie nec comedi,nec bibi. INTVS] [illegible],domi. TE ADVOCATVM VXORI ETIAM ADVOC. V.] te mihi aduocatum aduerſus vxorem eſſe volo.aduocati qui ſint,alibi dictum:& infrà nonnihil dicetur.

IVPITER, AMPHITVO, SOSIA, BLEPHARO.

IVP. QVis tam vaſto impete has foreis toto conuolſit cardine?
Quis antè ædeis tantas tandiu turbas concitat? quem ſi comperero,
Telebois ſacrufìcabo manibus:nihil eſt,vt dici ſolet,
Quod hodie bene ſuccedat mihi,deſerui Blepharonem,& Soſiam,
Vt cognatum Naucratem conuenirem:hunc non reperi,& illos perdidi.
Sed eos video:ibo aduorſum,vt ſi quid habent,ſciſciter. SO. Blepharo, illic qui
Ex ædibus,herus eſt,hic verò veneficus. BLE. proh Iuppiter,
Quid intueor?hic non eſt,ſed ille Amphitruo: iſtic ſi fuat,
Illum ſanè non eſſe oportuit,niſi quidem ſit geminus.
IVP. Eccum cum Blepharone Soſiam:compellabo hos prius.Soſia,
Tandem ad nos?eſurio. SO. dixin' tibi hunc veneficum?
AM. Immò hunc ego,Thebani ciues,qui domi vxorem meam
Impudicitia impediuit,per quem teneo theſaurum ſtupri.
SO. Here,ſi tu nunc eſuris,ego ſatur pugnis ad te volito.
AM. Pergin' maſtigia? SO. abi ad Acheruntem venefice. AM. men' veneficum?
Vapula. IVP. quæ hoſpes intemperiæ, vt tu meum verberes? AMPH. tuum? IVP. meum.
AM. Mentiris. IVP. Soſia,i intrò:dum hunc ſacrufico,fac paretur prandium.
SO. Ibo.Amphitruonem (arbitror)ita comiter Amphitruo
Accipiet,vt dudum memet ego ille alter Soſia Soſiam.

Interea

A Interea dum iſti certant,in popinam deuortundunſt mihi:
Lances detergam omneis,omneiſque trullas hauriam. IVP. tun' me
Mentiri ais? AM. mentiris,inquam,meæ corruptor familiæ.
IVP. Ob iſtuc indignum dictum,te obſtricto collo hac arripiam.
AM. Væ miſero mihi. IVP. at id præcauiſſe oportuit. AM. Blepharo ſuppetias mihi.
BLE. Conſimiles ſunt adeò,vt vtri aſſim,neſciam:rixam tamen
Vt poteſt dirimam. Amphitruo noli Amphitruonem duello perdere.
Linque collum precor. IVP. hunc tu Amphitruonem dictitas?
BLE. Quid ni?vnus olim,nunc verò partus eſt geminus,
Dum tu vis eſſe,alter quoque eſſe forma non deſinit.
B Interea quæſo collum linque. IVP. linquo:ſed dic mihi,videtúrne tibi
Iſtic Amphitruo? BLE. vterque quidem. AM. proh ſumme Iuppiter,vbi hodie
Mihi formam adimis?perge quærere:tun' Amphitruo? IVP. tu negas?
AM. Pernego,quando Thebis,præter me,nemoſt alter Amphitruo,
IVP. Immò,præter me,nemo:atque adeò,tu Blepharo iudex ſies.
BLE. Faciam id ſi queo ſignis palàm,tu reſponde prius. AM. lubens.
BLE. Antequam cum Taphiis à te pugna ſit inita,quid mandaſti mihi?
AM. Parata naui,clauo hæreres ſeduló.
IVP. Vt ſi noſtri fugam facerent,illuc me tutò reciperem.
C AM. Item aliud,vt bene nummatum ſeruaretur marſupium.
IVP. Quæ pecuniæ? BLE. tace ſis tu,meumſt quærere. ſciſti numerum?
IVP. Talenta quinquaginta Attica. BLE. hic examuſſim rem enarrat,& tu
Quot Philipei? AM. duo millia. IVP. oboli verò bis totidem. SO. vterque
Rem tenet probè:intus in crumena clauſum alterum eſſe oportuit.
IVP. Attende ſis,hac dextra(vt noſti)regem mactaui Pterelam,
Spolia ademi,& pateram,qua ille potare ſolitus eſt,in ciſtella
Pertuli:dono vxori meæ dedi,quicum hodie domi laui,
Sacrificaui,cubui. AM. hei mihi,quid audio? vix apud me ſum.
Vigilans quippe dormio:vigilans ſomnio,viuos & ſanus intereo.
D Ego idem ille ſum Amphitruo Gorgophonis nepos, imperator Thebanorum:
Et Creontis vnicus,Teleboarum perduellis,qui Acarnanes
Et Taphios vi vici,& ſumma regem virtute bellica.
Illiſce præfeci Cephalum,magni Deionei filium.
IVP. Ego idem latrones hoſtes bello & virtute contudi.
Electryonem perdiderant,noſtræ & germanos coniugis,
Achaiā,AEtoliam,Phocidem,per freta Ioniniū & AEgeū & Creticum
Vagati,vi vortebant piratica. AM. di immortales mihimet
Non credo:ita omnia quæ facta ſunt illic,examuſſim loquitur. Vide
Blepharo. BLE. vnum ſupereſt:id ſi fuat,Amphitruones ſitote gemini.
E IVP. Quid dicas noui:cicatricem in dextro muſculo ex illoc volnere
Quod mihi impegit Pterela. BLE. eam quidem. AM. appoſité. IVP. viden'? en aſpice.
BLE. Detegite,aſpiciam. IVP. deteximus,vide. BLE. ſupreme Iuppiter.
Quid intueor? vtrique in muſculo dextero,eodem in loco,
Signo eodem apparet probè,vt primùm coiuit cicatrix rufula.
Sublurida. Rationes iacent,iudicium ſilet,quid agam neſcio.

TAM VASTO IMPETE] tam vaſto impetu. TELEBOIS SACRIFICABO MANIBVS] Teleboarum interfectorum vmbris mactabo. ILLIC, QVI EX AEDIBVS,&c.]ille qui ex ædibus prodit,herus eſt. ISTIC SI FVAT ILL.]ſi iſte,qui prope te ſtat,Amphitruo ſit,illum,qui domo egreditur,non eſſe Amphitruonem neceſſe eſt.

DIXIN' TIBI HVNC VENEFICVM?] dixíne tibi, hunc, cum quo ſumus, eſſe veneficum? IMMO HVNC EGO,] Immò hunc ego veneficum eſſe dico, qui domo egreditur, qui. &c. QVI DOMI VX. M. IMP. IMP. THES. ST.] profert hunc locum Nonius in verbo *impeditur*, & in voce *theſaurus*. & impediuit interpretatur, fordidauit, & ad probrum duxit ego impudicitia impediuit, tranſlatè dictum puto, pro ad impudicitiam perpulit, impudicitia contaminauit, impudicam reddidit, impudicitiæ macula adſperſit. PER QVAM TENEO THES.] apud Nonium in voce theſaurus, legitur, *quem teneo, theſaurum ſtupri*, ſine præpoſitione *per*: quam ſi retinemus, hæc ſententia eſt. per quem, domus mea, plena eſt ſtupri. Sin tollimus: hæc, quem teneo, hominem omni ſtuprorum copia affluentem. QVAE HOSPES, INTEMPERIAE, &c.] quæ te hoſpes intemperiæ agitant, vt tu meum ſeruum verberes? hoſpitem appellat, vt ignotum & non ciuem, nedum Amphitruonem. OMNIBVSQVE TRVLLAS HAVRIAM] trulla deminutum nomen eſt à trua: numeratúrque à quibuſdam in vaſis potoriis: quàmuis Nonius idem eſſe dicat, atque polubrum, ſeu χέρνιβα quod eſt vas aquarium, ſeu vas ad aquam, dum manus lauantur, recipiendam. Varro trullam vult eſſe dictam, quòd ea trauolet aqua. Nonius à terendo ſcribit eſſe appellatam. Hoc loco trullam ſignificare vas ad vſum bibendi natum, ac factum, perſpicuum eſt. trullas haurire enim eſt trullas bibēdo exſiccare. OBSTRICTO COLLO] ſuprà, *Quem ego Amphitruonem collo hunc obſtricto traham.* SVPPETIAS MIHI] ſubuen. ferto. VT POTEST,] vt poteſt: vt fieri poteſt. ALTER QVOQVE ESSE F.] id eſt, alter quoque Amphitruo eſſe non deſinit, quod ad formā attinet. VIDETVRNE TIBI ISTIC AMPHITRVO?] videtúrne tibi iſte, qui tibi adſtat, eſſe Amphitruo? PARCE QVAERERE.] verba veri Amphitruonis ad Iouem, qui modò ex Blepharone quærebat, videtúrne ei verus Amphitruo, Amphitruo. TVN' AMPHITRVO?] ſi hæc Amphitruonis veri verba ſunt, dicendum eſt, Amphitruonem verum non exſpectaſſe, dum Iupiter ex Blepharone quærere pergeret, ſed ipſum dolore impulſum anteuertiſſe. Quòd ſi verba ſunt Iouis ex Amphitruone quærentis, ſitne ille Amphitruo, commutandæ ſunt perſonæ, & his verbis proponendum eſt Amphitruonis nomen, & cetera deinceps ſunt eadem ratione mutanda. CLAVO HAERERES SEDVLO.] mandaui tibi, vt ſedulò gubernaculo affixus eſſes. MARSVPIVM.] ſacculus, ſiue loculus in quo nummi conditi ſeruantur, crumena. TACE SIS TV.] tace ſi vis tu. EXAMVSSIM] ſubtiliter, perfectè, ἀκριβῶς, exactè, accuratè. QVOT PHILIPPI?] quot nummi ex auro Philippeo? hac de re infrà. ATTENDE SIS] attende ſi vis. attende amabo. VIGILANS QVIPPE DORMIO, &c.] ſic ſuprà, *qua ne vigilans ſomniat?* VIVOS ET SANVS INTEREO.] viuus ualéniſque pereo. PERDVELLIS,] hoſtis. LATRONES] milites conductos, quibus vtebantur hoſtes. VORTEBANT] euertebant. IN SI FVAT] id ſi ſit. FITOTE] al. fite. CICATRICEM IN D.] dicis cicatricem, quæ eſt in dextro muſculo. EAM QVIDEM] dico. IMPEGIT] intulit, inflixit. COIVIT] obducta eſt. SVBLVRIDA] aliquantum lurida, ſeu pallida, coloris larvæ ὑπόχλωρος ſublurida. Lura autem eſt os culei. Vide quæ notauimus ad illud Lucret. lib. 4. *Lurida præterea fiunt, quæcunque tuentur Arquati.* RATIONES IACENT] rationes nihil valent, aut profunt, rationes non liquent, ſed conturbatæ ſunt, rationibus hæc controuerſia dirimi non poteſt. IVDICIVM SILET] iudices muti ſunt in hac controuerſia. Iudices quid pronuntient in hac controuerſia, non habent. QVID AGAM NESCIO] vſque ad hunc locum, ab illo, quem ſuprà indicauimus, libri veteres muti ſunt. A B C

BLEPHARO, AMPHITRVO, IVPITER.

BLE. VOs inter vos partite, ego abeo, mihi negotium eſt.
Neque ego vnquam vſquam tanta mira me vidiſſe cenſeo.
AM. Blepharo quæſo vt aduocatus mihi adſis, néue abeas. BLE. vale,
Quid opus me aduocato? qui vtri ſim aduocatus neſcio.
IVP. Intrò ego hinc eo, Alcumena parturit. AM. perij miſer,
Quid ago? quem aduocati iam omnes atque amici deſerunt?
Nunquam ædepol me inultus iſtic ludificabit, quiſquis eſt.
Nam iam ad regem rectà me ducam, réſque vt facta, eloquar. D
Ego pol illum vlciſcar hodie Theſſalum veneficum,
Qui peruerſè perturbauit familiæ mentem meæ.
Sed vbi illeſt? intrò ædepol abiit, credo ad vxorem meam.
Qui me Thebis alter viuit miſerior? quid nunc agam?
Quem omnes mortales ignorant & ludificant vt lubet.
Certumſt inrorumpam in ædis, vbi quemque hominem inſpexero,
Siue ancillam, ſiue ſeruum, ſiue vxorem, ſiue adulterum:
Seu patrem, ſiue auum videbo, obtruncabo in ædibus.
Neque me Iupiter, neque di omnes id prohibebunt, ſi volunt,
Quin ſic faciam vti conſtitui, pergam in ædis nunc iam. E

VOS INTER VOS PARTITE.] Vos inter vos iſtam controuerſiam decidite, ac dirimite. TANTA MIRA] tanta miracula. CENSEO] arbitror. VT ADVOCATVS MIHI ADSIS] aduocatus eſt, vt docet Aſconius, qui ius alicui ſuggerit, aut qui præſentiam ſuam ei commodat. INVLTVS] paſſiue accipiendum *multus*. ME DVCAM] me conferam, Idem in Moſtell. *Quò tu te agis?* C. Aſinius Pollio ad Ciceronem lib. 10. epiſt. *duxit ſe à Gadibus*, &c. RESQVE VT FACTA EL.] & vt res facta eſt, eloquar. THESSALVM VENEF.] Theſſali veneficiis & præſtigiis, & magicis artibus infames. IGNORANT,] non nouerunt. PROHIBEBANT] prohibere poſſint. SI VOLVNT] malim legi, ſi velint.

ACTVS

A

ACTVS QVINTVS.

BROMIA ancilla, AMPHITRVO.

SPes atque opes vitæ meæ iacent ſepultæ in pectore,
Neque vllaſt confidentia iam meo in corde,quin amiſerim,
Ita mihi videntur omnia,mare,terra,cælum conſequi,
Iam vt opprimar,vt enecer:me miſeram,quid agam neſcio.
Ita tanta mira in ædibus ſunt facta:væ miſeræ mihi,
Animo maleſt,aquam velim,corrupta ſum,atque abſumpta ſum.
Caput dolet,neque audio,nec oculis proſpicio ſatis,
Nec me miſerior fœmina eſt,neque vlla videatur magis.
B Ita heræ meæ hodie contigit:nam vbi parturit,deos ſibi inuocat.
Strepitus,crepitus,ſonitus,tonitrus, vt ſubitò,vt properè,vt validè tonit?
Vbi quiſque inſtiterat,concidit crepitu:ibi neſciò quis maxima
Voce exclamat ſic,Alcumena adeſt auxilium,ne time.
Et tibi & tuis propitius cæli cultor aduenit.
Exſurgite,inquit,qui terrore meo occidiſtis præ metu.
Vt iacui,exſurgo,ardere cenſui ædis,ita tum conſulgebant.
Ibi me inclamat Alcumena,tum ea res me horrore afficit.
Herilis præuertit metus,ocyus accurro vt ſciſcam quid velit,
Atque illam geminos filios pueros peperiſſe conſpicor.
C Neque noſtrûm quiſquam ſenſimus quum peperit,neque præuidimus.
Sed quid hoc?quis hic eſt ſenex,
Qui ante ædis noſtras ſic iacet? númnam hunc percuſſit Iupiter?
Credo ædepol,nam proh Iupiter ſepultus eſt,quaſi ſit mortuus.
Ibo & cognoſcam quiſquis eſt.Amphitruo hic quidem eſt herus meus.
Auphitruo. AM. perij. BRO. ſurge. AM. interij. BRO. cedo manum. AM. quis me tenet?

BRO. Tua Bromia ancilla. AM. totus timeo,ita me increpuit Iupiter:
Nec ſecus eſt,quàm ſi ab Acherunte veniam:ſed quid tu foras
Egreſſa es? BRO. eodem nos formido timidas terrore impulit:
In ædibus vbi tu habitas,nimia mira vidi: væ mihi
D Amphitruo,ita mihi animus etiam nunc abeſt. AM. age dum expedi,
Scin' me tuum eſſe herum Amphitruonem? BRO. Scio. AM. vide etiam nunc. BRO. ſcio.

AM. Hæc ſola ſanam mentem geſtat mearum familiarium.

BRO. Immò omnes ſani ſunt profectò. AM. at me vxor inſanum facit
Suis fœdis factis. BRO. at ego faciam tu idem aliter prædices
Amphitruo,piam & pudicam eſſe tuam vxorem vt ſcias.
De ea re ſigna atque argumenta paucis verbis eloquar.
Omnium primò Alcumena geminos peperit filios.

AM. Ain' tu geminos? BR. geminos. AM. di me ſeruant. BR. ſine me dicere,
Vt ſcias tibi tuæque vxori deos eſſe omnes propitios.

E AM. Loquere. BRO. poſtquam parturire hodie vxor occœpit tua,
Vbi vtero exorti dolores,vt ſolent puerperæ,
Inuocat deos immortales,vt ſibi auxilium ferant,
Manibus puris,capite operto.ibi continuò contonat
Sonitu maximo,ædes primò ruere rebamur tuas.
AEdes totæ conſulgebant tuæ quaſi eſſent aureæ.

AM. Quæſo abſoluito hinc me extemplò,quando ſatis deluſeris.
Quid ſit deinde? BRO. dum hæc aguntur,interea vxorem tuam
Neque gementem,neque plorantem noſtrûm quiſquam audiuimus,
Ita profectò ſine dolore peperit. AM. iam iſtuc gaudeo,

Vtut erga me eſt merita. BRO. iſthæc mitte,atq; hæc,quæ dicā,accipe. A
Poſtquam peperit pueros,lauere iuſſit nos:occœpimus.
Sed puer ille quem ego laui,vt magnus eſt,& multum valet?
Neque eum quiſquam colligare quiuir in cunabulis.
AM. Nimia mira memoras,ſi iſthæc vera ſunt,diuinitus
Non metuo,quin meæ vxori latæ ſuppetiæ ſient.
BRO.Magis iam faxo mira dices:poſtquam in cunas conditu'ſt,
Deuolant angues iubati deorſum in impluuium duo,
Maximi,continuò extollunt ambo capita. AM. hei mihi.
BRO.Ne paue,ſed angues oculis omnis circumuiſere,
Poſtquam pueros conſpicati,pergunt ad cunas citi.
Ego cunas receſſim rurſum vorſum trahere & ducere B
Metuens pueris,mihi formidans:tantóque angues acrius
Perſequi:poſtquam conſpexit angueis ille alter puer,
Citus è cunis exſilit,facit rectà in anguis impetum.
Alterum altera apprehendit eos manu perniciter.
AM. Mira memoras,nimis formidoloſum facinus prædicas.
Nam mihi horror membra miſero percipit dictis tuis.
Quid fit deinde?porro loquere. BRO. puer ambo anguis enecat.
Dum hæc aguntur,voce clara exclamat vxorem tuam.
AM. Quis homo? BRO. ſummus imperator diuûm atque hominū Iupiter.
Is ſe dixit cum Alcumena clàm conſuetum cubilibus.
Eúmque filium ſuum eſſe,qui illos angueis vicerit: C
Alterum eſſe tuum dixit puerum. AM. pol me haud pœnitet
Scilicet boni dimidium mihi diuidere cum Ioue.
Abi domum,iube vaſa pura actutum adornari mihi,
Vt Iouis ſupremi multis hoſtiis pacem expetam.
Ego Tireſiam coniectorem aduocabo,& conſulam
Quid faciendum cenſeat,ſimul hanc rem vt facta eſt eloquar.
Sed quid hoc?quàm validè tonit,di obſecro veſtram fidem.

IACENT SEPVLTAE,] mortuæ ſunt. CONFIDENTIA] pro fiducia hîc accipiendum eſt confidentiæ
nomen,alioqui vitij nomen eſt. M.Tullius libro 3.Tuſcul.quæſt.*confidens mala conſuetudine loquendi (aliàs loquen-
tium) in vitio ponitur.* Lege Nonium in voce *confidentia*. QVIN OMISERIM,] quam non amiſerim. COM-
SEQVI,] conuenire & concurrere,vel me ipſam conſequi,vt Paſſeratius mauult. ANIMO MALE'ST.] ſic in D
Trucul.*Non edepol bibere poſſum iam:ita animo male'ſt.* AQVAM VELIM] vt ea ſuffuſa, reficiar & recreer,quæ
metu exanimata ſum. Nam aqua adſperſa iis, quorum animis malè factum eſt, quiue animis defecerunt, reme-
dio eſt. exempli gratia, in Curculione, *Mane ſuffundam aquulam.* Idem in Truculento, *ah, adſperſiſti aquam, iam
rediit animus.* CAPVT DOLET.] mihi ſubmeſtè. *καρηβαρῶ*. STREPITVS CREP. SONITVS TO-
NITRVS] profert hunc locum Nonius in voce *tonitrus*. VT VALIDE TONIT?] quàm validè tonuit? loquen-
dum puto tonuit:vt ſit tempus præſens pro præterito. Cæli cultor] qui cælum colit, qui in cælo habitat. Iupiter.
VT IACVI, EXSVRGO] id eſt poſtquam iacui,exſurrexi.vel ſic,vbi iacui,inde exſurrexi.ſed illo modo malo. AR-
DERE CENSVI AEDEIS] ædeis ardere exiſtimaui. ædes mihi ardere viſæ ſunt. ME INCLAMAT ALC.] me
ſublato clamore vocat Alcom. TVM EA RES ME HORR.] tunc ea res mihi horrorem incutit. Alij libri habent,
tam ea res,&c. ſed mendoſè opinor. Nonius videtur legiſſe, *tam mea res me*,&c. HERILIS PRAEVORT. METVS.]
Nonius hunc locum proferens, *praeuortit* interpretatur reuocat. Ego totum hunc locum ſic explico, inclamante
hera Alcumena, tum mea res perterrefacit, & horrore perfundit. ſed heræ Alcumenæ metus plus apud me valet,
quàm meus. VT SCIBEAM,&c.] id eſt, vt ſciam,&c. Omnino apud Nonium legitur, vt ſciam, quid velit.
CONSPICOR.] conſpicio. NEQVE NOSTRVM QVISQVAM SENSIMVS,] neque quiſquam
noſtrûm ſenſit. QVIS HIC EST SENEX?] hîc ancilla Amphitruonem metu perculſum & iacentem & exani- E
matum reperit. O, CEDO MANVM.] ô,da manum. INCREPVIT IVP.] Horribili ſonitu & crepitu
percuſſit. AB ACHERVNTE VEN.] ab inferis ſiue ab orco veniam. ITA MIHI ANIMVS ETIAM
N. AR.] ita ego etiam nunc exanimata ſum. HAEC SOLA SARTAM M. G.] id eſt hæc ſola mearum an-
cillarum,mentem integram & ſanam gerit.cæteri & cæteræ familiares omnes mentem habent vitiatam & corruptam.
Sic autem legendum mihi viſum eſt potius,quàm vt habent libri vulgati,*ſanam*:quanquam eadem ſententia eſt.Nam
& ad veterem ſcripturam propius accedit,quæ eſt *ſarcam*, aut *ſarram* & habet tranſlationem perelegantem, ab æ-
dificiis ſartis, vel ab ædificiorum ſartis tectis ductam: qua & M. Tullius vſus eſt in epiſtola ad C. Memmium, &c.
libro 13. *vt M. Curium ſartum & tectum, vt aiunt, ab omníque incommodo, detrimento, moleſtia ſinceum, integrúmque con-
ſerues*, licet etiam legere ſiccam: quod Camerarius non improbat, quanquam ſartam magis probat: in quo ei aſſen-
tior. *ſagam* autem, quod mauult Turnebus, non placet, tum quòd nimis ab antiqua ſcriptura remotum eſt, tum quia
per ſanam mentem aliud ſignificari videtur, quàm quòd Amphitruo Plautinus ſentit. *ſartam mentem* igitur, vt dixi,
legendum potiſſimùm arbitror: *ſartam* autem, vt & Camerarius, integram, non læſam, non malè affectam, non
labantem, neque vacillantem interpretor. PIAM] fidam in te, atque officioſam. GEMINOS.] reſponſio per

tauro·

A *vnτινάοφλ.* Sic ſuprà, *in eodem lecto?* AL. *in eodem.* DOLORES] *ὠδῖνες* dolores partus. VT SOLENT PVERP.] quales dolores exoriri ſolent puerperæ. MANIBVS PVRIS] manibus lotis. Horat.ſat.3.lib.2. *Lautis manè ſenex manibus.* CAPITE OPERTO] capite velato deos oraturi,& ſacra facturi manus lauabant,& inter orandum capita operta habebant. Plutarchus *ἱμμ.* ABSOLVITO HINC ME EXT.] conferto in pauca, quæ narrare cœpiſti, vt hinc abeam.expedito rem paucis,vt mihi quamprimùm abire liceat. in Curcul. *ſequere hac te abſoluam. qua aduenisti gratia.* ITA PROFECTO SINE N.] Quidã legunt, *Ita perfectè.* Nonnulli libri habẽt, *Ita perfectò.* VT VI] quomodocunque de me eſt merita. LAVERE] lauare pueros.profert hunc locum Nonius in verbo *Lauere.* ET MVLTVM VALET!] & multũ validus eſt! IN CVNABVLIS] ſi legemus *in cunabulis*,duabus vocibus, cunabula dicemus idem eſſe quod cunas. Si vna voce, *incunabulis*, quod ego malo,incunabula dicemus eſſe faſcias, & inuolucra,hoc eſt pannos linteos,quibus pueri infantes inuoluuntur,vinciuntur & colligantur. In Trucul *Faſcia opus eſt,puluinis,cunis,incunabulis.* DIVINITVS NON METVO QVIN,&c.] ordo eſt,non metuo, quin ſuppetiæ vxori meæ diuinitus latæ ſint. MAGIS IAM FA.] Sic loquitur millies Plaut. *Faxo dices* antè,id eſt fecero,vt dicas,faciã vt dicas.& admonendus eſt lector,vtroque modo eum dicere ſolere, *faxo dices*,& *faxo dicas*, & ita de ſimilibus. DEVOLANT] deorſum volant. ANGVES IVBATI.] Sic habent noſtri libri veteres. Sed Nonius in voce *angues* legit *iubata*: vt probet angues eſſe interdum fœminini generis. *iubati angues* autem,ſeu *iubatæ* dicuntur *criniti*,hoc eſt demiſſis è ceruice & collo crinibus hirſutæ:ſic dicuntur & leones & equi iubati. Virg lib. 3. Georg. *Denſo iuba, & dextro iactata recumbit in armo.*

B & lib.11 Æneid. *Luduntque iubæ per colla,per armos.* Plin.lib. 8. cap. 16. *Leoni præcipua generoſitas tunc cùm colla, armóſque veſtiunt iubæ.* de iubis anguium. Virg.lib.2.Æneid. *Pectora quorum inter fluctus arrecta,iubæq;.* IN IMPLVVIVM] impluuium, vt docet Aſconius, locus eſt ſine tecto in ædibus, quà impluere in domum poteſt. Varro autem lib.4.de lingua Latina, *Si relictus erat locus in medio*,inquit, *vt lucem caperet deorſum,quà impluebat: impluuium dictum,& ſurſum,quà compluebat,compluuium*: vtrũque à pluuia. SED ANGVES OCVLIS OMN. CIRC.] ſed angues omneis familiareis oculis circumſpiciebant. CONSPICATI] ſubintell. ſunt. RVRSVM VORSVM] retrorſum. Paſſeratius legit *rurſum prorſum.* ILLE ALTER PVER.] Hercules. ALTERVM ALTERA APPREH. &c.] apprehendit eos perniciter,id eſt celeriter,alterum altera,id eſt vnum dextra,alterum læua. Ouid.lib.1 de Arte amandi, *Paruus eras,manibúſque ſuis Tyrinthius angues Preſſit,& in cunis iam Ioue dignus erat.* PERCEPIT] occupat,perfundit. Sic Lucret.lib.3. *His tibi me rebus quædam diuina voluptas Percipit,atque horror.* PORRO LOQVERE] id eſt perge loqui. Porro tenus loquere. AMBO ANGVEIS] *ambo*,pro ambos,vt *duo* pro duos. Virg.lib.11.Æn. *Si duo præterea tales Idæa tuliſſet Terra viros,*&c. hac de re in Commentariis Lucretij plura. CLAM CONSVETVM] clàm conſuetum eſſe. clàm conſueuiſſe & rem habuiſſe. SI LICET BONI DIMI.] ſi licet mihi, boni ſocietate cum Ioue contracta, eius boni partem dimidiam obtinere,altera dimidia ei relicta & conceſſa.legẽdum, *Si licet*, vt nos edidimus,non Scilicet,vt habent alij libri. VASA PVRA] ſuprà, *Iube verò vaſa pura adornari mihi.* PACEM EXP. ſic M. Tullius pro

C Rabirio perd.r. *ab Ioue opt.max.cæteriſque dijs,deabúſque immortalibus quorum ope,*&c. *pacẽ ac veniam peto, precórque,* &c. Idem pro M.Font. *illæ nationes in bello gerendo ab dijs immortalibus pacem ac veniam petunt.* Lucret. lib. 5. *Non diuûm pacem votis adit,& prece quæſit Ventorum pauidus paces,animáſque ſecundas.* Iterum Plautus Pœnulo, *Sunt hîc omnia,quæ ad deorum pacem oportet adeſſe?* Nihil autem aliud eſt,Iouis pacem expetere,quàm Iouem ſibi propitium,placatum,& pacatum habere velle. TIRESIAM] de quo Homerus *ὀδυσσ.λ.* CONIECTOREM] *μάντιν.*

IVPITER.

BOno animo es,aſſum auxilio Amphitruo tibi & tuis,
Nihil eſt quod rimeas:ariolos,haruſpices,
Mitte omnis:quæ futura & quæ facta,eloquar.
Multò adeò melius,quàm illi,quum ſim Iuppiter.
Primùm omnium Alcumenæ vſuram corporis
D Cœpi,& concubitu grauidam feci filio.
Tu grauidam item feciſti,quum in exercitum
Profectus,vno partu duos peperit ſimul.
Eorum alter noſtro qui eſt ſuſceptus ſemine,
Suis factis te immortali afficiet gloria.
Tu cum Alcumena vxore antiquam in gratiam
Redi.haud promeruit,quamobrem vitio vorteres.
Mea vi ſubacta eſt facere.ego in cælum migro.

ALCMENAE VSVRAM CORP. C.] Alcmenæ corpore vſus ſum. CONCVBITV] meo compreſſu. PROFECTVS] es ſubintell. EORVM ALTER] Hercules. HAVD PROMERVIT.] Haud commeruit. SVBACTA EST] coacta eſt.
E

AMPHITRVO.

FAciam ita vt iubes,& te oro promiſſa vt ſerues tua.
Ibo ad vxorem intrò,miſſum faciam Tireſiam ſenem.
Nunc ſpectatores,Iouis ſummi cauſſa clarè plaudite.

PROMISSA VT SERVES TVA] promiſſa vt facias. MISSVM FACIAM] dimittam.

FINIS AMPHITRVONIS.

ASINARIA. A

DRAMATIS PERSONAE.

LIBANIVS ſeruos.	PHILENIVM meretrix.
DEMENAETVS ſenex.	DIABOLVS adoleſcens.
ARGVRIPPVS adoleſcens.	PARASITVS.
CLEAERETA lena.	ARTEMONA vxor.
LEONIDA ſeruus.	GREX.

MERCATOR. B

PROLOGVS.

Hoc agite ſultis ſpectatores nunc iam,
Quæ quidem mihi atque vobis res vertat benè,
Gregíque huic, & domino, atque conductoribus.
Face iam tu præco nunc omnem auritum poplum.
Age nunc reſide, caue modò ne gratiis.
Nunc quid proceſſerim huc, & quid mihi voluerim,
Dicam: vt ſciretis nomen huius fabulæ. C
Nam quod ad argumentum attinet, ſanè breueſt.
Nunc quod me dixi velle vobis dicere,
Dicam, huic nomen Græcè eſt Onagos fabulæ,
Demophilus ſcripſit, Marcus vortit barbaré.
Aſinariam volt eſſe, ſi per vos licet.
Ineſt lepos, ludúſque in hac comœdia.
Ridicula res eſt: date benignè operam mihi,
Vt vos item aliàs, pariter nunc Mars adiuuet.

HOC AGITE, SVLTIS] Id eſt ad hoc quod agitur, animos aduertite, neque aliud agite: attentos animos ad hanc comœdiam præbere. De hac locutione, *hoc age*, plura diximus ad illud Horat. epiſt. 2. ad Loll. lib. 1. epiſt. *Hoc age, ne mutata retrorſum te ferat aura.* NVNC IAM] iam hic eſt diſſyllabũ. D VERTAT BENE] fauſta ſit & proſpera: bene procedat. vertat in vtilitatem, vt loquitur Lucretius. Sic enim ille lib. 6. *Nil adeò poſſes cuiquam leue, tenuèque mẽbris Vertere in vtilitatem,* &c. GREGIQVE HVIC] comœdis. DOMINO] poëtæ. CONDVCTORIBVS] iis, qui conduxerunt ornamenta, ædilibus. AVRITVM] attentum. Horat. od. 12. lib. 1. *Blandum & auritas fidibus canoris ducere quercus.* CAVE MODO, NE GRATIIS] ſic legendum, hoc primum gratiis autem, id eſt gratis, vt ingratis & ingratiis idem valent. Deinde ſignificat, præcones nihil gratis agere, cùm linguam, ſeu vocem venalem habeant. M. Tull. in Quintiana, de Næuio præcone, *nec mirum ſi is, qui vocem venalem habuerat, ea quæ voce quæſierat, magno ſibi queſtui fore putabat.* Hanc ſcripturam comprobat illud, quod eſt in prologo Pœnuli, *Exerce vocem, quam pro viuis & colis. Nam niſi clamabis, tacitum te obrepet fames. Age nunc reſide, duplicem vt mercedem feras.* Dicit enim præconem duplicem mercedem laturum, alteram ob clamorem, alteram ob ſilentium. Sic hoc loco, *reſide*, inquit, *& tace*, caue modo ne gratiis taceas, id eſt caue modò ne illuc facias ſine mercede: proinde ac ſi dicat, non facies. Nam nihil gratis facere ſoletis, vos præcones, ne ſilere quidem. Non diſſimulabo tamen, Riuium, virum ſanè doctiſſimum legere hic, *caue modo ne ingratiis*, loquentem de hac voce apud Terentium in Heaut. ibi *proterruiſti hunc: ea coacta ingratiis*, &c. Poſtremo, Paſſeratius putat legendum, *caue modò ne χρέξῃς*, vt ſit hic Plauti ſenſus, caue ne etiam χρέξῃς, id eſt χρῶ facias, caue ne vel ſomnum minimum edas. Sed neque carminis lex hanc ſcripturam patitur, neque Latini ſermonis conſuetudo. Dixiſſet enim potius, caue ne χρέξῃς modò. VT SCIRETIS NOM. HVIVS F.] proceſſi, vt huius fabulæ nomen ex me cognoſceretis.

A ſceretis. HVIC NOMEN GR. EST ON.} huic fabulæ nomen eſt onagos Græco vocabulo. ſic legendum autem, non *onagros*, quomodo in omnibus libris & ſcriptum, & impreſſum eſt. quod vidit Adr. Turnebus. *ὀναγὸς* autem, ſeu *ὀνηγὸς* hoc eſt aſinorum ductor, aſinarius. BARBARE} Latinè, idem in captiuis, *Barbarica lege certum eſt ius meum omne perſequi*, id eſt, latina lege. in Mil. glor. *Poeta barbaro*, id eſt poëtæ Latino. Cur ita Plautus, ratio eſt in promptu. Hæ comœdiæ, palliatæ ſunt. At Græcis gentes omnes aliæ, erant barbaræ. Feſtus in voce *barbari* hunc locum profert, atque explicat his verbis, Barbari dicuntur antiquitus omnes gentes exceptis Græcis: vnde Plautus, Næuium poetam Latinum, Barbarum dixit: & de ſe, cùm transferret fabulam ex Græco dixit, *Marcus vertit barbarè*. Idem in prouerbio, *Vapula Papiria*, profert hûc locum, qui ſequitur ex Plauti fœneratrice, *Heus tu, in barbaria, quod dixiſſe dicitur liberta ſua patrona, id adeò dico liberta ſalue, Vapula Papiria*. In Barbaria, inquit, id eſt, in Italia. RIDICVLA} riſus plena. VOS ITEM VT ALIAS, PARITER NVNC M. ADIV.} opto, vt vos Mars adiuuet, item vt alias adiuuit. deos quæſo vt vobis Mars faueat, vt item antea fuit. hoc eſt, vt vera virtute belli vincatis, non fraude, neque fallacia. Idem in Prologo Capt. *Abeo. Valete iudices iuſtiſsimi: domi bellique duellatores optimi*. Idem Prol. Caſinæ, *Tantum eſt. Valete, bene rem gerite, & vincite. Virtute vera, quod feciſtis antidhac*. Idem in Prologo Ciſtell. *Hæc res ſic geſta eſt. bene valete, & vincite Virtute vera, quod feciſtis antidhac*. Licet mihi alia exempla colligere. ſed hæc ſatis ſunt. Quod autem quidam vult legi, *ars adiuuet*: pro *Mars adiuuet*, fallitur.

B

ARGVMENTVM.

AManti argento filio auxiliarier,
Sub imperio viuens volt ſenex vxorio.
Itaque ob aſinos relatum precium Saureæ
Numerarier iuſſit ſeruo Leonidæ.
Ad amicam id fertur. cedit noctem filius.
Riuinus amens ob præreptam mulierem,
Is rem omnem vxori per paraſitum nunciat.
Accurrit vxor ac virum è luſtris rapit.

C AMANTI ARG. FIL. AVX.} ordo eſt, ſenex ſub imperio viuens vxorio volt auxiliarier amanti filio argento. FILIO} Argyrippo. SENEX} Demænetus. VXORIO} vxoris, Artemonæ. hoc totum autem, ſub imperio viuens vxorio, id eſt, *γυναικοκρατούμενος*. SAVREAE} ſeruo atrienſi. NVMERARIER. IVSSIT S. L} al. Numerari iuſsit ſeruulo Leonidæ. CEDIT NOCT. F.} cedit noctem filius patri ſuo Demæneto, id eſt, poteſtatem facit patri ſuo cubandi cum puella. RIVINVS} diabolus adoleſcens, riualis Argyrippi. VXOR} Artemona. VIRVM} Demænetum. RAPIT} al. trahit.

ACTVS PRIMVS.

LIBANVS ſeruus. DEMAENETVS ſenex.

SICVT tuum vis vnicum gnatum tuæ
Supereſſe vitæ, ſoſpitem & ſuperſtitem:
D Ita te obteſtor, tum per ſenectutem tuam,
Pérque illam quam tu metuis vxorem tuam,
Si quid med erga tu hodie falſum dixeris,
Vt tibi ſuperſtes vxor ætatem fiet:
Atque illa viua, viuus vt peſtem oppetas.
DE. Per deum fidium quæ quæris, iurato mihi,
Video neceſſe eſſe eloqui, quicquid roges.
Ita me obſtinatè aggreſſus, vt non audeam
Profectò percunctanti, quin promam omnia.
Proinde actutum iſtud quid ſit, quod ſcire expetis,
E Eloquere, vt ipſe ſcibo te faciam vt ſcias.
LI. Dic obſecro hercle ſeriò, quod te rogem.
Caue mihi mendacij quicquam. DE. quin tu ergo rogas?
LI. Num me illuc ducis vbi lapis lapidem terit?
DE. Quid iſtuc eſt? aut vbi eſt iſtuc terrarum loci?
LI. Vbi flent nequam homines, qui polentam piniſitant.
DE. Quid iſtuc ſit, aut vbi iſtuc ſit, nequeo noſcere:
Vbi flent nequam homines, qui polentam piniſitant.
LI. Apud fuſtitudinas, ferri crepinas inſulas.
Vbi viuos homines mortui incurſant boues.

F.j.

DE. Modò pol percepi Libane,quid iſtuc ſit loci: A
Vbi ſit pollenta,te fortaſſe dicere. LI. ah.
Neque hercle ego iſtuc dico,nec dictum volo.
Teque obſecro hercle,vt quæ locutus deſpuas.
DE. Fiat, geratur mos tibi. LI. age,age,vſque excrea.
DE. Etiámne? LI. quæſo hercle vſque ex penitis faucibus.
Etiam amplius. DE. nam quouſque? LI. vſque ad mortem volo.
DE. Caueſis malam rem. LI. vxoris dico,non tuam.
DE. Dono re ob iſtuc dictum,vt expers ſis metu.
LI. Di tibi dent quæcunque optes. DE. redde operam mihi
Cur hoc ego ex te quæram?aut cur miniter tibi, B
Propterea quòd me non ſcientem feceris,
Aut cur poſtremò filio ſuccenſeam,
Parres vt faciunt cæteri? LI. quid iſtuc noui eſt?
DE. Equidem ſcio.iam filius quòd amet meus,
Iſtanc meretricem è proximo Philenium.
Eſt-ne hoc vt dico Libane? LI. rectam inſtas viam,
Ea res eſt,ſed eum morbus inuaſit grauis.
DE. Quid morbi eſt? LI. quia non ſuppetunt dictis data.
DE. Túne es adiutor nunc amanti filio?
LI. Sum verò,& alter noſter eſt Leonida. C
DE. Bene hercle facitis,& à me initis gratiam.
Verùm meam vxorem Libane neſcis qualis ſit?
LI. Tu primus ſentis,nos tamen prænoſcimus.
DE. Fateor eam eſſe importunam atque incommodam.
LI. Poſterius iſtuc dicis,quàm credo tibi.
DE. Omnes parentes,Libane,liberis ſuis,
Qui mihi auſcultabunt,facient obſequelam iam.
Quippe qui mage amico vtantur gnato & beneuolo,
Atque ego me id facere ſtudeo.volo amari à meis,
Volo me patris mei ſimilem,qui cauſſa mea
Nauclerico ipſe ornatu per fallaciam D
Quam amabam,abduxit ab lenone mulierem.
Neque puduit eum id ætatis ſycophantias
Srruere,& beneficiis me emere gnatum ſuum ſibi.
Eos me decretum eſt perſequi mores patris.
Nam me hodie orauit Argyrippus filius,
Vti ſibi amanti facerem argenti copiam.
Et id ego percupio obſequi gnato meo.
Volo amori obſecutum illius,volo amet me patrem.
Quanquam illum mater artè,contentéque habet,
Patres vt conſueuerunt.ego mitto omnia hæc. E
Præſertim quum is me dignum,quoi concrederet
Habuir,me habere honorem eius ingenio decet,
Quom me adiir,vt pudentem gnatum æquum eſt,patrem.
Cupio eſſe amicæ quod det argentum ſuæ.
LI. Demiror quid ſit,& quò euadat,ſum in metu.
DE. Equidem ſcio iam,filium quòd amet meum.
LI. Cupis id,quod cupere te nequicquam intelligo.
Dotalem ſeruum Sauream vxor tua
Adduxit,cui plus in manu ſit,quàm tibi.
DE. Argentum accepi,dote imperium vendidi.

Nunc

A Nunc verba in pauca conferam,quid te velim.
Viginti iam vſuſt filio argenti minis.
Face id vt paratum iam ſit. LI. vnde gentium?
DE: Me defraudato. LI. maximas nugas agis.
Nudo detradere veſtimenta me iubes.
Defrudem te ego?age ſis tu ſine pennis vola.
Téne ego defrudem?qoi ipſi nihil eſt in manu?
Niſi quid tu porrò vxorem defrudaueris.
DE. Quà me,quà vxorem,quà tu ſeruom Sauream
Potes circunduce,aufer,promitto tibi
B Tibi non offuturum,ſi id hodie effeceris.
LI. Iubeas vna opera me piſcari in aere,
Venari autem rete iaculo in medio mari.
DE. Tibi optionem ſumito Leonidam.
Fabricare quiduis,quiduis comminiſcere.
Perficito argentum hodie vt habeat filius,
Amicæ quod det. LI. quid ais tu Demænete?
Quid ſi forte inſidias deuenero?
Tu redimes me,ſi me hoſtes interceperint?
DE. Redimam. LI. tum tu igitur aliud cura quid lubet.
DE. Ego eo ad forum,niſi quid vis? LI. i,etiámne ambulas?
C DE. Atque audin etiam? LI. ecce. DE. ſi quid te volam,vbi eris?
LI. Vbicunque libitum fuerit animo meo.
Profectò nemo eſt quem iam dehinc metuam mihi,
Ne quid nocere mihi poſſit,quum tu tua
Oratione omnem animum oſtendiſti tuum,
Quin te quoque ipſum facio haud magni,ſi hoc patro.
Pergam quò occœpi,atque ibi conſilia exordiar.
DE. Audin tu?apud Archibulum ego ero argentarium.
LI. Nempe in foro? DE. ibi,ſi quid opus fuerit. LI. meminero.
DE. Non eſſe ſeruus peior hoc quiſquàm poteſt,
D Nec magis verſutus,nec quo ab caueas ægrius.
Eidem homini,ſi quid rectè curatum velis,
Mandes,moriri ſeſe miſerè mauolet,
Quàm non perfectum reddat quod promiſerit.
Nam ego illud argentum tam paratum filio
Scio eſſe,quàm me hunc ſcipionem contui.
Sed quid ego ceſſo ire ad forum,quò incœperam?
Ibo,atque ibi manebo apud argentarium.

SICVT TVVM VIS VNICVM,&c.} Hoc omnes patres exoptant Sic Terent. Heaut. SOSTR. *miſeram me! hoccine quaeſiti.obſecro.Ita mihi,atque huic ſis ſuperſtes,vt ex me,atque hoc natus es.* Cic li. 2.de nat.deor. *Nam qui totos dies precabantur,& immolabant,vt ſui liberi ſibi ſuperſtites eſſent,ſuperſtitioſi ſunt appellati:quod nomen poſtea latius patuit.* SOSPITEM,} ſaluũ ITA TE OPTESIOR,} vt mihi verũ dicas.vel vt mihi ad ea,quæ ex te quærã verè reſpõdeas. MED ERGA} erga me,*ἀντ᾽ ἐμοῦ* erga me,antè.i. aduerſum me,apud me. VT TIBI SVPERSTES,&c.} ſubintell.precor,opto. ÆTATEM} diutiſſime annos triginta.& amplius.hac de re ſuprà. PESTEM OPPETAS} ſic dictum peſtem oppetas, vt mortem oppetas.profert autem hunc verſum Nonius in verbo *oppetere*,& interpretatur, *incidere*. PER DEVM FIDIVM} deum fidium,alij Iouis filium,Herculem,ſignificari volunt,alij,*Δία πίστιον*, id eſt, deum fidei præſidem, ac patronum.In vocabulario Latino græco manuſcripto,ita ſcriptum eſt,dius fidius,*Διὸς υἱὸς Ἡρακλῆς.* Feſtus autem in *medius fidius*,& hanc & alias interpretationes refert.ſententia autem huius loci hæc mihi videtur eſſe, video mihi neceſſe eſſe eloqui,quæ ex me quæris per deum fidium,id eſt,quæ me ſanctiſſimè,& religioſiſſimè,& per res hominibus cariſſimas rogas.licet fortaſſe etiam ſic explicare, video mihi iuratò,id eſt, qui iurant per diuum fidium, neceſſe eſſe eloqui,quæ quæris. OBTINATE} obfirmatè, pertinaciter, &, vt ita dicam, inſtanter. AGGRESSVS,} ſubintell. es. VT NON AVDEAM PROFECTO PERCVNCTANTI,} id eſt, vt non audeam committere,quin tibi quærenti omnia eloquar, & expromam. VT IPSE SCIBO} vt ipſe ſciam. ſic efferre ſolet Plautus futura verborum quartæ coniugationis. TE FACIAM VT SCIAS} te faciam ſcire:faciam, vt tu ſcias.ſic ſuprà in Amphitr. *fecit me,vt vigilarem.* infrà in Aulul. *Nunc hercle illum coruum ad me*

veniat velim. CAVE MIHI MEND. Q.] ſubintell. dicas, ſeu dixeris. NVM ME ILLVC DVCIS, &c.] A
piſtrinum ſignificat. Lucret. lib. 1. *Conueniebat enim, fruges quoque ſæpe minutas, Robore cum ſaxi franguntur, mittere ſi-*
gnum, Sanguinis, aut alrûm, noſtro quæ corpore aluntur: Cum lapidi lapidem terimus, manare cruorem. NEQVAM HOMI-
NES] ſerui improbi. QVI POLENTAM PRANSITANT.] ſic habent omnes noſtri libri veteres, & pleriqué vulga-
ti, Veneti, Florentini, Pariſienſes, Lugdunenſes. & probat Adr. Turneb. cui aſſentior. Nam vt ille refert, ſerui molito-
res in Græcia, non pane, ſed polenta veſci ſolebant. Etiam ſæpenumero cùm agentes, & trudentes molas eſurie-
bant, furtim de hordei farina, vnde polenta fiebat, eſitabant. Teſtatur autem Plinius lib. 18. cap. 8. tam ignotam Græ-
ciæ pultem fuiſſe, quàm Italiæ polentam. ex quo licet intelligere polentam cibum Græcorum fuiſſe, vt pultem Ita-
lorum. Alij quidam, in quibus eſt Camerarius, legi malunt *pinſitant*. pinſitant autem, id eſt, crebro pinſunt. Nonius
pinſere, tundere, vel molere. Varro, *Nec piſtorem vllum noſſent, niſi eum qui in piſtrino pinſeret farinam.* Omnino *pranſi-
tant.* probabilior eſt lectio, pranſitant autem, id eſt, crebro prandent, vel, vt Boſio placet, prandere cupiunt. Erat
autem machina quædam, vt ille mihi indicauit apud Iulium Pollucem, quæ *παυσικάπη* Græcè dicebatur, ea collo
molientium ſeruorum inſerebatur, ne inter molendum polentam comeſſe, néve manus ori admouere poſſent. Fie-
bat porrò hoc modo polenta: perfuſum aqua hordeum ſiccabatur per vnius noctis ſpatium. poſtero die frigebatur B
poſtremò molis tundebatur. APVD PVSTITVDINAS.] apud inſulas, in quibus ſerui fuſtibus verberantur, ac tun-
duntur. nomen eſt à Plauto fictum, ridiculi gratia, & à fuſtibus, ac tundendo ductum. FERRI CREPINAS] in
quibus ferreæ compedes, quibus ſerui conſtringebantur, crepant. hoc quoque nomen à Plauto eadem gratia fi-
ctum eſt. talia autem ſexcenta, vt oculicrepidæ, ferriteri, virgidemiam, plagipatidæ, &c. quæ ſuis locis indicabun-
tur, & in indice collecta ſub vno adſpectu ponentur. VBI VIVOS HOMINES MORT. INCVR.] vbi mortui bo-
ues, id eſt, lora bubula, vel ex pellibus bubulis facta incurſant, id eſt, petunt, inuadunt, viuos homines, id eſt, ſer-
uos molitores. ſententia eſt, vbi ſerui loris bubulis verberantur, *viuos homines, mortui boues,* antitheſis. INCVR-
SANT] verbo vſus eſt ſignificanti, & luculento, & bobus cornu petentibus perquàm conuenienti. tràslatè poſuit in
Pœnulo, *Is me autem porro verberat, incurſat pugnis, calcibus.* ſic in Rudente, *& pendentem incurſabo pugnis.* AH, NE-
QVE HERCLE EGO ISTVC D.] abominatur ſeruus loci illius mentionem tanquam odioſi, atque inuiſi. QVAE
LOCVTVS,] id eſt, locutus es. DESPVAS] deſpuebant veteres, quæ abominabantur, ne nocerent, néve euenirent.
Varro lib. 1. de re ruſt. cap. 2. *Hoc ter nouies cantare iubet, terram tangere, deſpuere, ieiunum cantare.* Nonnulli hic legunt
exſpuas. EXCREA] ſcreando, à pectore eijce. QVAESO HERCLE VSQVE EX PENITIS F.] vſque ex imis
faucibus. hunc locum profert Priſc. lib. 3. CAVE SIS MALAM REM] Caue ſi ſapis, malum. caue ſi vis tibi à malo.
proinde ac ſi dicat, ſi pergis immodeſtè loqui, & hero malè precari, dabis pœnas, noli tibi malam rem arceſſere in-
conſideratè, & immodeſtè loquendo. VXORIS DICO, NON T.] vxoris dico mortem, inquit, non tuam. interpre- C
tatur ſeruus, quod ambiguè locutus erat, ne herus de ſe, aut de ſua morte dictum putet. OB ISTAM REM,] quia
te vſque ad mortem vxoris, intelligere dixiſti. VT EXPERS SIS METV.] vt ſis ſolutus verberum metu: vt ſecu-
rus ſis à verberibus. *expers* cum ablatiuo iunxit, vt ſuprà, in Amphitr. *Ea more expertem te factam aduenieus offendo*
domi. DII TIBI DENT, QVAECVMQVE OPTES.] ſic Horat. ſat. vlt. lib. 2. *Naſidiene ad hæc: tibi dij, quæcunque pre-*
ceris, commoda dent. Iterum Plautus infrà in ead. comœd. *Dij dabunt dij, quæ velitis, vobis.* Idem in Epid. princip. *Dij*
dent quæ velis. REDDE OPERAM MIHI] nunc mihi da viciſſim operam, & te attentum præbe. CVR HOC EX
TE QVAERAM, &c.] *παρέλκει*. proinde ac ſi dicat, non debeo id ex te quærere, quod ſcio, videlicet, filium meũ
amare: neque debeo tibi propterea minitari, quòd me certiorem non feceris: neque iuſtam mihi cauſam eſſe puto,
quamobrem filio meo ſuccenſeam, quòd amet: quemadmodum cæteri patres faciunt, qui & quærunt ex ſeruis, quid
agant filij, & minantur eis, quod non facti ſint ab eis certiores de libidinoſa filiorum vita, & ſuccenſent filijs, quod
ament, quod committentur, quòd ſcortentur. EQVIDEM SCIO IAM FILIVM Q. AM. M.] id eſt, equidem ſcio
iam filium meum amare. talia ſunt illa, faciam te vt ſcias id eſt, faciam te ſcire. ILLVM VENIAT VELIM] id eſt, il-
lum venire velim. & infrà ſeptem poſt verſibus, *Verum meam vxorem Libane, neſcis qualis ſit?* id eſt, verùm, neſcis
qualis vxor mea ſit? & cætera ſimilia ſexcenta. ſic autem vt edidimus legendum, non vt vulgò, *ſcio iam filius quòd*
amet, meus. quod corruptum eſt à ſciolis. non enim ſolent ita loqui Latini. ſed hoc modo, ſcio filium meum amare: &
ſcio filium meum, quod amet. quo poſteriore tamen vtuntur maximè comici, à Græcis ſumpto. ſic enim illi, *οἶδα* D
τὸν υἱόν μου, ὅτι ἐρᾷ. RECTAM INSTAS VIAM] rem ipſam eloqueris. dicis quod res eſt. non aberras à recta via. al-
legoria eſt. ſic ſuprà in Amphitr. *ingreſſus es viam.* EA RES EST.] *εἰρωνεία*. QVIA NON REPPERIVNT DICTIS
DATA] quia non habet, quod det Philenio, cui ſe multa daturum dixit. vel ſic, quia non habet, vnde præſtare poſ-
ſit, quæ ſe daturum promiſit. ET A ME INITIS GRATIAM,] & mihi gratum facitis, eiúſque facti nomine mul-
tum vobis debeo. TV PRIMVS SENTIS, NOS T. PR.] Tu primus omnium ſentis incommoditatem, & impor-
tunitatem vxoris tuæ: ſed nos omnium primi, ſeu ante omnes ſcimus. Ter. Adelph. *Primus ſentio mala noſtra, primúſ-*
que reſciſco omnia. POSTERIVS ISTVC DICIS, Q.] id eſt prius iſtud, quod dicis, credo tibi, quàm dixeris. Profert
hunc verſum Nonius in voce *poſterius*, quam interpretatur, *tardius, vel ſecundò.* OMNES PARENTES LIBANE,
&c.] ordo eſt. Omnes parentes Libane, qui mihi auſcultabunt, facient obſequelam iam liberis ſuis. *facient obſeque-*
lam autem, id eſt, obſequentur, indulgebunt. profert etiam hunc locum Nonius in voce *obſequela*, vbi oſtendit, ob-
ſequelam & obſequium idem valere. *iam* autem, hic eſt diſſyllabum, vt & ſæpe alias. QVIPPE QVI MAGE AMI-
CO, &c.] id eſt, Quippe vt filio ſuo vtantur magis amico, & beneuolo. ſeu, quippe vt filium ſuum habeant ſibi ma-
gis amicum, & beneuolum. *Quippe qui* autem, ſpondeus eſt. Sed videtur ſic legendum potius, *Quippe qui mage amicis*
vtantur, & beneuolis. vel ſic, *Quippe mage amicis qui vtantur & beneuolis.* ATQVE EGO ME ID FACERE STVDEO.]
ſtudeo me facere, dictum antiquè. ſic Saluſt. de coniur. Catil. *Omneis homines, qui ſeſe ſtudent præſtare cæteris animanti-* E
bus, &c. VOLO ME MEI P. S.] volo me mei patris eſſe ſimilem. NAVCLERICO IPSE ORNATV] nauclericus
ornatus erat veſtis cærulea, cauſia ferruginea, palliolum ferrugineum: brachium expapillatum. Vide in Milite glor.
ibi, *Facito, vt venias ornatu huc ornatu nauclerico.* ID AETATIS] ea ætate. SYCOPHANTIAS STRVERE,] fallacias
machinari, ſycophantias componere. In Bacchid. *nunc pater me, prius tu vt caueas tibi, Sycophantias componit,* &c. ET
BENEFICIIS ME EMERE GN. &c.] & beneficiis me filium ſuum ſibi conciliare, deuincire, atque obligare. Vir-
gil. Georg. lib. 1. *Téque ſibi generum Thetis emat, emat omnibus vndis.* Idem lib. 9. Æneid. *Qui vita bene credat emi, quem*
credis honorem. DECRETVM EST] certum eſt, ſtat ſententia. PARES QVI] imitari. ET ID EGO PERC.] id eſt, nitor
in eo, ſeu in hoc profert hunc locum Nonius in voce *obſequia*, paulo aliter quàm hodie legitur: nempe hoc modo,
Ego ſauè cupio obſequi, &c. Quod ſi *percupio* pro cupio ſcriberetur, tollerabilis eſſet lectio, alioqui ferri non poteſt.
OBSECVTVM] ſubintell. eſſe à me. nam *obſecutum*, accipiendum eſt, *παθητικῶς* pro obſecundatum, inſeruitum, in-
dultum. ARCTE, CONTENTEQVE HABET] anguſtè, & illiberaliter ei ſumptum ſuppeditat. Nonius
hunc verſum profert, & *contentè* interpretatur *parcè*, & *continenter.* Ego contentum arbitror opponi laxo. Qua-
re *contentè* valet malignè, anguſtè: *γλίσχρως*, *habet* autem, id eſt, tractat. PATRES VT CONSVEVE-
RVNT,] patres enim ſolent eſſe in filios ſuos duriores, & tenaciores: matres contrà mitiores, & liberaliores.

HABERE

A HABERE HONOREM EIVS INGENIO} eius ingenio morem gerere, & indulgere. CVPIO ESSE} Cupio eſſe, cupio eum habere. ET QVO EVADAT, S. IN. M.} & metuo, quo eius oratio cadat, vel ſic & metuo quæ ſit eius orationis clauſula. Hæc ſecum loquitur ſeruus Libanius. hunc locum profert Nonius in verbo *euadere*, & *euadat* hic interpretatur *exeat, tendat*. CVPIS ID, Q.} Cupis amanti filio argenti copiam facere. NE QVICQVAM} fruſtrà. ADDVXIT} domum tuam. CVI PLVS IN MANV SIT, Q. T.} qui plus poſſit, quàm tu: quoniam videlicet vxor amplissimam dotem domum tuam attulit: quam ille traciat. ARGENTVM ACCEPI, D. IMP. VEND.} dotata vxore ducta libertatem amiſi, & ſeruus vxoris factus ſum. in Aulul. Nam quæ indotata eſt ea in poteſtate eſt viri. Dotatæ mactant & malo, & damno viros. Item in Epidico, *polera Ædepol dos pecunia'ſt. PER. quæ quidem non maritata'ſt.* VSVS'T} opus eſt ME DEFRAVDATO} per fraudem pecuniam à me auferto. al. *defraudato*. De hoc verbo mox plura. NVGAS AGIS} id eſt nugaris. ſic in Aulul. *ah nugas agis*. Idem in Capt. *memorem non ſum, nugas agis*. NVDO DETR. VEST. ME IVB.} ſignificat hunc ſenem eſſe nudum, & inanem. quare fieri non poſſe, vt vlla pecunia ab eo auferatur. AGE SIS} age ſi vis. TV SINE PENNIS V.} proinde ac ſi diceret, ſi volare potes ſine pennis, ego etiam potero pecuniam abs te ſumere. TENE EGO DEFRVDEM?} profert hunc verſum Nonius in verbo *defrudare*, vbi docet, *defrudare*, eſſe fructum minuere, vel per fraudem aliquid eximere. QVA ME,

B QVA VX. &c.} Quacunque via me, quacunque vxorem, quacunque ſeruum Sauream circunducere potes, circunduce. CIRCVNDVCE} circumueni, decipe. NON OFFVTVRVM,} promitto tibi id non offuturum, id eſt, non nociturum, &c. vel promitto tibi me tibi non offuturum, id eſt, non obſtiturum, &c. Ego ſuperiore modo malo. PISCARI IN AERE} piſcari in aëre, & quod deinceps ſequitur, venari in medio mari, prouerbiorum locum obtinent & ſignificant, inanem operam ſumere. VENARI AVIEM RETE IACVLO.} Sic legendum, non, vt vulgo, rete iaculo. quod deprauatum eſt à ſcholis, quibus rete iaculum, inauditum eſſet, aut qui rete in ſeptimo caſu pro reti poſitum eſſe non viderent. eſt autem rete iaculum, retis genus dictum à iaciendo: quod & funda dicitur à fundendo, vt docet Seruius ad illud Virgil. lib. 1 Georg. *Atque alius latum funda cùm verberat amnem* ἀμφίβληστρον à Græcis eadem ratione appellatur. legendum autem apud Seruium. rete iaculum, non retiaculum, vt in vulgatis impreſſum eſt. Vtitur hac voce & in Trucul. *Quaſi in piſcinam rete qui iaculum parat*. OPTIONEM} adiutorem, vicarium, ſucceſſorem. Optio, vt docet Feſtus, hunc locum proferens. in re militari appellatur is, quem Decurio, aut Centurio optat ſibi rerum priuatarum miniſtrum, quò facilius officia publica obeat. Nonius, *Optiones in cohortibus, qui ſunt honeſti gradus, vt optatos, quod eſt electos, & adeptatos, quod adſcitus.* Varro de vita populi R. lib. 3. *emiſſimas appellates. Deficientibus centurionibus adoptati in cohortem ſubibant, vt ſemper plena eſſent legiones: à quo optiones in turmis decurionum, & in cohortibus centurionum appellati.* Vegetius lib. 2 cap. 7. *Optiones ab optando appellati, quòd antecedentibus ægritudine præpeditis, hi tanquam adoptati in eorum locum, & vicarij ſolent vniuerſa curare.* FABRICARE QVID VIS COMM.} tranſlatio eſt in verbo *fa-*

C *bricare*. profert autem hunc locum Nonius, in verbo *fabricantur*. DEVENERO:} incidero. TV REDIMES ME.} Tu non me liberabis. INTERCEPERINT?} in medio curſu ceperint? antequam rem ſuſceptam ad exitum perducerim, ceperint? ſic dicimus literas interceptas, quæ antequam ad eum ad quem ſcriptæ & datæ ſunt, peruenerint, captæ ſunt. Interdum tamen intercipere, vt vult Donatus, eſt totum capere. ibi. in Eunucho, *Nam quod nec ſapere oportet, hanc intercipis*. TVM TV IGITVR ALIVD CVRA QVID LVBET} id eſt, ſinito igitur me hoc curare: tu, quod ad hanc rem attinet, ne labora ego effectam dabo: ego in me recipio: tu dormi in vtramque aurem, aut aliud res cura. Sic in Caſina. *Abi, & aliud cura*. Idem in Merc. *Potin' vt aliud cures*? Idem in Pſeud. *Potin' aliam rem vt cures*? Sic apud Homerum in Σ. Vulcanus Thetidi reſpondet, θάρσει, μή τοι ταῦτα μετὰ φρεσὶ σῇσι μελόντων, *Tum tu igitur* autem, id eſt, Tu ergo igitur. nam tum valet ergo, ergo igitur autem [illegible]. NISI QVID VIS.} verba diſcedentium. ETIAMNE AMBVLAS?} quid ceſſas? quin properas? quin ambulas? Sic loquitur. in Curcul. etiam tu taces? id eſt, quin tu taces! OSTENDISTI} aperuiſti. FACIO HAVD MAGNI.} contemno, non metuo. SI HOC PATRO,} ſi hoc efficio. ARGENTARIVM] argentarij, trapezitæ erant ſeu menſarij. apud quos depoſitæ erant ab iis pecuniæ, qui eas occupare & exercere volebant. unde enim fœnori ſumebantur. Eorum officium, vt ait Iuriſcon. publicam habet cauſam, iſque rationes conficiunt. nam ad eorum tabernas auctiones fiebant, &, vt cuique res addicta erat, ei argentarij pecuniam expenſam referebant: & ferè de menſa ſoluebant, qui alicui debebant. Hæc reperi adſcripta ad hunc

D locum, in codice Boſij. QVO AB.} à quo ἀπροσιτώτερος. ÆGRIVS} difficilius. CVRATVM} procuratum adminiſtratum. MORI ME} mori quàm me hunc ſcip. contui. ſcipionem geſtabant ſenes, quo niterentur inter eundum. *contuitum*, id eſt, contueri, cernere.

ARGYRIPPVS adoleſcens.

SIccine hoc fit, foras ædibus me eiici?
Promerenti optumè, hoccine pretij redditur?
Bene merenti mala es, malè merenti bona es.
At malo cum tuo. nam iam ex hoc loco
Ibo ego ad tres viros, veſtráque ibi nomina
Faxo erunt, capitis te perdam ego & filiam:
E Perlecebræ, pernicies, adoleſcentum exitium.
Nam mare haud eſt mare, vos mare acerrimum.
Nam in mari repperi, hic elaui bonis.
Ingrata atque irrita eſſe omnia intellego
Quæ dedi, & quod benefeci. ac poſthac tibi,
Malè quod potero facere faciam, meritóque id faciam tuo.
Ego pol te redigam eodem vnde orta es, ad egeſtatis terminos.
Ego ædepol te faciam, vt quæ ſis nunc, & quæ fueris, ſcias,
Quæ priuſquam iſtam adij, atque amans ego animum meum iſti dedi,
Sordido vitam oblectabas pane, in pannis, inopia.

Atque ea ſi erant,magnas habebas omnibus dis gratias. A
Eadem nunc quum eſt melius,me,cuius opera eſt,ignoras mala.
Reddam ego te ex fera fame manſuetem,me ſpecta modò.
Nam iſti quid ſuccenſeam ipſi,nihil quicquam meret.
Tuo facit iuſſu,tuo imperio paret,mater tu,eadem hera es.
Te ego vlciſcar,te ego,vt digna es,perdam,atque vt de me meres.
At ſceleſta viden' vt ne id quidem me dignum eſſe exiſtumat,
Quem adeat,quem colloquatur,cuique irato ſupplicet,
Atque eccam illecebra exit tandem,opinor hic ante oſtium.
Meo modo loquar quæ volam,quoniam intus non licitum eſt mihi.

FORAS AEDIBVS ME EIICI?} ſubintell. oportet?æquum eſt?& ſimil.hocine pretij redditur? hocine mercedis perſoluitur?hocine præmij tribuitur?Hæc loquitur Argyrippus eiectus ad lenam, quæ domi eſt. nondum enim in proſcenium prodit. BENE MERENTI M.} *meritò*. EX HOC LOCO} e veſtigio. AD TRESVIROS:} ad triumuiros,ſeu treuiros,capitaleis ſcilicet. VOSTRAQVE NOMINA IBI. F.} & faxo, vt veſtra nomina apud eos relata ſint inter reos. de *treuiros* ſuprà in Amphitr. CAPITIS} crimine capitali, ob crimen capitale. legendum autem coniunctè *capitis* cum ſuperioribus non cum verbo *perdam*. PELLECEBRAE.} Sic dictæ perlecebræ, ſeu pellecebræ, vt illecebræ. nam vt hæ ab illiciendo, ſic illæ à perliciendo, ſeu pelliciendo. Perlecebras igitur appellat, quia perliciunt adoleſcenteis in fraudem & inſidias. Feſtus pelleait, id eſt, in fraudem induxit. NAM MARE HAVD EST MARE} mare præ vobis non eſt mare.eſtis mari iracundiores, auariores,rapaciores. ſic Horat.de quadam Myrtale libertina. Od.33 lib.1.*freto acrior Adriæ Curuantis Calabros ſinus.* REPPERI} rem quæſiui, & parauit in mari autem,id eſt, mercatura facienda. HIC ELAVI BONIS} apud vos mea omnia bona conſumpſi,ac perdidi.Sic loquitur in Rud.*ehem, an te pænitet, in mari, quòd elaui, niſi hic in terra iterum eluam?* ibid.*hac proxima nocte in mari elaui.nam Confracta eſt nauis.* Perdidi quicquid erat. miſer, ibi omne. Eſt autem hoc genus loquendi tractum ab iis,qui in balneis,dum lauant,aquam omnem conſumunt,ex quo illud apertius in Sticho,*volo eluamus hodie peregrina omnia. Relinque*, eluamus,id eſt,perfundamus, abſumamus, in cinerem vertamus.& illud apertiſſimum in Trin. *comeſum,expotum,exutum,elotum in balneis* INGRATA.} id eſt, non grata, vel quorum gratia nulla mihi abs te relata eſt.ſic Catul. Omnia ſunt ingrata:nihil feciſſe benigne eſt. IRRITA} inania,nullius apud te ponderis. AD EGESTATIS TERMINOS} ad extremam egeſtatem.id eſt,ad ſummam,& maximam.ſic dicimus extremum ſupplicium.ſic Ariſt.lib.3.polit. ἐσχάτη ἀπορία. EGO EDEPOL TE FACIAM, VT, QVAE SIS NVNC,&c.} id eſt,ego ædepol faciam te ſcire.quæ ſis nunc,& quæ fueris olim. vel ſic,faciam vt ſcias, quæ ſis nunc,&c.Et notauimus ſuprà hoc loquendi genus,& ſæpe occurret. ISTAM}Philenium. SORDIDO} atro cibario.Terent.Eunucho,*Quo pacto ex iure heſterno panem atrum vorent.* IN PANNIS INOPIA}aliàs, *in pannis inopia*. Sed hæc ſcriptura,quam ſecuti ſumus,antiquorum omnium auctoritate confirmatur:eámque ipſam ſcripturam Camerarius in ſuis videtur reperiſſe. Iam verò,*inopia* ſeptimi caſus eſt: valétque propter inopiam, vel inopia coacta. MAGNAS HAB. OMN. D. GRA.} præclarè tecum agi ducebas [illegible] vſitatius erat, magnam habebas omnibus d. gratiam. CVIVS OPERA EST} tibi melius. IGNORAS} non noviſti. REDDAM EGO TE EX FERA FAME M.} ſic edendum curauimus:& tamen,ſi Nonio credimus, legendum *manſuetem*, qui teſtatur ita ſcriptum eſſe à Plauto, vt rectus ſit manſues pro manſuetus,a,um.quod & à Feſto traditum eſt. Sed quod ad rem attinet,hæc eſt certiſſima ratio domandi feras,vt Plinius narrat quodam loco: & ſignificat Cicero in oratione pro Cluentio,ibi,*Iam hoc non ignoratis iudices,vt etiam beſtiæ fame domitæ, plerunque ad eum locum, vbi paſtæ aliquando ſint,reuertantur.* Sic enim docti quidam apud Ciceronem legunt, non vt vulgò,*fame dominante*. Contrà fames beſtias accendit,vt teſtatur Liuius. Sic ille lib.25.Annal.*ob id caſtigatum ab Hannone, quòd ne fames quidem, quæ mutas accenderet beſtias,ſuram eorum ſtimulare poſſet*,&c. ISTI} Philenio, NIHIL EST} nihil cauſæ eſt} NIHIL QVICQVAM MERET} nullam culpam admiſit, nullam pœnam meretur. nihil commeruit. QVEM COLLOCATVR,}quem alloquatur. ſic ſæpe Plautus, & antiquè dictum. MEO MODO} meo arbitratu.Terent.Andr.*ſine me meo viuere interea modo.*

LENA Clearcta. ARGYRIPPVS adoleſcens.

VNumquodque iſtorum verbum nummis Philippeis aureis
Non poteſt auferre hinc à me,ſi quis emptor venerit.
Nec rectè quæ tu in nos dicis,aurum atque argentum merumſt.
Fixus hic apud nos eſt animus tuus clauo Cupidinis.
Remigio,velóque quantum poteris,feſtina & fuge. E
Quàm magis re in altum capeſſis,tam æſtus te in portum refert.
AR. Ego pol iſtum portitorem priuabo portorio.
Ego te dehinc vt merita es de me,& mea re,tractare exequar.
Quom tu me,vt meritus ſum,non tractas,quin? eiicis domo.
LE. Magis iſtuc percipimus lingua dici,quàm factis fore.
AR. Solus ſolitudine ego ted atque ab egeſtate abſtuli.
Solus ſi ductem,referre gratiam nunquam potes.
LE. Solus ductato,ſi ſemper ſolus quæ poſcam,dabis.
Semper tibi promiſſam habeto hac lege dum ſuperes datis.

A AR. Quimodus dandi? nam nunquam tu quidem expleri potes.
Modò quidem accepiſti: haud multò aliquid pòſt quod poſcas,paras.
LE. Quid modiſt?ductando,amando,nunquámne expleri potes?
Modò remiſiſti,continuò iam vt remittam ad te rogas.
AR. Dedi equidem quod mecum egiſti. LE. & tibi ego miſi mulierem,
Par pari datum,hoſtimentuſt,opera pro pecunia.
AR. Malè agis mecum. LE. quid me accuſas,ſi facio officium meum?
Nam neque vſquam fictum, neq; pictum, neque ſcriptum in poëmatis,
Vbi lena bene agat cum quiquam amante, quæ frugi eſſe volt.
AR. Mihi quidem te parcere æquum eſt tandem,vt tibi durem diu.
LE. Non tu ſcis? quæ amanti parcet,eadem ſibi parcet parum.
B Quaſi piſcis,itidem eſt amator lenæ.nequam eſt,niſi recens
Is habet ſuccum,is ſuauitatem: eum quouis pacto condias:
Vel patinarium, vel aſſum,verſes quo pacto lubet.
Is dare volt,is ſe aliquid poſci.nam vbi de pleno promitur,
Neque ille ſcit quid det,quid damni faciat:illi rei ſtudet.
Volt placere ſeſe amicæ,volt mihi, volt pediſequæ,
Volt famulis,volt etiam ancillis,& quoque catulo meo
Sublanditur nouos amator,ſe vt quum videat,gaudeat.
Vera dico, ad ſuum quemque hominem queſtum eſſe æquum eſt callidum,
AR. Perdidici iſtæc eſſe vera,damno cum magno meo.
C LE. Si ecaſtor nunc habeas quod des,alia verba perhibeas:
Nunc quia nihil habes,maledictis tu eam ductare poſtulas.
AR. Non meum eſt. LE. nec meum quidem ædepol, ad te vt mittam gratiis.
Verùm ætatis atque honoris gratia hoc fiet tui.
Quia nobis lucro fuiſti potius, quàm decori tibi.
Si mihi dantur duo talenta argenti numerata in manum,
Hanc tibi noctem honoris cauſa gratiis dono dabo.
AR. Quid ſi non eſt? LE. tibi non eſſe credam:illa aliò ibit tamen.
AR. Vbi illæ quæ dedi antè? LE. abuſa.nam ſi ea durarent mihi,
Mulier mitteretur ad te,nunquam quicquam poſcerem.
D Diem,aquam,ſolem,lunam,noctem,hæc argento non emo:
Cætera quæ quæ volumus vti Græca mercamur fide.
Quum à piſtore panem petimus,vinum ex œnopolio,
Si æs habent,dant mercem. eadem nos diſciplina vtimur,
Semper oculatæ noſtræ ſunt manus,credunt quod vident.
Vetus eſt,nihili coctio eſt,ſcis,cuius? non dico amplius.
AR. Aliam nunc orationem deſpoliatio prædicas:
Longè aliam mihi præbes,inquam,nunc atque olim quom dabam.
Aliam atque olim quom illiciebas me ad te blandè ac benedicè:
Tum mihi ædes quoque arridebant,quom ad te veniebam,tuæ.
Me vnicè vnum ex omnibus te atque illam amare aiebas mihi.
E Vbi quid dederam,quaſi columbæ pulli in ore ambæ meo.
Vſque eratis,meo de ſtudio ſtudia erant veſtra omnia.
Vſque adhærebatis:quod ego iuſſeram,quod volueram
Faciebatis:quod nolebam ac vetueram,de induſtria
Fugiebatis,neque conari id facere audebatis prius.
Nunc neque quid velim,neque nolim,facitis magni peſſumæ.
LE. Non tu ſcis? hic noſter queſtus aucupij ſimillimuſt.
Auceps quando concinnauit aream, offundit cibum:

Aues aſſueſcunt:neceſſe eſt facere ſumptum,qui quærit lucrum. A
Sæpe edunt, ſemel ſi ſunt captæ, rem ſoluunt aucupi.
Itidem hic apud nos.ædis nobis area eſt,auceps ſum ego
Eſca eſt meretrix,lectus illix eſt,amatores aues.
Bene ſalutando conſueſcunt,compellando blanditer,
Oſculando,oratione vinulâ venuſtula.
Si papillam pertractauit, haud id eſt ab re aucupis.
Suauium ſi ſumpſit, ſumere eum licet ſine retibus.
Hæccine te eſſe oblitum,in ludo qui fuiſti tamdiu?
AR. Tua iſta culpa eſt,quæ diſcipulum ſemidoctum abſte amoues.
LE. Remeato audacter, mercedem vbi eris nactus:nunc abi.
AR. Mane,mane,audi,dic quid me æquum cenſes pro illa tibi dare, B
Annum hunc ne eum quiquam alio ſit? LE. téne? viginti minas.
Atque ea lege, ſi alius ad me prius attulerit,tu vale.
AR. At ego,eſt etiam priuſquam abis, quod volo loqui. LE. dic quod lubet.
AR. Non omnino iam perij,eſt reliquum quod peream magis.
Habeo vnde iſtuc tibi quod poſcis dem:ſed in leges meas
Dabo,vti ſcire poſſis,perpetuum annum hunc mihi vti ſeruiat,
Nec quenquam interea alium admittat prorſus,quàm me,ad ſe virum.
LE. Quin ſi tu voles,domi ſerui qui ſunt caſtrabo viros.
Poſtremò vt voles nos eſſe, ſyngrapham facito afferas.
Vt voles,vt tibi lubebit,nobis legem imponito. C
Modò tecum vnà argentum afferto, facilè patiar cætera.
Portitorum ſimillimæ ſunt ianuæ lenoniæ:
Si affers,tum patent:ſi non eſt quod des,ædes non patent.
AR. Interij,ſi non innuenio ego illas viginti minas.
Et profectò,niſi illud perdo argentum, pereundum eſt mihi.
Nunc pergam ad forum,atque experiar opibus,omni copia.
Supplicabo,exobſecrabo,vt quenque amicum videro.
Dignos,indignos adire atque experiri certum eſt mihi.
Nam ſi mutuas non potero, certum eſt ſumam fœnore.

VNVMQVODQVE ISTORVM VERBVM, &c.] *verbum* poſitum pro verborum : vel coniunge cum *vnumquodque* hoc modo, vnumquodque verbum iſtorum verborum, &c. ſignificat lena maledicta irati Argyrippi ſibi magnum & vberem queſtum allatura, propterea quòd ille nullam iacturam facere ſit dubitaturus, vt eum Philenio in gratiam redeat. NVMMIS PHILIPP. M. P. AVF.] ſi quis emptor ad me venerit, & vnumquodque iſtorum verborum ſingulis Philippeis nummis emere voluerit, nolim ei vendere. quid ita? quia ſpero me tibi pluris venditurum: quia tu ipſe pluris redimes. NEC-RECTE QVAE TV IN NOS DICIS] quæ tu nobis maledicis, ſic loquitur in Aſin. *Malo hercle tuo magno tuo nũc iſtu nec-rectè dicis.* Idẽ in Bacchid. *Tu dũ, nec rectè dicis nõ æquum facis.* Turpilius, *nec-rectè dici mihi iamdudum audio.* Feſtus in Nec. MERVM] purũ eſt. Nonius, merum ſolum, & hunc verſum cum ſeq. profert. Feſtus, Merũ antiqui dicebãt ſolũ, vnde & auis merula nomẽ accepit, quod ſoliuaga eſt, & ſolitaria paſcitur. at nunc mérum purum appellamus. CLAVO CVPIDINIS] vinculo ſolidiſſimo, & planè adamantino. Plato, [Greek illegible], id eſt, amatoriæ neceſſitates acriores ſunt ad fidem faciendam, & ad trahendum magnum populum. Orat. Od. 35. lib. 1. *cuneos ahenea* REMIGIO VELOQVE] prouerbium, quo ſignificatur ſumma celeritas. idem valet, *remis velisque.* tale illud apud M. Tull. lib. 12. epiſt. ad famil. *Atque inde remis velisque in patriam omni feſtinatione properans.* Profert autem hunc verſum Nonius in voce *fuga.* QVAM MAGIS TE IN ALTVM CAP.] profert hunc verſum Nonius, & in verbo *capeſſis.* & in voce *altum*, & *capeſſis* interpretatur *ingrederis.* æltum autem hic vult ſignificare marinam commotionem, *in altum* autem, id eſt, in medium, & profundum mare procul à litore. *Quam magis, tam magis* vſitata eſt bonis & antiquis ſcriptoribus locutio: de qua in commentariis Lucretianis, ad illum locum lib. 1. *Et quàm quæq; magis cohibes res intus inane. Tam magis,* &c. REFERT] reſorbet EGO POL ISTVM PORT.] quia lena, allegoria vſa eſt à mari ducta, & nauigatione eandem allegoriam ſeruat & Argyrippus, his verbis: Ego pol, &c. per portitorem, lenam ſignificans, propterea quòd quemadmodum portitores, quos Græci *πορθμεῖς* appellant, vectores trahehunt à litore in litus per medium mare, ita lenæ traiiciunt amantes à limine domus meretriciæ ad egeſtatem, per domum & conſuetudinem meretriciam. Portitores, inquit Nonius, dicuntur telonarij, qui portum obſidentes, omnia ſciſcitantur, vt ex eis vectigal accipiant. M. Tull. de rep. lib. 4. *Nolo enim eundem populum imperatorem & portitorem eſſe terrarum.* Deinde non longè profert hunc verſum. PRIVABO PORTORIO] portorium, eſt merces quæ datur portitori traiectionis nomine. TRACTARE EXSEQVAR.] tractare pergam. SOLVS SOLITVDINE EGO TED ATQVE AB EG.] ordo eſt, ſolus ego te à ſolitudine, atque ab egeſtate abſtuli. id eſt, ego ſolus, cùm antea deſerta & ſola & egens eſſes, te ab iſta ſolitudine, & egeſtate vindicaui. SOLVS SI DVCTAM:] ſi ſolus te potiar: ſi ſolus te habeam.

habeam, &c. ductare ſcortum, vſitatè & propriè dictum. ſic infra ead. comœd. *Potet vnà atque vnà amicã ductet ſenex.* Idem in Pœnulo, *Neque triobolum vllum amicæ das, & ductas gratis?* Terent. in Phorm. *Vt Phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gratis?* Itaque reprehenditur Saluſtius, quòd ductare exercitum in hiſtoriis ſuis vſurparit, pro ducere exercitum. DVM SVPERES DATIS.] vel dum ſuperes alios datis: vel vt mauult Boſius, dum abundas datis. vt Virgil. lib. 1. Georg. *Si ſuperant fœtus, pariter frumenta ſequentur.* MODO QVIDEM ACCEPISTI.] al. modo quid accepiſti. MODO AMISISTI] Philenium ad me. QVOD MECVM EGISTI] de quo mecum locuta es, vt id tibi darem, quod à me petiiſti. HOSTIMENTVM EST OPERA PRO PEC.] *hoſtimentum,* inquit Feſtus, *beneficij penſatio.* Idem in verbo *redhoſtire,* Rhedhoſtire, inquit, eſt referre gratiam, & Paulus ibidem, *nam & hoſtire pro æquare poſuerunt.* vide & in *Status dies.* Nonius, *hoſtimentum, eſt æquamentum: vnde hoſtes dicti ſunt, qui ex æqua cauſa pugnam ineunt,* deinde profert hunc verſum, profert & alterum ex ead. comœd. infrà, *Quam promitto, inquam, hoſtire contra,* &c. Idem alibi hoſtire, eſt comprimere, retundere. Pacuu. Teucro, *Niſi coerceo proteruitatem, hoſtio ferociam.* Boſius notat hoſtimentum *ἀντάμειψιν* à Græcis dici. MALE AGIS MECVM] tràſlatio à re foreoſi, & ab actionibus iudicialibus: quarum aliæ ſunt mitiores, aliæ duriores. Malè agis mecum, id eſt, tractas me, aſperè atque inhumaniter. te in me iniquam, duram, atque inhumanam præbes. FICTVM] formatum, effigiatum, ſic Nonius in verbo *fingere*: vbi hũc locum profert. PICTVM] à pictore aliquo, in tabula picta. CVM QVIQVAM] cum quoquam. QVAE SAVCIA ESSE VOLT] lena, quæ modò ſuis rationibus conſulit. lena quæ modò rem ſuam bene gerere vult. MIHI QVIDEM TE PARCEAS, &c] te contentam eſſe modicis æquom eſt. æquum eſt te omnia ſimul mihi auferre, & ad vos trãſferre. QVAE AMANTI PARCET, CAD. S. P. P.] quæ amantẽ parcè & timidè poſcet: ea ſibi ipſa erit damnoſa. QVASI PISCIS, &c.] amator, lenæ eſt, vt piſcis, ſubintell. conuiuæ. Comparat amatorem cum piſce, in eo quòd vterque niſi recens, inutilis & malus eſt: piſcis conuiuæ inutilis: amator lenæ. ſic autem locus eſt explicandus, amator eſt item ~~lenæ, vt piſcis conuiuæ~~. Nam ~~lenæ~~ eſt dandi caſus. Quod autem ad ſententiam attinet, ſic ferè in Truculento ancilla Aſtaphium dicit, amatorem hoſtilis oppidi ſimilem eſſe, quia expediat amicæ amatorem quamprimũ ſpoliari atque expugnari, cui reſpondet Dinarchus adoleſcens amicum veterrimum quenque eſſe optimum, non item vt amatorem, qui niſi recens, nequam eſt. CONDIAS] condire poſſis. VEL PATINARIVM, VEL ASS.] patinarius piſcis, eſt qui in patina cum iure apponitur: aſſus, qui aſſatus ſine iure appon tur. Horat. ſat. 3. lib. 2. *Si quis eum ſeruum, patinam qui tollere iuſſus, Semeſos piſces tepidumque ligurierit ius, In cruce ſuffigat,* &c. ſat. 4. lib. 2. *Nec ſatis eſt cara piſces auertere menſa, Ignarum quibus eſt ius aptius, & quibus aſſis Languidus in cubitum ſeſe conuiua reponet.* Patina autem vaſis genus eſt & coquinarij, in quo cibi coquuntur, atque elixantur, & menſarij, in quo dapes elixæ, & iurulentæ in menſis apponuntur: ab hoc patinarius piſcis dictus eſt. legito, ſi plura de patina cognoſcere voles, Apicium lib. 4. cap. 2. VERSES QVO PACTO LVBET] id eſt, verſare poſſis recentem amatorem, tanquam piſcem qui aſſatur, quomodo lubet: vel tanquam quiduis aliud in animum, atque ſenſus expers, modò ſit leue ac tractabile. Idẽ in Ciſtell. *mihi iſtum hominem vellem dari. Vt ego illum verſarem?* & Bacchid. *Verſabo illum hodie, ſi viuo probè.* M. Tull. in Lælio, ex Cæcilio, *Hodie me ante omneis comicos ſtultos ſenes Verſaris, atque luſeris lautiſſimè.* IS] amator recens. NAM VBI DE PLENO PROM.] vbi amator etiamnum plenus, neque dum exhauſtus, & ſpoliatus eſt. VOLT PLACERE SESE AM.] antiquè dictum, volt ſeſe placere, pro volt, ſeu vult placere. de quo genere alibi. VOLT PEDISEQVAE, VOLT FAMVLIS.] Terent. Eun. *Nam diſciplina eſt eiſdem, muneratier Ancillas primùm, ad dominas qui affectant viam.* SI VT QVOM VIDEAT, GAVDEAT] amator ſubblanditur etiam catulo meo, vt cùm catulus ſe, id eſt, amatorem, videat, gaudeat. reciprocatio bona eſt. AD SVVM QVENQVE HOMINEM, &c.] ordo eſt æquum eſt, quenque, id eſt, vnumquemque hominem, callidum eſſe ad ſuum queſtum. eadem ſententia, & verò iiſdem ferè verbis, ponitur in Trucul. circiter med. *Ad ſuum quemque æquum eſt queſtum eſſe callidum.* & iterum ibid. in extr. *Omnes homines ad ſuum queſtum callent, & ſatis vident,* vbi vulgò legitur, & faſtidiunt. Eodem pertinet illud, quod eſt infrà non longè admodum, *nihili coctio eſt, ſi eſt cæcus.* qui locus in libris omnibus vulg. corruptus eſt: ſi eſt cæcus, id eſt, ſi nihil videt: ſi non videt quod è re ſua eſt. PRAEHIBEAS.] loquaris, al.]legũs præhibeas ſeu præbeas. MALEDICTIS.] nõ datis. POSTVLAS.] *ſolicitas.* NON MEVM EST] proinde ac ſi dicat, non cõſueui ductare Philenium maledictis, ſed multis & magnis muneribus. ſic Lucilius, *Homini amico, & familiari non eſt mentiri meum* ex Lactantio lib 6. cap. 18. Plautus in Milit. glor. *ſi fortè liber fieri occeperim, mancipium ad te, ne me deſeras.* PYR. *non eſt meum.* Horat. Od. 29. lib. 3. *Non eſt meum, ſi mugiat Africis Malus procellis, ad miſeras preces Decurrere,* &c. GRATIIS.] ſine pretio, aut mercede gratis. Simonides dicere ſolebat, duas ſe capſas habere: vnam gratiarum, alteram mercedum. capſam gratiarum, cùm aliquid emere neceſſe haberet, & pecuniam promere alicunde vellet, inanem ſe reperire, & vacuam: mercedum verò capſam, plenam, ac refertam. IN MANVM] vel numerata in manum, vel datur in manum. NOCTEM H. C. EA. D D.] noctem dabo, poteſtatem faciam cum Philenio dormiendi. Horat. Od 15. epod. *Non feret aſſiduas potiori te dare noctes,* &c. ILLAEC] illa al. illæc. ABVSA] vtendo, vel in vſum conſumpta. ſic Nonius in *abuſa,* vbi hunc locum profert. QVAS QVAE VOLVMVS VTI.] quæcunque volumus vti. antiquè dictum, pro quibus, id eſt, quibuſcunque volumus vti. GRAECA MERCAMVR FIDE,] id eſt, præſenti, ſeu repræſentata, & ſoluta non credita pecunia emimus, numerato & tradito, in manus pretio emimus. Græcis enim vt leuibus, & dubiæ fidei, nihil creditur: neque Græci inter ſe pecuniam credunt, ſed præſenti pecunia res omneis contrahunt. legendus M. Tull. in oratione de Græcorum leuitate, & infido ingenio. SI AES HABENT] id eſt, ſi æs accipiunt, vel ſi æs eis datur. MERCEM.] videlicet panem, vinum & ſimil. SEMPER OCVLATAE NOSTRAE S. M. CR. Q. V.] ſignificat lena, ſe & cæteras lenas ac meretrices, nullius fidei credere, nulliúſque fidem ſequi, ſed numeratã & præſentem pecuniam accipere velle. noſtræ manus, inquit, ſemper oculatæ ſunt: id eſt, volunt videre, quod datur: & credunt ſibi aliquid dari, cùm id vident, & tangunt. ſic ferè oculatã diem dixit in Pſeud. *Eme die cæca hercle oliuom, id vendito oculata die.* Feſtus oculatũ pro præſenti poſuit Plautus, inquit, cùm dixit, *oculata die, & oculatus teſtis,* qui id ſe vidiſſe dicat, de quo teſtatur, legendũ autem videtur, vt verſus conſtet, *Semper oculatæ noſtræ manus ſunt.* NIHILI COCIO EST, SI EST CAECVS.] ſic hunc locum reſtitui, qui antea erat corruptiſſimus, atque idcirco inexplicabilis. Quòd autem Turnebus, vir, quandiu vixit, mihi amiciſſimus, cuius mortui memoria viuit apud me immortalis ac ſempiterna, legit coactio, ea vero lectio neque enim explicatio ferri poteſt: ſic enim ille, *præſens eſt mihi opus pecunia,* inquit, *nihil moror coactorem, qui pecuniam mihi promiſſam ac debitam poſtea redigat, præſentarius nummus opus eſt, non in diem.* Legendum igitur eſt, vel vt edidimus, cocio, vel vt edidit Camerarius, coctio. Gellius lib 16. cap. 7. Item in Necromantia, *Coctionem* peruulgatè dicit Laberius, quem veteres arulatorem dixerunt. Feſtus, Coctiones dicti videntur à cunctatione, quod in emendis, vendendíſque mercibus tardè perueniant ad iuſti pretij finem. Itaque apud antiquos prima ſyllaba per u literam ſcribebatur. Idem, *Arilator, qui etiam cocio (al. coctio) appellatur. dictus videtur à voce Græca ἆρε,* id eſt, *tolle: quia ſequitur mercedes, ex quibus quid cadens lucelli poſſit tollere.* Auctor lexici Græcolatini. cocio, *προπράτης.* Hunc igitur locum ſic explico, vetus prouerbiũ eſt cocio, ſeu coctio, ſeu arilator, ſi cæcus eſt, nihili eſt, id eſt, nequã, improbus, atque inutilis eſt, cur ita? quia lucrum, quod ante pedes erit videre non poterit, quemadmodũ igitur arilator, ſeu cocio, oculatus,

& perſpicax ſit, neceſſe eſt: ita lena ad ſuum quæſtum oculata eſſe debet, ſi modò ſtrenua, & proba eſt. nā niſi oculata erit: quæſtum ſuum negliget ac prætereibit, & ita rem ſuam malè geret, & egeſtate laborabit. Hoc igitur ſignificat, quod antea dixit aliis verbis, ſe habere manus oculatas: hoc eſt, quæ nummos præſenteis videre, non in diem collatos & promiſſos expectare velint, quod ſi manus nihil videant, aut cæcæ ſint hoc eſt, ſi nummi præſentes non numerentur: eas manus ſibi inutileis futuras, nihilque, quo familia alatur, allaturas: & ſe, ac domeſticos omneis eſurituros ſatis. Hæc huius loci ſententia eſt. quidquid alij ſcribant. LONGE ALIAM TE PRAEBES, INQ. NVNC, &c. Vulgò ſic legitur, longè aliam, inquam, præbes, &c. libri veteres ſic habent, & ita Camer. edidit, *Longè aliam præbes, inquam, nunc, atque, &c.* quarum lectionum neutra ferri poteſt, alia verſus lege. Sic igitur legendum arbitror, atque edidi, *Longè aliam te præbes, inquam.* &c. et *aliam* referatur ad perſonam, nempe lenam, non ad orationem, vt in ſuperiore verſu. Quod ſi quis contendat ut *aliam*, etiam hîc, & in ſequente verſu, ſubintelligendum, orationem legendum erit potius, *longè aliam mihi perhibes, inquam, nunc atque olim, quom dabam.* BENEDICI] εὐφήμως, bonis, & lenibus verbis. TVM MIHI QVOQVE AEDES ARRID.] id eſt, etiam ædes ipſæ tum ſe meo aduentu quaſi gaudere oſtendebant. ædes ipſæ ſe mihi hilaras præbebant, & veluti riſu propter meum aduentum diffundebantur. Simile quiddam ſcribit Cicero de ædibus nobilium, Verri patentibus. lib. 3. Accuſ. *Hunc hominis ſi cuius domum patet, vtrum ea patere, an hiare, ac poſcere aliquid videtur? hunc veſtri ianitores, hunc cubiculari diligunt: hunc liberti veſtri, hunc ſerui ancillæque amant: hic cum venit, extra ordinem vocatur: hic ſolus introducitur, cæteri ſæpe frugaliſſimi homines excluduntur.* QVASI COLVMBAE PVLLI, &c.] φιλικῶς. nota eſt columborum in oſculando improbitas & laſciuia: quam & Catullus notauit, carmine ad Manlium, *Nec tantum niueo gauiſa eſt vlla columbo Compar, ſeu quidquam dicitur improbius. Oſcula mordenti ſemper decerpere roſtro.* &c. & Propertius libro 2. eleg. 15. *Exemplo iunctæ tibi ſint in amore columbæ, Maſculus & totum fœmina coniugium.* Hinc *columbatim*, aduerbium à Mæcio factum, id eſt, columborum ritu mutuò oſculantium. ſic ille, *Surſumque amicam reſtat, frigidam caldo: Columbatimque labra conſerens labris.* MEO DE STVD. STVDIA ERA.] ea ſola ſtudia colebatis, quæ me colere videbatis. veſtra ſtudia ex meo comparabatis, cōponebatis. DE INDVSTRIA] data opera, accuratè. NEQVE NOLIM,] id eſt, neque quid nolim. FACITIS MAGNI,] magnopere laboratis. NVM TV SCIS?] ſic ſuprà, *Non tu ſcis? quæ amanti parcet, eadem ſibi parcet parum.* CONCINNAVIT AREAM.] parauit locum æquabilem, & planum. Profert hunc verſum Nonius in verbo *concinno.* OFFVNDIT CIBA.] circum eam aream ſpargit cibum, quo capiantur aues. eſcam mox appellat vſitatiore nomine: quo & Cicero vtitur in Catone, δέλεαρ nominant Græci. NECESSE EST FACERE SVMPT. Q. Q. LACR.] neceſſe eſt, eum, qui quærit lucrum, facere ſumptum. ITIDEM HIC APVD N.] ἀνταπόδοσις. LECTVS ILLEX EST.] Sic edendū curaui Noniū ſecutus: cuius hæc verba ſunt. *Illix & illex ſic diſcernuntur. ab alliciendo fit illix: illex verò eſt, à quo lex non ſeruatur.* Deinde profert hunc locum ex Pœnulo, *Quo illo ſanta vel fuimus illices.* BENE SALVTANDO] id eſt, dum blandè ſalutantur. Sic ſuprà, *neque ſanda vnquam accepit quiſquam.* COMPELLANDO BL.] dum blandè appellatur. VINNVLA] id eſt, mollis, illecebroſa, & ad ſenſus permanente, vt animum in venas. In noſtris codicibus ſcribitur *vinula*, antiquorum. quos ſecuti ſumus, adiuuat hanc ſcripturam & ratio. Nam vinulus, a, um, à vino videtur eſſe natum, per deminutionem quandam, quod & Turnebo videbatur. Apud Nonium tamen ſcriptum eſt *vinnulum*, & *vinnula* cum duplici n. n. vinullúmque interpretatur ille, ſenſiloquum, illecebrum, & profert hunc locum. SI PAPILLAM PERTRACTAVIT.] Idem in Bacchid. *Nullan' pactâ res mandata poteſt agi, niſi identidem Manus ferat ad papillas?* REDI] longè abi te. EVM] amatorē. HAECCINE TE ESSE OBLITVM, &c.] verúmne eſt. ſeu rectúmne eſt te hæc eſſe oblitū, qui tam diu in diſcēdi ludo verſatus es? allegoria eſt à diſcipulis. IN LVDO] in ſchola, in ludo diſcēdi, ſeu literarū: ſed per ludū literarum ſignificatur domus lenæ, & meretricis. REMEATO] redito, in ludum ſcilicet. CVM QVIQVAM ALIO] cum quoquam alio. ATQVE EA LEGE, SI ALIVS AD ME PRIVS ATTVLERIT,] id eſt, atque ea lege annum hunc tecum erit neque cum alio quoquam, ſi has quas dixi, xx. minas continuò attuleris. nā ſi alius ad me prius attulerit, tibi dico vale, iubeo te valere, id eſt, abi. [Greek] ATQVE EGO, EST ETIAM, &c.] ordo eſt, at etiam eſt quod ego loqui & tecum volo priuſquam abis. EST RELIQVVM, QVOD P.] reliquum mihi eſt aliquid propter quod peream magis, quàm adhuc perij, id eſt, aliquid mihi reſtat quod perdam, id eſt, quod tibi dem, præterea quæ perdidi, id eſt, quæ tibi dedi, nonnulli libri ſic habent. *eſt reliquum, quo peream magis.* quæ ſcriptura conſuetudini Latini ſermonis magis conſentanea eſt. nam illa, quam ſecuti ſumus, Græcam locutionem olet, vt à Camerario notatum eſt. HABEO VNDE, &c.] ἐπιφορά dicit enim aliis verbis idem, quod proximè dixit. SED IN LEGES MEAS DABO,] ſed quod poſcis. dabo meis legibus, id eſt, meis conditionibus & pactis. *in leges meas*, id eſt, ſecundum leges meas. Lex autem hîc pactum & conditionem ſignificat. Sic Horat. epiſt. 2. lib. 2. *dicta tibi eſt lex.* Idem Sat. 3. lib. 1. *hac lege in trutina ponetur eadem.* Cicer. Philipp. 12. *leges inter ſe conditionéſque tulerunt.* VTI SCIRE POSSIS,] vt ſcire poſſis, quæ te mihi præſtare velim. al. *vti ſcire poſſim.* ANIMVM ADVERTAT,] recipias. SYNGRAPHAM FACITO AFFERAS,] tabulas in quibus perſcribamus, quæ à nobis ſtipulaberis, quæque tibi promittemus. NOVAS LEGEM IMPONITO,] legem priuatam ſignificat, vt ſuprà. hoc eſt pactū, conditionem. PORTITORVM SIMILLIMAE, &c.] non debet hîc præponi nomen Argyrippi. ſunt enim etiam lenæ verba. INTRARE,] hæc verba ſunt Argyrippi. Atque hoc eo adſcripſi, quòd in aliis libris peruerſè poſitum eſt Argyrippi nomen è regione verſus, *Portitorum ſimillime*, &c. PERDO,] do lenæ. PEREVNDVM EST MIHI,] perit ſibi videtur amator, cùm eo quod amat, potiri non poteſt. perit & cùm pecuniam dat amicæ, vt ea potiatur. perit enim, qui rem ſuam profundit. ita ſiue det, ſiue non det, vtroulis modo perit. Sic infrà ead. com. *Videtin' viginti minæ quid pollent quidue poſſunt? Ille qui illas perdit, ſaluus eſt: ego qui non perdo, pereo.* OPERA,] poteſtate & facultate mea. EXOBSECRABO,] exquiſitè & accuratè obſecrabo DIGNOS, INDIGNOS ADIRE CERTVM EST,] id eſt, omneis adire certum eſt. genus loquendi vſitatum bonis ſcriptoribus, cùm per contrariorum complexionem omnes & omnia intelliguntur. Exempla hîc pauca colligam: cætera in indice ponentur. Demoſth. de Philippo Olynth. [Greek] Idem, [Greek] Cicer. lib. 1. Accuſ. omnes noti ignotíque. Sic Plautus ipſe in Curcul. *Date viam mihi, noti atque ignoti*, &c. Iterum Cic. epiſt. ad Quint. fratr. lib. 3. *omnia minima maxima.* Terēt. Andr. *quo iure quáque iniuria.* ad quod notat Donatus, huiuſmodi fermè figuræ omnes, quæ cōſtant ex contrariis, prouerbiales exiſtimātur. quod genus ſunt fanda atque infanda: facta atque infecta: digna atque indigna. Virgil. lib 9. Æn. *Digna atque indigna relatu vociferans.* Plautus in Captiuis, *Indigna, digna habenda ſunt herus quæ facit. quo iure, quáque iniuria: iuuenéſque ſenéſque.* Terent. iterum in Eunucho, *præſente, abſente.* vbi Donatus, prouerbiale eſt, inquit. *præſente, abſente*, vt *ſurſum, deorſum, vltrò & citrò*, & cætera eiuſmodi. Sic Græci, [Greek] Talia ſunt illa, *terra, mari: facta dicta: dextra, ſiniſtra: iuſta, iniuſta.* ATQVE EXPERIRI.] profert hunc verſum Nonius in verbo *experiri.* NON POTERO,] ſubintell. ſumere: *mutuas* autem intellige, ſine fœnore.

ACTVS

A ACTVS SECVNDVS.

LIBANVS ſeruus.

HERCLE verò Libane nūc te meliuſt expergiſcier.
Atque argento comparando fingere te fallaciam.
Iam diu eſt factum qom diſceſti ab hero, atque abii-
ſti ad forum.
Igitur inueniundo argento vt fingeres fallaciam,
Ibi tu ad hoc diei tempus dormitaſti in otio.
Quin tu abs te ſocordiam omnem reice, & ſegni-
B tiem amoue.
Atque ad ingenium vetus verſutum te recipis tuum?
Serua herum, caue tu idem faxis alij quod ſerui ſolent,
Qui ad heri fraudationem callidum ingenium gerunt.
Vnde ſumam? quem interuortam? quò hanc celocem conferam?
Impetritum, inauguratum ſt, quouis ammittunt aues.
Picus, cornix eſt ab læua, coruos, parra ab dextera.
Conſuadent, certum hercle eſt veſtram conſequi ſententiam.
Sed quid hoc quod picus vlmum tundit? non temerariumſt.
Certè hercle ego quantum ex augurio auſpicij intelligo,
Aut mihi in mundo ſunt virgæ, aut atrienſi Saureæ.
C Sed quid illuc quòd exanimatus currit huc Leonida?
Metuo, quòd illic obſcæuauit meæ falſæ fallaciæ.

HERCLE VERO.] Se ipſe hortatur, & ſuſcitat Libanus. TE MELIVS'T EXPERGISCIER] præſtat te expergiſci, qui videris dormire. IAM DIV EST FACTVM QVOM, &c.] Sic ſolet loqui Plautus, vt ſuprà admonuimus, ibi, *Atque pugno, iamdiu eſt quom ventri victum non datis.* IGITVR.] id eſt, ea gratia, vel idcirco. QVIN TV ABS TE, &c.] Cur non tu abs te ſocordiam omnem repellis, & ſegnitiem aufers? legendum autem *reice, amoue*, vt edidimus: non vt vulgò, *reiice, amoue*. SOCORDIAM,] ignauiam, ῥᾳθυμίαν. VERSVTVM.] ad malitiam callidum, interdum recti peritum, Nonius. M. Tullius lib. 3. de nat. deor. *verſutos eos appello, quorum mens celeriter verſatur.* Plautus in Epid. *verſutior es, quàm rota figularis.* FAXIS,] feceris. AD HERI FRAVDATIONEM,] ad eum fraudandum. CALL. INGEN. G.] callido ingenio ſunt, callidi & ingenioſi ſunt. Sic idem Plautus in Bacchid. dixit animum gerere. *Sed ſatin' ego animum mente ſincera gero?* Et Terent. in Hecyra, *quia eum qui eos gubernat animum, infirmum gerunt.* Hoc igitur dicit, Caue feceris quod alij ſerui ſolent, qui callidi & verſuti ſunt, ad herum
D ſuum fallendum: quin potius ad herum ſeruandum callidus, vafer & aſtutus eſto. VNDE SVMAM?] has viginti minas? INTERVORTAM?] dolis circumueniam? interuortere eſt peruertere, euertere, & (vt ſignificantius dicam) totum vertere. Itaque hîc tranſlatè poſitum eſt. vel dic interuertere, ſeu interuortere eſſe pecuniam, aut rem alienam, & alij debitam ad ſe. QVO HANC CELOCEM CONFERAM?] quem in portum, ſeu quas in oras hanc nauim conferam, conuertam, impellam? quò mea cōſilia referam? allegoria eſt. celoa nauigium breue eſt, à Græca voce κέλης, ητος, appellatum. Sed Nonius vult eſſe dictum à celeritudine, in voce celox, vbi hunc locū profert. IMPETRITVM,] id eſt impetratum. Feſtus, verbum antiquum ex Etruſcorū diſciplina. M. Tull. lib. 1. de Diuinat. *vt nunc extis, (quanquam idipſum aliquantò minus, quàm olim) ſic tum auibus magnæ res impetriri ſolebant.* Idem lib. 2. *Quid euênit vt is, qui impetrire velit, conuenientem hoſtiam rebus ſuis immolet?* Sic autem legendum eſſe vtrobique admonuimus in notis noſtris ad Ciceronem: itaque edi iuſſeramus: quamquam operarij nobis non paruerunt. INAVGVRATVM'ST,] augurium actum, & conſultum eſt. T. Liuius lib. 1. *Palatinum Romulus, Remus Auentinum ad inaugurandum, templa capiunt.* Idem eod. lib. *Ex eo ira regis mota, eludénſque artem, vt ferunt, Agedum, inquit, diuine tu, inaugura, fierine poſſit quod nunc ego mente concepi.* Varro lib. 4. de ling. Latina, *quod hinc oritur caput ſacræ viæ: qua ſacra quod menſibus feruntur in arcem & per quam augures profecti ſolent inaugurare.* Iam augurium ab auium garritu dictum eſt, vt ſcribit Feſtus. Illud penè præterij, quod auctor vocabularij Latino Græci notat inauguratus, ἀπεοιωνισθείς. QVOVIS AMMITTVNT AVES,] in quamuis partem admittunt, ſeu addicunt aues, & conſilium ſuo garritu, aut volatu approbant, & faciunt ratum. Tit. Liuius lib. 1. *negare Attius Nauius inclytus ea tempeſtate augur, neque mutari, neque nouum conſtitui, niſi aues addixiſſent, poſſe.* Tacitus lib. 1. *Auctus omine, addicentibus auſpicijs, vocat concionem.* Hinc admiſſiuæ aues, vt docet Fe-
E ſtus, dictæ ab auguribus, quæ conſulentem iuuarent, ſeu iuberent. PICVS, CORNIX EST AB L.] M. Tull. lib. 1. de diuinat. *Quid habet augur, cur à dextra coruus, à ſiniſtra cornix faciat ratum?* Virgil. *Sæpe ſiniſtra caua prædixit ab ilice cornix.* CORVOS, PARRA A DEXTRA.] Coruus ab dextra facit ratum, vt etiam ex M. Tull. verbis, quæ ſuprà retuli, apparet: contrà ab læua diſſuadet. Orat. Od. 27. lib. 3. *ego, cui timebo Prouidus auſpex, Antequam ſtantes repetat paludes Imbrium diuina auis imminentum, Oſcinem coruum prece ſuſcitabo Solis ab ortu.* Iterum Plautus in Aulul. *Non temerè eſt, quòd coruus cantat mihi nunc ab læua manu. Simul radebat pedibus terram, & voce crocitabat ſua.* Parra autem, auis infelicis augurij, & inauſpicata. Horat. Od. ſuprà commemorata, *Impios parræ recinentis omen Ducat,* &c. Sic autem edidimus, libros veteres ſecuti: quo modo & Camerarius. Nam alij habent, *coruos porrò ab dextera.* VLMVM,] arborem, vndè virgæ fieri ſolebant, quibus ſerui cædebantur. NON TEMERARIVM'ST] non temerè fit: non eſt ſine ratione: οὐκ ἀπὸ ταὐτομάτου. Sed diſſimulandū non eſt, Noniū legiſſe, *haud temerarium eſt*, in voce *temerarium*: vbi hunc locum profert. Quòd autem ille *temerarium* hîc putat valere metuendum, & ſollicitum, errat. IN MVNDO SVNT,]

paratæ ſunt:in expedito ſunt. ſic Cariſius. Iterum Plautus in Caſina, *Stultitia magna eſt, mea quidem ſententia, Hominem amatorem vllum ad forum procedere, cui quod amet, in mundo ſiet.* Idem Pſeud. *Peſtrinum in mundo ſcibam ſi id faxem mihi.* AVT ATRIENSI SAVREAE.] ſerui atrienſes, ſerui erant totius domus honoratiſſimi & potētiſſimi, & quaſi columina ſeu columellæ quædam: id quod maximè intelligitur ex hoc ſeruo Saurea. Seruius ad illum locum Virg. Æneid 9 *Fidéſque ad limina cuſtos*, notat, æditimus fuit. quod apud maiores ingenti honore fuit. illic enim epulabantur: & deos colebant cenſus etiam omnis illis ſeruabatur. quod & Plautus docet in Aſinaria: in qua inducit Sauream ſeruum atrienſem in toto familia plurimum poſſe. EXANIMATVS,] vel metu exanimatus: vel propter curſum vix ſpiritum ducens. ILLIC OBSCAEVAVIT,] ille malam ſcæuam obiecit: malum omen obtulit. ſic ferè Nonius in verbo *obſcæuauit*. vbi hunc verſum profert, *ſcæua autem, & bona, & mala dicitur. bona ſcæua, bonum omen: mala ſcæua, malum omen.* Plautus in Caſin. *Cantnam ſcæuam ſpero meliorem fore.* Idem in Pſeudolo, *Bene ego ab hoc prædatus ibo. noui, bona ſcæua eſt mihi.* Quod autem libri veteres habent *obſcæuauit*, & ita edidit Ioach. Camerarius, non placet, quamuis non damnem, vt ſit verbum factum à nomine *obſcænus*: quod interdum ſignificat mali & diri ominis, ominoſum. *δύσφημον.* Accius Oenomao, *vt omnes qui Arpinam, Aſiámque accolunt ciues, ominibus fauſtis adhibeant fauentiam, ore obſcæna dicta ſegregent.* Virgilius Æneidos 12. *ne me terrete timentem Obſcænæ volucres.* Omnino obſcæuauit magis probo, tum Nonij auctoritate adductus, tum verbi *obſcænauit* nouitate, & inſolentia ſuboffenſus. Licet autem aut hoc ordine verborum hunc locum explicare: Metuo meæ fallaciæ, propterea quòd ille obſcæuauit. ſubintell. mihi. vel repete *τὸ κοινὸ* meæ fallaciæ: aut hoc ordine, Metuo, propterea quòd illic, id eſt ille obſcæuauit meæ fallaciæ. B

LEONIDA, LIBANVS ſeruus.

VBI ego nunc Libanum requiram, aut familiarem filium?
Vti ego illos lubentiores faciam, quàm Lubentia ſt?
Maximam prædam & triumphum eis adfero aduentu meo.
Quando mecum pariter potant, pariter ſcortari ſolent:
Hanc quidem quam nactus prædam, pariter cum illis partiam.
LI. Illic homo ædis compilauit, more ſi fecit ſuo.
Væ illi qui tam indiligenter obſerrauit ianuam.
LE. AEtatem velim ſeruire, Libanum vt conueniam modò. C
LI. Mea quidem hercle opera liber nunquam fies ocyús.
LE. Etiam de tergo ducentas plagas prægnantis dabo.
LI. Largitur peculium omne, in tergo theſaurum gerit.
LE. Nam ſi huic occaſioni tempus ſeſe ſubterduxerit,
Nunquam ædepol quadrigis albis indipiſcet poſtea.
Herum in obſidione linquet, inimicùm animos auxerit.
Sed ſi mecum occaſionem opprimere hanc, quæ obuenit, ſtudet,
Maximas opimitates gaudio effertiſſimas
Suis heris ille vnà mecum pariet, gnatóque & patri.
Adeò vt ætatem ambo, ambobus nobis ſint obnoxij,
Noſtro deuincti beneficio. LI. vinctos neſcio quos ait,
Non placet. metuo in commune ne quam fraudem frauſus ſit.
LE. Perij ego oppidò, niſi Libanum inuenio, iam vbi vbi eſt gentium.
LI. Illic homo ſocium ad malam rem quærit, quem adiungat ſibi.
Non placet, pro monſtro extemplò eſt, quando qui ſudat, tremit.
LE. Sed quid ego hîc properans conceſſo pedibus, lingua largior?
Quin ego hanc iubeo tacere, quæ loquens lacerat diem?
LI. Eu ædepol hominem infelicem, qui patronam comprimat.
Nam ſi quid ſceleſtè fecit lingua pro illo peierat.
LE. Approperabo, ne poſt tempus prædæ præſidium parem.
LI. Quæ illæc præda eſt? ibo aduorſum, atque electabo quicquid
Iubeo te ſaluere voce ſumma, quo ad vires valent.
LE. Gymnaſium flagri, ſalueto. LI. quid agis cuſtos carceris?
LE. O catenarum colone. LI. ô virgarum laſciuia.
LE. Quot pondo ted eſſe cenſes nudum? LI. non ædepo ſcio.
LE. Scibam ego te neſcire, at pol ego qui te expendi ſcio.
Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes.
LI. Quo argumento iſtuc? LE. ego dicam quo argumēto & quomodo.
Ad pedes quando alligatum eſt equum centupondium,

A Vbi manus manicæ complexæ ſunt,atque adductæ ad trabem,
Nec dependes,nec propendes,quin malus nequámque ſis.
LI. Væ tibi. LE. hocce teſtamento ſeruitus legat tibi.
LI. Verbis velitationem fieri compendi volo.
Quid iſtud negotij eſt? LE. certum eſt credere. LI. audacter. LE. licet.
Sis amanti ſubuenire familiari filio,
Tantum adeſt boni improuiſo,verùm commixtum malo.
Omnes de nobis carnificum concelebrabuntur dies.
Libane nunc audacia vſuſt nobis inuenta & dolis.
Tantum facinus inueni modò ego,vt nos dicamur duo
Omnium digniſſimi eſſe,quò cruciatus confluant.
B LI. Ergo mirabar quòd dudum ſcapulæ geſtibant mihi,
Ariolari quæ occœperunt ſibi eſſe in mundo malum.
Quicquid eſt,eloquere. LE. magna eſt præda cum magno malo.
LI. Siquidem omnes coniurati cruciamenta conferant,
Habeo,opinor,familiare tergum,ne quæram foris.
LE. Si iſtam firmitudinem obtines animi,ſalui ſumus.
LI. Quin ſi tergo res ſoluenda eſt,rapere cupio publicum.
Pernegabo,atque obdurabo,periurabo denique.
LE. Hem iſta virtus eſt, quando vſuſt,qui malum fert fortiter.
Fortiter malum qui patitur,idem pòſt potitur bonum.
LI. Quin rem actutum ediſſeris?cupio malum nanciſcier.
C LE. Placidè ergo vnumquidque rogita,vt acquieſcam,non vides
Me ex curſura anhelitum etiam ducere? LI. agè agè, manſero.
Tuo arbitratu,vel adeò vſque dum peris. LE. Vbinam eſt herus?
LI. Maior apud forumſt,minor hic eſt intus. LE. iam ſatis eſt mihi.
LI. Tum tu igitur es diues factus. LE. mitte ridicularia.
LI. Mitto iſtud,quod affers,aures exſpectant meæ.
LE. Animum aduerte,vt æquè mecum hæc ſcias. LI. taceo. LE. beas.
Meminiſtin' aſinos Arcadicos mercatori Pelleo,
Noſtrum vendere atrienſem. LI. memini,quid tum poſtea?
LE. Hem ergo is argentum huc remiſit,quod daretur Saureæ
Pro aſinis.adoleſcens venit modò,qui id argentum attulit.
D LI. Vbi is homoſt? LE. iam deuorandum cenſes,ſi conſpexeris.
LI. Ita enim verò,ſed tamen tu nempe eos aſinos prædicas
Vetulos,claudos,quibus ſubtritæ ad femina iam erant vngulæ.
LE. Ipſos,qui tibi ſubuectabant rure huc virgas vlmeas.
LI. Teneo, atque iidem te hinc vexerunt vinctum rus. LE. memores probè.
Verùm in tonſtrina vt ſedebam,me infit percontarier:
Ecquem,filium Stratonis nouerim Demænetum?
Dico me nouiſſe extemplò & me eius ſeruum prædico
Eſſe,& ædis demonſtraui noſtras. LI. quid tum poſtea?
LE. Ait ſe ob aſinos ferre argentum atrienſi Saureæ.
Viginti minas,ſed eum ſeſe non nouiſſe hominem qui ſiet,
E Quom iam ille elocutus hæc ſit. LI. quid tum? LE. auſculta ergo,ſcies.
Extemplò facio facetum me atque magnificum virum,
Ipſum verò ſe nouiſſe callidè Demænetum.
Dico med eſſe atrienſem.ſic hoc reſpondit mihi:
Ego pol Sauream non noui,neque qua facie ſit,ſcio.
Te non æquum mi eſt ſuccenſere.ſi herum vis Demænetum,
Quem ego noui,adduce:argentum non morabor quin feras.
Ego me dixeram adducturum,& me domi præſtò fore.
Ille in balneas iturusſt,inde huc veniet poſtea.

Quid nunc conſilij captandum cenſes? dic. L I. hem iſtuc ago. A
Quomodo argentum interuortam,& aduentorem & Sauream.
Iam hoc opus eſt exaſciatum.nam ſi ille argentum prius
Hoſpes huc affert,continuò nos ambo excluſi ſumus.
Nam me hodie ſenex ſeduxit ſolùm,ſeorſum ab ædibus,
Mihi tibíque interminatuſt nos futuros vlmeos.
Niſi hodie Argyrippo viginti eſſent argenti minæ.
Iuſſit vel nos atrienſem,vel nos vxorem ſuam
Defraudare,dixit operam ſeſe promiſſam dare.
Nunc tu abi ad forum,ádque herum,& narra hæc vt acturi ſumus.
Te ex Leonida futurum eſſe atrienſem Sauream,
Dum argentum afferat mercator pro aſinis. L E. faciam vti iubes. B
L I. Ego illum interea hic oblectabo prius, ſi fortè aduenerit.
L E. Quid ais? L I. quid vis? L E. pugno malam ſi tibi percuſſero.
Mox cùm Sauream imitabor, caueto ne ſuccenſeas.
L I. Hercle verò tu cauebis,ne me attingas,ſi ſapis.
Ne hodie malo cum auſpicio nomen commutaueris.
L E. Quæſo æquo animo patitor. L I. patitor tu idem, cùm ego te referiam.
L E. Dico vt víus fieri. L I. dico hercle ego quoque vt facturus ſum.
L E. Ne nega. L I. quin promitto, inquam,hoſtire contrà vt merueris.
L E. Ego abeo.tu iam,ſcio,patiere.ſed quis hic eſt? is eſt,
Ille eſt ipſus:iam ego recurro huc,tu hunc interea hìc tene,
Volo ſeni narrare. L I. quin tuum officium facis ergo,ac fugis? C

LVBENTIORES,] hilariores,lætiores. LVBENTIA,] hilaritatis dea, Venus lubentina. PRAEDAM,] trãſlatio eſt à re militari. QVANDO,] quoniam, ἐπειδὴ. NACTVS,] ſubintell. ſum. PARITER CVM ILLIS PARTIAM,] illis impertiam. ILLIC HOMO,] ille homo. COMPILAVIT,] ſpoliauit. Horat. ſat. 1. lib. 1. *Formidare malos fures, incendia, ſeruos. Ne te compilent fugientes.* compilati dicuntur furtum paſſi, inquit Nonius in ſupp lat. VAE ILLI,] O infelicem illum, cuius ædeis compilauit Leonida. QVI TAM INDILIGENTER OBSERAVIT IANVAM.] ſic malo legi, quàm quo modo vulgò *obſeruauit*. Et verò idem & Camerario iam antea viſum erat. Eſt autem obſerare, ſera claudere. Catull. ad Ipſithillam, *Quod ſi iuſſeris, illud adiuuato, Ne quis liminis obſeret tabellam.* ÆTATEM VELIM SERVIRE,] id eſt, diutiſſimè velim ſeruire: æternum velim ſeruus eſſe. Profert Nonius hunc verſum, in voce *ætatem*. MEA QVIDEM HERCLE OPERA,&c.] Equidem operam tibi nullam dabo,vt ciuis liber ſies. Sed per me ætatem ſeruias licet. ETIAM DE TERGO D. PL.] iocus, quaſi magnum quiddam largiturus ſit, ita ei promittit plagas ducentas tumentes, quas in tergo ſuo gerit. PRAEGNANTEIS,] tumidas, turgidas. tranſlatio à mulieribus prægnantibus. LARGITVR PER. OMNE,&c.] peculium eſt pecunia ſeruilis, propriè ſignificat autem ſeruus Litanus ſeu Libanus, Leonidam conſeruum nihil habere paratius quod largiatur, quàm tergum plagis refertum, ſeu plagas tergo illatas. THESAVRVM GERIT.] theſaurum plagarum, vt dicimus theſaurum mali. NAM, SI HVIC OCCASIONI, &c.] id eſt, Nam ſi hæc occaſio elapſa ſit è manibus, & non continuò à Libano arrepta fuerit: nunquam eam poſtea, quantumuis celeriter curras, adipiſci poteris. QVADRIGIS ALBIS,] quadrigis celeritate præſtantibus, quales ſunt quadrigæ Iouis, quadrigis ipſius Iouis, vt Turnebo placet. Horatius ſatyr. 7. lib. 1. *Siſennas Barros vt equis præcurreret albis.* Hyperbole eſt, prouerbium olet. INDIPISCET,] adipiſcetur, aſſequetur apprehendet. ſic ferè Feſtus in verbo indipiſci [illegible]. HERVM IN OBSIDIONE LINQVET INIM.] allegoria à re militari. INIMICVM] inimicorum occaſionem. OPPRIMERE] occaſionem occupare, & ita ſubitò arripere, vt elabi aut effugere non poſſit. Iterum Plautus Rudente, *Sed quid ego ceſſo fugere in fanum, ac dicere hæc Palæſtra, in aram vti confugiamus priuſquam huc ſceleſtus leno veniat, noſque ibi opprimat?* Quidam opprimere interpretantur vrgere, quod minus probo. QVAE OBVENIT,] quæ oblata eſt. OPIMITATES,] copias, res ſecundas, proſperitates. *opimitas*, inquit Nonius, ab *opimo*. deinde profert hunc verſum; & præterea illum qui eſt in Capt. *Maximas opimitates, opiparáſque offers mihi.* EFFERTISSIMAS] refertiſſimas. ÆTATEM] æternùm, perpetuò, diutiſſimè. NOBIS SINT OBNOXII,] nobis ſint obligati: nobis debeant. ſic in Capt. *obnoxij ambo vobis ſumus propter hanc rem, &c.* METVO IN COMM. NE Q. FR. FRAVSVS SIT.] frauſus, inquit Nonius, pro fraudatus, frauſus ſit, id eſt, id fraudis fructum venerit. deinde hunc locum profert. Ego ſic potius, *ne quam fraudem frauſus ſit*, id eſt, ne quam fraudem commiſerit. & ita Feſtus in voce *frauſus*, apud quem legendum eſt, *fraudem frauſus ſit*, fraudem commiſerit. OPPIDO,] valde. VBI VBI EST] vbicunque eſt gentium. ILLIC HOMO,] Ille homo. PRO MONSTRO] portenti loco, portenti ſimile: [illegible]. EXTEMPLO,] ſtatim, continuò, illico. verbum augurale, hinc natum quod augures, augurio viſo, extemplo ſurgebant, id eſt, ex ea cæli parte quam deſignarent. QVANDO QVI SVDAT, TREMIT.] Hippocr. [illegible]: id eſt, ſub ſudorem horror non eſt bonum. CONCESSO P.] ceſſo pedibus: parco meis pedibus: parcus ſum pedibus. Simeo Boſius ſic legendum putat, *Sed quid ego hic properans, cùm ceſſo pedibus, lingua largior?* id eſt, quamobrem lingua largus ſum, cùm interea pedibus meis parco? ego nihil muto. LARGIOR?] largus ſum? largior, vel vt ſit verbum accipi poteſt: vel vt ſit nomen comparatiuum, pro nimis largus, vt ſubintelligatur *ſum*. ſed illud malo. HANC] linguam. LACERAT DIEM?] conterit diem? Idem in Sticho, *Ite hàc ſecundum vos me. ego hunc lacero diem.* Idem Caſina, *conterat diem. Dum adſtas dum eas in eadem cognato meo.* HEV.] ſic puto ſcribendum, vt ſit doloris interiectio, interdum geminatur Heu heu. QVI PATRONAM COMPRIMAT,] linguam, patronam ſuam comprimat. iocus ex ambiguo verbo, *comprimat*. nam comprimere linguã eſt coercere,& cõtinere, ne loquatur quod ad id pertinet, quod ſuprà proximè dixit Quin ego hãc iubeo tacere, & cõprimere patronã intelligitur is qui patronã ſuã ſubigit. præterea cõprimere linguã ſupra in Amphitr. ambiguè poſuit ibi, Ego tibi iſtã hodie ſceleſtã cõprimã linguam. Cur autem eius linguam patronã dicat, rationem ſubiicit. NAM, SI QVID SC. F. L. PRO ILLO P.] nã ſi quid ſceleratè fecit inquit,

A quis, iurat ſe non feciſſe, & ita linguæ ſuæ beneficio, hoc eſt periurio abſoluitur, quo fit, vt lingua ſit ei tanquam patrona, dum huius opera crimine liberatur, nu verberetur. NE POST TEMPVS, PR. PR.] ne poſt bellum ſuppetias electabo;] elciam. ſic Feſtus, ſine dubio hunc locum ſpectans, quamuis eum non proferat. GYMNASIVM FLAGRI,] verberu, flagrio: homonu quo verberando aſſiduè ſe exercet dominus, ſeu potius exercentur flagra & virgæ. CVSTOS CARCERIS?] qui à carcere nunquam diſcedis: qui aſſiduè in carcere verſaris, quaſi carceris cuſtos. O CATENARVM COLONE,] qui aſſiduè catenas colis, vt colonus agrum, id eſt, qui aſſiduè catenis vinctus es. Profert hunc locum Nonius in verbo colere. O VIRGARVM LASCIVIA,] in cuius corpore ſeu tergo laſciuire & exſultare ſolent virgæ. QVOT PONDO,] quot librarum, hoc eò pertinet, quòd ſerui dum verberabantur, pendebant: idque & ex eo quod ſequitur, & ex aliis locis intelligere licet. Horat. epiſt. 1. lib. 2. *In ſcalis latuit metuens pendentis habenæ.* Iterum Plautus infrà ead. comœd. *Vbi ſæpe cauſam dixeris pendens aduerſus octo Artitos audaces viros,* &c. Idem in Amphitr. *Niſi iam vnam, verberatus quàm pependi perpeſſem.* SCIBAM,] ſciebam. QVI TE EXPANDI,] qui te ponderaui, vel qui te iuſſu heri, ex trabe pependi. PAR PEDES,] iu pedes, ita vt pedes terræ appropinquent. AD PEDES QVANDO ALL.] alligabatur ad pedes ſeruorum pendentium pondus aliquod, ne inter vapulandum calcitrarent, néue pedibus aut calcibus eos, à quibus verberabantur, peterent. Hæc aſcripſerat ad hunc locum Boſius. ÆQVVM CENTVPONDIVM,] pondus centum librarum iuſtum. MANICAE,] vincula, quibus manus vinciuntur. profert Nonius in voce *manicæ.* ATQVE ADDVCTAE AD TRABEM,] ad trabem adſtrictæ manicæ ſcilicet. NEC DEPENDES, NEC PROP.] nec deorſum pen-

B des, nec vllam partem verſus pendes, quia improbus & nihili ſis, id eſt, nihil tibi neque ſupereſt, neque deeſt, quia improbus & inutilis ſis. planè improbus & nequam es. NEQVAMQVE,] inutiliſque. ſic Caper, vetus Grammaticus. VAE TIBI,] miſer eris, dij te infeliciteut. HOCE TESTAM. SERVITVS L. T.] ſeruitus hoc tibi ex teſtamento legat. *hoc* nempe væ, hoc eſt, vt ſis miſer. ſeruitus tibi tanquam legatum quoddam ex teſtamento relinquit miſeriam. ſignificat, omnem ſeruum miſerum eſſe. eo ipſo quòd ſeruus ſit. VERBIS VELIT FIERI COMP. V.] contentionem per verba, λογομαχίαν. *Velitatio,* inquit Nonius, *leuis contentio, dicta ex congreſſione velitum.* Velites ſunt equites leuiter armati, quaſi volites. Turnebus hunc locum explicare conatus eſt lib. 4. Aduerſ. cap. 13. ſed ita, vt ſit opus alio explicatore, ſic enim ille facere compendi, vt facere lucri. Plautus dicit. Itaque facere compendi velitationem verbis volo, eſt. volo hoc verbis commodum, lucrúmque afferre, ne in velitationem altercationémque de ſuo quidquam impendant. Non enim ſine eorum impendio fieri poteſt. Hactenus ille. ſignificat autem ille (nam obſcurè admodum, vt nonnulla alia, hæc ſcripſit) hanc eſſe Plauti ſententiam, volo velitationem verba lucrifacere: volo verbis lucrum ex hoc quæri, ne verbis contendamus inter nos. velitando enim, & altercando verbis, verba impendimus & inſumimus. Contendere igitur verbis deſinamus, vt hoc lucri verbis afferamus. Hæc ille dicere voluit. Sed ego ſic explico, & longè, mea quidem ſententia, planius. *Verbis velitationem,* id eſt, hanc ipſam velitationem & contentionem noſtram, quæ fit verbis, volo compendi fieri, id eſt, volo lucrifieri: quod valet, volo non adhiberi, non vſurpari, volo nos deſinere verbis velitari. Dicitur quis rem

C aliquam lucrifacere, qua non vti ei licet, & cui parcere poteſt. Turnebum induxit, quòd putauit datiuum *verbis,* cohærere cum *compendi fieri,* & ab eo regi: quod non ita eſt, nam *verbis* cohærere debet cum *velitationem,* vt intelligamus, *verbis velitationem* dictum pro verborum velitationem, quam λογομαχίαν Græci appellant, vt diximus. Sic loquitur in Moſtell. *Orationis operam compendi face,* &c. Idem in Perſa *Quiſquis es adoleſcens, operam fac compendi quærere.* Idem in Bacchid. *compendi verba multa iam faciam tibi.* Idem in Pſeu. *Quiſquis es, compendium ego te facere compendi volo.* QVID ISTVD NEGOTII EST?] quid rei habes, quam mecum communices? *Quid* hic diſyllabum eſt. CERTVM EST CREDERE.] decreui tuæ fidei committere. AVOCTER,] ſubintell. credito. LICET SE AMANTI SVBVENI,] id eſt, licet ſi vis amanti filio ſubuenire. Sic autem hunc verſum reſtitui ex codicibus noſtris veteribus Nam & *ſis* in extremo verſu: & *ſi vis,* in principio verſu, verſum corrumpebant, nunc autem integri & perfecti ſunt trochaici tetrametri, catalectici, licet ſis autem, id eſt, licet ſi vis. Præterea perſonarum nomina erant perturbato, & peruerſo ordine locata: quæ nos in ſuum ordinem reſtituimus. VERVM COMMIXTVM MALO.] ſed hoc tantum boni cum malo coniunctum eſt. hoc tantum boni, inquit, non eſt liquidum, neque ſincerum, neque omnino mali expers: ſed aliqoid incommodi admixtum habet. OMNES DE NOBIS CARNIF. CONC.] hoc illud eſt mali, cum quo tantum boni commixtum eſſe dixit. omnes, inquit, carnificum dies, de nobis erunt celebres: quia carnifices in nobis excruciandis, ob facinus tam audax, quod nobis faciendum eſt, erunt occupati. NVNC AVDACIA VSV'ST N. INVENTA,] id eſt, nunc opus eſt inueniri, atque adeò inuentam à nobis eſſe audaciam, & inuentos dolos. QVO,] ad quos ſignificat, magnum & audax, grauiſque ſupplicio dignum facinus ſibi eſſe ſuſcipiendum, & audendum. GESTIBANT,] geſtiebant, exultabant, quaſi præſagientes, ac præſentientes plagas ſibi imminentes: vel, vt ipſe ſubiicit, quaſi ariolantes ſibi eſſe in mundo malum. ARIOLARI QVAE OCC. ESSE] quæ ariolati, hoc eſt diuinare, cœperunt ſibi eſſe paratum malum. CONIVRATI.] coniuratione facta in caput noſtrum. CRVCIAMENTA,] cruciatus. CONFERANT,] congerant, conijciant. HABEO, OPINOR, FAMILIAREM, TE NE Q. F.] id eſt, habeo domeſticum, ſeu domi tergum: neque mihi quærendum eſt foris, quod valet, ad verbera paratus ſum: neque recuſo quin minus vapulem, ſi quod facinus audax fecero. ſic ſæpe loqui ſolet Plautus: vt in Bacchid. *Regias copias aureáſque obtuli. vt domo ſumeret, ne foris quæreret.* Idem Mil. glor. *Nam mulier alteri nunquam ſupplicat, ſi qua eſt mala. Domi habet ortum, & condimenta ad omnes mores maleficos.* Idem ibidem, *quod opu'ſt nota noſcere. Quom apud te exemplum experiendi habeas ne petas foris.* Idem in Pſeud. *Quid minitare? habeo tergum.* Tale ferè eſt illud Catulli, carm. ad Ianuam, *Sed pater illius nati violaſſe cubile Dicitur, & miſeram conſceleraſſe domum. Siue quòd,* &c. *Seu quod iners ſterili ſemine natus erat: Ne quærendum aliunde foret neruoſius illud Quod poſſet zonam ſoluere virgineam.* Familiarem tergum autem edidi, auctoritatem Nonij ſecutus, qui, vt probet veteres etiam tergus, gi, vſurpaſſe in maſculino genere, huius loci teſtimonio vtitur. Tale etiam illud eſt Ciceronis, *domi nobis iſta naſcuntur.* Acad. quæſt. lib. 4. qui inſcribitur Lucullus. Idem lib. 9 epiſt ad Varr. *Sed quid ego hæc ad te, cuius domi naſcuntur?* Idem lib. 1. ad Att. *Quid enim ego alterum in me Veuoniorum exſpectem, cùm hæc domi naſcantur?* Idem lib. Accuſationis 3. *Non circumſpiciam: non quæram foris. habeo iudices principes ciuitatis, P. Seruilium, Q. Catulum,* &c. Idem ibidē aliquot verſib. poſt, *Sed in ipſa Sicilia non quæ-*

E *ram exemplum foris: hoc ipſo ex conſilio vtar exemplo,* &c. SI TOTAM FIAMIT. ORT. AN. S. S.] ſi in iſta animi conſtantia permanes, ſalui ſumus. Significat eum qui aliquid magni ſuſcipit, periculum extimeſcere non oportere. Nam qui periculum extimeſcit, non poteſt omni animi cura in eam rem quam aggredi parat incumbere. contrà, qui omni metu ſolutus ac vacuus negotium aliquod in manus ſumit, toto pectore agit quod agit. neque vlla grauiore cura ab agendo retrahitur aut reuocatur. Profert autem hunc verſum Nonius in voce *firmitudo.* Quanquam non diſſimulabo nonnullos hic legere, *fortitudinem.* QVIN SI TERGO, &c.] Immò adeò, inquit Libanus, vt intelligas, me verbera contemnere, neque vllo pacto extimeſcere, ſi, poſteaquam facinus aliquod audax fecero, tergo dependendum & corpore luendum eſt, publicam pecuniam rapere cupio. PVBLICVM,] pecuniam publicam. PERIVRABO,] peierabo. HEM ISTA VIRT. EST, &c] Ordo & ſententia eſt, Hem iſta virtus eſt, eius ſubintell. qui, quando vſu'ſt, id eſt, quando opus eſt, malum fert fortiter. Sic ferè M. Tull. Philipp. xj. *niſi quòd in re ſeria, & pluribus verbis. Magna laus, meo quidem iudicio, omnium maxima. Eſt enim ſapientis, quidquid homini accidere poſſit, id præmeditari ferendū modicè eſſe, ſi euenerit. maioris omnino eſt conſilij, prouidere ne quid tale accidat: ſed animi non minoris fortiter ferre, ſi euenerit.* Sic Pittacus. Συνετῶν ἀνδρῶν ἐστι, πρὶν γενέσθαι τὰ δυσχερῆ, προνοῆσαι ὅπως μὴ γένηται· ἀνδρείων δὲ, γενόμενα εὖ θέσθαι: id eſt, intelligentium virorum eſt, prius quàm eueniant incommoda, prouidere ne eueniant: fortium, ſi euenerit, compoſitè & moderatè ferre. FORT. MAL. QVI PAT.

IDEM P. P. B.] Sic legi malo, *patitur bonum*, inquam, quàm, quo modo alij libri habent, *potitur bonum*. Eſt verò perelegans cum pa: anomaliâ iuncta *in dictione patitur malum: potitur bonum*. Præterea *pati* ſemper de malo dicitur. Quod enim Cic. dixit Philipp. *pacémque patiamur*: pacem illam habet in malis, quia turpis ſit. idcirco dixit, *pacémque patiamur*. & ita legendum, non, vt vulgò legebatur, *putiamur*. EDISSERE,] expone? NANCISCERE,] inuenire. EXCVSSERE ANIMULITVM ETIAM VIX CREDE?] ea cuſtu animam ægrè trahere & aliâ ducere: ſuprà *examinatum currit*. MANSERO,] exſpectauero. VEL ADEO VSQVE] etiam vſque eò dum uiteris. MAIOR] pater Demænetus. MINOR] filius Argyrippus. INTVS] *intus* domi. TAM TV SCITVR ES H. F.] iocus, ex eo quod dixerat Leonidas ſibi iam ſatis eſſe: quibus verbis ſignificabat, ſatis verborum ſibi eſſe, ex quibus cognouerit vbi ſit vterque herus. At Libanus id maliam ſententiam accipit, quaſi Leonidas dixerit, ſe bonis ſuis contentum eſſe, & ſe ſatis bonorũ fortunæ habere: quod quibus contigit, ij ſunt diuites. MITTE RIDICVLARIA,] miſſa fac ridicula, & iocoſa, & veni ad ſeria. ÆQVE MECVM] iuxta mecum. BEAS] beas me, qui dices, PELLEO] ex Pella, vrbe Macedoniæ: in qua natus Alexander magnus. IS] adoleſcens à mercatore Pelleo miſſus. ATRIENSEM] ſeruum atrienſem, Sauream IAM DEVORANDVM C. S. C.] hoc eò pertinet, quòd Libanus quæſierat, vbi is homo eſſet: quaſi in eum impetum facturus, cùm primùm conſpexiſſet, eúmque non ſolùm ſpoliaturus, verùm etiam tanquam fera aliqua, deuoraturus. TE HINC VEXERVNT VINCT. A.] nempe ad opus ruſticum faciendum. QVIBVS SVBTRITAS AD FEM.] hyperbolicῶs dictum. non poteſt enim fieri vt iumento vngulæ ſubtritæ ſint vſque ad femina, ſeu femora. ſed hoc tamen ſignificat, horum aſinorum vngulas ferè vſque ad viuum fuiſſe ſubtritas. quod magnum eſt vitium in iumentis. Quòd autẽ quidam hîc legunt *feminis*, qua voce Plautus alibi vtitur, & de qua Feſtus: errant. TERI] quibus cæderetis. VT SEDEBAM,] cùm fortè ſederem. INCIPIT] incipit. ſic Aulul. *Inſit ibi poſtulare plorans, eiulans, &c.* & ſæpe alibi. ſic & Lucretius non ſemel. exempli gratia. lib. 3. *Commutare animum quicunque adoritur, & inſit*. ECQVEM] num quem: vel num quendam. OB ASINOS] pro aſinis, vt ſuprà locutus eſt, ibi, *Hem tergo ei argentum huc remiſit, quod daretur Saureæ, Pro aſinis, &c.* EVM] Sauream. QVI SIET] quis, ſeu qualis ſit. QVOM IAM ELOCVTVS H. S.] ſic legendum, non, vt vulgò, *Quoniam eloc.* ſententia eſt aperta. Cùm iam, inquit, hæc elocutus ſit, &c. vel ſic, vbi iam hæc dixerit, ſeu dixiſſet. hic cùm eſſet reliqua additurus, interpellatur à Libano cætera cognoſcendi cupido, &, vt fit, moram non facilè ferenti. CALLIDE] pernè, planè. FACIO] fingo. & eſt tempus pro tempore: facio, pro faciebam. ſic autem in Milit. glor. dixit, *Dum te fidelem facere hero voluiſti, &c.* ibid. *Magnum me faciam nunc, quoniam illhac me collaudas*. in Pſeudolo, *Atque ego nunc me glorioſum faciam, & capo pectore*. MED ESSE] me eſſe. TE NON ÆQVVM MIHI EST SVCC.] Te non æquum eſt mi ſuccenſere. SE HERVM VIS DEMÆNETVM] ſubintell. adducere. QVIN FERAS] quin accipias, ſeu auferas. ITVRVS'T.] iturus eſt. QVID NVNC CONS. CAPT.] Quid nunc conſilij quærendum, & capere ſtudendum exiſtimas? ISTVC AGO] ad iſtam rem animum attendo: in iſto ſum vt conſilium aliquod reperiam, ſeu vt aliquam fabricer fallaciam & ſycophantiam, qua illas 20. minas interuertamus, & ad nos transferamus. ET ADVENTOREM] adoleſcentem qui aduênit, repetere *hoc moɖo* interuortam, id eſt, circumueniam. interuortam argentum autem. id eſt, ad nos è medio curſu transferam, antequam ad atrienſem perueniat. IAM HOC OPVS EST EXASCIATVM,] id eſt, iam hoc negotium inceptum, & exorſum eſt. tranſlatio eſt à fabris. qui ligna primùm dolant & exaſciant: deinde læuigant & poliunt. exaſciare autem, eſt aſcia ſiue ſecuri parare, & rudiore quaſi opera præparare. Aſcia vero, ferramentum fabrorum materiariorum: quod aiunt à Dædalo repertum. Vitruuius lib. 7. cap. 2. *fumatur aſcia, & quemadmodum materia dolatur, ſic calx in lacu macerata aſcietur. Si ad aſciam offenderint calculi, non erit temperata*. Hoc igitur ſignificat, opus adhuc eſſe rude impolitum & imperfectum: ſed tamen inibi eſſe, vt mox perfici & perpoliri poſſit. SEDVXIT] ſeorſum ab alijs duxit. M. Tull. lib. 5. epiſt. ad Att. *Cùm hæc diſſeruiſſem, ſeducit me Scaptius*. Plautus Aulul. *Eò nunc ego ſecretò te huc foras ſeduxi*. Idem in Curcul. *Prehendit dextram, ſeducit: rogat, quid venerim in Cariam*. NOS FVTVROS VLMEOS] nos virgis vlmeis opertum iri, vſque adeò vt toti vlmei eſſe videamur. DIXIT SESE OPERAM PROMISSAM DARE] dixit ſeſe operam nobis dare, & daturum quam operam promiſit, vel ſic, dixit ſe nobis adiutorem fore vt promiſit. DVM ARGENTVM AFF.] tantiſper te atrienſem fore, dum mercator argentum affert pro aſinis. OBLACTABO] deliniam, *θωπεύσω*. blandis verbis lactabo & retinebo. QVID AIS?] interrogatio eius, qui aliud præterea, quæ dicta ſunt, quæſiturus eſt. in Bacchid. *Et pol ego ſcio, quid metuo. ſed quid ais?* BA. *quid eſt?* PVGNO MALAM SI TIBI PERCVSSERO:] ſi colaphum tibi infregero, quod poterant Atrienſes. TV CAVETIS, NE ME ATTINGAS.] Terent. Andr. *Ne me attingas ſceleſte*. NE NOD. M. C. AVSP. H. C.] ne inauſpicatò, & malis auibus nomen Saureæ pro Leonida ſumpſeris. vel ſic, ne nominis commutatio infelix infauſtaque fuerit. *Auſpicium*, inquit Nonius, *auium inſpectio, quæ & ex volatu auium, & ex vocibus ſignificatur*. VT VSV'ST FIERI] vt vſus eſt fieri, vt opus eſt fieri. HOSTIRE CONTRA,] redhoſtire, par pari referre: vide ſuprà, *Hoſtimentum eſt, opera pro pecunia*. QVIN TVVM OFF.] cur igitur tuum officium non facis, atque ad ſenem curris? Dixit *ſugis* autem, ſignificans eum eſſe fugitiuum, & ſolere fugere.

MERCATOR, LIBANVS.

VT demonſtratæ ſunt mihi, illaſce ædis eſſe oportet,
Demænetus vbi dicitur habitare. I puere, pulta,
Atque Atrienſem Sauream, ſi eſt intus, euocato huc.
LI. Quis noſtras ſic frangit fores? Ohe inquam, ſi quid audis.
ME. Nemo etiam tetigit, ſanúſne es tu? LI. at cenſebam attigiſſe,
Propterea huc quia habebas iter: nolo ego fores, conſeruas meas
A te verberarier, ſanè ego ſum amicus noſtris ædibus.
ME. Pol haud periculum eſt, cardines ne foribus effringantur.
Si iſtoc exemplo tu omnibus qui quærunt reſpondebis.
LI. Ita hæc morata ianua eſt: extemplò ianitorem
Clamat, procul ſi quem videt ire ad ſeſe calcitronem.
Sed quid venis? quid quæritas? ME. Demænetum volebam.
LI. Si ſit domi, dicam tibi, non eſt. ME. quid? eius Atrienſis?
LI. Nihilo magis intus eſt. ME. Vbi eſt? LI. ad tonſorem ire dixit.

ME. Quum

A ME. Quum veniſſet, pòſt non rediit? LI. non ædepol. quid volebas?
A ME. Argenti viginti minas, ſi adeſſet, accepiſſet.
LI. Qui pro iſtuc? ME. aſinos vendidit Pelléo mercatori
Mercatu. LI. ſcio, tu id nunc refers. iam hic cre do eum affuturum.
ME. Qua facie noſter Saurea eſt, ſi is eſt, iam ſcire potero.
LI. Macilentis malis, rufulus aliquantum ventrioſus,
Truculentis oculis, commoda ſtatura, triſti fronte.
ME. Non potuit pictor rectius deſcribere eius formam.
Atque hercle ipſum adeò contuor, quaſſanti capite incedit.
LI. Quiqui obuiam huic hic occeſſerit irato, vapulabit.
ME. Siquidem hercle AEacidinis minis expletus, animiſque incedit,
Si me iratus tetigerit, hic iratus vapulabit.

B

DEMAENETVS VBI D. H.] in quibus Demænetus dicitur habitare. I, PVERA, P.] i puer, pulſa fores. *pueri* antiquum. FRANGIT] fores acriter pulſat. OHE,] ohe, interiectio ſatis aliquid eſſe dictum, aut factum, monentis. CENSEBAM] putabam te attigiſſe. PROPT. HVC Q. H.] propterea quia huc habebas iter. CONSERVAS] conſeruas appellat, quia eidem domino ſeruiunt. Sic apud Catullum, ianua Balbo ſeruiſſe dicuntur. *Ianua quam Balbo dicunt ſeruiſſe benigne Olim cum ſedes ipſe tenens*, &c. ISTOC EXEMPLO] iſto modo. ITA HAEC MOR. EST IAN.] his moribus prædita, ianua eſt. CLAMAT] vocat. CALCITRONEM] homine eſt, qui calcibus fores alienas verberare ſoleat. calcitrones, inquit Nonius, qui infeſtant calcibus, deinde profert hunc verſum. SI ESS. DOMI, DICAM TIBI] id eſt, ſi eſſet domi, non te celarem. ſed non eſt domi. In nonnullis libris adſcriptæ reperiuntur poſt *tibi*, duæ hæ voces, *non eſt*. NIHILO MAGIS INTVS EST.] Nihilo magis domi eſt ſeruus atrienſis Saurea, quàm Demænetus. vt herus Demænetus, non eſt domi, ita neque Saurea atrienſis, domi eſt. IBI] ſubintell. ſe. QVOM ABIERIT, POST NON REDIIT] id eſt poſtquam abiit, an non rediit? Sic autem edendum curaui, cùm libri veteres alij haberent, *Quom veniſſet*: alij, *Quom auiſſet*. Nam *auiſſet* deprauatum u. pro b. hinc factum *veniſſet*. Vulgati autem habent *iuiſſet*: quod inulum, quàm *veniſſet*. QVI PRO ISTVC?] qui pro? pro qui, id eſt, pro quo, ſeu pro qua re. MERCATV,] id eſt, in mercatu. Nonius, *Mercatum*, locus eſt in quo fit mercatura. Varro, *Vbi tum comitia habebant, ibi nunc fit mercatum*. NOSTER SAVREA] legendum fortaſſis eſt, *veſter*. MACILENTIS MALIS] deſcriptio formæ. VENTRIOSVS,] ventre promimente. TRVCVLENTIS OCVLIS] [Greek], ſeu [Greek]. COMMODA] mediocri, tolerabili. NON POTVIT PICTOR] hyperbole. CASANTI CAPITE.] capite nutante & cadente: vultu demiſſo ac deiecto, vt morio. Idem Bacchid. *Subducunt lembum capitibus caſantibus*. Macrob. lib. 5 Satur. cap. 21. *Herculem verò fictores veteres non ſine cauſa cum poculo fecerunt, & nonnunquam caſabundum, & ebrium: non ſolùm quòd is heros bibax fuiſſe perhibetur*, &c. Varro lib. 6. Apud Næuium, *Risi egomet caſabundum ire ebrium*. *Caſabundum*, inquit, *à cadendo*. Sic autem hunc locum reſtitui, cùm in omnibus libris legatur *quaſſanti capite*, ſine dubio mendosè. Nam primùm quaſſare caput eſt minantis. hic autem triſtitia ſignificatur capitis deiectione. Deinde *quaſſanti capite* dici Latinè non poteſt, cùm *quaſſo, as*, ſit verbum actiuum, & Latini dicant *aliquem quaſſare caput*, actiuè: non *aliquem eſſe quaſſante capite*. Poſtremò exempla à nobis collecta, perſpicuè declarant, legendum *caſante capite* à verbo *caſo, as*, quod eſt à cado, is, vt docet Varro: quanquam apud Varronem mendosè legitur *caſſabundum*, pro *caſabundum* vnico ſ. triſtitiam autem vultus & capitis demiſſione ſignificari, declarant multis locis poetæ, & hiſtorici, & alij ſcriptores: ſed paucis exemplis contenti ſimus. Homerus Iliad. 17. de equis Achillis, mœſtis Patrocli morte, [Greek]. id eſt, ſic manebant equi, immoti inſtar ſtatuæ tenentes, Terræ capitibus defixis: Lacrymæ autem eis calidæ è palpebris in terram manabant flentibus. Item lib. 4. de iiſdem, [Greek]. id eſt. illi autem ſtantes lugebant: pectora terræ eis infixa erant: ipſi vero ſtabant animo mœrentes. Plato in Alcibiade ſecundo in princip. [Greek]. id eſt, videris ſanè vultu mœſto eſſe, & terram intueri, vt aliquia in aterna cogitatione defixus. Plautus in Bacchid. *Subducunt lembum capitibus caſantibus*. Idem ibid. *num qui nummi exciderunt, here, tibi quòd ſic terram obtuere? quid vos mœſtos, tamque triſteis eſſe conſpicor?* Cæſar lib. 1 de bello Gallico, *Animaduertit Cæſar, vnos ex omnibus Sequanos nihil earum rerum facere, quas cæteri facerent: ſed triſteis capite demiſſo terram intueri*. Virg. lib. 7. Æn. *ſed frons læta parum, & deiecto lumina vultu*. Lucret. lib. 4. *oculis, nutúque cadenti*. ad quem locum quæ notauimus, legere licet. Quod autem apud Apuleium lib. 2. vulgo impreſſum eſt, *Tunc illa capite quaſſanti, alij*, inquit, *ſatae: qui in domo funeſta cœnas & partes requiritis in qua totongis iam diebus ne fumus quidem viſus eſt vllus*. legendum, *capite caſante*, id eſt, capite crebro cadenti & nutanti. & lib. 8. ibi, *At ille diu capite quaſſanti, vos autem, inquit, de cibo, vel poculo, vel omnino vlla refectione nunc cogitatis? an nullis ſcitis, quo loco conſederitis?* emendandū, *capite caſante*. Adde ſuperioribus exemplis hoc ex Sophocle, in Antig. [Greek]. QVIQVI] id eſt, quiſquis. OCCESSERIT] contrà venerit, occurrerit. SI QVIDEM HERCLE AEACIDINIS] quamuis Achilleis minis, animiſque oppletus incedat: tamen ſi me iratus vel ſummis digitis attigerit, vapulabit. Achillis iracundia, nota. Homer. Il. α, [Greek], &c. Horat. epiſt. ad Piſon de Achille, *Impiger, iracundus, inexorabilis, acer*. Idem epiſt. 2. lib. 2 *Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri, Iratus Graiis quantum nocuiſſet Achilles*. Achillem autem, Æacidam dicunt Græci ab auo Æaco: Pelideo, à patre Peleo.

LEONIDA, MERCATOR, LIBANVS.

QVid hoc eſt negotij? neminem meum dictum magnifacere?
Libanum in tonſtrinam vt iuſſeram venire, is nullus venit.
Næ ille ædepol tergo & cruribus conſuluit haud decorè.
ME. Nimis imperioſus eſt. LI. væ mihi hodie. LE. ſaluere iuſſi.

Libanum libertum.iam manúne emiſſus? LI. obſecro te? A
LE. Næ tu hercle cum magno malo mihi obuiam occeſſiſti.
Cur non veniſti,vt iuſſeram,in tonſtrinam? LI. hic me moratuſt.
LE. Siquidem hercle nunc ſummum Iouem te dicas detenuiſſe,
Atque is precator aſſiet, malam rem effugies nunquam.
Tu verbero,imperium meum contempſiſti? LI. perij,hoſpes.
ME. Quæſo hercle noli Saurea mea cauſſa hunc verberare.
LE. Vtinam nunc ſtimulus in manu mihi ſit. ME. quieſce,quæſo.
LE. Qui latera conteram tua, quæ occalluere plagis.
Abſcede,& ſine me hunc perdere,qui ſemper me incendit ira,
Cui nunquam vnam rem me licet ſemel præcipere furi,
Quin centies eadem imperem,atque ogganniam.itaque iam hercle B
Clamore ac ſtomacho,non queo labori ſuppeditare.
Iuſſin' ſceleſte,ab ianua hoc ſtercus hinc auferri?
Iuſſin columnis deiiciet operas araneatum?
Iuſsíne in ſplendorem dari bullas has foribus noſtris?
Nihil eſt tanquam ſi claudus ſim,cum fuſti eſt ambulandum.
Quia triduum hoc vnum modò foro operam aſſiduam dedi abſens,
Dum reperiam qui quæritent argentum in fœnus,hic vos
Dormitis interea domi, atque herus in hara,haud ædibus habitat.
Hem ergo hoc tibi. LI. hoſpes te obſecro defende. ME. Saurea oro
Mea cauſſa,vt mittas. LE. eho,ecquis pro vectura oliui
Reſoluit? LI. reſoluit. LE. cui datum eſt? LI. Sticho vicario ipſi C
Tuo. LE. vah delinire apparas.ſcio mihi vicarium eſſe,
Neque eo eſſe ſeruom in ædibus heri qui ſit pluris, quàm ille eſt.
Sed vina heri quæ vendidi vinario Exæreambo
Iam pro his ſatisfecit Sticho? LI. feciſſe ſatis opinor.
Nam vidi huc ipſum adducere ad trapezitam,Exæreambum.
LE. Sic dedero prius,quàm credidi,vix anno pòſt exegi.
Nunc ſatagit,adducit domum,etiam vltrò & reſcribit nummos.
Dromo mercedem retulit. LI. dimidio minus opinor.
LE. Quid reliquom? LI. aiebat reddere quom extemplò redditum eſſet.
Nam retineri,vt quod ſit ſibi operis efficeret,locatum.
LE. Scyphos quos vtendos dedi Philodamo,retulitne?
LI. Non etiam. LE. hem non?ſi velis da,commoda homini amico. D
ME. Perij hercle.iam hic me abegerit ſuo odio. LI. heus iam ſatis tu,
Audin' quæ loquitur? LE. audio,& quieſco. ME. tandem opinor
Conticuit. nunc adeam optimum eſt,priuſquam incipit tinnire,
Quàm mox mihi operam das? LE. ehem optume, quamdudum tu ad-
ueniſti?
Non hercle te prouideram, quæſo ne vitio vortas.
Ita iracundia obſtitit oculis. ME. non mirum factum eſt.
Sed ſi domi eſt,Demænetum volebam. LE. negat eſſe intus.
Verùm iſtuc argentum tamen mihi ſi vis denumerare,
Repromittam iſtoc tibi nomine ſolutam rem futuram. E
ME. Sic potius,vt Demæneto tibi hæro præſente reddam.
LI. Herus iſtunc nouit,atque herum hic. ME. hero huic præſente reddam.
LI. Da modò meo periculo,rem ſaluam ego exhibebo.
Nam ſi ſciat noſter ſenex fidem non eſſe huic habitam,
Succenſeat,cui omnium ſummam rerum ipſus,ſemper credit.
LE. Non magni pendo,ne duit,ſi non vult, ſic ſine adſtet.
LI. Da inquam,vah formido miſer ne hic me tibi arbitretur
Suaſiſſe,ſibi ne crederes,da quæſo,ac ne formida.

Saluam

Saluum hercle erit. ME. credam fore,dum quidem ipſe in manu habebo.
A Peregrinus ego ſum,Sauream non noui. LI. at noſce ſané.
ME. Sit,non ſit,non ædepol ſcio.ſi is eſt,eum eſſe oportet.
Ego certè me incerto ſcio hoc daturum nemini homini.
LE. Hercle iſtum di omnes perduint,verbo caue ſupplicaſſis.
Ferox eſt,viginti minas meas tractare ſeſe.
Nemo accipit,auferte domum,abſcede hinc,moleſtus ne ſis.
ME. Nimis iracundè,non decet ſuperbum eſſe hominem ſeruum.
LI. Malo hercle iam magno tuo,nunc iſti nec rectè dicis.
Impure,nihili,non vides iraſci? LE. perge porró.
LI. Flagitium hominis:da,obſecro,argentum huic ne malè loquatur.
B ME. Malum hercle vobis quæritis. LE. crura hercle diffringentur,
Age impudice,ni iſtum impudicum percies. LI. perij hercle.
Sceleſte non audes mihi ſceleſto ſubuenire?
LE. Pergin precari peſſimo? ME. quæ res?tun' libero homini
Malè ſeruos loquere? LE. vapula. ME. id quidem tibi hercle fiet
Vt vapules,Demænetum ſimulac conſpexero hodie.
In ius voco te. LE. non eo. ME. non is?memento.' LE. memini.
ME. Dabitur pol ſupplicium mihi de tergo veſtro. LE. væ,
Tibi quidem ſupplicium tibi carnifex de nobis detur?
ME. Atque etiam pro veſtris maledictis pœnæ pendentur mihi hodie?
LE. Quid verbero?ain tu furcifer?herum noſmet fugitare cenſes?
I nunc iam ad herum,quò vocas iamdudum,quò volebas.
ME. Nunc demum tamen nunquam hinc feres argenti nummum,niſi me
Dare iuſſerit Demænetus. LE. ita facito,age ambula ergo.
Tu contumeliam alteri facias,tibi non dicatur?
Tam ego homo ſum, quàm tu. ME. ſcilicet ita res eſt. LE. ſequere
hàc ergo,
Proficiſcin.hoc nunc dixerim,nemo etiam me accuſauit
Merito meo,neque me Athenis eſt alter hodie quiſquam
Cui credi rectè æquè putent. ME. fortaſſis.ſed tamen me
Nunquam hodie induces vt tibi credam hoc argentum ignoto.
D Lupus eſt homo homini,non homo,quom qualis ſit,non nouit.
LE. Iam nunc ſecunda mihi facis.ſcibam huic te capitulo hodie
Facturum ſatis pro iniuria:quanquam ego ſum ſordidatus,
Frugi tamen ſum,nec poteſt peculium enumerari.
ME. Fortaſſe. LE. etiam nunc dico:Periphanes Rhodo mercator
Diues,abſente hero ſolus mihi talentum argenti
Soli annumerauit,& mihi credidit,neque deceptus in eo.
ME. Fortaſſe. LE. atque etiam tu quoque ipſe ſi eſſes percunctatus
Me ex aliis,ſcio pol crederes,nunc quod fers. ME. haud negaſſim.

QVID HOC NEGOTII?} Hic Leonida mirè ſeruum atrienſem Sauream ſimulat:atque ex iis,quæ ſimulat,& quæ loquitur,quæ ſint ſerui atrienſis partes cognoſcere licet.libet autem huc etiam Columellæ verba adſcribere de ſeruo atrienſi,ex libro 12. cap.3. *tum inſiſtere atrienſibus,vt ſuppellectilem exponant,& ferramenta deterſa nitidentur atque rubigine liberetur,cæteráque ſi refectionem deſiderent,fabris concinnanda tradantur.* Erat igitur ſeruus atrienſis ſeruus maior,ſeruus imperium habens in alios,columen familiæ,ſeruus denique alios ſeruos in officio retinens. NVLLVS VENIT} non venit.ſic Terent.And. *Liberatus ſum,Daue,hodie tua opera.D.At nullus quidem.* vbi notat Donatus, nullus pro non.Idem Eunuch. *Nemmus,tametſi nullus moneas.* Idem Hecyra, *ſi quæret me,vti tum dicas:ſi non quæret,nullus dixeris.* Plautus Caſ. *Qui amat tamen hercle,& ſi eſurit,nullus eſurit.* Idem Bacchid. *tu nullus afferris,ſi non lubet.* Idem Rudente, *Ille qui vocauit,nullus venit.* Apuleius lib 8. *an nullo ſcitis,quo loco conſederitis?* id eſt,an non ſcitis,&c. NAE ILLE ARG. TERGO ET CR. CONS. H. D.} næ ille haud bene proſpexit tergo ſuo & crurib. quia tergum quidem eius plagis variabitur multis:crura autem compedibus ferreis impedientur,& conſtringentur. NIMIS IMPERIOSVS EST} imperioſus.per ſe vitium ſonat,vt imperioſus dominus.imperioſa Lacedæmoniorum maieſtas apud Æmiliū Probum, imperioſa Proſerpina,& imperioſius æquor apud Horatium. SALVERE IVSSI LIBANVM LIBERTVM.} verba ſunt Leonidæ. Eſt autem ironia,qua ſignificat Libanum gerere ſe vt libertum. IAM MANVMISSVS?} iámne liber es, qui mihi dicto audiens non ſis?iámne libertate donatus es,qui imperium meum contemnas? OBSECRO TE,} oratio eorum, qui vapulātes deprecātur.ſic Terēt.Eunuc. *Ergo nunc prodo,malè conciliate.* DO. *obſecro.* PH. *eh.Illud vide os vt ſibi diſtorſit carnufex.* OBVIAM OCCESSISTI} obuiā occurriſti.ſic ſuprà proximè. SIQVIDEM HERCLE NVNC SVMM. I.&c.} ἀμφιβολία,

quæ ſic tollitur, ſi dicas hercle te à ſummo Ioue detentum eſſe, &c. ATQVE IS PRECATOR ASSIET.} & ſi is quem dixi, Iupiter aſſit tibi deprecator, ne vapules, &c. MALAM REM} verbera, plagas, ſupplicium. EFFVGIES} euades. PERII, HOSPES} Libanus vapulans à Leonida, opem mercatoris implorat. QVI LATERA CONT.} quo ſtimulo latera confodiam, & commutuam tua. QVAE OCCALLVERE PL.} quæ callum contraxere, quæ obduruere verberibus, tuæ tergi. Cicer. lib. 2. epiſt. ad Att. *De Statio manumiſſo, & nonnullis aliis rebus angor equidem, ſed iam prorſus occallui.* Cornelius Celſus lib. 7. cap. 18. *Atque eius humoris ſpecies duæ ſunt. Nam vel inter tunicas is increſcit, vel in membrana, quæ ibi circa venas & arterias ſunt, vbi hæ granata occalluerunt.* PERDIDI.} διαφθείρειν interimere. IN CANDIT IRA.} Cicero de nat. Deor. Terent. Hecyr. *Quamobrem incendor ira, eſſe auſum facere hæc iniuſſu meo.* CVI NVNQVAM VNAM REM, &c.} ſemper neceſſe habeo vnam rem ſemel atque iterum huic furi præcipere. PRAECIPSAR} quid ſit præcipere, docuimus in commentar. Horat. ſat. ſermo furaci. Virg. in Palæmone, *Quid domini facient, audent cum talia fures?* ATQVE OCCLAMITEM} atque obſtrepam, ſeu occlamem, garrulus vulpium eſt. SVPERSIT SAT} ἱκανὸν εἶναι ſatis eſſe, par eſſe. nam abſolutè accipiendum. IVSSIN', SCEL.} Iuſsiſne ô ſcelеſte, &c. Iuſsin, dictum. pro nonne iuſsi de quo genere alibi diximus: & extant exempla apud Lucret. complura. vt, *Iamne vides igitur paulò quod diximus ante, &c.* libro primo. OPERAS ARANEARVM?} aranearum labores, id eſt, telas: nam ciduum tales telæ etiam araneæ appellantur. Catull. ad Fabullum, *nam tui Catulli Plenus ſacculus eſt aranearum.* Afranius apud Feſtum, in particula *Tamne, Tamne arcula tua plena eſt aranearum?* & à Græcis ἀράχνια. Homer. Odyſ. θ, *Ὀδυσσῆος δέ που εὐνὴ Χήτει ἐνευναίων κάκ' ἀράχνια κεῖται ἔχουσα.* Propert. libro 3. eleg. 4. B
Putris & in vacuo texetur aranea lecto. Iterum Plautus Sticho, *effert hoc ſcopas ſimúlque arundinem, Vt operam omnem araneorum perdam, & texturam improbam* vbi notat Nonius, vſurpatum eſſe *araneorum* in maſculino genere à Plauto. Quin, nequid diſſimulem etiam hoc loco, legit ille, *operas araneorum.* IN SPLENDOREM DARI} ſplendidas fieri perficado. BVLLAS} bullæ ſunt ornamenta quædam valuarum, & foriuin, dictæ à ſimilitudine tumorum paruorum, & fragilium, qui oriuntur ſubitò in aquis, & recidunt. fortaſſe claui argentei, vel aurei, ſcutulari aut rotundi. M. Tull. lib. 4. Accuſ. *Nam bullas omnes aureas ex his valuis, quæ erant multæ, & graues, non dubitauit auferre.* CVM FVSTI} cum ſcipione, quo nitar, ſi claudus ſim. ſed ſignificat ſibi fuſtem ſemper eſſe gerendum, quo conſeruos improbos verberet. Claudi autem fuſtem geſtare ſolent, quo nitantur, propter imbecillitatem tibiarum. DVM ARGENTVM QVI QVAE. ARG.} A
hæ quoque erant ſerui atriculis partes, pecuniam heri ſcio fœnori dare. IN HARA} in ſtabulo porcorum. M. Tull. Or. in Piſon. *Epicure noſter, ex hara producte, non ex ſchola.* Varro lib. 2. de re ruſt. cap. 4: *In hara oſtium eſſe oportet, & limen inferius altum palmipedale, ne porci ex hara, cum mater prodit, tranſilire poſſint.* HAVD AEDIBVS} non dixit haud in ædibus, ſed *haud ædibus*, vt ſit hæc ſententia, tam immundæ ſunt ædes, vt hara videantur eſſe, non ædes. HEM TIBI HOC TIBI.} Hic iterum Libanus vapulat. nam hæc verba ſunt verberantis. ſic in Caſin. *Hem tibi. CL. Quid? Hunc tibi factus eſt.* alij legunt vtrobique *em*, non *hem.* ECQVIS PRO VECTVRA OL. ABSOLVIT} numquis creditor id quod debet pro vectura olini, reddidit ac renumerauit? abſoluere, eſt id quod debetur, & quod creditum eſt, reddere. Quod autem Turnebus vult legi, *rem ſoluit,* fallitur. Plautus iterum Epidico, *Nam leno omne argentum abſtulit pro fidicina: ego reſolui Manibus his dinumeraui.* Idem Menæchm. *Perdormiſco, ſi reſoluo argentum cui debeo.* VICARIO SVO.} vicarius ſeruus eſt ſerui ordinarij ſeruus. DELENIRE, θέλγειν, demulcere, blandis verbis capere. SED VINA MEA QVAE VENDO, &c.} C
ordo eſt, ſed tamen pro iis vinis Sticho ſatisfecit Exareambus vinarius, quæ vina heri Exareambo illi vendidi? VINARIO} οἰνοπώλῃ. NAM VIDI HVC IPSVM, &c.} nam vidi Exareambum huc adducere ipſum (Stichum) ad trapezitã, vt ſcilicet Exareambus ſeſe apud trapezitam obligaret, & datis ſponſoribus in diem certum caueret, nominibus in codice argentarij perſcriptis, pecuniam Sticho ab argentario ſolutum iri. vel ſic, vidi Exareambum adducere Stichum ad argentarium, vt apud eum Sticho ſolueret, nempe per nouationem, & delegationem. Soluebant enim olim apud argentarios factis nominibus, ſine pecuniæ illius interuentu. SIC DEDERO PRIVS} malim dare, quàm hac conditione, atque hoc pacto credere, nempè vt tanto pòſt quàm credita à me pecunia eſt, exigam. Camerarius ſic, ſic dedero prius, quàm vendidero. NVM SATAGIT} nunc curat nummos reddendos nunc decem per argentarium ſatisfacit. ADDVCIT DOMVM ETIAM VLTRO} proinde ac ſi dicas, mirum eſt illum vltro per argentarium ſoluere, & non ſæpe appellatum, atque adeò flagitatum magnum facit, quod vltro per trapezitam reſoluit. RESCRIPSIT NVMMOS} per trapezitam reſoluit, non pecunia numerata. Terent. Hecyra, *Sed tranſi ſodes ad forum, atque illud mihi argentum iube rurſum reſcribi Phormio.* Horat. ſat. 3. lib. 2. *Puteal multo cerebrum eſt, mihi crede Perilli, Dictantis quod tu nunquam reſcribere poſſis.* ad quem locum plura. DROMO MERCEDEM RETTVLIT?} Dromo inquilinus, qui conduxit ædeis, ſeu ædium partem, ſeu tabernam aliquam, mercedémne ædium ſeu tabernæ retulit? QVID RELIQVOM?} quid? reliquom dimidium quando afferet? AIEBAT REDDERE QVOM EXTEMPLO REDD.} aiebat ſe mercedem redditurum, ſeu relaturum, cùm primùm pro opere quod ſibi faciendum locatum, id eſt, traditum eſſet, pecunia reddita eſſet. NAM RETINERI, VT, QVOD SIT SIBI OPERIS EFF. LOC.} nam dicebat ſe retineri, id eſt, impediri ſeu prohiberi, quominus reliquum dimidium debitæ mercedis redderet, vt efficeret id operis, quod ſibi faciendum locatum eſſet. vel dicebat, ſibi retineri, neque reddi quod ſibi deberetur pro opere, quod faciendum mercede pacta ſuſcepiſſet, vt opus ſibi locatum, nondũ à ſe perfectum, efficeret. licet etiam intelligere hunc Dromonem fuiſſe ſeruum Demænetis, aut eius vxoris, eundémque opificem, eiúſque operas alicui fuiſſe à ſeruo atrienſi locatas certa mercede: dimidiam autem mercedem ſeruo atrienſi eũ nondum retuliſſe, quia totum opus, quod faciendum ſuſcepiſſet, nondum effeciſſet. VT, QVOD SIT SIBI OP. EFF. D
LOC.} oratio implicata hic enim ordo eſt, vt, quod ſit ſibi operis locatum, reficeret. SCYPHOS QVOS VTENDOS D.} ordo eſt, quos ſcyphos vtendos dedi Philodamo, eos ſcyphos retulítne? vel ſic: Philodamus eóſne ſcyphos retulit, quos ei Philodamo vtendos dedi? *vtendos dedi,* id eſt, commodaui, ſeu commodato dedi. NON ETIAM} id eſt, nondum, non etiam nunc. SI VELIS, DA: COMMODA HOM. A.} ironia eſt, proinde ac ſi ita dicat, i nunc, & ſi velis, da vtendũ, commoda homini amico. ſignificat non eſſe commodandum amicis, quando ita ſunt in reddendo negligentes ſed videtur legendum, *ſi velis dare, commoda homini amico.* vt ſit hæc ſententia, quiſquis commodaturus eſt amico, hoc ſtatuat, mihi eſſe commodandum amico, quod ei nolit dare: quia amici, quod ſibi vtendum datur, proinde accipiunt ac ſi donatum ſibi ſit. SVO ODIO} ſua multa, & odioſa loquacitate, ſua moleſtia atque, vt ita dicam, importunitate. Teren. Hecyra, *Tundendo atque odio denique effecit ſenex.* Idem Phorm. *Perge: hercle: tu nunquam tuo odio vinces me.* Plautus Curcul. de lenonibus, *vt muſcæ, culicéſque, pedéſque, pulicéſque, Odio, & malo, & moleſtiæ, bono vſui eſtis nulli.* TINNIT} ſtrepere, garrire indeſinenter & clarè loqui. Tranſlatio eſt à metallis, & maximè ab ære, quod dicitur tinnire, cùm pulſatũ ſonat. Ex quo tintinnabulum. Iterum Plautus in Caſin. *Obſecro iam ſatis vxor. eſt. comprime te. nimium tinnis.* Prologo Pœnuli, *Matronæ tacitæ ſpectent, tacitæ rideant: Canora hic voce ſua tinnire temperent.* QVAM MOX MIHI OP. D.?} Quàm mox mihi aureis vacuas præbes? quando tandem me loquentem audies? PROVIDEREM} præuiderem. NE VITIO VORTAS} Ne adſcribas contumaciæ, aut ſuperbiæ. ITA LIPPITVDO. OBSTITIT OC.} vt metus, ita & ira, & verò multò magis turbat oculos, eíſque impedimento eſt quominus acutè cernant. NEGAT ESSE INTVS.} negat Libanus eum eſſe domi. DISSOLVERE.} diſſoluere. REPROMITTO TIBI N. SOLVT. A. P.} repromittam tibi neminem amplius iſto nomine petiturum, téque omni obligatione liberum, ac ſolutum præſtabo. Idem in Curcul. *Ego habeo tibi rei ſolutæ ſit recte bellator volo.* Cicero ad Atticum lib. 6. *Igitur meo decreto ſoluta re Scaptio ſtatim. quàm id decretum voſtrũ ſit tu iudicabis.* MEO PERICVLO} ea lege vt periculum ſubeam, ſi minus rectè ei ſoluerit. OMNIVM SVMMAM RERVM.} totam rem domeſticam: omnes rationes rei familiaris. NE DVIT} ne dederit. Feſtus, *duit duas habet ſignificationes, nam*

A *nas, nam & pro his ponebatur, & pro dederis.* SALVVM HERCLE ERIT} quod Leonidæ numeraueris, neque periculum eſt ne abs te repeti poſſit. CREDAM FORE, &c.} credam fore ſaluum, &c. Animi non facere homines planè ſtolidos & hebetes. nam ſtolidus, & valde pinguis fuiſſet hic mercator, ſeu ſi continuò, & primo aduentu pecuniam Leonidæ numeraſſet. ME INCERTO} dum incertus & in certo ſunt ablatiui caſus abſolutè poſiti. PERDVINT} perdiderint. SVPPLICASSIS:} ſupplicaueris. GERIT M.} e ferox, id eſt, ſuperbus, & elato animo eſt quòd XX. minas, quæ meæ ſunt, ipſe tractet, dicit? quia ſeruus dotalis eſt, aut certè, qui ſe Sauream eſſe ſimulat. Saurea enim ſeruus dotalis erat minæ numerari debebant. NEMO ACCIPIT, &c.} nunc Leonidas ſimulat ſe non accepturum. ABIER TE DOM.} abi hinc domum. ISTI NEC RECTE DICIS.} iſtis maledicis. ſic ſuprà & item iterum. DEI IRASCI?} non vides eum iraſci? PERGO PORRO.} Hæc loquitur Leonidas, ita vt audiat Libanus & ſpectatores, non mercator. FLAGITIVM HOMINIS.} homo turpiſſime, & inhoneſtiſſime. CRVRA HERCLE DIFFR.} ſi bimeſtri, tibi minatur Libano, ſe ei crura diffracturum, ni mercatorem percutiet. IMPVDICE} Libane. ISTVM} hoſpitem. PERCVTIES} ſic habent noſtri ferè omnes libri veteres, & omnes vulgati, Veneti, Florentini, Pariſienſes, Lugdunenſes. nonnulli veteres, vt edidit Camerarius, *perques.* quod equidem non improbo: ſed hæc ſcriptura probabilis eſt. Quod ſi quis *percies* malet: intelligemus ſententiam obſcœnam ſubeſſe: hoc modo, *niſi percies*. id eſt, niſi ſubigis. Licet etiam punctum collocare poſt diffringentur, eadem ſcriptura ſeruata vt ſit ἀποσιώπησις, & aliquid ſubintelligamus. NON AVDES.} ἐκ ἀπροσδοκήτου παιδιᾶς MIHI SCELESTO} mihi infelici, cui dij ſunt irati, vt ſceleſto. QVAE RES?} quænam hæc res eſt? quid hoc tibi vult? TVN' LIB. H. M. SERVOS LOQ?} tune ſeruus homo maledicis hominus libero? NON EO.} ſerui non erant in iure: ſed licet cum eorum dominis agere, & iniuriarum noxali perſequi actione. MEMENTO} autem tibi vello, ſeu prehendo, vt memineris. DABITVR POL SVPPL. M. DE. T. V.} mihi profectò pœnas dabitis de tergo veſtro. VAE TE TIBI Q. SVPPL. &c.} ſic legendum arbitror. *va tibi Quid enim ſupplicium tibi carnifex, de nobis detur?* PENDENTVR} ſoluentur, luentur. HERVM NOSM. E. C.} putas nos herum fugere, aut extimeſcere? proinde quaſi dicat: herum neque fugimus, neque timemus. AMBVLA ERGO.} ad herum. TV CONTVM. ALT. E. TIBI NON DICATVR?} duo ſunt, vt ex hoc loco intelligere licet, contumeliam facere, & contumeliam dicere. hoc in verbo, illud in facto poſitum eſt. contumelioſus autem factò eſt is, qui liberum verberat: quo modo hic mercator adoleſcens à ſeruo verberatus eſt. PRAEFISCINE HOC NVNC DIXERIM:} id eſt, præfatus, vt abſit verbo inuidia: præfatus aliquid, quo depellam à me faſcinum. Dicitur autem præfiſcini, & præfiſcine, vt docet Carſius Titinius in Setina. *Paula mea, amabo, pol tu ad laudem addito præfiſcini, ne puella faſcinetur.* Præfiſcine Afranius in conſobrinis. *Scis habeam, ita, vt mos eſt, præfiſcinè.* Natum autem ex eo, quòd veteres exiſtimabant, laudes immodicas habere vim faſcinandi, niſi, qui laudabatur, aliquo amuleto præmunitus, & quaſi præcinctus eſſet. Hinc illud Virgilij in Mœlibus. *Aut ſi vltra placitum laudarit, baccare frontem Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.* Dictum autem præfiſcinè quaſi præfaſcinè. Nam qui aliquid magni vel de ſe, vel de altero, quem amabant, locuturi erant, inuidiam & faſcinum ſibi, aut illi metuentes, & ſeſe, aut illum ab illis malis præmunientes, vel in ſinum ſuum deſpuebant, vel aliquid ſimile faciebant, vel talia quædam præfabantur, præfiſcine hoc nunc dixerim: abſit verbo inuidia. vtitur eadem hac voce in Rudente, *vt ſine labore hanc extraxi præfiſcine?* præfiſcine igitur, ſeu præfiſcinù, id eſt, præpoſito. ſeu prius inuocato Faſcino faſcini deo, ad depellendum faſcinum: vel præſtò ſit Faſcinus, qui faſcinum depellat. Sed hac de re plura in commentarijs Horatianis ad illum locum, Od. 8 epod. *Minúſve languet faſcinum?* Sic autem hic eſſe legendum vidit Adr. Turneb. & primus omnium docuit Aduer. libro 24. cap 31. INDVCES} *vehens,* adduces. LVPVS EST HOMO HOMINI, &c.} homo homini infeſtus, inimicus, & ferus eſt, non amicus, neque humanus, cùm eſt ignotus. Prouerbij locum obtinet, *homo homini lupus*: cui aduerſatur illud, *homo homini deus.* IAM NVNC SECVNDA MIHI F.} iam nunc, me iſta ſecunda oratione placas, & mihi ſatisfacis. allegoria eſt à ſacrificantium more ſumpta: qui, ſi prima hoſtia non litaſſent, ſecundam adhibebant, quæ ſuccidanea dicebatur. Sic enim Feſtus, *Succidanea hoſtia* inquit, *hoſtia dicebatur quæ ſecundo loco cædebatur, ſic appellata à ſuccidendo.* commemorat & Seruius ſuccidaneam hoſtiam, ad illum locum lib. 8. Æneid. *& cæſa iungebant fœdera porca.* In his autem verbis *ſecunda mihi facis.* Vox *ſecunda*, eſt ſeptim. caſus: & ſubintelligitur *hoſtia.* Porrò autem totus hic locus ironia vrbanitatis Plautinæ plena tectus eſt. Significat enim ſeruus, mercatorem non contentum prioribus iniurijs, & contumelias nouas ſibi alias facere, & dicere. SCIBAM.} ſciebam. HVIC TE CAPITVLO, &c.} te huic ſeruulo ſatisfacturum. SORDIDATVS} veſte ſordida & pannoſa amictus. NEC POTEST PECVL. ENVM.} & peculium meum eſt innumerabile. *ἀμφίβολον.* Nam intelligi poteſt vtrunque & nullum ei ſuppetere peculium. Nam quod nullum, aut nihil eſt, numerari non poteſt: & multum: nam quod eſt multum, ægrè numerari poteſt. NEQVE DECEPTVS IN EO} neque in eo deceptus eſt. SCIO POL CREDERES, N. Q. E.} ſcio, profectò mihi crederes, id eſt, mihi fidei committeres id, quod nunc fers. HAVD NEGASSIM} haud negauerim.

ACTVS TERTIVS.

CLEAERETA lena. PHILENIVM meretrix.

NEQVE ON' ego te interdictis facere manſuetam meis?
An ita tu es animata, vt qui expers matris imperij ſies?
PHI. Vbi piem Pietatem, ſi iſto more moratam tibi
Poſtulem placere mater, mihi quo pacto præcipis?
CLE. An decorum eſt aduerſari meis te præceptis? PHI. quid eſt?
CLE. Hoccine eſt pietatem colere, matris imperium minuere?
PHI. Neque quæ rectè faciunt culpo, neque quæ delinquunt, amo.
CLE. Satis dicacula es amatrix. PHI. mater is quæſtuſt. mihi,
Lingua poſcit, corpus quærit, animus orat, res monet.
CLE. Ego te volui caſtigare, tu mi accuſatrix ades.
PHI. Neque edepol te accuſo, neque me id facere fas exiſtimo.

Verùm ego meas queror fortunas,quum illo,quem amo,prohibeor. A
CLE. Ergo vna pars orationis de die dabitur mihi.
PHI. Et meam partem loquendi,& tuam trado tibi.
Ad loquendum,atque ad tacendum,tu te habeas portiſculum.
Quin pol ſi repoſiui remum ſola ego in caſteria
Vbi quieſco,omnis familiæ cauſſa conſiſtit tibi.
CLE. Quid ais tu,quam ego vnam vidi mulierem audaciſſimam?
Quoties te vetui Argyrippum filium Demæneti
Compellare,aut contrectare:colloquiue,aut contui?
Quid dedit?quid deportari iuſſit ad nos?an tu tibi
Verba blanda eſſe aurum rere?dicta docta pro datis?
Vltrò amas,vltrò expetiſſis,vltrò ad te arceſſi iubes.
Illos qui dant,derides:eos qui deludunt,deperis.
An te id exſpectare oportet,ſi quis promittat tibi,
Te facturum diuitem,ſi moriatur mater ſua?
Ecaſtor nobis periculum magnum & familiæ portenditur,
Dum eius exſpectamus mortem,ne nos moriamur fame.
Nunc adeò niſi mihi huc argenti affert viginti minas,
Næ ille ecaſtor hinc trudetur largus lacrymarum foras.
Hic dies ſummuſt apud me inopiæ excuſatio.
PHI. Patiar,ſi cibo carere me iubeas mater mea.
CLE. Non veto te damare qui dant,qui amentur gratia. C
PHI. Quid ſi hîc animus occupatuſt mater? quid faciam? mone. CLE. hem
Meum caput contemples,ſi quidem ex re conſultas tua. B
PHI. Etiam opilio qui paſcit,mater,alienas ouis
Aliquam habet peculiarem,qui ſpem ſoletur ſuam.
Sine me amare vnum Argyrippum animi cauſſa quem volo.
CLE. Intrò abi,nam te quidem ædepol nihil eſt impudentius.
PHI. Audientem dicto mater produxiſti filiam.

NEQVAQVAM AGO TE INTERDICTIS.} Interdictum ab interdicendo factum, vt edictum ab edicendo. interdico autem,idem ferè valet quod veto:edico idem ferè quod iubeo: vnde edicta & interdicta prætorum. Terentius Hecyra, *Interdico,ne extuliſſe extra ædes puerum vſquam velis.* ad quem locum Donatus. Alij interdicta dicta volunt ab interim dico,ſed videtur legendum, *ted interdictis*, vt conſtet verſus. Camerarius lectionem receptam ſeruat,ita tamen, vt *te* maneat integrum, neque patiatur *ſynalœphen* à vocali ſequente exceptum. FACERE MANSVETVM} manſuefacere, domare. AN ITA TV ES ANIMATA, VT} an ita affecta es,vt quæ matris imperio non pareas?vt qui,pro vt quæ. Hæc autem ideirco dicuntur à lena matre,quòd filium vetuerat Argyrippū, quem illa ex animo amabat, & cui gratis ſe commodare volebat,domum intromittere. VBI PIEM PIETATEM, &c.} id eſt,qua in re pietatem colam,ſi poſtulem me iſto modo quo modo præcipis,moratam tibi placere?Ita ferè Nonius in verbo *piem*,quod interpretatur colam. & hunc locum profert.ſed licet etiam ſic hunc locum explicare, vbi propitiam reddam, & placem pietatis deam pietatem,ſi poſtulem,&c vt ſuprà.ſignificat autem Philenium ſe piam eſſe, & piè facere non poſſe,ſi matri obtemperans Argyrippum eiiciat.POSTVLEM PLACERE.} ſubintel.me.*poſtulem* autem, id eſt, æquum exiſtimem: *aξιῶ*. non enim aſſentior Nonio, qui in verbo *poſtulare* hunc verſum proferens, interpretatur, *velim*, quanquam non longè abeſt à ſententia.PIETATEM COLERE.} videtur interpretari quod à filia dictum eſt,*piem pietatem*. MATRIS IMPERIVM MIN.} matris imperium negligere. NEQVE QVAE RECTE F.} ſignificat tum demum eſſe parentibus obtemperandum,ſi recta imperent,& ſi rectè præcipiant.DICACVLA} dicaces, inquit Donatus,ad prologum Eun.dicti,qui ſalibus iocoſis maledicunt. hinc dicaculi.Filiam autem mater amatricem appellat,dicacitatem eius retundens.eſt enim indecorum meretrici,quam amatores expetere debeant,eſſe amatricem,& viros vltrò amare. MATER IS QVESTVS EST M.} mater,is queſtus eſt mihi me dicaculam eſſe.vel ſic,dicacitas mihi queſtuoſa eſt.vel ſic, id mihi queſtuoſum eſt,amatores amando & blandiendo quærere.nullo alio queſtu vitam tolerare poſſum,niſi mihi amatores conciliem & alliciam.TV ME ACCVSATRIX ADES.} hæc eo dicit mater,quod filia ſuprà dixerat, neque quæ delinquunt,amo,ſignificabat enim,matrem delinquere quæ Argyrippum adoleſcentem bene de ſe meritum eieciſſet. MEAS QVEROR FORTVNAS.} meam vicem queror:meam ſortem deploro. verbum *queror* iunxit cum accuſandi caſu.vt ſuprà in Amphit.*queri fortunam*.& item ſæpe alij boni ſcriptores. QVOM ILLO QVEM AMO PROHIB.} Virgil. Æneid.*hoſpitio prohibemur arenæ*. Cæſar lib.4.de Bello Gallico,*agricultura prohibere*. Idem ibidem,*petebant vti ad eos equites,qui agmen anteceſſiſſent,præmitteret.eóſque pugna prohiberet*. ERGO VNA PARS OR.} Si tu aſſiduè & continenter iſto modo loqueris:ergo mihi vſque ab initio diei ſemel duntaxat loqui licebit. DE DIE} ab initio diei.Catul.ad Porcium, & Socr.*Vos conuiuia lauta ſumptuosè de die facitis*. ET MEAM PARTEM LOQ.} non ſolùm tuam loquendi partem tibi relinquo,verùm etiam meam tibi cedo. AD LOQVENDVM ATQVE AD T.} idem ferè dicit aliis verbis hæc enim ſententia eſt,tu ipſa ius ac poteſtatem habeas,& orationis imperandæ,& ſilentij indicendi. Portiſculus, vt docet Feſtus ex Ælio Stilone,eſt qui in portu modum dat claſſi.id autem eſt malleus,cuius meminit Cato in diſſuaſione de rege Attalo,& vectigalibus Aſiæ. C *Licinio prætore,remiges ſcripti ciues Romani ſub portiſculum,ſub flagrum conſcripti, venière paſſim.*

Nonius

A Nonius autem *portiſculus*, inquit, *propriè eſt hortator remigum, id eſt, qui eam perticam tenet, quæ portiſculus dicitur: qua curſum & exhortamenta moderatur.* deinde hunc verſum cum ſuperiore profert. QVEM POL SI REPOSIVE REM, &c.} B allegoria eſt etiam à re nautica, qua ſignificat Phileniã cùm quæſtum corpore facere deſinit, eúmque vel ſola quieſcit & ceſſat, totam familiæ rem & rationem quieſcere, ac ceſſare: & non eſſe iam, vnde familia alatur. *repoſiui* autem, antiquè dictum, pro repoſui: ſic Catullus in carmine ſeculari, *Quam mater prope Deliam Depoſiuit oliuam.* Plautus mileſ. vnum & alterum exemplum ponam in Curcul. *triginta minas, Quas ego apud te depoſiui.* in Moſtell. *Ecce autem hic depoſiuit caput.* in Mil. glor. *de meo nihil hic nouum appoſiui.* IN CASTERIA.} Caſteria, vt docet Nonius, locus eſt, vbi cùm nauigatio conquieſcit, remi & gubernacula conquieſcũt. Deinde profert hunc locum. Putant quidã ſcribendum ſchaſteria: vt ſit Græca vox. *σχαστηρία* autem, funis eſt vel trochlea qua aliquid vel intendendo attollitur, vel laxando demittitur. COMPELLARE.} alloqui. VERBA BLANDA.} quæ Argyrippus, ſcilicet. DICTA DOCTA PRO D.} dicta docta, id eſt dicta lepida, erudita & vrbana, pro datis habes? Idem Menæchm. *Doctum faceſſat doctum, & diſcant ac malo.* Ennius, *Haud doctu dictu certantes, ſed maledictu.* VLTRO AMAS} eo ſuprà appellauit eam amatricem. vltro amare autem non ea diſciplina meretricia, debent enim potius amorem ſimulare, & interdum non amando amatores irritare, & excruciare. ILLOS QVI DANT} diabolum, adoleſcentem. EOS, QVI DELVD.} Argyrippum. DEPERIS} perditè amas, vſque ad interitum amas. AN TE ID EXSPECT. OP. SI QVIS PR.} ſententia eſt, An te expectare oportet, ſubintell. dum fiat, ſi quis promittat tibi te locupletaturum, vbi mater ſua diem ſuum obierit? ſignificatur Argyrippus, qui magna & multa Philenio pollicitus erat, ſi ſibi mater aut pater moreretur. PORTENDITVR} porrò oſtenditur, hinc dicta portenta. DVM EIVS EXSPECTEM.} quidam libri habent, Demænetι ſi exſpectemus mortem. LARGVS LACRIMARVM,} qui nihil largitur præter lacrymas. Virgil. Æneid. xj, *Largus opum.* talia ſunt illa, *prodigus æris, animæ prodigus.* apud Horat. *& alieni appetens, ſui profuſus* apud Saluſt. infrà non longè, idem nomen iungit cum ſexto caſu, ibi, *vt opera largus eſt nocturna.* HIC DIES SVMMV'ST, &c.} ſic hunc verſum explico. inopiæ excuſatio, apud me dies hic eſt ſupremus, & vltimus: hoc eſt, mortis inſtar eſt. qui mihi inopiam ſuam excuſat, quíque negat ſe nobis quidquam dare poſſe propter inopiam, is mihi quodammodo mortem denuntiat. Alij quidam ſic, qui mihi inopiam excuſat, ei hic dies poſtremus erit, quo me conueniat, vel quo eum ſalutatione dignum putem. PATIAR SI CIBO, &c.} non ſolum id patiar, ſi me Argyrippo, quem amo, carere iubeas, ſed etiam ſi cibo. TED AMARE} te amare. QVI DANT, QVA AM. GA.} qui dant ea, propter quæ digni ſint qui amentur. qui tantum dant, vt digni ſint quamobrem amẽtur. qua gratia, id eſt, propter quam cauſam. HIC} in Argyrippo. OCCVPATV'ST} audie. MEVM CAPVT CONTEMPLAS,} meum caput ſac contempleris, quod canum eſt: & ſac cogites, fore vt tu quoque caneſcas & ſeneſcas. quare dum ætate integra es, tuis rationibus conſule, & rem tuam bene gere. Profert hunc locum Nonius in verbo *contemplo.* CONSVLTAS.} deliberas, conſilium quæris. OPILIO} ouium paſtor. Virgil. Gallo. *Venit & opilio, tardi venere bubulci.* Varro lib. 2. de re ruſt. princip. *ignorantes non idem eſſe agriculturam & paſtionem alias enim opilio, & arator.* C PECVLIAREM.} eximium, immo dic, propriam, & quæ ſit in eius peculio. ſic infrà in Aulul. *gallum gallinaceum, qui erat anus peculiaris.* QVI SPEM SOLETVR S.} qua ſpem ſuam ſuſtentet, paſcat, fallat, ſic Terent. Hecyra. *Ergo propterea te ſedulò. Et moneo & hortor, ne cuiuſquam te miſereat, Quin ſpolies, mutiles, laceres, quemquem nacta ſis.* P. *vtin' eximium neminem habeam?* ANIMI CAVSA} libidinis cauſa. AVDIENTEM DICTO} obedientem. PRODVXISTI FIL.} in verbo *produxiſti*, ineſt *ἀμφιβολία.* nam producere dicuntur lenones: hinc productores appellantur, quos Græci *προαγωγοὺς* appellant. & producere liberos dicuntur parentes, qui ſuſcipiunt & efferunt in luminis oras. Eſt etiam producere foras, & palàm, & in medium ducere: vt producere teſtem & producere hiſtrionem in proſcenium.

LEONIDA, ſerui duo. LIBANVS.

PErfidiæ laudes gratiáſque habemus meritò magnas,
Quum noſtris ſycophantiis, dolis aſturiiſque.
D Scapularum confidentia, virtute vlmorum freti,
Aduorſum ſtimulos, laminas, crucéſque compedéſque,
Neruos, catenas, carceris, numellas, pedicas, boias,
In doctoréſque acerrimos, gnaróſque noſtri tergi
Qui ſæpe antè in noſtras ſcapulas cicatrices indiderunt,
Es nunc legiones, copiæ, exercitúſque eorum
Vi pugnando, periuriis noſtris, euge, potiti.
Id virtute huius collegæ, meáque comitate,
Factum eſt. LI. qui me vir fortior eſt ad ſufferendas plagas?
LE. AEdepol virtutes qui tuas nunc poſſit collaudare,
E Sicut ego poſſum, quæ domi duellique malè feciſti,
Næ illa ædepol pro merito nunc tuo memorari multa poſſint.
Vbi fidentem fraudaueris, vbi hero infidelis fueris:
Vbi verbis conceptis ſciens libenter periuraris.
Vbi parietes perfoderis, in furto vbi ſis prehenſus.
Vbi ſæpe cauſſam dixeris pendens aduerſus octo,
Artitos, audaeis viros, valentis, virgatores.
LI. Fateor profectò vt prædicas, Leonidas, eſſe vera.
Verùm ædepol næ tua etiam quoque malefacta iterari multa
Et verò poſſunt, vbi ſciens fideli infidus fueris:
Vbi prehenſus in furto fies, & manifeſtò verberatus,
Vbi periuraris, vbi ſacro manus ſis admolitus,

Vbi heris damno,moleſtiæ,& dedecori ſæpe fueris. A
Vbi creditum tibi quod ſit,tibi datum eſſe pernegaris.
Vbi amicæ,quàm amico tuo fueris magis fidelis.
Vbi ſæpe ad languorem tua duritia dederis octo
Validos lictores vlmeis affectos lentis virgis,
Num malè relata eſt gratia?vt collegam collaudaui?
LE. Vt mêque têque maximè,atque ingenio noſtro decuit.
LI. Iam omitte iſta,atque hoc quod rogo reſponde. LE. rogita quoduis.
LI. Argenti viginti minas habéſne? LE. ariolare.
AEdepol ſenem Demænetum lepidum fuiſſe nobis,
Vt aſſimulabat Sauream med eſſe:quàm facete?
AEgrè nimis riſum continui,vbi hoſpitem inclamauit, B
Quòd ſe abſente mihi fidem habere noluiſſet,
Vt memoriter me Sauream vocabat atrienſem!
LI. Manedum. LE. quid eſt? LI. Philenium éſtne hæc quæ intus exit?
Atque Argyrippus vnà. LE. os opprime,is eſt,ſubauſcultemus.
Lacrymantem lacinia tenet lacrimãs. quidnam eſſe dicam?
Tacitè auſcultemus. LI. atat modò enim hercle in mentem venit.
Nimis vellem habere perticam. LE. qoi rei? LI. qui verberarem,
Aſinos,ſi fortè occœperint clamare hinc ex crumena.

PERFIDIAE LAVDES.} Decepto mercatore, præda onuſti Leonidas & Libanus, perfidiæ gratiam habent ſuáſque virtutes prædicant. *Perfidiæ* dandi caſus eſt. SCAPVLARVM CONFIDENTIA,} id eſt, ſcapularum fiducia: vel, vt Nonius hunc verſum proferens, ſcapularum patientia, & duritia. ſume κοινῶς, freti. VIRTVTE HVMERORVM FRETI,} & freti virtute humerorum. hæc ideo dicit quòd tantum facinus auſi ſunt, etiam virgarum & plagarum ante oculos propoſito periculo: quas ſcapulis atque humeris ſuis tolerare, ac perferre parati ſint. Sic autem legendum, non vt vulgò virtute *vlmorum*: quod cùm mihi iampridem veniſſet in mentem, magna voluptate affectus ſum, cùm Simeonem Boſiuo in eadem ſententia fuiſſe, eandem coniecturam feciſſe cognoui. *Vlmorum* autem ferri non poteſt. quid eſt enim *virtute vlmorum freti*? nempe virtute virgarum ex vlmis factarum freti. Atqui non ſunt auſi tantum, ac tale facinus hi ſerui virgarum virtute freti, ſed ſuarum ſcapularum ſuorúmque humerorum, quibus virgas, & verbera, & flagra forti animo perferre poterant. licet tamen etiam legere. *virtute armorum*, vt armorum ſit patrij caſus à recto numeri multitudinis, *armi*, id eſt, humeri: vnde dicta ſunt arma, vt docet Feſtus. ſic enim ille, *Arma proprie dicuntur ab armis, id eſt, humeris, dependentia*. Animaduertendum eſt autem ſententiam ab hoc loco ſuſpenſam eſſe, vſque ad *potiti*. in quo ſubintell. *ſum*, vel eſſe *ἀνακόλουθον*, vt poſtea pluribus verbis docebimus. QVOM ADVERSVM STIMVLOS,} quibus ſodiebant. enumerat hic multa cruciamentorum & tormentorum genera, quibus ſerui improbi, & liberi malefici torquebantur. Sic autē legendum eſt, non vt vulgò, *Qui aduerſum*. vel *Qui*, ſiue *Quom* delendum, vel Qui pro quo modo accipiendum, vt Boſio videbatur. LAMINAS} candenteis, quibus vrentur. Laminæ, tenues æris ſeu ferri tabulæ, quæ calefactæ, & candentes D
corporibus maleficorum admouebantur. M. Tull. de ſupplicijs, *Quid cùm ignes candenteſque laminæ, cæteríque cruciatus admouebantur?* Lucret. lib. 3. *Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tæda*. NVMELLAS.} Nonius, *numella*, inquit, *machinæ genus ligneum ad diſcruciandos noxios paratum: quò & collum & pedes immittunt*. deinde hunc locum profert Feſtus, *Numella*, inquit, *genus vinculi, quo quadrupedes deligantur*. PEDICAS} pedum vincula, compedes. BOIAS,} Feſtus, *boiæ, genus vinculorum, tam ligneorum, quàm ferreorum*. IN DOCTORESQVE ACERR.} & aduerſus doctores acerrimos. ſignificat lorarios & virgatores, qui ſeruos in maleficio, aut facinore aliquo deprehenſos, loris aut flagris, aut virgis cædebant: quos Plautus facetè & vrbanè doctores appellauit, quia periti erant verberandi, & quia, vt ſubijcit, horum ſeruorum terga probè norant, quippe quæ ſæpenumero verberarant. Turnebus lib. 24 Aduerſ. cap. 31. doctores exiſtimat eſſe à Plauto dictos propterea, quia doctores, maximè ij qui ſunt ſeniores & plagoſiores, diſcipulos ſuos virgis cædere ſolent. Camerarius vero *indoctores*, vno vocabulo legendum ſuſpicatur: & per indoctores, verberatores ſignificari exiſtimat, à verberum ſtrepitu, quem Græci *ἀοιδήν* appellant, de qua ſcriptura iudicet lector. Ego *doctores* magis probo, ea quam dixi, ſententia. doctoribus autem acerrimis opponuntur blandi doctores, quos commemorat Horatius. GNAROSQVE NOSTRI TERGI} & quibus noſtrum tergum eſt notum, quippe quod ſæpe illi ceciderunt, & conſciderunt loris: vel qui, vt ſtatim ſubijcit, ſæpe antea in noſtras ſcapulas plagas intulerunt, atque inflixerunt: ex quibus cicatrices obductæ extiterunt, & diu remanſerunt. CICATRICES} vibicum, quæ conſanuerunt, notas, vel cicatrices pro vibicibus vſurpauit. E
EAE NVNC LEGIONES COPIAE, EXERCITVSQVE EORVM, &c.} hic eſt *ἀνακόλουθον*. nam cùm antecedant nominatiui numeri multitudinis, ideóque debeat ſubſequi verbum tertiæ perſonæ, numeri eiuſdem: perturbata orationis forma, infert præterea alios nominatiuos pluraleis, *Eæ nunc legiones*, &c. qui totam orationem obſcurant. Quod arbitror à Plauto de induſtria factum, vt exprimat affectum ſerui lætitia elati, quòd Mercatore circumuento, & pecunia interuerſa, id quod volebat, conſecutus ſit. Sed vt nunc ad huius loci explicationem veniamus, legiones, & copias appellat, ſtimulos, laminas, cruces, &c. ſuprà enumerata, eæque nunc legiones, inquit, copiæ exercitúſque eorum doctorum, potiti, ſubintellige, ſunt, id eſt, in noſtram poteſtatem, ditionémque venerunt, vi pugnando peruictis noſtris: vt eorum omnium cruciamentorum compotes ſumus. Omnino malim legi *exercitúſque noſtrum, vt potitis* cohæreat cum patrio caſu *noſtrum*. ſic enim loqui ſolet Plautus, *potitus eſt hoſtium*, id eſt, in hoſtium poteſtatem peruenit. Quidam doctus, idémque amicus meus putabat legendum, ſublato anacolutho, *Eas nunc legiones, copias, exercitúſque eorum, vi pug.* &c. hac ſententia. *Quum noſtros ſycophantiæ, &c. Scapularum confidentia, virtute humerorum freti*, &c. nunc eas legiones copias, exercitus eorū, vi pugnando peruictis noſtris potiti ſumus, id eſt, expugnauimus & cepimus. EVGE} interiectio lætitiam indicans interpoſita. MEAQVE COMITATE} meâque opera, dum me comem & facilem præbeo. QVI ME VER. S.} qui pro quis. DOMI DVELLIQVE} domi, belliq. NAE ILLA AEDEPOL PRO M. N. T. M. M. P.} legendū cenſeo, *Næ ille edepol pro merito nunc tuo memorare multa poſſis*. alioqui oratio eſt anacoluthos. Nā nullū verbū eſt cū quo cohærere poſſit nomen,

ſcipio

A ſeu pronomen antecedens relatiuum *quo*. niſi fortè aliquis dicat *quo*, poſitum eſſe pro *quis*, & ita eſſe legenda interrogando hoc modo, *virtutes quis tuas nunc poſſit collaudare ſicut ego poſſum? quæ domi, belliq́ue feciſti? Ne illa*, &c. Alij *quo* pro *ſi quo* poſitum volunt, quod mihi valde inuſitatum videtur. Tunc autem ſic poterit hic locus explicari, *Aedepol ſi quo eſt, qui tuas virtutes nunc collaudare poſſit, ſicut ego poſſum, quæ domi, belliq́ue feciſti, collaudare: ne illa, abs te domi, belliq́ue abs te fortiter facta, pro tuo merito multa nunc commemorari poſſint.* FIDENTEM] fidem tibi habentem, tibi credentem. VERBIS CONCEPTIS SCIENS LIB. PEIER.] verbis conceptis iurare, eſt alio præeunte & iuſiurandum dictante ſecundum ordinatam verborum formulam, quæ talis erat, *ex animi mei ſententia iuro*, iurare: quod iuſiurandum qui ſeruat, religioſus & pius eſt, hoc eſt εὔορκος. qui non ſeruat, conceptis verbis peierat, ἐπίορκος. M. Tullius Offic 3. *non enim falſum iurare, periurare eſt, ſed quod ex animi tui ſententia, ſicut verbis concipitur more noſtro, id non facere, periurium eſt.* Idem in Cluent. P. Africanus, *cum eſſet cenſor, & in equitum cenſu C. Licinius Sacerdos prodiſſet clara voce, vt omnis concio audire poſſet, dixit, ſe ſcire illum verbis conceptis peieraſſe.* Auctor incertus, qui ſcripſit ludum in mortem Claudij Cæſaris, *Nam poſtquam in ſenatu iurauit ſe Druſillam vidiſſe cælum aſcendentem, & illi pro tam bono nuntio nemo credidit, quod viderit, verbis conceptis affirmauit, ſe non indicaturum, etiamſi in medio foro vidiſſet occiſum.* Plautus Bacchid. *Ego iuſiurandum verbis conceptis dedi*, &c. Idem in Mercatore, *conceptis verbis iam iuſiurandum dabo, Me numquam quicquam cum illa.* Idem Pſeud. *Iuraſtin' te illam nulli venditurum, niſi mihi?* B A. *Fateor.* C A. *nempe conceptis verbis.* VBI PARIETES PERFOD.] Cic. in Vatinium, *Liceat impunè per me parietes in adoleſcentia perfoderis, vicinos compilaris, matrem verberaris.* Τοιχωρυχεῖν, dicunt vno verbo Græci perfodere parietes, & τοιχωρύχοι vno vocabulo, parietum perfoſſores. CAVSAM DIXERIS] te verbis defenderis, per te dixeris: accuſatus reſponderis. Nam reorum eſt poſteaquam accuſati ſunt, cauſam dicere, vt crimina ſibi illata diluant. PENDENS] pendens per pedes, vt ſuprà, *Nudus, vinctus, centum pondo es, quando pendes per pedes.* ADVERSVS OCTO ARTITOS, &c.] Sic legendum eſt, vt rectè emendauit Adr. Turnebus lib. 24. Aduerſ. cap. 31. *artitos* autem, vt idem explicat, id eſt, omnibus artibus inſtructos, πολυτέχνους, vel dic potius, artitos virgatores, id eſt, peritos virgatores, vel artitos viros, huius artis peritos viros, quæ ad cædendum, & verberandum pertinet. viros arte verberandi inſtructos, atque ornatos. Feſtus. *artitus, bonis artibus inſtructus.* VIRGATORES] lictores, qui virgis cædunt. ETIAM QVOQVI] ἀνεγκλήματα. ET VERO] & verè. ET MANIFESTE VERBERATVS] iocus. proinde ac ſi dicat, non obſcurè, ſed manifeſtò verberatus. Et fortaſſe cùm dicturus fuiſſet, *vbi prehenſus in furto fies manifeſto*, per metatheſim quandam aut paliſlogiam dixit, vbi prehenſus in furto fies, (ſubintellige manifeſto) & manifeſtò deprehenſus. VBI SACRO MANVS SIS AMOLITVS.] vbi rei ſacræ manus admoueris, vbi rem ſacram contrectaris, & ſuſtuleris. TIBI DATVM ESSE PERNEGARIS] abiuraris, abnegaris. VBI SAEPE AD LANGVOREM TVA DVR. DEDERIS, &c.] ad languorem dederis, id eſt, defatigaris, languidos reddideris. TVA DVRITIA] εὐτονίᾳ, vt dicam σκληρότητι. tui tergi duritie, qua fretus plagis non cedis. VENIRE ADFECTOS ARTIS VIRGAS.] ſic habent omnes libri & vulgati, & manuſcripti. quæ ſcriptura ſi recta eſt, ſic videtur explicanda, *affectus virgis*, id eſt, inſtructos virgis, tenentes virgas, vel

C onuſtos virgis. Sed aſſentior Simeoni Boſio, qui legendum cenſet, *vimen affectus lentis virgis*: vt ſit hæc ſententia. vbi ſæpe tui tergi duritia ad languorem dederis octo validos lictores. affectus virgis, id eſt, cæſus virgis, &c. ſic dictum ſcilicet affectus virgis, vt affectus ærumnis, morbo, moleſtia, difficultatibus, iniuria, & ſimilibus. LENTIS] mollibus, flexibus. Sic Virgil. dixit lentam ſalicem, lentum vimen, &, quod magis ad hunc locum pertinet, lentum flagellum, lib. 7. AEneid. ibi, *ſed hæc lento mihi eſt operæ flagello.* NVM MALE REL. EST GRATIA?] nonne præclarè par pari retulit? ATQ. INGEN. NOSTRO D.] Puto legendum *atque ingenium noſtrum decuit*, non vt habent nonnulli libri etiam veteres *ingenio noſtro*. nam copulationis particula poſtulat ſimilem caſum. Cùm igitur anteceſſerint accuſatiui, *méque téque* debet neceſſariò ſequi accuſatiuus, & ita legi, *vt méque téque atque ingenium noſtrum decuit.* Niſi dicamus, per metalepſin dictum eſſe à Plauto, *vt méque téque atque ingenio noſtro decuit*, id eſt, dignum fuit; vt intelligamus, *méque téque*, eſſe ablatiui caſus, & item, *ingenio noſtro*. Quoniam igitur Latinè dicimus *dignum fuit me, & te, & ingenio noſtro. decuit me autem, & te, & ingenium noſtrum*; tantum valet, quantum illud ſuperius, *dignum fuit me & te & ingenio noſtro*: per metalepſin, vt dixi, cauſato, quem poſtulabat, *dignum fuit*, tribuit verbo *decuit*. Hac vna, et altera, ratione hæc lectio defendi poteſt. Alioqui legendum, *atque ingenium noſtrum decuit.* Tales autem metalepſeis apud ſcriptores reperiri conſtat. vno & altero exemplo contentus erit lector, quæ à Cicerone ſumam. Sic igitur ille lib. 2. de Finibus, loquens de Ariſtippo, & Cyrenaicis, *quos non eſt veritum, inquit, in ea voluptate, quæ maxima voluptate ſenſum moueret, ſummum bonum*

D *ponere.* En tibi, quis non videt Ciceronem dixiſſe *pertimeſcendum, quos non eſt veritum*, pro *quos non pudeat*, vel *quos non eſt pudendum*? Idem in Lucullo, *Talia autem neque eſſe, neque videri poſſunt, eorum ratione, qui illa viſa, e quibus omnia decreta ſunt nota, negant quidquam à falſis intereſſe.* Perſpicuè per metalepſin dixit *à falſis intereſſe*, pro *à falſis differre*. HABES?] id eſt, nónne habes? vt intelligamus ſub ſecundam reſponſionem ſentem. ARIOLARE.] ariolaris, diuinas: ariolus es. ÆDES VOS SENEM DARE, &c.] ſubintelligendum verbum aliquod, apparet, videmus, aut videre licet, perſpicuum eſt, & ſimilia. VT ASSIMVLABAT SAVREAM ME ESSE!] quàm pulchrè ſimulabat me Sauream, ſeruum atrienſem eſſe! ÆGRE NIMIS] nimis ægrè, valdè ægrè. INCLAMAVIT,] conuiciis & maledictis inſectatus eſt. Sic Feſtus in verbo inclamare, ſine dubio hunc locum Plautinum ſpectans, vt ſæpè alias. INTVS ERIT?] domi erit? OS OPPRIME.] tace. SVBAVSCVLTEMVS] ex occulto loco auſcultemus. LACINIA TENET LACR.] tenet Argyrippè abeuntem, per laciniam, id eſt, partem veſtis flexuoſam, ſinuoſam, apertam, & quaſi laceram, Lacinia dicta eſt à lacerando, teſte Feſto, in verbo *lacerare*. M. Tullius filius Tironi, *Videor enim videre amantem te ruſticas res, cum villico loquentem, in lacinia ſeruantem ex ſecunda menſa ſemina.* M. Tullius lib. 3. de Orat. *Nam illud alterum genus, quod eſt temporibus.* hic vero definitum, obtinent, atque idipſum *Lacinia*. Plautus Mercat. *atque te edepol ſume laciniam, atque abſterge ſudorem tibi.* QVI] qua. ASINOS] nummos pro aſinis ſolutos. Iocus. CLAMARE] ſudere.

E

ARGYRIPPVS, PHILENIVM, LIBANVS, LEONIDA.

AR. CVr me retentas nunc? PHI. quia tui amans abeuntis egeo.
AR. Vale. PHI. aliquantò amplius valerem ego, ſi tu hîc maneres.
AR. Salue. PHI. ſaluere me iubes, quoi tu abiens affers morbum?
AR. Mater mihi ſupremum tua dixit, domum ire iuſſit.
PH. Acerbum funus filiæ facit, ſi te carendum eſt.
LI. Homo hercle hinc extruſuſt foras. LE. ita res eſt. AR. mitte quæſo.
PH. Quò nunc abis? quin tu hîc manes? AR. mox, ſi voles, manebo.

LI. Audin' tu hunc? opera vt largus eſt nocturna? nunc enim hic eſt, A
Negotioſus interdius. videlicet Solon eſt,
Leges vt conſcribat quibus ſe populus teneat. gerræ,
Qui ſeſe parêre apparent huius legibus, profectò
Nunquam bonæ frugi fient, dies noctéſque potent.
LE. Næ iſte hercle ab iſta non pedem diſcedat, ſi liceſſit,
Qui nunc feſtinat, atque ab hac minatur ſeſe abire.
LI. Sermoni iam finem face tuo, huius ſermonem accipiam.
AR. Vale. PHI. quò nunc properas? AR. bene vale, apud Orcum te videbo.
Nam equidem me iam quantum poteſt, à vita abiudicabo.
PH. Cur tu obſecro immerito meo me morti dedere optas?
AR. Ego te? quam ſi intelligam deficere vita, iam ipſe B
Vitam meam tibi largiar, & de mea ad tuam addam.
PH. Cur ergo minitaris tibi te vitam eſſe amiſſurum?
Nam quid me facturum putas, ſi iſtuc quod dicis, faxis?
Mihi certum eſt, efficere in me omnia eadem quæ tu in te faxis.
AR. O melle dulci dulcior mihi tu es. PHI. certè enim tu vita es
Mihi, complectere. AR. facio lubens. PHI. vtinam ſic efferamur.
LE. O Libane, Libane, vt miſer eſt homo qui amat! LI. imò hercle verò
Qui pendet, multo eſt miſerior. LE. ſcio qui periculum feci.
Circumſiſtamus, alter hinc, hinc alter, appellemus.
Li. Here ſalue. LE. ſed num fumus eſt hæc mulier quam amplexare? C
AR. Quidum? LI. quia oculi ſunt tibi lacrymantes, ego rogaui.
AR. Patronus qui vobis fuit futurus, perdidiſtis.
LI. Equidem hercle nullum perdidi, ideo quia nunquam vllum habui.
LE. Philenium ſalue. PHI. dabunt di quæ velitis vobis.
LI. Noctem tuam & vini cadum velim, ſi optata fiant:
AR. Verbum caue faxis verbero. LI. tibi equidem, non mihi opto.
AR. Tum tu igitur loquere quod lubet. LI. hunc hercle verbetare.
LE. Quiſnam iſtuc accredat tibi, cinæde calamiſtrate?
Tun' verberes, qui pro cibo habeas te verberari?
AR. Vt veſtræ fortunæ meis præcedunt Libane longè
Hodie qui nunquam ad veſperum viuam. LI. quapropter quæſo? D
AR. Quia ego hanc amo, & hæc me amat: huic quod ego dem, nuſquam quicquam eſt.
Hinc med amantem ex ædibus deiecit huius mater.
Argenti viginti minæ me modò ad mortem appulerunt,
Quas hodie adoleſcens Diabolus ipſi ſe daturum dixit.
Vt hanc ne quóquam mitteret, niſi ad ſe, hunc annum totum.
Videtin viginti minæ quid pollent, quídve poſſunt?
Ille qui illas perdit, ſaluus eſt: ego qui non perdo, pereo.
LI. Iam dedit argentum? ARG. non dedit. LIB. bono animo es, ne formida.
LE. Secede huc Libane, te volo. LI. ſi quid vis. AR. obſecro vos. E
Eadem iſtac opera ſuauius eſt complexos fabulari.
LI. Non omnia eadem æquè omnibus here ſuauia eſſe ſcito.
Vobis eſt ſuaue amantibus complexos fabulari.
Ego complexum huius nihil moror, meum autem hic aſpernatur.
Proinde iſtud facias ipſe, quod faciamus nobis ſuades.
AR. Ego verò & quidem edepol lubens, interea ſi videtur,
Concedite iſtuc. LE. vin' herum deludi? LI. dignuſt ſanè.
LE. Vin' faciam vt me Philenium præſente hoc amplexetur?
LI. Cupio hercle. LE. ſequere hâc. AR. ecquid eſt ſalutis? ſatis locuti?

LI. Auſcul-

A LI. Auſcultate,atque operam date,& mea dicta deuorate,
Primùm omnium ſeruos tuos nos eſſe non negamus:
Sed ſi tibi minæ viginti argenti proferentur,
Quo nos vocabis nomine? AR. libertos. LE. non patronos?
AR. Id potius. LE. viginti minæ hîc inſunt in hac crumena,
Has ego,ſi vis tibi dabo. AR. di te ſeruaſſint ſemper,
Cuſtos herilis,decus popli,theſaurus copiarum,
Salus interioris corporis amoríſque imperator:
Hìc pone,hìc iſtam colloca cruminam in collo planè.
LE. Nolo ego te,qui herus ſis,mihi onus iſtuc ſuſtinere.
AR. Quin tu labore liberas te,atque iſtam ponis in me.
B LE. Ego baiulabo:tu,vt decet dominum,ante me ito inanis.
AR. Quid nunc? quid eſt? quin tradis huc cruminam ære preſſatam?
LE. Hanc cui daturus,hanc iube petere atque orare mecum.
Nam iſtuc procliue eſt,quod iubes,me planè collocare.
PHI. Da meus ocellus,da mea roſa,da mi anime,da mea voluptas
Leonida,argentum mihi:ne nos deiunge amantis.
LE. Dic igitur me tuum paſſerculum,gallinam,coturnicem,
Agnellum,hœdillum me tuum dic eſſe,vel vitellum.
Prehende auriculis,compara labella cum labellis.
AR. Ten oſculetur verbero? LE. quàm verò indignum viſum eſt?
Atqui pol hodie non feres,ni genua confricantur.
C AR. Quid vis? egeſtas imperat,fricentur,da nunc quod oro.
PHI. Age mi Leonida,obſecro fer amanti hero ſalutem.
Redime iſtoc beneficio te ab hoc,& tibi eme hunc iſto argento.
LE. Nimis bella es atque amabilis:& ſi hoc eſſet meum,hodie
Nunquam me orares quin darem:nunc illum te orare meliu'ſt.
Illi hanc mihi ſeruandam dedit. I ſanè bella belle.
Cape hoc ſis Libane. AR. furcifer etiam me deluſiſti?
LE. Nunquam hercle facerem,genua ni tam nequiter fricares,
Ageſis,tu in partem nunc iam hunc delude,atque hanc amplexare.
LI. Taceas,me ſpectes. AR. quin ad hunc,Philenium,aggredimur:
D Virum quidem pol optimum,& non ſimilem furis huius.
LI. Inambulandum eſt:nunc mihi viciſſim ſupplicabunt.
AR. Quæſo hercle Libane ſis,herum tuis factis ſine ſoſpitari.
Da mihi iſtas viginti minas,vides me amantem egere.
LI. Videbitur,factum volo,redito huc conticinio.
Nunc iſtanc tantiſper iube petere atque orare mecum.
PHI. Amandóne exorarier te vis,an oſculando?
LI. Immò verò vtrunque. PHI. ergo obſecro te,& vtrunque noſtrûm ſerua.
AR. O Libane mi patrone,mihi trade iſtuc.magis decoru'ſt
Libertum potius quàm patronum onus in via portare,
PHI. O Libane ocellus aureus donum,decúſque amoris.
E Amabo,faciam quod voles,da iſtuc argentum nobis.
LI. Dic igitur me tibi anaticulam,columbam,vel catellum,
Hirundinem,monedulam,paſſerculum puſillum.
Fac pro ſerpentem beſtiam me duplicem vt habeam linguam.
Circundatóque me brachiis,meum collum circumplecte.
AR. Ten' complectatur carnifex? LI. quàm verò indignus videor?
Ne iſtuc,ne quicquam dixeris iam indignum dictum tu in me,
Vehes pol hodie me,ſi quidem hoc argentum ferre ſperes.
AR. Ten' ego veham? LI. tun' hoc feras argentum hinc aliter à me?
AR. Perij hercle.verùm ſiquidem eſt decorum herum vehere ſeruom,

Inſcende. L I. ſic iſti ſolent ſuperbi ſubdomari. A
Adſta igitur, vt conſuetus es puer olim, ſcis vt dicam?
Hem ſic, abi, laudo. nec te equo magis eſt equus vllus ſapiens.
A R. Inſcende actutum. L I. ego fecero, hem quid iſtuc eſt? vt tu incedis,
Demam hercle iam tibi de ordeo. tolutim ni badiſſas.
A R. Amabo Libane, iam ſat eſt. L I. nunquam hercle hodie exorabis.
Nam iam calcari quadrupedem agitabo aduorſum cliuum,
Tum poſtea ad piſtores dabo, vt ibi cruciere currens.
Aſta, vt deſcendam nunc iam in procliui, quanquam nequam es.
A R. Quid nunc quoniam ambo, vt eſt libitum, nos deluſiſtis,
Datiſne argentum? L I. ſiquidem mihi ſtatuam & aram ſtatuis,
Atque vt Deo mihi hîc immolas bouem: nam ego tibi ſalus ſum. B
L E. Etiam tu here iſtunc amoues abſte, atque ipſe me aggredire?
Atque illa, ſibi quæ hîc iuſſerat, mihi ſtatuis nunc ſupplicáſque.
A R. Quem te autem nominem deum? L E. Fortunam atque obſequelam.
A R. Iam iſtoc es melior. L I. an quid eſt homini ſalute melius?
A R. Licet laudem fortunam, tamen vt ne ſalutem culpem.
P H I. Ecaſtor ambæ ſunt bonæ. A R. ſciam, vbi boni quid dederint.
L E. Opta id quod vt contingat tibi vis. A R. quid ſi optato? L E eueniet.
A R. Opto annum hunc perpetuum mihi huius operas. L E. impetraſti.
A R. Ain veró? L E. certè, inquam. L I. ad me adi viciſſim atque experire.
Exopta id quod vis maximè tibi euenire, fiet. C
A R. Quid ego aliud exoprem amplius, niſi illud cuius inopia'ſt?
Viginti argenti commodas minas, huius quas dem matri?
L I. Dabunrnr, animo ſis bono, facilè exoptata obtingent.
A R. Vt conſueuere, homines ſalus fruſtratur & fortuna.
L E. Ego capur huic argento fui hodie reperiundo.
L I. Ego pes fui. A R. qui nec caput, nec pes ſermonum apparet.
Nec quid dicatis, nec me cur ludatis ſcire poſſum.
L I. Saris iam deluſum cenſeo, rem vr eſt, nunc eloquamur.
Animum Argyrippe aduorte ſis, pater nos ferre hoc iuſſit
Argenrum ad re A R. vt tempore, oportunéque attuliſtis?
L I. Hic inerunt viginti minæ bonæ, mala opera partæ. D
Has tibi nos pactis legibus dare iuſſit. A R. quid id eſt, quæſo?
L I. Noctem huius & cœnam ſibi vt dares. A R. iube aduenire quæſo:
Meritiſſimo eius quæ volet faciemus, qui hoſce amores
Noſtros diſpulſos compulit. L E. patieris Argyrippe
Patrem hanc amplexari tuum? A R. hæc facilè faciet, vt patiar.
Leonida cure, obſecro, patrem huc orator vt veniat,
L I. Iamdudum eſt intus. hâc quidem non venit, angiporto
Illac per hortum circuit clam, nę quis ſe videret
Huc ire familiarium, ne vxor reſciſcat, meruit.
De argento enim ſi mater rua ſciet vt ſit factum. A R. eia,
Benedicire, ite intrò citò, valete. L E. & vos amate. E

ALIQVANTO AMPL. VAL. EGO SI TV NIS M.] Profert Nonius in verbo *manere*. SALVE] vale, & ſalue dicebant in diſceſſu. ABIENS] tuo abitu, ſeu diſceſſu. AFFERS MORBVM?] creas morbum? SVPREMVM] ſupremum, id eſt vltimum, ſubintell. vale hoc modo. mater tua mihi ſupremum vale dixit. Alij referunt hoc ad ea quæ ſcripſit Varro lib 5. De lingua Latina his verbis, Suprema, ſummum dici. hoc tempus duodecim tabulæ, dicunt eſſe occaſum ſolis: ſed poſtea lex prætoria id quoque tempus iubet eſſe ſupremum, quo prætor in comitio ſupremam pronunciauit populo. ACERBVM FVNVS FR.] inmaturum funus filiæ facit. Virg. lib. 6. Æn. *Quos dulcis vitæ exſortes, & ab vbere raptos Abſtulit atra dies, & funere merſit acerbo.* Facere funus autem dixit etiam in Menech. quanquam tranſlatè, *feciſti funus, abſente me, prandio.* EXTRVSVST FORAS] extruſus eſt foras. Sic autē legendum, non vt vulgò, *excluſuſt foras*. Sic ſuprà, *Ne ille ecaſtor hinc trudetur largus lacrymarum foras.* Idem in Caſin. fit quod futurum dixi, incœnatum ſenem foras extrudunt mulieres. Idem in Mil. glor. *Hercle ipſadam occaſionem, vt mulierem extrudam foras.* In Pœnulo, *ita me dij ament bene, vt ego, ſi ſim Iuppiter, iam hercle ego illam vxorem ducam, & Iunonem extrudam foras.* MOX] paulo pòſt: veſperi, noctu. Et verò quidā legi volunt, *noctu*, &c. alij, ne tam longè diſcedant à ſcriptura recepta, *nox, ſi voles*, &c. *Nox* autem dixerunt veteres pro noctu. exempla petat, qui volet è legibus 12. tab. AVDIN' TV HVNC, AT OP. LARG. DET. NI

hoc

A dicit Libanus de Argyrippo, quod Philenio dixerat ſe mox, vel noctu apud eam manſurum, quaſi nunc interdiu eſſet occupatus: noctu autem vacuus. audin' tu Leonida, inquit Libanus, quàm ſit largus, id eſt, profuſus operæ nocturnæ Argyrippus? id eſt, quàm non parcat operæ ſuæ nocturnæ? iocus eſt in Argyrippum, qui à Philenio noctem, & concubitum præcipuè expetit. Iam ſerui Leonidas, & Libanus, cùm audiant & videant Argyrippum, ab eo neque videntur neque loquentes audiuntur. NVNC ENIM HIC EST NEGOT. INTER.] ironia eſt, nunc enim, interdius, id eſt, interdiu, hic Argyrippus negotioſus eſt, id eſt, occupatus & negotiis impeditus eſt. VIDELICET SOLON EST,] ſcilicet Argyrippus, non eſt Argyrippus, ſed Solon Athenienſium legiſlator. interdiu igitur negotioſus eſt, vt leges conſcribat. ironia eſt inera. QVIBVS SE POPVLVS TENEAT.] quibus populus contineatur & coerceatur. GERRAE] Feſtus, Gerræ, crates vimineæ ſunt. Athenienſes cùm Syracuſas obſiderent, & crebrò gerras poſcerent: irridentes Siculi gerras clamitabant. Inde factum eſt, vt gerræ pro nugis & rebus contemptis dicantur. QVI SESE PARERE APP.] antiquè dictum, pro, qui parêre appareant, id eſt, pareant. HVIVS] Argyrippi, quem ſuprà iocans Solonem appellauit. NVNQ. BONAE FR. S.] ſi legiſlator nequam eſt, leges quoque eius nequam & malæ ſint neceſſe eſt. quare qui talibus legibus parere ſtudeat, nunquam frugi ſit, ſed nequam & improbus, nempe gerro, ganeo, vitioſus, &c. NON PEDEM DISCEDAT.] hyperbole, non pedem, ne pedem quidem. id eſt, ne minimum quidem interuallum. SI LICEBIT] ſi licuerit. QVI NVNC FESTINAT, &c.] oſtendit amantium leuitatem, qui modo minantes ſe in perpetuum amicas ſuas relicturos, continuò ad eas quaſi adamantinis vinculis retracti, reuertuntur. Sic Horatius Od. 13. epod. *Vbi*
B *hæc ſeuerus te palàm laudaueram, Iuſſus abire domum ferebar incerto pede Ad non amicos, heu mihi poſtes, & heu, Limina dura,* &c. exemplo eſt & ille Phædria, apud Terent. in Eunucho, & Propert. lib. 2. eleg. 15. *Sed tamen obſcura teritur rubigine mucro Ferreus, & paruo ſæpe liquore ſilex: At nullo dominæ teritur ſub limine amator. Reſtat & immerita ſuſtinet aure minas. Vltrò contemptus rogat, & peccaſſe fatetur Læſus, & inuitis ipſe redit pedibus.* APVD ORCVM TE VIDEBO] apud inferos te videbo. Hæc dicit, quaſi primo quoque tempore ſibi manus allaturus, & ſe ipſe exanimaturus, quemadmodum deinceps ſubiicit. QVANTVM POTEST] quàm primùm, quàm citiſſimè fieri poteſt. A VITA ABIVDICABO] à vita ſeparabo & ſegregabo, tranſlatio à iudiciis, aut iudicum ſententiis, quibus adiudicant, abiudicant. M. Tullius Or. de lege Agraria contra Rull. ad populum, *Iudicabis Alexandriam regis eſſe: à populo Romano abiudicabis.* Idem lib. 1. Accuſ. *Neque tanta fortunis omnium pernicies poteſt accidere, quàm opinione populi Romani rationem veritatis, integritatis, fidei, religionis, ab hoc ordine abiudicari.* IMMERITO MEO] præter meritum meum. Sic dictum, immerito, vt iniuſſu, & incultu, & ſimilia. Salluſtius de bello Iugurt. *Cæterum ingenium, quo neque melius, neque amplius aliud in natura mortalium eſt, incultu atque ſocordia torpeſcere ſinunt.* MORTI DEDERE] Virgil. Georgic. 4. *dede neci.* EGO TE] Egone te dedere neci optem? non eſt ita. DEFICERE VITA] ἀποψύχειν. IAM IPSE VITAM MEAM TIBI LARG.] quod fecit Alceſtis Admeto viro ſuo, & fratrem Pollux alterna morte redemit, vt ait Virgil. TE VITAM ESSE AMISSVRVM?] te vitam eſſe profuſurum, ac proiecturum? Horatius Sat. 1. lib. 1. *ſi aeque limo Turbatam haurire aquam, neque vitam amittere in vadis.*
C FACIS] feceris. MELLE DVLCI DVLCIOR M. T.] hyperbole. Homerus Iliad. α. τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή. VTINAM EGO EFFERAMVS] in rogum. Terent. Andr. *Efferturamus.* M. Tullius in oratione pro Flacco, *atque hic Dorylenſis nuper cùm efferretur magna frequentia, conceſſuque veſtro, mortis illius inuidiam in L. Flaccum Lælius conferebat.* lib. 3. de Natura deorum, *Cur Maximus filium extulit conſularem?* ſic autem nempe inter nos complecas. Tale quidam optat Propertius lib. 2. eleg. 15. *Atque vtinam hærentes ſic nos vincire catena Velles, vt nunquam ſolueret vlla dies.* QVI PENDET] ſeruus qui pendet, manibus ad trabem adſtrictis, & ita vapulat. ſuprà. QVI PERICVLVM FECI] qui expertus ſum. CIRCVMSISTAMVS: ALTER HINC. ALT.] ſic debent hæc interpunctione diſtingui. circumſiſtamus: comma. alter hinc, diſtinctionis nota: appellemus. QVIDVM?] qua ratione iſtuc rogas? QVIA OCVLI SVNT TIBI LACRYMANTES] iocus *παρὰ προσδοκίαν*: nam aliud reſponſum expectabat Argyrippus, aliud reſpondet Libanus. ioci autem ratio ex eo nata, quòd fumus lacrymas commouet. Horatius Satyra 5. lib. 1. *lacrymoſo non ſine fumo.* PATRONVM, QVI VOBIS FVIT FVTVR. PERD.] ordo eſt, eum perdidiſtis qui vobis patronus fuit futurus. id eſt, qui vos libertate donaturus fuit. Hîc antecedens congruit cum relatiuo, vt fieri ſolet apud Plautum, qua de re aliàs. EQVIDEM HERCLE NVLLVM PERDIDI, &c.] iocus ex ambiguo, patronus enim & eum ſignificat qui altera ex parte reſpondet liberto, quomodo Libanus accipit: & eum qui clienti, quo modo Argyrippus accipiebat. Negat igitur Libanus ſe vllum patronum amiſiſſe, quippe qui nullum habuerit: nullum autem habuit qui ſemper ſeruus fuit, neque vnquam manumiſ-
D ſus fuit. Licet tamen dicere iocum, ſi quis hic iocus eſt, in eo conſiſtere, quòd Argyrippus ſe patronum his ſeruis futurum fuiſſe, atque idcirco eos patronum perdidiſſe dicit. Libanus autem negat ſe perdidiſſe quod nunquam habuit, quaſi ea ſola perdamus quæ habemus, non quæ habituri ſumus. HABVI.] legendum fortaſſis eſt *habeo*, pro *habui*, vt ne verſus claudicet. DABVNT, DI QVAE VELITIS, VOBIS] verba bene precantis. NOCTEM TVAM,] concubitum tuum. Sic infrà non longè, *Noctem huius, & cœnam ſibi vt dares.* Idem in Trinummo, *nox datur: ducitur familia tota.* Horatius epod. Od. 15. *Nec ferret aſſiduas potiori te dare noctes,* &c. Propertius lib. 2. eleg. 17. *Mentiri noctem, promiſſis ducere amantem,* &c. VERBVM CAVE FAXIS.] caue, verbum vnum feceris, caue mutias. HVNC HERCLE VERE.] repete *Δεῖ μοι* libet. ACCREDAT] credat. Horatius epiſt. ad Vualam, lib. 1. *Scribere te nobis, tibi nos accredere par ſit.* CINAEDE] Cinædi, inquit Nonius, dicti ſunt apud veteres ſaltatores, vel pantomimi, *ἀπὸ τοῦ κινεῖν τὸ σῶμα.* Deinde profert hunc locum ex Aulularia, *Ita fuſtibus ſum mollior magis, quàm vllus cinædus.* Veruntamen etiam pueri molles & impudici, cinædi appellantur, *παρὰ τὸ κινεῖν τὰ αἰδοῖα.* Catullus ad Thallum, *Cinæde Thalle, mollior cuniculi capillo, Vel anſeris medullula, vel imula oricilla, Vel pene languido ſenis, ſitûque araneoſo,* &c. Atque ita accipi arbitror. CALAMISTRATE,] Calamiſtris inuſte, & criſpate. *Calamiſtrum*, inquit Nonius, *Fiſtula breuis, quæ ferri continetur.* Immo calamiſtra acus ſunt, quibus calefactis capilli criſpantur. M. Tullius de Claris orat. in Bruto, *Sed dum voluit habere parata, vnde ſumerent, qui vellent ſcribere hiſtoriam, ineptis gratum fortaſſe fecit, qui volent illa calamiſtris inurere:* & idem in Oratore, *Tum remouebitur omnis inſignis ornatus, quaſi margaritarum: ne calamiſtri quidem adhibebuntur.* Hinc Ca-
E lamiſtratus. Idem pro Sextio, *Alter vnguentis affluens, calamiſtrata coma,* &c. Idem poſt reditum in Senatu, *Cur ex luſtris & helluationibus huius calamiſtrati ſaltatoris tam eximia virtus tandem ceſſaret?* QVI PRO CIBO HABEAS TE VERBERARI?] cui inſtar cibi ſit verberari? qui paſcaris verberibus pro cibo? *verberari* autem quidam hîc accipiunt, pro præcidi, & prædicari: quemadmodum & ſuprà *verberare* fortaſſis pro præcidere accipiendum eſt. VT VETERES F.] Vt, id eſt quàm. *ὡς* legendum admiratiuè. HINC MED AMANTEM EX AEDIB.] Hinc, ex ædibus, idem valent, ſed hoc notius: *medamantem* autem, pro me autem, & ſimilia [illegible] à Plauto vſurpata ſunt. DEIECIT] al. diſiecit, al. eiecit. libri veteres habent *delegit*: planè, vt opinor, mendoſè. AD MORTEM APPVLERVNT,] ad mortem adegerunt. IPSI] Philenij matri. VT HANC NE Q. M.] Hac lege, vt mater ne vllum in locum, aut ad vllum hominem mitteret, niſi ad ſe. QVID POLLENT?] quantum vitium habent! QVI HAS PERDIT,] qui has profundit & largitur lenæ, diabolus. SALVVS ESSEM] quia fructus Philenio. ſic ſuprà, *Is profectò niſi illud perdo argentum, pereundum eſt mihi.* BONO ANIMO ES.] bono animo eſto. *es* hîc eſt imperatiui modi, præſentis temporis, nam *eſto* eſt futuri. Nota: Donatus ad illud ſimile, immo planè idem Terent. in Adelph. *Bono animo es, duce vxorem hanc.* SI QVID VIS] ſub intell. ad te eo, & ſecedo, vt audiam quæ me vis. verba ſunt ad audiendum, & conſtituendum parati. contrà *nunquid vis?* & *niſi quid vis*, abeuntis ſeu abire volentis. OBSECRO VOS] ſermo hominis aliquid mirantis, atque etiam improbantis. EADEM ERIT OPERA.] Hoc eo dicit, quòd Leonidas & Libanus, collatis capitibus

colloquebantur. Dicit igitur Argyrippus, eos debuiſſe vnà eademque opera compleſos, inter ſe confabulari, & id eis A
ſuauius futurum, cùm capita inter ſe ita collata haberent, vt viderentur inter ſe oſculari. VOBIS] tibi & Philenio, a-
mantibus, qui amatis inter vos. NIHIL MOROR] non curo, negligo: vel nihili facio. Horat. epod. 15. lib. 1. *nam vina ni-*
hil moror illius æræ. QVOD FACIAMVS, NOBIS SVADES,] quod vt faciamus, nobis ſuades. HERVM] herum mi-
norem, Argyrippum. hæc dicuntur à ſeruo ſuppreſſa voce, ne Argyrippus eos audiat, ita tamen vt ſpectatores audiant.
ECQVID EST SALVTIS?] num qua ſalus eſt? num aliquid ſalutis eſt? SATIS LOCVTI] ſubintell. *eſtis.* ET MEA
DICTA DEVORATE] mea dicta auidè audite, & attentis animis accipite, tranſlatio eſt. ſic in Pœn. *Quàm orationem hanc*
aures dulce deuorant? eiuſdem generis ſunt illa, *edere ſermonem.* in Aulul. *Nemini lubenter edi ſermonem suum.* & *guſtare ſer-*
monem. In Moſtell. Sic Horat. Od. 13. lib. 2. *Sed magis pugnas, & exactos tyrannos Denſum humeris bibit aure vulgus.* Nonius,
deuorare, ſaquit, non ſolùm cibus guſtare, ſed & vox auribus audire poteſt. Plaut. Afin. *Auſcultate,* &c. LIBERTOS] non iam
ſeruos, ſed libertos, vt manumiſſos. IN HAC CRVMINA] Feſtus, *crumena, ſacculi genus.* Nonius, *Bulga, eſt folliculus o-*
mnis, quam & crumenam veteres appellarunt: & eſt ſacculus è brachio pendens. Ex his Nonij verbis, licet dicere cruminam,
ſeu crumenam [illegible], id eſt, pendere, dictum eſſe, quod & Simeoni Boſio videbatur. DII TE SERVASSINT
A.] bene precantis oratio. *ſeruaſſint* autem, id eſt ſeruauerint. CVSTOS HERILIS] Cuſtos heri. SALVS INTERIO-
RIS CORP.] ſalus earum corporis partium quibus vita continetur. ſalus animæ & vitæ. PLANA] ambiguè dictum. B
nam planè vel in loco plano ſignificat: quo modo non intelligit Argyrippus: collum enim non eſt in loco plano, neque
locus planus: vel apertè, perſpicuè: quomodo intelligit. SVSTINERE] ſufferre. ISTAM] cruminam. PONIS IN ME?]
mihi imponis? EGO BAIVLABO.] ego geram. baiulo, as, id eſt, porto, & gero humeris. & baiulus, qui humeris gerit.
M. Tullius lib. 3. de orat. *Remigem aliquem, aut baiulum nobis oratorem deſcripſeris.* Feſtus, *Baiulos dicebant antiqui, quos nunc*
dicimus operarios. vnde adhuc baiulare dicitur. profert Nonius in voce baiulus, quã tamen nõ interpretatur. INANIS] ſine
onere. ÆRE PRESSATAM.] ſic legendum, nõ *herum preſſatã*, vt habẽt alij libri. hoc primùm. Deinde *ære preſſatã*, hoc eſt,
ære, ſeu nummis refertam ac diſtentam. ISTHANC CVI DATVRV'S, HANC IVBE PET.] ordo eſt, iube iſtam, nem-
pe Philenium, cui tu daturus es crumenam, petere hanc crumenam à me. ORARE MECVM] antiquè dictum: de quo
genere alibi. Vtitur autem eo Plautus millies. NAM ISTVC PROCL. Q. IVB.] iocus in vocibus procliuè & planè.
Iubes, inquit, me planè collocare hanc crumenam in collo tuo. Atqui collum tuum non eſt planum, ſed procliue, id eſt,
pronum & propenſum. Procliue, ſignificat etiam facile, ab eo, quod eſt procliue, non arduum. MEVS OCELLVS] id
eſt, mi ocelle, rectus pro vocatiuo. vel tu, qui meus ocellus es. DEIVNGE] deiuga. Nonius, *Deiugare, deiungere, ſeparare,*
diſſociare. deiugare & deiungere, verba ſunt quæ propriè locum habent in bobus à iugo remotis. Horatius epiſt. ad Vil-
licum, *bouem deiunctum ſuras, & ſtrictis frondibus exples.* ſic legendum apud Horatium, & ita edendum curaui: non *diſiun-*
ctum, vt habent aliæ æditiones. HOEDILLVM] paruum hœdum. VITELLVM] paruum vitulum. aliàs vitellus pars
eſt oui media, ſubrubri aut crocei coloris. PREHENDE AVRICVLIS.] ſubintell. me. modus eſt oſculandi, quo amantes
prehenſis mutuò auriculis inter ſe oſculabantur: quod oſculum [illegible] appellant, à ſimilitudine ollæ auſatæ, quæ prendi-
tur per anſas. Commemorat Theocrit. [illegible]
[illegible] id eſt, non amo Alcippen, quoniam me antea non oſculata eſt prehenſum auribus, cùm ei palumbem dedi. Et
Plutarchus, [illegible]
[illegible] id eſt, vulgúſque cùm paruulos pueros oſculatur, &
ipſum auriculas eorum tangit, & hos idem facere iubet, obſcurè ſignificans cum ludo ac ioco eos maximè amare opor-
tere, qui per aures proſunt. Plautus iterum in Pœnulo, *Sine te exorem, ſine te prendam auriculis, ſine dem ſuauium.* Nonnul-
li libri hic habent, *prehende auriculas.* COMPARA LAB. CVM LAB. V.] compone & coniunge labella tua cum meis.
QVAM ABSO INDIG.] proinde ac ſi dicat, non eſt cauſa, quare tibi tam indignum videatur, Philenium mihi prehen-
dere auriculam, & labella cum labellis comparare? NON FERES,] non auferes, non accipies à me crumenam. vel ſic,
non baiulabis, ſeu non portabis crumenam ni genua confricare, maioris adulationis, atque amoris eſt, quàm auriculis
aliquem prendere. Quia videtur eſſe ſupplicantis. Nam qui ſupplicabant, genua tangebant eorum quibus ſuppli-
cabant. Homerus *Iliad.* [illegible], &c. Piget alia & ex hoc poëta, & ex alijs colli-
gere exempla. EGESTAS IMPERAT] ingens telum, neceſſitas. Virgilius Georgic. 1. *Et duris vrgens in rebus egeſtas.*
FER AMANTI H. SALVT.] fer ſalutem, id eſt, affer ſalutem. Sic dictum fer ſalutem, vt fer auxilium. REDIMS
ISTOC BEN. L.] iſto beneficio te ab hero tuo Argyrippo libera: id eſt, iſto beneficio conſequere ab hoc libertatem.
ET TIBI EME HVNC IST.] & tibi hunc iſta pecunia obligatum, deuinctum, obnoxium redde. Sic ſuprà eadem
comœdia non longe à principio, & beneficiis me emere gnatum ſuum ſibi. NVNQVAM M' ORABIS, Q.] non-
nulli libri manuſcripti habent, *nunquam moraret. quin d.* LIBVM] Libanum. ILLIC] ille Libanus. CAPE HOC
SI LIBET] cape hoc ſi vis Libane, ſis, blandientis particula, quæ ſignificat, ſi vis, eam addebant veteres verbis impe-
ratiui modi, quia, vt ait Donatus, ea ſunt contumelioſa. NVNQVAM HERCLE FACER. GEN. MI. T. N.] nun-
quam hercle te deluderem, niſi tam remiſsè & languidè mihi genua fricares, tam nequiter, tam malè. AGE SIS TV
IN PARTEM, &c.] Alloquitur Libanum Leonida, fortaſſe ſummiſſa voce, & hortatur vt viciſſim ipſe quoque Argy-
rippum ludat. IN PARTEM] pro tua parte. Boſius, [illegible]. HANC] Philenium. AD HVNC] Libanum.
FVRIS HVIVS] Leonidæ, ſerui furacis, vel ſimpliciter, ſerui, vt intelligamus ſeruos omnes eſſe fures. Vide ſuprà ibi,
Cui nunquam vnam rem me licet præcipere furi. SVPPLICABVNT] Argyrippus & Philenium. LIBANE SIS] Libane ſi
vis. *ſis*, particula blandientis, pro ſi vis. Sed videtur hinc delenda. vt mox dicemus. HERVM TVIS FACTIS SINE
SOSPITARI] herum me ſine tuis factis ſoſpitari, id eſt, ſeruari, ſaluum & ſoſpitem fieri. Sic autem legendum, vt edi-
dimus, noſtros veteres codices ſecuti. Nam verbum *ſine* abeſt à vulgatis, quo ſublato, huius verbis ſententia nec in-
tegra nec plana eſſe poteſt. Sed rurſus, hoc verbo recepto, vel in voce *herum m.* eliditur, & *tuis* erit vnius ſyllabæ, vt *he-*
rum tuis efficiant anapæſtum, aut particula *ſis* erit delenda, & tunc verſus ſua menſura ſine vllo negotio conſtabit. CON-
TICINIO] *Conticinium*, vt docet Nonius, *eſt primum noctis tempus: quo omnia quieſcendi gratia conticeſcunt.* ISTHANC E
Philenium, vt ſuprà, *Iſthanc, cui daturu's, hanc iube petere.* PETERE] à me. ORARE MECVM.] Sic ſuprà, ibidem. IM-
MO VERO VTRVNQVE] legendum arbitror, *Immò verò vtroque.* ET VTRVNQVE NOSTRVM SERVA.] ſic legen-
dum. Nam in vulgatis mendoſe legitur, *& in vtrunque noſtrum ſerua.* LIBERTVM POTIVS, QVAM P.] magis de-
corum eſt, me, qui ſum libertus tuus, quàm te, qui patronus es, onus in via ferre. OCELLVS AVREVS,] ocelle auree.
vel, qui ocellus aureus es. aureus autem, id eſt, cariſſimus, carus inſtar auri. Ita duas res cariſſimas inter ſe coniunxit,
oculum & aurum. Oculis nihil eſt nobis carius ſecundum vitam: aurum omnium metallorum cariſſimum. Pindarus,
[illegible], &c. Notiſſimi enim ſunt verſus. ANATICVLA] anaticula, diminutiuum nomen ab anate.
Marcus Tullius libro quinto de Finibus, *ſerpere anguiculos, nare anaticulas, euolare merulas*, &c. CATELLVM] paruum
catulum. MONEDVLAM] monedula, auis mirè furax, cùm omnium metallorum, tum maximè auri & argenti, vt te-
ſtatur Plinius libro decimo capite 29. M. Tullius in oratione pro Flacco, *Cùm verò coronam auream litteris imperabant:*
te vera non plus aurum tibi, quàm monedulæ committebant. Propterea autem hæ aues hic commemorantur, tanquam mol-
les & iucundæ, quia ex, & alio id genus, pueris patriciis erant in delicijs & ludicris. Plautus in Captiuis, *Nam ubi illò*
aduenit, quaſi patriciis pueris, aut monedula, aut anates, aut coturnices dantur, quicum luſitent. Iisdem hoc mihi aduenit upupa
quæ me delectat, dat' eſt. Plinius lib. 4. epiſt. *Habebat puer mannulos multos & iunctos & ſolutos, habebat canes maiores, mino-*
réſque

A *rïſque habebat inſcimias, pſittacos, merulas. omnem Regulus (pater) trucidauit. nec dolor erat ille, ſed oſtentatio doloris.* PASSERCVLVM PVSILLVM] vox *puſillum*, vt ne poſſ. ventum puſillum. nam & corrúpit verſum, & ſuperuacanea eſt, & non reperitur in pleriſque libris. FAC PROSERPENTEM BESTIAM ME,] compone linguam tuam cum mea interoſculandum, quo facto ſimilis ero proſerpenti beſtiæ, id eſt, angui. Nam anguis duplicem & biſulcam linguam habet: vel, vt alij auctores volunt, triplicem, & triſulcam. qua de re mox plura. Sic Pœnulo, *Qui huc aduenisti nos captatum migdilybs Biſulca lingua, quaſi proſerpens beſtia.* Idem in Pſeudolo, *vbi alter alterum bilingus (al. bilingues) manifeſto inter ſe prehendunt.* Idem in Sticho, *Suffla celeriter tibi buccas, quaſi proſerpens beſtia.* ANGVEM] proſerpentem beſtiam, quaſi ſerpendo progreditur & procedit. Proſerpere enim valet porrò ſerpere, id eſt, ſerpendo procedere. DIVISVM VT HABEAM LINGVAM.] vt habeam linguam biſulcam. Ariſtoteles libro ſecundo de partibus animalium capite decimo ſeptimo, de lingua: narrat angueis linguas habere duplices, ſeu biſulcas & bifidas. Sic enim ille, [illegible] id eſt, angues, ſiue ſerpentes, & lacerti, longam & bifidam, ſeu biſulcam linguam habent, & ſerpentes quidem ita longam, vt ea paruo in longum protrahi, atque extendi poſſint: biſulcam verò, & eius extremam partem, tenuem & piloſam propter naturæ auiditatem. Duplicem enim voluptatem percipiunt, tanquam duplicem guſtatus ſenſum habentia. At Plinius libro vndecimo capite 37. *Tenuiſſima, inquit, lingua ſerpentibus & triſulca, vibrans, atri coloris, & ſi extrahas, prolonga: lacertis, bifida, & piloſa,* &c. Sic Virgilius tertio Georgicorum, B *Cùm poſitis nouus exuuiis, nitidúſque iuuenta Voluitur, aut catulos tectis, aut oua relinquens Arduus ad ſolem, & linguis micat ore triſulcis.* CIRCVNDATOQVE ME BRACHIIS,] amplectitor me, ambito me brachiis. Nam hæc conuertuntur inter ſe, & reciprocantur. Horatius Od. 36 lib. 1. *Laſciuis hederis ambitioſior.* Marcus Tullius pro Milone, *Qui annona leuanda, ac lariſque rei familiaris, quia nimis amplecti plebem putabatur, in ſuſpicionem incidit regni appetendi.* CIRCVMPLECTE] complectere. QVAM VERO INDIGNVS VIDEOR?] ſic ſuprà, quàm verò indignum viſum eſt? NE ISTVC NE QVICQVAM DIXERIS, &c] vt ne iſtuc quod in me dixiſti, tam indignum, fruſtrà, id eſt, impunè dixeris: tu pol hodie me vehes, vt equus equitem, &c. vel ſic, vt ne iſtuc, quod in me tam indignum dixiſti, ſine pretio & ſine tuo malo dixeris: tu profectò hodie inſtar equi me vehes, &c. vel ſic, has mihi profecto pœnas illius dicti dabis, quòd mihi eris hodie pro vehiculo, &c. PERII HERCLE] ſic ſuprà eadem comœdia, *Perii hercle. iam hic me abegerit ſuo odio.* VERVM SIQVIDEM EST DECORVM HERVM VEHERE] ſic legendum, non vt habent libri vulgati, *verùm ſi decorum eſt quidem,* &c. quanquam probabilis lectio eſt, neque vt pleríque manuſcript. *ſi verùm eſt quidem decorum,* &c. quæ ſcriptura ferri nullo pacto poteſt. SIC ISTI SOLENT SVPERBI SVBDOMARI.] illi ſuperbi, id eſt, tui ſimiles ſuperbi, ſic hoc eſt, equitem vehendo, ſubdomari ſolent, id eſt eorum ferocia minui ſolet. ADSTA IGITVR VT CONSVETVS ES PVER OLIM, &c] verſus quidem eſt obſcœnus, ſed tamen Plautinus. namque eum reperi in noſtris libris manuſcriptis, & in omnibus impreſſis. Suſtulit eum Camerarius, vt pleroſque alios, turpitudine ſcilicet offenſus, & pudori lectoris conſulens ac ſeruiens. Ignoſco C Camerario. Sed non placet, ſcriptores veteres caſtrari, hoc eſt mutilari. Nam ſi hoc licet, cur non fit in Ariſtophane, in Platone, in Ariſtotele, in Plutarcho, in Cicerone, denique in omnibus? Cur non mares omnes caſtrantur? nam quis neget ex puſillis mentibus, & ex mollibus muliebribus horribilia, & innumerabilia flagitia ac ſcelera proficiſci? Atqui ſtultum, atque adeò impium eſt, conſilium Dei reprehendere, eiúſque opificium corrigere velle, & plus ſapere poſtulare, quàm ſapientiæ caput, & fontem perennem. Sed hac de re plura aliâs. Ad Plautum redeo. Adſta igitur, inquit, vt conſueuiſti olim puer, cùm ſcilicet alienæ libidini aduerſus morem gerebas. VT TV INCEDIS?] quomodo incedis? DEMAM] detraham, deminuam. Iocatur ſeruus in herum, minans ſe ei de hordeo detracturum, quaſi ſit equus. TOLVTIM NI BADISSAS] ni incedis volubiliter, & vt ita dicam, glomeratim. Nonius tolutim, inquit dicitur quaſi volutim, vel volubiliter. Deinde profert hunc locum. & hoc Varronis, *Vt equus, qui ad vehendum eſt natus, tamen hoc traditur magiſtro, vt equitare doceat tolutim,* &c. debet autem ſcribi vnico l. Nam prima ſyllaba corripitur. Lucill. *Se omne iter euadit, ſtadiúmque actius tolutim.* ego arbitror, *greſſus glomerare ſuperbos.* Virgil. lib. 3. Georg. aliis verbis idem eſſe, quod *ingredi tolutim.* Iam *badiſſas*, vox Græca eſt, [illegible], hoc eſt, vado, incedo. QVADRVPEDEM] te equum. Virg. lib. xj Æn. *Quadrupedémque citum ferrata calce fatigat.* AGITABO] Virg. lib. 11. Æn. *Spumantémque agitabat equum.* & Horat. Sat. 7. quamuis per tranſlationem perpetuam, *cinxibus aut agitauit equum laſciua ſupinum.* hinc agitator, id eſt, auriga, aut qui equum aliúmve quadrupedem ſtimulat. M. Tullius in Lucullo, *Ego enim, vt agitator callidus, priuſquàm ad finem veniâ, equos ſuſtinebo, eóque magis ſi locus is, quo feruntur equi, praeceps erit.* Virgil. lib. 2. D lib. 1. Georg. *Sæpe oleo tardi coſtas agitator aſelli, Vilibus aut onerat pomis.* ADVERSVM CLIVVM] in loco accliui, atque arduo. AD PISTORES DABO,] in piſtrinum dedam. IN PROCLIVI] in loco prono & decliui, qui contrarius eſt accliui & arduo. IMMOLAS BOVEM.] ſacrificas bouem. Feſtus, immolare, eſt mola, id eſt farre molito, & ſale perſperſam hoſtiam ſacrare. Marcus Tullius libro tertio de Natura deorum, *Quanquam Pythagoras, cùm in Geometria quiddam noui inueniſſet, Muſis bouem immolaſſe dicitur.* Horatius Satyra tertia libro ſecundo, *immolet æquis Hic porcum laribus.* TIBI SALVS SVM] tibi Deus quidam ſeruator, & ſalutis dator. AGGREDIERE?] aggrederis? id eſt, aggrediris? hic vſurpauit verbum aggredior in quarta coniugatione, ſic dixit *moriri*, pro mori in Captiuis, *progrediri*, in Caſina pro progredi. *fodiri*, in Milite glorioſo. ATQVE ILLA,] ſtatuam, & aram. FORTVNAM,] dominam rerum & externarum, & ad corpus pertinentium, vt ait Marcus Tullius libro quinto Tuſculanarum. Cui non vnum templum cæca veterum Romanorum religio conſecrauit, ſed complura, vt refert Plutarchus. OBSEQVELAM] deam, quæ tibi arbitratu tuo obſequitur. AN QVID EST HOMINI SALVTE MELIVS?] hoc idcirco quærit, quia ſuprà dixerat, ſe Argyrippo ſalutem eſſe. LICET LAVDEM FORTVNAM, TAMEN VT NE SALVTEM] ita mihi laudare fortunam licet, vt tamen ſalutem non vituperem. AMBAE] fortuna & ſalus. VBI BONI QVID DEDERINT.] cùm mihi aliquid boni dederint. HVIVS OPERAS.] Philenij noctes: Philenium mihi obſequentem, & operas dantem. ſcorta F. conducuntur, & ſuas operas amantibus locant, & ſuarum operarum mercedem ab his accipiunt, aut certè poſtulant, atque adeò flagitant: ſæpe etiam antequam vllam dent operam, capiunt. CVIVS INOPIA EST, &c.] cuius indigeò. VIGINTI ARGENTI COMMODAS MINAS, &c.] id eſt, viginti argenti minas totas atque integras. Sic Nonius in voce commodum, vbi hunc verſum profert. Sic iterum Plautus in Mercatore, *Nunquam edepol me vinceret hodie, commodis poſceret pater.* ſubintelligendum, ſeptem minis, hoc eſt, vult ſibi puellam illam vendi ſeptem commodis minis. Idem in Pſeudolo, *At me viginti commodis multauit minis.* Idem in Rudente, *talentum argenti commodum magnum inerat in crumena.* VT CONSVAVERE] ſalus & fortuna. FRVSTRATVR] fallit, deſtituit. EGO CAPVT HVIC, &c.] id eſt, ego præcipuam operam ad hoc argentum hodie reperiendum nauaui. vel ſic, ego maior, & potior pars ad hoc argentum hodie reperiendum fui. Virgil. Æneid 2. *Et quorum pars magna fui.* Terentius Andr. *Nam ſi hic mali eſt quidquam, hem illic eſt huic rei caput.* Vbi notat Donatus, Caput, id eſt, origo & ſumma vniuſcuiuſque rei. vt Virgil. Æneid. vj *ô Latio caput horum & cauſa malorum.* EGO PES FVI] locus in verbo. caput & pes, opponuntur. hinc ſtatim ſubiicit Argyrippus. QVIN NEC CAPVT, NEC PES, &c.] id eſt immò verò nulla pars ſermonum veſtrorum apparet. vel ſic, nec principium nec finis ſermonum veſtrorum extat. prouerbium olet, quod ſignificat rem eſſe inchoatam atque imperfectam. Vtitur eo Marcus Tullius libro ſeptimo epiſt. ad famil. epiſtola ad Curium, *Sed ſi tu tibi operam intelligo ex tuis literis non multum opus fuiſſe propter res tuas ita contractas, vt, quemadmodum ſcribis, nec caput, nec*

pedes. Iterum Plautus in Captiuis, *Garries, quòd neque pes vſquam, neque caput compareat.* Eodem pertinet illud Horatij epiſt. ad Piſones, *cuius, velut ægri ſomnia vana Finguntur ſpecies, vt nec pes nec caput vni reddatur formæ.* Non admodum diſſimile illud eiuſdem epiſtolæ ad Iulium Florum, libro ſecundo, *Candidus & talos à vertice pulcher ad imos.* A
SATIS IAM DELVSVM CENSEO.] Satis iam deluſum eſſe Argyrippum cenſeo. REM VT EST, NVNC ELOQVAMVR.] nunc rem eloquamur & narremus Argyrippo, vt ita eſt. SIS] ſi vis. BONAE,] bonas fortaſſe hic dicit quas paulò antè, commodas. Veruntamen ſequamur quod ad illum ſuperiorem locum attinet Nonium, & dicamus per bonas hic ſignificari probas, & minimè falſas, neque adulterinas. BONAE, MALA OPERA PARTAE.] antitheſis, *mala opera* autem, id eſt per, ſycophantias, & fallaciam, & dolum malum. PARTIS LEGIBVS] latis & acceptis conditionibus. NOCTEM HVIVS ET COENAM] his legibus, ſeu hac lege, vt ſincerè Philenium vnà ſecum cœnare & dormire. MERITISSIMO EIVS,] ſuperlatiuum nomen ex ſubſtantiuo factum. Nam cùm dicimus *merito eius*, non dubium quin *merito* ſit nomen ſubſtantiuum. Quomodo igitur ex hoc tali nomine *meritiſſimo* fieri poteſt? quomodo rurſus *meritiſſimo* ſubſtantiuum eſſe poteſt, ſi ſuperlatiuum eſt? nam ſubſtantiua nomina, neque comparatiuum, neque ſuperlatiuum recipiunt. Atqui ſubſtantiuum ſit neceſſe eſt, quando patrius caſus ei ſubiungitur, proinde ac ſi dixiſſet, maximo eius merito. Notetur igitur hic locus. Iam apud Terentium in Phormione, immeritò & immeritiſſimo aduerbia ſunt. Sic ille, *Iam dudum te omnes nos accuſare audio immeritò, & me omnium horum immeritiſſimò.* DISPVLSOS COMPVLIT] bella antitheſis. videtur autem eſſe tranſlatio à pecore, ſeu armento. Diſpellere, eſt in diuerſas parteis pellere: compellere, in vnum locum pellere. Marcus Tullius in Piſonem, *Quid? illam amorum officinam etquid recordaris, cùm omne totum pronuncm pecore compulſo, omnem quæſtum illum domeſticum paternúmque renouaſti?* Virgilius in Melibæo, *Compulerántque greges Corydon & Thyrſis in vnum.* Marcus Tullius libro ſeptimo epiſt. ad Atticum, *Quid ergo, inquis, acturus es?* Idem, *quòd pecudes, quæ diſpulſæ ſui generis ſequuntur greges. vt bos armenta, ſic ego bonos viros, aut eos quicunque dicentur boni, ſequar, etiam ſi ruent.* B
HAEC FACILE FACIET VT PATIAR,] id eſt, propter hanc Philenium, qua hoc pacto mihi annum perpetuum frui licebit, facilè patiar vt pater eam amplexetur noctem vnam. ANGIPORTO] per angiportum. Idem Moſtell. *Abij illà per angiportum ad hortum noſtrum clanculum.* Feſtus, *Angiportus, iter compendiarium in oppido, eò quòd ſit anguſtus portus, id eſt, aditus in portum.* Angiportus autem in maſculino & angiportum in neutro genere, veteres vſurparunt, vt indicat Nonius. Iterum Plautus in Ciſtell. *paruolam Puellam, proiectam, ex angiportu ſuſtulit.* Idem in Pſeudolo, *Habui numerum ſedulò, hoc eſt ſextum à porta proximum angiportum in id angiportum me deuorti iuſſerat.* NE QVIS ME VIDERET HVC IRE FAMILIARIVM] ordo eſt, ne quis familiarium videret ſe huc ire, id eſt venire RESCISCAT,] quod occultum fuerit, cognoſcat. Gellius libro ſecundo cap. 29. VT SIT FACTVM,] quomodo ſit factum. EIA, BENEDICITE.] cùm Libanus aliquid tale eſſet addurus, patrem tuum, te & nos, miſeros habebit vel hoc tale, nos omneis miris modis cruciabit. Argyrippus interloquens, & interpellans, vetat illum aliquod verbum triſtius, & mali ominis proferre, & eia, *benedicite*, inquit, id eſt, fauete linguis, ſeu bona verba dicite, *& quæ ſequuntur.* Sic ſolebant mala nomina vitare & auerſari veteres. C

ACTVS QVARTVS.

DIABOLVS adoleſcens, PARASITVS.

Agedum iſtum oſtende quem conſcripſiſti ſyngraphum,
Inter me & amicam & lenam. Leges perlege. D
Nam tu poeta es prorſus ad eam rem vnicus.
Horreſcet ſaxo lena, leges quum audiet.
Age quæſo mi hercle tranſlege. PA. Audin'? DI. audio.
PA. Diabolus Glauci filius Clearetæ
Lenæ dedit dono argenti viginti minas,
Philenium vt ſecum eſſet nocteis & dies
Hunc annum totum. DI. neque cum quiquam alio quidem.
PA. Addóne? DI. adde: vt ſcribas, vide planè & probè.
PA. Hominem alienúmque intromittat neminem,
Quòd illa aut amicum ſuum, aut patronum nominet,
Aut quòd illa amicam ſuam aut ſororem prædicet,
Fores occluſæ omnibus fient, niſi tibi.
In foribus ſcribat, occupatam eſſe ſe,
Aut quòd illa dicat peregrè allatam epiſtolam,
Ne epiſtola quidem vlla vſpiam ſit in ædibus.
Nec cerata adeò tabula. & ſi qua inutilis
Pictura ſit, eam vendat, ni quatriduò
Abalienarit, quo ex te argentum acceperit,
Tuus arbitratus ſit, comburas, ſi velis:

Ne illi

A Ne illi ſit cera vbi facere poſſit litteras.
Vocet conuiuam neminem,illam tu voces.
Ad eorum ne quem illa oculos adiiciat ſuos.
Si quem alium aſpexit,cæca continuò ſiet.
Tecum vna poſtea æquè pocula potitet.
Abs ted accipiat,tibi propinet,tu bibas.
Ne illa minus aut plus quàm tu,ſapiat. DI. ſatis placet.
PA. Suſpiciones omnes ab ſe ſegreget.
Neque illæc vlli ſuo pede pedem homini premat.
Cùm ſurgat,non in lectum inſcendat proximum,
Neque cùm deſcendat inde, det cuiquam manum:
B Spectandum ne cui annulum det,neque roget.
Talos ne quiquam homini admoueat niſi tibi.
Quum iaciet,te ne dicat,nomen nominet.
Deam ſibi inuocet quam libebit propitiam,
Deum nullum.ſi magis religioſa fuerit,
Tibi dicat,tu pro illa ores vt ſit propitius.
Neque illa vlli homini nutet,nictet,annuat.
Pòſt ſi lucerna extincta ſit,ne quid ſui
Membri commoueat quicquam in tenebris. DI. optimum eſt.
Ita ſcilicet facturam:verùm in cubiculo
C Deme iſtuc,equidem illam moueri geſtio.
Nolo habere illam cauſſam,& vetitam dicere.
PA. Scio,captiones metuis. DI. verùm. PA. ergo vt iubes,
Tollam. DI. quid ni? PA. audi reliqua. DI. loquere,audio.
PA. Neque vllum verbum faciat perplexabile.
Neque vlla lingua ſciat loqui niſi Attica.
Fortè ſi tuſſire occœpſit,ne ſic tuſſiat
Vt cuiquam linguam in tuſſiendo proferat,
Quòd illa autem ſimulet quaſi grauedo profluat.
Hoc ne ſic faciat:tu labellum abſtergeas
Potius,quàm cuiquam ſauium faciat palàm.
D Nec mater læna ad vinum accedat interim,
Nec vlli verbo malè dicat.ſi dixerit,
Hæc multa ei eſto,vino viginti dies
Vt careat. DI. pulchè ſcripſti,ſcitum ſyngraphum.
PA. Tum ſi coronas,ſerta,vnguenta,iuſſerit
Ancillam ferre ſuam Veneri aut Cupidini,
Tuus ſeruus ſeruet,Venerine eas det an viro.
Si fortè purè velle habere dixerit,
Tot reddat ſpurcas quot puras habuuerit.
Hæc ſunt non nugæ,non enim mortualia.
DI. Placent profectò leges.ſequere intró. PA. ſequor.

E SYNGRAPHVM.] Profert hunc verſum Nonius, vt probet veteres dixiſſe ſyngrapham in genere fœminino, & ſyngraphum in maſculino. in ſyngrapho autem ſiue ſyngrapha perſcribebãtur leges. hoc eſt, pacta, conuenta priuata, quæ paſciſcentes ſeruari volebant. LEGES] pacta, conuenta, conditiones, conuentiones. POETA] opifex, artifex. VNICVS] ſingularis, ſingulariter, & vnicè idoneus. HORRESCIT FAXO LENA] faxo iunctum cum futuro. licebat etiam ita dicere, *Horreſcat faxo lena.* nam vtrique modo loqui ſolet Plautus: ſed illo potius. MI] mihi. TRANSLEGE] ita vt exaudiam, lege. per lectionem transfer ad me. NEQVE CVM QVIQVAM AL.] neque cum quoquam alio q. VT SCRIBAS, VIDE PLANE ET PR.] oratio eſt implicata, nam hic ordo verborum eſt, vide vt planè & probè ſcribas. QVOD ILLA AVT AMICVM SVVM AVT PATRONVM NOMI.] antiqua locutio, quæ vel ſic explicanda eſt, *Quòd illa aut amicum, aut patr. nominet,* ſubintelligendum non eſt. deinde ſequitur, *Fores occluſæ omnibus ſient,* &c. vel ſic potius, quòd illa aut amicum, aut patronum nominet: id eſt, quantum ad id attinet, quòd illa nominare poſſit, aut amicum ſuum, aut patronum: illi præterea & cauſæ hoc oppono, Fores occluſæ omnibus ſient. Hæc eſt vera talium locutionum explicatio. libet autem mihi hic aliquot earum exempla & ex poëta noſtro, & ex aliis ſcriptoribus colligere. Sic igitur in Aulularia, *Quòd quiſpiam ignem quærat, extingui volo.* id eſt, Quòd ad id attinet quòd fortaſſe aliquis ignem quærat, huic cauſæ, propter quam alicui ianuam aperire debeas, hoc oppono: extingui ignem volo, vt iuſtam cauſam habeas neminem intromittendi. Idem infrà eadem ſcena, *Quòd illa aut in ſmar-*

A nulla in ea re captio'ſt. Idem in Moſtella, *At enim ne quid captiõis mihi ſit, ſi dederim tibi.* PERPLEXABILE] an biguum, anceps, inuolutum. Terent. in Eunucho, *Pergin' ſceleſta mecum perplexè loqui?* Nonius, *perplexabile*, inquit, *figuratum, quod aliud audiatur, aliud ſentiatur.* deinde hunc verſum profert. Iterum Plautus in Milit. glor. *quæ te intemperiæ tenent, Qui me perperam perplexo nomine appelles?* Idem in Sticho, *Verum ego perplexim laceſſam oratione ad hunc modum.* VT CVIQVAM LINGVAM IN TVSS.] ne lingua prolata videatur aliquam ad baſiandum inuitare, vel alicui oſculum lingua in eius os iuſerta, ferre velle. baſiant enim interdum & oſculantur amantes, commiſſis & compoſitis inter ſe linguis, vt ſuprà indicatum eſt, ibi, *Fac pro ſerpentem beſtiam me, &c.* & huiuſmodi linguæ prolatio, orîſque figuratio, ſuauium, ſeu vt alij ſcribi volunt, ſuauium infra non longè ab eodem appellatur, quòd tale oſculum ſit longe omnium ſuauiſſimum. Suauium enim à ſuauitate dictum eſſe conſtat, & hoc docet Nonius in vocibus *ſuauium* & *oſculum.* QVOD ILLA AVTEM SIMVLET, &c.] id eſt, quod attinet autem ad hoc, quòd illa ſimulet, ſe grauedine laborare, & idcirco inter tuſſiendum linguam proferre, &c. GRAVEDO] κόρυζα, pituita, κατάῤῥοι deſluxio humoris frigidi ex capite. Cornelius Celſus lib. 4. cap. De diſtillatione & grauedine, *Grauedo nares claudit, vocem obtundit, tuſſim ſiccam mouet, ſub eadem ſalſa eſt ſaliua, ſonant aures, venæ mouentur in capite, turbida vrina eſt. Hæc omnia κορύζας Hippocrates nominat.* Catull. ad Fundum, *Hic me grauedo frigida, & frequens toſſis Quaſſauit vſque, dum in tuum ſinum fugi: Et me recuraui ocymóque & vrtica.* Grauedinoſi appellantur, qui hoc morbo affecti ſunt, aut qui ad hunc morbum natura procliues ſunt. M. Tullius Tuſcul. 4. *Itaque dicimus grauedinoſos quoſdam, quoſdam torminoſos.* HOC NE SIC FACIAT] ne ſic linguam proferat. QVAM

B CVIQVAM SVAVIVM FACIAT PALAM] quàm cuiquam ſuauium, id eſt, oſculum linguæ prolatione dulcius & iucundius factum, in promptu habeat, atque oſtendat. AD VINVM] ad menſam, ad pocula. Vel ſic, ne tum veniat mater lena, cùm ad menſam accumbentes compotemus. Cicero pro Cælio, *quam volent in conuiuiis faceti, dicaces, nonnunquam etiam ad vinum diſerti ſint.* Catul. ad Aſinium, *Inter cœnam Aſini, manu ſiniſtra Non bellè vteris in ioco atque vino.* Terent. Heaut. *Vel heri in vino quàm immodeſtus fuiſti?* VINO] pleonaſmus. Nam *vino* eſt ſeptimi caſus. VENERI ET CVPIDINI: quaſi Veneri & cupidini donata vota & conſecrata. SERVET.] obſeruet AN VIRO.] an alicui viro. SI FORTE PVRE VELLE HAB. D.] ſi fortè dixerit ſe velle puram eſſe, neque cum quoquam viro rem habere, &c. fortaſſe legendum eſt, *velle ſe habere d.* neque verſus repugnat. erit enim anapæſtus. TOT NOCTES SPVRCAS, Q. P. HABVERIT.] id eſt, tot noctes tecum cubet, corpúſque ſuum cum tuo commiſceat & copulet, quot noctes ſeorſum abs te cubuerit, *habuerit*, autem legendum eſſe, pro *habuerit*, vt producatur ſecunda ſyllaba, quæ alioqui corriperetur: quo facto, verſus corrumperetur, admonuit Adrian. Turnebus. Spurcum puro opponitur. Iam ſemen, & ſanguis inquinant & conſpurcant. Itaque cœlibum & viduarum noctes, puræ: maritorum & maritarum: amantium & puellarum cum amantibus dormientium, ſpurcæ intelliguntur, atque appellantur. Secubabant autem à viris matronæ & meretrices diebus feſtis Iſidis & Cereris, quod Tit. Liuius per decem dies obſeruari ſolitum eſſe tradit. Hinc Propert lib. 2 eleg. 32. *Triſtia iam redeunt, iterum ſolemnia nobis. Cynthia iam noctes eſt operata decem.* Quæ poſtrema ad oram ſui libri adſcripſerat Boſius. NON SVNT MORTVALIA] ratio, quare non ſint nugæ. Quoniam, inquit, non ſunt carmina inepta atque inania, quæ mortuis canuntur à præficis in funeribus, quæ vno verbo næniæ dicuntur. De næniis alibi, & ſuo

C

A loco dicemus. Hæc negotia, inquit, non ſunt nugæ. eſſent autem nugæ ſi eſſent mortualia. At non ſunt mortualia, quia amor & res amatoriæ nihil ad mortuos pertinent, vt qui neque amore, neque vlla re alia quæ viuos ſolicitat ac macerat, omnino tangantur. Hoc igitur ſignificat ea quæ ſcripta ſunt in ſyngrapha, res eſſe ſerias, & quæ ad viuos pertineant non ad mortuos, qui iam nihil ſunt (loquor ex Plauti & nonnullorum aliorum veterum ſenſu) neque verò ad viuos pertineant ſolùm, ſed ad ætatem florentes, firmos ac validos: quibus nihil tam graue aut ſerium eſt, quàm res amatoriæ & veneriæ. Contrà quæcunque in funeribus fiunt, & mortuorum cauſa fiunt, cùm illi iam vt ex Plauti ſententia dicimus, nihil ſint præter oſſa & cineres: ea videntur eſſe leuia, vana & inania. Non eſt fortaſſe his admodum diſſimile illud quod eſt in Milite glorioſo, *edepol huius ſermones haud cinerem quæritant.* quæ verba ſuo loco explicabimus.

DIABOLVS, PARASITVS.

SEquere hac. egon' hæc patiar? aut taceam? emori
Me malim, quàm hæc non eius vxori indicem.
D Ain tu apud amicam? munus adoleſcentuli
Fungare, vxori excuſes te & dicas ſenem,
Præripias ſcorrum amanti? atque argentum obicias
Lenæ? ſuppiles clàm domi vxorem tuam?
Suſpendas potius me, quàm tacita hæc auferas.
Iam quidem hercle ad illam hinc ibo, quam tu propediem,
Niſi quidem illa antè occupaſſit te, affliges ſcio,
Luxuriæ ſumtus ſuppeditare vt poſſies.
PA. Ego ſic faciendum cenſeo, me honeſtiuſt
Quàm te palàm hanc rem facere, ne illa exiſtimet
E Amoris cauſſa percitum id feciſſe te,
Magis quàm ſua cauſſa. DI. at pol quin dixti rectius.
Tu ergo fac vt illi turbas, liteis concias,
Cum ſuo ſibi gnaro vnà ad amicam de die
Potare, illam expilare iam. PA. ne me mone.
Ego iſtud curabo. DI. at ego te opperiar domi.

SEQVERE HAC] Cognouit Diabolus ex paraſito, quem ad lenam Phileníj matrem cum ſyngrapha miſerat, Philenium ab Argyrippo eſſe occupatam, & ſimul qua via pecuniam, quam lenæ daret, nactus ſit: poſtremò patrem vnà cum filio ſcortari & potare. Idcirco ſtomachatur, & minatur ſe rem omnem, vt ſe habeat, Artemonæ Demæneti vxori indicaturum, & palàm facturum. EMORI ME MALIM.] ſic Terent. Eunucho, *ſine modò, Mori me malim: ſentiet. quo vir ſiem.* AIN TV?] ain tu? percontantis ſermo, ex quo intelligit auditor, multa ei qui ita percunctatur, ab altero eſſe dicta. Sic apud Terent. in Heaut. *Ain' tu? D. ſic vti. S. Verum interea dum ſermones cedimus, &c.* Ibidem *ſubditum? ain'tu? S. certè inquam mi vir.* In Hecyra, *Ain' tu tibi hoc incommodum euenisse iterò S. Non hercle Parmeno verbis dici poteſt*

Tantam quàm reipſa nauigare incommodum'ſt. Iterum Plautus eadem comœd. infrà non longè, *Am' tu meum virum hic potare, obſecro, cum filio?* APVD AMICAM.] ita ne eſt? hocine oportet, aut ferri poteſt, Demænetum ſcoem apud amicam potare? MVNVS ADOLESCENTI FVNGARE?] Ἐρωτηματικῶς ad Demænetum tun' Demænete adoleſcentis munere fungi debes? id eſt, ea facere quæ adoleſcenti conueniunt? VXORI EXCVSES TE, ET. D. S.] vxori complexum tuum exoptanti & expetenti, excuſationem hanc afferas, quòd ſis ſenex, atque idcirco ad Venerem tardior atque ineptior. PRAEBIV. SCORT. AM.] prior eripias ſcortum amanti Argyrippo filio tuo? vel potius, mihi? OBICIAS LENAE?] vltrò in manum des? SVPPILES CL.] furtum & clàm compiles, &c. *ſuppiles clàm*, pleonaſmos. Quamquam ſuppilare Nonius ſcribit eſſe inuolare, & rapere, à pilorum raptu, vnde & furtum paſſi compilati dicuntur. Ex quibus verbis licet intelligere, ſuppilare & compilare idem valere. QVÀM TACITA HAEC RVF.] quàm ego hæc taceam: vel quàm hæc à me taceantur. ſic loquitur Cicero lib. 2. ad Atticum epiſt. 3 *Cætera ſi reprehenderis, non feres tacitum*, &c. Hîc tacita paſſiuè accipiendum eſt, à tacitus, a, um, particip. paſſiuo verbi taceor. Nam aliàs tacitus actiuam ſignificationē habet. vt pro Roſcio Comœdo, *Tacita corporis figura.* & pro Cluentio, *Tacita veſtra expectatio.* & pro Quinctio, *tacito ipſo ſtudio, quod habebat erga propinquum ſuum, quem ei commouſtret.* NISI ANTÈ OCCVPASSIT TE,] id eſt, niſi te anteuerterit niſi te occupauerit: *antè occupaſſit*, pleonaſmos. nam occupare, per ſe eſt anteuertere. Cicero de Senect. *C. Seruilius Ahala Sp. Melium regnum appetentem, occupatum interemit.* Idem lib. 3. de rep. 10 Fragm. *Si vita eius in periculum veniet, vt ſint aliquando neceſſe ſit aut occupare aut mori, Quid facies?* Virgil. Georg. 4. *Cum clamore ruit magno, manicíſque iacentem Occupat.* B Idem Æn. 9. *Sotéſque recūtem Vibranti gladio connixus ab aggere dexter Occupat.* Quinctus Curtius lib. 3. *Cùm deinde Darium regem vbicunque eſſet occupare ſtatuiſſet, vt à tergo tuto relinqueret*, &c. Idem ibidem Fangit. Nihilo minus tamen dicunt Latini *antè occupare, & praeoccupare.* M. Tullius ad Quintum Fratrem epiſt. lib. 1. *Sed et illud admoneo, vt ſi hoc plenè vitare non potes, quod antè occupatur animus ab iracundia, quam prouidere ratio potuit, ne occuparetur, te ante compares*, &c. Cornelius Nepos in Dione, *ne cùm inter ſe timerent alteruter alterum praeoccuparet.* AFFLIGES] ſumptibus ad terrā deiicies, id eſt, ſpoliabis, & ad egeſtatatem rediges. tranſlatio eſt. LVXVRIAE SVMPTVS SVPP.] id eſt, vt poſſis luxus, & nequitiæ tuæ ſumptus ſuggerere, ac ſubminiſtrare. PERCITVM.] permotum, compulſum. AT POL. QVIN DIXI.] at pol. ſubintellige ego ipſe rem palàm facere volo, ego ipſe flagitium Demæneti vxori eius indicare volo, eſt ἀποσιώπησις, vel ἐπανόρθωσις, ſequitur deinceps correctio, quæ ſermonem inceptum interrumpit. quin dixi i. id eſt, immò verò dixiſti rectius. licet etiam ſic explicare, vt continuata ſit oratio, hoc modo: at pol quia dixiſti rectius, id eſt, at per Pollucem tu verò dixiſti rectius. TVRBAS LITEIS CONCIAS] turbas & liteis excites. turbas liteis, ἀσυνδέτως poſita ſunt. CVM SVO SIBI GNATO] ſubintellige dicas, vel dicens eius vxori eum, &c. *Cum ſuo ſibi gnato ad amic.* &c. id eſt, vnà cum ſuo ipſius gnato apud amicam potare. notauimus hoc locutionis genus ſuprà in Amphitruone ibi, *Atque hunc telo ſuo ſibi*, &c. DE DIE,] id eſt, à prima parte diei. Sic Cæſar lib. 1. de bello Gallico, *De tertia vigilia T. Labienum legatum properè cum duabus legionibus & iiſdem ducibus, qui iter cognouerant, ſummum iugum montis aſcendere iubet.* Catull. Ad Porc. & Socr. *Vos conuiuia lauta ſumptuoſè De die facitis.* Horat. epiſt. 2. lib. 1. *Vt iugulent homines, ſurgunt de nocte latrones.* M. T. pro Murena, *Vigilas tu de nocte, vt conſultoribus tuis reſpōdeas.* Plaut. *de nocte qui abiit piſcatū ad mare.* EXPILARE IAM] A ſpoliare iam, & compilare. Expilare & compilare, eſt ita furto fraudare, vt docet Aſconius, vt ne pili quidem in corpore relinquantur. Extat hic titulus ordine 19. lib. 47. Pandect. *de crimine expilatæ hereditatis.* Vlpian. tit. 18. eiuſd. libri, expilatores ait eſſe atrociores fures. Alexander in quadam conſtitutione, tit. *De cauſis ex quibus infam. alt. irrog.* expilatorem C furem improbiorem appellat. Feſtus, compilare, inquit, eſt in vnum cogere. NE ME MONE] proinde ac ſi dicat, memorem mones. OPPERIAR] exſpectabo.

ACTVS QVINTVS.

ARGYRIPPVS adoleſcens, DEMAENETVS ſenex.

AR. Agedum, decumbamus ſis pater. DE. vt iuſſeris,
Mi gnate, ita fiet. AR. pueri menſam apponite.
DE. Nunquid nam tibi moleſtum eſt gnate mi, ſi hæc nunc mecum accubat?
AR. Pietas pater oculis dolorem prohibet, quāquam ego iſtam amo. D
Poſſum equidem inducere animum, ne ægrè patiar quia tecum accubat.
DE. Decet verecundum eſſe adoleſcentem Argyrippe. AR. ædepol pater,
Merito tuo facere poſſum. DE. agè ergo hoc agitemus conuiuium
Vino & ſermone ſuaui. nolo ego metui, amari mauolo
Mi gnate me abs te. AR. pol ego vtrunque facio, vt æquum eſt filium.
DE. Credam iſtuc, ſi eſſe te hilarum videro. AR. an tu eſſe me triſtē putas?
DE. Putem ego? quem videam æquè eſſe mœſtum, quaſi dies ſi dicta ſit.
AR. Ne dixis iſtuc. DE. ne ſic fueris, illico ego non dixero.
AR. Hem aſpecta, rideo. DE. vtinā malè qui mihi volunt, ſic rideant. E
AR. Scio equidem quamobrem me pater tu triſtem credas nunc tibi.
Quia iſta'ſt tecum. atque ego quidem hercle vt verum tibi dicam pater,
Ea res me malè habet: at non eo quin tibi non cupiam quæ velis.
Verùm iſtam amo, aliam tecū eſſe equidem facilè poſſim perpeti.
DE. At ego hanc volo. AR. ergo ſunt quæ exoptas. mihi quæ ego exoptē volo.
DE. Vnum hunc diem perpetere, quoniam tibi poteſtatem dedi,
Cum hac annum vt eſſes, atque amanti argenti feci copiam.
AR. Hem iſtoc me facto tibi deuinxti. DE. quin te ergo hilarum das mihi?

A Cum hæc annum vt eſſes,atque amanti argenti feci copiam.
ART. Hem iſtoc me facto tibi deuinxti. DE. quin te ergo hilarum das mihi?

AGEDVM DECVMBAMVS SIS.} decumbamus, ſi vis,p. *decumbere*, videtur eſſe ægrotorum potius, quàm conuiuantium & compotantium. Itaque putabam legendum, *diſcumbamus ſis,p.* Veruntamen nihil mutare auſus ſum. Nam & Terentius in Hecyra de conuiua *decumbere* vſurpauit. ſic enim ille, *illa vingatur,tu decumbas: Prior bibas,prior decumbas,cœna dulcia apponatur?* MENSAM APPONITE.} menſæ apponebantur apud veteres,& remouebantur. apponebantur cibum capturis, & epulaturis: remouebantur vbi edendi & bibendi finem fecerant. Suprà in Amphitr. *Te dormitare aiebas:menſa ablata eſt:cubitum hinc abiimus.* NVNQVIDNAM TIBI MOL.} ab hoc verſu,incipiunt eſſe verſus octonarij iambici. OCVLIS.} ab oculis. INDVCERE ANIMVM,} mihi perſuadere:vincere animum meum, à me impetrare. Terentius Hecyra, *quod ego nunquam credidi fore, vt hac ille vita poſſet animum inducere,Vxorem habere.* vbi notat Donatus,quaſi rem duram & inmanem. Horat. Sat. *Vt nunquam inducant animum cantare rogati: Iniuſſi,nunquam deſiſtant.* DICIT VERECVNDE ISSE ADOL.} honeſta oratio:ſed hic ſenex,qui tam pulcrè loquitur:quique graui & ſpecioſa oratione filium ad verecundiam & pudorem vocat:factis inhoneſtis,& vita turpi eum impudenter & immodeſtè viuere docet. M. Tullius lib. 1. De officiis, *luxuria verò cum omni ætati turpis,tum ſenectuti fœdiſſima eſt: ſin autem etiam libidinum intemperantia acceſſerit, duplex malum eſt,quòd & ipſa ſenectus dedecus concipit, & facit adoleſcentium impudentiorem intemperantiam.* HOC AGITEMVS CONVIVIVM.} ſic Terent. Hecyra, *antiquam vt conſuetudinem Agitarem inter vos liberè conuiuium.* ET SERMONE SVAVI.} ſermone bono,& iucundo: qualis conuiuia decet. Lucilius, *recto condito,ſermone bono: ſi quæris libenter.* NOLO EGO METVI. AMARI MAVOLO.} amat filius,metuit ſeruus. SI ESSE TE HILARVM VIDERO.} ſic habent omnes noſtri libri veteres,quos ſequimur. alij *hilarem*. quod tamen non damno,ſed hilarum magis probo, vt antiquitatem magis redolens. Hinc *hilarè*. PVTEM EGO?} nihil hic opus eſt putare aut exiſtimare. Nam res ipſa loquitur,te non eſſe hilarum. QVASI DIES SI DICTA SIT.} ſubintell. tibi. id eſt,quaſi cauſa tibi dicenda ſit, aut quaſi capitis reus ſis. M. Tullius in Sextiana princip. *mœſtos,ſordidatos,reos de capite,de fama,de ciuitate,de fortunis,de liberis dimicantes.* Horat. lib. 2. Od. 1. *Inſigne mœſtis præſidium reis.* Idem lib. 4. Od. 1 *Namque & nobilis,& decens,Et pro ſollicitis non tacitus reis.* Mendoſè autem habent nonnullæ editiones, *vt quaſi dies*,&c. Nam particula *vt*, delenda eſt, propterea quod ſententiam ſimul & verſum corrumpit. Adde quod, Latini ſermonis hæc ratio,nec cõſuetudo eam ferre poſſunt. NE DIXIS IST.} Ne dixeris iſtuc, ſcilicet, me eſſe mœſtum. RIDEO.} hîc Argyrippus,labris diductis,& dentibus nudatis, riſum ſimulauit,neque ex animo riſit. SIC RIDENT.} ringantur,rideant labris diductis,& dentibus albis,non ex animo hilaritatem nudatis dentibus præ ſe ferant,intimis ſenſibus angantur. Mala inimicis optamus. Hoc igitur Demænetus inimicis optat, vt malum. C Huc pertinet illud Horat. epiſt. 2. lib. 2. *Prætulerim ſcriptor delirus,inérſque videri, Dum mea delectent mala me, vel denique fallant,Quàm ſapere,& ringi.* & illud Plauti in Captiuis, *Ne canem quidem irritatam voluit quiſquam imitari, Sed eos,ni ſi non arriderent, dentes, vt deſtringerent.* Græci dicunt σεσηρέναι, & τὸν σαρδάνιον γελᾶν. Sed plura hac de re à nobis dicta ſunt ad Odam 27. lib. 3. QVIA ISTAEC TECVM,&c.} ſic legendum,non vt vulgò, Quia iſthæc eſt tecum. EA RES ME MALE HABET.} ea res me angit,& mihi moleſta eſt. AT NON EO QVIN TIBI,&c.} id eſt,at non ob id, quod tibi nõ cupiam omnia ex animi ſententia euenire. ERGO SVNT, QVAE EX OPT.} ergo ſunt tibi quæ exoptas: ergo habes quæ exoptas. DEVINXTI.} deuinxiſti. HILAREM DAS MIHI?} al. *hilarum*.

ARTEMONA mulier, PARASITVS, DEMAENETVS, ARGYRIPPVS, PHILENIVM meretrix.

ART. An tu meum virum hîc potare,obſecro,cum filio?
D Et ad amicam detuliſſe argenti viginti minas?
Meóque filio ſciente id facere flagitium patrem?
PA. Neque diuini,neque mi humani poſthac quicquam accreduas
Artemona,ſi huius rei me eſſe mendacem inueneris.
ART. At ſceleſta ego præter alias meum virum fui rata
Siccum,frugi,continentem,amantem,vxoris maximè.
PA. At nunc dehinc ſcito illum ante omnes minimi mortales preti,
Madidum,nihili incontinentem,atque oſorem vxoris ſuæ.
ART. Pol ni vera iſta eſſent,nunquam faceret ea quæ nunc facit.
PA. Ego quoque hercle illum antehac hominem ſemper ſum frugi ratus.
Verùm hoc facto ſeſe oſtendit,qui quidem cum filio
E Potet vnà,atque vnà amicam ducat decrepitus ſenex.
ART. Hoc ecaſtor eſt quòd ille it ad cœnam cotidie,
Ait ſeſe ire ad Archidemum,Chæream,Chæreſtratum,
Cliniam,Chremem,Cratinum,Dineam,Demoſthenem,
Is apud ſcortum corruptelæ,& liberis luſtris ſtudet.
PA. Quin tu illum iubes ancillas rapere ſublimem domum?
ART. Tace modò,næ illum mecaſtor miſerum habebo. PA. ego iſtuc ſcio
Ita fore illi,dum quidem cum illo nupta eris. ART. ego cenſeo
Eum etiam hominem aut in ſenatu dare operam,aut clientibus.
Ibi labore delaſſatum,noctem totam ſtertere,
Ille opere foris faciendo laſſus noctu aduenit.

Fundum alienum arat,incultum familiarem deſerit. A
Is etiam corruptus, porrò ſuum corrumpit filium.
PA. Sequere hâc me modò, iam faxo ipſum hominem manifeſtò opprimas.
ART.Nihil ecaſtor eſt quod facere mauelim. PA. mane dum. ART. quid eſt?
PA. Poſſis,ſi fortè accubantem tuum virum conſpexeris,
Cum corona amplexum amicam ſi videas,cognoſcere?
ART.Poſſum ecaſtor. PAR. hem tibi hominẽ. AR. perij. PAR. pauliſper mane.
Aucupemus ex inſidiis clanculum quam rem gerant.
ARG.Quid modi pater amplexandi facies? DE. fateor gnate mi.
ARG.Quid fatere? DE. me ex amore huius corruptum eſſe oppidò.
PA. Audin' quid ait? ART. audio. DE. egon' vt non domo vxori meæ
Surripiam, in deliciis pallam quam habet,atque ad te deferam?
Non edepol conduci poſſim vita vxoris annua.
PA. Cenſen'tu illunc hodie primum ire aſſuetum eſſe in ganeum?
ART.Ille ecaſtor ſuppilabat me,quod ancillas meas
Suſpicabar,atque inſontis miſeras cruciabam. AR. pater
Iube dare vinum,iamdudum factum eſt,quum primùm bibi.
DE. Da puere ab ſummo.age tu interibi ab infimo da ſuauium.
ART.Perij miſera,vt oſculatur carnufex,capuli decus.
DE. Edepol animam ſuauiorem aliquantò quàm vxoris meæ.
PHI. Dic amabo,an fœtet anima vxoris tuæ? DE. nauteam,
Bibere malim,ſi neceſſum eſt,quàm illanc oſcularier.
ART.Miſer ecaſtor es. PA. mecaſtor dignus eſt. AR. quid ais pater?
ART.Ain'tandem?Edepol næ tu iſtuc cum magno malo tuo
Dixiſti in me,ſine venias modò domum,faxo vt ſcias,
Quid pericli ſit dotatæ vxori conuicium dicere.
ARG.Ecquid matrem amas? DE. egóne?illam nunc amo,quia non adeſt.
ARG.Quid quom adeſt? DE. periiſſe cupio. PA. amat homo te hic, vt prædicat.
ART.Næ ille ecaſtor fœneratò funditat,nam ſi domum
Redierit hodie,oſculando ego vlciſcar potiſſimum.
ARG.Iace pater talos, vt porrò nos iaciamus. DE. maxumé.
Te Philenium mihi atque vxori mortem. hoc Venerium eſt. D
Pueri plaudite,& mihi ob iactum cantharo mulſum date.
ART.Non queo durare. PA. ſi non didiciſti fullonicam,
Non eſt mirandum.in oculos inuadi nunc eſt optimum.
ART.Ego pol vi[illegible],& tu iſthæc hodie cum tuo magno malo
Inuoca[illegible]. PA. ecquis curris pollinctorem arceſſere?
ARG.Mater ſalue. ART. ſat ſalutiſt. PA. Mortuuſt Demænetus,
Tempus eſt ſubducere hinc me pulcrè,hoc gliſcit prælium.
Ibo ad Diabolum,mandata dicam facta,vt voluerit.
Atque interea vt diſcumbamus ſuadebo,hi dum litigant.
Poſt ea domum huc cras adducam ad lenam,vt viginti minas
Ei det,in partè,hac amanti vt liceat ei potirier.
Argyrippus exorari ſpero,poterit,vt ſinat
Seſe alternas cum illo noctes hac frui.nam ni impetro,
Regem perdidi,ex amore tantum eſt homini incendium.
ART.Quid tibi huc receptio ad te eſt meum virum? PH. pol me quidem
Miſeram odio enecauit. ART. agè,ſurge amator,i domum.
DE. Nullus ſum. ART. Immò es,ne negato,omniũ pol nequiſſimus.
At etiam cubat cucullus.ſurge amator,i domum.
DE. Væ mihi. ART. vera ariolare,ſurge amator,i domum.
PH.Abſcede ergo paululum iſtuc. ART. ſurge amator, i domum.
DE. Iam obſecro vxor. ART. nunc vxorem me eſſe meminiſti tuam?

A Modò quom dicta in me ingerebas,odium,non vxor eram.
DE. Totus perij. ART. quid randem,anima fœterne vxoris tuæ?
DE. Murrham olet. ART. iam ſurripuiſti pallam,quam ſcorto dares?
AR. Ecaſtor quin ſurrepturum pallam promiſit tibi.
AR. Non taces? AR. ego diſſuadebam marer. ART. bellum filium,
Iſtoſcine patrem æquum mores eſt liberis largirier?
Nihilne re pudet? DE. pol ſi aliud nihil ſit,tui me vxor pudet.
AR. Cano capite te cucullum vxor ex luſtris domum rapit.
DE. Non licet manere(cena coquitur,)dum cenem modó?
AR. Ecaſtor cenabis hodie,vt te dignum eſt,magnum malum.
DE. Malè cubandum eſt,iudicatum me vxor adducit domum.
AR. Dicebam pater tibi,ne matri conſuleres malé.
PHI. De palla memento amabo. DE. iuben' hanc hinc abſcedere?
PHI. Immò intus potius ſequere hàc me mi anime. DE. ego ſequor.
AR. I domum. PHI. da ſuauium etiam prius quàm abeas. DE. malã crucé.

A IN' TV MEVM VIRVM HIC P.} ſic ſuprà, *ain' tu apud amicam*? Reſciuit hic Artemonæ paraſiti indicio virum ſuum cum filio ſcortari & potare,&c. FACERE FLAGITIVM} facere rem turpem,& dedecoris plenam. ſic ſæpè alibi loquitur,vt in Caſ. *flagitium maximum feci miſer.* & in Bacchid. *Quam propter,tantum damni feci & flagitii.* Terent.in Eunuch. *ah,flagitium facimus.* NEQVE DIVINI NEQVE MI HVM.} id eſt,prorſus nihil mihi poſthac credideris, niſi me tibi verum dixiſſe compereris.ſuprà in Aphitr. *Nunquam edepol tu mihi diuini quicquã credideris poſt hunc diem, Ni ego*,&c. SCELESTA} ego ſceleſta,ego infelix & ſcelerata. SICCVM,} ſobrium.ſiccus opponitur madido. FRVGI,} homo frugi,opponitur homini nihili,& nequam. AMAMEN VXORIS S.} φιλογύναιος.vel φιλογυναῖκα. quanquam etiam hæc Græca nomina interdum aliud ſignificant. MADIDVM,} βεβρεγμένον, ebrium potum, vuidum.madido opponitur ſiccus.Idem in Aulul. *Ego te hodie reddam madidum ſi viuo,probé.* NIHILI} nullius pretij, cui opponitur homo frugi. OSOREM VXORIS SVAE.} μισογύναιον.profert hunc verſum Priſcianus lib.xj. SESE OSTENDIT,} ſeſe aperuit. DVCTET,} ductare amicam,ductare ſcortum viſitate dici ſolet à Latinis.ſuprà eadem comœd. *ſolus ſi ductem,referre gratiã nunquam potes.* ad quem locum plura. DECREPITVS SENEX.} Capuli decus,ſilicernum,τυμβογέρων. decrepitus ſenex & crudus ſenex inter ſe opponuntur.vt apud Græcos, [illegible] opponuntur. Nonius.decrepiti ſenes,inquit,in dubio vitæ ſtatu conſtituti,id eſt,qui ita ætate confecti ſunt,vt dubium ſit,viuántne,an mortui ſint. Deinde hunc locum profert. HOC ECASTOR EST QVOD ILLE IT AD C.} Hæc eſt profectò cauſa quamobrem ille ad cœnam eat quotidie. CORRVPTELAS,} corruptionis enim actionem ſignificat vox *corruptela.* LIBERIS LVSTRIS} locis,in quibus liberè ſcortari licet.fornicibus, ganeis, lupanaribus.Nonius, *luſtra,*inquit, *etiam lupanaria dicuntur.* deinde hunc verſum profert. RAPERE SVBLIMEM} eſt ſublatum rapere,vt pedibus terram non tangat,ſed portetur. Terent.Andr. *Sublimem hunc intrò rape,quantum potes.* MISERVM HABEBO.} torquebo,macerabo,cruciabo.ſic in Caſin. *quoi te modo, Si viuo,habebo in nuptijs miſerum meis?* EGO ISTVC SCIO ITA F. ILLI,} ego ſcio te illum miſerum habituram,quamdiu quidem cum illo nupta eris. EGO CENSEO,} ego puto. IN SENATV} in curia, *in Bacch.* [illegible] } in ſenatu,aut in negotio clientium, hoc eſt in foro. LABORE

D DELASSATVM,} legenda ſunt hæc coniunctim, *Ibi labore delaſſatum*, hac ſententia,ego puto virum meum delaſſatum labore ibi,id eſt defeſſum diurno labore,quem in ſenatu,& in foro cepit ac pertulit, noctem totam in lecto communi in vtramque aurem dormire.vel ſic,ego arbitror virum meum idcirco noctem totam domi ſtertere, quia diurno labore, quem in negotiis publicis,& amicorum aut clientium procurandis ſuſcepetit,delaſſatus ſit. ILLE OPERE FORIS FACIENDO,&c.} At ille alienis mulieribus ſubigendis atque exercendis defeſſus,noctu domum aduenit,ita vt non poſſit mihi operam dare. FVNDVM ALIENVM ARAT,&c.} Allegoria eſt.qua hoc ſignificat, fœminas alienas fodit, colit,ac ſubigit:ſuam incultam atque intactam relinquit.vide quæ ſuprà hac de re ſcripſimus, ibi, *nam vxorem vſuraríam Proinde eſt præbere,ac ſi agrum ſterilem fodiendum loces.* quibus adde Theognidis verſus, quos Simeo Boſius mihi penè oblito in memoriam redegit,quamquam Baptiſta Pius non prætermiſit,homo alioqui non admodum ſubtilis iudicij [illegible] id eſt, (vt quidem vertimus) Fœmina mi eſt odio circumuaga,virque proteruus,Cui dulce eſt alienum excoluiſſe ſolum. Quemadmodum hic Plautus comparat eos qui ſuas vxores relinquunt intactas,ſectantur & amplexantur alienas,cum iis qui ſuos agros negligunt, alienos arant:ita Soſtratus ille,tibicen,eos qui fratribus omiſſis alios amicos quærunt. Verba Græca adſcribam, Οἱ ἀδελφοὺς παρέντες καὶ ἄλλους φίλους ζητοῦντες [illegible] FAMILIAREM DESERIT.} agrum domeſticum, & ſuum negligit & relinquit incultum. familiarem oppoſuit alieno. PORRO} id eſt præterea,porrotenus. IAM FACIO IPSVM H. M. OPPR.} iam fecero, vt virum tuum in ipſo furto deprehendas.

E CVM CORONA,} hic erat ornatus potantium & potorum ſuprà in Amph. *captam ornatum quo potis decet,* POSSVM ECASTOR.} ſubintell.cognoſcere.malim legi *Poſſum.* HEM TIBI H. malim legi, *an tibi hominem.* AVCVPEMVS EX INSID.} excipiamus,vel captemus auribus ex occulto loco quid agant. demus operam, vt videamus, audiamus, ſciamus denique quid agant. tranſlatio eſt. Præterea *aucupemus,* dictum pro aucupemur,antiqué. Nonius, *aucupans* actiuum, poſitum pro paſſiuo,ſeu deponenti potius.deinde profert hunc verſum ex Trucul. *Lepidè ecaſtor aucupans atque è mea ſententia.* & ex Menæchm. *ne concedamus,ex inſidijs aucupa.* QVID MODI P. AMPLEXAS F?} ex his verbis intelligimus . Demænetum hic præter modum,& ſine intermiſſione Philenium amplexari. CORRVPTVM} improbum & nequam factum,deprauatum. OPPIDO} valde,admodum.lege Feſtum ſuprà in Amphitr. *Oppido interii.obſecro hercle, quantus & quàm validus eſt?* EGON' VT NON DOMO VXORI M. &c. } egóne fieri ſinam, vt non ſurripiam domo vxori meæ pallam,quam inter ſuas delicias habet,atque ad te deferam ? vel ſic,egóne committam, vt non ſurripiam domo vx. m. pall.plurimùm delectatur,atque ad te deferam ? *Palla,*inquit Nonius, *eſt honeſtæ mulieris veſtimentum.* Seruius ad illud virgil.xj. Æneid *pro longæ tegmine pallæ* notat, *Palla propriè eſt muliebris veſtis,deducta vſque ad veſtigia,vnde et longa.* NON MEREP. C. &c.} id eſt,ſi quis mihi mercedem promittat,vitam vxoris annuam, ea lege,ne pallam vxori meæ ſurripiã, & ad te deferam,nolim.vel ſic,non meream vitam vxoris annuam, vt non ſurripiam pallam vxori meæ, &c. vel ſic,ſi quis mihi promittat vxorem meam poſt annum exactum morituram , modo ne vxori meæ pallam ſurripiam, &c.

quamuis hæc merces ampla ſit & optata, tamen eam recuſem. vel ſic, & planius, ſi quis mihi ita dicat, Demænete, ſi pallam vxori tuæ non ſurripies, neque ad Philenium deferes, hanc tibi vnius rei mercedem promitto, quòd vxor tua non plus anno victura eſt: conditionem nõ accipiam. Sic iterum Plautus loquitur in Caſ. *Tribus non conduci poſſum libertatibus, Quin ego illis hodie comparem magnum malum.* Solet autem Plautus viros facere ab vxoribus ſuis alienos, & earum mortẽ optanteis, vt in Aſin. *Non edepol conduci poſſum vita vxoris annua.* Idem pluribus verbis in Trin. non longè à princip. Scenæ, cuius principium eſt, Larem coronà noſtrum. Sic Pomponius in Auſt. *Noli, quæſo, iraſcere. more fit, moreris ſuam quiſque vxorem, vt velit.* CENSEN' TV ILLVM, &c.} putáſne tu illum, &c. IRE ASSVETVM ESSE} ire aſſueuiſſe. IN GANEVM?} ganeum, inquit Feſtus, locum abditum, ac velut ſub terra dixerunt. Deinde profert locum illum Terentij ex Adelph. *Vbi ego illum quæram? credo abductum in ganeum Aliquò.* ad quem notat Donatus, *Veteres ganeum meretricum tabernam dixerunt, ἀπὸ τῆς γῆς, ὑπὸ τῆς γῆς, quòd ea ſint in terra, non vt cœnacula, ſuprà.* SVPPILABAT ME,} furtim compilabat me. QVOD ANCILLAS M. SVSP.} quod ſuſpicabar ancillas meas facere. IAMDVDVM FACT. EST Q. PR.} Iampridem non bibi. DA PVERE AB SVMMO} da puer vinum, ſeu potum, initium faciens ab ſummo loco ad imum, vt omnes ſuo quiſque ordine bibant. Hoc referendum eſt ad morem antiquorum Romanorum, qui ita diſcumbebant in lectis, vt alij eſſent ſummi, alij medij, alij imi. Idem in Stic. *Haud poſtulo equidem ſummo in lecto accumbere. Scis tu med eſſe imi ſubſellij virum.* ibi, paulò poſt, *Ergo oratores populi, ſummates viri Summi accumbent: ego infimatis infimus.* TV} Philenium. INTERIBI} interea. Cato, in originibus apud A. Gell. lib. 3. cap. 7. *Conſul interibi dum ea pugna fit, ſe in locos tutos, atque editos ſubducat.* Plautus in Captiuis, *Vos lauate interibi.* CAPVLI DECVS,} capuli ornamentum, id eſt, ſenex capularis: ſene Acheruntico τυμβογέρων. Capulus, ſeu capulum à capiendo dictum, inquit, Nonius. Nam ſarcophagum, id eſt, ſepulchrum veteres capulum dici voluerunt, quòd corpora capiat. deinde profert hunc locum, *Periũ miſera, vt oſculatur carnifex, &c.* Feſtus autem, *Capulum, inquit, & manubrium gladij vocatur, & id quo mortui efferuntur vtrumque à capiendo dictum ſanè à capulo ſit capularis.* Significat igitur huic ſeni magis conuenire capulum, id eſt, ſepulchrum, aut pheretrum, quàm luſtra ſeu ganea. ÆDEPOL ANIMAM SVAV. AL.} ò animã .i. halitũ, ſeu ſpiritũ, ſeu flatũ, ſuauiorẽ aliquã multo quàm va. m. EN FOETET ANIMA VX. T.} an vxoris tuæ flatus malè olet? an vxoris tuæ anima fœtida eſt? Titinius Fullonibus ex Nonio, *interea fœtida anima naſum oppugnat.* ibidẽ etiã hunc locũ profert. NAVTEAM BIB. M.} nautea, vt docet Nonius, *eſt aqua de corio, vel quod eſt verius, aqua de ſentina, dicta à nautis.* Plautus in Curcul. *Nam omnium vnguentûm odor, præ tuo nautea eſt.* deinde hunc quoque locum profert. Feſtus autem ait eſſe herbam granis nigris, qua coriarij vtuntur, à naue ductum nomen, quia nauſeam facit, permutatione ſint. Idem Plautus in Caſina eadẽ verſu. *Et ſupponetur hercle vinctus nautea.* MISER ECASTOR ES} id eſt, miſerum te habebo. vel miſer es, quia mihi pœnas meritas dabis ob iſta quæ loqueris & facis. AEDEPOL MAE TV ISTVC, &c.} en quamobrem miſer ſit, aut futurus ſit Demænetus. SINE VENIAS M.} ſine, minantis eſt. Idem in Aulul. *Sine, at hercle cum magno malo tuo.* Idem in Bacchid. *Egomet tabellas detuli vt vinceret? ſine.* FAXO VT SCIAS,} ſolet alias dicere ſine particula, vt faxo ſcias: & faxo ſcies. DOTATAE VXORI} non temerè dixit, *dotatæ.* nam dotatæ vxores volunt, & poſtulant viris imperare, nedum ſibi viros conuiciari æquo animo ferre queant. De dotatis vxoribus alibi dicetur. CONVICIVM DICERE} conuiciari, maledicere. *Conuicium,* inquit Feſtus, *à vicis, in quibus primo habitatum eſt, videtur dictum, vel immutata litera, quaſi conuocium.* Vlpianus lib. 47. Digeſt. titulo x. cap. legis 15. *Conuicium autem, inquit, iniuriam eſſe Labeo ait. conuicium autem dicitur vel à concitatione, vel à conuentu, hoc eſt, à collatione vocum. Cum enim in vnum complures voces conferuntur, conuicium appellatur, quaſi conuocium.* Idem eodem libro capite tertio ſic loquitur, vt hic Plautus, his verbis, *Cum enim iniuria ex affectu facientis conſiſtat: conſequens erit dicere, hos (furioſum & impuberem) ſiue pulſent, ſiue conuicium dicant, iniuriam feciſſe non videri.* ECQVID MATREM AMAS?} numquid matrem amas? AMAT HOMO TE HIC, VT PR.} hic homo, id eſt, Demænetus, te amat, vt palàm dicit. εἰρωνεία eſt. NAE ILLE FOENERATO FVNDITAT,} id eſt, næ ille magno cum fœnore verba illa profundit. Proinde ac ſi dicat, mercedem & fœnus ſoluet eorum, quæ in me nec rectè dicit. vel ſic, verba illa, quæ ille loquitur & profundit, magno ei conſtabunt. tranſlatio eſt ab iis qui fœnori pecuniam accipiunt. Nam vt hi initio cùm pecuniam acceperunt, gaudẽt ſibi nummorum copiam ſuppetere, & profundendi facultatem datam eſſe: poſteaquam autem nummos fœnori acceptos conſumpſerant, & iam fœnus ſoluendum eſt, moleſtia afficiuntur. Sic Demænetus nunc non ſine voluptate vxori conuiciatur, quam non audire putat, beatúſque ſibi videtur, quòd Philenium oſculetur: ſed cùm ab vxore opprimetur, & in tali flagitio deprehendetur, magnam præteritæ voluptatis mercedem ſoluere cogetur. Tale eſt illud apud Propert. libro 1. eleg. 7. *Sæpe venit magno fœnore tardus amor.* Nonius in verbo *fundere,* profert hunc locum: ſed videtur legiſſe, *fundit,* nõ *funditat.* niſi fortè legit *fundit hæc.* OSCVLANDO VLCISCAR POT. S.} quia animam meam fœtere, & ſe nauteam bibere malle, quàm me oſculari, dixit, ego de illo has potiſſimum pœnas ſumam, vt eum aſſiduè oſculer. VT PORRO NOS IACIAMVS.} id eſt, vt deinde & porrotenus nos iaciamus. TE PHILENIVM MIHI ATQ. VX. M.} hoc verũque optat Demænetus talos iaciens, nempe Philenium ſibi, mortem vxori. Solebant autem amatores talos iacientes, puellas quas amabant, inuocare. vt in Capt. in princip. *Nam in conuiuio ſibi Amator talos cum iacit, ſcortum inuocat.* HOC VENEREVM EST.} diximus ſuprà, Venerium iactum, felicem fuiſſe: canem verò, infelicem. Erat autem tum iactus Venerius, cùm quatuor tali iacti, diſſimiliter ceciderant, diſſimilique ſitu conſtiterant: canis verò, cùm omnes eadem facie, eodémque ſitu conſtiterant. Erant reliqui duo Baſilicus, ſeu Regius, id eſt, Hercules idem fortaſſe qui ſenio, & vulturius, inter duos illos medij. ſed horum mediorum, vulturius deterior: cane, omnium quatuor deterrimo, atque infeliciſſimo, melior ac felicior. Itaque infrà in Curcul. miles qui iacit quatuor volturios, vincitur: Curculio, qui iacit Herculem Baſilicum, vincit. OBIACIVM} Venerium. CANTHARO} è cantharo. Cantharus poculi genus. Virg. Sileno, *Et grauis attrita pendebat cantharus anſa.* MVLSVM} vinum melle conditum, οἰνόμελι. DVRARE} καρτερεῖν ſuprà in Amph. *Durare nequeo in ædibus.* SE NON DIDICISTI, FVLL. NON EST M.} iocus in verbo *durare.* Non eſt, inquit, mirandum ſi non potes durare, ſiquidem non didiciſti artem fullonicam. quam qui didicerunt, propter conſuetudinem facilè ferre poſſunt odorem illum grauiſſimum, & teterrimũ, qui ex aqua fullonis exiſtit. vel dic hoc modo, non eſt mirum te non poſſe durare, ſiquidem non didiciſti artem fullonicam: quam qui tenent, veſteis veteres ita interpolant, lauant & poliunt, vt priſtinam faciem immutent, & propemodum nouas faciant. Vlpianus digeſtis tit. De furtis lib. 47. *Fullo,* inquit, *qui curanda poliendáque veſtimenta accepit, ſi vtitur agit.* videlicet in furem. Nonius in verbo *interpolare,* poſteaquam docuit, interpolare, eſſe nouam formam è vetere fingere, addit, *tractum ab arte fullonia, qui poliendo diligenter vetera quæq; quaſi in nouam ſpeciem mutant.* ex quibus verbis intelligere licet, fullones lauando, poliendo, interpolando, facere vt veſtes alioqui veteres, diu durent. hinc iocus Plautinus. proinde ac ſi ita dicat, non eſt mirum te non poſſe durare, quia fullonicam artem ignorans, te non interpolas, quod ſi faceres, diu durare poſſes. IN OCVLOS MV. NVNC ESTOPT.} nunc eſt opportuniſſimum, impetum abs te fieri in Demænetum, neque id à tergo, ſed à fronte. quod longè illo horribilius, & tumultuoſius eſt. EGO POL VIVAM, &c.} hoc Artemona dicit propter illa tria quæ ſuprà à Demæneto dicta ſunt, quorum primum eſt illud, *Non edepol conduci poſſum vita vxoris annua.* ſecundum, *periiſſe cupio.* tertium, *Te Philenium mihi, atque vxori mortem.* ISTHAEC.} Philenium ſibi, & mihi vxori tuæ mortem. ECQVIS CVRRIT POLLINCT. ARC.?} ſignificat Demænetum, viſa vxore, & eius minis auditis, metu eſſe exanimatum, & penè mortuum, ita vt arceſſendus ſit pollinctor, qui eum ſepeliendum curet. Tale eſt illud Terentij in Phorm. *Exequias Chremeti, quibus eſt commodum ire iam tempus eſt.* Pollinctores, inquit Nonius, ſunt qui mortuos curant.

Deinde

A Deinde hunc locum profert. Varro Coſmotoryne, *Propter cunam capulum poſitum nutrix tradit pollinctori.* Arnobius lib. 3. aduerſ. gentes. *Vnus ſum e nobis qui redire in corpora comitundum animas precipitibus effluxerit prodire ab a generibus conditos? & poſt diem funeris tertium pollinctorum vetamenibus expedire?* Iterum Plautus in Prologo Pœnuli, *Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.* Auctor vocabularij Latino-græci, quod mihi vtendum dedit Cl. Puteanus *pollinctorem* interpretatur νεκροθάπτης, νεκροκόμος. Vlpianus lib. Digeſt. 14. tit. de inſtit. act. *Idem (Labeo) ait, ſi libitinarius, quem Græci νεκροθάπτην vocant, ſeruum pollinctorem habuerit, iſque mortuum ſpoliauerit: dandum in eum quaſi inſtitoriam actionem, quamuis & furti, & iniuriarum actio competeret.* Dicti autem ſunt pollinctores à verbo pollincere: quod eſt mortuum, ſeu cadauer curare. Aliud que eſt pollucere, aliud pollincere. Nam pollucere quidem, eſt Herculi ſacrificium facere: ex quo pollucibilis cœna, pro opipara: & pollucibiliter pro opipare. Pollincere vero, id quod diximus. ARCESSERE.} de tuis. Græcorum more, *curtius arceſſere.* pro currit ad arceſſendum, ſeu currit, vt arceſſat. Iam *arceſſere* ſcribendum, non, vt vulgò, *acerſere.* SVBDVCERE HINC ME} hinc me furtim auferre. PVLCHRE} Terent. Phorm. *immò verò pulchrè diſcedo, & probè, & præter ſpem.* GLISCIT} creſcit. Lucret. lib. 3 *Clamor, ſingultus, ſurgit, gliſcunt.* VT DECVMBAMVS, a.} al. vt diſcubamus, ſuadebo. HI DVM LIT.} interea dum Demænetus & Artem. Philenium, inter ſe litigant. DOMVM H. C CR. ADD. AD LEN.} domum, huc ad lenam, idem valent. ſed tamen ſingula aliquid ponderis habent. ADDVCAM} diabolum. EI} lenæ. IN PARTEM} ἐν μέρει, legendum autem *in partim,* non vt vulgò *in parte.* HAC} Philenio. AMANTI} Diabolo.

B ALTERNAS C. I. N.} *alternas noctem,* id eſt, communiter cum illo Philenio fruatur, ita vt cùm Argyrippus noctem vnâ Philenio fructus fuerit, Diabolus noctem proximam fruatur. Virgil. lib 6 Æneid. *Si fratrem pollux alterna morte redemit.* REGEM} potentiorē amicū, qui me alit. Horat. epiſt. 7. li. 1. *Sæpe verecundū laudaſti, rexque paterq; Audiſti coram, nec verbo parcius abſens.* PRODIDI} amiſi. EX AM. TANT. EST H. INC.} declamatio, ita, loquitur, amore Philenij homo incentus eſt. QVID T. H. RECEPTIO EST, &c.} id eſt, quamobrem virum meum hue ad te recipis? *receptio* verbale more ſuo cum accuſandi caſu iunxit. Sic ſuprà, *Quid tibi hanc curatio eſt rem?* POL ME Q. H. ODIO ENICAVIT} Pol mihi quidem ita moleſtus fuit, vt me propemodum enecarit. *odio,* id eſt, ſuis moleſtis & odioſis dictis ac factis. vel ſic, Pol mihi quidem fuit odioſiſſimus, ac moleſtiſſimus. NVLLVS EVM} perij funditus. AT ETIAM, CVBAT CVCVLL.} At adhuc in lecto cubat, neque ſurgere properat cucullus. Cucullus auis eſt, quæ in nido alieno parit, auctor Ariſtotel. lib 6. de Nat. anim. cap. 7. hoc nomine autem hic cucullus appellatur Demænetus, quod ſpreta vxore, alias mulieres cōſectetur. alia ratione vinitor aut cultor agri, cucullus à viatore appellatur apud Horat. Sat. 7. lib. 1 ad quem locum, ſi tibi commodum eſt, lege quæ notauimus. VAE MIHI.} ò me infelicem. VERA ARIOLARE.} vera diuinas, qui te infelicē prædicas. Nam ego te, dum viues, miſerum reddam, miſeriſque modis tractabo. QVOM DICTA IN ME INGER.} cùm mihi maledicebas. Terent. Andr. *Ingeram mala multa.* MVRRHAM OLET} Lucret. lib 2. *Et contemptus odor myrrhæ mellisque ſapores.* Propert. lib. 3. *Et acerno nardo myrrheus vngat onyx.* Nonnulli libri habent, *Smyrnam olet,* nō placet. PRO-

C MISIT.} promiſit, id eſt, nominatus eſt, ſeu palàm dixit. pronomen *tibi* cohæret cum particip. ſurrepturum. NON TACES?} vetat ea loqui quæ loquatur Argyrippum filium pater. Sic Chremes in Phormione, *Non taces?* Act 5 ſcena vltima, & ea quæ vltimam antecedit. EGO DISSVAO. M.} ego autem, mater diſſuadebam patri, ne tibi pallam ſurriperet. ISTOSCINE PATREM AEQVVM, &c.} plena locutio. Nam licebat ita loqui. & ſolent ſæpius ita loqui boni ſcriptores, Iſtoſcine patrem mores liberis largirier? vt ſubintell. *æquum eſt? oportet?* aut aliquid tale. LARGIRIER?} largè ſuppeditare? Hic pater eo grauius peccat, quòd non ſolùm ipſe ſuo facto culpam contrahit & flagitium facit, ſed etiam exemplum nequitiæ filio præbet: quem debebat laudabilibus ac præclaris artibus erudire, & bonis moribus ac virtutibus ornare. CANO CAPITE TE} te ſenem. Tibull. lib. 1. Eleg. 1. *nec amare decebit, dicere nec cano delicias capite* al. *capiti.* CVCVLVM} nido ſuo relicto, alienos ſectantem, & in alienis cubantem. (CORNA COQVITER)} hoc totum legendum eſt *cornicum* [illegible]. DVM CENAM MODO?} vſque eo modò dum cœnem? vel tantiſper modò dum cœnem? CENABIS, VT TR. D. E. M. M.} cenabis magnum malum. verbum cenandi iunxit cum accuſ. ſic Horat. Sat. 2. lib. 2. *Nos, inquam, cenamus auem.* & epiſt. 2 lib. 2. *Emptum cenat olus.* Hoc igitur ſignificat, non cenabis: aut, ſi cenabis, nihil cenabis, quod tibi ſuaue, aut iucundum futurum ſit. Nam tibi pro cibo & vino ingerentur à me malæ multa, vt meritus es. IVDICATVM} damnatum. ſic lib. 2. de Orat. *videtur eſſe miſerrimus ille, qui iudicatum duci videns, percunctatur ita. Quanti addictus?* &c. contra lib 2. Accuſ. iudicari, vt docet Aſconius, poſitum pro abſolui ibi, *antea vel iudicari primò poterat, vel amplius pronuntiari.* Sed puto falli Aſconium, nam *iudicare,* ibi ſignificat damnari, aut abſolui. hoc loco igitur *iudicatum* valet damnatum, manifeſtò

D deprehenſum & conuictum. NE MATRI CONSVLERES MALE,} id eſt, ne matri iniuriam faceres. DE PALLA MEMENTO, AMARO.} Nunc deludit, & deridet ſenem meretrix Philenium. MALAM CRVCEM} repete *tibi dico,* tibi dabo. vel malam crucem dictum intellige pro, *in malam crucem:* vt ſubintelligatur, id eſt, Ego illud malo.

G R E X.

HIC ſenex ſi quid clàm vxorem ſuo animo fecit volup,
Neque nouum, neque mirum fecit, nec ſecus quàm alii ſolent.
Nec quiſquam eſt tam ingenio duro, nec tam firmo pectore,
Quin vbi quicquam occaſionis ſit, ſibi faciat bene.
Nunc ſi voltis deprecari huic ſeni ne vapulet,
Remur impetrari poſſe, ſi plauſum clarum datis.

E

CLAM VXOREM} clàm vxore. SVO ANIMO FECIT VOLVP.} fecit quod ſuo animo iucundum eſſet. Nonius hunc locum profert, & *volup* interpretatur *voluptatem,* vt hoc totum, *ſi quid clàm vxorem ſuo animo f. v.* videtur de eius ſententia ſic explicandum, ſi quid clàm vxore ſua fecit quod animo ſuo voluptati eſſet: & vt hæc verba, *ſi quid volup,* idem valeant, quod ſi quid voluptatis. TAM INGENIO DVRO} ingenio tam triſti, ſeuero & à voluptatibus alieno. Cicero in Bruto, *vt vita, ſic oratione durus, incultus, horridus.* Idem pro domo ſua, *eámque animi duritiam, ſicut corporis, quòd quam vritur non ſentit ſtuporem potius, quàm virtutem putarem.* Horat. epiſt. 7. lib. 1. *durus,* ait, *Vultis nimis attentúſque videris Eſſe mihi.* SIBI FACIAT BENE.} ſuo animo obſequatur: viuat hilariter & iucundè, ſuæ libidini indulgeat notauimus hoc loquendi genus in cōmentariis Horatianis. HVIC SENI,} pro hoc ſene. NE VAPVLET,} ne verberetur ab vxore.

A V L V L A R I A.

DRAMATIS PERSONAE.

A

LAR	Prologus.
EVCLIO	Senex.
STAPHYLA	Anus.
EVNOMIA	Mulier.
MEGADORVS	Senex.
STROBILVS	Geminus ſeruus.
ANTHRAX	Coquus.
CONGRIO	Coquus.
PYTHODICVS	Seruos.
LYCONIDES	Adoleſcens.
PHAEDRA	Puella.

ARGVMENTVM.

SENEX auarus vix ſibi credens Euclio,
Domi ſuæ defoſſam multis cum opibus,
Aulam inuenit, rurſúmque penitus conditam
Exſanguis, amens, ſeruat. eius filiam
Lyconides vitiarat: interea ſenex
Megadorus à ſorore ſuaſus ducere
Vxorem, auari gnatam depoſcit ſibi.
Durus ſenex vix promitrit, atque aulæ timens,
Domo ſublatam variis abſtrudit locis.
Inſidias ſeruos facit huius Lyconidis,
Qui virginem vitiarat, atque ipſe obſecrat
Auunculum Megadorum ſibimet cedere
Vxorem amanti. per dolum mox Euclio
Quum perdidiſſet aulam, inſperatò inuenit,
Lætúſque natam collocat Lyconidi. D

C

VIX SIBI CREDENS} ſibi diffidens. DEFOSSAM} in terra, ſeu in foſſa conditam, deorſum & in loco foſſo poſitam: in terra abditam, defoſſam autem à patre ſuo. MVLTIS CVM OPIBVS} multo cum auro: ſeu multi auri plenam. AVLAM} ollam, antiquè dictum. Nonius, aula, inquit, vel ola, *quam nos ollam dicimus, capaciſſimum vas*. deinde hunc profert verſum ex Amphitruone, qui hodie non reperitur, *Iure infringatur aula cineris in caput*. PENITVS CONDITAM,} intro, & ſub terra valde altè abditam. EXSANGVIS} ob metum amittendi, & curam ſeruandi. SVASVS DVCERE,} ſuaſus participium paſſ. à verbo *ſuadeor*. AVARI GNATAM} Euclionis filiā. DEPOSCIT} valde poſcit, vxorem ſubintell. poſcere vxorem autem propriè & vſitatè dicunt Latini, procorum enim eſt poſcere. proci autem à procando, id eſt, poſcendo dicti. DVRVS} inhumanus, ferreus, ab omni liberali voluptate abhorrens. ABSTRVDIT} abſcondit. SERVOS} Strobilus Lyconidis, qui Euclionis filiam vitiarat, ſeruus. IPSE} Lyconides. PER DOLVM} ſerui Strobili. COLLOCAT} in matrimonium.

ARGVMENTVM ALIVD.

AVLAM repertam auri plenam domi Euclio,
Vi ſumma ſeruat, miſeris affectus modis.

Lyconides iſtius vitiat filiam.
A Volt hanc Megadorus indotatam ducere.
Lubénſque vt faciat, dat coquos cum obſonio.
C Auro formidat Euclio, abſtrudit foris.
Réque omni inſpecta, compreſſoris ſeruolus
Id ſurpit, illic Euclioni rem refert.
Ab eo donatur auro, vxore & filio.

VI SVMMA] ſummo ſtudio. LVBENSQVE VT F.] vt Euclio lubenter filiam ſuam vxorem deſpondeat Megadoro. AVRO FORMIDAT] auro timet. COMPRESSORIS] Lyconidæ, qui Euclionis filiam compreſſerat. ID SVRPIT.] aurum ſurripit. ILLIC] ille, filiæ Euclionis compreſſor, Lyconides. AB EO] Euclione. DONATVR] Lyconides. ET FILIO] cuius ipſe Lyconides pater erat: & quem Euclionis filia ab ipſo compreſſa pepererat.

B LAR familiaris, PROLOGVS.

NE quis miretur qui ſim, paucis eloquar,
Ego Lar ſum familiaris, ex hac familia,
Vnde exeuntem me aſpexiſtis. hanc domum
Iam multos annos eſt cùm poſſideo, & colo
Patríque auóque iam huius, qui nunc hic habet:
Sed mihi auus huius obſecrans concredidit
Auri theſaurum clàm omneis, in medio foco
Defodit, venerans me, vt id ſeruarem ſibi.
Is quoniam moritur (ita auido ingenio fuit)
Nunquam indicare id filio voluit ſuo:
Inopémque optauit potius eum relinquere,
Quàm eum theſaurum commonſtraret filio.
Agri reliquit eij non magnum modum,
Quo cum labore magno, & miſerè viueret.
Vbi is obiit mortem, qui mihi id aurum credidit,
Cœpi obſeruare, ecquid maiorem filius
Mihi honorem haberet, quàm eius habuiſſet pater.
Atque ille verò minus, minúſque impendio
Curare, minúſque me impertire honoribus.
Item à me contrà factum eſt: nam item obiit diem.
D Is ex ſe hunc reliquit, qui hîc nunc habitat, filium
Pariter moratum, vt pater auúſque huius fuit.
Huic filia vna eſt: ea mihi cotidie
Aut ture, aut vino, aut aliqui ſemper ſupplicat,
Dat mihi coronas, eius honoris gratia
Feci theſaurum vt hic reperiret Euclio,
Quò eam facilius nuptum, ſi vellet, daret,
Nam compreſſit eam de ſummo adoleſcens loco,
Is ſcit adoleſcens quæ ſit quam compreſſerit.
Illa illum neſcit, neque compreſſam autem pater.
Eam ego hodie faciam vt hic ſenex de proximo
E Sibi vxorem poſcat. id ea faciam gratia,
Quò ille eam facilius ducat qui compreſſerat.
Et hic, qui poſcet eam ſibi vxorem ſenex,
Is adoleſcentis illius eſt auunculus:
Qui illam ſtuprauit noctu Cereris vigiliis.
Sed hic ſenex iam clamat intus vt ſolet,
Anum foras extrudit, ne ſit conſcia.
Credo, aurum inſpicere volt, ne ſurreptum ſiet.

NE QVIS MIRETVR, &c.] Donatus ad illud Terentij in Andr. ſcena 5. actus 4. *miror vnde ſit*, notat: Veteres miros cùm vnde pro neſcio ponebant. Nã admiratio ab ignorantia proficiſcitur. Plautus, *Ne quis miretur qui ſim*, &c.

QVI SIM,] quis ſim. EGO LAR SVM FAM.] Apuleius de deo Socr. *Lar, inquit, dicitur familiaris qui ex Lemuribus poſterorum ſuorum curam ſortitus, pacato, & quieto numine domum poſſidet.* Arnob. lib. 3. aduerſus gentes, *Poſſumus, ſi videtur, ſummatim aliquid & de Laribus dicere: quos arbitratur vulgus vicorum atque itinerum deos eſſe, ex eo quòd Græci vicos cognominant λαύρας. In diverſis Nigidius ſcriptis modò tectorum, domuúmque cuſtodes, modò Curetas illos, qui occultaſſe perhibentur Iouis aliquando vagitum, indigetes Samothracios, quos quinque indicant Græci Idæos dactylos nuncupari. Varro ſimiliter hæſitans, nunc eſſe illos manes & ideo Maniam matrem cognominatam eſſe Larum: nunc aërios rurſus deos, & heroas pronuntiat appellari.* nunc antiquorum ſententias ſequens Laruas eſſe dicit Lares, quaſi quoſdam Genios defunctorum animis mortuorum. Idem lib. 1 Lares grundules eſſe appellatos indicat. Lege, ſi tibi commodum eſt, quæ de Laribus diximus in commen. Horat. ibi, *immolet æquis Hic porcum Laribus.* Sat. 3. lib. 2. & præterea alibi. Nonnulli, in his Ouidius, Lares à quadam Nympha nomine Lara, traduntur eſſe appellatos, atque adeò natos, à Mercurio compreſſa. Auctor vocabularij Latino-græci, *Lares,* inquit, *θεοὶ κατοικίδιοι.* In hac comœd. autem deus adhibetur, quia quæ hic à Lare dicuntur, omnia à deo ſciri poterant. Quod cùm accidit, auctore Ariſtotele, licet deum maximè in tragœdia, adhibere, ſed interdum etiam in comœdia. Horat. in epiſt. ad Piſones, *Nec Deus interſit, niſi nodus vindice dignus Inciderit.* HANC DOMVM IAM MVLTOS ANNOS EST CVM POSS.] mirum & ferè inuſitatum loquendi genus. Nam videbatur Plautus ita potius dicere debuiſſe *hanc domum iam multi anni ſunt, cùm poſſideo & colo,* vel ſic, *hanc domum iam diu factum eſt, quòm poſſideo & colo:* In quarum lectionum vtraque ſi iam diſyllabum facias, conſtabit ſua carminis ratio. Licebat & hoc modo, *hanc domum iam multos annos ego poſſideo, & colo.* in qua etiam ſcriptura iam diſſyllabos erit pronuntiandum: cenſeo tamen nihil mutandum contra omnium librorum auctoritatem, & receptam ſcripturam ſic defendi poſſe, vt dicamus Plautum duas loquendi formas diuerſas confudiſſe & permiſcuiſſe, vt, cùm dixit in Amphitr. *fecit vt me vigilarem.* Nã in ea locutione, duæ quodammodo inſunt per confuſionem, & mixturam quandam, nempe hæ, *fecit me vigilare:* & *fecit vt ego vigilarem* tale eſt illud apud Cic. epiſt. ad Q. Fr. lib 2. *hæc me vt confidam faciunt.* Nam hic quoque hæ duæ locutiones poteſtate quadam inſunt, *hæc me faciunt confidere:* & *hæc faciunt, vt ego confidam.* Idem de ſimilibus ſentiendũ. Sic igitur & hoc loco videtur duas loquendi formulas confudiſſe Plautus, vnam *iam multi anni ſunt cùm ego hanc domum poſſideo & colo,* &c. alteram, *Iam multos annos ego hanc domũ poſſideo & colo.* Hæc igitur mea eſt de hoc loco ſententia. Sed Simeo Boſius putat legendũ eſſe, *Iam multos annos eſt, quom,* &c. vel *multos annos* ſcriptum eſſe pro *multum annum:* *multum annum eſt,* autẽ dictũ eſſe a Plauto, pro *multi anni ſunt.* de qua coniectura iudicẽt eruditi. Ego & interea hoc aſſeuerabo, *multos annos* pro *multum annum,* ſcribi nullo modo poſſe: *multum annum eſt,* pro *multi anni ſunt* Latinè fortaſſe à poeta dici poſſe. Poſtremò admonẽdus eſt lector, Noniũ hunc locũ proferre in voce colo, videríq; legiſſe, *vt poſſideo & colo,* nõ vt habẽt omnes libri, & manuſc. quot vidi, & impreſſi, *cũ poſſ. & colo.* PATRIQVE, AVOQVE IAM HVIVS, &c.] Hæc eſt antiqua ſcriptura, quã & Camerarius ſecutus eſt, & nos in noſtris veteribus libris repertã integrã retinendã putauimus: quæ ſi recta eſt, vt fortaſſis eſt, poſt verbũ *colo* nulla debet interpunctionis, aut diſtinctionis nota locari: vt hæc ſit verborũ ſententia, Multi iam anni ſunt cùm hanc domũ, huius (Euclionis) qui hic habitat, patri & auo poſſideo, & colo. id eſt, cùm hanc domum poſſideo, & colo pro patre & auo Euclionis, qui hic habitat: vel in vſum patris & aui Euclionis, qui hic habitat. Omnino videtur mihi hæc ſcriptura aliter explicari non poſſe. Quare vtrum ſit recta néc ne, quærẽdum eſt. non enim ſemper fortaſſe librorum veterum auctoritas ſequenda eſt, neque ſemper libri veteres incorrupti aut integri ſunt: ſed interdum deprauati & contaminati. Primum igitur libri omnes vulgati Veneti, Florentini, Pariſienſes, Lugdunenſes, habent partim, *Patríque avóque amicus huius,* &c. partim. *Patri, auóque inimicus huius,* &c. quarum alteram, illam dico, *patrique auóque am. h.* verſus reſpuit: alteram recipit. ſententia vero ferre non poteſt: nam ea vt quæ ſequuntur intelligere licet, Larem non fuiſſe amicum Euclionis neque auo, neque patri. nemo enim amicus eſt eis, à quibus ſe læſum eſſe queritur, aut à quibus ſibi honorem habitum eſſe negat. quod vtrũque fit à Lare, ibi. *Cœpi obſeruare, ecquid maiorem filius Mihi honorem haberet, quàm eius habuiſſet pater,* &c. Itaque vulgata lectio ferri nullo modo poteſt. Quid ſi & antiqua ſcriptura ſuſpecta eſt, & vulgata non ferenda, quò nos vertemus? Omnino ad antiquam redeundũ eſt, vt minus contaminatam, & ex ea, vera lectio, ſi fieri poteſt, elicienda. Ea igitur ſic habet, vt & diximus, & edidimus: neque multò ſecus legitur apud Nonium, qui hunc verſum profert in verbo *habit.* ſic autem legitur, *Patri, auóue huius, qui nunc hic habet.* quæ ſcriptura eo diſcrepat ab ea, quam ſecuti ſumus, quod habet *auóue,* pro *auóque:* & quod non habet particulam *iam*: quæ eſt in antiquis codicibus, à vulgata autẽ ſimiliter, atq; noſtra editio, eo diſſentit, quod non habet vocẽ *amicus.* Suſpicor igitur, & ex Nonio & ex antiqua ſcriptura, &, quod caput eſt ex ſententia, vocẽ aliquã deeſſe, per quam ſignificet Lar, ſe alieno animo eſſe, & fuiſſe ab auo, & patre Euclionis, quòd ſibi honorem non habuerint. quam vocem ? dicet aliquis, non poſſum diuinare. ſed ſi quis me vrgeat, & à me odioſè flagitet. vt, quo modo legendum putem, & promam: ſic eo defungar. Puto legendum, vel hoc modo, *Patri auóque inimicus huius, qui nunc hic habet.* vel hoc, *Patri auóque infenſus huius,* &c. vel hoc, *Patri, auóque offenſus huius,* &c. HABET.] id eſt, habitat. ſic Nonius in verbo *habere:* vbi etiam hunc verſum profert, vt diximus. CONCREDIDIT] meæ fidei commiſit, mihi credidit. CLAM OMNES] clàm omnibus. IN MEDIO FOCO DEF.] in foco, qui medius erat totius domus locus, & Laris ipſius ſedes, vt & Veſtæ, quàm *ἑστίαν* appellant Græci: quo in loco, accendebatur, & ſeruabatur ignis: vel dic *in medio foco,* in media parte foci. *defodit* autem, id eſt, penitus abdidit. VENERANS ME] orans me. Horat. Sat. lib. 2. *Et venerata Ceres, vt culmo ſurgeret alto.* vbi *venerata* interpretamur orata & rectè. Sic Plaut. in Rud. *Venus veneror te, vt omnes miſeri lenones ſient.* Idem Trinum. *Larem corona noſtrum decorari volo. vxor venerare, vt nobis hæc habitatio, bona, fauſta, felix, fortunatáque eueniat.* Plura exempla collegimus ad illum locum Horatij, ſi quis plura deſiderabit. VT EVM SERVAR.] vt auri theſaurum ſeruarem ſibi. ſic autem legendum, non vt habent omnes ferè libri, vt id ſer. ſibi, nam hanc lectionem carminis ratio ferre non poteſt. Theſaurum auri autem, id eſt, interpretor aurum in terra conditum & defoſſum. IS QVONIAM MORI.] id eſt, poſtquam is moritur, &c. ſic Donatus in prolog. Adelph. ſtatim à princip. ibi. Poſtquam poeta ſenſit ſcript. *poſtquam,* inquit, pro *quoniam. contra reciprocum quoniam, pro poſtquam.* Quòd niſi obſtaret Donati auctoritas, legendum putarem. *Is quom iam moritur,* &c. deinde profert hunc verſum, *Is quoniam moritur,* &c. (ITA AVIDO INGENIO FVIT,)] hæc ſunt legenda per interpoſitionem. *auido* autem, id eſt, auaro. OPTAVIT POTIVS] maluit. *ηὔξατο.* COMMONSTRARET] ſic legendum, & ita habent ferè omnes noſtri libri veteres. Nam vulgati habent *commonſtraret,* quod minus probo: quamuis non negem vnum atque alterum librum manuſcrip. ſic habere: & aliquo pacto poſſit ea lectio defendi, & ſic explicari, *quàm commonſtraret:* id eſt, quàm vt commonſtraret. Omnino commõſtrare mihi magis placet. CREDIDIT,] commiſit, vel ſeruandum commendauit, vt interpretatur Nonius, hoc loco prolato. profert eundem in verbo *abſeruare,* ibíque errat. NON MAGNVM MODVM] non magnum agri ſpatium. Sic Horat. Sat. 6 lib. 2. *Hoc erat in votis modus agri non ita magnus,* &c. Lucret. lib. 2. in extr. *Cùm modus eſſet agri multo minor antè viritim,* &c. Extat titulus in Pandect. lib. 11. *Si menſor falſum modum dixerit.* Vbi modus, menſuram ſignificat. CVM LABORE MAGNO, ET MIS.] *ἐπιπόνως, καὶ ταλαιπώρως,* laborioſè & ærumnoſè. ECQVID] nũquid. MAIOREM FILIVS MIHI HONOREM HAB.] profert hunc locum Nonius in voce *honos,* & interpretatur hic honorem ſacrificium. MINVS, MINVSQVE IMPE. DIO] minus, minúſque multo. ſic Nonius, quamquam in libris vulgatis mendoſè impreſſum eſt, *impendio pro magis,* nam legendum *impendio pro multo.* Deinde profert hunc locum. CVRABAT,] curabat. IMPERTIRI] impertiebat. ITEM A ME CONTRA F.] ſimiliter contrà à me factum eſt, id eſt, ſimiliter ei à me relata gratia eſt. NAM ITEM] nã ſimiliter. PARITER MORATVM, VT P.] ſimilibus moribus atque pater auúſque

auiſque eius fuit, prædi[c]tum: hoc eſt, auidum atque auarum. AVT TVRE, AVT VINO, &c.] Neque Genio, neque Laribus quicquam animatum immolabatur: Genio, quia deo rerum gignẽdarum, nefas eſſe putabant veteres quidquam, cui vitam ademiſſent, immolare, & quo die lucem intueri & animam ducere cœpiſſent, eo die (eo autem die Genio ſacrificabant) aliquod animal anima priuare Laribus: vel quia eoſdem deos eſſe Lares & Genios exiſtimabant: vel quia ſi diſſimiles erant Lares, vitæ patrisfamiliâs, & matrisfamiliâs, & familiarum cuſtodes habebantur: diis autem vitæ cuſtodibus ſacrificanteis, manus ſuas ſanguine cruentare, & animali vitam adimere, nefas arbitrabantur. Laribus autem ſupplicare ſolebant Kalendis, Idibus, Nonis, cùm Feſtus dies erat. Cato De re ruſtica, cap. 143 *villica focum purum, circumuerſum quotidie priuſquam cubitum eat, habeat. Kalendis, Idibus, Nonis, feſtus dies cùm erit, coronam in focum indat: per eóſque dies Lari familiari pro copia ſupplicet.* Perſius Sat. 2. *Funde merum Genio.* AVT ALIQVI] id eſt, aut aliquo, ſeu aliqua re. DAT MIHI CORONAS] vel meo capiti coronas imponit: vel, vt vult Cato, coronas in focum indit. NVPTVM SI VELL. D.] nuptum daret, id eſt, in matrimonio collocaret. Terent. Andr. *Daturne illa hodie Pamphilo nuptum?* Idẽ Hecyra, *Perg. vnde ſenſes, niſi ex illo cui data'ſt nuptum? obſecro.* DE SVMMO ADOL.] adoleſcens ſummo loco natus. IS SCIT. ADOL. Q. SIT, Q. COMP.] ordo eſt, Is adoleſcens ſcit quæ ſit ea puella quam compreſſerit. ILLA ILLVM NESCIT] Illa puella illum ignorat, id eſt, illum non nouit. NEQ. COMPR. AVTEM. P.] neque autem ſcit pater eam eſſe compreſſam. SENEX] Megadorus. SENEX DE PROXIMO] ſenex proximus vicinus: ſenex de proxima vicinia. DVCAT] vxorem. QVI COMPRESSERAT] qui eam vitiarat, nempe Lyconides. SENEX] Megadorus. IS] ſenex, Megadorus. QVI] illius adoleſcentis, qui eam ſtupr. &c. CERERIS VIGILIIS] ſacris nocturnis. Hoc ſpectans Cicero lib. 2. de legibus ſcripſit. *Quid autem mihi diſpliceat in ſacris nocturnis, poetæ indicant comici.* ſignificat enim Cicero, ſacra nocturna & peruigilationes nocturnas maximã & lãtiſſimã ad ſtupra patefacere feneſtram, & apud poetas comicos multarũ comœdiarũ argumenta eſſe, virgines Cereris vigiliis ſtupratas. FORAS EXTRVDIT,] animaduertas lector ſcriptũ eſſe, *foras extrudit*, nõ *foras excludit*: quæ animaduerſio erit ei ad alios locos ſimileis inquinatos emẽdãdos perutilis.

ACTVS I. SCENA I.

Senex EVCLIO, STAPHYLA anus.

EV. Exi, inquam, agè exi, excundum hercle tibi hinc eſt foras,
Circumſpectatrix cum oculis emiſſitiis.
ST. Nam cur me miſeram verberas? EV. vt miſera ſis,
Atque vt te dignam mala malam ætatem exigas.
ST. Nam me qua nunc cauſſa extruſiſti ex ædibus?
EV. Tibi ego rationem reddam ſtimulorum ſeges?
Illuc regredere ab oſtio, illuc ſis vide, vt
Incedit. at ſcin' quo modo tibi res ſe habet?
Si hodie hercle fuſtem cepero, aut ſtimulum in manum,
Teſtudinem iſtum tibi ego grandibo gradum.
ST. Vtinam me diui adaxint ad ſuſpendium
Potius quidem quàm hoc pacto apud te ſeruiam.
EV. At vt ſceleſta ſola ſecum murmurat?
Oculos hercle ego iſtos improba effodiam tibi,
Ne me obſeruare poſſis, quid rerum geram.
Abſcede etiam nunc, etiam nunc, etiam ohe nunc.
Iſtic adeſto, ſi hercle tu ex iſto loco
Digitum tranſuerſum, aut vnguem latum exceſſeris,
Aut ſi reſpexis donicum ego te iuſſero,
Continuò hercle ego te dedam diſcipulam cruci.
Sceleſtiorem me hac ani certè ſcio
Vidiſſe nunquam, nimíſque ego hanc metuo malè,
Ne mihi ex inſidiis verba imprudenti duit,
Neu perſentiſcat, aurum vbi eſt abſconditum.
Quæ in occipitio quoque habet oculos peſſima.
Nunc ibo vt viſam, ſitne ita aurum vt condidi,
Quod me ſollicitat plurimis miſerum modis.
STA. Nec nunc mecaſtor quid hero ego dicam meo
Malæ rei eueniſſe quamve inſaniam,
Queo comminiſci: ita miſeram me ad hunc modum
Decies die vno ſæpe extrudit ædibus.
Neſcio pol quæ illunc hominem intemperiæ tenent:
Peruigilat noctes totas, tum autem interdius
Quaſi claudus ſutor domi ſedet totos dies.
Neque iam quo pacto celem herilis filiæ
Probrum, propinqua partitudo cui appetit,

Queo

Queo comminiſci, neque quicquam melius eſt mihi,
Vt opinor, quàm ex me vt vnam faciam literam
Longam, meum laqueo collum quando obſtrinxero.

EXI, INQVAM.] Inducitur ſenex Euclio, inſigniter miſer, dum eum auri & cuſtodiendi cura aſſiduè ſollicitat, & amittendi metus quotidie macerat. CIRCVMSPECTATRIX] quæ perpetuò in hanc & illam partem circumſpectas. ſuſpicatur videlicet ſenex anum circumſpicere vbi aurum ſit conditum, quaſi illa aliquid de eo ſentiret. Idcirco eam extrudit ex ædibus. CVM OCVLIS EMISSITIIS] eum oculis, qui videntur emiſſi ad explorandum, quid in quoque loco poſitum, & reconditum ſit. alij emiſſitios oculos interpretantur eminenteis, & quaſi extra poſitos: quod minus probo. vox eſt nata ab emittendo, vt & emiſſarius. NAM CVR ME M.] vel, Nam cur poſitum pro cur nam: vel nam pro autem accipiendum, vel aliquid aliud ab anu dictum eſſe intelligendum: verbi cauſa, facis mihi miſeriam. aut, non ſatis ſanus es: vt deinceps ſequatur. Nam cur, &c. lege Donatum ad illud Terent. Andr. Nam quid ego dicam de patre? & prætereà alibi Terent. Eun. Nam quid ita? Prognas? Idem in Phorm. Nam quæ hæc eſt anus exanimata, à fratre quæ egreſſa'ſt meo? Horat. epiſt. 2. lib. 1. nam cur Quæ lædunt oculos, feſtinas demere, &c. Plautus ſuprà in Amphitr. Sceleſtiſſimum te arbitror. So. nam quamobrem? ad quem locum ſimiliter nonnulla. VERBERAS?] Nonius, verberare, inquit, non ſolùm à verberibus dictum, ſed etiam à verbis. Deinde profert hunc verſum Plauti. Ex quo perſpicuum eſt Nonium exiſtimare, verberare, hic poſitum eſſe à Plauto pro obiurgare, & verbis increpare. At ego arbitror anum, dum extruditur ex ædibus, à ſeſe verberatam & pulſatam, aut ſaltem pulſam eſſe. Quin nemo extrudi ex aliquo loco poteſt ſine aliquo pulſu. TIBI EGO RATIONEM REDD. ST. F.] Nonius hunc verſum profert in verbo reddere: & reddere hic interpretatur, dare, edere. STIMVLORVM SEGES?] [illegible] quæ aſſiduè ſtimulis fodiaris, digna, in cuius corpore ſtimuli perpetuò ſati, & defixi [illegible], vt in ſegete ſpicæ. Sic M. Tull. Clodium ſegetem gloriæ Milonis appellat, quia gloria Milonis, in Clodio, quaſi in ſegete, conſitiat. Nonius in voce ſeges. Segetem etiam ipſam terram dicimus. deinde profert hunc Virgilij verſum Georg. 4. Nec pecori opportuna ſeges, nec commoda Baccho. & Æneid. lib. 3. Arebant herbæ. Adr. Turneb. ſic explicat, in qua veluti ſegete, ſe ſtimuli cædenda & verberanda, vt in ſegete ſe meſſores exercent. Obſcurè & perplexè dictum, quod fuit in illo viro, alioqui doctiſſ. & mihi amiciſſ. vitioſum. ſed hoc [illegible] ille (quandoquidem eius verba egent explicatore, & interprete) in qua verberanda ſtimuli exercentur, vt in ſegete metenda meſſores, non placet. Cùm hæc ſcripſiſſem, Simeo Boſius, cuius ingenium & doctrinam non vno loco meritò prædicaui, & dum viuam, prædicabo libenter, hunc locum ſic mihi in ſuo libro oſtendit à ſe explicatum. in cuius tergo, ſiue dorſo ſerere oporteat ſtimulos, quæ explicatio, breuis eſt, & acuta & plana, & mea ex conſentanea. REDREDERA] retrò ingrede, retrò gradere. ILLVC SIS VIDE, VT INC.] vide ſi vis, illud, quo pacto incedat. oratio ad ſpectatorem verſa. SI HODIE HANC EGO FVSTEM CAPIAM, &c.] Sic ſuprà locutus eſt in Amph. ſero quàm bono animo ſim? ſi fiſtulam repero, &c. TESTVDINEVM] tardum, qualis eſt teſtitudinis. GRANDIBO] grandem faciam. Sic Nonius in verbo grandire: & hunc verſum profert. profert & illud Varronis ex lib. 1. rerum human. Cùm aut humum ſeminari incipere non poſſit, aut recepta non reddat, aut edita (al. reddita) grandire nequeat. ADAXINT] adegerint: quanquam Nonius interpretatur adigant, hunc locum proferens. Terent. Adelph. Prò Iupiter, tu homo adiges me ad inſaniam. OCVLOS H. E. IST. IMPV. EFFODIAM T.] Sic infrà ead. com. non longe, Cui ego iam linguam præcidam, atque oculos effodiam domi. Idem Capt. Nam hercle ego huic dicti, ſi liceat, oculos effodiam libens, &c. Sic Terent. Eun. atque ſi illā digito attigeris vno, oculi illico Effodientur. Catullus in Comminium, Eff ſſos oculos voret atra corpore coruus. NE ME OBSERVARE P.] ne me aucupari, & ſpeculari poſſis, quid agam. SI HERCLE TV EX ISTO L. DIGIT. TRANSVER. AVT VNGVEM L.] prouerbij locum hæ locutiones obtinent propter hyperbolem. itaque appellari ſolent vel prouerbia hyperbolica, vel hyperbolæ prouerbiales. AVT SI RESPEXIS] aut ſi reſpexeris, id eſt, retrò aſpexeris. DONICVM] donec donicum pro donec. antiquū, quo vtitur ſæpe Lucretius, & item Plautus. piget exēpla referre: & aliquot in comment. Lucretianis collecta ſunt. TE DEDAM DISCIPVLAM CRVCI.] te cruci ſuffigam. dedam te cruci, id eſt, tradam te in poteſtatem crucis. Nam qui deditur, eo cui deditur, inferior eſt. addidit autem diſcipulam, vt ſignificet, eam ſic affixam cruci permanſuram, vt diſcipulus aſſiduè magiſtro docendo affixus eſt, proinde ac ſi dicat ita cruci affixa ſeu ſuffixa adhærebis, vt diſcipulus magiſtro affixus eſſe conſueuit. vel ſic, ego te in crucem agam, & diſcipulam crucis faciam, vt doceat te facere ea te literam longuam, vt infrà docet ipſa anus. SCELESTIOREM ME H.] hæc ſecum ſenex, ad ſpectatores verſus. EX INSIDIIS] inſidioſè. DVIT, dederit. PERSENTISCAT,] cognoſcat, intelligat. IN OCCIPITIO] quod fieri non poteſt, neque quiſquam vnquam in occipitio, quæ pars capitis eſt poſterior, oculos habuit: niſi quis aliquando Iani bifronds ſimilis extitit. Perſ. Sat. 1. quos viuere fas eſt Occipiti cæco. ſignificat igitur hanc anum eſſe oculatiſsimam. SOLLICITAT] ſollicitum habet. ſollicitare, vt docet Feſtus. eſt ſolo citare, id eſt, ſolo mouere. QVEO COMMINISCI:] poſſum excogitare. INTEMPERIAE] animi angores, & ægritudines: vel impotētes animi motus. ſuprà Amphitr. Quæ intemperiæ noſtram agunt familiam. Idem eadem comœd. infrà, Laruæ hunc atque intemperiæ, inſaniæq; agitant ſenem. Idem in Epid. quæ intemperiæ te tenent? PERVIGILIO T N. T.] peruigilio, & inſomnio vexatur, vt totas noctes ſomnum oculis non videat ſuis, vt inquit ille. INTERDIVS] interdiu. μεθ' ἡμέραν. QVASI CLAVDVS SVTOR,] ſutores haud temerè domo exeunt: coguntur enim operis faciundi cauſa domi ſe continere. ſed multo tarius, aut difficilius in publicum prodeunt, ſi claudi ſint. PROBRVM,] ſtuprum, ſeu vitium herili filiæ oblatum. PROP. FAST. CVI APP.] cui partus appropinquat. videtur eſſe pleonaſmus. nam appetere abſolutè poſitum ſignificat appropinquare. T. Liuius lib. 5. Annal. Iam ex lacu Albano aqua emiſſa, Veiorum fata appetebant. Q. Curtius lib. 3. Rex, qui diu Darium perſequendo fatigatus erat, poſteaquam & nox appetebat, & cum aſſequendi ſpes erat, in caſtra paulò antè à ſuis capta peruenit. Plinius epiſt. lib. 5. epiſt. ad Seuerum. Appetebat iudicij dies. QVAM EX ME VT VNAM FACIAM LITERAM LONGAM,] quid ſignificat Plautus, ipſe declarat proximis verbis, meum laqueum collo quando obſtrinxero. id eſt, cùm mihi ſpiritum collo obſtricto interclu ſero. ſed cur ex ſe facere vnam litteram longā ſit, ſe ſuſpendere, & laqueo vitam finire, & quid ſit propriè, facere litterā lōguam: video ab omnibus quæri a nemine probabiliter explicari. Dico igitur, facere litteram longuam, nihil aliud eſſe, niſi ſcribere litteram maiorem & longiorem, quàm quæ ſcribi ſolent: cuiuſmodi debent eſſe litteræ, quæ proponuntur in publico, vt ab omnibus de plano legi poſſint: ſiue ſit A, ſiue B, ſiue C, ſiue aliqua alia. Nam quòd plerique putant per litteram longam, intelligi L, vehementer errant. Apud Romanos enim non erat L littera aliis longior, cùm litteræ omnes quæ in eadem cera ſiue charta ab eodem ſcriptore ſcribebantur, longitudine inter ſe pares ſcriberentur. Vtebantur enim litterarum elementis, quæ nunc appellant typographi noſtri capitalia, id eſt, principalia, quòd ſoleant nominibus propriis virorum, aut mulierum, aut vrbium, &c. præponi: non qualibus hodie in ſcribendo vtimur, quæ planè veteribus illis Romanis erant incognita atque inuiſitata. quòd ſi litteræ omnes, quibus aliquod ſcriptum conſtabat quoad eius fieri poterat, erant inter ſe æquales, dicere per litteram longam L, ſignificari, deſipere eſt. prætereà exemplis cùm ex ipſo Plauto, tùm ex M. Tullio ſumptis licet intelligere, per litteram longam non ſignificari L, aut aliam certam, ſed quamlibet, & vnamquamque. Plautus in Pœnulo Vt tu videas litteras ſiſtidem epiſtolas, Præ ſignatas. nomina inſunt cubitum longis litteris. Idem in Rud. Cubitum hercle longis litteris ſignabo iam vſquequaque.

Si quis

A *Si quis perdiderit vidulum cum auro, atque argento multo, Ad Gripum vt veniat*, &c. Quas Plautus litteras cubitum longas dicit, eas M. Tull. maximas appellat lib 2. Accuſ. ſic ille, *Hunc enim Romæ videmus in baſi ſtatuatum, maximis litteris inciſum, à communi Siciliæ datas*. Idem grandeis appellat lib. 4. ſic enim ille, *Hæc erat poſita Segeſtæ ſanè excelſa in baſi: in qua grandibus litteris P. Africani nomen erat inciſum*, &c. Contrà minutulas litteras dixit idem eodem libro, quæ opponuntur maximis, & grandibus. ſic ille, *ſignum Apollinis pulcherrimum, cuius in femine litterulis minutis argenteis nomen Myronis erat inſcriptum*. MEVM LAQVEO COLLVM QVANDO OBSIR.] noſtri libri veteres ferè omnes habent, *mi laqueo collum quando obſtr*. nulli habent *meum*, ſed omnes habent vel mi, vel neutrum. OBSTRINXERO] ſuprà in Amphitr. *Quum ego Amphitryonem collo hinc obſtricto traham*.

EVCLIO ſenex, STAPHILA anus.

EV. NVnc defæcato demum animo egredior domo,
Poſtquam perſpexi ſalua eſſe intus omnia.
Redi nunc iam intrò, atque intus ſerua. STA. Quippini.
B Ego intus ſeruem, ánne quis ædeis auferat?
Nam hîc apud nos nihil eſt aliud quæſti furibus.
Ita inaniis ſunt oppletæ atque araneis.
EV. Mirum quin tua me cauſſa faciat Iuppiter
Philippum regem, aut Darium, triueneſica.
Araneas mihi ego illas ſeruari volo.
Pauper ſum fateor, patior: quod di dant, fero.
Abi intrò, occlude ianuam, iam ego hîc ero,
Caue quenquam alienum in ædis intromiſeris.
Quod quiſpiam ignem quærat, exſtingui volo,
C Ne cauſſæ quid ſit, quod te quiſquam quæriter.
Nam ſi ignis viuet, tu extinguere extempulo.
Tum aquam aufugiſſe dicito, ſi quis petet.
Cultrum, ſecurim, piſtillum, mortarium,
Quæ vtenda vaſa ſemper vicini rogant,
Fures veniſſe, atque abſtuliſſe dicito.
Profectò in ædeis meas me abſente neminem
Volo intromitti, atque etiam hoc prædico tibi,
Si bona fortuna veniat, ne intromiſeris.
STA. Pol ea, ipſa credo ne intromittatur cauet,
Nam ad ædis noſtras nuſquam adiit, quanquam propè eſt.
EV. Tace, atque abi intró. STA. Taceo, atque abeo. EV. occlude ſis.
D Fores ambobus peſſulis. iam ego hîc ero.
Diſcrucior animi, quia ab domo abeundum eſt mihi.
Nimis hercle inuitus abeo, ſi, quid agam, ſcio.
Nam noſter noſtræ qui eſt magiſter curiæ,
Diuidere argenti dixit nummos in viros.
Id ſi relinquo, ac non peto, omnes illico
Me ſuſpicentur, credo abere aurum domi.
Nam non eſt veriſimile hominem pauperem
Pauxillum parui facere, quin nummum petat.
Nam nunc quum celo ſedulò omneis, ne ſciant,
Omnes videntur ſcire, & me benignius
Omnes ſalutant, quàm ſalutabant prius.
Adeunt, conſiſtunt, copulantur dexteras.
Rogitant me vt valeam, quid agam, quid rerum geram?
Nunc quò profectus ſum, ibo. poſtidea domum
Me rurſum quantum potero, tantum recipiam.

NVNC DEFAECATO, &c.] Senex Euclio, anu foras extruſa, domum intrauit, vt viſeret eſſétne aurum ſaluum: quo facto poſtquam cognouit ſalua eſſe omnia, iterum domo egreditur, animo tranquillo & ſoluto. defæcato, id eſt, liquido, minimeque turbido. tranſlatio eſt à vino percolato ſeu per colum vinarium tranſmiſſo, vt liquidius reddatur, fæce ſecluſa. Nonius, defæcata, inquit, omnia pura & inturbida, & ſine ſordibus poſſumus dicere, vt vinū ſine fæ-

cibus.deinde profert hunc verſum. QVIPPINI EGO INTVS SERVEM?]id eſt,quidni ego intus ſeruem? vel, quamobrem ego intus non ſeruem?proinde ac ſi dicat,magna vero & iuſta cauſa eſt,quare ego intus ſeruem.Ironia eſt:ſentit enim anus nihil eſſe cauſæ quamobrem intus ſeruet,quia domi nihil ſit quod ibi ſeruetur,aut quod inde auferatur. A
AN NE QVIS AEDEIS AVFERAT?] hæc verba ſatis declarant, ſuperiorem anus interrogationem ironicam eſſe, & in contrarium ſenſum accipiẽdam,nempe quaſi ita locuta ſit,quid cauſæ eſt quamobrẽ intus obſeruem?an, ne quis ædeis auferat? NAM HIC APVD NOS NIHIL EST QVAESTI.]id eſt, nam domi noſtræ nihil eſt, quod fures ſubripiant, ofhiſque quo ſubrepto quæſtum facere poſſint,præter ipſam domum.vel ſic, nihil eſt domi noſtræ quod prodeſſe poſſit furibus,præter ipſam domum. Horat. epiſt.6. lib.1. *Exilis domus eſt, vbi non & multa ſuperſunt, Et dominum fallunt, & proſunt furibus.* QVAESTI] quæſti pro quæſtus,dicebant, & quæſtuis in genitiuo caſu veteres. Notat Nonius,& hũc verſum profert.ſic Terent. Hecyra,*Nunquam animum quæſti gratia ad malas adducam partes.* INANITIS]id eſt,inanitatibus ſeu inanitate. Ita Nonius,qui hunc verſum profert. OPPLETAE.] ædes. ATQVE ARANEIS]Catull. ad Fabull. *nam tui Catulli Plenus ſacculus eſt aranearum.* MIRVM, QVIN TVA M. C.]id eſt,mirum quare non me tua cauſa Iuppiter Philippum, aut Darium regem faciat.Cum ſtomacho pronunciandum,vt à ſtomachante ſene dictum eſt:proinde ac ſi ita diceret, egeſtatem & inanitatem mihi obiicis. mirum verò eſt me non eſſe Philippum, aut Darium à Ioue tua cauſa factum, vt,cùm rex eſſem, tum lautè & opiparè viueres. *mirum quin* valet,mirum quare non,ſeu mirum quod non.ſupra in Amphitr. *Mirum quin te aduerſus dicat.* Idem in Ciſtell. *Mirum quin grex venaliũ in ciſtella infuerit vnà.* Philippum Macedonum regem,Amyntæ filium,Alexandri Magni patrem: Darium, Xerxis patrem accipio. TRIVENEFICA]teruenefica,veneficarum maxima.Idem in Bacchid. *Vt pergræcetur tecum teruenefica.* ARANEAS MIHI ILLAS, &c.] Hoc eo pertinet, quod anus dixerat, nihil eſſe præter ædeis, quod ſeruaretur: quia inanitatibus & araneis eſſent refertæ. Araneas,inquit ſenex,eas ipſas quibus ædeis noſtras oppletas eſſe dicis,ſeruari volo. PAVPER.] laudabilis ſenex,& magni animi vir,ſiquidem vera prædicet, & ſi ex animi ſententia loquatur. Quis enim non laudat Calatinos, Acidinos,Curios illos homines non ſolùm honoribus populi rebúſque geſtis,verùm etiam (vt ait M. Tullius orat. de lege Agr.) patientia paupertatis ornatos. QVOD DI DANT, FERO.]ſignificat, paupertatem dati à diis,& deorum donum eſſe,quod ab Heſiodo multis antè ſeculis dictum erat. ſic enim ille,Ἔργ. καὶ Ἡμ. [illegible] .id eſt,ne cui pauperiem ſæuam,peſtémque animorũ Obiicito, vt probrum.namque eſt donum illa deorum. OCCLVDE IANVAM.]obſera ianuam. QVOD QVISQVAM IGN. QVAERITET.] id eſt,quantum ad hoc attinet, quòd aliquis ignem quærat, & ideirco,id eſt, per cauſam ignis quærendi introire domum poſtulet: vt omnis ei introeundi cauſa & occaſio præciſa ſit, & vt liquidò negare poſſis ignem non eſſe domi, ignem extingui volo. De hoc loquendi genere ſatis multa diximus in Aſin. NE CAVSAE QVID SIT, QVOD, &c.] ne vlla cauſa relinquatur,propter quam te quæritet, & domum introire velit. NAM SI IGNIS VIVET, EXTINGVITO TV EXTEMP.] Enimuero, ſi ignis viuet, tu continuo extinguito. viuere ignem.extingui,id eſt,interimi,ſeu vita priuari ignem,opponuntur. quæ duo vſitatè de igni,vt de animante dicuntur. Horat. Od. 21. lib. 3. *Viuaq; producent lucernæ, Dum rediens,*&c. Lucret.lib.1. *& viuant labentes ætheris ignes* AVFVGISSE] effluxiſſe. ſic Lucret. de fulmine diſputans,dixit lib.6.vina diffugere,vaſis integris.ſic ille,*Curat item,vt vaſis integris,vina repentè Diffugiant.* SI QVI PETET.] Putauerit hic aliquis incautus, & linguæ Latinæ minus peritus, Plautum vſurpaſſe verbum petendi & verbum quærendi pro eodem, quod non eſt ita. Nam, vt oſtendi in quadam oratione, Lutetiæ habita, anno & paucis poſt diebus edita,qui petit vult obtinere: qui quærit vult ſcire, aut inuenire, ſic igitur hoc loco cùm dicitur quis ignem quærere, intelligendus eſt ignem reperire cupere:cùm petere obtinere. Memini autẽ cùm ea, quam dixi,oratio, edita eſſet,ſtatímque quoſdam ludimagiſtros barbaros atque indoctos pupugiſſet, atque offendiſſet,in his quendam omnium deterrimum,& leuiſſimum, & vix dignum,qui pueros in pergulis, & compitis prima elementa doceat,ad me venire,&, cùm multa ineptiſſima, ſuo more, blateraſſet, hoc ad extremum effutiiſſe, Virgilium perſpicuè vſurpaſſe verbum petere,pro quærere in eo verſu,*Euandrum petimus.* Nam dubitari non poteſt, inquit ille,quin Virgilius dixerit,*Euandrum petimus* pro *Euandrum quærimus.* Quod cùm audiſſem, vix riſum potui continere:quin riſu ſatis diu compreſſo,tandem cachinnum inuitus ſuſtuli.cuius cauſam cùm ille quæſiuiſſet, quoniam inquam,vt poeta ineptus & ridiculus, ita grammaticus bardus & ſtolidus es. Nõ vides,inquam, diis inimice ſenex,illud apud Virgilium, *Euandrum petimus,* non id ſignificare,*Euandrũ quærimus,*ſed id potius, *Euandrum adimus: Euandrum conuenire & alloqui volumus.* Quod oſtendunt ac declarant ea quæ ſequuntur,quæque à Pallante reſpondentur: *Egredere ô, quicunque es,ait, coràmque parentem Alloquere,*&c. Ille homo alioqui loquaciſſimus, & confidentiſſimus mutus & elinguis hærere. ſic hominis indoctiſsimi confidentiam repreſsi,& eum obſtupefactum valere iuſſi. Sed nimis multa de nugis, ad rem igitur adeamus. PISTILLVM,] lignum teres,quo aliquid in mortario pinſitur,id eſt,tunditur. Ex quo & nonnulli tunſillum, ſeu tuſillum vocãt. Nonius docet *piſtillum* in maſcul. & *piſtillum* in neutro genere dixiſſe veteres. VTENDA ROGANT,] rogant cõmodatò,vt eis vti poſſint. Cato De re ruſtica,*duas aut tres familias habeas,vnde vtenda roges,& quibus des: præterea nemini.* M. Tullius lib.1.de Offic. *Quod ſi ea quæ vtenda acceperis maiore menſura, modo poſſis, reddere iubet Heſiodus,* &c.Iterum Plautus ead. comœd. infrà. *Famen hercle vtendam ſi roges, nunquam vtendam dabis.* SI BONA FORTVNA VENIAT.] M.Tull.lib.Accuſ. 4.non longè à principio,*Nullum vnquam horum ſignorum reliquit:neque aliud vllum tamen, præter vnum peruetus ligneum, Bonam Fortunam, vt opinor eam iſte domi ſua habere noluit.* CAVET.] vel hic propriè cauet, id eſt cautionẽ adhibet:vel cauet,id eſt,metuit, vt cõtrà notauimus in cõmẽtariis Horatianis vſurpari interdum à ſcriptoribus metuere pro cauere Od. 2. lib. 2.ibid.*Illum aget penna metuente ſolui Fama ſuperſtes.* QVANQVAM PROPE EST.] fortaſſe prope ædeis Euclionis templum, aut ſignum erat bonæ Fortunæ. OCCLVDE SIS F.] occlude ſi vis foreis. PESSVLIS]peſſulus, inquit auctor vocabularij Latino-græci, [illegible] peſſuli ſunt, quibus clauduntur fores, dicti fortaſſis à peſſis, medicamenteis quibuſdam, digiti humani figuram præbẽtibus, molli lana exceptis,quæ in parteis muliebreis induntur ad menſtruas purgationes ciendas. Terent. Heaut. *Anus foribus obdit peſſulum.* Idem in Eunuch.*peſſulum oſtio obde.* Plautus Curcul. *Peſſuli, heus peſſuli: vos ſaluto lubens.* Idem in Ciſtell. *vbi eſtis ſerui? occludite ædeis peſſulis,repagulis.* Apuleius lib.1. *Ego verò adducta fore,peſſulíſque firmatis grabatulo etiam pone cardinem ſuppoſito & probè aggeſto,ſuper eum me recipio.* DISCRVCIOR ANIMI,]ſic loquebatur veteres, diſcrucior, angor, pendeo, &c. animi.& diſcrucior,angor, pendeo,&c animo. SI QVID AGAM, SCIO] id eſt, ſi quidem, quid agam abeundo domo, ſcio. quaſi dicat,quippe qui ſcio me abeundo domo,aurum relinquere tollendum furibus, vel ſic,ſi modò quid agam, ſcio: proinde ac ſi dicat,cùm præſertim neſciam, quid mihi hæc domo abitio profutura ſit. MAGISTRA CVRIAE] curiam [illegible] appellant Græci.Iam verò legitimos ſingularum tribuum,& curiarum diuiſores,magiſtros curiæ à Plauto appellari teſtatur Aſconius,ad illum locum Cicer. Actionis primæ in Verr. diuiſores omnium tribuum: vbi hunc locũ profert. Camerarius tamen cui aſſentitur Turnebus, egó que item aſſentior, magiſtrum curiæ eum eſſe putat, quem Græci [illegible] appellant,quia,vt curia pars erat tribus apud Romanos,ita [illegible], pars φυλῆς apud Græcos. Omnino vel ex ipſo Plauto infrà non longè admodum intelligere licet, magiſtros curiæ eoſdem fuiſſe atque diuiſores: vel ſingulas curias ſuos habuiſſe diuiſores. Sic Plautus,*Nam neque quiſquam curialium venit neque magiſter,quem diuidere argentum oportuit.* IN VIRVS.]virium,[illegible]. CELO SPOLIO OMN.] me anti theſaurum reperiſſe domi. OMNES VIDENTVR SCIRE,]id ſuſpicatur ſenex auarus, pauidus, & miſer auri cuſtos verius, quàm dominus aut poſſeſſor. BENIGNVS] liberalis. COPVLANTVR DEXTERAS.] [illegible],copulantur,inquit Nonius, pro copulant, paſſiuum

B
C
D
E

A paſſiuum pro actiuo. Plautus Aulul. *Adeunt, conſiſtunt, copulantur dexteras.* Idem paucis paginis pòſt, copulantur pro coniungunt, inquit: deinde eundem verſum iterum profert. NVNC QVO PROFECTVS SVM, IBO.] id eſt Nunc ibi, quò vt proficiſcerer, domo abij. Sic ſuprà in Amphit. *Poſſum ſcire quo profectu's, cuius ſis, &c.* POSTIDEA] poſtea. QVANTVM POTERO] quantum valebo, quoad pedes valebunt. RECIPIAM] recipere ſe domum, pro reddire domum, vſitatum Plauto, & alijs bonis ſcriptoribus loquendi genus.

EVNOMIA, MEGADORVS ſenex.

EV. VElim te arbitrari me hæc verba frater
Meæ fidei, tuæque re cauſſa
Facere, ita vt æquum eſt germanam ſororem.
Quanquam haud falſa ſum, nos odioſas haberi.
Nam multum loquaces meritò omnes habemur.
Nec mutam profectò repertam vllam eſſe
Hodie dicunt mulierem vllo in ſæclo.
Verùm hoc frater vnum tamen cogitato,
Tibi proximam me, mihique item eſſe te.
Ita æquum eſt, quod in rem eſſe vtrique arbitremur,
Et mihi te, & tibi me conſulere & monere,
Neque occultum id haberi, neque per metum muſſari
Quin participem pariter ego te, & tu me facias.
Eo nunc ego ſecretò te huc foras ſeduxi,
Vt tuam rem ego tecum hic loquerer familiarem.
ME. Da mihi optuma fœmina manum. EV. vbi ea eſt? quis ea?
Eſtnam optuma? ME. tu. EV. túne ais? ME. ſi negas,
Nego. EV. Decet te quidem vera proloqui,
Nam optuma nulla poteſt eligi: alia alia
Peior, frater eſt. ME. idem ego arbitror. nec tibi
Aduerſari certum eſt de iſtac re vnquam, ſoror.
EV. Da mihi operam amabo. ME. tua eſt, vtere
Atque impera, ſi quid vis. EV. id quod in rem tuam
Optumum eſſe arbitror, te id admonitum aduento.
ME. Soror more tuo facis. EV. factum volo. ME. quid eſt id,
Soror? EV. quod tibi ſempiternùm ſalutare
Sit, liberis procreandis. ME. ita di faxint.
EV. Volo te vxorem domum ducere. ME. hei, occidi.
EV. Quid ita? ME. Quia mihi miſero cerebrum excutiunt
Tua dicta ſoror, lapides loqueris. EV. eia hoc face,
Quod te iubet ſoror. ME. ſi iubeat, faciam. EV. in rem
Hoc tuam eſt. ME. vt quidem emoriar, priuſquam ducam.
Sed his legibus, ſi, quam dare vis, ducam: quæ
Cras veniat, perendie foras feratur, ſoror.
His legibus quam dare vis, cedò, nuptias adorna.
EV. Quàm maxima poſſum tibi, frater, dare dote.
Sed eſt grandior natu, media eſt mulieris ætas.
Eam ſi iubes frater tibi me poſcere poſcam.
ME. Num non vis me interrogare te? EV. immò ſi quid vis, roga.
ME. Poſt mediam ætatem, qui mediam ducit vxorem domum,
Si eam ſenex anùm prægnantem fortuitò fecerit,
Quid dubitas, quin ſit paratum nomen puero poſtumus?
Nunc ego iſtum ſoror laborem demam, & diminuam tibi.
Ego virtute deûm & maiorum noſtrorum diues ſum ſatis.
Iſtas magnas factiones, animos, dotes, dapſileis,
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram,
Nihil moror, quæ in ſeruitutem ſumptibus redigunt viros.
EV. Dic mihi quæſo, quis ea eſt, quam vis ducere vxorem? ME. eloquar.

Nouiſti hunc ſenem Euclionem ex proximo pauperculum? A
EV. Noui hominem haud malum mecaſtor. ME. eius cupio filiam
Virginem mihi deſponderi. verba ne facias ſoror.
Scio quid dictura es, hanc eſſe pauperem. hæc pauper placet.
EV. Di bene vertant. ME. idem ego ſpero. EV. quid me nunc quid vis?
ME. vale.
EV. Et tu frater. ME. ego conueniam Euclionem, ſi domi
Eſt. ſed eccum, neſcio vnde ſeſe homo recipit domum.

TVAEQVE REI CAVSA.] Nonnulli libri habent, tuæque re cauſa, quod idem valet. Nam veteres nominum quintæ declinationis caſum genitiui quatuor modis formabant, rei, res, re, reij. GERMANAM SORORE M] [illegible], ex eodem parente vtroque natam. HAVD FALSA SVM.] haudignara ſum, haud me fugit. NAM MVLTVM LOQVACES] hoc vitium eſt inter mulierum vitia non minimum: vt contra ſilentium mulieri non minimæ laudis locum obtinet: ea non illud Menandri, [illegible], hoc eſt, omni mulieri ornamento eſt ſilentiũ. cum quo congruit illud Plautinum in Rud. *Eo tacentes quam est bona ſemper mulier ſemper, quam loquens*. & illud in Pœnulo, *Tace, atque parce muliebri ſuppellectili*. Nam ibi per muliebrem ſupellectilem, ſignificatur garrulitas & clamor. NAC MVTAM REPERTAM, &c.] Ego tamen, qui, cùm hæc ſcriberem, annum ætatis agebam quinquageſimum ſextum, duas mutas mulieres vidi. ITA AEQVVM EST, &c.] Itaque æquum eſt, inquit, & mihi te, & tibi me conſulere, quod nos arbitremur alter alteri eſſe vtile. NEQVE PER METVM MVSSARI.] id eſt, neque propter metum taceri, ſeu reticeri, *Muſſare*, inquit, Nonius, *eſt hominum occul. & depreſſa voce loquentium, quod celatum velint*. Virgil. xj. Æn. *Cuncti ſe ſcire fatentur, Quid fortuna ferat populi, ſed dicere muſſant*. ibid. *fremit mœſtis, muſſantque patres*. Idem lib. xij. *Muſſat rex ipſe Latinus, Quos generos vocet, aut quæ ſeſe ad fœdera flectat*. Terent. Adelph. *Accipiunda & muſſitanda iniuria adoleſcentium eſt*. ad quem locum legendus Donatus. Lucret. lib. i. *Sed quia multa ſibi cernunt, contraria muſſant* ad quem locum, lege, ſi tibi commodum eſt, quæ notauimus. Plautus in Caſin. *Hic omnes ſub arce ſubiectu latentes, metu muſſitant*. QVIN PARTICIP. EGO TE, &c.] pendent hæc, ſuſpenſa ſunt ex ſuperioribus, hoc modo, neque æquum eſt per metum reticeri, quod eſt vtrique noſtrum vtile, quin & ego te participem, ſubaudi. eius, &c. id eſt, vt non & ego te eius participem faciam, & tu me facias. SECRETO] [illegible], ſeorſum ab aliis. SEDVXI.] id eſt ſeorſum duxi. Itaque ſecreto ſeduxi eſt pleonaſmus. VT TVAM REM EGO, &c.] vt tecum loquerer de tua re familiari. OPTVMA FOEMINA.] ſic in Ciſtellaria, *Bona fœmina*. VBI EA EST?] vbi eſt, inquit, optima fœmina, atque adeo bona? Nam ſi omnes mulieres malæ ſint, nulla bona eſt, nedum optima, omnes autem eſſe malas ſignificat Plautus illis verſibus, quorum ſententiam indicat à vetere poeta natam, in Curcul. *Antiquom poëtam audiui ſcripſiſſe in tragœdia, Mulieres duas peiores eſſe quàm vnam*. QVIS EA NAM EST OPT.] quænam ea eſt optima? TVNE AIS.] tune aſſeueras me eſſe optimam? debet autem ſcribi hoc verbum, *ais*, in ſecunda perſona, ais, & in tertia ait. Nam ſi in præſenti, eſt i ante o, & o in ſecunda perſona vertitur in is, & ſi tertia it, fit ex ſecunda is: neceſſario dicendum eſt, aio, ais, ait, aiunt, &c. Interdum tamen poetæ detrahunt alterum i, vt corripiatur prima ſyllaba, vt apud Terent. in Andr. *Quid ais Byrrhia?* Hic autem debeat ne eſſe longa: ideòque ſcribi, hoc modo *ais*, an *as* mihi incertum eſt, quia veteres ſunt confuſi, neque omnes vnius modi. TVA'ST VTERE.] opera mea, tua eſt: ea vtere, id eſt, operam tibi do, vt ea vtaris, & mihi imperes, ſi quid velis. TE ADMONITVM ADVENTO] te admonitum vltro & cupide aduenio. Sic habent etiam noſtri libri veteres. nam vulgati habent, *te admonitum volo*. MORE TVO FACIS] nihil alienum à tuo more facis, cùm iſtuc facis, ſoles facis. QVOD TIBI SEMPIT. SALVT.] ſic ſolebant initio ſermonis; & rei gerendæ præfari, bene ominandi cauſa. Tale eſt illud crebrum apud hiſtoricos. Quod fauſtum, felix, fortunatumque ſit, &c. ſed non celabo lectorem in duobus libris noſtris veteribus deſiderari vocem *ſalutare*, quæ tamen neceſſario ineſſe debet. Præterea legendũ eſt, *ſempiter. num ſalutare*, [illegible]. nam *ſempiternùm* aduerbium eſt, & valet in ſempiternum. VOLO TE VXOREM DOM. D.] integra locutio, vxorem domum ducere. Nam interdum Latini dicunt, omiſſa voce domum, *vxorem ducere*. Sed videtur totus hic locus ſic legendus, *quod tibi ſempiternùm ſalutare ſit*. ME. *ita faxint*. EV. *Liberum procreandum Volo te vx. domum ducere*. MIHI MISERO CEREBRVM EXCVTIVNT.] Id eſt, mihi miſ. bonam mentem auferunt. vel me miſerum grauiter offendunt, ſeu magna moleſtia afficiunt. vel dic, me miſerum occidunt. In Pœnulo eandem ferè ſententia dixit, *ad his cerebrum vriur*. Non celabo lectorem nonnullos è libris noſtris veteribus habere, *mihi miſero cerebrum excruciant*. LAPIDES LOQVERE.] loqueris quæ mihi dura & aſpera ſunt inſtar lapidum. De incom modis matrimonij dicere, & quàm graue ſit onus, vxor exponere ſi quis conetur, is magnum opus moliatur, difficileque negotium ſuſcipiat. Præterea ſententiæ veterum hac de re ſunt in promptu poſitæ, vt eruit eas e Stobæo & ſimilibus colligere liceat, vnam tamen atque alteram antiquorum auctoritatem ponam. Sic Philetes, [illegible]. hoc eſt, Viuis beatè, vxor tibi ſi non ſit domi. Theodectes, [illegible] id eſt, Aſſinia ſunt ſenectus, atque vinculum iugale. vtrunque enim ſtudemus conſequi. ſed conſecutis, ſunt moleſta poſtea. SED HIS LEG. Q. V. D.] id eſt, ſed his pactis & conditionibus ducam vxorem, quam mihi dare vis; ſi ea vxor, quæ eras domum veniet perendie, id eſt, poſt diem craſtinum, ſeu die ab hinc tertio, foras feretur, id eſt, mortua efferetur. Cum his Plautinis congruit illud Hipponactis, [illegible]. id eſt, dies duo ſunt coniugis ſuauiſſimi: Quo nubit illa, quoque fertur in rogum. & illud Chæremonis, [illegible]. id eſt, Sepelire præſtat vxorem, quàm ducere. QVOD TE IVBET SOROR] id eſt, quod tibi ſuadet ſoror, nam verbum iubet hic non vim aut imperium potentioris, ſed conſilium duntaxat & ſuaſionem continet, vt apud Hom. ſæpe [illegible] & [illegible]. HIS LEGIBVS, QVAM D. V. C.] epanalepſis. his, inquam, legibus & pactis da mihi eam, quam dare vis, vxorem cedo, id eſt, da. NVPTIAS ADORNA.] nuptias appara. QVAM MAXIMA POSSVM TIBI FRATER,] vel ſic, adornabo nuptias, quàm maxima dote poſſum, ô frater, eam vxorem tibi dare. vel ſic, Poſſum tibi dare quàm maxima dote. GRANDIOR IAETVS] [illegible]. MEDIA EST MVLIERIS AETAS.] Marc. Tull. in Catone, *ſunt & incerta adoleſcentia certa ſtudia: num ea eam conſtans requirit ætas quæ dicitur media?* POSCARE, verbum procis conueniens, & pronubis, vt ſuprà diximus. POST MEDIAM AETATEM QVI MED. &c.] hunc verſum & duos qui deinceps ſequuntur, profert Feſtus in voce *poſtumus*. FORTVITV] apud Feſtum legitur, *fortaſſe*. QVIN SIT PARATVM NOMEN PVERO POSTVMVS?] nihil vitij videtur eſſe in hac ſcriptura: & eam libri veteres comprobant. ſed apud Feſtum ſic legitur, *quin ſit paratum nomen puero Poſtumus?* quam lectionem puto rectam, & germanam Plautinam, quamquam illam alteram non damno. Dicti ſunt autem poſtumi à præpoſitione poſt, quia poſt patrem mortuum naſcuntur, non à poſt & humo, quaſi poſt patrem humatum naſcantur. Itaque debet ſcribi hoc nomen ſine adſpirationis nota *Poſtumus*, non *poſthumus*. NVNC EGO ISTVM SOROR LABOREM DEMAM, &c.] demam, id eſt, detraham, demo & addo opponuntur inter ſe. M. Tull. in Lucullo, *captioſiſſimo*

genera

A *genere interrogationis vtuntur: quod genus minimè in philoſophia probari ſolet, cùm aliquid minutatim & gradatim aut additur, aut demitur. Soritas hoc vocant, quia aceruum efficiunt, vno addito grano.* Sic autem habent omnes libri noſtri manuſcripti, & item ij quibus Camerarius vſus eſt. Sed Nonius legit *degam*, quod ſimiliter interpretatur minuam. Idéq; que profert alium Plauti locum Epid. *Degetur corium de tergo meo* degetur autem interpretatur, detrahetur. Ego hic *demam* rectam lectionem eſſe arbitror. EGO VIRTVTE DEVM. &c.] Sic loquebátur veteres, vitandæ offenſionis, & deorum indignationis cauſa. & vt viderentur deorum beneficia erga ſe agnoſcere, bonáque quæ ſibi eueniſſent, deorum benignitati non ſuæ virtuti adſcribere. Sic in Trinum. *Deûm virtute dicam, pater, & maiorum, & tua. Multa bona bene parta habemus.* Videtur autem in hoc loquendi genere quædam ineſſe nominum hypallage, ſiue commutatio. Nam cùm dicturus eſſet is, qui loquitur, *virtute mea viuimus* metuens, dicit. *virtute deûm*, ne deos, qui arrogantes, & plus nimio ſibi tribuentes oderunt, irritet atque offendat. FACTIONES,] *factio*, inquit Nonius, *dicitur maiorum conſenſus, & conſpiratio.* Sall. bello Iugur. *inter bonos amicitia, inter malos factio* factio item ſignificat opulentiã, abundãtiã & nobilitatem. Plautus in Aulul. *Iſtas magnas factiones,* &c. DAPSILES,] largas, amplas. dapſilis, nomen Latinum factum ex Græco δαψιλής, hoc eſt, largus, abundans, copioſus. EBVRATA] ebore ornata, ſeu obducta. nonnulli libri habent eborata. NIHIL MOROR.] non curo, nihil æſtimo. SVMPTIBVS] ob ſumptus. REDIGVNT VIROS.] quia dotatas vxores domum ducentes, eadem opera libertatem amittunt, & imperium perdunt. ſic idem ſupra Aſin. *Argentum accepi: dote imperium vendidi.* QVIS EA EST?] quæ ea eſt? DESPONDEBI.] à patre Euclione. VERSA NE FACIAS.] πρόληψις, qua occurrit obiectioni, eáque quæ ſoror dictura erat, occupat. HAEC PAVPER PLACET.] hæc eſt ſolutio. nam ſatis eſt ſi ſuo regi ſua placet regina. DII BENE VORTANT.] oratio bene precantis. dij conſilium tuum fortunent. QVID ME NVNQVID VIS?] ſermo diſcedentis.

EVCLIO, MEGADORVS ſenes.

PRæſagibat mi animus, fruſtra me ire quum exibam domo,
Itaque abibam inuitus. nam neque quiſquam curialium
Venit, neque magiſter, quem diuidere argentum oportuit.
Nunc domum properare propero; nam egomet ſum hic, animus domi eſt.
ME. Saluus atque fortunatus Euclio ſemper ſies.
C EV. Di te ament Megadore. ME. quid tu? recten' atque vt vis vales?
EV. Non temerarium eſt, vbi diues blandè appellat pauperem.
Iam illic homo aurum me ſcit habere, eò me ſalutat blandius.
ME. Ain' tu valere? EV. Pol ego haud à pecunia perbene.
ME. Pol ſi animus eſt æquus tibi, ſatis habes, qui bene vitam colas.
EV. Anus hercle huic indicium fecit de auro, perſpicuè palam eſt.
Cui ego iam linguam præcidam, atque oculos effodiam domi.
ME. Quid tu ſolus tecum loquere? EV. meam pauperiem conqueror.
Virginem habeo grandem, dote caſſam atque inlocabilem,
Neque eam queo locare cuiquam. ME. tace, bonum habe animum Euclio,
D Dabitur, adiuuabere à me, dic ſi quid opus eſt, impera.
EV. Nunc petit quum pollicetur, inhiat aurum vt deuoret.
Altera manu fert lapidem, panem oſtentat altera.
Nemini credo, qui largè blandus eſt. diues pauperi,
Vbi manum inijcit benignè, ibi onerat aliquam zamiam.
Ego iſtos noui polypos, qui vbi quid tetigerint, tenent.
ME. Da mihi operam parumper, paucis Euclio eſt quod te volo,
De communi re appellare, mea & tua. EV. hei miſero mihi,
Aurum mihi intus harpagatum eſt. nunc hic eam rem volt, ſcio,
Mecum adire ad pactionem. verùm interuiſam domum.
ME. Quo abis? EV. Iam ad te reuortar. nam eſt quod viſam domum.
E ME. Credo ædepol, vbi mentionem ego fecero de filia,
Mihi vt deſpondeat, ſeſe à me derideri rebitur.
Neque illo quiſquam eſt alter hodie ex paupertate parcior.
EV. Di me ſeruant, ſalua res eſt. ſaluum eſt, ſi quid non perit.
Nimis malè timui, priuſquam intrò redij, exanimatus fui,
Redeo ad te Megadore, ſi quid me vis. ME. habeo gratiam.
Quæſo quod te percontabor ne id te pigeat proloqui.
EV. Dum quidem ne quid perconteris quod mihi non lubeat loqui.
ME. Dic mihi, quali me arbitrare genere prognatum? EV. bono.
ME. Quid fide? EV. bona. ME. quid factis? EV. neque malis, neq; improbis.

ME. AEtatem meam ſcis? EV. ſcio eſſe grandem itidem vt pecuniam. A
ME. Certè ædepol equidem te ciuem ſine mala omni malitia
Semper ſum arbitratus,& nunc arbitror. EV. aurum huic olet.
Quid nunc me vis? ME. quoniam tu me, & ego te qualis ſis,ſcio:
Quæ res rectè vortat,mihique,tibique, tuæque filiæ,
Filiam tuam mihi vxorem poſco,promitte hoc fore.
EV. Hei Megadore,haud decorum facinus tuis factis facis,
Vt inopem atque innoxium abs te atque abs tuis me irrideas.
Nam de te neque re,neque verbis merui,vt faceres quod facis.
ME. Neque ædepol ego te deriſum venio neque derideo,
Neque dignum arbitror. EV. cur igitur poſcis meam gnatam tibi?
ME. Vt propter me tibi ſit melius,mihique propter te & tuos. B
EV. Venit hoc mihi in mentem Megadore,te eſſe hominem diuitem,
Factioſum:me item eſſe hominem pauperum pauperrimum.
Nunc ſi filiam locaſſim meam tibi,in mentem venit.
Te bouem eſſe,& me eſſe aſellum.vbi tecum coniunctus ſiem,
Vbi onus nequeam ferre pariter,iaceam ego aſinus in luto.
Tu me bos magis haud reſpicias,gnatus quaſi nunquam ſiem.
Et te vtar iniquiore,& meus me ordo irrideat.
Neutrubi habeam ſtabile ſtabulum,ſi quid deuortij fuat.
Aſini me mordicibus ſcindant,boues incurſent cornibus.
Hoc magnum eſt periculum,ab aſinis ad boues tranſcendere.
ME. Quàm ad probos propinquitate proximè te adiunxeris, C
Tam optimum eſt.tu conditionem hanc accipe,auſculta mihi.
At eam deſponde mihi. EV. at nihil eſt dotis quod dem. ME. ne duis
Dum modò morata rectè veniat,dorata eſt ſatis.
EV. Eò dico,ne me theſauros reperiſſe cenſeas.
ME. Noui,ne doceas deſponde. EV. fiat.ſed,prò Iuppiter.
Non ego diſperij? ME. quid tibi eſt? EV. quid?crepuit quaſi ferrum modó.
ME. Hîc apud me hortum confodere iuſſi.ſed vbi hic eſt homo?
Abiit,neque me certiorem fecit faſtidit mei.
Quia videt me ſuam amicitiam velle,more hominum facit.
Nam ſi opulentus it petitum pauperioris gratiam, D
Pauper metuit congredi,per metum malè rem gerit:
Idem quando illæc occaſio periit,pòſt ſerò cupit.
EV. Si hercle ego te non elinguandam dedero vſque ab radicibus,
Impero,auctórque ſum,vt tu me cuiuis caſtrandum loces.
ME. Video hercle ego te me arbitrari Euclio hominem idoneum,
Quem ſenecta ætate ludos facias,haud merito meo.
EV. Neque ædepol Megadore facio,neque ſi cupiam, copia eſt.
ME. Quid?nunc etiam mihi deſpondes filiam? EV. illis legibus,
Cum illa dote quam tibi dixi. ME. ſponden' ergo? EV. ſpondeo.
Iſtuc di bene vortant. ME. ita faxint. EV. illud facito vt memineris
Conueniſſe,vt ne quid dotis mea ad te afferret filia. E
ME. Memini. EV. at ſcio,quo vos pacto ſoleatis perplexarier.
Pactum non pactum eſt,non pactum pactum eſt,quod vobis lubet.
ME. Nulla controuerſia mihi tecum erit.ſed nuptias
Hodie quin facimus? num quæ cauſa eſt? EV. immò ædepol optumè.
ME. Ibo igitur,parabo,numquid me vis? EV. iſtuc fiet,vale.
ME. Heus Strobile,ſequere properè me ad macellum ſtrenuè.
EV. Illic hinc abiit.di immortales, obſecro aurum quid valet?
Credo ego iam illum inaudiiſſe,mihi eſſe theſaurum domi:

A Id inhiat, ea affinitatem hanc obſtinauit gratia.

PRAESAGIBAT MIHI AN.] Præſentiebam, diuinabam, augurabar, præcognoſcebam. Terent. Heaut. *ſed niſi ne quod profectò mihi animus præſagit mali.* Virg. lib. 10. *Et lingua volucrum, & præſagi fulminis ignes.* Idem ibid. *Agnouit longè gemitum præſaga mali mens.* M. Tull. lib. 1. De diuino. hunc verſum profert. & quid ſit præſagire, docet his verbis, *Neque enim illud verbum temerè conſuetudo approbauiſſet, ſi ea res nulla eſſet omnino. Præſagibat me animus fruſtra me ire, cùm exibam domo. Sagire enim, ſentire acutè eſt ex quo ſagæ anus, quia multa ſcire volunt: & ſagaces dicti canes. Is igitur, qui antè ſagit, quam oblata res eſt, dicitur præſagire, id eſt futura antè ſentire. Ineſt igitur in animis præſagitio extrinſecus iniecta, atque incluſa diuinitus,* &c. Feſtus, *præſagire*, inquit, *eſt prædiuinare præſpicere. ſagax enim eſt acutus & ſolers.* NEQVS MAGISTER QVEM DIVI.] ex hoc apparet per magiſtrum curiæ, diuiſorem ſignificari, cui curialibus nummos diuidebat. dicuntur autem curiales à curia, qui ſunt eiuſdem curiæ, vt tribules à tribu, qui ſunt eiuſdē tribus. Porrò latiùs patet tribus, quàm curia. PROPERARE PROPERO.] ſic loquuntur Græci, in primis Homerus, apud quē crebrum eſt, βῆ δ' ἰέναι. Sic iterum Plautus Capt. *meminiſſe, vt meminerit.* NAM EGOMET SVM HIC ANIMVS DOMI EST] vbi eſt id, quod ames & cures, cuiuſque amore & ſtudio tenearis, ibi animus tuus eſt. Plautus Pſeud. *Aduortito animum.* CA. *non adeſt.* PA. *at tu cito. Immò ego tacebo, tu hunc enim ex cera cita.* *Nam iſtic meus animus nunc eſt, non in pectore.* Idem in Perſa, *nam animus in nauis eſt meus.* Idem Menæch. *mens eſt in querela.* Terent. in Eunuch. *Iamdudum eſt animus in patinis.* Quod videtur ex Alexide expreſſum, cuius extat hic verſus apud Athen. lib. 2. ὁ νοῦς δὲ ἐστι τῶν τραπέζας πλησίον. M. Tull. lib. 13. epiſt. ad Att. *nauigia colligebat, erat animus in curſu.* Horat. Od. 5. lib. 2. *Circa virentes eſt animus tuæ campos iuuencæ.* Sic igitur Euclio dicit animum ſuum domi eſſe, non ibi, vbi corpus eſt: propter theſaurum ſcilicet. NON TEMERARIVM EST.] οὐκ ἀλόγιστον. non ſine ratione fit. VBI DIVES BLANDE APP.] Non temerè fit, inquit, cùm diues eum qui antea pauper erat, ſolito blandius ſalutat. Nam videtur id facere, quòd ſuſpicetur, aut etiam ſciat illum auri theſauro aliquo reperto, diuitē eſſe repentè factum. Hæc autem ſecum loquitur Euclio ad ſpectatores verſus, à Megadoro auerſus. ILLIC HOMO] ille homo. AIN' TV TE VALERE?] ſic habent noſtri libri veteres. HAVD A PECVN. PERP.] à pecunia, id eſt, quod ad pecuniam attinet, vel ab ea parte, quæ ad rem nummariam pertinet, non perbene valeo. POL SI ANIMVS EST AEQ. &c.] γνώμη. Pol, inquit, ſi animus tibi tranquillus, & ab angoribus, & perturbationibus animi vacuus eſt, ſatis amplam pecuniam habes, vnde bene beatéque viuas. Lucret. lib. 5. *Diuitiæ grandes homini ſunt, viuere parcè Æquo animo.* INDICIVM FECIT, indicauit. Hoc totum autem ab hoc verſu Anus hercle, &c. vſque ad extremum ſequentis, loquitur ſolus Euclio. LINGVAM PRAECIDAM [primorem linguam exſecabo. ATQVE OCVLOS EFFODIAM O.] ſic ſuprà, *Oculos hercle ego iſtos improba effodiam tibi.* cur minatur ſe linguam anui præciſurum? quia indicauit atque annuntiauit. cur oculos effoſſurum? quia vidit. MEAM PAVPERIEM CONQV.] verbum *conqueror* iunxit cum quarto caſu, vt ſuprà verbum queror, in Amphitr. *queri ſeruitutem.* GRANDEM] grandem natu, atque idcirco maturam viro, &, vt ait Maro, plenis annis nubilem. DOTE CASSAM,] dote vacuam & inanem, ſiue carentem: id eſt, in vno verbo, indotatam. ἄπροικον. Nonius profert hunc verſum in voce *caſſum.* Lucret. lib. 3. *nec autem Caſſum anima corpus, durare, & ſenſibus vti.* Idem lib. 4. *Nam nihil eſſe poteſt aliud, niſi lumine caſſus Aer, id, quod nos vmbram perhibere ſolemus.* M. Tull. *caſſum* ſine caſu ablatiuo poſuit lib. 2. Tuſcul. 4. in extr. *omne, quod honeſtum nos, & laudabile eſſe dicimus, id illi caſſum quiddam, & inani vocis ſono decoratum eſſe dicunt.* & ſimiliter Lucret. lib. 3. *Tantalus, vt famaſt, caſſa formidine torpens.* Pacuuius apud M. Tull. lib. 2. De diuin. *Tardigradam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam.* ATQVE INLOCABILEM.] id eſt, & quæ in matrimonio collocari non poteſt. ſeu, & quæ viro nuptum dari non poteſt. ἀνέκδοτον. profert hunc locum Nonius in verbo *locare*, quod interpretatur, viro tradere, marito dare. NVNC PETIT. CVM PAVPERE.] Hæc omnia ſecum loquitur Euclio, vſque ad ea quæ palàm & clarè loquitur Megadorus. INHIAT AVRVM,] ſic in Mil. glor. *Bona mea inhiant.* tranſlatio eſt ab animalibus rapacibus & voracibus, quæ ore hiante & patente prædæ imminent. Dicunt etiam Latini, inhiare auro, ſeu ad aurum. ALTERA MANV F. LAP. P. OST. ALT.] prouerbium olet, quo ſignificatur quis ſpecie & fronte benignus ac beneficus eſſe: re vera perniciem & calamitatem inſidioſè, atque occultè moliri. ſumptum videtur ab iis qui canem, pane oſtentato alliciunt, vt hac inani ſpe lactatum, facilius lapide, aut fuſte percutiant. NEMINI CREDO, QVI LARGE BL.] ſententia non negligenda, quæ vtilis præcepti ac documenti loco eſſe poteſt. Ferè fit enim vt blandi homines, ſint fallaces ac pellaces. DIVES PAVP. VBI MAN. INICIT B.] vbi diues pauperi benignè, id eſt, liberaliter, manum inicit, manúmque cum manu copulat, ibi aliquod, damnum parat. IBI ALIQVAM ONERAT ZAMIAM.] Si recta D hæc ſcriptura, quam in omnibus ferè codicibus manuſcr. reperi, dicēdum eſt, hic eſſe hypallagen, & *onerat aliquam zamiam pauperi*, vſurpatum eſſe, pro onerat pauperem aliqua zamia. quod non eſt bonis ſcriptoribus inuſitatum, tale eſt illud apud Horat. epiſt. ad Piſones. *ſiue receptus Terra Neptunus claſſem Aquilonibus arcet* quod poſitum eſt, pro à claſſibus Aquilones arcet. Sed Simeo Boſius putabat legendum ornat, pro onerat, vt *ornat* intelligamus valere, inſtruit, parat, comparat, quæ verbi ſignificatio non eſt viris Latinè doctis inaudita. Sic dicimus, nomen ornatum, prouinciā ornatam: & vt propius ad huius loci ſententiam accedam, *fugam ornare*, quod à Terentio poſitum eſt in Eunuch. profugam parare. Iam zamia Græcum nomen eſt ζαμία. Zamia verſum eſt η, in α. Doricé. POLYPOS:] polypus, piſcis, quidquid ſuis fibris, & branchiis adeptus & amplexus eſt, quæ ſunt illi loco manuum & pedum, id firmiſſimè tenet. per polypos igitur, rapaces & tenaces homines ſignificat, qui polyporum inſtar, quidquid concupiuerunt, id corripiant & retinent. PAVCIS EVCL. EST Q. TE V.] ordo & ſententia hæc eſt, eſt aliquid propter quod te volo paucis appellare de te vomnuoi, mea, & tua. DE COMM. RE.] Horat. Sat. 6. lib. 2. *de re communi ſcribæ magna atque noua, te Orabant*, &c. HARPAGATVM EST.] raptum. & quaſi harpagone ablatum eſt. Harpago, as, verbum, vel ab ἁρπάζω Græco, vel ab harpagone tractum. Eſt autem harpago, nis, inſtrumenti cuiuſ genus, ad corripiendum quidquid incidit, comparatum: quo nomine vtitur & Cæſar lib. 7. De bello Gall. non longè admodum ab extremo. ibi, *Vno die intermiſſo, Galli, atque hoc ſpatio, magno cratium, ſcalarum, harpagonum numero effecto, media nocte ſilentio ex caſtris egreſſi ad campeſtres munitiones accedunt.* EAM REM] in eam rem. VERVM INTERVISAM D.] verum interim, viſam domum. EST QVOD] eſt propter quod. eſt aliqua cauſa, propter quam. DOMVM] ad domum, ad ædes. REBITVR.] opinabitur, exiſtimabit. EX PAVPERTATE] id eſt, ex anguſtiis rei familiaris, è re tenui. ſunt enim nonnulli etiam in re lauta & copioſa parci & illiberales: nonnulli alij etiam in re tenui & anguſta prolixi & liberales. Alij ſic explicant, ex paupertate, id eſt ex ordine & numero pauperum. & ita Camerarius. DII ME SERVANT.] redit domo Euclio hilarior, quòd theſaurum ſuum intactū & integrum repererit. quo cognito, ſe à diis ſeruatum, id eſt, ab interitu ereptum ac vindicatū, dicit. Horat. epiſt. 9. lib. 1. *Sic me ſeruauit Apollo.* SALVA RES EST.] aurum ſaluum eſt. INTROR.] domum redij, vt viderem, ſaluáne res eſſet. EXANIMATVS FVI.] metu. PROLOQVI.] palàm, & clara voce loqui. QVID? FIDE?] quid? qua me fide eſſe putas? SINE MALA OMNI MALITIA.] ſine omni malo dolo: ſed videtur hic eſſe pleonaſmus. Nam dolus quidem alius bonus eſt, alius malus. ſed malitia omnis, mala eſt: nulla bona. vel dicamus, hic *malitiæ* nomen, pro ſolertia & calliditate quadam eſſe poſitum. Nam, vt ait M. Tull. in partitionibus Orat. *& prudentiam malitia, & temperantiā immanitas in voluptatibus aſpernandis, & magnitudinē animi ſuperbia in animis extollendis, & vera gloria, laudiſque ſtudium deſpicientia in contemnendis honoribus. & liberalitatem effuſio. & fortitudinem audacia imitatur.* Idem lib. 9. epiſt. *Tamen à malitia non recedit. tenuiculo apparatu ſignificat Balbum ſuiſſe contentum. Hoc videris dicere cùm reges tam ſint continentes, multò magis conſulares eſſe oportere.* ex quo per homines minimè malos, ſtultos, &, vt Græci loquuntur, εὐήθεις, ſignificamus. Sed Nonius, ſi eum

auctorem ſequimur, omnem dubitationem tollit, qui docet, malitiam veteres, vt dolum, mediam ponendam duxiſſe, quaſi ſit & aliqua bona. & hunc locum teſtem producit. *adeò*, inquit, *vt improbum poſtpoſueris malo quod gratius putatur* in eadem comœdia, *Quid factum?* E V. *neque malum, neque improbum.* AVRVM HIC OLET.] id eſt, hic aurum odoratur, vel hic me aurum habere ſentit. tranſlatio eſt. & admonendus eſt lector minus callidus, Euclionė hæc ſecum loqui. QVAE RES RECTE VORTAT, &c.] præfatio veterum bene ominandi gratia. PROMITTE HOC FORE] id eſt, deſponde mihi filiam tuam in poſterum, ſeu in futurum. INNOXIVM ABS TE ATQ. ABS TVIS] qui nec tibi nec tuis nocuit. vel ſic, qui innoxius, ſeu innocens eſt, quod ad te & ad tuos attinet. NEQVE DIGNVM ARB.] neque te dignum arbitror qui derideatur. Cicer. Philipp. 3. *Præmium quod eſt dignus?* Nam etiam malo digni multi, ſicut ipſe. Idem de voce *indignus.* nam indignus malo interdum dicitur. vt apud Horatium Sat. 2. lib. 2. *Cur eget indignus quiſquam te diuite?* FACTIOSVM,] opulentum, copioſum, bonis omnibus fortunæ affluentem. PAVPERVM PAVPERRIMVM, paupertatem extremam ſibi ſumit, ac tribuit, vt ſuſpicionem omnem theſauri, quem habet apud ſe, remoueat ac repellat. LOCASSEM] locarem. quid ſit locare filiam, ſuprà dictum eſt. ibi, *inlocabilem*. TE BOVEM ESSE, ET ME ESSE ASELL.] bos & aſinus, animalia ſunt impatia, & ad iugum pariter ſubeundum, vehiculúmque trahendum, & onus ferendum inepta. bos enim, & maior & validior aſino eſt natura, & multò magis aſello. Hinc prouerbium ab aſinis ad boues, cui non diſſimile eſt ab equis ad aſinos. Allegoria igitur eſt, qua ſe quidem, vt pauperrimum aſellum: Megadorum verò, vt ditiſſimum bouem facit. CONIVNCTVS] coniunctum intellige explicata allegoria, coniunctum per affinitatem, & per filiæ nuptias tecum contractae. *coniunctus* tamen hic, vt allegoriam ſeruemus, valet quoque idem iugum ferens, coniugatus, eidem iugo ſubiunctus. EGO ASINVS,] vt imbecillus, & inualidus, hoc eſt, explicata allegoria, ego pauperrimus. TV ME BOS MAGIS HAVD RESP.] id eſt, tu diues nihilo magis mihi ſ... hueneris, aut auxilium feras, quàm ſi nunquam natus ſim. GNATVS QVAM SI NVNQ.] id eſt, quàm ſi nunquam natus ſim. gnatus dixit, pro natus, vt ſuprà in prologo Amphitr. *Gnatum arbitratur eſſe id à vobis ſibi.* plus eſt autem nunquam natum eſſe, quàm mortuum eſſe. Nam quamuis mortui à pleriſque contemnantur & negligantur, valet tamen apud bonos eorum memoria. præſertim ſi qua virtutis laude floruerint: qui nunquam nati ſunt verò, cùm in natura rerum fuerint nunquam, ne in mentem quidem nobis veniunt, neque vlla cogitatione à nobis informari poſſunt. ET TE VTAR INIQ.] id eſt, & te experiar mihi inferiorem, atque inimiciorem. ET MEVS ME ORDO] id eſt, & pauperes, qui ſunt mei ordinis, &c. Terent. in Eunuch. *Conueni hodie aduenieni quendam mei loci hinc atque ordinis.* NEVTRAVI] neutro in ordine ſine apud neutros, id eſt, neque apud diuites, neque apud pauperes. STABILE STABVLVM] in allegoria manet. Nam ſtabulum locus eſt in quo ſtare ſolent feræ & pecora. ſtabile ſtabulum autem, id eſt, firmum, & certum ſtabulum. & eſt paronomaſia. SI QVID DISSIDII FVAT.] ſi quid diſſidij fiat. ſi remittas nuntium filiæ meæ? ſi filiam meam reducas tibi habere iubeas. vel ſi quo alio modo ſoleant matrimonio. ASINI ME MORDICVS SCIND.] id eſt, Aſini me morſibus, ſeu mordendo conſcindant. ſic autem eſſe legendum, & iam antè cenſuit Adr. Turnebus, reclamante Nonio, & ego, conſultis libris veteribus, ita emendandum curaui, cùm libri omnes vulgati, habeant *mordicibus*: itaque Nonius legerit cuius hæc verba ſunt, *Mordicibus, & mordicus pro morſu, pro morſibus.* Plautus Aulul. *Aſini me mordicibus*, &c. Nam hæc lectio primùm inepta eſt: deinde verſus eam ferre non poteſt. De libris veteribus autem, hoc liquidò affeuero, in iis omnibus quibus vſus ſum (octo autem numero fuerunt reperiſſe ſcriptum, *mordicus*, vno excepto, in quo ſcriptum eſt, *morſibus*: qui erat alter e a libris Claudij Puteani. Atque hinc fortaſſe nata eſt ſcriptura illa deprauata, *mordicibus*. nam cùm initio ſcriptum eſſet *mordicus*, itaque Plautus ſcripſerit: adſcripſit aliquis explicator *morſibus*, poſtea ſcriptores librarij alij ſcripſerunt, morſibus ſimpliciter, alij dubitanter mordicus, & morſibus hinc factum mordicibus, vox portentoſa, vt hippocentaurus, ex homine & equo. Omnino *morſibus* quod in vno, vt dixi, codice reperi, malim quàm *mordicibus*, ſed *mordicus* vocem germanam Plautinam eſſe arbitror. INCVRSENT CORNIBVS] petant & inuadant cornibus. ſuprà in Aſinaria, *Vbi viuos homines mortui incurſant boues.* AB ASINIS AD BOVES TRANSCENDERE.] prouerbium eſt, vt dixi, quo ſignificat Euclio periculoſum eſſe à pauperum atque humilium ordine & familia, ad ordinem & familiam diuitum ac potentum aſcendere. Periculum eſt enim ne pauperes & humiliores à diuitibus petantur cornibus. Notum illud, Fœnum habet in cornu: quod conuenit in potenteis & factioſos: & in Craſſum coniectum eſt. qua de re Plutarch comment. Horatianis ad illum locum, *Fœnum habet in cornu.* Satyra 4. libri primi. QVAM AD PROBOS PROPINQVITATE, &c.] ordo eſt, quàm proximè te ad probos adiunxeris propinquitate, id eſt, propinquum reddideris: tam optimum eſt. vt Latini dicunt, *quàm magis, tam magis*: de quo ſatis multa diximus in commentar. Lucret. Sic, quam maximè, tam maximè, & ſimil. TV CONDICIONEM HANC ACC.] condicio ſæpe de re vxoria dicitur, vt hic; & infrà eadem comœd. ibi, *Narrauit amico mulier conſilium meum de condicione hac.* Cicero in Lælio addidit voci *condicio* vocem hanc ipſam *vxoria*. verba eius hæc ſunt, *ſin autem ad adoleſcentiam perduxiſſent: dirimi tamen interdum contentione vel condicionis vxoriæ, vel commodi alicuius. quod idem adipiſci vterque non poſſet.* Sic autem & legendum eſſe docuimus & edendum curauimus. Nam libri ante meam editionem vulgati, habebant. *vel luxuria condicione*, aut non longe ſecus. AT EAM DESPONDE MIHI] omnes libri veteres, quos adhibui. quibúſque vſus ſum, habent, vt pleriquè vulgati, *Atque eam deſpondeas*: neque video quamobrem hanc ſcripturam immutarit Camerarius: niſi fortè libros aliquos veteres ducem ſecutus eſt. Poteſt tamen ferri editio Cameraríana, vt punctum ponatur ante *At deſp.* & intelligamus *at*, poſitum pro interiectione vrgentis & inſtantis. Omnino malim legi *atque*, vel *&*, vt antecedat diſtinctionis nota duntaxat. AT NIHIL EST DOTIS, QVOD DEM.] quatuor ex noſtris libris veteribus habent, *at nihil eſt dotis quidem*. NE DVIS.] ne dederis. DVM MODO MOR. B. VEN. D. EST S.] γρώμη. Sic Horat. Od. 24. lib. 3. *Dos eſt magna parentium Virtus, & metuens alterius viri Certo fœdere caſtitas.* Tale ferè illud Menandri, γυναικὶ κόσμος ὁ τρόπος, οὐ χρυσία. id eſt, Virtus puellas ornat haud pecunia vel ſic. *Non fœminam ornat aurum ſed mores probi.* Sic Antipater Theſſal. [illegible] id eſt, *O virgo pulchro ore utens, mea filia, plenam Summe colum. Hæc vitam nam tolerare potes. Si nubas: caſtos colemores matris Achiuæ. Hæc erit ampla viro dos ſtabiliſque tuo.* Sic noſter Plautus ſuprà in Amphitr. *Non ego illam dotem mihi duco eſſe, quæ dos dicitur: Sed pudicitiam & pudorem*, &c. EO DICO, NE ME THES. R. C.] omnes libri noſtri veteres habent *theſauros* in numero multitudinis, quos ſequor. Nam vulgati habent *theſaurum*, in ſingul. homo ſuſpicioſus tacere non poteſt, quod tantopere celatum cupit. CENSEAS] exiſtimes. QVID? CREPVIT Q.] quid ſit, rogas? aliquid crepuit inſtar ferri. HIC APVD ME] Hic domi meæ. Hæc cum à Megadoro dicuntur, vt Euclio omni ſuſpicione liberetur. ſed fruſtrà: nam continuò ſe domum corripit, vt videat aurum ſitne ſaluum. FASTIDIT MEI.] Nonius, faſtidit me, inquit, pro faſtidit me. profert & hunc Lucilij verſum Sat. lib. 7. *Triſtes, difficiles ſumus, faſtidimus bonorum.* PER. AEVVM MALA REM. G.] Horat. de ſene, in epiſt. ad Piſon. *vel quod res omnes timidè, gelidéque miniſtrat.* ELINGVANDAM] lingua priuandam: elinguem faciendam. VSQVE AB RADICIB.] Lucret. lib. 6. *quom tamen illa Arbuſta euoluens radicibus haurit ab imis.* AVCTOR QVI SVM] & ſuaſor, ex lege. vt periculo meo ſint, & damnum præſtem. auctor eſt qui aliquid iubet agi, aut fieri ſuo periculo. Hinc auctoritas, quam ſcriptor vocabularij Latino-gallici interpretatur, *vvarandie*. LOCAS] merceda pacta, & promiſſa tradas. SENECTA AETATE] ætate ſenio confecta. Lucret. lib. 3. *Quidue foras ſibi vult membris exire ſeneƈtus?* Idem lib. 5. *Poſt vbi equum validæ vires ætate ſeneƈta Membráque defecerunt*, &c. Plautus ſuprà in Amphitr. *quæ ſenecta in ætate mendicitas malum.* LVDOS FACTAS.] deludas, ludifices. Loquitur hoc modo multies Plautus exempli cauſa. Epid. in extr. *Qua modo me ludos feciſti de illa conductitia Fidicina?* Idem in Bacchid. *Me hoc ætate ludificari: immò edepol ſic ludet*

A *ludos factum Cano capite,&c.* NEQVE SI CVPIAM, COPIA EST.] nequo ſi velim, poſſum. ILLIS LEGIBVS] illis conditionibus,quas dixi,& tuli tibi. SOLTIS IS.] vos diuites. PERPLEXABILIS.] perplexè loqui, perplexo & inexplicabili ſermone vti. PACTVM NON PACTVM EST: NON PACTVM, P.] tale illud Terent. in Phorm. *Quid vos malum ergo me ſic ludificamini inepti veſtra pueriliſententia? Nolo. volo: volo nolo rurſum cedo. cape. Quod dictum, indictum eſt: quod modo erat ratum irritum eſt.* NVLLA CONTROVERSIA] *quia aequo animo*, quin facimus? cur non facimus? NVM QVAE CAVSA EST] num aliqua cauſa eſt, quare hodie nuptias non faciamus? NVM QVID ME VIS?] ſermo abire volentis,aut parantis. STRENVE] *ſtrenue*,diligenter,properè. ILLIC] ille. AVRVM QVOD VALET?] quantum vim habet aurum? CREDO EGO IAM ILLVM INHIARE.] profert hunc locum Nonius, vbi loquitur de numeris & caſibus immutatis: & maximè vbi docet nominatiuum pro datiuo poni quaſi in *id inhiat.id*, ſit nominatiui caſus,pro ei inhiat. Ego Nonium falli puto. Nam hic *id*, eſt accuſandi caſus: cum quo caſu non ſemel iunxit Plautus hoc verbum. vt in Milit.glor. *Bona mea inhiant,*&c.& in Sticho,*Nam illic homo tuam haereditatem inhiat, quaſi eſuriens lupus.* Iam inaudiſſe, poſitum pro audiſſe, vſitatè. hic Moſtel. *Metuo, ne de hac re quippiam inaudiuerit.* Idem Milit.glor. *Hic ſocerum inaudiui eſſe.eam venis quaeſitum.* M. Tullius lib. 9. epiſt. ad Paetum, *Aquam & Fabraterna conſilia ſunt nostra de me, quae te valde inaudiſſe.* Nonius,inaudire,audire.M.Tull.ad Pauſam 1.*Quorum crepitella vox,de quo ego ex te primùm quoddam inaudieram.* Illud me fugerat admonere lectorem , ex hoc loco videri poſſe , theſaurum eſſe maſculini & neutri generis. Nam *id inhiat*, aliter explicari non poteſt,niſi theſaurum inhiat. DA AFFIN. H. OBST.] ea gratia , id eſt ob eam cauſam , obſtinauit,hoc eſt,obſtinatè,pertinaciter,& obfirmatè expetiuit hanc affinitatem. Terent.in Andr. *Itane obſtinate operam das, vt me à Glycerio miſerum abſtrahas?* Feſtus, obſtinat,obfirmat.

B

EVCLIO ſenex, STAPHYLA anus.

EV. VBi tu es quæ deblateraſti iam vicinis omnibus,
Meæ me filiæ daturum dotem?heus Staphyla te voco,
Ecquid audis?vaſcula intus purè propera,atque elue.
Filiam deſpondi ego hodie,huic nuptum Megadoro dabo.
STA. Di bene vortant.verùm ecaſtor non poteſt ſubitum eſt nimis.
EV. Tace atque abi, curata fac ſint quum a foro redeam domum.
C Atque occlude ædes:iam ego hic adero. ST. quid ego nunc agam?
Nunc nobis propè ad exitium,mihi atque herili filiæ.
Nam probrum atque partitudo propè adeſt;vt fiat palàm.
Quod celatum eſt,atque occultatum vſque adhuc,nunc non poteſt.
Ibo intrò,vt hæc,quæ imperauit,facta,cùm veniat,ſient.
Nam ecaſtor malum mœrorem metuo ne miſtum bibam.

QVAE DEBLATERASTI,&c.] Blaterare,eſt inaniter & inconditè loqui,inquit Nonius:confingere,blatire. deinde profert illud ex Amph. *Quis,malum,intelligere quiſquam poteſt, quae nugas blatis:* profert & hunc verſum, *Vbi tu es,* &c. *de* autem in compoſitione plerunque auget , vt in denarrare, delenire , deamare, &c. PVRE PROPERA, ATQVE ELVE.] id eſt,aqua pura lauare propera,& totam aquam in eis lauandis abſume. Feſtus, purè lautum, aqua pura lautum. Vel ſic:fac,vt citò pura,munda,& lota ſint, *alij ſic, vaſa pura, & lota properè expodi, ac depsome.* Turnebus ſic, Tu ipſa autè purè laua, vaſa properè expedi & elue. SVBITVM EST NIMIS.] nimis breue & anguſtum tempus eſt
D ad apparandas nuptias. Marcus Tull. in epiſtola ſecunda libro decimo tertio epiſtolarum , *Nam propter opera inſtituta multa multorum ſubitum eſt ei demigrare kalend. Quinctil.* PROPE ADEST,&c.] imminet exitium. NAM PROBRVM, ATQVE PART.] id eſt,tempus appropinquat & vrget,cùm probrum,id eſt ſtuprum herili filiæ oblatum , & partitudo, id eſt, partio ſeu partus , fiat palam, id eſt , exeat & emanet in vulgus, vulgò pateſiat. VSQVE ADHVC] vſque ad hoc tempus. MALVM MOEROREM] *malum* epithetum perpetuum , *vt cùm* dicunt poetæ Græci *[illegible]*, & Latini abſintium amarum,& mel dulce,&c. MALVM MOEROREM M. N. MIST. BIB.] allegoria ducta ab iis qui potionem aliquam miſtam minus iucundam bibunt, vt qui potionem abſintio temperatam aut aliquid ſimile, immò potius qui liquorem aliquem lethalem & mortiferum bibere iubentur. Plautus in Caſin. *vt ſenex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet.* Terent. Phorm. *tu te hoc meruiſti. tibi omne eſt exedendum.* eiuſdem generis ſunt illa , deuorare, & exſorbere moleſtiam. Præterea miſcere vinum, & poculum ſeu potum, pro parare, vt Græci *[illegible]*, dicunt Latini.

ACTVS II.

STROBILVS ſeruus. ANTHRAX, CONGRIO, coqui.

E STR. POſtquam obſonauit herus,& conduxit coquos,
Tibicináſque haſce apud forum,edixit mihi,
Vt diſpertirem obſonium hic bifariam.
CO. Me tu quidem hercle (dicam palàm) non diuides.
Si quò tu totum me ire vis,operam dabo.
STR. Bellum & pudicum verò proſtibulum popli.
Pòſt ſi quis vellet,te haud non velles diuidi.
Atqui ego iſtuc Anthrax aliouórſum dixeram,
Non iſtuc quod tu inſimulas.ſed herus nuptias
Meus hodie faciet. COC. cuius ducit filiam?

STR. Vicini huius Euclionis ſenis è proximo. A
Ei adeò obſonij hinc dimidium iuſſit dari,
Cocum alterum,itidémque alteram tibicinam.
COC. Nempe huic dimidium ducis,dimidium domi?
STR. Sicut dicis. COC. quid hic non poterat de ſuo
Senex obſonari filiæ in nuptiis?
STR. Vah. COC. quid negotij eſt? STR. quid negotij ſit rogas?
Pumex non æquè eſt aridus,atque hic eſt ſenex.
COC. Ain' tandem ita eſſe vt dicis? STR. tute exiſtima.
Suam rem periiſſe,ſeque eradicarier,
Quin diuûm atque hominum clamat continuò fidem, B
De ſuo tigillo fumus,ſi qua exit foras.
Quin quum id dormitum,follem obſtringit ob gulam.
COC. Cur? STR. ne quid animæ fortè amittat dormiens.
COC. Etiámne obturat inferiorem gutturem,
Sibi ne quid animæ fortè amittat dormiens?
STR. Hæc te mihi,ſicut tibi me,æquum eſt credere.
COC. Immò equidem credo. STR. at ſcin' etiam quo modo?
Aquam hercle plorat,quum lauat,profundere.
COC. Cenſen' talentum magnum exorari poteſt,
Ab iſtoc ſene vt det,qui fiamus liberi?
STR. Famem hercle vtendam,ſi roges,nunquam dabit. C
Quin ipſi pridem tonſor vngues demiſerat,
Collegit & omnia,abſtulit præſegmina.
COC. Edepol mortalem parcè parcum prædicas.
Cenſen' verò adeò eſſe parcum,& miſerè viuere?
STR. Pulmentum pridem eidem eripuit miluius,
Homo ad prætorem plorabundus deuenit,
Infit ibi poſtulare plorans,eiulans,
Vt ſibi liceret miluium vadarier.
Sexcenta ſunt,quæ memorem,ſi ſit otium.
Sed vter veſtrorum eſt celerior? memora mihi. D
CON. Ego,vt multò melior. STR. cocum ego,non furem rogo.
CON. Cocum ego dico. AN. quid tu ais? CON. ſic ſum vt vides.
AN. Cocus ille nundinalis't,in nonum diem
Solet ire coctum. CON. tu trium litterarum homo
Me vituperas fur? AN. etiam fur trifurcifer.

POSTQVAM OBSONAVIT H.} Obſonauit,id eſt,obſonium emit.obſonare,& obſonari idem valent,ſignificántque obſonium parare. Terent, Adelph. *Obſonat? potat? olet vnguenta? de meo* Idem Andr. *Vix*, inquit, *drachmis obſonatus eſt decem.* Plautus Caſina. *Argētó parci nolo.obſonato ampliter.* Idem in Mercat. *Decem* [illegible] *ſummos viros, Nimium obſonauit.* Idem hac eadem comœd. non longè, *hic non poterat de ſuo Senex obſonari* [illegible] ET CONDVXIT COCOS.} priuatæ perſonæ,quæ coquos non habebant familiares, ac domeſticos coquos in foro conducebant. Idem in Mercat. *egomet conduxi coquum. Sed eum demoror non venire, vt ſufferam.* Idem Pſeud. COQ. *ſi me arbitrabare iſto pacto, vt prædicas, Cur conducebas?* Plinius lib. 18. cap. 11. *nec cocos verò habebant in ſeruitiis, eóſque ex macello conducebant.* ME TV QVIDEM H.} proinde ac ſi dicas, Obſonium quidem tuo arbitratu diuidas licet: ſed me non diuides. Iam hoc non diuides, vt ambiguè dictum, ita duobus modis accipere licet, vel propriè pro non ſecabis me in duas partes dimidias, vel non præcides, ſeu non pædicabis. M. Tull. epiſt. ad Pætum lib. 9. *Quid? non honeſtum verbum eſt diuiſio? (al. diuido?) ſed re-ſpondet intercapedo.* BELLVM ET PVDICVM, &c.} reſpondet ſeruus Strobilus ad id quod ſe ſentire oſtenderat alter ex cocis, hoc modo, O hominem elegantem & pudicum, & ab omni flagitio & probro abhorrentem. εἰρωνεία eſt. ſignificat enim illum vniuerſi populi libidini eſſe expoſitum, & eſſe vulgare ſcortum. Nonius, inter meretricem & proſtibulã, inquit, hoc intereſt, quòd meretricis honeſtioris loci eſt, & quæſtus. Nam meretrices à merendo dictæ ſunt, quòd copiam ſui tantummodò noctu faciant: proſtibulæ, quòd ante ſtabulum ſtent, quæſtus diurni & nocturni cauſa. deinceps profert verſum ex Ciſtell. qui hodie nõ reperitur in ea comœd. *Inter ad bonam meretricem: adſtat hæc in via ſola. proſtibulum ſan' eſt.* licebat proferre alium ex Sticho in extr. *Proſtibuli'ſt autem ſtantem ſtanti ſuauium Dare amicum amicæ.* POST SI QVIS VELLET.} ſententia eſt hæc, ſimulas, inquit, te pudicum eſſe, & ab impudicitia abhorrere. ſed, ſi quis te vellet præcidere. non nolles te præcidi, pòſt, hoc eſt. deinde poſtea tamen, εἰρω. ALIOVORSVM.} aliorſum, in aliam ſententiam, quàm tu interpretatus es. NON ISTVC, QVOD TV INSIM.} non iſtuc dixeram, quod te me dixiſſe inſimulas, id eſt, arguis. Inſimulare, inquit Feſtus, eſt crimen in aliquem confingere. ET ADEO OBSONII HINC DIMIDIVM, &c.} A. Gell. lib. 3. cap 14. profert hunc verſum, docens quid interſit inter dimidium & dimidiatum. Sic autem ille. Idem in Aulul.

A ſed dimidium obſonij, non dimidiatum obſonium, in hoc verſu: *Et adeò obſonij hinc iuſſit dimidium dari.* NEMPE HVIC DIMIDIVM DVCIS, &c.} ſic habent omnes libri noſtri veteres, & ita edidit Camerarius. Nam vulgati habent, *dimidium dicis.* fortaſſe non malè. ſed antiquam ſcripturam vulgatæ antepono: quamuis illa ſit aliquanto obſcurior: *ducis* autem interpretor, quaſi pompam agis, ſeu producis, *vinciis*, vel ſimpliciter *ducis*, refertur ad coquos, qui ducuntur: non portantur, vt neque res vllæ animatæ. DE SVO} de ſuis nummis. OBSONARE} obſonium parare, ſeu emere. vt ſuprà diximus. PVMEX NON AEQVE EST ARIDVS} prouerbium olet. ſic in Perſa, *Nam ita aquam è pumice nunc poſtulas, Qui ipſus ſitiat*, non eſt diſſimile illud in Pſeud. *Pumiceos oculos habeo, non queo Lachrymam excorare vt expuam vnam modo.* Scriptor obſcœnorum verſuum, *Qua ſucco caret, vt bibax arena, Vt flauens ſtipula, vt putriſq; pumex.* Plinius lib 36 cap. 20. *ſed & q pumices, qui ſunt in vſu corporum læuigandorum fœminarum, iam quidem & virorum, atque vt ait Catull. libris laudatiſsimi ſunt in Melo, & Scyro, & Æoliis inſulis. Probatio in candore minimoq; pondere, & vt quàm maximè ſpongioſi aridiq; ſint, ac tri fragiles, nec arenoſi inficando.* ARIDVS} ſenex præparci, & ſupra modum illiberales ac tenaces, per tranſlationem dicuntur aridi. Terent. Heaut. *Sed habet patrem quendam auidum, miſerum, atque aridum.* & vita, quæ præparcè & valde tenuiter agitur, arida. Cicero pro Quinctio, *contrà ſibi officium fidem, diligentiam, vitam omnino ſemper horridam, atque aridam cordi fuiſſe.* TVTE EXISTIMA:} tu ipſe ex iis quæ dicturus ſum, iudica, ſeu arbitrare. ERADICARIER} funditus, & radicitus è medio ſublatum & perditum eſſe. tranſlatio eſt ab arboribus eradicatis, quæ nunquam reuiuiſcunt poſteà, niſi tranſplantentur.

B Terent. Andr. *Dij te eradicent, ita me miſeram territas.* CLAMAT} inclamat, inuocat, implorat, vel ſic, clamat, dij veſtrã fidem! homines veſtram fidem! hoc eſt, magnam ſibi iniuriam fieri queritur, cùm ex puſillo ligno in focum coniecto fumus exit foras. DE SVO TIGILLO FVMVS SIQ. &c.} id eſt, ſi quando lignum puſillum, quod eſt in eius foco, fumum emittat. proinde quaſi dicat, non ſolùm ægrè fert lignum ſuum vri, ſed etiam fumum è ligno exire, & cùm fumus è ligno puſillo exit, putat ſe in eo iacturam facere, quaſi magnum quiddam amittat, cùm fumus exit foras, hoc & multa alia ſimilia, quæ de Euclione dicuntur, ad ſignificandam eius inauditam auaritiam, inſignes habent hyperbolas: quæ inter Plautinas virtutes non minimum locum obtinent. Libris autem omnibus reclamantibus legendum cenſeo, *De ſuo ligillo*, non *de ſuo tigillo.* Quod & Simeoni Boſio, viro doctiſſimo, & ſagaciſſimo videbatur. ligillum autem diminutiuũ eſt, à ligno, vt tigillum, à tigno, ſigillum à ſigno. fumum autem è tigno, ſeu tigillo exire, non quadrat, neque conuenit è ligno, aut ligillo, maximè, ligilli nomen autem vſurpauit Plautus ad exprimendam incredibilem Euclionis parſimoniam, qui non lignum in foco ponat, ſed ligillum: id eſt, lignum tenuiſſimum & minutiſſimum. Quòd autem Nonius hic legit *tegillo*, non *tigillo*, neque *ligillo*, interpretatque tegillum, tuguriolum & domicilium breue: errat. Quòd alij nõnulli ligellum dicunt eſſe ſpiraculum qua fumus exit foras, à voce Græca λίγνυς, quæ fuliginem ſignificat, nihilo magis placet. Malim ſi quis coniecturæ locus ſit, &, ſi non placeat coniectura noſtra ſuperior, legi, tegillum, vt ſit diminutiuum à *tegula.* quod valet tegmen, quomodo fortaſſe legit Nonius. FOLLEM OBSTRINGIT OB GVL.} hyperbole

C penè dicam inexſuperabilis cùm Euclio, inquit Strobilus, it dormitum, follis, quo ignis accendi ſolet, gulam, id eſt fiſtulam, & foramen follis, per quod ſpiritus ſeu anima efflatur, arcto aliquo vinculo conſtrictum obturat, ne quam animã, id eſt, ne quem ventum, ſiue ſpiritum amittat ipſe inter dormiendum. AMITTAT} Euclio. DORMIENS} inter dormiẽdum. ETIAMNE OBTVRAT INF. GVTT.} iocus ex ſuperiore hyperbola natus. cuius hæc ſententia eſt, quemadmodum Euclio dormitum iens, follis gulam obturat, ne quid ſpiritus, aut venti inter dormiendum amittat, vtrum ſimiliter operculo aliquo ſibi claudit anum ſiue podicem, ne fortè inter dormiendum flatum, aut crepitum aliquem ventris emittat? INFERIOREM GVTTVRAM,} id eſt, inferius guttur, per quod ioco ſeruili podicem ſignificat. Hunc locum profert Nonius, docens veteribus vſitatum fuiſſe hic guttur, gutturis, in gen. maſcul. & hoc guttur, in neutro. Et Priſcianus lib. 4. AQVAM HERCLE PLORAT, CVM L. PROF.} cùm lauat, inquit, plorat. id eſt, ægrè fert, ita vt ploret ſe aquam profundere. vel ſic, cùm lauat grauatè, & inuitus aquam profundit. Sic loquitur Horat. Od. 10. lib. 3. *Nec tamen aſpera Porrectum ante fores obijcere incolæ Plorares Aquilonibus.* CENSEN' TAL. M. EROS. POTESSE, &c.} id eſt, putáſne poſſe ab iſto ſene impetrari vt det talentum magnum, quo ſiamus liberi? Secutus ſum autem libros vulgatos, quibuſcum congruunt duo libri veteres, qui habent *potesse.* Nam alij habent, *poteſt*, quo modo edidit Camerarius. Infinitiui verbi *poteſſe* autem pertinet ad verſum ſequentem: quod non eſt inuſitatum. Hom. Il. α, Παῖδα δ' ἐμοὶ λύσαιτε φίλην, τὰ δ' ἄποινα δέχεσθαι, &c. Virg. lib. Æneid. 7. *Vtque ſtetit media ſi ſecreta ac tecta Laurentum Ardua tecta ſubit*, &c ſic contrà noud Terent. in Eunucho principium verſus ſequentis, pertinet ad finem antecedentis, &c.

D *Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam continuò, ſi quando illa dicet, Phædriam intromittamus comiſſatum, tu Pamphilam cantatũ prouocemus.* Nam prima ſyllaba verbi *intromittamus*, pertinet ad extremum verſum ſuperiorem, ita vt ſi metiri velis, verſus ſequentis, initium capias à, *Tromittamus.* FAMEM HERCLE VTENDAM SI ROGES,} hyperbole alia, quæ etiã videtur ſuperari non poſſe. Nam quis vnquam famem vtendam rogauit, aut cùm ab aliquo rogatus eſſet, negauit? DEMPSERAT.} detraxerat, purgarat, vt Horatius loquitur epiſt. 7. lib. 1. *Cultello proprios purgantem leniter vngues.* PRÆSEGMINA.} Nonius, propriè, inquit, Plautus præſegmina ea dici voluit in Aulul. quæ vnguibus eminula præſecantur. deinde profert hunc locum. Fulgentius *præſegmina*, inquit, *ſunt partes corporis incisæ, vt Tages in Haruſpicina ait, præſegminibus amputatis.* auctor vocabularij Latino græci, præſegmina interpretatur ἀπονύχισμα. Horat. epiſt. ad Piſon. *Præſectum decies non caſtigauit ad vnguem.* PARCE PARC.} aduerbium iunctum cum adiectiuo eiuſdem originis. ſic in Ciſtellaria, *Parabolæ quæ me miſerè Miſeri.* *Illa ſunt homines miſerè Miſeri.* PVLMENTVM PRID.} Pulmentum, vnde pulmentarium, cibus eſt ad modum pultis factus, & à pulte ſic appellatur. Puls autem, cibus eſt, ex farre in farinam comminuto redactus: quo diu veteres Romani pro pane vſi ſunt. ex quo Plautus Romanos pultifagos nominat. aliud eſt pulpamentum, hoc enim à pulpa dictum eſt. Terent. Eunuch. *Lepus tute es, & pulpamentum quæris.* Vbi Donatus, *Pulpa*, inquit, *caro, quæ manducatur dicta à pulſando. quòd pulſetur & conſtringatur.* Varro quoque lib. 4. De lingua Lat. dicit fertè pulmentum docet à pulte eſſe nominatum. M. Tull. Tuſcul lib 5. *Mihi amictui eſt Scythicum tegmen: calceamentum, ſolorum callum: cubile, terra: pulmentum, fames.* Horat. Sat 2. lib. 2. *tu pulmentaria quære Sudando.* Idem epiſt. ad Loll. 2. lib 1. *Coenes vt pariter pulmenta laboribus empta.* auctor vocabularij Latino græci pulmentarium interpretatur ὀψώνιον.

E MILVOS} omnes noſtri libri veteres ſic habent: *miluos*, inquam, non vt vulgati *miluios*, miluos autem legendum triſyllabos, miluos, per διαίρεσιν. AD PRÆTOREM} cuius erat ius dicere, & actionem ac iudices dare. PLORABVNDVS} plorans. Nonius hunc locum profert, legitque *deplorabundus*, malè omnino. Nam verſus ferre non poteſt. INCIPIT} incipit ſic Lucretius lib. 3. *Commutare animum quicunque adorietur & inſti.* ad quem locum plura. POSTVLARE}, nam prætor, vt diximus, dabat actionem, & iudices. MILVVM VADARIER} id eſt, miluum in iudicium vocare, acceptis vadibus qui promitterent ſe eum in iudicio futuros. Horat. Sat. 1. lib 1. *Ille datis vadibus, qui rure extractus in vrbem eſt*, &c. MEMORA MIHI} dic mihi. SIC SVM, VT VIDES.} id eſt talis ſum, qualem vides. COCVS ILLE NVNDINALIS EST, &c.} alludit ad nomen nundinarum, quæ à nono die, ſeu à nouem diebus dictæ ſunt, propterea quòd cùm ruſtici dies octo rure in opere faciendo verſati eſſent, nono in vrbem veniebant ad leges cognoſcendas, quæ promulgatæ erant, & ad mercatum. ſignificat autem hunc coquũ vt quidam volunt, eſſe tardum. ſed ego puto ſignificari, eſſe malum & imperitum, & ignobilem, vt iam planius oſtẽdam. IN NONVM DIEM SOLET IRE C.} id eſt, ex nouem diebus vno dũ duntaxat conduci ſolet. non quotidie conducitur, vt coci nobiles. & vſu periti, ſed nono quoque die, quaſi imperitus, & indoctus cocus. COCTVM} ad coquendũ. ſic Nonius, hunc locum proferens. TV TRIVM LITTERARVM H.} per hominem trium litterarum, ſignificatur fur, quod nomen tribus litteris ſcribitur. & verò declarat ipſe Plautus, vt non ſit opus alio interprete aut explicatore. FVR

TRIFVRCIFER }videtur eſſe iocus ex ambiguo, quod ineſt in nomine *trifurcifer*. nam poteſt aliquis ſic accipere, vt dicatur, *fur trifur*: id eſt fur omnium furum maximus: deinde, repetita ſyllaba *fur* eiuſdem vocis, proinde accipiatur, quaſi dictum ſit, *fur trifur, furcifer*. A

STROBILVS, ANTHRAX, CONGRIO COCI.

STR. Tace nunc iam tu, atque agnûm horum vter eſt pinguior,
AN. Licet. STR. tu congrio eum ſume actutum tibi,
Atque intrò abi illuc, & vos illum ſequimini,
Vos cæteri illuc ad nos. CO. Aur hercle iniuria
Diſpertiuiſti. pinguiorem agnum iſti habent. B
STR. At nunc tibi dabitur pinguior tibicina.
I ſanè cum illo phrygia, tu autem Eleuſium
Huc intrò, abi ad nos. CON. ô Strobile ſubdole,
Huccine detruſiſti me ad ſenem parciſſimum?
Vbi ſi quid poſcas, ad rauim poſcas prius,
Quàm quicquam detur, STR. ſtultus & ſine gratia es.
Tibi rectè facere, quando quod facias perit?
CON. Quî verò? STR. cogitas? iam principio in ædibus
Turba iſtuc nulla tibi erit. ſiqui vti voles,
Domo abs te afferto, ne operam perdas poſcere.
Hîc apud nos magna turba, ac magna familia eſt. C
Suppellex, aurum, veſtes, vaſa argentea:
Vbi ſi perierit quippiam (quod te ſcio
Facilè abſtinere poſſe, ſi nihil obuiam eſt)
Dicant, coci abſtulerunt: comprehendite,
Vincite, verberate, in puteum condite.
Horum tibi iſtic nihil eueniet, quippe qui
Vbi quid ſurripias, nihil eſt. ſequere hac me. CON. ſequor.

TACE NVNC IAM TV, &c.} Hæc quæ ſequuntur, in quibuſdam libris veteribus coniunctè ſcripta ſunt cum ſuperiore ſcena: in aliis, & vet. pluribus, vt in vulgatis, ſeparatim: quos ſecuti ſumus, quamuis perſonæ ſint eædem. Hæc verba autem ad Anthracem, quem dico, ſunt, hoc modo, Tace tu, Anthrax, inquit Strobilus, & dic mihi tantum, vter horum duorum agnorum ſit pinguior. agnûm poſitum pro agnorum. ſubintelligendum autem, dic. LICET.} reſpondet Anthrax, licet, id eſt, facile eſt mihi tacere, in eo quod vetas, & loqui in eo quod iubes. vel ſic, licet mihi dicere vter agnorum ſit pinguior, poſſum dicere, &c. EVM} pinguiorem. ILLVC} Euclionis domum. AD NOS} in ædeis Megadori. INIVRIA} contra ius, iniuſtè. DISPERTIVISTI.} diſtribuiſti. PHRYGIA.} tibicinæ aptum nomen. Nam tibiæ in Phrygia inuentæ, & è Phrygia profectæ ſunt. Vergil. in Culice, *Nam turba ſeceſſa Obſtrepit & Phrygio tibia curua ſono.* Catull. in Galliam, qui de Berecynthia, & Att. *Tibicen vbi canit Phryx curuo graue calamo.* Non celabo lectorem autem in pleriſque libris veteribus ſcriptum eſſe: *Frugia* cum F. & u. AD RAVIM} id eſt, ad rauitatem. ſic enim Nonius, rauis, eſt raucitas. deinde profert hunc verſum Plauti. Feſtus, Rauim, inquit, antiqui pro raucitate dixerunt. deinde hunc verſum profert, mutilum & lacerum, ſed mendoſè. ſic enim apud eum ſcriptus eſt, *Vbi ſi quid poſcamus ad rauim poſcamus prius.* legendum enim vt edidimus, & vt habent omnes libri & vulg. & manuſcripti, vtrobique *poſcas*. Nam *poſcas*, ſecunda perſona eſt, pro tertia *poſcat*, adiuncto nomine *aliquis*. de quo genere alibi dictum eſt. SINE GRATIA} inuenuſtus, illepidus. ἄχαρις. immò vero ſine gratia es, videtur poſuiſſe pro ingratus es. ἀχάριστος, idque ex iis quæ deinceps ſequuntur, intelligere licet. TIBI RECTE F. Q. Q. F. P.} oratio eſt præciſa, quæ ſic integra eſſet, Tibi rectè facere quiſquam debeat, quando, quod facias, ſubintell. rectè perit? id eſt, cùm id quod tibi quis faciat bene, perit? vel ſic, Tibi rectè facere quemquam oportet, cùm quod tibi quis rectè faciat, perit? id eſt, cùm eius quod tibi bene factum ſit, gratum apud te periit, cum eius beneficij, quod ab aliquo accepeſti, gratiam non habes, nedum refers? Tales autem præciſiones locum habent in indignationibus, expoſtulationibus, obiurgationibus, & ſimilibus. IN AEDIBVS} Euclionis. SI QVI} ſi quis. DOMO ABS TE AFFERTO.} afferto domo tua abs te. pleonaſmus, niſi dicamus *abs te*, valere, de tuis bonis. NE OPERAM PERDAS POSC.} ne operam perdas in poſcendo. QVOD TE SCIO FACILE ABSTIN. POSS. &c.} hæc legenda ſunt κατ' εἰρωνείαν. eſt autem iocus vrbanus, per ironiam: quo ſignificat, hunc coquum ea ſola non furaturum, quæ ei non patuerint, quæque in eius manus non inciderint. IN PVTEVM CONDITE.} hæc erat pœna coquorum in furto, aut aliquo alio facinore deprehenſorum. Puteus autem hic intelligendus eſt (quod & Adr. Turnebo videbatur) non in quo ſit aqua perennis, ſed locus ſubterraneus & ſuffoſſus, & quaſi barathrum quoddam. Conijciebant in puteum etiam cocos eos, à quibus ſibi cauendum eſſe, ne quid furarentur, exiſtimabant, quibuſque nihil committendum eſſe arbitrabantur. vt infrà, ea ſcena, quæ ſequitur proximam princip. *Curate, ego interuiſam, quid faciant coqui*, &c. ſequitur, *Niſi vnum hoc faciam, vt in puteo cenam coquant.* QVIPPE VBI QVOD SVRRIPIAS, NIHIL EST.} quippe vbi nihil eſt, quod ſurripere poſſis. Nam ſuprà Euclionis ancilla dixit, eius ædeis inanis & araneis oppletas eſſe, nihilque in eis quæſtus eſſe furibus. D E

HEVS

STROBILVS STAPHYLA.

A STR. Heus Staphyla prodi atque oſtium aperi. STA. qui vocat?
STR. Strobilus. STA. quid vis? STR. hos vt accipias cocos,
Tibicinámque, obſoniúmque in nuptias.
Megadorus iuſſit Euclioni hæc mittere.
STA. Cererin' Strobile iſtas facturi nuptias?
STR. Qui? STA. quia temeti nihil allatum intelligo.
STR. At iam afferetur, ſi à foro ipſus redierit.
STA. Ligna hic apud nos nulla ſunt. STR. ſunt aſſeres?
STA. Sunt pol. STR. ſunt igitur ligna, ne quæras foris.
B STA. Quid impurate, quanquam Vulcano ſtudes,
Cenæne cauſſa, aut tuæ mercedis gratia,
Nos noſtras ædeis poſtulas comburere?
STR. Haud poſtulo, duc iſtos intró. STA. ſequimini.

QVI VOCAT?} Quis me vocat? CERERINE STROB. ISTAS FACTVRI N.} in ſacrificiis Cereris vinum non adhibebatur. Macrob lib. 3. Saturnal cap 11. vbi hunc locum profert: ſed contrà Cato lib. De re ruſt. cap. 134. in extr. *poſtea Cereri exta, & vinum dato.* nodus mihi inexplicabilis, niſi dicamus alium in hac re fuiſſe Græcorum ritum, quàm Romanorum Nam *Θεσμοφορίοις*, id eſt, Cerealibus, ſeu feſtis diebus Cereris, vini vſu interdictum erat, neque vinum libabatur, neque vinum in ſacris adhibebatur, ex quo *θυσίαι νηφάλιοι* ſunt dictæ. Tum mulieres ea ſacra tractabant, atque adminiſtrabant: quæ perpetuò apud Romanos, temeto carebant: apud Græcos verò ſaltem iis diebus, ſeſe à vino abſtinebant. Nonnulli ſic ſoluunt, vt dicant Cererem eandem eſſe atque Veſtam, ſeu potius Terram. FACTVRI} ſubintell. ſumus? non celabo lectorem tamen apud Macrob. legi, *hi ſunt ſulli nopt.* TEMETI.} vini Feſtus, *temetum,* inquit, *vinum*: deinde C profert hunc locum Nonius, Temulenta, inquit, dicta eſt ebrioſa, à temeto, quod eſt vinum, quod attentet mentem. deinde profert is quoque hunc locum, & alterum, qui eſt in Truculent. *Sine adeò vapet temeto: tamen ab ingenio eſt improbus.* ASSERES?} aſſeres, tabulæ ſunt ligneæ, longæ, tenues. IMPVRATE.} ſcelerate, ſanguine contaminate: nam ſanguis inquinat, vel die impudicate, ſtuprate, idque à ſanctiſſima corporis parte. Nam ſemen quoque contaminat, atque impurū reddit. QVANQVAM VVLCANO ST.} quamquam in eo quod dicis, Vulcano conſulis, qui ſine ligno aliáque ſimili materia, coli non poteſt, vel quamquam aſſiduè igni accendendo das operam. vel quamquam in eo Vulcano ſtudes, quòd coquos domum noſtram adducis. vel quamquam igne tibi opus eſt. & ignis accendendus eſt ad coquendam cœnam. Nonnulli legi volunt, *quoniam Vulcano ſtudes.* fortaſſe non malè. Propterea autem Homerus & cæteri poëtæ, Vulcanum claudum faciunt, quod ignis noſter purus non eſt, neque ſine materia conſtare poteſt, ſed pabulo aliquo alatur, neceſſe eſt. TVAE MERCEDIS GRATIA} vt incendium ædium noſtrarum ſit tibi pro mercede.

PYTHODICVS ſeruus.

Curate, ego interuiſam quid faciant coqui,
Quos pol vt ego hodie ſeruem, cura maxima eſt:
D Niſi vnum hoc faciam, vt in puteo cœnam coquant,
Coctam inde ſurſum ſubducemus corbulis.
Si autem deorſum comedent, ſi quid coxerint,
Superi incœnati ſint, & cœnati inferi.
Sic verba hic facio, quaſi negotij nihil ſiet,
Rapacidarum vbi tantum ſiet in ædibus.

EGO INTERVISAM,} ego interea viſam. SERVEM,} obſeruem. IN PVTEO} in loco ſuffoſſo, & ſubterraneo, vt ſuprà diximus. SVBDVCEMVS CORBVLIS.} ſeorſum ducemus paruis corbibus. Nonius ex Varrone, Cogit aliquot corbulas vuarum, & frondem iucundiſſimam miniſtrat ouibus. Idem Varro lib. 4. de Lingua Lat. *Corbes ab eo, quòd ſpicas aliúdve quid conruebant: hinc minores corbulæ dictæ.* SIN AVTEM DEORSVM COMEDENT, &c.} ſi autem coqui in loco inferiore comedent, quod coxerint: eueniet vt ij, qui in loco ſuperiore remanſerint, incœnati ſint, & ij ſoli qui in lo-
E cum inferiorem conditi fuerint, cœnati ſint. *deorſum* hoc loco, non ſignificat motum, ſed quietem. Sic apud Varronem lib. 1 De re ruſt. cap. 6 *Qui colunt deorſum, magis æſtate laborant: qui ſurſum, magis hieme.* RAPACIDARVM VBI T.} Rapacidarum, ſic dictum, vt Priamidarum. Dardanidarum, Æacidarum, Tantalidarum, Pelopidarum, &c. finxit nomen patronymicum Plautus à voce *rapax*, vt Priamides fit à Priamo. &c. Per rapacidas igitur ſignificat, furum & rapacium hominum filios: hoc eſt rapaceis. Nam filij tales eſſe ſolent quales patres, & ſæpe deteriores ac peiores: raró admodum meliores, vt ait Hom. *ii. Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.*

EVCLIO, CONGRIO.

Volui animum tandem confirmare hodie meum,
Vt bene haberem meæ me filiæ in nuptiis.
Venio ad macellum, rogito piſces, indicant
Caros, agninam caram, caram bubulam,
Vitulinam, cetum, porcinam, cara omnia:

Atque eo fuerunt cariora,æs non erat. A
Abeo illinc iratus,quoniam nihil eſt qui emam.
Ita illis impuris omnibus adij manum.
Deinde egomet mecum cogitare inter vias
Occepi,feſto die ſi quid prodegeris,
Profeſto egere liceat,niſi pepercěris.
Poſtquam hanc rationem cordi ventríque edidi,
Acceſſit animus ad meam ſententiam,
Quàm minimo ſumptu filiam vt nuptum darem.
Nunc tuſculum emi,& haſce coronas floreas,
Hæc imponentur in foco noſtro lari, B
Vt fortunatas faciat natæ nuptias.
Sed quid ego apertas ædes noſtras conſpicor!
Et ſtrepitus eſt intus,númnam compilor miſer?
CON. Aulam maiorem ſi potes à vicina
Pete:hæc eſt parua,capere non quit. EV. hei mihi.
Perij hercule,aurum rapitur,aula quæritur.
Nimirum occidor,niſi ego huc propero currere.
Apollo quæſo ſubueni mihi,atque adiuua,
Confige ſagittis fures theſaurarios.
Cui in re tali iam ſubueniſti antidhac.
Sed ceſſo prius,quàm prorſus perij currere? C

VOLVI ANIMVM TAND. COMP. H. M. &c.} Volui tandem in animum hodie inducere vt hilarum & liberalem me facerem,ac præberem in filiæ meæ nuptiis. vel ſic,volui tandem mihi animum obfirmare, vt hilaris eſſem,& liberaliter & molliter me curarem in fil. m. nupt. ROGITO PISCEIS.} rogito,quanti vendant piſceis,ſeu quanti ſint piſces. INDICANT CAROS.} carum pretium piſcibus conſtituunt. AGNINAM CARAM} agninam, ſubintell. carnem. ÆS NON ERAT.} pecunia non ſuppetebat, vnde piſceis emerem. Nummi decrant quibus piſceis pararem. Veteres Romani nummis æreis vtebantur,ex quo illa,æs alienum:ære diruti:tribuni ærarij:ærarium. & Horat. epiſt. 6. lib. 1. *Mancipiis locuples eget, æris Cappadocum rex.* ABEO ILLINC IR. Q. &c.} tempus præſens pro præterito abeo pro abij:non eſt,pro non erat,vel non fuit. qui emam,pro vnde emerem. Sic ſæpe loquuntur ſcriptores & Græci,& Latini. ITA ILLIS IMPVRIS OMNIBVS ADII. MANVM.} id eſt, ita cum illis ſceleratis congreſſus ſum, & ita ab illis diſceſſi ſcilicet. vel ita illos impuros tractaui. Quid ſit adire manum alicui, ex aliis exemplis cognoſcere licebit. Sic igitur idem Plautus in Caſin. *Quid nunc? ſatin lepide adita eſt vobis manus mariti?* id eſt, *Quid nunc? ſatiſne lepidè tractati à nobis eſtis?* Idem in Pœn. *Eo pacto auaræ Veneri pulchre adij manum,* id eſt, eo pacto auaram Venerem pulchrè tractaui. οὕτω τῇ φιλαργύρῳ Ἀφροδίτῃ καλῶς ἐχρησάμην. Idem in Perſa, *Vt me in tricas coniecisti? quomodo de Perſa manus mihi adita eſt?* Quidam exiſtimant,adire manum,eſſe ſupplicare,apud Plautum ſed hæc interpretatio non bene procedit in omnibus locis. FESTO DIE SI QVID PRODEGE. PROFESTO EGERE LICEAT, &c.} ſententia eſt,vtilis quidè illa,ei,qui rectè interpretatur, & qui ab auaritia incorruptum gerat animũ: auido verò atque auaro,qualis eſt Euclio,qui,quod præclarè & vtiliter dictum eſt, ad ſenſum animi deprauatum trahit, inutilis,atque adeò pernicioſa. ſignificat autem eum,qui feſto die magnum ſumptum fecerit, & aliquid profuderit:niſi aliquid in loculis,aut capſis intactum reliquerit,fore vt profeſto die egeat atque eſuriat. Quid hac ſententia veriùs? Sed eam Euclio ad auaritiam ſuam accommodat,& ſic interpretatur, vt die feſto nihil prorſus inſumendum ſit. atque adeò, vt nunquam tibi faciendum ſit bene. PRODEGERIS} profuderis. PROFESTO} dies profeſti, feſtis opponuntur:cõceſſi autem ſunt ad opus faciendum,& ruſticum & vrbanum:domeſticum,& forenſe. Horat. Sat 3. lib. 2. *Qui Veientanũ feſtis potare diebus Campana ſolitus trulla, vappámque profeſtis.* NISI PEPERCERIS.} niſi aliquid in poſterum ſeruaris,quod non prodigas. CORDI,} animo,menti. EDIDI:} quid ſit edere rationem & rationes,licet ex iuriſconſultis intelligere. lib. 2. Pandect. titul. de edendo. Omnino edere rationes,nihil aliud eſt,quàm oſtendere ac proferre,earúmque copiam alteri facere. ACCESSIT ANIMVS AD MEAM S.} aſſenſus ſum huic meæ ſententiæ. hanc meam ſententiam approbaui. NVNC TVSCVLVM EMI, &c.} ſic legendum,non tutulum,vt edidit Camerarius:neque tutulum,quod eſt flaminicarum capitis ornamentum,vt quidam volunt:ſed tuſculum,nomen deminutum à tus,ris. hoc primum: deinde ſic legendum eſſe,peruincunt libri omnes veteres,qui ſic habent ſine vlla varietate,aut litura. CORONAS FLOREAS.} coronas ex floribus. Tibull. dixit ſerta florea, Eleg 1 lib. 1. *Nam veneror,ſeu ſtipes habet deſertus in agris, Seu vetus in triuio florea ſerta lapis.* Idem in 2. Eleg. *Te meminiſſe decet,quæ plurima voce peregi Supplice, cùm poſtis florea ſerta darem.* HAS C. IMPONENTVR IN FOCO NOSTRO LARI} ſic ſuprà,in prologo, *ea mihi quotidie Aut ture, aut vino, aut aliqui ſemper ſupplicat. Dat mihi coronas,* VT FORTVNATAS FACIAT.} vt fortunet. NVMNAM COMPILOR M.} nunquidnã à furibus ſpolior? AVLAM M.} ollam m. SI POTE, EX VICINIA P.} ollam maiorẽ pete ex vicinia i. à vicinis. ſi pote. i. ſi fieri poteſt. εἰ δυνατόν ἐστι. Cùm libri veteres habeant partim *vicinia,* partim *viciniam,* vel ſic omnino legendũ,vti edidi:vel ſi cui fortè placeat magis, *Aulam maiorem,ſi pote'ſt,viciniam Pete.* quod mihi minus placet. CAPERE NON Q.} non poteſt concipere,quod coquendum eſt ἡ δυνάται χωρεῖν,ſeu δέχεσθαι. NISI EGO INTRO HVC PROP. CVRR.} Videtur delenda particula *intrò,* vt conſtet verſus: aut legendum *ni ego intrò huc pr. c.* APOLLO,} Apollinem inuocat, vt ἀλεξίκακον, hoc eſt malorum depulſorem. CONFIGE SAGITTIS} Eſt enim ſagittarius & iaculator Apollo: & ita à Poëtis Græcis appellatur ἑκηβόλος, & ἑκατηβελέτης, & τοξότης, ἑκάεργος. Sic Niobes filios duodecim confixit, & Diana ſoror, iaculatrix, ac venatria totidem eius filias. & Brennum, Gallorum ducem, templum Delphicum ſpoliantem,ac diripientem, cum toto exercitu,grandine contriuit. ANTIDHAC.} antea,ſeu antehac.

A

ANTRAX.

DRomo deſquama piſceis,tu Machærio
Congrum, murænam,exdorſua quantum potes,
Atque omnia dum abſum hinc exoſſata fac ſient.
Ego hinc artoptam ex proximo vtendam peto
A congrione:tu iſtum gallum,ſi ſapis,
Glabriorem reddes mihi,quàm volſus ludius eſt.
Sed qoid clamoris oritur hinc ex proximo?
Coqui hercle,credo,faciunt officium ſuum.
Fugiam intrò,ne quid hîc turbæ fiat itidem.

B DESQVAMA P.] piſcibus ſquammas detrahe,piſceis ſquammis ſpolia.ſic Nonius,hunc locum proferens.profert & hæc ex Lucil.Satyr.lib.7. *Saper,ſubbellor,deſquamor,pumicor,ornor.* EXDORSVA,] exdorſuare,dorſò nudare.Sic Nonius,deinde hunc locum profert. Feſtus,*exdorſua, inquit,dorſum confringe.* alij exime. EXOSSATA FAC SIENT,] exoſſare,eſt oſſa detrahere,& oſſibus detractis purgare. Terent.Adelph. *piſces ceteros,Dromo. Congrum iſtum maximum in aqua ſinito ludere pauliſper.vbi ego venero,exoſſabitur. Prius nolo.* Plautus in Pſeud. *exoſſabo ego illum ſimiliter,itidem,vt murænam coquus.* Exoſſabantur autem piſces nonnulli,vt ex iis comminutis,& in minutas parteis conciſis, fierent quædam veluti tucceta,quod & hodie fit. ARTOPTAM] artopta,vas erat,in quo panis torrebatur. Plin. lib. 18. cap. 11. loquens de panis confectione, *Piſtores Romæ non fuerunt ad Perſicum vſque bellum, annis ab vrbe condita ſuper* DLXXX. *Ipſi panem faciebant Quirites:mulierúmque id opus erat ſicut etiam nunc in plurimis gentium. Artoptam Plautus appellat in fabula, quam Aululariam ſcripſit,magna ob id concertatione eruditorum,an is verſus poetæ ſit illius,certúmque fit Attei Capitonis ſententia . coſtum panem lautioribus coquere ſolitos , piſtoréſque tantùm eos, qui far pinſebant , nominatos.* EX PROXIMO] domo Megadori. CONGRIONE] qui coquebat apud Megadorum. GLABRIOREM REDDES, &c] læuiorem, atque, vt ita dicam, impluniorem,&c. Apuleius lib. 9. de Aſino ait. *At ego miſera,primùm patre meo ſeniorem maritum ſortita ſum: dein cucurbita glabriorem,& quouis puero pumiliorem.* QVAM VOLSVS LVDIVS EST.] Ludij,adoleſcentes erant in berbes,impuberes,glabri,& depiles,tunicis amicti intignibus,galeas,parmas,gladios geſtantes: qui in pompis theatralibus ordinatim

C incedebant,& in numerū,tanquam Salij,ſaltabant:à Lydis,vt putat Dionyſius Halicarnaſſeus,appellati,de iis Nonius, ex Varrone de vita populi Romani,& hunc locum profert. T.Liuius lib.7.Annal. *Cæterùm parua quoque (vt fermè principia omnia) & ea ipſa peregrina res fuit : ſine carmine vllo, ſine imitandorum carminum actu ludiones ex Etruria acciti ad tibicinis modos ſaltantes,haud indecoros motus more Tuſco dabant. imitari deinde eos iuuentus ſimul inconditis inter ſe iocularia fundentes verſibus cœpere,&c.* Plautus Curcul. *Rinite cauſa mea Lydij barbari* id eſt ſalutate. M.Tullius orat.de haruſp.reſp. *An ſi ludius conſtitit,aut tibicen repentè conticuit,&c. ludi non ſunt rite facti,&c.* Idem in Sextiana, *Ipſe ille maximè Ludius, non ſolùm ſpectator,ſed actor & acroma,&c.* Suetonius in Auguſto, *Nam & ad communionem ſermonis tacentem , vel ſubmiſſè fabulantem prouocabat , & aut acroamata ,& hiſtriones, aut etiam triuiales ex circo ludos interponebat, ac frequentiſſimè aretalogos.* VOLSVS] id eſt,euulſis pilis,læuis & glaber factus, FACIVNT OFFICIVM SVVM.] id eſt coquunt, vel, vt ſentit Euclio,furantur. HIC] domi noſtræ. TVRBAE] id eſt,turbationis.ſic Nonius,hoc loco prolato.

Actus tertius.

CONGRIO.

OPtati ciues,populares,incolæ,accolæ,aduenæ omnes,
Date viam,qua fugere liceat,facite totæ plateæ pateant.
D Neque ego vnquam,,niſi hodie, ad Bacchas veni in bacchanal coquinatum,
Ita me miſerum & meos diſcipulos fuſtibus malè contuderunt.
Totus doleo,atque oppidò perij,ita me iſte habuit ſenex gymnaſium.
Atat,perij hercle ego miſer,aperitur bacchanal,adeſt.
Sequitur,ſcio quam rem geram.hoc ipſus magiſter me docuit.
Neque ligna ego vſquam gentium præberi vidi pulchrius,
Itaque omnis exegit foras,me atque hos onuſtos fuſtibus.

OPTATI CIVES,] cari ciues,vel dic,optati,id eſt,à me inuocati & implorati, in rebus meis dubiis & aduerſis. O ciues,quos ego in meis difficilibus temporibus inuocare & optare debeo, vel optati ciues,id eſt, lecti ciues. POPVLARES.] *δημόται.* ex eodem oppido *ἐκ τοῦ αὐτοῦ δήμου*. Sic loquuntur in comœdiis palliatis. Terent.Phorm.amicus ſummus meus, & popularis Geta. AD BACCHAS] ad homines Baccharum ſimileis:ad homines furioſos. eò dicit , quia ab Euclione fuſtibus verberatus , & malè mulcatus fuit. IN BACCHANAL.] in locum , ſeu domicilium baccharum. COQVINATVM.] coctum,ſiue vt Nonius interpretatur,hoc loco prolato,ad coquendum. coquinare, eſt in coquina, id eſt , colina , ſeu culina , coquere. Idem Plautus in Pſeud. *Quantis coquinare iſtuc me vnum perdoces?* ITA ME ISTE HAB. SEN. GYMN.] id eſt , ita ſenex iſte ſeſe in me verberando exercuit. vel ſic, ita ego illi ſeni pro gymnaſio fui, in quo ſe exerceret. ATAT,] Senem domo exeuntem videns coquus , eius ſæuitiam iā expertus , exclamat hoc modo, *atat*,&c. Iam *atat*,interiectio eſt pauentis.Cariſius, *atat tata.* APERITVR BACCHANAL.] id eſt , pateſcit baccharum locus , & vnde effunditur baccharum cohors. ſignificatur autem Euclio , quem baccharum inſtar eſſe autumat. SCIO, QVAM REM GERAM.] ſcio , quid agam. HOC IPSVS MAG. ME. D.] quid agere debeam, docuit me ipſe Euclio, fuſteis manibus tenens,& fuſtibus me,& meos inſectās,ac verberans. NEQVE LIGNA EGO VSQVAM GENTIVM PRAEBERI VIDI PVLCHRIVS,] locus ex ambiguo. Nam ligna præbentur & ad coquendum , & ad verberandum. Hoc loco igitur coquus, cùm ligna pulcherrimè, id eſt largiſſimè præbita dicit , non hoc ſentit , ea ſibi eſſe ad coquendum præbita,ſed ad verberandum. Præbere ligna autem,ſic dicunt Latini,vt præbere ſalem,oleum,fænum,&c *παρέχειν, παρέχω*. ea quo *παροχεῖς*. Hoc igitur ſentit cocus.querebar antea ligna mihi ad coquendum obſonium non præberi:ligna ad rauim vſque poſcebam. ſed aduenit tandem ſenex,qui ligna largiſſimè præbuit,méque & diſcipulos meos lignis,

L.j.

id eſt,fuſtibus contuſos, ex ædibus eiecit. Itaque per ligna ſignificantur fuſtes, quibus coquus contuſus eſt, non ea ligna,quæ in foco poſita ſint,& quibus in focum coniectis, obſonia coquerentur. EXEGIT FORAS.] eiecit foras. Nonius hunc locum proferens,exigere interpretatur excludere:ſed errat Nonius. aliud eſt enim eiicere, aliud excludere. eiicitur is,qui cùm intus eſt expellitur:excluditur,qui foris ad oſtium ſtans, & ingredi volens, non recipitur,neque intromittitur. ONVSTOS FVSTIBVS.] oneratos fuſtibus. A

EVCLIO ſenex. CONGRIO.

EV. Redi,quo fugis nunc?tene,tene. CON. quid ſtolide clamas?
EV. Quia ad treſuiros iam ego deferã tuum nomen. CON. quamobrem?
EV. Quia cultrum habes. CON. cocum decet. EV. quid comminatu's
Mihi? CON. iſtuc malefactum arbitror,quia non latus fodi. B
EV. Homo nullus eſt te ſceleſtior qui viuat hodie,
Neque cui ego de induſtria amplius malè plus lubens faxim.
CON. Pol etſi taceas,palàm id quidem eſt,res ipſa teſtis eſt.
Ita fuſtibus ſum mollior,miſer,magis quàm vllus cinædus.
Sed quid tibi nos mendice homo tactio eſt?quæ res eſt?
EV. Etiam rogitas?an quia minus quàm æquum erat, feci?
CON. Sine,at hercle cum malo magnō tuo,ſi hocce caput ſentit.
EV. Pol ego haud ſcio quid pòſt fiat,tuum nunc caput ſentit.
Sed in ædibus quid tibi meis nam erat negotij?
Me abſente?niſi ego iuſſeram,volo ſcire. CON. tace ergo.
Quia venimus coctum ad nuptias. EV. quid tu,malùm,curas,
Vtrum crudum,an coctum edim?niſi tu mihi es tutor.
CON. Volo ſcire,ſinas,an non ſinas nos coquere hic cœnam.
EV. Volo ſcire item ego,meæ domi meáne ſalua futura? C
CON. Vtinam mea mihi modò auferam,quæ attuli, ſalua.
EV. Me haud pœnitet,tuáne expetam? CON. ſcio:ne doce,noui.
Quid eſt,qua prohibeas nunc gratia nos coquere hîc cœnam?
Quid fecimus?quid diximus tibi ſecus,quàm velles?
EV. Etiam rogitas,ſceleſte homo,qu[illegible]
Mearum ædium,& conclauium mihi peruium facitis?
Id vti tibi erat negotium,ad focum ſi adeſſes,
Non fiſſile haberes caput,meritò id tibi factum eſt,
Adeò vt tu meam ſententiam iamiam noſcere poſſis;
Si ad ianuam huc acceſſeris,niſi iuſſero,propius: D
Ego te faciam miſerrimus mortalium vti ſis.
Scis iam meam ſententiam?quò abis?redi rurſum.
CON. Ita me bene amet Lauerna,te,iam niſi reddi
Mihi vaſa iubes,pipulo hic differam te ante ædis.
Quid ego nunc agam?næ ego edepol veni huc auſpicio malo.
Nummo ſum conductus,plus iam medico mercede opus eſt.

TENE, TENE.] Alloquitur quéuis ex iis qui ſunt in ſcena,aut etiam in cauea,& hortatur,vt coquũ fugientẽ teneat. AD TREIS VIROS] ad treuiros, ſeu treuiros capitales, de quibus ſuprà in Amphitr. DEFERAM TVVM NOMEN] nomen tuum apud treis viros capitales inſcribendum curabo, quo facto, te reum capitis faciam. QVID COMMINATV'S MIHI?] quid mihi comminatus es? ISTVC MALEF. ARB. QVIA NON LAT. F.] iſtud arbitror à me malè factum, quod ubi hoc cultro latus non transfixi, ſeu transuerberaui. Latus fodere aliàs non pro latus aperire, & transfodere,vt hic,ſed pro latere grauius pulſo,monere vſurpatur. Horatius epiſt. 6. lib. 1. *Mercemur ſeruum, qui dictet nomina,læuum Qui fodiat latus.& cogat trans pondera dextram Porrigere.* ſic Terent. in Hecyra, *Heri Philumenam ad ſe accerſi hoc iuſſit. dic iuſſiſſe te.* PH. *Noli fodere, iuſſit.* DE INDVSTRIA] conſultò, data opera. ITA FVSTIBVS SVM MOLLIOR MISER MAGIS, &c.] pleonaſmus *mollior magis*. QVAM VLLVS CINAEDVS] Cinædi,inquit,Nonius, dicti ſunt apud veteres,ſaltatores,vel pantomimi, [Greek] al. [Greek]. deinde profert hunc verſum. Propriè cinædus mollem ſignificat,& impudicum. Idem Plautus in Sticho, Qui Ionicus aut cinædicus,qui hoc tale facere poſſit?Cinædica cantio apud eundem ibidem,laſciuam,mollem,& libidinoſam ſignificat.SED QVID TIBI NOS, MENDICE HOMO,TACTIO'ST?] quid tibi nos tactio eſt,id eſt, quamobrem nos tangis? mendicum autem Euclionem appellat, propter inſignem hominis auaritiam, quæ ab egeſtate, & mendicitate parum diſtat. SINE] minantis verbum. SI HOCCE CAPVT SENTIT.] ſi quid ego ſapio: ſi quid in me ſenſus, & mentis eſt,non ſine magno tuo malo me verberaſti. hæc coci verba, ſtatim Euclio in aliam ſententiam detorquet. POL EGO HAVD SCIO QVID P. FIAT TVVM NVNC CAP. S.] Pol ego,inquit Euclio,neſcio,quid poſtea futurum ſit: tuum quidem caput, quod ego fuſtibus dolaui & cõtudi,ſentit,opinor,dolorem ex ictibus perceptum.SED IN AEDIBVS QVID TIBI MEIS NAM &c.]

ordo

A oſtiolum, Sed quidnam tibi in meis ædibus erat negotij, me abſente, niſi ego iuſſeram? TACE ERGO] ſi vis me tibi dicere, aut ſi vis ſcire, tace ergo. tum ego dicam. MALVM,] interiectio indignantis, ſeu ſtomachantis. VTRVM COCTVM AN CRVDVM ADIM?] vtrum cibos coctos, an crudos comedam? vtrum ego cibis crudis, an coctis veſcar? edim autem legendum eſt, & ita habent omnes noſtri libri veteres, non vt vulg. edam. NISI TV MIHI ES T.] niſi fortè C tu mihi tutor datus es, quaſi puero impuberi & pupulo. MEANE SALVA FVTVRA.] ſubintell. ſint. ME HAVD POENITET.] meorum me non pœnitet, inquit Euclio, id eſt, meis bonis contentus ſum, mea bona mihi non videntur nimium modica. Camerarius legendum ſuſpicatur, Meum haud pœnitet; fortaſſe non malè, vt ſubintelligatur me, hoc modo, Meum, id eſt, meorum, haud me pœnitet. TVANE EXPETAM?] cohærent, & conſentanea ſunt hæc cum ſuperioribus. Meaſatis mihi ſunt, meiſque contentus ſum: neque tua expeto, tuane expetam? id eſt, itáne mea, mihi anguſta, & parua ſunt, vt tua expetam? QVID EST, QVA PROH. N. GA.] quid eſt, qua gratia id eſt, quid eſt quare nos prohibeas nunc hic cœnam coquere? PERVIAM FACTIS?] perviam, aduerbium eſt, vt iam antè admonuit Turnebus, & ſic dictum, vt obuiam. Neque eſt, quod quiſquam locum mendoſum eſſe exiſtimet. Nam ita habent omnes libri veteres, vno excepto, in quo eſt peruios. Hoc igitur totum, angulos omneis mearum ædium, &c. perviam facitis? valet, angulos omneis mearum ædium peruios facitis? id eſt, aperitis? ſcrutamini? Si quis tamen legi malit, peruios, pugnare nolo. ID VBI TIBI ERAT NEGOT. AD FOCVM SI ADES, &c.] ordo & ſententia horum verborum eſt, Si ad focum aſſiduè ſtares, vbi tibi erat negotium: & ſi omnes mearum ædium angulos non ſcrutareris peruioſque faceres, non haberes caput pla-

B gis contuſum, & conciſum. Sed Camerarius hoc modo edidit, Id, vbi t. e. n. ad focum ſic adeſſes, &c. quam ſcripturam nullo in codice ex noſtris reperi. Eius tamen aliqua & ſententia, & ratio eſt: nimirum talis ad focum, vbi tibi erat negotium, adeſſes, id eſt adeſſe deberes, ſeu debebas, quod ſi faceres: caput fuſtibus conciſum ac fiſſum non haberes. Porrò autem fiſſile poſuit pro fiſſum. alioqui fiſſile, propriè eſt, quod findi poteſt. Virgil. lib. Georg. 1. Nam primi cuneis ſcindebant fiſſile lignum. Sed non diſſimulabo, mihi videri legendum, Ibi, vbi tibi erat negotium, ad foc. &c. Nam hac lectio longè eſſet & planior, & vſitatior. Veruntamen nihil mutare auſim. MERITO ID TIBI FACTVM EST.] quidam libri habent, merito id tuo factum'ſt. ego nihil muto. ADSO, VT TV MEAM S. &c.] tale eſt illud apud Terentium in Andr. Nempe ergo apertè vis quæ reſtant, me loqui. D A. Sanè quidem. SI. ſi ſenſero, &c. Sed huic ſimillimum, & planè genuinum illud etiam Plautinum in Rud. nunc adeò vt ſcias meam ſententiam, Occepſis modo illam afferre vim, occepſis [illegible] Ita hinc ego te ornatum amittam, tuopte te vt non noueris. EGO TE FACIAM MISERRIMVS MORTALIVM VT SIES.] locutio duplex permixta, quæ ſic diſtinguitur, ac ſecernitur. ego te faciam mortalium omnium eſſe miſerrimum: ego faciam, vt tu ſis omnium mortalium miſerrimus. LAVERNA,] dea furum. ſignificat coquos omneis fures eſſe: quippe quorum dea ſit Laverna, non enim deam ſibi propitiam eſſe optaret coquus, niſi ea poteſtatem in fures præcipuam obtineret. PIPVLO HIC DIFFERAM ANTE AED.] id eſt, conuicio hic ante ædes tuas te nobilitabo, & diuulgabo, & infamabo.

C Differre, inquit Nonius, valet interdum diffamare. Lucill. Gaudes, cùm de me iſta foris ſermonibus differs. Idem, Et maledicendo multis ſermonibus differt. Plautus in Aulul. Niſi reddi mihi vaſa iub. pip. te diff. Nonius, pipulo, inquit, id eſt conuicio. deinde profert huuc & ſuperiorem verſum. Varro lib. 6. de lingua Latina, in Aulularia, pipulo te differam, id eſt conuicio. declinatum à pipatu pullorum. Hoc autem ſe facturum minatur coquus, quia cum teſtibus probare non poſſit ſe vaſa in eius ſideis intuliſſe, quæ Euclio ſibi reddere nolit: ea iudicio repetere non poterat. Quia igitur iniquum erat, rem ſuam quæ extaret, domino vindicare, aut auferre non licere: lex 12. tabularum, ei, cui teſtes, quibus rem ſuam domi alienæ eſſe probaret, deeſſet, permittebat ad portum, id eſt ob domum eius, qui ſemel atque iterum admonitus, ac rogatus, rem alienam reddere nolebat, obuagulatum ire, id eſt conuiciatum ire, ſeu cum conuicio repetitum ire. Feſtus in voce portum. Portum in 12. pro domo poſitum omnes fere conſentiunt. cui teſtimonium defuerit, is tertijs diebus ob portum obuagulatum ito. Idem Feſtus in voce Vagulatio. Vagulatio, inquit, in lege 12. tabularum ſignificat quæſtionem cum conuicio. Deinde profert eadem illa verba 12. tabularum. Non ſum neſcius tamen, verbum obuagulari & vagulari, ab aliis quibuſdam aliter explicari, neque iis Feſti interpretationem nimiùm probari. Sed. vt ad pipulum redeam, Simeo Boſius, putabat ab hac voce, verbum pipulare, quo verbo vſus eſt Catullus carm. ad Lesbiam, deriuatum eſſe: & pipulum dicebat eſſe garritum paſſeris, & ſimilium auium. Ego autem ei aſſentiebar, & vt eius ſententiam confirmarem, dicebam mihi legendum videri apud Varronem in iis, quæ ſupra retulimus, declinatum à pipulatu pullorum. prò declin. à pipatu pullorum. Catulli verſus antè, in quo hoc verbo vſus eſt, hic eſt, Ad ſolam dominam vſque pipulabat. ſic enim ille legendũ cen-

D ſebat, non vt alij, pipiabat, neque vt alij pipolabat, & verò eius coniecturam libri veteres adiuuant. Nam habent partim piplabat, partim pipillabat partim pupulabat. NAE EGO AEDEPOL VINI H.] ſic edendum curaui, quinque libros manuſcriptos, quibuſcum conſentiunt omnes ferè vulgati, ſecutus. quod eo adſcripſi, ne quis dicat, me pro meo iure ſine librorum veterum auctoritate repoſuiſſe, ea ſola ratione addoctum, quòd næ, ſiue ne. (ſic enim ſcribitur hæc particula affirm. in libris veteribus ſine diphthongo) ſoleat ſemper habere ante ſe aliquem pronomen, verbi gratia, ego, tu, ille iſte, Ne quis igitur hoc ſuſpicetur, hoc confirmat, ſic eſſe ſcriptum, vt edidi in quinque libris manuſcript. AVARICIO MALO.] mala aui. NVMMO SVM CONDVCTVS.] nummum hic accipe, non ſeſtertium, ſed nummum aureum, qui valebat aliquanto plus duobus aureis noſtris, vt ego, & Clemens Tenonius, qui mihi aliquot oſtendit, ex pondere exiſtimauimus. PLVS IAM MEDICO MERC. OP. E.] plus iam opus eſt medico. id eſt, plus mihi opus eſt, quod dem medico, qui me ſanabit, quàm accepturus ſum à Megadoro mercedis nomine, à quo Megadoro conductus ſum certa mercede pacta, id eſt, nummo aureo.

EVCLIO. CONGRIO.

E EV. Hoc quidem herclè quoquo ibo nunc, mecum erit, mecum feram.
Neque iſtuc in tantis periclis vnquam committam vt ſiet.
Ite ſanè nunc iam intrò omnes, & coqui & tibicinæ.
Etiam huc introduce, ſi vis, vel gregem venalium.
Coquite, facite, feſtinate nunc iam quantum lubet.
CON. Temperi: poſtquam impleuiſti fuſtibus iſtorum caput.
EV. Intrò abi. opera huc eſt conducta veſtra, non oratio.
CON. Heu ſenex, pro vapulando hercle ego abs te mercedem petam,
Coctum ego, non vapulatum dudum conductus fui.
EV. Lege agito mecum, moleſtus ne ſis, & cœnam coque,
Aut abi in malum cruciatum abs ædibus. CON. abi tu modò.

HOC QVIDEM H.] Senex ollam auri effoſſam, metuens ne vel à cocis, vel ab aliquo alio auferatur, ſecum circumfert, neque audet eam ne domi quidem relinquere. *Hoc* igitur, id eſt aula, ſeu olla auri: vel *hoc*, id eſt, aurum in olla conditum. NEQVE ISTVC IN TANTIS, &c.] ordo & ſententia eſt, neque vnquam committam, vt aliud in tantis periculis verſetur, neque vnquam committam, id eſt, neque faciam, ſeu neque ſinam. VEL GREGEM VENALIVM.] id eſt, et am multitudinem ſeruorum, quos dominus vendere velit. Horat. Sat. 2. lib. 2. *Non tam hoc capies venter plus quàm meus: at ſi Mercolam paras venalem inter, conſto Forte vehas humero, &c.* vel dic gregem ſeruorum ſunt licet, qui plerunque fures ſunt. FESTINATE N.] feſtinare nunc iam domi, & illuc currite. Horat. Od. 11. lib. 4. *Cuncta feſtinat manus: huc & illuc Curſitant mixtæ pueris puellæ.* TEMPERI, POSTQ. IMPL. FVSTAR. &c.] Tempari, id eſt tempori, inquit coquus, iubes nos coquere & feſtinare, poſtquam nobis caput fuſtibus obtuſiſti. OPERA, HIC EST, COND. VESTRA NON OR.] conducti eſtis, vt operam obſonius coquẽdis daretis, non vt loqueremini. HVC] domum meam. PRO VAPVLANDO] pro eo quòd vapulaui, quaſi ita dicat, non pro coquendo mercedem petam, ſed pro vapulando. LEGE AGITO MECVM.] ſi quid tibi à me iniuriæ factum eſſe putas, ius tuum capeſſito, & me in ius voca ex lege. Lege agere, eſt actionem aliquam intendere, ex lege 12. tabul. Pomponius de orig. iuris, *Et ita eodem penè tempore tria hæc iurata ſunt: leges 12. tabul. ex his fluere cœpit ius ciuile: ex iiſdem legis actiones.* Idem Plaut. in Mil. glor. *lege agito et vſquam mittam, niſi das ſumatam fidem.* IN MALVM CRVCIATVM] in malam crucem. B

EVCLIO.

EV. Illic hinc abiit. Di immortales, facinus audax incipit, C
Qui cum opulento pauper homine cœpit habere negotium,
Aut rem: velut Megadorus tentat me omnibus miſerum modis:
Qui ſimulauit mei honoris mittere huc cauſſa coquos,
Is ea cauſſa miſit, hoc qui ſurriperent miſero mihi.
Condignè etiam meus me intus gallus gallinaceus,
Qui erat anui peculiaris, perdidit peniſſimè
Vbi erat hæc defoſſa, occœpit ibi ſcalpurire vngulis
Circumcirca: quid opus eſt verbis? ita mihi pectus peracuit.
Capio fuſtem, obtrunco gallum, furem manifeſtarium.
Credo ego edepol illi mercedem gallo pollicitos coquos,
Si id palàm feciſſet. exemi ex manu manubrium.
Quid opus eſt verbis? facta eſt pugna in gallo gallinaceo.
Sed Megadorus meus affinis, eccum incedit à foro,
Iam hunc non auſim præterire, quin conſiſtam & colloquar.

ILLIC HINC ABIIT.] Ille, coquus, hinc abiit. proinde ac ſi dicat, nunc ſolus ſum, nonq; mihi quidquid libet, dicere licet, quando nullus eſt meorum verborum arbiter. AVT REM] res latius patet, quàm negotium. MITTERE] ſubintell. ſe. IS EA CAVSA MIHI, HOC QVI, &c.] id eſt, is ea cauſa miſit, vt mihi miſero hoc ſurriperent. *qui*, id eſt, quo, vel vt, vel dic hoc modo, is ea cauſa miſit coquos, qui coqui hoc aurum mihi miſero hoc ſurriperent. Ego illo modo malo. CONDIGNE] dignè, *iuſtè*. INTVS] domi, *ledy*. QVI ERAT ANVI PECVLIARIS] Qui erat in peculio meæ ancillæ Staphylæ. ſic ſuprà in Aſinaria, *Etiam opilio, qui paſcit mater, alienas oues, Aliquam habet peculiarem, qui ſpem ſoletur ſuam.* PENISSIME [peniſſimè dictum, pro penitiſſimè. VBI ERAT HAEC DEFOSSA, &c.] vbi hæc olla, quam gero, ſub terra abſcondita erat, ibi gallus cœpit, &c. SCALPVRIRE] ſcalpere. ita Nonius, hunc locum proferens, paulò aliter tamen quàm hodie legitur, & quàm edidimus. nam apud Nonium impreſſum eſt, *vngulis*. At libri omnes, & manuſcripti & impreſſi habent vngulis. PERACVIT.] peracuit, præteriti temporis eſt, à verbo peraceſco. valet autem, propriè peracere, ſeu peracidum factum eſt. tranſlatè, valde irritatum, & ita acerrima incenſum eſt. OBTRVNCO GALLVM,] gallum interimo. FVREM MANIFESTARIVM.] furem in furto manifeſto deprehenſum. POLLICITOS] ſubintell. eſſe. SI ID PALAM FECISSET.] ſi gallus ſcalpendo aurũ palàm feciſſet, id eſt, in omnium conſpectu poſuiſſet, ſeu indicaſſet, ſeu patefeciſſet. EXEMI EX MANV MANVBRIVM.] fuſtem, qui mihi erat inſtar manubrij, emiſi è manu in gallum, & ita gallum necaui. non placet hæc explicatio. nam prouerb. eſt, quo ſignificat, ſe gallo ademiſſe occaſionem indicãdi theſauri, Natum autem hinc prouerbium eſt, quòd ei, cui manubrium alicuius rei adimimus occaſionem, & facultatem rei gerendæ aufferimus. Hæc igitur ſententia eſt, coci fortaſſe gallo mercedem polliciti erant, ſi aurum indicaſſet. at ego & cocorum, & galli inceptum diſturbaui, omnémque rei gerẽdæ facultatem, ac poteſtatem eis eripui. MEVS AFFINIS.] meus gener.

MEGADORVS EVCLIO. E

NArraui amicis multis conſilium meum
De conditione hac. Euclionis filiam
Laudant, ſapienter factum & conſilio bono,
Nam meo quidem animo ſi idem faciant ceteri:
Opulentiores pauperiorum filias
Vt indotatas ducant vxores domum,
Et multò fiat ciuitas concordior,
Et inuidia nos minore vtamur, quàm vtimur,
Et illæ malam rem metuant, quàm metuunt, magis.

Et neq;

A Et nos minore ſumptu ſimus,quàm ſumus.
In maximam illuc populi partem eſt optimum.
In p[illegible]iores auidos altercatio eſt.
Quorum animis auidis,atque inſatietatibus
Neque lex,neque tutor capere,eſt qui poſſit,modum:
Namque hoc qui dicat,quo illæ nubent diuites
Dotatæ,ſi iſtud ius pauperibus ponitur?
Quo lubeat,nubant,dum dos ne fiat comes:
Hoc ita ſi fiat, mores meliores ſibi
Pârent,pro dote quos ferant, quàm nunc ferunt.
Ego faxim muli,precio qui ſuperant equos
B Sient viliores gallicis canteriis.
EV. Ita me di amabunt,vt ego hunc auſculto lubens.
Nimis lepidè fecit verba ad parſimoniam.
ME. Nulla ergo dicat,equidem dotem ad te attuli
Maiorem multò,quam tibi erat pecunia.
Enim mihi quidem æquum eſt purpuram atque aurum dari,
Ancillas,mulos,muliones,pediſſequas:
Salutigerulos pueros,vehicula,qui vehar.
EV. Vt matronarum hic facta pernouit probè.
Moribus præfectum mulierum hunc factum velim.
C ME. Nunc quóquo venias,plus plauſtrorum in ædibus
Videas,quàm ruri,quando ad villam veneris.
Sed hoc etiam pulchrum eſt,præ quàm vbi ſumptus petunt.
Stat fullo,phrygio,aurifex,lanarius,
Caupones,patagiarij,induſiarij,
Flamearij,violarij,carinarij,
Aut manulearij,aut murobathrarij,
Propolæ,linteones,calceolarij,
Sedentarij,ſutores,diabathrarij,
Solearij aſtant,aſtant molochinarij,
Petunt fullones,ſarcinatores petunt.
Strophiarij aſtant,aſtant ſemizonarij.
D Iam hoſce abſolutos cenſeas,cedunt,petunt.
Trecenti cùm ſtant phylaciſtæ in atriis,
Textores,limbolarij,arcularij,ducuntur,datur
Aes,iàmque hoſce abſolutos cenſeas,
Cùm incedunt infectores crocotarij,
Aut aliqua mala crux ſemper eſt quæ aliquid petat.
EV. Compellarem ego illum, ni metuam, ne deſinat
Memorare mores mulierum,nunc ſic ſinam.
ME. Vbi nugigerulis res ſoluta eſt omnibus,
Ibi ad poſtremum cedit miles,æs petit.
E Itur,putatur ratio cum argentario,
Impranſus miles aſtat,æs cenſet dari.
Vbi diſputata eſt ratio cum argentario,
Etiam ipſus vltrò debet argentario,
Spes prorogatur militi in alium diem.
Hæ ſunt atque aliæ multæ in magnis dotibus
Incommoditates,ſumptúſque intolerabiles.
Nam quæ indotata eſt,ea in poteſtate eſt viri.
Dotatæ mactant & malo damno viros.
Sed eccum affinem ante ædeis.quid ais Euclio?

DE CONDITIONE HAC] VXOREM. EVCLIONIS FILIAM L.] docti quidem ſic diſtinguunt. de conditione hac: Euclionis filiam. Laudant: ſap.f.vt ſit hæc ſententia, me conſilium cepiſſe ducendæ vxoris Euclionis filiæ, id laudant: & ſapienter factum, & conſilio bono dicunt. vel, me poposciſſe vxorem, Euclionis filiam, & eam hodie demum ducturum, id laudant, &c. PAVPERIORVM FILIAS VT INDOT. VX. D. D.] Sic Plato, lib. 6. de legibus, [illegible] &c. id eſt, Rectè dicis fili. Dicamus igitur ei, qui ex bonis patribus natus ſit, ſapienteis ſuaſuros, vt eas nuptias conſectetur, de quibus prudentes bene exiſtiment, & neque pauperum affinitatem fugiat, neque diuitum nimium perſequatur: ſed, ſi cætera ſint æqualia, ſemper eum, qui ſit inferiore loco, pluris faciens ſocietatem cum eo contrahat Nam & ciuitati hoc expedierit, & focis, familiiſque in vnum conductis. Nam quod eſt æquabile & moderatum, infinitis partibus eo quod merum eſt, ad virtutem vtilius eſt. ET INVIDIA NOS MINOR V.] & minus inuidioſi ſimus, quàm ſumus. ET ILLAE MALAM REM M.] & vxores pauperes, nec dotatæ, minus audeant pudorem, pudicitiámque violare. magis nefas ſibi eſſe putent eum altero viro rem habere, & adulterium committere. Secuti autem ſumus libros omneis manuſcriptos & vulgatos, quibus vſi ſumus, vno excepto, in quo ſcriptum reperimus; *Et illæ malam rem met. q. met. animis.* cùm cæteri, quos ſecuti ſumus, habent, *metuant, quàm metuunt, magis.* Quòd nonnulla ſcriptura placeat magis (non enim caret ratione) eam ſic explicabo, Et illæ, vxores indotatæ, malam rem, id eſt pœnam flagitij, metuant minus, quia videlicet non peccarent, qui non peccant autem, pœnam non extimeſcunt: vt contrà qui peccant, & qui peccarunt, conſcientia malefactorum ſuorum, quæ admiſerunt, cruciati, conquieſcere nequeunt. ET NOS MINORE SVMPTV S. &c.] & nos viri, minorem ſumptum faciamus, cùm vxores noſtræ minùs eſſent ſumptuoſæ. IN MAX. ILLVC. POP. PART.] illuc, hoc eſt, illud, nempe diuiteis, & copioſos indotatas & pauperes vxores domum ducere, maximæ populi parti eſt vtiliſſimum: quia ſcilicet multò ferè plures ſunt in omni ciuitate pauperes, quàm diuites. IN PAVCIORES AVIDOS ALT.] ſententia hæc eſt, non eſt dubium, quin ſi fiat quod dico, maior pars populi probaturi ſit. reſtant nunc pauci locupletes & auari, quibus cum mihi controuerſia futura eſt, qui hoc non probabunt. QVORVM ANIMIS ATQVE INSAT.] ſententia eſt, quorum animis diuitiarum amore flagrantibus, & cupiditatibus inexplebilibus, neque lex eſt, neque tutor, qui modum conſtituere poſſit. INSATIETATIBVS] nomen ſubſtantiuum compoſitum ex ſimplici *ſatietas*, & particula *in*, negationem ſignificante, quod rarius eſt: tale eſt apud eundem, *in conſultu meo*, in Trinummo. tale apud Lucretium, *intactus*, lib. 1. *Tactus corporibus cunctis, intactus inani.* Tale apud Salluſtium de bello Iugurtino, *incultus, ius, in.* tale apud omneis *iniuſſu meo.* CAPERE] malim legi *facere.* nam legis & tutoris eſt facere, aut figere modum cupiditatibus, & libidinibus hominum: hominum verò qui à legibus coërcentur, & comprimuntur, capere: capere modum enim tranſlatè dictum videtur à vaſe, quod capere id eſt χωρεῖν, ſeu δέχεσθαι dicitur. NAM QVOD QVI DICAT, QVO ILLAE NVBENT, &c.] locus obſcurus, & fortaſſe mendoſus. Omnino variè in libris veteribus ſcriptus eſt. Alij enim habent, *Namque hoc qui dicat,* &c. Alij, *Neque hoc qui dicat,* &c. quarum lectionum vtraque difficilis eſt explicatu. Priorem tamen ſic explicare licet. Nam hoc ſi quis dicat, id eſt, nam ſi quis hoc obiiciat, quò nubent diuites puellæ dotatæ? &c. alterum ſic, Neque vero quiſquam mihi hoc dicat, *quo nubent,* &c. Vides, lector, quàm duræ ſint hæ locutiones, & earum explicationes. Quare ſic edendum curaui, Nam quòd qui dicat, &c. longè & facilius, & Plauto, cæteriſque bonis ſcriptoribus vſitatius. de quo genere ſuprà multa dicta ſunt ad illum locum, *Quòd illa aut amicum ſuum.* SI ID ISTVC IVS PAVPERIBVS PONITVR?] ſi ius iſtud conſtituitur, vt viri diuites ducant puellas pauperes, & indotatas vxores domum? QVO LVBEAT NVBANT, D.] ſolutio obiectionis, ſeu reſponſio ad obiectionem. nubant, inquit, quò libet, ſeu quo libeat, id eſt, in quamlibet familiam, dum modò dos eat ne conſitetur. proinde ac ſi dicat: dotatæ vxores, dote fretæ, viris imperare volunt, neque aliud interea afferre curant, quo viris probentur, & caræ ſint. HOC ITA SI FIAT: MORES MELIORES S. PARENT, &c.] id eſt, Hoc ita ſi fiat, vxores, ſeu puellæ, quæ nubere volunt, meliores mores ſibi comparent, quos in locum dotis ad viros afferant, quàm hodie afferre ſolent. EGO FAXIM, MVLI PRETIO, &c.] id eſt, ego receperim in me, ſeu, ego ſpoponderim, ſore, vt muli, qui nunc equos pretio ſuperant, propterea, quòd vxores dotatæ, ſumptuoſæ & delicatæ, pilentis & ſimilibus vehiculis vehi volunt, quæ à mulis, ſeu mulabus trahuntur, viliores ſint Gallicis cantheriis. Cantherij, equi ſunt caſtrati. Feſtus cantherius hoc diſtat ab equo, quo maialis à verre, capus à gallo, veruex ab ariete. eſt enim cantherius equus cui teſticuli amputati ſunt. licet & ſic hunc locum explicare, certum eſt, ſi hoc, quod dico fiat, mulos, qui propter mulierum maritarum, ac dotatarum luxuriam equis ſunt cariores, Gallicis cantheriis futuros viliores. Ego faxim muli ſint cantheriis viliores, id eſt, non eſt dubitandum, quin muli cantheriis futuri ſint viliores. Nonnulli hîc per mulos, piſces ſignificari volunt: à quibus diſſentio. Equi Gallici autem haud magni tum pretij erant. multo igitur viliores cantherij. Nam equi ſemper cantheriis ſunt meliores, animoſiores, ferociores. NIMIS LEPIDE F. V.] valde lepidè ſermonem ſuum ad parſimoniam retulit. Hæc loquitur Euclio, ad ſpectatores verſus, à Megadoro nondum viſus. NVLLA ERGO DICAT, &c] repete [illegible]. Si hoc ita fiat equidem. DOTEM AD TE ATTVLI, &c.] verba vxoris dotatæ, ad virum. ENIM MIHI QVIDEM, &c.] enim propoſitum, notandum. ſic tamen & alibi. vt in Moſtell. *enim iſtuc captio eſt.* In Milite glorioſo, *enim ne noſmet perdiderimus vſpiam.* SALVTIGERVLOS P.] pueri ſunt, qui ſalutem gerunt, id eſt, perferunt, ad aliquem, ſiue ad aliquam. QVI VEHAR] vt vehar. Nonnulli libri veteres habent, *quo vehar.* quemadmodum plerique vulgati. MORVM PRAEFECTOS MVLIERVM] γυναικονόμους appellant Græci, magiſtratus, mulierum moribus præfectos: qui in mulieres parùm modeſtas animaduertebant, erant autem numero viginti. M. Tullius lib. 4. de Republica, ex Nonio, *Nec verò mulieribus præfectus præponatur, qui apud Græcos creari ſolet: ſed ſit cenſor, qui viros doceat moderari vxoribus.* SED HOC ETIAM PVLCHRVM EST, QVAE QVAM, &c] ſed hoc, inquit, bellum, & pulchrum eſt, ſi comparetur cum ſumptuum repetitione, aut cum eo tempore, quo tempore creditores, aut artifices pecuniam ſibi pactam, aut debitam petunt. *præ quàm,* id eſt, præ eo quod eſt. ſeu præ eo quod ſit. ſuprà in Amphitruone, *Satin' parua eſt res voluptatum in vita, Præquam moleſtum'ſt?* PHRYGIO] Nonius, *phrygia veſtis picta eſt. eius artifices, phrygiones ſunt appellati.* Plautus Menæchm. *pallam ad Phrygionem fert. confecto prandio.* Seruius ad illud Virgil. lib. 3. Æneid. *Et Phrygiam Aſcanio chlamydem,* &c. notat. *aut acu pictam: nam huius artis peritos, Phrygiones dicimus ſecundum Plautum: aut ob hoc addidit Phrygiam, quaſi per quam patriæ memoriam retineret. tales veſteis ſignificat Virgilius eodem libro ſuperiore verſu, Fert picturatas auri ſubtemine veſteis.* LANARIVS.] qui lanam conficit, ἐριουργός. CAVPONES, P.] Caupones non ſunt hic, meo iudicio, qui vinum vendunt, ſed qui rem quamlibet, quam emerunt, pluris reuendunt, quos [illegible] & [illegible] Græci appellant. Itaque ego, caupones patagiarij, [illegible], id eſt, qui patagia vendunt. patagium autem, eſt aureus clauus, qui (al. aureu chlamys, quæ) pretioſis veſtibus immitti ſolet, vt docet Nonius. Plautus Epid. *induſiatam, patagiatam.* Apuleius lib. 2. *ſenſimque ſinuata patagia reſidentem.* INDVSIARII.] *induſium,* vt docet Nonius, *veſtimentum eſt, quod corpori intra plurimas veſteis adhæret: quaſi intuſium.* FLAMMARII.] Flammeum, ſeu flameus, veſtis, ſeu potius tegmen quo matronæ capita tegunt, inquit Nonius: & profert hunc locum. erat autē lutei coloris. VIOLARII.] qui veſteis violæ colore inficiunt. Nonius, violacia, ſeu violacea, à violæ colore, inquit, deinde profert hunc locum. CERINARII] ſic legendum eſſe omnium primus vidit Baptiſta Pius, quem ſecutus eſt Adrianus Turnebus. cerinum autem genus veſtis muliabris. Plautus in Epidocle, *Cumatile, aut plumatile, cerinum, aut melinum, gerra maxima.* Cerinum, inquit Nonius, à ceræ colore. vnus

liber

A B C D E

A liber manuſcr. habet calthularij. calthula autẽ à colore calthæ dicta. Virg. *Mollia luteola pingit caltha.* Omnino *cerinarij* magis placet. Ouid. lib. 3. de Arte amandi, *Et ſua velleribus nomina cera dedit.* MANVLEARII,] manulearij, qui manuleas vendunt. Sunt autem manuleæ, tunicarum manicæ. vnde tunicæ manuleatæ. Plaut. in Pſeud. *Manuleatam tunicam habere hominem addecet.* dicuntur & manicatæ. Cic. Catil. 2. *manicatis, et talaribus tunicis.* MYROBATHRARII.] ſic ferè habet noſtri libri veteres. myrobathrarij autem videntur fuiſſe (quod & Turnebo videbatur) qui calceamenta muliebria vt odorata eſſent, & vt bene olerent vnguentis, aut gratis odoribus, ac ſuffimentis imbuebant. Atque hanc lectionem probauit ille in notis ad Theophraſt. de odoribus. Idem Turnebus mutata ſententia, lib. Aduerſ. 6. cap. 24. legendum ſuſpicatus, *aromatarij*, id eſt, qui aromata vendunt. Nonnulli legunt, *myrobrecharij*, quæ vox ſignificat eos, qui vnguento perfundunt, & madefaciunt pu... aut aliquando legendum malobathrarij, id eſt vnguentarij, qui malobathrum vendunt. Horat. Od. 7. lib. 2. *coronatus nitenteis Malabathro Syrio capillos.* PROSALAE.] qui mercedis palàm, & veluti ante palum, ſeu de palo pendenteis vẽdunt. Sic Turnebus Aduerſ. 1. cap. 8. Lucil. lib. 6. *Summi cùm primos ficus propola recenteis Protulit, & pretio ingrato dat primitus paucos.* LINTEONES,] qui lintea vendunt, ſeu conficiunt. SEDENTARII, SVTORES,] legendũ fortaſſe eſt aſyndeton, *ſedentarij ſutores*, nam ſutorũ ars, ſedentaria eſt. Sed non celabo lectorẽ nonnullos ex noſtris libris veteribus habere, vt vulgatos *ſedentarij, ſutates*, vnde quidam faciunt *ſedentarij ſutantes*, vt *ſutantes* particip. ſit à verbo ſuto, as, quod valet aſſiduè ſuo. DIABATHRARII.] *diabathra*, inquit Feſtus, *genus ſolearũ græcanicarũ*. hinc diabathrarij, qui huiuſmodi ſoleas faciunt & vẽdunt. SOLEARII] qui ſoleas faciunt. MOLOCHINARII.] Nonius, Molochinũ, à Græco, color eſt

B flori ſimilis maluæ. Cæcil. Carbaſina, ampelina, molochina. Plaut. Aul. *inſectlares molochinos colores, molochinarios appellauit.* SARCINATORES.] ſarcinator, inquit Nonius, ſutor, à ſarcina, vt ait idẽ in voce ſarcinatrix, quia pluriniũ veſtiu ſunt &c. STROPHIARII AOST.] *ſtrophium*, inquit Nonius, *faſcia breuis, quæ virginalẽ tumorem cohibet papillarũ.* hinc ſtrophiarij, earũ faſciarũ opifices. Catull. Carmine de nuptiis Pelei, & Thet. *Non contecta leui velatũ pectus amictu, Non tereti ſtrophio lactanteis vincta papillas.* M. Tull. de haruſp. reſp. P. Clodius à crocóta, à mitra, à muliebribus ſoleis purpureíſque faſciolis, à ſtrophio, à pſalterio, à flagitio, à ſtupro eſt factus repentè popularis. SEMIZONARII,] qui conficiunt ſemizonas, id eſt, vt ita dicam, ſemicingula. IAM HOSCE ABSOL. CENS.] iam hos, qui ſuprà enumerati ſunt, dimiſſos & expeditos putes. CEDVNT, PETVNT, TRECENTICVM STAT, &c.] locus implicatus & obſcurus. quem ſic putabam explicandum ac declarandum. Iam hoſce caitiunare poſſis eſſe dimiſſos, & pecunia eis curata, domum reuerſos, cùm alij trecenti flagitatores accedunt, ſeu incedunt, & pecuniam petunt, & ſtant in atriis. Si delerentur hæ duæ voces, *cedunt, petunt*, nulla in hoc loco ineſſet obſcuritas, nulla difficultas. Sic enim ſententia procederet. Iam hoſce abſolutos cenſeas, cùm trecenti quaſi cuſtodes carceris, ſeu flagitatores moleſti, & in carcerem trahere parati, ſtant in atriis pecuniam petentes. Nunc autem hæc duo verba totam huius loci ſententiam obſcurant. PHYLACISTAE.] *φυλακὴ*, eſt carcer, & cuſtodia. *φυλακίζειν* eſt in carcerem trahere, ſeu ducere *φυλακιστής*, qui aliquem in carcerem trahit. hic tranſlatè phylaciſtæ poſitum eſt, pro flagitatore odioſo & aſſiduo, qui debitorem quieſcere non ſinunt, donec pecuniam ſibi debitam

C abſtulerint. LIMBVLARII] limbus, ora veſtimenti: quæ plerunque purpurea erat. hinc limbulus, hinc limbularius. Nonius autem, *limbus*, inquit, *muliebre veſtimentum, quod purpuram in ima habet.* deinde profert hunc locum: quanquam apud eum legitur, *limbolarij*, non *limbularij*, aut *limbolarij*. ARCVLARII,] qui arcúlas conficiunt & vendunt. HIS ORIVRAE] Sic reſtitui, ſcripturæ veteris veſtigia ſecutus: & è ſuperiore verſu verbum *ducuntur*, quod fuerat foris illatum, verſúmque corrumpebat, ſuſtuli. INFECTORES CROCOTARII] qui crocotas inficiunt. crocota, genus veſtis crocei coloris, vt docet Nonius, hunc locum proferens. AVT ALIQVA MALA CRVX, &c.] aut aliquis flagitator, qui inſtar crucis, virũ cruciet. NVGIGERVLIS] iis, qui res muliebres ad vxorem attulerunt, eíque vendiderunt. nugigerulos appellat illos omneis quos ſuprà commemorauit deliciarum muliebrium miniſtros. Sed videtur legendum, vt habẽt duo ex noſtris libris veteribus, *Vbi nugiuendis res ſoluta'ſt omnibus*, vel leui mutatione facta, quia verſus hanc lectionẽ ferre non poteſt, *vbi nugiuendis res ſoluta'ſt omnibus*. quomodo legitur in pleriſque vulgatis, & vt videtur legiſſe Nonius, qui hunc verſum profert in voce *Nugiuendos*. docent *nugiuendos* Plaut. voluiſſe dicere eos omneis qui aliquid mulieribus vendant. Nam omnia, inquit ille, quibus matronæ vtuntur, nugas voluit appellari. AD PORTAREVM] ad eatramum. CEDIT MILES] procedit, ſeu accedit miles, qui pecuniam poſcit, videlicet. Hunc locum declarat Varro lib. 4. de ling. Lat. his verbis, *tributum dictum à tribubus, quòd ea pecunia, quæ à populo imperata erat, tributim à ſingulis pro portione cenſus exigebatur. ab hoc ea quæ adſignata erat, attributum dictum. ab eo quoque, quibus attributa erat pecunia, vt militi reddant, tribuni ærarij dicti,*

D *id quod attributum erat, æs militare. Hoc eſt, quod Plautus ait, cedit miles, æs petit, &c.* Ex his verbis Varronis cognoſcere licet, eum virum, ad quem venit miles flagitatum æs, quod ei debetur, fortè fortuna fuiſſe tribunum ærarium. alioqui non peteret ab eo pecuniam miles. ITVR, &c.] vir, à quo miles æs petit, adit argentarium, apud quem ſcilicet pecuniam olim collocarat, vt eum iubeat militi, quod ei debetur, numerare. argentarius autem negat pecuniam vllam viri apud ſe eſſe reliquam: atque ſe quantam pecuniam ab eo accepit, tantam eius creditoribus diſſoluiſſe, atque adeò plus expendiſſe, quàm accepiſſe. ſubducitur ratio, inquit, cum argentario. Interea miles impranſus ſtans eaſpectat, poſteaquam vltro citróque ratio cum argentario ſubducta eſt: reperitur vir vltrò argentario debere qui argentarium ſibi debere arbitrabatur. miles alio die reuerti iubetur. Hæc eſt huius totius loci ſententia. PVTATVR RATIO] *ratio putari dicitur*, inquit Varro lib. 5 De ling. Lat. *in qua ſumma ſit pura.* CENSET.] putat ſibi æs datum iri, ſperat ſe æs accepturum. VBI DISPVTATA'ST R.] vbi ratio eſt liquida facta, ita vt nihil confuſum, aut conturbatum ſit, &c. ETIAM IPSVS VLTRO DEBET ARGENTARIO] hunc verſum in noſtris libris manuſcr. ferè omnibus & in omnibus vulgatis repertum, à Camerario deletum, reſtitui, cum eum iudicaſſem Plautinum, eiúſque ſententiam non ineptam, neque ab iis de quibus agitur, alienam. voculam *plus* autem deleui, vt natam ea voce *ipſus*, & non Plautinam, ſed ſanis illatam & ſupernacaneam, & verſum corrumpentem. SPES PROROGATVR MILITI IN AL. D.] ſpes prorogatur, quod valet, producitur militi in alium diẽ eſt, miles, qui exiſtimabat & confidebat ſe ea ipſa hora ad nummos peruenturum, & pecunia accepta domum abiturum, alio die iubetur venire, & ſpes quam iam rem certam fore, & ſpem eſſe deſituram exiſtimabat, ei fit

E longior, ita vt pro ære nihil præter ſpem meram, eámque longiorem factam, referat. EA IN POTESTATE EST V.] ea viro morem gerit, & imperio viri paret, & à viro ex eius arbitrio & voluntate regitur, neque vnquam ei aduerſatur: vt contrà dotata regit virum & imperat viro. MACTANT MALO ET DAMNO] mactant, id eſt afficiunt, augẽt. Nonius, *mactare*, inquit, *interdum eſt afficere*, Plaut. Amphitr. *At ego te verò cruce, & cruciatu mactabo*, &c. deinde profert hunc verſum. Ego, ſeruata propria verbi mactare ſignificatione, ſic hunc verſum explico, dotatæ vxores magis augent, vel augẽt viros malo, & damno: malo, quia viris imperare volunt, & viros in ſeruitutem redigunt: dãno, quia ſuis ſumptibus augere damno autem Latinè dici fidem facit Terent. Heaut. ibi, *ſi hoc eſt factum, domina, ergo herus damno auctus eſt.*

EVCLIO, MEGADORVS.

EV. NImium lubenter edi ſermonem tuum.
ME. An audiuiſti? EV. vſque à principio omnia.
ME. Tamen è meo quidem animo, aliquantò facias rectiùs.

Si nitidior ſies in filiæ nuptiis. A
EV. Pro re nitorem,& gloriam pro copia:
Qui habent,meminerint ſeſe vnde oriundi ſient.
Neque pol Megadore mihi,neque cuiquam pauperi,
Opinione melius res ſtructa eſt domi.
ME. Immò eſt,& dij faciant vti ſiet diu,
Plus pluſque ſoſpitent iſtuc quod nunc habes.
EV. Tam hic ſcit me habere,quam egomet.anus fecit palam.
ME. Quid tu te ſolus de ſenatu ſeuocas?
EV. Pol ego te vt accuſem meritò meditabar. ME. Quid eſt?
EV. Quid ſit me rogitas? qui mihi omnis angulos
Furum impleuiſti in ædibus miſero mihi, B
Qui mihi intromiſiſti in ædes quingentos coquos,
Cum ſenis manibus,genere Geryonaceo.
Quos ſi Argus ſeruet,qui oculeus totus fuit,
Quem quondam Ioni Iuno cuſtodem addidit,
Is nunquam ſeruet.præterea tibicinam,
Quæ mihi interbibere ſola,ſi vino ſcatat,
Corinthienſem fontem Pirenem poteſt.
Tum obſonium autem. ME. pol vel legioni ſat eſt,
Etiam agnum miſi. EV. Quo quidem agno ſat ſcio
Magis curioſam nuſquam eſſe vllam belluam.
ME. Volo ex te ego ſcire qui ſit agnus curio.
EV. Qui oſſa atque pellis totus'ſt,ita cura macet. C
Quin exta inſpicere in ſole etiam viuo licet,
Ita is pellucet quaſi laterna Punica.
Cedundum illum ego conduxi. EV. tum idem optimum'ſt
Loces efferendum:nam iam mortuus'ſt.
ME. Credo.potare ego tecum hodie Euclio volo.
EV. Non potem ego quidem me hercle. ME. At ego iuſſero,
Cadum vnum vini veteris à me afferrier.
EV. Nolo hercle:nam mihi bibere decretum eſt aquam.
ME. Ego te hodie reddam madidum,ſi viuo,probè,
Tibi cui decretum eſt bibere aquam. EV. Scio quam rem agat. D
Vt me deſponat vino,eam affectat viam.
Poſt hoc quod habeo vt commutet coloniam.
Ego id cauebo.nam alicubi abſtrudam foris,
Ego faxo & operam & vinum perdiderit ſimul.
ME. Ego niſi quid me vis,eo lauatum vt ſacrificem,
EV. Edepol næ tu aula multos inimicos habes.
Atque iſtuc aurum,quod tibi concreditum eſt.
Nunc hoc mihi factu eſt optumum,vt ted auferam
Aula in Fidei phanum,ibi abſtrudam probè.
Fides nouiſti me,& ego te:caue ſis tibi
Ne tu in me mutaſſis nomen,ſi hoc concreduo.
Ibo ad te fretus tua Fides fiducia.

NIMIVM LIBENTER EDI SERM.] edere,ſeu eſſe ſermonem,pro attentè audire,tranſlatè dictum eſt. Eiuſdem generis ſunt hæc,guſtare ſermonem,in Moſtell. *guſtare ego eius ſermonem volo*: deuorare ſermoné.in Pœnulo, *Quàm orationem hanc duci deuorauiſti?* non diſſimile eſt illud in Ciſtell. *Iſtuc ago.atque iſtic mihi cibus eſt.* quod fabulare ſic ſuprà in Aſin. *O mea dicta deuorate* ad quem locum plura. AN AVDIVISTI? verſus claudicat. itaque legendum, vt verſus recto atque integro ſtet talo, *An audiuiſti tu.* vel, *an verò audiuiſti?* deinde. EV. vſque, &c. Immo verò ſic potius, vt habent veteres codices. *An audiſti? EV. vſque à principio omnia.* ME. *tamen*, &c. vt in voce *tamen* verſus deſinat, & verſus ſequens initium ducat à, *Meo quidem animo*, &c. MEO QVIDEM ANIMO] id eſt, mea quidem ſententia: ſeu, meo quidem iudicio. SI NITIDIOR SIES, &c.] ſi mundior ſis & elegantior ſis. Si mundiore cultu & ornatu vtare.
Nam

A Nam nunc quidem horrido & ſqualido veſtitu veteris. nitidum, ſqualido opponitur. PRO RE NITOREM, ET GLORIAM, CVR.] innuitur. aliquid enim ſubintelligendum eſt, puta quærere, vel eſſe oportet, vel aliquid tale. Oportet, inquit Euclio, vnumquemque minorem quærere & ſectari, vel vnicuique nitorem eſſe, pro re, id eſt, pro facultatibus: & oportet vnumquemque gloriam ex cultu & veſtitu quærere, pro copia, id eſt, pro copiis rei familiaris. QVI DIVITES ERANT, MEMINERINT VNDE ORIVNDI SIENT.] Qui locupletes, & copioſi ſunt, inquit, meminerint vnde ipſi originem traxerint. proinde ac ſi dicat, quantumuis diuites, & locupletes homines, meminiſſe debent ſe eſſe homines, & ex hominibus natos. Fortaſſe etiam eò ſpectauit, quod nemo eſt hodie tam tenui re, cuius maiores aut aliquem ex vltimis maioribus incredibile ſit fuiſſe locupletiſſimum, atque adeò regem: neque rurſus quiſquam hodie eſt tam locuples, & tam lauta re familiari, cuius aliquem ex maioribus ſit [Greek], de infima plebe fuiſſe. Iam verò illud meminerint ſeſe, vnde oriundi ſient, Græcorum more dictum eſt, pro meminerint, vnde ipſi oriundi ſient. de quo genere & ſuprà dicta ſunt plura, & infrà fortaſſe nonnulla dicentur. NEQVE POL MEGADORE MIHI, NEQVE CVIQVAM PAVPERI, &c.] horum verborum hæc ſententia eſt, Neque ego, neque quiſquam, qui vulgo habetur pauper, rem familiarem habet domi ampliorem, aut lautiorem, quàm vulgi opinio. vel ſic, qualis eſt hominum de me & cæteris pauperibus opinio, tales ſumus, hoc eſt, planè pauperes & inanes. Hæc autem eò dicuntur ab Euclione, quòd vult ſe pauperem exiſtimari, veretùrque ne Megadorus, aut quiſquam alius ſuſpicetur eum theſaurum domi reperiſſe, atque idcircò diuitem eſſe. MELIVS AEDIFICIA] reſtrongis extructa, exaggerata; vel res melius conſtructa, compoſita, collocata, congeſta, conſeruata. SOSPITENT,] ſoſpitent, ſeruent. His verbis auget Euclioni ſuſpicionem & formidinem.
B IAM HIC AGIT ME HABERE,] hæc ſolus, & ſecum loquitur Euclio. DE SENATV SEVOCAT?] de coetu & conuentu ſeducit? tranſlatio eſt. FVRVM] cocorum, qui fures ſunt. QVINGENTOS] hyperbole. CVM SENIS MANIBVS,] ſingulos cum ſenis manibus. GENERE GERYONACEO,] cocos generis Geryonacei, quia ſinguli ſunt quaſi triplices & tricorpores, habentes terna capita, ſenas manus, ſenos pedes, &c. qualis fuiſſe dicitur Geryon, His autarum rex: quod fabuloſum & falſum eſt. Nam reuera Geryon duos fratres habuit, qui cum eo, & inter ſe coniunctiſſimè & concordiſſimè vixerunt. Idcircò talis de Geryone fuit opinio, talíſque de eo conficta & tradita fabula eſt. ARGVS SERVET, QVI OCVLEVS TOTVS FVIT] Argum centum oculis præditum, à Iunone Ioni, Inachi filiæ cuſtodem appoſitum interfecit Mercurius: ex quo [Greek], à Græcis dictus eſt. quanquam huius nominis aliam interpretationem nonnulli afferunt. Hanc fabulam narrat Ouidius lib. 1. Metamorph. Apuleius lib. 2. *Vides hominem ferreum, & inſomnem, certè perſpicaciorem ipſo Lynceo, vel Argo, & oculeum totum.* ſeruet autem, id eſt, cuſtodiat. QVEM QVONDAM IVNO IONI CVST. ADD.] Ouidius lib 1. Metamorph. *Pellice donata, non protinus exuit omnem Diua metum: timuitque Iouem, & fuit anxia furti, Donec Ariſtoridæ ſeruandam tradidit Argo.* Ionis autem caſus eſt dandi à recto Io, inflexione Latina, Io, Ionis, Ioni, Ionem, vt Calypſo, Calypſonis, &c. quæ de re vide Priſcianum lib. 7. in o, productum deſinentia, Græca ſunt, fœminina, & vel Græcè declinantur, vt Manto, Mantus, &c. vel addita ſyllaba *nis*, faciunt
C genitiuum, vt Dido, Didonis, &c. idque vſus antiquorum comprobat. Actius in Ione, *Cuſtodem aſſiduum Ioni appoſuit virgini*, &c. Plautus in Aulularia, *Quòd ſi Argus ſeruet*, &c. CVSTODEM ADDIDIT.] id eſt, cuſtodem appoſuit. vtroque autem modo loquebantur veteres. Horatius Od. 4. lib. 3. *Incontinentis nec Tityi iecur relinquit ales, nequitiæ additus Cuſtos.* Virgilius lib. 6. *nec Teucris addita Iuno Vſquam aberit.* Item Plautus in Captiuis, *Quos mi cuſtodem addiderat herus maior meus.* Idem in Mil. glor. *Quoi concubina miles cuſtodem addidit.* M. Tullius de Diuinatione 1. Cæcilium, cuſtodem, inquit, *Tullio me appoſuit.* PRAETEREA TIBICINAM,] repete [Greek], intromiſiſti. INTERBIBERE] totum bibere. SI VINO SCATAT,] ſcatat, id eſt, ſcateat, ab indicatiuo ſcato, is, it. & ſic Lucretius lib. 5. *Et partem plano ſcatere atque erumpere campo.* &c. ſic autem legendum eſt, non *ſcateat*, vt eſt in libris vulgatis. neque ſcaus, vt vult Turnebus lib 13. Aduerſ. cap. 5. CORINTHIENSEM FONTEM PIRENEM, P.] hyperbole. Hæc tibicina, inquit Euclio, ita vinoſa eſt, vt Pirenem fontem Corinthium ſi vino ſcateat, ſola interbibere, id eſt, exhaurire, & exſiccare bibendo poſſit. Etiam hic verſus ita ſcribendus, vt edidi, non vt Camerarius, Corinthienſem fontem & Pirenem. TVM OBSONIORVM AVTEM.] Tum obſonium autem, inquit Euclio, intromiſiſti in ædeis meas, plus nimio, quàm par ſit. POL VEL LEGIONI SAT EST.] Megadorus, extenuans id quod miſit obſonij, per ironiam, & ſignificare volens ſe non multum miſiſſe, quid tu mihi, inquit de obſonio quæreris, quaſi nimium miſerim? niſi ſcilicet, quantum legioni ſat eſt, hoccine dices? proinde quaſi dicat, longè aliter eſt: quippe qui agnum duntaxat miſerim; quo nihil potui mittere vilius aut minus. MAGIS CVRIOSAM] ambiguè dictum, & obſcurè dictum, itaque eius interpretationem quærit Megadorus. Nam curioſa bel-
D lua accipi poteſt, vel macilenta, & quaſi curis confecta, vt ſunt curioſi: quo modo vult accipi Euclio: vel propriè nimis multa, & aliena, & non neceſſaria curans. AGNVS CVRIO.] agnus curis confectus, agnus curioſus. Sic Nonius, hunc locum proferens. QVI OSSA ATQVE PELLIS TOTVS EST.] ſic in Captiuis, Oſſa, atque pellis ſum miſera macritudine. ſic Theocr. [Greek] quod Virgilius expreſſit in Palæm. *Vix oſſibus hærent.* MACET] macet eſt: macie confectus eſt: macilentus eſt. & ita Nonius, hunc locum proferens. QVIN EXTA
E INSPICERE ETIAM V. L.] hyperbole, exta non niſi in mactatis animalibus inſpiciebantur, aut inſpici poterant ab extiſpicis & ſacerdotibus. At hunc agnum Euclio ita macrum eſſe dicit, vt etiam ei viuo exta inſpicere liceat in ſole. PELLVCET,] tranſlucet. [Greek], pellucidus eſt inſtar laternæ Punicæ. dictum autem *pellucet* pro perlucet. talia ſunt, *pellicere, pellegere*, &c. nam veteres r ante l, mutabant in l, vt docet Priſcianus. QVASI LATERNA PVNICA] tanquam laterna Africana: laternæ Punicæ erant ſupra alias pellucidæ. CAEDVNDVM] id eſt mactandum, immolandum, & ita Nonius hunc locum proferens. CONDVXI] legendum videtur *locaui*. nam Megadorus tradidit eum coco cædendum. cocus autem conduxit à Megadoro cædendum. Omnino ita ſcriptum à Plauto eſſe arbitror. & verò hanc emendationem id, quod reſpondetur ab Euclione, confirmat. Neque enim audiendus Nonius, qui *conducere* hoc loco interpretatur, *emere*. TVM TV IDEM OPTVMVM EST LOCES VT EFF.] ſententia hæc eſt: dicis te agnum illum coco locaſſe cædundum. at optimum eſt eadem opera, vt eum loces efferendum. Nam iam credo, mortuus eſt. Hoc eò pertinet, quòd mortui efferri, id eſt foras ferri, & in rogum imponi, & humari ſolent. Hæc Euclionis reſponſio, vt dicebam, facilè declarat legendum ſuprà, *locaui*, non enim conueniret id quod ab eo reſpondetur, ad id quod dixerat Megadorus. ſi Megadorus dixiſſet ſe conduxiſſe mactandum, Euclio autem reſponderet, illum eadem opera debuiſſe locare efferendum. NON POTARE, &c.] non auſim, vel non poſſim, vel nolim potare. VINI VETERIS] vetuſtas vinum commendat. A ME] domo mea. MADIDVM] potum, vinolentum, [Greek] madido opponitur ſiccus. ſuprà in Aſinaria, *Madidum, nihilo ſeciorem*, &c. TIBI, CVI DECRETVM] id eſt, tibi dico, qui dicit tibi decretum eſſe bibere aquam. vel, *tibi cui* intellige poſitum eſſe pro cui tibi, hoc modo, te madidum hodie reddam, cui ſibi decretum eſt aquam bibere, qualis ſunt, *vrbem quam ſtatuo, veſtra eſt*: &. *Eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas fecit?* & alia huius generis ſexcenta: quo in genere relatiuum & antecedens, ſunt eiuſdem caſus, & antecedens priore loco ponitur. VT ME DEPONAT VINO, EAM AFFECTAT VIAM.] id eſt, vt me vino ad ſomnum dedat: vt me ſomno quaſi ſepeliat ebrium factum, eò intendit, ductum à mortuis qui depoſiti dicuntur, id eſt, quaſi deplorati. Turnebus putat tranſlationem eſſe ab oneribus quæ deponuntur: à quo diſſentio. Mortuos autem, depoſitos à veteribus dici, fidem faciunt aliquot exempla. Lucilius Sat. lib. 3 *Symmachus præterea iam tum depoſtu' bubulcus, Exhalans animam pulmonibus æger agebat.* Virgil. lib. 12 Æneid. *Ille vt depoſiti proferret fata parentis.* M. Tull. procem. actionis primæ, *Itaque mihi videor medicos, magnam & maximè ægram, & propè depoſitam reipublicæ partem ſuſcepiſſe.* Vbi notat Aſconius. depoſitam deſperatæ

ſalutis. Fortaſſe eadem ratione dictum eſt illud in Curcul. *popina magnum poculum ille ebibit. Caput deponit, condormiſcit.* Quid autem Nonius in verbo *deponere* putat deponere hoc loco idem valere, quod alienare, non placet. EAM AFFECTAT VIAM.] id agit, eo tendit, ſeu intendit, eo ſuos conatus confert. *affectare viam*, plena locutio eſt: qua vtitur & in Menechm. *Quid commiſi? vt me defrudes, ad eam rem affectas viam*: vtitur & Terentius Phorm. *Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.* vbi notat Donatus, *affectant viam*, plenum: quod nos dicimus ἰδιωτικῶς, *affectant*. Idem Heauton. *Nam diſciplina eſt eiſdem, munerarier Ancillas primùm ad dominas qui affectant viam.* Virg. lib. 4 Georg. *viámque affectas Olympo.* Cic. pro Roſc. Amer. *nunc verò quam viam muniat, quo iter affectet, videtis.* Idem de lege Agraria in ſen. *Videte nunc, quò affectaret iter, apertius, quàm antea.* POST HOC, QVOD HABEO VT COMM. COL.] ordo eſt, vt hoc quod habeo, poſt commut. col. vel dic. Pòſt, id eſt, poſtquam ſomno ſepultus fuero, vt ad aurum quod habeo, commutet coloniam, quod valet, commutet locum, alióque transferatur. tranſlatio eſt, à coloniarum deducendarum conſuetudine: vt enim verbi gratia, aliquot ciuium Romanorum millia, deducebantur in aliquam vrbem vel Italiæ, vel Galliæ, vel Germaniæ. ABSTRVDAM] abſcondam. EGO FAXO ET OPERAM, ET VINVM PERD.] alludit ad prouerbium *oleum & operam perdere*. ego faxo, inquit, id eſt, ego fecero, quod valet, ego hoc aſſecutus fuero, vt operam & vinum, quo me depouere, id eſt, ſopire, & quaſi ſepelire cogitat, perdiderit. NISI QVID ME VIS.] oratio diſcedere volentis. FO LAVATVM, VT SACR.] ſacrificaturi lauabãt, & vaſa pura adhibebant. infrà eadem comœdia, ſcena quæ ſequitur proximam, *Nunc lauabo vt rem diuinam faciam*, &c. NAE TV AVLA] χυτρίον ad ollam. ATQVE ISTVC AVRVM, Q.] Quidam Philoſophus interrogatus, cur aurum palleret (hoc eſt, quod Græci dicũt ὠχριᾷν) reſpondit, quia multos haberet inſidiatores. QVOD TIBI CONCREDITVM EST.] quod tuæ cuſtodiæ, tuæque quaſi fidei commiſſum eſt. FACTVM EST OPTIMVM.] nonnulli ex noſtris libris veteribus habent, *factum eſt optimum*. VT TE AVFERAM.] vt te auferam domo, & foras in alium locum feram, nempe in fanum Fidei: ibi te diligenter abſcondam. CAVE SIS TIBI.] caue ſis, tibi, &c. NE TV IN ME MVTASSIS.] ne tu in me nomen mutaueris, & fias in me infidelis, vel pro Fides nomine, quo appellaris perfidiæ, aut infidelitatis tibi nomen ſit imponendum. SI HOC CONCREDVO.] ſi hoc aurum tibi concredidero. FRETVS TVA FID.] te confiſus. A B

ACTVS QVARTVS.

STROBILVS ſeruus Lyconidis.

STR. HOc eſt ſerui facinus frugi, facere quod ego perſequor,
Ne moræ moleſtiæque imperium herile habeat ſibi.
Nam qui hero ex ſententia ſeruire ſeruos poſtulat,
In herum matura, in ſe ſera condecet capeſſere.
Sin dormitet, ita dormitet ſeruum ſeſe vt cogitet.
Nam qui amanti hero ſeruitutem ſeruit, quaſi ego ſeruio, C
Si herum videt ſuperare amorem, hoc ſerui eẽ officium reor,
Retinere ad ſalutem: non eum quò incumbat, eò impellere:
Quaſi pueris qui nare diſcunt, ſcirpea induitur ratis,
Qui laborent minus, facilius vt nent, & moueant manus:
Eodem modo ſeruum ratem eſſe amanti hero æquum cenſeo,
Vt toleret, ne peſſum abeat tanquam catapirates maris.
Herile imperium ediſcat, vt quod frons velit, oculi ſciant.
Quod iubeat, citis quadrigis citius properet perſequi.
Qui ea curabit, abſtinebit cenſione bubula.
Nec ſua opera rediget vnquam in ſplendorem compedes. *Mira translatio.* D
Nunc herus meus amat filiam huius Euclionis pauperis.
Eam hero nunc renunciatum eſt, nuptum huic Megadoro dari.
Is ſpeculatum huc miſit me, vt quæ fierent, fieret particeps.
Nunc ſine omni ſuſpicione, in ara hic aſſidam ſacra.
Hinc ego huc & illuc potero, quid agant, arbitrarier.

FACINVS] Factũ, officium. *facinus* vocabulũ *idem* Nonius profert hunc locum in voce *facinus*. ſed vel aliud agebat Nonius, cum id ſcripſit: quod ſcripſit, *Facinus rurſus*, inquit ille, *factum*. deinde profert hunc locũ, *Hoc eſt ſerui facinus*. vel mendoſus eſt eo loco Nonius, & Plautina verba alieno loco poſita ſunt. Nam ſine dubio, *facinus* hoc loco laudis nomen eſt. NE MORAE MOLESTIAEQVE IMPERIVM HERILE HABEAT SIBI.] Ne habeat herile imperium ſibi pro mora ac moleſtia: vel ſic protinus, ne cunctetur, neue longus ſit in herili imperio obeundo, & ne imperium herile iniucundè & cum animi moleſtia obeat. EX SENTENTIA] heri. POSTVLAT,] æquũ, dignum ſeu æquum iudicat. IN HERVM MATVRA, IN SE SERA CONDECET CAPESSERE.] id eſt, decet eum ſeruum in negotiis herilibus maturare & diligentem eſſe: in ſuis, cunctari & tardum eſſe. Nonius profert hunc locum in verbo capeſſere. Animaduertat autem lector hic Plautum ſera & matura inter ſe oppoſuiſſe. SIN DORMITET, ITA DORMITET, &c.] id eſt, ſi autem negligentior aut tardior ſit in negotiis domini curandis, ita ſit negligens tamen, vt meminerit ſe eſſe ſeruum: hoc eſt, vt qui negligentia aut mora culpæ contractum eſt, id vigilantia, aut celeritate corrigat ac ſarciat. SERVITVTEM SERVIT.] Atticiſmus omnibus quidem ferè bonis ſcriptoribus Latinis vſitatus: ſed iuriſconſultorum maximè proprius. M. Tullius Topic. *quorum maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit* dicuntur autem propriè ſeruitutem ſeruire ſerui: vt licet ex ſuperiore Ciceronis exemplo, & hoc Plauti cognoſcere. Iterum Plautus in Menæchm. *Me hic valere, & ſeruitutem ſeruire huic homini optumo.* Idem in Milite glorioſo, *Satin' abiit ille? neque herile negotium Plus curat, quàm ſi ſeruitutem haud ſeruiat?* QVASI] id eſt, quemadmodum: quo modo: vt. ſic Lucretius libro ſecundo, *Sed quaſi naufragiis magnis, multiſque coortis, Diſiectare ſolet magnum mare tranſtra, guberna*, &c. *Sic tibi ſi ſiunta*, &c. Idem lib. 3. *Et quaſi cum caput, atque oculus tentante dolore Læditur in nobis, non omni cruciamur Corpore: ſic animus*, &c. Iterum Plautus infrà eadem ſcena, *Quaſi pueris*, &c. SI HERVM VIDET SVPERARE AM.] Si videt amorem plus poſſe, quam herum. ſi videt, amorem hero eſſe validiorẽ ac potentiorem, ita vt herus vincatur, ac ſuccumbat, &c. Sed in hac locutione amphibolia E

ſed

A ſed hæc eſt ſententia, quam diximus. NON SVM, QVO INCVMBAT, EO IMPELLIER.] id eſt, non eius moribum, & mentem adiuuare atque augere. allegoria eſt ducta ab iis, qui caſabundi, ſeu iamiam caſuri, ab aliquo in eam partem, in quam procumbunt, manu impelluntur, ita vt affligantur in terram. Tale fere eſt illud apud M. Tullium in oratione pro Cornelio Balbo non longè à principio, *Satis eſt homines imprudentia lapſos non erigere: vrgere verò iacentem, aut præcipitantem impellere, certè eſt inhumanum*, &c. QVASI PVERIS, &c.] id eſt, Quemadmodum pueris, &c. ſimile eſt, à pueris natare primum diſcentibus. SCIRPEA INDVITVR RATIS:] ratis ex ſcirpo facta ſubijcitur, aut circumdatur, induitur & cortex, ſeu ſuber. Horatius Sat. 4. lib. 1. *ſimul ac durauerit ætas Membra, animumque tuum, nabis ſine cortice.* Scirpus iunci genus leuiſſimum, & enode. Terentius Andr. *Nodum in ſcirpo quæris.* legendum autem *induitur*, & ita legit Donatus, hunc locum proferens, ad illud Terentij. ſic & Feſtus, in voce ſcirpus, cuius verba adſcribam, *Scirpus*, inquit, *eſt id quod in paluſtribus locis naſcitur, leue & procerum vnde tegetes fiunt. inde proverbium eſt in eas natum res, quæ nullius impedimenti ſunt, in ſcirpo nodum quærere.* Ennius, *Quærunt in ſcirpo, ſoliti quod dicere, nodum.* & Plautus in Aulularia, *quaſi pueris, qui nare diſcunt, ſcirpea inducitur ratis.* Non diſſimulabo tamen & apud Donatum, & apud Feſtum reperiri in exemplis editis, & vulgatis, *ſcirrea ratis* pro *ſcirpea ratis*: quo modo hodie habent libri, & manuſcripti & vulgati. Ego ſcripturam vulgatam ac recepi iam: ſed tamen non magnopere cum eo pugnarim, qui Feſti & Donati auctoritate commotus, legendum exiſtimet, *è ſcirpo induitur ratis*. QVI LABORANT MINVS,] vt laborent minus. ET MOVEANT M.] & vt facilius moueant manus. EODEM MODO, &c.] ſimiliter. RATEM ESSE AM.] ratis eſſe am. h. vel ſic, ratis

B vicem vſumque præbere, &c. VT TOLERET,] vt herum caſantem aut peſſum euntem, ſuſtineat. PESSVM] aduerbium, quod valet in locum imum, & quaſi ſub pedes. Fortaſſe verò *peſſum*, dictum quaſi *ad fundum*, vt ait, in fundum. mutato b in p, & u in e, buſſum, peſſum. vel [illegible]. Ego prius illud malo, & ita ferè auctor vocabularij Latinogræci. crebrò vtitur eo Plautus exempli cauſa in Ciſtell. *neque vſquam miſer non eo peſſum. Mihi illa obijcit perditè pernicies.* Idem in Moſtell. *Aliud quidam imperari à me facilius perſ. eam, Quam vt non ego illum pro ſua ſollis peſſundis peſſum premam.* TANQVAM CATAPIRATES MARIS] hic eſt lacuna in omnibus libris & manuſcriptis & vulgatis, quam ego expleui veriſſima & certiſſima coniectura ductus. nam & verſus meam emendationem recipit, & ſententia poſtulat, & Plautina loquendi conſuetudo approbat, & Iſidori auctoritas adiuuat: qui quamuis hunc Plauti locum non proferat, tamen eo ipſo, quòd vocem, *catapirates* interpretatur atque explicat, ſatis indicat eam ab antiquis ſcriptoribus Latinis eſſe vſurpatam, neque ſolùm à Lucilio, cuius verſus duos profert, ſed & ab alijs, quorum verba prætermittit. Lucilij autem verſus ſunt hi, non ſatis emédati, *Hunc catapiraten puer eodem deferet vnctum Plumbo paucillum, rodus, linique mettamorſ.* Poſteriorē etiam Feſtus profert in voce *Rodus*. Docet igitur Iſidorus, Catapiraten, eſſe lineá cum maſſa plumbea, qua maris altitudo tentatur. Porrò quid potuit ſumere Plautus illuſtrius & conuenientius, quo ſignificaret amantem, niſi à ſeruo regatur & retineatur, peſſum abiturum, quàm tale inſtrumentum, quo maris altitudo à nautis exploratur? denique te potuit aptius hominem peſſum euntem, & deorſum præcipitantem, quàm cum fune illo & plumbo nautico,

C comparare? etiam Plautum libenter vti Græcis vocabulis conſtat, idque ſciunt ij, qui eum diu legendo triuerunt. Adde quod nulla vox extat Latina, quod ſciam, quæ Græcæ reſpondeat vt non tam ſua voluntate, quàm neceſſariò voce Græca vſus eſſe videatur. Nihil igitur meo iudicio, ad hanc lacunam explendam, accommodatius reperiri poteſt. Quin hoc dico, nihil aliud in hoc inani ſpatio, antequam inane ſpatium eſſet, ſcriptum fuiſſe: niſi fortè hanc, quæ idem valet, *Catapiraterium*, quam item facilè recipiam, vt vox *maris* ſcilicet non addatur. Eſt enim Catapiraterium inſtrumentum nauticum, quo maris altitudinem nautæ exquirunt & explorant. quo nomine vtitur Herodotus in Euterpe, non longè à principio, verba eius aſcribam, [illegible] id eſt, Primùm quidem etiam vltrà nauigans, & vnius diei curſum à terra diſtans, demiſſo catapirateria, & cœnum ſurſum efferes, & eris in mari vndecim vlnas alto. Idem infrà, [illegible] id eſt, ſic igitur grammaticus ille (ſi quidem vera narrabat) pronunciabat, vt intelligerem ingenteis quoſdam aquarum vortices, & æſtus maris reciprocos in his locis eſſe: tanquam autem in montem irruente aqua non poſſe catapiraterium demiſſum in fundum peruenire. Vel igitur ſic legendum vt edidimus, *ne peſſum abeat, tanquam catapirates maris.* vel ſic, *ne peſſum abeat tanquam catapiraterium.* Verſus autem huius ſcenæ, trochaici ſunt catalectici, tetrametri, Cuius generis reperietur hic verſus, ſi quis cum digitis metietur, ſiue ita legat, *Vt toleret, ne peſſum abeat tanquam catapi. ates maris.* ſiue ita, *Vt toleret ne peſſum abeat, tanquam catapiraterium.* Iterùm videat lector,

D quàm ſit diues & copioſa lingua Græca præ Latina, alio nomine Græci [illegible] nominant. VT, QVOD ERVS VELIT, OCVLI SCIANT] id eſt, vt heri voluntatem & ſententiam ex fronte & vultu intelligat vt heri frontem, & vultum intueatur, ex iiſque, quid ille velit, cognoſcat. Terent. Adelph. *Cum nunc iam oculos à meis oculis quoquam demoueat tuos, Na mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuò in mala hæreat.* CITIS QVADRIGIS CITIVS PROPERET PARS.] hyperbola, & eſt hyperbole, tritum prouerbium, quo ſumma celeritas ſignificatur. Videtur autem ſumptum à ludis Circenſibus ſuprà in Amphitr. *quadrigas ſi nunc inſcendas Iouis; Atque hinc fugias, ita vix poteris effugere infortunium.* & in Aſin. *Nunquam edepol quadrigis albis indipiſcens poſtea.* ABSTINEBIT CENSIONE BVB.] id ait, non cædetur loris bubulis, non ſubibit, neque ſufferat pœnam lorariam, qua ſerui nequam afficiuntur. Alludit ad cenſoriam animaduerſionem: & per cenſionem, id eſt, animaduerſionem bubulam, verbera ſignificat, quæ loris bubulis ſeruorum improborum tergo incutiuntur. quæ cenſio, longè ab animaduerſione, ſeu notatione cenſoria differt. Cenſores enim, tantùm ignominia eos notabant, in quos animaduertebant, cenſio bubula verò, loris bubulis conſtat, & plagas infligit. Feſtus in voce Cenſio, *Cenſionem facere* dicebatur, inquit, cum multam equiti irrogabat. NEQVE SVA OPERA REDIGET VNQVAM IN SPLEND. COMP.] id eſt, neque vnquam compedibus vincietur. ex conſequente intelligendum antecedens. nam quorum pedes compedibus vinciuntur, ij compedes quantumuis rubiginoſas, & rubigine ſqualidas, quotidiana geſtatione & aſſiduo vſu ſplendidas reddunt. SPECVLATVM H. M.] obſeruatum huc miſit me, vt hinc proſpiciam, tanquam è ſpecula. VT QVAE FIERENT, FIERET PARS,] vt eorum quæ fierent, fieret à me particeps. HINC] ex hac ara. ARBITRABOR.] id eſt, tanquam arbiter, iudicare, aut proſpectare. Nam arbiter interdum, ſpeculatorem & arbitrium, proſpectum, & arbitrari proſpicere ac ſpeculari ſignificat. Horatius epiſtola ad Bullatium lib. 1 in extr. *Non locus effuſi latè maris arbiter, aufert.* Apuleius lib. 2. *Nam & pueris extra limen, credo, vt arbitri nocturni gannitus procul ablegarentur, humi diſtrata fuerant grabatula*, &c. arbitri nocturni gannitus, id eſt ſpeculatores, & ſpectatores nocturnæ ſummiſſæ confabulationis. Idem lib. 3. *Ipſaque per cuiuſdam nibiorum quempiam iubet arbitrari*, &c. arbitrari, id eſt, ſpectare. Idem eodem lib. infrà, *præſertim domus atque, quam dixeras illa, fortunas arbitraturum.* Plautus in Captiuis, *Ne arbitri dicta noſtra arbitrari queant.* Idem in Mil. glor. *Mihi quidem iam arbitri vicini ſunt, meæ quid fiat domi.*

EVCLIO ſenex, STROBILVS ſeruus.

TV modò caue cuiquam indicaſſis aurum meum eſſe iſtic, Fides.
Non metuo ne quiſquam inueniat, ita probè in latebris ſitum eſt;

Edepol næ illic pulchram prædam agat,ſi quis illam inuenerit A B
Aulam onuſtam auri,verùm id re quæſo vt prohibeſſis,Fides.
Nunc lauabo,vt rem diuinam faciam,ne affinem morer,
Quin vbi arceſſat me,meam extremplò filiam ducat domum.
Vide Fides etiam atque etiam,nunc ſaluam vt aulam abs te auferam.
Tuæ fidei concredidi aurum,in tuo luco & fano modò eſt ſitum.
STR. Di immortales,quod ego hunc hominem facinus audio loqui?
Se aulam onuſtam auri abſtruſiſſe hic intus in fano Fidei.
Caue tu illi fidelis quæſo potius fueris,quàm mihi.
Atque hic pater eſt,vt ego opinor,huius,herus meus quam amat.
Ibo hinc intrò,perſcrutabor fanum,ſi inueniam vſpiam
Aurum,dum hic eſt occupatus:ſed ſi repperero,ô Fides, B
Mulſi congialem plenam faciam tibi fideliam.
Id adeò tibi faciam,verùm ego mihi bibam, vbi id fecero.

INDICAVERIS.] indicaueris. Fidem alloquitur, in cuius fano auri ollam abſtruſit. NAE ILLIC] næ ille. PVLCHRAM PRAEDAM AGAT.] ſic loquitur Cornelius Nepos in Datame, *regis prouinciam expugnat, caſtella expugnat, magnas prædas agit.* Sic & Cæſar, vt libro 6. *prædæ ex omnibus locis agebantur.* λεηλατεῖν dicunt Græci. VT PROHIBESSIS.] vt prohibueris. NVNC LAVABO, VT REM DIVINAM FACIAM,] ſacrificaturi lauabant, vt puri deos venerarentur, & colerent. VT REM DIVINAM FACIAM,] vt ſacrificem. AFFINEM] generum. MORER.] remorer, tardem. Terentius Heaut. *egomet conuiuas moror.* Horatius epiſt. 1. lib. 2. *Si longo ſermone morer tua tempora Cæſar.* DVCAT DOMVM] ducat vxorem domum, ſponſus ſponſam ſuam, domum ſuam ducebat. hinc natum, *vxorem ducere.* in quo ſubintelligitur *domum.* VIDE FIDES,] in verbo *vide*, de, poſterior ſyllaba breuis eſt. Sic apud Horatium epiſtola 13. lib. 1. *Vade, vale, caue ne titubes mandataque frangas.* in verbo *caue*, ue, breue eſt. ONVSTAM AVRI,] plenam auri, onuſtam auro. HVIVS] huius puellæ, quam herus meus amat. CONGIALEM] congij capacem, vel congio æqualem. Congius autem ſextarios ſex capit. FACIAM TIBI] ſacrificabo tibi. FIDELIAM.] fidelia, inquit Nonius, Samium vas ad vſus plurimos. deinde hunc verſum profert, profert & in verbo *facere.* licebat & ita loqui, *Mulſi congiali plena faciam tibi fidelia.* vt Virgilius in Palæm. *Cum faciam vitula pro frugibus ipſe venito.* Fideliam autem, vas etiam fuiſſe, quo vtebantur, qui parietes dealbabant, licet vel ex illo prouerbio vulgatiſſimo quod & M. Curius vſurpauit in epiſtola quadam ad Ciceronem lib. 7. cognoſcere: *duos parietes de eadem fidelia dealbare.* Apud Perſium verò videtur eſſe vas fictile, quo ſalſamenta, & cætera, quæ numerantur in penu ſeruantur. Sic ille Sat. 3. *Diſce, nec inuideas quòd multa fidelia putet In locuplete penu defenſis pinguibus Vmbris.* ID ADEO TIBI FACIAM, VERVM EGO M.] iocus ſeruilis.

EVCLIO.

NOn temerè eſt quòd coruos cantat mihi nunc ab læua manu,
Simul radebat pedibus terram,& voce crocibat ſua, D
Continuò meum cor cœpit artem facere ludicram,
Atque in pectus emicare,ſed ego ceſſo currere?

NON TEMERE EST,] non temerarium eſt: non abſque ratione eſt. QVOD CORVOS CANTAT MIHI, &c.] malum, & inauſpicatum auſpicium. Nam auſpicia coruorum, à dextra, fauſta: à læua, infauſta & infelicia habebantur. M. Tullius libro primo de diuinatione, *Cur à dextra coruus, à ſiniſtra cornix faciat ratum?* Horatius Od. 27. lib. 3. *Oſcinem Coruum prece ſuſcitabo Solis ab ortu.* Profert autem hunc verſum Nonius, in verbo *Crocire*, his verbis, Crocire cùm ſit coruorum, Plautus in Aulularia cantare eos dixit. Hæc Nonius: quem miror non vidiſſe eadem opera verſum ſequentem, in quo Plautus id verbum. quod ait ille proprium eſſe coruorum, de coruo vſurpauit. Sed quod hic non attendit Nonius, notauit in voce *crocitum.* SIMVL] ſic legendum: & ita habent duo ex noſtris libris veteribus & omnes ferè vulgati. & ita videtur legiſſe Nonius, vt mox dicemus. ET VOCE CROCIBAT SVA.] Nonius in voce *crocitum* ſcribit, Crocitum propriam coruorum vocem eſſe veteres voluerunt. Plautus Aulularia, Simul. rad. ped. terr. & voce croc. ſcilicet, *crocibat* autem edendum curaui, quòd ita habeant omnes ferè noſtri libri veteres, etſi quòd aliquod habent *crocitabat.* Apud Nonium quidem planè impreſſum eſt *crocibat.* ARTEM FACERE LVDICRAM] trepidare, tremere, palpitare. σκιρτᾶν. Turnebus ſic explicat, geſtire, geſtum facere: non rectè. Nam quamuis ab hiſtrionibus ſumptum ſit, qui geſtum agentes crebrò mouentur, tamen non poteſt hic nec verè, nec aptè dici cor Euclionis, cantu, ſeu crocitu corui audito geſtiiſſe: quod lætitiam ſignificat, atque indicat. Geſtire enim eſt lætitiam animi, corporis motu, præ ſe ferre, vt docet Nonius: & profert Terentij verba ex Eunucho, *Cherea, quid eſt, quòd ſic geſtis?* ATQVE IN PECTVS EMICARE.] ἀναπηδᾶν, ſeu ἐξάλλεσθαι. nam idem dicit, quod ſuprà proximè alijs verbis. ſalire cor enim, & palpitare, & in pectus emicare dicitur, cùm trepidat ob metum.

EVCLIO. STROBILVS.

FOràs,foràs,lumbrice,qui ſub terra erepſiſti modò,
Qui modò nuſquam comparebas,nunc quum compàres,peris.

Ego

A Ego edepol te præſtigiator miſeris iam accipiam modis.
STR. Quæ te mala crux agitat? quid tibi mecum eſt commercij ſenex?
Quid me afflictas? quid me raptas? qua me cauſſa verberas?
EV. Verberabiliſſime, etiam rogitas? non fur, ſed trifur?
STR. Quid tibi ſubripui? EV. redde huc ſis. STR. quid tibi vis reddam?
EV. rogas?
STR. Nihil equidem tibi abſtuli. EV. at illud, quod tibi abſtuleras, cedò.
STR. Hem quid agis? EV. quid agam? auferre non potes. STR. quid vis tibi?
EV. Pone hoc ſis, aufer cauillum, non ego nunc nugas ago.
STR. Quid ego ponam? quin tu eloquere, quicquid eſt, ſuo nomine.
Non hercle equidē quicquam ſumpſi, nec tetigi. EV. oſtende huc manus
B STR. Hem tibi oſtendi. eccas. EV. video, agè oſtende etiam tertiam.
STR. Laruæ hunc atque intemperiæ inſaniæque agitant ſenem.
Facisne iniuriam mihi, ánnon? EV. fateor quia non pēdes, maximam.
Atque id quoque iam fiet, niſi fatere. STR. quid fatear tibi?
EV. Quid abſtuliſti hinc? STR. Di me perdant, ſi ego tui quicquam abſtuli.
Niue adeò abſtuliſſe vellem. EV. agedum excutedum pallium.
STR. Tuo arbitratu. EV. ne inter tunicas habeas. STR. tenta quà lubet.
EV. Vah ſceleſtus, quàm benignè, vt ne abſtuliſſe intelligam.
Noui ſycophantias. agè rurſum, oſtende huc manum
Dexteram. STR. hem. EV. nunc læuam oſtende. STR. equidem ambas profero.
EV. Iam ſcrutari mitto, redde huc. STR. quid reddam? EV. ah nugas agis.
Certè habes. STR. habeo ego? quid habeo? EV. non dico, audire expetis.
Id meum quicquid habes redde. STR. inſanis, perſcrutatus es
Tuo arbitratu, neque tui me quicquam inueniſti penes.
EV. Mane, mane, quis illic eſt, qui hic intus alter erat tecum ſimul?
Perii hercle, ille nunc intus turbat, hunc ſi omitto, hic abierit.
Poſtremò iam hunc perſcrutaui, hic nil habet, abi quò lubet.
Iuppiter te díque omnes perdant. STR. haud malè agit gratias.
EV. Ibo intrò, atque illi ſocienno tuo iam interſtringam gulam.
Fugin' hinc ab oculis? abin' hinc ánnon? STR. abeo. EV. caue ſis te videam.

D

FORAS, FORAS,} Subiotell. exi. Sic autem edidit Camerarius. ſed legendum videtur, I foras lumbrice, &c. vt ſit trochaicus, tetram. catalect. quales ſunt alij. LVMBRICE,} Strobilum ſeruum, lumbricum appellat, quod, vt vermis ſeu lumbricus repentè è terra rependo extiſtere ſolet. ita ille non antea in illo loco ab eo viſus, ex ara deſubitò emerſerit, in qua aſſidebat. Non habent oculos lumbrici, nec vllum vermium genus, vt narrat Plin. lib. 11 cap. 37. NVSQVAM COMPAREBAS,} nullo in loco apparebas. PRAESTIGIATOR,} qui veluti præſtigiis quibuſdam homines fallis, & in fraudem impellis. Præſtigiatores dicti ſunt à præſtigiis. præſtigiæ, à præſtinguendo, quod valet, tenebras offundere, & à præſtinguendis oculis qua de re plura in comment. Horatianis. ACCIPIAM} tractabo, inuitabo. tranſlatio eſt. propriè vſurpauit Virg. lib. 3. Æneid. *Illos porticibus rex accipiebat in amplis.* & M. Tull. lib. 6. De repub. *poſt autem regio apparatu accepti, ſermonem in multam noctem produximus.* AFFLICTAS?} in terram crebrò affligis? VERBERABILISSIME,} verberibus digniſſimè, maximè verberande. REDDE HVC SIS.} redde mihi ſi vis, quæ ſubripuiſti. QVOD TIBI ABSTVLERAS,} homo ſuſpicioſiſſimus, putans Strobilum ambiguè de induſtria eſſe locutum, &, cùm ita dixit, *nihil equidem tibi abſtuli*, ſic ſentiſſe, nihil abſtuli in vſum tuum, ſeu quod in vſum tuum verteretur: hac ſententia arrepta, vt hoc pacto omnem calumniam & cauillum auferat: iubet eum omnino reddere, quod ea gratia abſtulit, vt eo vteretur, ac frueretur. hoc modo, at redde, inquit, illud, quod tibi, id eſt tui vſus gratia, abſtuleras. PONE HOC SIS.} pone hoc ſi vis, de manibus ſcilicet. pone, id eſt, depone. Horat. epiſt. 16. lib. 1. *Pone, meum eſt*, inquit, *pone triſtiſque recedo.* AVFER CAVILLVM.} omitte iocularem, & ludicram fallaciam. *Cauillatio eſt iocoſa calumniatio*, inquit Feſtus. idem, *Cauillum, cauillatio, eſt irriſio.* Nonius, cauillantur, quod eſt apud Ciceronem lib. 3. De oratore, interpretatur, iocantur. QVIN TV ELOQ. QVIDQ. EST S. N.} immo verò, clarè appella, quidquid tibi ablatum eſſe arguis, ſuo nomine. licet etiam legere cum interrogatione, vt *eloquere* ſit indicatiui modi, pro eloqueris, & *quin*, poſitum intelligamus pro cur non. ſed illo altero modo malo. TERTIAM} ridiculum, poſtulare ſibi oſtendi manum tertiam ab eo, qui ambas oſtenderit. & ita ſatis probarit, niſi obſtaret Euclionis animus diffidentiæ. & ſuſpicionis plenus, ſe nihil alieni tetigiſſe. Sed hîc oſtendit Plautus, quàm miſer ſit auarus, qui auri & ſeruandi cura, & amittendi metu perturbatus, ne oculis quidem ſuis credit. LARVAE,} lemures, Maniæ, γοργόνα. ſeu γοργῖα. hinc laruati, malè ſani, qui laruarum incurſatione vexantur. ATQ. INTEMPERIAE,} ſuprà ead. comœd. in princip. *Noſcio pol, quæ illum hominem intemperiæ tenent.* FATEOR, QVIA NON PENDES, M.} fateor me tibi iniuriam facere maximam, qui non pendes, & pendens vapulas. Serui, qui virgis aut loris cædebantur, pendebant è trabe aliqua. qua de re ſuprà ſat multa dicta ſunt, in Amphitr. ibi, *Neque ego hac nocte longiorem me vidiſſe cenſeo. Niſi item vnam, verberatus, quam pependi perpetem.* & in Aſinar. ibi, *Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes.* ATQ. ID QVOQVE IAM FIET, &c.} ſubiot. tibi, id eſt. pendebis, & pendens vapulabis. NISI FATERE.} niſi fateris, te mihi ollam auri abſtuliſſe. TVO ARBITRATV.} id eſt ita, vt arbitraberis, ita vt voles. NE INTRA TVN. HAB.} pendent & apta ſunt hæc ex ſuperioribus illis, excute dum pallium, debéntque

M. 3.

connecti eum illis,& coniunctè legi,in explicando & interpretando: quamuis Strobilus interpoſuerit hæc, *tuo arbitratu.* Hæc enim orationis eſt ſeries *agedum, excute dum pallium, ne inter tunicas habeas.* Sed cur dixit *inter tunicas*, & non *inter tunicam*? vnam enim tunicam gerebant,non duas.an numerum multitudinis vſurpauit pro ſingulari,Græcorum more,vt τὰ ἅρματα pro τὸ ἅρμα, ὀχήματα pro ὄχημα,&c.an hoc referendum,ad Euclionis perſonam,qui non putat vnam tunicam ſeruū Strobilum habere,ſed plureis?vt ſuprà non duas manus tantùm,ſed plureis in eo quærebat?Porrò pallium fuiſſe Græcorum veſtem exteriorem,tunicam verò,interiorem:& illud,ἱμάτιον hac χιτῶνα dictam eſſe conſtat:quod ſi aliter eſſet,poſſem hoc ex Demoſthene.& aliis oratoribus:ex Homero,ex aliis poëtis,& omnibus deniq́ue hiſtoricis docere. QVAM BENIGNE.} id eſt,quàm liberaliter, ſubintellige, poteſtatem facit exquirendi, perſcrutandi & excutiendi,vt ne,&c. ABSTVLISSE} ſubintellige,eum. SYCOPHANTIAS} fallacias. AVDIRE EXPETIS.} cupis audire,quid amiſerim, aut etiam quid hic abſtulerim. NEQ. TVI ME QVIDQ. INVENTI F.} ordo & ſententia eſt, neque quidquam tui penes me inueniſti. QVIS ILLIC EST,&c.} quis ille eſt,&c. Nemo erat omnino,præter Strobilum: ſed quaſi aliquis alius eſſet, ita quærit homo omnia tuta timens, & ſibi ipſe non credens,& vmbram ſuam horrēs. PERSCRVTAVIT.} perſcrutatus ſum.profert Nonius in verbo *ſcruto.* titulo *de contrariis generibus verborum.* SOCIENNO TVO} ſocio tuo: Profert hunc verſum Nonius. vtitur eodem nomine, & ſuprà,in Amphitr. *Nam Amphitruonis ſocienuum me eſſe volui dicere.* INTERSTRINGAM} interprimam.ſic enim loquitur in Rud. *Qui ſacerdoti ſceleſtus fauces interpreſſerit:* idem valet, *obſtringere collum laqueo*: quo genere vſus eſt ſuprà in ead.com. in princip. & in Amphitr. ibi, *Quem ego Amphitruonem collo hinc obſtricto traham.* FVGIN' AB OCVLIS?} Fugiſne à conſpectu meo? CAVE SIS TE VID.} caue,ſi vis,te videā, A B

STROBILVS.

EMortuum ego me mauelim leto malo,
Quàm non ego illi dem hodie inſidias ſeni.
Nanque hic iam non audebit aurum abſtrudere.
Credo refert iam ſecum,mutabit locum.
Atat foris crepuit,ſenex eccum aurum effert foras.
Tantiſper hic ego ad ianuam conceſſero.

EMORTVVM EGO ME} ſimul vt vidit Strobilus,Euclionem aurum ex Fidei fano effodere, hæc ſecum loquitur, & minatur ſe illi inſidiaturum, magnúmque malum daturum. LETO MALO.} mala morte. QVAM NON EGO ILLI DEM INS. H.} Quam non ego illi ſeni inſidias comparem, ſeu inſidier. ſic loquitur in Bacchid. *Is noſtra naui lembum inſidias dabat.* & in Caſin. *huic ego inſidias dabo.* HIC} in Fidei fano. FORIS CREP.} fores fani crepuerunt. Ex forium crepitu autem, ſenem è fano exiturum cognoſcit. FORAS.} extra fanum. TANTISPER} interea dum aurum effert foras. HIC} videtur legendum huc. CONCESSERO.} iuero. Terent. Heaut. *vt certè concedas aliquò ab eorum ore aliquantiſper.* C

EVCLIO, STROBILVS.

EV. FIdei cenſebam maximam multo fidem
Eſſe,ea ſubleuit os mihi peniſſimè.
Ni ſubueniſſet coruus,periſſem miſer.
Nimis hercle ego illum coruum ad me veniat velim,
Qui indicium fecit,vt ego illi aliquid boni
Dicam.nam quod edir,tam duim,quàm perduim.
Nunc hoc vbi abſtrudam,cogito ſolum locum.
Siluani lucus extra murum eſt auius,
Crebro ſalicto oppletus,ibi ſumam locum.
Certum eſt,Siluano potius credam,quàm Fidei.
STR. Euge,euge,dij me ſaluum & ſeruatum volunt.
Iam ego illuc præcurram,atque inſcendam aliquam in arborem,
Indéque obſeruabo,aurum vbi abſtrudat ſenex.
Quanquàm hic manere herus me ſeſe iuſſerat.
Certum eſt,malam rem potius quæram cum lucro.

D E

CENSEBAM} exiſtimabam. EA SVBLEVIT OS MIHI PENISS.} ea mihi prorſus fucum fecit,ea me planiſſimè irriſit, illuſit,ludibrio habuit, ea me decepit,ac feſellit. vtitur hac locutione ſæpè Plautus, exempli gratia, in Capt. *Ita mihi ſtolidè ſurſum verſum os ſubleuere officiis.* ibid. infrà, *Ad illum modum ſublitum mihi os eſſe Hodie mihi in argum.* Epid. *meo compreſſa iat mutuo Cognoſcere opera ſibi ſenex os ſublitum.* tractum à mulieribus,quæ fucum faciunt, hoc eſt, quæ ſe ipſæ fuco liniunt vt ſuas rugas tegant,& amatores capiant, vt fucum facere,& os ſublinere idem valeant: vel ab iis qui alteri forsitan dormienti, aut alioqui imprudenti os colore aliquo fœdo & tetro inficiunt,vt ille aliis eum videntibus ridiculus ſit,& ita ferè Nonius: cuius hæc verba ſunt, *ſublinere ſignificat illudere, & pro ridiculo habere.* *tractum à genere ludi,quo dormientibus ora pinguntur.* Plaut. Aulul. *Fidei cenſebam,*&c. NIMIS HERCVLE ILLVM CORVVM,&c.} id eſt,valde hercle illum coruum ad me venire velim. vel valde hercle velim; coruus ille ad me veniat. genus eſt loquendi permixtum,& confuſum è duobus,vt ſuprà docuimus quo crebrò vtitur Plautus,& cæteri comici, ſed maximè Græci. QVI INDICIVM F.} qui indicauit mihi furem auro imminentē.vel qui me præmonuit ſuo crocitu,vt mihi à furibus cauerē vel ſic,qui mihi patefecit inſidias,quæ auro cōparabātur. DICAM.} non dicit,donē,aut largiār,aut faciā. nam ſenex tenaciſſimus,nihil vnquam donare aut benefacere poteſt,ſumptum peius morte horrens,bene dicere facilè poteſt, quia id ſit ſine ſumptu. NAM QVOD EDIT, TAM DVIM, &c.} rationem ſubiicit ſenex, quare dixerit,

ſe libenter

A ſe libenter aliquid boni coruo dicturum, non autem facturum: quia, inquit, nolim quidquam perdere. dare autem coruo quod edit, id eſt, quod edat, perdere interpretor, & perdere appello. *edim. edu. edit*, coniunctiui modi, à verbo edo, es, eſt, qua de re ſatis multa à nobis in comment. Horat. dicta ſunt. ſic autem hunc locum, vt & alios innumerabileis, iampridè ex librorum veterum auctoritate reſtituit Camerarius: & verò ita habent etiam noſtri libri manuſcr. Quod cùm ita ſit, tamen Adr. Turneb. vir optimus idémque doctiſſ. &, quandiu vixit, atque adeo etiam nunc mihi cariſſimus, Aduerſariorum libro 6. cap. 26. quaſi hic locus tum cùm Aduerſaria ſua ſcribit, & componit, ſit adhuc mendoſus, & inexplicabilis, & propè deſperatus, & quaſi hic nodus, non niſi Tenedia bipenni, aliòve ferramento ſecari poſſit, iuueniliter exſultat, & gaudio triumphat, tanquam hoc loco à ſe emendato, diſſoluto, atque explicato. Ita autem legebatur in aliis libris vulgatis, *Nam quod dedit, tamdiu, quàm perdam*. in aliis. *Nam quod edim, tamdiu quàm perdiuſt*. planè mendoſè, quis negat? ſed quid magni facit is, qui, quod tot annis antè ab alio, vt hic locus à Camerario, fuit emendatum, atque explicatum, id reſtituit, atque aperit? Dicet aliquis, quid? Túne Lambine, Turnebum tuum, furti arguis? tu, vt Camerarij gloriam augeas, de Turnebi laudibus demis? Non eſt ita. ſed ſuum cuique reddi oportere contendo, & lectorem errare nolo: ſimúlque Turnebum omni tali ſuſpicione, non ſolùm crimine, liberare cupio. Dico igitur, nullam hic Turnebi eſſe culpam: aut, ſi qua culpa eſt, ita leuem eſſe, vt nullum ei furti crimen inferri debeat. Quo argumento? quidquid enim fecit, imprudens fecit. Cuius imprudentiæ hæc origo eſt. Cùm ille quippiam ingenioſè ac præclarè excogitarat, in ſuo codice perſcribebat. Cùm aliquid item ab altero ingenioſè, & eruditè inuentum repererat, id in ſuum codicem referebat, B tacito interdum autoris nomine, quod properaret, non quòd quemquam ſua laude fraudare vellet. Ita cùm longo pòſt editionem Plautinam à Camerario confectam tempore, Aduerſaria ſua conſcribere cœpiſſet: factum eſt, vt & aliena imprudens ſuo nomini adſcriberet, & ſua quidem, ſed ab aliis occupata, id eſt, prius in vulgus edita, tanquam inaudita, & ignota ederet. Cuiuſmodi plurima eſſe animaduerti in iis quæ in M. Tullij ſcriptis teſtiuiſſe videri vult, quinetiam digito indicaui, illum ea interdum emendare conatum eſſe quæ emendatione non egebant, quæque in exemplis vel à Colinæo, vel à Roberto Stephano, 20. ferè abhinc annos editis, emendatè ſunt impreſſa. Cuius rei hæc cauſa eſt, quod ille antiquis editionibus contentus, nouas parare non magnoperè curabat. Hinc ſæpe factum eſt, vt, quæ fuerint ab aliis emendata, atque occupata, quod ille ignoraret, propterea quia exempla recentiora non vidiſſet, poſterius à ſe emendata ederet, cùm ſibi eam emendationem ante alios omnes in mentem veniſſe, & à ſe in vulgus editam eſſe exiſtimaret. Sed ad rem. Hæc igitur loci huius ſententia eſt. Nam quod edit, id eſt, edat coruus, tam diu, id eſt, tam dederim, quàm perduim, id eſt, quàm perdiderim. nihilo plus velim dare coruo, quod edit, ſeu quod edat, quàm perdere, quod enim ei comedendum dederim, proinde ſit ac ſi perdiderim. perdere autem, non eſt meum. Itaque vt ei boni aliquid dicam, veniat ad me, velim: vt donem autem, aut vt benefaciam, nihilo facilius adduci poſſim, quàm vt perdam. NVNC HOC VAS AVRI. COG. SOLVM L.} Nunc cogito, id eſt, apud me quæro, locum ſolum, id eſt, deſertum, & arbitris liberū, [illegible] vbi hoc aurum abſcondam. SILVANI LVCVS} Siluanus, ſiluarum deus. Horatius epiſt. ad Auguſt. *Tellurem porco, Siluanum lacte piabant*. EXTRA MVRVM} In ſuburbio. AVSVS} auius eſt: quia Siluano ſacer eſt. C hominum pedibus non tritus. Lucret. lib. 1. & principio quarti, *Auia Pieridum peragro loca, nullius antè Trita ſolo*. CERTVM EST.} decretum eſt, fixum & ſtabile eſt: ſtat ſententia. INDSQVE.} & ex illa arbore, in quam aſcendero. OBSERVABO.} ſpeculabor, arbitrabor. QVAMQVAM HIC MANERE HERVS ME SISSE, &c.} amphilogia, ſeu amphibolia, ſed non dubium eſt quin hoc ſentiat ſeruus, quamquam herus iuſſerat, vt hic ſeſe exſpectarem. MALAM REM} plagas, & verbera, propterea quòd heri imperium neglexerim. CVM LVCRO.} auro Euclionis ablato.

LYCONIDES adoleſcens, EVNOMIA mulier, VIRGO.

LY. Dixi tibi mater, iuxta rem mecum teneſ,
Super Euclionis filia. nunc te obſecro
Fac mentionem cum auunculo mater mea,
D Reſecetóque mater quod dudum obſecraueram.
EV. Scis tute, facta velle me, quæ tu velis.
Et iſtuc confido à fratre me impetraſſere.
Et cauſſa iuſta eſt, ſiquidem ita eſt vt prædicas,
Te eam compreſſiſſe vinolentum, virginem.
LY. Egóne vt te aduorſum mentiar mater mea?
VIR. Perii mea nutrix. obſecro te, vterum dolet,
Iuno Lucina tuam fidem. LY. hem mater mea,
Tibi rem potiorem video, clamat, parturit.
EV. I hac intrò mecum gnate mi ad fratrem meum,
E Vt iſtuc quod tu me oras, efficiam tibi,
Vt iſtuc quod me oras, impetratum ab eo auferam.
LY. I, iam ſequor te mater, ſed ſeruum meum
Strobilum miror vbi ſit, quem ego me iuſſeram
Illic opperiri. nunc ego mecum cogito,
Si mihi dat operam, me illi itaſci iniurium eſt.
Ibo intrò, vbi de capite meo ſunt comitia.

DIXI TIBI MATER,} Euclionis filiam à me eſſe compreſſam Cereris vigiliis, méque velle eam mihi vxorem dari. IVXTA REM MECVM T.} iuxta, id eſt, æquè, ſimiliter. ſic Nonius deinde hunc locum profert. NVNC TE OBSECRO,} nunc te per ſacra rogo, & hac rogatione obligo. FAC MENTIONEM CVM AVVNCVLO MATER.} id eſt, age cum auunculo meo, Megadoro, fratre tuo. RESECROQVE MATER QVOD DVDVM OBSECRAVERAM} & te, mater, obligatione obſecrationis huius libero, vt mihi verum velis, liceat proinde ac ſi ita dicas: te per

M. ij.

omnia ſacra oro, atque obteſtor, vt auunculum meum conuenias de Euclionis filia, quam ſibi vxorem deſtinauit mihi cedenda & tamen te, ſi fortè hoc facere noles, iuriſiurandi religione ſoluo ac libero. Solebant enim, qui alterum obſecrarant, ſi eſſent eo quem obſecrarant, inferiores aut humiliores, atque idcirco eum vereri, & pudore proſequi deberēt, ſtatim vt illum obſecrarant, id eſt, ſacramento & religione obſtrinxerant, reſecrare, id eſt, religione liberare, ne ei vim afferre viderentur, ſed potius permittere, vt ſuo arbitratu vteretur, &, vtrum vellet, faceret. Quin cùm reus populum comitiis per deos orauerat, id eſt, obſecrauerat, vt eo periculo ſe liberaret, iubebat illum magiſtratus populum reſecrare, id eſt, religione ſoluere, vt ſcribit Feſtus in verbo reſecrare. deinde hunc locum profert. Idem obſecrare interpretatur, opem à ſacris petere. Iterum Plautus in Perſa, *Obſecro te, reſecra: operam da hanc mihi fidelem.* Cornelius Nepos in Alcibiade, *Iidémque illo Eumolpidæ ac Ceryces rurſus reſecrare ſunt coacti, qui eum deuouerant.* SCIS IVTA, FACTA VELIM EA QV.} ſcis tu ipſe, me velle tibi contingere, quæ velis. Horat. Sat. 9. lib. 1. *cupio omnia quæ vis.* IMPETRABIS.} impetraturam. EGONE VT ADVORS. M.} egóne ita amens ſim, vt te audiente & præſente mentiar? VTERVM DOLET.} vterus dolet. Nonius, vterus, inquit, maſculino genere dicitur, & vterum neutro. Deinde hunc locum profert. & illud ex Turpil. Philop. *Diſperij miſera, vterum cruciatur mihi.* IVNO LVCINA, TVAM FIDEM.} ſubintell. imploro. tuam fidem autem, id eſt, tuum auxilium. Iunonem Lucinam inuocabant mulieres parturientes: quæ eadem eſt Diana, Ilithyia, & Genitalis. Lucina autem dicta, quòd eius opera ac beneficio partus in lucem prodeant, & lumen ſolis intueri incipiant. Terent. in Andr. *Iuno Lucina, fer opem: ſerua me, obſecro.* vbi notat Donatus, Iuno Lucina Iunonis filia, Græcè Εἰλείθυια dicitur: Latinè Iuno à iuuando dicta. Lucina ab eo quòd in lucem producat. & gemina vota ſunt, vt & partus & pariens ſeruetur. nam fer opem, propter partum: ſerua me, propter parientem dicitur. Feſtus in voce ſupercilia. ita ſcribit, Supercilia in Iunonis tutela eſſe putabant, quòd iis proteguntur oculi, per quos luce fruimur: quam tribuere putabāt Iunonem. vnde & Lucina dicta eſt. Idem, Opigenam, inquit, Iunonem matronæ colebant, quòd eam ferre opem in partu laborantibus credebant. Sed de Iunone Lucina plura diximus in comment. Horatianis, ad Odam 22. lib. 3. ibi, *Quæ laborantes vtero puellas, &c.* TIBI SEM POTIOREM VIDEO.} Video rem faciliorem eſſe factam ex eo, quòd puella parturiat vel ſic, video te maiorem impetrandi facultatem habiturū ex eo, quòd puella iamiam paritura ſit. I HAC INTRO, &c.} veni hac mecum in ædeis fratris mei. ILLIC OPERIAT.} illic exſpectare. iterum hic amphibolia eſt. ſed perſpicuum eſt, quid velit Lyconides. INIVRIVM'ST.} iniuſtum eſt. VBI DE CAPITE MEO SVNT COMITIA.} id eſt, vbi de fama & vita mea agitur. vbi de ſalute mea conſilia ineuntur, & verba fiunt. tractum à populi R. comitiis. Comitia autem dicta eſſe à comeundo, ſeu comitando, id eſt, ſimul itando, conſtat.

S T R O B I L V S.

PIcos diuitiis, qui aureos montis colunt, C
Ego ſolus ſupero. nam iſtos reges cæteros
Memorare nolo, hominum mendicabula.
Ego ſum ille rex Philippus. ô lepidum diem.
Nam vt dudum hinc abii, multo illò adueni prior,
Multóque prius me collocaui in arborem,
Inde exſpectabam vbi aurum abſtrudebat ſenex.
Vbi ille abiit, ego me deorſum duco de arbore.
Effodio aulam auri plenam: inde ex eo loco
Video recipere ſe ſenem, ille me non videt.
Nam ego modò declinaui paulùm me extra viam. D
Atat ſenem eccum ipſum, ibo vt hoc condam, domum.

PICOS DIVITIIS, &c.} Picos, id eſt, gryphos, ſeu γρύπας, id eſt, gryphas, de quibus ſic Pomponius Mela lib. 2. cap. 1. de Scythia Europæa, qua parte Riphæis montibus eſt proxima, *Deinde,* inquit, *eſt regio ditis admodum ſoli, inhabitabilis tamen. quia Gryphi, ſæuum & pertinax ferarum genus, aurum terra penitus egeſtum mirè amant, mirèque cuſtodiunt, & ſunt infeſti attingentibus.* de iiſdem ſic Nonius, *Picos,* inquit, *veteres eſſe voluerunt, quos Græci γρῦπας appellant.* deinde hunc locum profert Seruius ad illum Virgilij verſum Pharmaceutr. *Iungentur iam grypes equis.* notat, *hoc genus ferarum in hyperboreis montibus naſcitur, omni parte leones ſunt: alis & facie aquilis ſimiles: equis vehementer infeſti. Apollini conſecrati.* Plinius lib. 7. cap. 2. *Arimaſpi, quos diximus, vno oculo in fronte media inſignes. quibus aſſiduè bellum eſſe circa metalla cum gryphis, ferarum volucri genere, quale vulgò traditur, eruente ex cuniculis aurum, mira cupiditate & feris cuſtodientibus, & Arimaſpis rapientibus, multi ſed maximè illuſtres, Herodotus, & Ariſteas Proconneſius ſcribunt.* Idem lib. 10. cap. 49. *Pegaſus,* inquit, *equino capite volucreis, & gryphas aurita aduncitate roſtri, fabuloſos reor: illas in Scythia, hos in Æthiopia.* Tale eſt quod narrat Herodotus in Thalia, de formicis Indicis, quæ aurum cuſtodiunt in India. quò referendum eſt illud Sophoclis in Antigona, Κερδαίνετ', ἐμπολᾶτε τὸν πρὸς Σάρδεων ἤλεκτρον, εἰ βούλεσθε, καὶ τὸν Ἰνδικὸν χρυσόν. NAM ISTOS REGES CÆTEROS MEMORARE NOLO, &c.} ratio ante propoſitionem. hic enim ordo eſt, Ego ſum ille rex Philippus. nam iſtos reges memorare, &c. eiuſmodi ſermonis exempla poſſum colligere quàm plurima. HOMINVM MENDICABVLA.} mendicabulum, inquit Nonius, pro mendicatione. deinde profert hunc verſum. hominum mendicabula interpretor, homines mendicos. vt intelligamus, ſic dictum, mendicabula hominum, vt ſcelera hominum, flagitia hominum. EGO SVM ILLE REX PHILIPPVS.} Philippum regem Macedonum, Amyntæ filium, Alexandri Magni patrem intelligit: qui plureis vrbeis cœpit auro, quàm ferro: quíque ſolitus erat dicere, nullum caſtellum eſſe inexpugnabile, in quod aſinus auro onuſtus poſſet aſcendere: à quo dictum eſt aurum Philippeum: quod Plautus noſter ſæpe commemorat. Ille autem poſitum ἐμφατικῶς. vt in Amphit. *quod ille faciat Iuppiter.* Ordo autem, vt diximus, talis eſt, in explicando, Ego ſum ille rex Philippus. Nam iſtos reges cæteros, mendicos & egenteis commemorare nolo. NAM VT DVDVM, &c.} id eſt, poſtquam dudum hinc abij, &c. ILLO} in Siluani lucum: in quo ſenex dicebat ſe aulam auri abſtruſurum. PRIOR:} prior quàm Euclio. PRIVS} quàm ſenex in lucum veniret. COLLOCAVI IN ARBOREM.} *collocaui in arborem.* dixit potius, quàm in arbore, quia collocaui hic ſignificat motum. VBI ILLE.} in prouocabulo *ille* alterum l. elliditur. EGO ME DEORSVM DVCO DE ARBORE.} ego deſcendo, vel me demitto, ſenſim ex arbore. Sic autem explicat Nonius in verbo *ducere.* Sic locutus eſt in Curcul. *deducto pedes de lecto clàm, ne miles ſentiat.* INDE SPECTABAM VBI AVR.} Sic legendum, vel inuitis libris omnibus, non *inde exſpectabam*, quod Latini ſermonis conſuetudo re-

A do reſpuit. Nam *illic exſpectabam* ſeu *ibi exſpectabam* dicendum eſſet, ſi *exſpectandum* retineretur. EFFODIO) è terra à me foſſa extraho Nonnulli libri habent, *effodio*. INDE.) id eſt, ex eo loco. EX IO LOCO VIDEO R. S. S.) ſecutus ſum libros omnes & vulgatos & manuſcr. Sed non poſſum non valde probare Simeonis Bofij coniecturam, planè probabilem. Hæc enim videtur eſſe totius huius loci ſententia. *inde*, hoc eſt, ex eo loco, ex quo loco video ſenem redire domum ſuam, ego effodio ollam auri plenam. Vulgata autem, & recepta lectio, inde ex eo loco vix ferri poſſe videtur, propter tautologiam. quid enim aliud eſt inde, quam ex eo loco? veruntamen ita explicari poteſt, inde, ex eo loco, inquam, (ad maiorem rei expreſſionem) in quo loco ſcilicet ſenex ollam auri plenam abſtruſit, video ſenem ſe recipere domum. ille autem me non videt. Vulgata hac lectione probata, interpunctionis nota poſt *plenam* locanda eſt. Quòd ſi quis Simeonis coniecturam probet, aliter erit diſtinguendum, atque interpungendum: nempe hoc modo, *Effodio ollam auri plenam inde, ex quo loco Video recipere ſe ſenem: ille me non videt.* DECLINAVI PAVLVM ME EXTR. V.) declinaui, ſeu deflexi paulùm de via. Cum verbo *declino* iunxit in accuſandi caſu prouocabulum *me*. Sic Lucret. dixit de atomis, *declinare ſe ſe*. Sic ille lib. 2. *Sed, nihil omnino recta regione viai Declinare, quis eſt, qui poſſet cernere, ſeſe?* quorum verſuum hunc ordinem eſſe docuimus in commentariis noſtris. Sed quis eſt qui poſſet cernere, corpora prima nihil omnino declinare ſeſe recta regione viai? Sic Virgil. dixit lib. 4. Æneid. *nec dulci declinat lumina ſomno*. IBO, VT HOC COND. DOM.) ordo eſt, ibo domum, vt hoc condam, domi ſcilicet. Itaque debet diſtinctionis nota ſcribi poſt *condam*.

B

EVCLIO ſenex, LYCONIDES adoleſcens.

EV. PEríj, interij, óccidi, quò curram? quò non curram?
Tene, tene, quem? quis? neſcio, nihil video, cæcus eo, atque
Equidem quò eam, aut vbi ſim, aut qui ſim, nequeo cum animo
Certum inueſtigare. obſecro vos ego, mihi auxilio,
Oro, obteſtor, ſitis, & hominem demonſtretis, qui eam abſtulerit.
Qui veſtitu & creta occultant ſeſe, atque ſedent, quaſi ſint frugi.
Quid ais tu? tibi credere certum eſt. nam eſſe bonum è vultu cognoſco.
Quid eſt? quid ridetis? noui omneis, ſcio fures eſſe hîc complureis,
C Hem nemo habet horum? occidiſti. dic igitur, quis habet? neſcis?
Heu me miſerum, miſerè perij. malè perditus, peſſimè ornatus eo.
Tantum gemiti & mali mœſtitiæque hic dies mihi obtulit,
Famem & pauperiem. perditiſſimus ego ſum omnium in terra.
Nam quid mihi opus eſt vita, qui tantum auri perdidi?
Quod cuſtodiui ſedulò: egomet me defraudaui,
Animúmque meum geniúmque meum: nunc eo alii lætificantur
Meo malo & damno, pati nequeo.
LY. Quidnam homo hic ante ædis noſtras eiulans conqueritur mœrens?
Atque hic quidem Euclio eſt. eſt, opinor: oppidò ego interii, palàm eſt res.
Scit peperiſſe iam, vt ego opinor, filiam ſuam. nunc mihi incertum eſt
D Quid agam, abeam, an maneam? an adeam, an fugiam? quid agam, edepol
neſcio.

PERII, INTERII, &c.) Inducitur Euclio, poſteaquam ollam auri ſublatam eſſe cognouit, mirè conturbatus, exanimatus, & de gradu mentis, vt aiunt, deiectus. TENE, TENE,) ſubintell furem. Alloquitur quemuis ex iis qui adſunt. QVEM?) quem iubeo, aut poſtulo teneri? vel, quem tenebitis? QVIS?) quis ollam auri abſtulit? NIHIL VIDEO, CAECVS EO:) idem dicitur aliis verbis, nam qui nihil videt luce clara, cæcus eſt. INVESTIGARE) veſtigando inuenire. Sic Terentius in Heaut. *Nihil iam difficile, quin quærendo inueſtigari poſſit.* Plautus in Mercat. *Non concedam, neque quieſcam vſquam noctu, neque interdiu, Priuſquam aut amicam, aut mortem inueſtigauero.* aliàs inueſtigare, valet veſtigiis quærere. Idem Terent. Eunuch. *vbi quæram? vbi inueſtigem? quem percunter?* QVI VESTITV ET CRETA OCCVLTANT S.) qui veſtitu obſoleto, neque ſumptuoſo, & facie cretata, ſeu fuco alio candefacta, ſimulant ſe eſſe viros bonos & frugi. alij ſic veſtitu candido, ſeu toga candida, ſimulant ſe eſſe viros bonos & fortes, & ideirco honore & magiſtratu dignos Nam magiſtratus, & honores petebant Romani in veſte candida al. ſic, qui cum ſint nigri, id eſt, improbi & ſcelerati, ſimulant ſe eſſe candidos, id eſt, bonos atque integros. Horat. Satyra 3. lib 2. *creta, an carbone notandi.* TANTVM GEMITI, ET MALI, MOESTITIAEQVE HIC D. OBT.) Sic edidimus. Nam vulgati quidem alij ſic habēt, *Tantum gemiti, & mali mæſtitia hic d.* &c. & ita Florent. alij vt Aldini, & Lugd. ſic: *Tantum gemiti, & mala mæſtitia.* &c. manoſcript. noſtri ſic ferè, vt Florentini, *Tantum gemiti & mali, mæſtitia hic d.* &c. Nonius porrò in voce *gemiti*, docens *gemiti* poſitum eſſe pro *gemitus*, antiquè legit. *Tantum gemitis mali, moleſtiæq; hic d. m. ob.* quæ ſcriptura mihi non ſatis probatur, eámque planè corruptam, ac deprauatam eſſe arbitror. quamquam eam Camerarius ſecutus eſt. Priſcianus lib 6. eiuſdem rei exemplum afferens, ſic legit. *Tantum gemiti, & mala mæſtitia hic dies mihi obtulit.* EGOMET ME DEFRAVDAVI, &c.) ſic Terent. Phorm. *Quod ille vnciatim vix de dimenſo ſuo, Suum defrudans Genium, comparſit miſer.* ſuprà in Aſinaria, *Defrudem te ego?* ad quem locum plura. defraudare autem. ſeu defrudare Genium ſuum, & indulgere Genio, inter ſe opponuntur. ſimiliter defrudare animum ſuum, & obſequi, ſeu morem gerere animo ſuo, inter ſe pugnant NVNC EO LAETIFICANTVR.) nunc alij eo auro læti fiunt. vel ſic, nunc alij ex eo auro lætitiam, & voluptatem capiunt. EIVLANS.) eiulare eſt vocem triſtem, & lugubrem mittere, quod muliebre eſt. M. Tull. Tuſc. quæſt. lib. 2. *Ingemiſcere nonnunquam viro conceſſum eſt, idque rarò: eiulare ne mulieri quidem. & hic nimirum eſt fletus, quem 12. tabulæ in funeribus adhiberi vetuerunt.* Horat. Od. 10. Epod. *Et illa non virilis eiulatio.* Apuleius lib. 3. princip. *Hæc identidem mecum replicans fortunas meas eiulabam.* Idem lib. 4. *Nec tamen puella quiuit vllis aniculæ ſermonibus, ab incepto fletibus auocari: ſed altius eiulans, & aſſiduis ſingultibus illa quatiens, mihi etiam lacrymas excuſſit.* Leſſum appellant 12. tab. talē eiulationem. PALAM EST RES.) Lyconides audiens Euclionem lamentantem, & eiulantem, ſuſpicatur propter partum filiæ lamentari, non propter ollæ iacturam, quàm fecit ille, qua de re nihil audierat Lyconides.

E

EVCLIO ſenex, LYCONIDES adoleſcens. A

QVis homo hic loquitur? LY. ego ſum. EV. immò ego ſum miſer,& miſerè perditus,
Quoi tanta mala,mœſtitudóque obtigit. LY. animo bono es.
EV. Quo obſecro pacto eſſe poſſum? LY. quia iſtuc facinus quod tuum
Sollicitat animum,id ego feci & fateor. EV. quid ego ex te audio?
LY. Id quod verum eſt. EV. quid ego de te merui adoleſcens mali,
Quamobrem ita faceres,méque meóſque perditum ires liberos?
LY. Deus mihi impulſor fuit:is me ad illam illexit. EV. quo modo?
LY. Fateor me peccauiſſe,& me hanc culpam commeritum ſcio.
Id adeò te oratum aduenio,vt animo æquo ignoſcas mihi. B
EV. Cur id auſu's facere vt id,quod non tuum eſſet,tangeres?
LY. Quid vis fieri? factum eſt illud,fieri infectum non poteſt.
Deos credo voluiſſe.nam ni vellent,non fieret ſcio.
EV. At ego deos credo voluiſſe,vt apud te me in neruo enecem.
LY. Ne iſtuc dixis. EV. quid tibi ergo meam me inuito tactio eſt?
LY. Quia vini vitio atque amoris feci. EV. homo audaciſſime,
Cum iſtácne te oratione huc ad me adire auſum,impudens?
Nam ſi iſtuc ius eſt,vt ſic tu iſtuc excuſare poſſies,
Luce claro deripiamus aurum matronis palàm,
Pòſt id ſi prehenſi ſimus,excuſemus ebrios C
Nos feciſſe,amoris cauſſa.nimis vile'ſt vinum atque amor,
Si ebrio atque amanti impunè facere quod lubeat,licet.
LY. Quin tibi vltrò ſupplicatum aduenio,ob ſtultitiam meam.
EV. Non mihi homines placent,qui,quando malefecerunt,purgitant.
Tu illam ſcibas non tuam eſſe,non attactam oportuit.
LY. Ergo quia ſum tangere auſus,haud cauſificor,quin eam
Ego habeam potiſſimum. EV. tu'n habeas me inuito meam?
LY. Haud te inuito,poſtulo,ſed meam eſſe oportere arbitror.
Quin tu eam inuenies,inquam,meam illam eſſe oportere Euclio.
EV. Niſi refers. LY. quid tibi ego referam? EV. quod ſurripuiſti meum.
Iam quidem ad prætorem hercle te rapiam,& tibi ſcribam dicam. D
LY. Surripui ego tuum:vnde?aut quid id eſt? EV. ita te amabit Iuppiter
Vt tu neſcis. LY. niſi quidem tu mihi quid quæras,dixeris.
EV. Aulam auri,inquam,te repoſco,quam tu confeſſus mihi,
Te abſtuliſſe. LY. neque edepol ego dixi,neque feci. EV. negas?
LY. Pernego,immò neque ego aurum,neque iſta aula quæ ſiet,
Scio,nec noui. EV. illam ex Siluani luco quam abſtuleras:cedo,
I refer,dimidiam tecum potius partem diuidam.
Tametſi fur mihi es,moleſtus non ero.i verò,refer.
LY. Sanus tu non es,qui furem me voces.ego te Euclio
De alia re reſciuiſſe cenſui,quod ad me attinet. E
Magna eſt res,quam ego tecum otiosè,ſi otium eſt,cupio loqui.
EV. Dic bona fide,tu id aurum non ſurripuiſti? LY. bona.
EV. Neque ſcis quis abſtulerit? LY. iſtuc quoque bona. EV. atque id ſi ſcies,
Qui abſtulerit, mihi indicabis? LY. faciam. EV. neque partem tibi
Ab eo quiqui eſt,inde poſces,neque furem excipies? LY. ita.
EV. Quid ſi fallis? LY. tum me faciat quod volt,magnus Iuppiter,
EV. Sat habeo,agè nunc,loquere quid-vis. LY. ſi me nouiſti minus,
Genere qui ſim gnatus,hic mihi eſt Megadorus auunculus.
Meus fuit pater Antimachus:ego vocor Lyconides:
Mater eſt Eunomia. EV. noui genus.nunc quid vis?id volo

Noſcerè

A Noſcere. L Y. filiam ex te tu habes. E V. immò eccillam domi.
L Y. Eam tu deſpondiſti,opinor,meo auunculo. E V. omnem rem tenes.
L Y. Is me nunc renunciare repudium iuſſit tibi.
E V. Repudium rebus paratis,atque exornatis nuptiis?
Vt illum di immortales omnes deæque,quantum eſt,perduint,
Quem propter hodie auri tantum perdidi infelix miſer.
L Y. Bono animo es,& benedice.nunc,quæ res tibi & gnatæ tuæ
Bene felicitérque vortat,ita di faxint,inquito.
E V. Ita di faciant. L Y. & mihi ita di faciant.audi nunc iam.
Qui homo culpam admiſit in ſe, nullus eſt tam parui pretij,
Quin pudeat,quin purget ſeſe:nunc te obteſtor Euclio,
B Si quid ego erga te imprudens peccaui,aut gnatam tuam,
Vt mihi ignoſcas,eámque vxorem mihi des,vt leges iubent.
Ego me iniuriam feciſſe filiæ fateor tuæ,
Cereris vigiliis per vinum,atque impulſu adoleſcentiæ.
E V. Hei mihi,quod facinus ego ex te audio? L Y. cur eiulas?
Quem hodie ego auum feci iam vt eſſes filiæ nuptiis.
Nam tua gnata peperit,decumo menſe pòſt,numerum cape.
Ea re repudium remiſit auunculus cauſſa mea.
I intrò,exquire ſitne ita, vt ego prædico. E V. perij oppidò,
Ita mihi ad malum malæ res plurimæ ſe agglutinant.
Ibo intrò,vt quid huius veri ſit,ſciam. L Y. iam te ſequor.
C Hæc propemodum iam eſſe in vado ſalutis res videtur.
Nunc ſeruum eſſe vbi dicam meum Strobilum,non reperio,
Niſi etiam hic opperiar tamen pauliſper,poſtea intrò
Hunc ſubſequar. nunc interim ſpatium ei dabo exquirendi
Meum factum,ex gnatæ pediſequa, nutrice,anu:ea rem nouit.

QVOI TANTA MALA, MOESTITVDOQVE OBTIGIT.] Sic habent & noſtri libri veteres. nam vulgati habēt tanta mala mœſtitudo obtigit ſine copulatione, planè mendoſè. Adiuuat hanc lectionem & Nonius,apud quem ita impreſſum & ſcriptū eſt in voce *mœſtitudo*,quod pro [illegible] potiùm docet,& hunc locum profert. ANIMO BONO ES] es imperatiui modi eſt,præſentis temporis à verbo ſum. QVIA ISTVC FACINVS,&c.] ab hoc loco error vtrique oboritur,dum Euclio putat Lyconidem ſibi ollam auri ſubripuiſſe, idque eum fateri: Lyconides autem per facinus,quod ſe feciſſe fatetur,oblatum à ſe filiæ Euclionis ſtuprum intelligit. Errant igitur Euclio & Lyconides. facinus quod ſe fatetur feciſſe, vult intelligi,Euclionis filiam a ſe compreſſam: Euclio vero ſic accipit, quaſi fateatur ille,ollam auri à ſe eſſe ablatam. SOLLICITAT] de ſede mouet, & de ſtatu deiicit. Feſtus, *ſollicitare,*inquit*,eſt ſolo citare,& ex ſuo loco mouere.* DEVS MIHI IMPVLSOR F.] ſignificat ſe à Cupidine impulſum eſſe ad eius filiæ amorem, & ad illam corrumpendam. ET ME HANC CVLPAM COMMERITVM SC.] id eſt, & me hanc culpam commeruiſſe, ſeu commiſiſſe ſcio. ID ADEO,&c.] id eſt,propter id adeò, ſeu propter eam adeo cauſam. ANIMO AEQVO] animo propitio,leni & tranquillo. AVSV'S] auſus es. FIERI INFECTVM NON POTEST] Ariſt.lib 6.de Moribus, ad Nicom. [illegible] id eſt, vt nos quidem olim vertimus. Quod factum eſt autem,id vt ſit infectum,contingere non poteſt. Itaque rectè Agatho. Hoc namque duntaxat negatum eſt Deo. Quæ facta ſunt, infecta poſſe reddere. VT APVD TE ME IN NERVO ENECEM]id eſt,vt apud te mihi laqueo ſeu potius ferreo vinculo,interſtringam gulam. Feſtus, *neruum*, inquit, *appellamus ferreum vinculum,quo pedes impediuntur:quamquam Plautus eo etiam vincari ceruic.* et ait NE ISTVO DIXIS] ne iſtud dixeris. QVID TIBI ERGO MEAM, ME INVITO TACTIO EST?] quod ius tibi eſt meæ tangendæ, me inuito? vel ſic,quamobrem meam tangis me inuito? vel ſic quo iure meam me inuito tangis,ſeu retig iſti iam tangere,ambiguum eſt.nam & tangere rem alienam manumam pro tollere, ſeu auferre vnde tagaces, fures. & tāgere mulierem. pro rem enim mulıere habere dicunt Latini. Horat. [illegible] *tango*. Catull. ad Aurel. *Tangam te primo irrumatione meam,* ſubintell. ollam, vt quidem ſentit, & accipit Euclio. ſed Lyconides filiam ipſius Euclionis ſignificari putat. Animaduertat autem lector,nomina verbalia regere caſum ſui verbi. QVIA VINI VITIO, ET AM. F.] quia,inquit, vini culpa,& amoris feci. Lyconides in vinum, & amorem culpam confert. ſic ille apud Terent. in Adelph. *Nam hoc quidem ferendum aliquo modo eſt. Perſuaſit nox.amor,vinum,adoleſcentia. Humanum eſt.* Sic Demoſthenes in oratione, [illegible] purgans quendam, qui theſmothetam percuſſerat, dicit, eum treis habuiſſe defenſiones probabileis,quibus crimen ſibi illatum diluere poſſet, [illegible] id eſt, ebrietatem, amorem, ignorationem. Sic Philemon, [illegible] id eſt, Vinum omne multum ſemper eſt malum Sat magna peccandi ebrio cauſa in manu eſt ſed melius philoſophus ille,qui in reum hoc vno ſe defendentem, quod vini vitio peccaſſet, duplicem pœnam conſtituebat cuius rationem hanc affert Ariſtot. lib 3 de Morib. ad Nic. principium enim actionis, inquit, eſt in ipſo. erat enim in eius poteſtate ſitum cauere,ne ebrius fieret. verba Ariſtotel. ſunt hæc, [illegible] CVM ISTAC NE OR. H. AD ME AD. AVS?] ſubintellige par eſt, æquum eſt, aut aliquid tale. oratio enim eſt præciſa. LVCI CLARO D.] argumentum ab abſurdo & improbabili conſequente. Sic autem legendum,nō vt vulgo *luce clara*,& veram hāc lectionem tutatur Nonius in voce *lux*, hunc locum proferens. Sic M. Tull. lib. 3 de Off. *luce claro in foro ſaltet.* NIMIS VILE'ST VINVM ATQ. AMOR,&c.] id eſt, non poteſt ſatis magno emi vinum, atque amor,ſiquidem vinum ebrio, amor amanti dant omnium

facinorum malorum licentiam atque impunitatem, ſed non eſt ita, vt ſuprà diximus quid qui vini impulſu, & ebrietate peccat, pœnam duplicem ſuſferre debet, quia bis peccauit: ſemel, quod ebrius factus eſt, iterum, quod ab ebrietate ad facinus impulſus eſt. PVRGITANT.] crebrò purgant. ſubintell. ſe ILLAM] ollam auri. hanc enim ſentit Euclio. ſed Lyconides putat eum de ſua filia compreſſa queri. SCIBAS.] ſciebas. HAVD CAVSSIFICOR] non dico cauſam. non recuſo; [illegible]. QVIN EAM EGO HAB. POTISS. quin filiam tuam vxorē ducā ante alios omneis procos. MEAM?] ollam auri. POSTVLO,] [illegible]. QVIN TV EAM INVENIES, INQVAM, &c. Quin tu inuenies, inquam, filiam tuam, meam vxorem eſſe oportere. Erat vterque, vt ſæpius iam dixi, è verbis alterius: atque ex hoc errore ſpectatores incredibili voluptate fuiſſe perfuſos, probabile eſt. NISI REFERS] [illegible], quæ conuenit minanti. Niſi refers ollā, inquit Euclio, ego te in ius rapiam, vel ego de te pœnas meritas ſumam, vel aliquid tale ſubintelligendum eſt. Quamquam videtur Euclio fuiſſe orationē inceptam abſoluturus, & illud, quod ſequitur, *ad prætorem te rapiam*, additurus niſi eum loquentem interpellaſſet Lyconides, his verbis, *quo tibi ego rettulerim?* IAM QVIDEM AD PRAETOREM HERCLE TE RAP.] dixit, vt iratus, & perturbatus. nam ad prætorem ducere, & in ius vocare licebat. rapere non licebat, niſi ei, qui anteſtatus eſſet. Horat. Sat. 9. lib. 1. *rapit in ius: clamor vtrinque.* ET TIBI SCRIBAM DICAM.] Græcorum more dictum, *[illegible]* id eſt, & tibi litem intendam. Terent. Phorm. *Ego te cognatum dicam, & tibi ſcribam dicam.* ibid. *Sexcentas proinde potius ſcribito iam mihi dicas.* ITA TE AMABIT IVP. VT TE N.] erat hæc iuriſiurandi formula, *Ita me amabit Iupiter, vt*, &c. *Ita me dij amabunt vt*, &c. Hanc igitur Euclio iuriſiurandi formulam Lyconidi præſcribit, vt per eam iuret, ſe neſcire, quid Euclioni ſurreptum ſit. NISI QVIDEM TV M. Q. Q. DIXERIS.] ſubintell. B
neſcio. vel *ita me Iuppiter amabit, vt ego neſcio.* CONFESSVS'S M.] confeſſus es mihi, &c. CEDO] da. DIMID. T. P. P. D.] dimidiam potius partem totius auri in duas parteis æqualeis diuiſi, tibi dabo. CENSVI] putaui. QVI QVI EST.] quiſquis eſt. INGIPISCES?] ſumes? vſurpabis? auferes? Sic autem legendum eſſe, & aliquot è noſtris libris veteribus, quibus cùm congruunt omnes vulgati, peruincunt, & Nonius confirmat, hunc locum proferens. quamquā idem Nonius hunc eundem locum proferens in verbo *excipere* legiſſe videtur, *inde poſces*, vt alij legunt, vtitur autem & alibi hoc verbo Plautus tum in eadem voce, tum in paſſiua in eadem, vt ſuprà, in Aſin. *Nunquam adepol quadrigis albis indipiſcet poſtea.* in paſſ. Epid. *nempe quem in adoleſcentia Memorant apud reges armis arte duellica, Diuitias magnas indeptum*: Si quis tamen alteram lectionem, quæ etiam in nonnullis libris manuſcript. reperitur *inde poſces*, magis probabit, non magnopere pugnabo, præſertim cùm ſe in ſuo libro ita ſcriptum reperiſſe teſtetur vir doctiſs. Camerarius. Dicam interea, & iam antea dixi quod ſentio hanc, quam ſecuti ſumus, mihi videri veram & germanam Plautinam. NEQ. FVREM EXCIPIES?] id eſt, neque furem recipies ad te, & celabis? ſic ferè Nonius in verbo *excipere*. Extat autem titulus in Pandect. iuris ciuilis de receptoribus lib. 47. vbi Martianus, *Peſſimum*, inquit, *genus eſt receptorum, ſine quibus latere diu nemo poteſt*, &c. quamquam videntur iuriſconſulti de iis receptoribus verba facere, qui latrones recipiunt, non de iis, qui fures. QVID SI FALLIS? LYC. TVM ME, &c.] ſic ſuprà in Amph. *Quid falles?* MERC. *tum Mercurius Soſiæ iratus fiet.* ad quem locum plura. Hoc autem, *tum me faciat*, &c. dictum eſt [illegible], pro tum magnus me perdat Iupiter, quæ eſt diræ precationis formula. SI ME NOVISTI MINVS, GENERE QVI SIM GN.] Si minus noſti quo ego ſim C
genere natus, &c. TENES] ſcis, cognitum habes. RENVNTIARE REPVDIVM.] remiſit tibi per me repudium, vt infrà non longè idem loquitur, vel remiſit per nuntium, vt loquitur M. Tull. quanquā hoc potius vſurpatur in diuortio. nam vt docet Paulus titul. de Verborum & Rerum ſignification. *inter diuortium & repudium hoc intereſt, quòd repudiari etiam futurum matrimonium poteſt: non rectè autem ſponſa diuertiſſe dicitur, quod diuortium ex eo dictum eſt, quod in diuerſas parteis eunt qui diſcedunt.* Modeſtinus quoque lib. 8. differentiarum, eodem titulo poſteaquam docuit quid interſit inter ſtuprum & adulterium: *diuortium*, inquit, *inter virum & vxorem fieri dicitur: repudium verò ſponſa remitti videtur: quod & in vxoris perſonam non abſurdè cadit.* al. *quod in vxoris perſonam non cadit.* REPVDIVM, REP. PAR. &c.] ſtomachoſè & vultuoſè pronuntiandum. Eſt autem [illegible]. ſubintelligitur enim hoc totū, *mihi-ne iuſſit remitti?* VT ILLVM DII IMM.] malè precantis oratio. QVANTVM'ST] deorum ac dearum. PERDVINT] perdiderint. QVEM PROPTER] propter quem [illegible]. propter quem autem, id eſt, cuius cauſa, aut culpa. ET BENEDICE] & bona verba loquere [illegible]. Sic in Caſin. *Quod ſi ſors aliter quàm voles, euenerit?* STA. *Benedice.* QVAE RES TIBI GNATAE TVAE, &c.] Fauſta precatio, qua vtebantur initio rei cuiuſlibet gerendæ negotíique contrahendi. BENE FELICITER VERTAT:] bene feliciterque eueniat. ITA DII FAXINT, INQVITO.] præit Euclioni Lyconides voce. *inquito* autem imperatiui modi, futuri temporis, rarum & notandum. Sic Terentius vſurpauit, *inque præſentis*, in Heaut. ſcena 7. actus 4. *Vbi Cliniphe nunc eſt? S. eccum me, inque.* QVIN PVDEAT?] quin eum pudeat. VT LEGES IVBENT.] iubent enim leges eum, qui D
virginē vitiarit, eam virginē aut dotare aut vxorē ducere. CERERIS VIGILIIS.] [illegible] die feſto Cereris, qui noctu agitabatur, de quo ſuprà in argumento. CVR EIVLAS?] cur muliebriter ploras? QVEM HODIE EGO AVVM FECI VT ESSES, &c.] genus loquendi permixtum, & duplex: cuiuſmodi alia multa antea notauimus. Duo enim illa hoc continentur vnum. *Quem hodie ego auum feci eſſe in filiæ nuptijs*: alterum. Quivi eſſes hodie auus in filiæ nuptiis, ego effeci. DECVMO MENSE POST.] decimo menſe poſt Cereris vigilias: quo die, ſeu qua nocte filiam tuam compreſſi. Quo modo autem decimus menſis hic accipiendus ſit, dictum eſt ſuprà. NVMERVM CAPE.] id eſt, numerum accipe. Sic Nonius, hunc verſum proferens. eadem ratione dictum eſt ab eodem capere rationem, in Pſeud. ibi, *vt ego oculis rationem capio.* EA RE] ob eam rem. I INTRO, EXQVERE, SITNE ITA, &c.] Profert hunc verſum Priſcia. lib. 1. his verbis, æ, inquit, tranſit in a productam, vt quæro inquiro: exquiro. quanquam exquæro Plautus dixit in Aulularia. I, intrò: exquære, ſitne ita, vt ego prædico. SE AGGLVTINANT.] ſe adiungunt, & illi malo adiunctæ, ſic adhærent, vt magnam malorum mollem faciant. tranſlatio eſt. IN VADO SALVTIS.] id eſt, in ſalute explorata, & certa. Sic Terent. in T
Andr. *Omnis res eſt iam in vado.* vbi notat Donatus, in vado, id eſt in ſecuritate: nam vt in profundo periculum eſt, ita in vado ſecuritas. EX GNATAE PERISPOVA NVTR.] ea Staphila.

ACTVS QVINTVS.

STROBILVS, LYCONIDES.

DI immortales, quibus & quantis me donatis gaudiis?
Quadrilibrem aulam auro onuſtam habeo. quis me eſt diuitior?
Quis me Athenis nunc magis quiſquam eſt homo, cui di ſint propitij?

LY. Certò enim ego vocem hic loquentis modò me audire viſus ſum.

STR. Herúmne ego aſpicio meum? LY. video ego hunc Strobilum ſeruum meum.

STR. Ipſus eſt. LY. haud alius eſt. STR. congrediar. LY. contollam gradum.

Credo

A Credo ego, illum, vt iuſſi, eampſe anum adiſſe; huius nutricem virginis.
STR. Quin ego illi me inueniſſe dico hanc prædam, atque eloquor?
Igitur orabo vt manu me mittat. ibo atque eloquar.
Repperi. LY. quid reperiſti? STR. non quod pueri clamitant
In faba ſe reperiſſe. LY. iámne autem vt ſoles me ludis?
STR. Here mane, eloquar, iam auſculta. LY. agè ergo loquere. STR. reperi hodie
Here, diuitias nimias. LY. vbínam? STR. quadrilibrem, inquam, aulam auri plenam.
LY. Quod ego facinus audio ex te? STR. Euclioni huic ſeni ſurripui.
B LY. Vbi id eſt aurum? STR. in arca apud me, num volo me emitti manu.
LY. Egóne te emittam manu ſcelerum cumulatiſſime? STR. abi here, ſcio
Quam rem geras, lepidè hercle animum tuum tentaui, iam
Vt eriperes, apparabas. quid faceres, ſi reperiſſem?
LY. Non potes probaſſe nugas. i, redde aurum. STR. reddam ego aurum?
LY. Redde inquam, vt huic reddatur. STR. ah vnde? LY. quod modò faſſus es eſſe
In arca. STR. Soleo hercle ego garrire nugas, ita loquor. LY. at ſcin
Quomodo? STR. vel hercle enica, nunquam hinc feres à me.

QVADRILIBREM AVL.] quatuor librarum. AVRO ONVSTAM.] auri plenam. DIVITIOR?] ditior? QVIS ME ATH. NVNC M. Q. EST. Q.] Quis eſt quiſquam homo Ath. pleonaſmus. ME AVDIRE VISVS SVM.] *viſus ſum me audire*, pro viſus ſum audire antiquè dictum. HERVMNE EGO AD SP.] id eſt, nónne ego herum meum adſpicio. nam talem interrogationem, *Herúmne ego*, &c. conſtat vim habere affirmationis. VIDEO EGO HVNC STR.] idem dicit ſeruus de hero ſuo, quod herus de ſeruo antè dixerat. Nonnulli libri habent, *Videon' ego hunc Str.* ſed carminis lex & modus hanc ſcripturam reſpuunt. HAVD ALIVS EST.] hoc eſt, ipſus eſt, ſeu ipſe eſt. CONTOLLAM GRADVM.] id eſt, congrediar, conſeram gradum. Profert Nonius in verbo *contollere* quod interpretatur, contrà tollere: à quo diſſentio. nam contollere, idem valet, quod conferre: vt protollere, idem quod *proferre*. EAMPSE] eam ipſam. ſic Feſtus. MANV ME MITTAT] me liberat: me libertate donet. Feſtus, *Manumitti ſeruus dicebatur*, inquit, *cùm dominus eius aut caput eius ſerui, aut aliud membrum tenens, dicebat: hunc hominem, liberum eſſe volo: & emittebat eum manu.* QVOD PVERI CLAM. IN F. SE R.] puta Curculionem aliquem, potius vermiculum, quem midam vocant, reperi, inquit, non aliquid puerile, leue, vile, nugatorium, contemptum: ſed quiddam carum, & magni ponderis, magníque pretij. IAMNE AVTEM, VT SOLES, ME LVDIS?] nonnulli ex libris noſtris veteribus habent *deludis*. ego, ſi verſus eſt ſuperioribus par, & ſimilis, putarim legendum, *me lamberas*. SCELERVM CVMVLATISSIME?] ſceleribus coopertiſſime? ſceleratiſſime? IAM VT ERIPERES, APPARABAS.] iam te eripiendum comparabas, iam eripere parabas. NON POTES PROBASSE NVGAS.] non potes efficere, vt mihi perſuadeas nugas. GARRIRE NVGAS.] effutire nugas, nugari. FERES] auferes. Fabula hæc imperfecta eſt, vt & nonnullæ aliæ.

D

C A P T E I V E I.

D R A M A T I S   P E R S O N AE.

E R G A S I L V S paraſitus	H E G I O ſenex.
A R I S T O P H O N T E S	L O R A R I V S.
H E G I O N I S puer	P H I L O C R A T E S captiui.
P H I L O P O L E M V S	T Y N D A R V S.
S T A L A G M V S	G R E X.

A R G V M E N T V M.

CAPTVS fuit in pugna Hegionis filius, A
Alium quadrimum fugiens ſeruos vendidit.
Pater capteiuos commercatur Alios,
Tantum ſtudens vti natum ſuum recuperet.
Et interibi emit olim amiſſum filium.
Is ſuo cum domino veſte vorſa ac nomine,
Vt amittatur,fecit: ipſus plectitur.
Et is reduxit,captum & fugitiuum ſimul,
Indicio cuius alium agnoſcit filium. B

HEGIONIS FILIVS,] Philoptolemus. ALIVM QVADR.] alium Hegionis filium, quatuor annos natum, Pægnium nomine:qui poſtea Tyndarus dictus eſt. alium dixit,pro alterum. FVGIENS SERVOS] ſeruus Hegionis Stalagnius,dum fugit. PATER] Hegio. ALIOS] Elios, ab vrbe Elide, videlicet, Philocratem Theodoromedis filium, Elium,& vnà cum eo Pægnium,eundémque Tyndarum, filium ſuum, qui ſeruitutem ſeruiebat Philocrati. GNATVM SVVM] Philoptolemum. pro vocabulum *ſuum*, hîc vna ſyllaba pronuntiari debet. RECVPERET.] ſcilicet permutatione facta.rectè autem recuperet. Nam recuperari dicuntur amiſſa,cùm ad eũ, qui amiſit,ſalua redeunt. ET INTERIBI] Et interea. EMIT OLIM AMISS. FIL.] Hegio emit imprudens eũ filium,quem olim amiſerat,nomine Pægnium,ſed poſtea Tyndarum appellatum. IS] Tyndarus, qui ſeruitutem ſeruiebat .Philocrati Elio,Theodoromedis filio.CVM DOMINO VESTE VORSA, AC NOM.] commutata veſte, & commutato nomine cum domino Philocrate,id eſt ſumpta veſte domini ſui Philocratis,& eiuſdem nomine ſibi impoſito,vt dicatur Philocrates, qui eſt Tyndarus,idémque Pægnium,ſeu Pegnius. & contrà Tyndarus appelletur, qui eſt Philocrates. VT AMITTATVR, FECIT.] fecit vt dominus ſuus amittatur, hoc eſt, abire ſinatur, Tyndari nomine ei impoſito,cùm eſſet Philocrates.amittitur autem,ea gratia Pſeudotyndarus, vt Philoptolemum captiuum ad Hegionem patrem reducat. IPSVS PLECTITVR.] ipſus,verus Tyndarus, qui ſumpſerat nomen Philocratis, plectitur ab Hegione patre,hunc Tyndarum,filium ſuum eſſe neſciente. IS] Philocrates, Pſeudotyndarus.CAPTVM,] Philoptolemum,Hegionis filium, bello captum. ET FVGITIVVM SIMVL.] & vnà cum eo ſeruum Stalagmum, qui fugiens Pægnium quadrimum,qui poſtea Tyndarus appellatus eſt, Theodoromedi Philocratis patri vendiderat. INDICIO CVIVS] cuius Philocratis indicio. ALIVM] Tyndarum,eundémque Pægnium quem putabat eſſe ſeruum. C

P R O L O G V S.

HOs, quos videtis ſtare hîc,capteiuos duos,
Illic qui aſtant:ij ſtant ambo,non ſedent.
(Vos vos mihi teſtes eſtis,me verum loqui.)
Senex qui hic habitat,Hegio,eſt huius pater.
Sed is quo pacto ſeruiat ſuo ſibi patri,
Id ego hic apud vos proloquar,ſi operam datis. D
Seni huic fuerunt filij nati duo,

A Alterum quadrimum puerum ſeruos ſurpuit,
Eúmque hinc profugiens vendidit in Alide
Patri huiuſce. Iam hoc tenetis, optimum eſt.
Negat hercle ille vltimus, accedito.
Si non, vbi ſedeas, locus eſt, eſt vbi ambules,
Quando hiſtrionem cogis mendicarier:
Ego me, tua cauſſa, ne erres, non rupturus ſum.
Vos qui poteſtis ope veſtra cenſerier,
Accipite reliquom: alieno vti nihil moror.
Fugitiuus ille, vt dixeram antè, huius patri,
Domo quem profugiens dominum abſtulerat, vendidit.
Hic poſtquam hunc emit, dedit eum gnato ſuo
B Peculiarem, quia quaſi vna ætas erat.
Hic nunc domi ſeruit ſuo patri, nec ſcit pater.
Enimuero di nos quaſi pilas homines habent.
Rationem habetis quomodo vnum amiſerit.
Poſtquam belligerant AEtoli cum aliis,
Vt in bello fit, capitur alter filius.
Medicus Menarchus emit ibidem in Alide.
Cœpit captiuos commercari hic Alios,
Si quem reperire poſſet, cum quo mutet ſuum
Illum captiuum. hunc ſuum eſſe neſcit, qui domi eſt.
Et quoniam heri inde audiuit, de ſummo loco,
Summóque genere captum, etiam equitem Alium,
Nihil pretio parſit, filiò dum parceret,
Reconciliare vt faciliùs poſſet domum,
Emit hoſce de præda ambos de quæſtoribus.
Hice autem inter ſeſe hunc confixerunt dolum,
Quo pacto hic ſeruos ſuum herum hinc amittat domum.
Itaque inter ſe commutant veſtem & nomina.
Illic vocatur Philocrates, hic Tyndarus:
Huius illic, hic illius hodie fert imaginem,
Et hic hodie expediet hanc doctè fallaciam,
Et ſuum herum faciet libertatis compotem;
D Eodémque pacto fratrem ſeruabit ſuum.
Reducémque faciet liberum in patriam ad patrem
Imprudens, itidem vt ſæpe iam in multis locis
Plus inſciens quis fecit, quàm ſciens, boni.
Sed inſcientes ſua ſibi fallacia,
Ita compararunt & confixerunt dolum:
Itaque hi commenti de ſua ſententia,
Vt in ſeruitute hic ad ſuum maneat patrem,
Ita nunc ignorans ſuo ſibi ſeruit patre.
Homunculi quanti ſunt, cùm recogito,
Hæc res agetur nobis, vobis fabula.
E Sed etiam eſt paucis quod monitos vos voluerim.
Profectò expediet fabulæ huic operam dare.
Non pertractatè facta eſt, neque item vt cæteræ,
Neque ſpurcidici inſunt verſus, immemorabiles.
Hic neque periurus leno eſt, nec meretrix mala,
Neque miles glorioſus. Etiamne vereamini,
Quia bellum AEtolis eſſe dixi cum Aliis,
Foris illic extra ſcenam fient prœlia.

Nam hoc penè iniquum eſt comico choragio, A
Conari deſubitò nos agere tragœdiam.
Proin' ſiquis pugnam exſpectat: liteis contrahat.
Valentiorem nactus aduerſarium
Si erit, ego faciam vt pugnam inſpectet non bonam,
Adeò vt ſpectare poſtea omneis oderit.
Abeo, valete iudices iuſtiſſimi,.
Domi belliq́ue duellatores optumi.

HOS QVOS VIDETIS AT.] *Hos quos*, dictum more Plautino, apud quem ſæpe antecedens eiuſdem caſus
eſt, atque relatiuum. Debuerat autem ita loqui, ſi vitato more dicere voluiſſet: & qui hunc locum expli-
care velit, ita dicat: Horum, quos videtis hic ſtare, captiuos duos, ſeu captiuorum duorum, (quorum alter
eſt Philocrates, alter Tyndarus) alterius, nempe huius, quem oſtendo, Tyndari, Hegio ſenex, qui hic ha- B
bitat, pater eſt, neque id ſcit tamen, ſed exiſtimat, eum ſeruire ſeruitutem Philocrati captiuo Theodoromedis filio. IL-
LI QVI ADSTANT,] qui illic aſtant: *illi* pro illic poſitum, non inuſitatè. IS STANT AMBO, NON SED.] Iteratio ad
maiorem eius, quod dictum eſt, affirmationem. SENEX, QVI HIC HAB. NEG.] hic ordo eſt, vt diximus. Senex He-
gio, qui hic habitat, horum duorum captiuorum, ſeu ex his duobus captiuis, qui hic adſtant, huius, quem digito vobis
oſtendo, Tyndari pater eſt. Emerat autem hos duos captiuos ex hoſtium Eleorum manubiis Hegio Ætolus, vt horum
altero vel vtroque dato filium ſuum Philopolemum ab hoſtibus Eleis captum recuperaret. SED IS] ſed is Tyndarus.
SVO SIBI PATRI] ſuo vero patri: vel ſuo ipſius patri. genus loquendi à nobis alibi notatum: millies à Plauto, & ab aliis
ſcriptoribus vſurpatum. SI OPERAM DATIS.] ſi operam mihi auribus datis. id eſt, ſi attenditis. SENE HVIC] He-
gioni. FILII NATI DVO.] Pægnius & Philopolemus. ALTERVM] Pægnium, qui poſtea ab emptore Tyndarus ap-
pellatus eſt. SERVOS] ſeruus Stalagmus. IN ALIDE.] in Elide. Elis Achaiæ oppidum. Sic auté Adr. T. reſtituit Ad-
uerſ. lib. 23. cap. 27. atque hæc reſtitutio porrigenda eſt ad omneis locos, in quibus legitur Aulidi. Alij Aulidis, pro qui-
bus legendum Alidi, Elij, Alidis, hoc eſt, Elidis, Eléi, Elidis. PATRI HVIVSCE] patri Philocratis, Theodoromedi,
Eleo, ſeu Elio: qui Philocrates, poſtea captus eſt ab Ætolis; quem modò emit Hegio ex manubiis hoſtium Eleorum,
vt diximus. TENETIS.] ſcitis. NEGAT HERCLE ILLE VLTIMVS.] negat ſe ſcire ille vltimus. ſpectatorem quen-
dam ſignificat, qui neque ſedebat, neque attendebat: ſed hiſtriones obſtrependo interturbabat, & fortaſſe actorem C
interpellabat. ita autem longè à ſcena aberat, vt actores exaudire non poſſet. ACCEDITO] alloquitur ſpectatorem il-
lum odioſum ac moleſtum: & iubet illum accedere propius, vt exaudire poſſit. SI NON VBI SEDEAS LOC. &c.]
ſi non eſt locus in cauea, vbi ſedeas: alius locus eſt extra caueã, vbi ambules. Proinde ac ſi dicat, ſi tibi non licet ſedere:
at tibi licet ambulare. Sed quæret aliquis, qui fiat, vt huic nõ ſit locus vbi ſedeat. Reſpõdeo, quia vel ſeruus eſt, vel ſedes
omnes ſunt occupatæ. COGIS MENDICARIER.] cogit mẽdicare, hiſtrio, qui attente nõ auditur, & cui obſtrepitur, atq;
obganniitur, vocem plerunque obtundit clamando, voce obtuſa autem, & fauis contractis, eiicitur aut exſibilatur. Ita
mendicare cogitur. alij ſic, cogis mendicarier, id eſt, cogis clarè proloqui, & vocem contendere, vt faciunt mendici, li-
cet etiam ſic explicare. Cogis mendicarier, id eſt, cogis artem deſinere ludicram ſeu hiſtrionicam, & tacere, & ita
mendicare. Nam hiſtrio, & quiuis alius artifex, arte ſua vel prohibitus, mendicet neceſſe eſt. Ego primam explica-
tionem magis probo, quàm ſecundam: tertiam æquè, vt primam. Sic Terent. prologo Hecyræ, *Ille ad famem hunc ab*
Studio ſtudens reuocare. Nonius, Mendicarier, inquit, pro mendicare. Plaut. Vidularia, *Malim moriri meos, quàm mendica-*
rier. EGO ME TVA C. NE CIR. NON R. S.] ego me tua cauſa, id eſt, propter ſtrepitum & clamorem tuum, ne
fortè erres, id eſt, ne fortè hoc exiſtimes: quod ſi faceres, errares: non ſum rupturus, videlicet clamorem tollendo, & vo-
cem contendendo. Periculum eſt enim, ne qui vocem nimis contendit, dirumpatur. M. Tull. lib. 7. epiſtol. *dirupi penè*
me in iudicio Galli Caninij, familiaris tui. Horat. epiſt. 9. lib. 1. *Rupit Hiarbitam Timagenis æmula lingua, Dum ſtudet vrbanus,*
tenditque diſertus haberi. VOS, QVI POST OPE. VESTRA C.] vos, qui equites R. eſtis, vel aliuqui lauta & copioſa D
re familiari. vos, qui ſat amplum cenſum habetis. vel ſic, vos, qui tantum cenſum habetis vt cenſeri poſſitis, & ciues Ro-
mani ſitis. Nam qui nullum cenſum habebant, ciues Romani non erant, neque à cenſoribus quinto quoque anno cen-
ſeri poterant. ALTERO VTI NIHIL MOROR.] non euen eius opera, & fauore vti. qui à me alienus eſt. eum fautorem
mihi habere non curo, qui maleuolo in me eſt animo, ſeu, qui me non amat: quali animo eum eſſe apparet, qui nos re-
centè non audit, qui nobis obſtrepit, neque lingua fauet. FVGITIVVS ILLE, &c.] redit ad inſtitutum ſermonem: fu-
gitiuus igitur ille, inquit, id eſt, ſeruus Stalagmus, puerum quadrimum Pægnium dominum ſuum, id eſt, domini ſui
filium, & ita dominum, ſiue herum minorem, quem domo profugiens abſtulerat, vendidit huius Philocratis patri,
Theodoromedi DOMO QVAM PROF.] in hoc verſu, *profugiens*, trium ſyllabarum ſit duntaxat, in metiendo verſu,
neceſſe eſt. HIC] Theodoromedes. HINC] Pægnium, qui nunc Tyndarus dicitur. EMIT] à ſeruo fugitiuo Stalagmo.
GNATO SVO] Philocrati. PECVLIAREM.] vt eſſet ſeruus peculio. Nam vt ſeruo, ſic & filio peculium habere iure ci-
uili licebat. Vlpianus libro 29. ad edictum. lib. Dig. lt 15. cap. legis, *Quam Tuberonis*, &c. *Tam autem pupillum filium, in-*
quit, quàm ſeruum, peculiũ habere poſſe. Pedibr lib. 15 ſcribit: *tum hoc, inquit, iſtum ex domini conſtitutione pendeat. Ergo & ſi*
furore ſuperueniat ſeruus, vel filius, retinebunt peculium. ſuprà in Aulul. *gallus gallinaceus, qui erat anus peculiaris*. & in Aſin. *Etiam*
opilio, qui paſcit maior alienas oues, Aliquã habet peculiarem, qui ſpem ſoletur ſuam. QVIA QVASI VNA AET. AR.] quia
veluti, ſeu quodammodo eadem ætas erat. id eſt, quia erant quodammodo æquales. HIC NVNC] Hic Tyndarus, E
qui olim dicebatur Pægnius, ſeu Pægnium. SERVIT SVO P.] ſeruit ſeruitutem ſuo patri Hegioni, & ita ſeruus eſt &
filius eidem perſonæ, ſed non eadem ratione ſeruus Hegionis eſt, quia ab eo emptus eſt: filius eſt, quia ab eo procrea-
tus eſt. NEC SCIT PATER.] nec ſcit pater Hegio Tyndarum eſſe filium ſuum. ENIMVERO DI NOS QVASI PI-
LAS, H.] digreſſiuncula breuiſſima, qua ſignificat, homines huc & illuc arbitrio deorũ iactari, tanquam pilas. Enim-
uero, inquit, nos homines diis, pilarum loco ſumus, quibus ludant. Dij nobis ludunt, nobiſque ſeſe oblectant, & exer-
cent tanquam pilis. Dij nos homines iactant pilarum in morem: & modo ſeruos ex liberis, modò liberos ex ſeruis ef-
ficiunt: modò diuites, modò mendicos, modò reges, modò priuatos ſumus deorum ludibria. ſic Græci θεῶν παίγνια ἀνθρώ-
πους, quod notauerat & Boſius. RATIONEM HABETIS] id eſt, cognouiſtis, qua ratione vnum ex filiis amiſerit Hegio.
BELLIGERANT] bellant, bellum gerunt. πολεμοῦσι. CVM ALIIS.] cum Elijs. ALTER FILIVS.] alter Hegionis fi-
lius, Philopolemus. EMIT] Philopolemum. HIC] Hegio. ALIOS] Eleos. SE QVEM] Eleum. SVVM ILLVM
CAPT.] ſuum filium Philopolemum, bello captum, quem emerat Menarchus Eleus. HVNC SVVM ESSE N.]
hunc Tyndarum, qui domi eſt, ſuum filium eſſe neſcit. QVI DOMI ST.] alter autem filius Philopolemus, domi nõ
eſt. INDE] ex Elide. NIHIL PRETIO PARSIT, &c.] non dubitauit captiuos Elios vel impenſo pretio emere, dum
modò filium ſuum recuperare poſſet, dummodò ſuo filio conſuleret, & è ſeruitute in libertatem priſtinam reſtitueret ac
vindicaret.

A viodicaret. RECONCILIARE, VT FACILIVS POSSET D.] vt facilius filiũ ſuum ſuis penatibus reſtituere ſeu, vt facilius filium ſuũ reparare, & recuperare, & domũ reducere poſſet. & al. iiij. vt facilius poſſet domũ ſuã filium amiſſione diſiunctã, diſciſſam ac diſſipatã, denitegro coniũgere ſeu redintegrare, & ad vitæ ſocietate redigere. hæc no placet prior explicatio, quæ meretur, magis placet. Sic.n.eadẽ com. infrã, *Habe modò bonum animum nam illum confido domum In hiſ diebus me reconciliaſſere.* HOSCE] Philocratem, & Tyndarum: quem filium ſuum eſſe neſcit, quémque putat ſeruum eſſe natum. DE QVAESTORIBVS] à quæſtoribus. quæſtores eos dicit, qui pecuniam publicam tractabãt: non eos, qui quæſtionibus & iudicijs publicis præerant. qui quæſtores potius appellabantur & prætores, quàm quæſtores. Illi autem iidem, quos ſuprà dixi, quæſtores, etiam manubias hoſtium, prædáſque vendebant. M. Tull. lib. 2. epiſt. ad Famil. *De præda mea, præter quæſtores vrbanos, id eſt, populum Romanum nemo attigit, nec tacturus eſt quiſquam.* HASCE AVTEM,] Philocrates Eleus Theodoromedis fil. & Tyndarus, qui ſeruit ei ſeruitutem; quem Hegio neſcit eſſe filium ſuum. HIC SERVOS] Tyndarus. SVVM HERVM] Philocratem. ITAQ. INTER SE COMMVTANT VESTEM,] Horat. Od. 35. lib. 1. *Vicunque mutata potentes Veſte domos inimica linquis.* ET NOMEN] Idẽ Horat. Sat. 1. lib. 1. *mutato nomine de te Fabula narratur.* ILLIC] ille, qui eſt Tyndarus, Pægnius, Hegionis filius, à patre ignoratus. HIC TYND.] hic qui eſt Philocrates, Theodoromedis filius. HVIVS ILLIC] ille, qui eſt Philocrates, huius qui eſt Tyndarus, fert imaginẽ: &c. FERT IMAGINEM.] ſic loquitur in Amphitr. Et Sofia ſeruos, cuius ego hanc fero imaginem. ET HIC] Tyndarus, qui nomen & veſtem ſumpſit Philocratis. EXPEDIET] explicabit, ad exitum perducet. SVVM HERVM,] Philocratem, qui nũc vo-

B catur Tyndarus. LIBERTATIS COMPOTEM] liberum. FRATREM] Philopolemum, raptum in Elide. REDVCEM FACIET] reducem, ſeu reducendum curabit. ſic infrà ead. comœd. *vt huius reducem facias filium.* redux, qui reducitur in patriam ex alieno & longinquo ſolo. M. Tull. pro Milone, *Quid me reducem eſſe voluiſtis?* Terent. *Egóne, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris?* ITIDEM, VT SAEPE IAM IN MVLTIS L. PL. INSCR. Q. F.] ſic Terent. in Phorm. extr. verſu. *equidem plus hodie boni Feci imprudens, quàm ſciens ante hunc diem vnquam.* SVA SIBI FALLACIA] id eſt, ſua ipſorum fallacia. ITAQ. HI COMMENTI] ſubintell. ſunt. DE SVA SENTENTIA] ſic loquuntur boni ſcriptores, de conſilij ſententia, de amicorum ſententia, &c. hoc eſt, ex conſilij ſententia, ex amicorum ſententia. VT IN SERVITVTE HIC AD S. M. P.] ſententia eſt, ita dolum confixerunt, & ita commenti ſunt ex ſua ipſorum ſententia, id eſt, nullis alijs conſultis, aut adhibitis, vt hic, videlicet Tyndarus, maneat in ſeruitute ad ſuum patrem. ITA NVNC IGNORANS S. S. S. P.] Ita nunc Tyndarus ignorans, & inſciens ſuo ipſius ſeruit patri. HOMVNC. Q. SVNT, CVM RECOG.] exclamatio breuis, in miſeriam humanam. Homunculi, inquit, quanti, id eſt, quàm parui pretij ſunt, cùm iterum atque iterum cogito? HAEC RES AGETVR N. V. F.] *πρᾶγμα*, hæc res à nobis agetur: & hæc erit nobis res quam agere debeamus: vobis verò erit fabula, quàm attentè audire & ſpectare debetis. vel ſic, Hanc rem agemus, & vobis, vt rem geſtam exponemus, atque oculis veſtris ita ſubijciemus, vt rem geſtam vobis cernere videamini: vobis erit fabula: id eſt, vobis autem erit res ficta, ludicra & comica: quæ tamen eo res ludicra & fabuloſa ad vos pertinere videatur, mutatis nominibus. vt Horat. Sat. 1. lib. 1. *mutato nomine, de te Fabula*

C *narratur.* EXPEDIET] vtile erit. OPERAM DARE.] aureis attentas & vacuas præbere. NON PERTRACTATE F. EST.] non viſitato neque vulgato more. non quo modo aliæ fabulæ tractari & fieri ſolent. nouo & ſingulari, & eximio, & exquiſito quodam modo hæc fabula facta eſt. quæ pertractantur, id eſt, valde, & ab omnibus tractantur, non ſunt noua, neque nitida, neque munda: ſed obſoleta, ſqualida, immunda, & inquinata. NEQ. ITEM, VT CETERAE.] *ἐπεξήγησις*. Nam idem dicit, quod ſuprà, ſed planius. NEQ. SPVRCIDICI INS. V.] neque in hac fabula inſunt verſus ſpurciloqui: id eſt, obſcœni. ſpurca opponuntur puris, vt ſuprà in Aſin. *ſpurce noſter*, puris altera ex parte reſpondent. & ſpurca ſunt, quæ ſtercore cœno, tabo, ſemine, & ſimilibus conſperſa & perfuſa ſunt, & ſpurci ſermones, aut verſus, quibus res Venereæ impudenter, apertè & inuerecundè tractantur. hinc ſpurco, as: hinc ſpurcities. INMEMORABILES.] non memorandi, memoratu indigni, infandi. NEQ. PERIVRVS LENO] vt in Ciſtel. & Pſeud. NEQ. MERETRIX MALA,] vt in Bacchid. NEQ. MILES GLOR.] vt in Epidico, & in Milite glor. & apud Terent. in Eunuch. NE VEREAMINI,] ne fortè vereamini, quia, &c. CVM ALIIS.] cum alijs. COMICO CHORAGIO,] id eſt, comico inſtrumento ſcenico. Ita ferè Feſtus. ſententia autem huius loci, hæc eſt. Nam hoc penè iniquum eſt, nos conari de ſubitò agere tragœdiam inſtrumento ſcenico, quod ſit comicum. tragœdiæ enim aguntur choragio tragico: comœdiæ, comico. PROIN' SI QVIS PVG. EXS.] Proinde ſi quis pugnam ſpectare cupit, &c.

D LITEIS CONTRAHAT.] liteis vltrò ſerat, & aliquem laceſſat, atque irritet, vt habeat cum quo litiget, & concertet, ſi tantopere pugnandi cupidus eſt, litem contractam dixit & M. Tull. lib. 3. de legibus non longè à princip. ibi, *contractas litem iudicanto.* VALENTIOREM NACTVS ADVERSARIVM SI ERIT, E. F. VT P. IN SP. N. B.] ſi nactus erit aduerſarium robuſtiorem, ac validiorem, pugnam ſpectabit non bonam, quia victus diſcedet, ſcilicet. Totius huius loci hæc ſententia eſt. Proinde ſi quis pugnæ ſpectandæ cupidus eſt: aliquem ſibi aduerſarium paret, hoc eſt, aliquem iniuria laceſſat. Si is, quem laceſſiuerit, & cum quo litẽ contraxerit, viribus valẽtior, & robuſtior fuerit, ſpectator erit pugnæ ſibi triſtis ac moleſtæ. id eſt, malè ab aduerſario mulcatus, ex ea pugna diſcedet. EGO FACIAM, VT PVGNAM INSP. N. B.] id eſt, pugnam inſpectabit infelicem: vel confirmo fore, vt pugnam inſpectet non bonam. indicauimus alibi hoc genus loquendi ſuprà, niſi fallor, in Aſinaria, *Faxo, vt ſcias, quid pericli ſit dotata vxore conuictũ dicere.* INSPECTET.] ſic habent omnes libri & vulg. & manuſcr. neque hæc ſcriptura quidquam videtur habere vitij: ſed Simeo Boſius exiſtimabat, ſcriptum eſſe Plauto, *ego faciam, vt pugnam cernat non bonam*: & fortaſſe ita eſſe reſtituendum, vt intelligamus *cernere pugnam* dictum eſſe à Plauto, ambiguè, & ex ambiguo dicto iocum quæſiſſe: quod antiqui dicere ſoliti ſunt *cernere pugnam*, pro committere pugnam, vt cernere bellum: & cernere pugnam, præterea ſignificare poſſit, ſpectare pugnam. qua de coniectura hominis erudit. ſſ. & ingenioſ. iudicet lectos iam eruditus, atque acutus. Ego nihil immutare auſus ſum, libris omnibus repugnantibus. ADIO VT SPECTANS POSTEA OMN. OO.] omnem, ſubiotelli. pugnas, tale eſt illud Ciceronis in Roſcios Sext. Roſcij aduerſarios. *ſed, ſi ego hoc bene noui litteram illam, cui vos vſque eò inimici eſtis, vt etiam alias omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, vt,* &c. DOMI, BELLIQ.] legendum fortaſſis

E *et domi duellique.* DVELLATORES] bellatores.

ERGASILVS, PARASITVS. ACTVS PRIMVS.

IVVENTVS nomen indidit ſcorto mihi,
Eò quia inuocatus ſoleo eſſe in conuiuio.
Scio abſurdè dictum hoc deriſores dicere,
At ego aio rectè. Nam in conuiuio ſibi
Amator talos cùm iacit, ſcortum inuocat.
Eſtne inuocatum, annon eſt? eſt planiſſumè.
Verum hercle: verùm nos paraſiti planius,
Quos nunquam quiſquam neque vocat, neque inuocat,

Quaſi mures ſemper edimus alienum cibum.
Vbi res prolatæ ſunt, cùm rus homines eunt,
Simul prolatæ res ſunt noſtris dentibus.
Quaſi cùm caletur, cochleæ in occulto latent,
Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit:
Item paraſiti rebus prolatis latent
In occulto miſeri victitant ſucco ſuo:
Dum ruri rurant homines, quos ligurriant.
Prolatis rebus paraſiti, venarici
Sumus quando res redierunt, moloſſici
Odioſicique, multum incommodiſtici.
Et hîc quidem hercle, niſi qui colaphos perpeti
Potis paraſitus, frangíque aulas in caput,
Vel extra portam ire trigeminam ad ſaccum licet.
Quod mihi ne eueniat, nonnullum periculum eſt
Nunc poſtquam meus rex eſt potitus hoſtium,
Ita nunc belligerant AEtoli cum Aliis.
Nam AEtolia hæc eſt, illic captu'ſt in Alide
Philopolemus huius Hegionis filius
Senis, qui hic habitat, quæ ædes lamentariæ
Mihi ſunt quas quotieſcunque conſpicio, fleo.
Nunc hic occœpit quæſtum hunc filij gratia
Inhoneſtum, maximè alienum ingenio ſuo.
Homines captiuos commercatur, ſi queat
Aliquem inuenire, ſuum quicum mutet filium.
Nunc ad eum pergam, ſed aperitur oſtium,
Vnde ſaturitate ſæpe ego exij ebrius.

NOMEN INDIDIT &c.] nomen impoſuit. ſic autem ſæpe loquitur Plaut. vt infrà ead. com. *Stacteneplago nomen indetur tibi.* in Menech. *Illum nomen indit illi, qui domi'ſt.* INVOCATVS] ambiguè dictum, *inuocatus.* Nam *inuocatus* ſignificat & eum qui non vocatus eſt. Hic igitur paraſitus, quia non vocatus, ſolet in conuiuio præſtò eſſe, no vocatus autem, & inuocatus idem interdum valent. amator autem cùm talos iacit, ſcortũ, ſeu puellã quam amat, inuocat: facetè & vrbanè à iuuenibus hic paraſitus, ſcortum nominatus eſt: cùm is, qui in conuiuio intereſt, inuocatus, id eſt, non vocatus: longè alia ratione dicatur inuocatus, quàm ſcortum, quod amator talos iaciens, inuocat. ſcortum enim inuocat, id eſt, vocat amator talos iaciens, atque hac ratione ſcortũ dici poteſt inuocatum. paraſitum verò nemo ferè ad conuiuium vocat, ſed ille inuocatus, hoc eſt, non vocatus, vltrò, & *αὐτόματος*, venit. & hac ratione dici poteſt inuocatus. Sciendum eſt autem, paraſitos propter aliam rationẽ ſcorta dici ſolitos. Plaut. Trucul. *Vel amare poſſum, vel iam ſcortum ducere.* AST. *L[illegible]e mecaſtor, nuntias, ſed dic mihi: an' paratum te poteſſe ducere?* STR. *Intellexiſti lepidè, quid ego dicerem.* NAM IN CONVIVIO SIBI. AM. TALOS C. IAC. &c.] ſuprà in Aſin. *Iace pater talos, vt porrò nos iaciamus.* DE. *maxumè. Te Philenium mihi atque vxoris mortem. hoc Venerium eſt.* idem in Curcul. *Ille annulum ſuum oppoſuit: inuocat Planeſium.* EST PLANISSIMA] eſt, inquit, planiſſimè inuocatum ſcortum, ſiquidem ab amatore talos iaciente inuocatur. at ego inuocatus cõuiuio interſum. Iure ergo, & meritò ſcortum nominor. ſyllogiſmus eſt fallax, & , vt Græci appellant [illegible]. QVASI MVRES SEMPER ED.] ſic in Perſa, *Pater, auus, proauus, abauus, atauus, tritauus, Quaſi mures ſemper edêre alienum cibum.* Terent. in Eun. *video' os ſuum, & cibus quod faciat alienus?* loquens de paraſito. Itaque facetè, vt multa alia Diogenes Cynicus, qui cùm videret mures ad menſam ſuam ſubrepentes, En tibi, inquit, etiam Diogenes paraſitos alit. Græcè ſic, [illegible]. VBI RES P. S. &c.] vbi res forenſes, & iudiciales productæ & in aliud tẽpus reiectæ ſunt. Vbi iuſtitiũ indictũ eſt, vbi rerũ forenſiũ & iudicialium intermiſſio, & in aliud tempus prolatio facta eſt, vel propter bella, vel propter ludos, vel propter ferias, & vt liceat agricolis in opere ruſtico verſari, & rebus ruſticis operã dare M. Tull. pro Murena, *Sapiẽs exiſtimari nemo poteſt in ea prudẽtia, quæ neque extra Romam vſquã, neque Romæ, rebus prolatis quidquã valet.* Idẽ lib. 7 epiſt. ad Attic. *Nam iſtum quidem, cuius [illegible] omnia teterrimè facturum puto: nec eum rerum prolatio, nec ſenatus, magiſtratuúmque diſceſſio, nec ærarium clauſum tardabit.* Idem lib. 14. epiſt. 5. *meam ſtultam verecundiam, qui* [illegible] *res prolatas, ne deſerere viderer hunc rerũ tumorẽ,* &c. Idẽ [illegible] 3. epiſt. ad Q. Fratr. epiſt. vlt. *Scaurũ autem* [illegible] *res prolatæ ad interregnũ comitia adducta.* CVM RVS H. I.] [illegible]. SIMVL P. R. N. D.] eodẽ tẽpore, inquit, quo res forenſes, & iudiciales intermittuntur, ceſſant, & proferuntur, noſtris quoque dentibus ceſſatio, & otium indicitur. QVASI CVM C. &c ſimile, quo paraſitos cum cochleis comparat. Quemadmodum, inquit, cùm tempus anni feruidum & æſtuoſum eſt, ſeu cùm agri ſolis ardore torrentur, homines antè calore & æſtu laborant tum cochleæ in occulto delitęſcunt, ſuóque ipſarũ ſucco viuunt, niſi fortè aliquid roris è cælo decidit, ita, &c. cochleis nimiũ ſolis ardorẽ inimicũ eſſe, & cõtrà rorẽ, & modicũ imbrẽ, gratũ atq; amicũ docet Varro lib. 3. De re ruſt. ca. 14. cuius hæc tãtùm verba aſſcribã, *Locus is melior, quẽ & nõ coquit ſol, & tangit ros.* ſic autẽ dictũ *caletur*, vt ſtatur, curritur, titubatur, laboratur, ſudatur, &c. impersonaliter ſcilicet, pro, ſtant homines, currut, titubãt, laborat, ſudãt, &c. COCHLEAE.] Cic. li. 2. De Diu. *vt ſi quis medicum ægroto imperet, vt ſumat terrigenã, herbigradã, domiportã ſanguine caſſam, potius quàm hominũ more, cochleã.* Eſt autẽ alia cochlea, à teſtudine. nã teſtudo eſt quadrupes, cùm cochlea pedib. careat: & teſtudo lõgè maior cochlea eſt denique. cochleã alio nomine limacẽ nõnulli ſcriptores Latini non mali appellãt, à limo, vt teſtatur Feſt. SVO SIBI SVCCO] ſuo ipſarum ſucco. ITEM PARASITI, &c.] ſic paraſiti, &c. [illegible]. DVM RVRI R.] dum ruſticantur homines ij, quos paraſiti molliter & delicatè comedant, ſeu comedunt. Profert autem hunc verſum Non. in verbo *rurant.*

A bo rurant. LIGVRRIANT]Nonius ligurrire interpretatur degustare, & profert Horat. verſum ex Sat. 3. lib. 2. *Primoſos piſceis tepidùmque ligurrieris ius*, &c. ad quem locum nos de hoc verbo plura. VENATICI] veluti canes venatici, hoc eſt, tenues, graciles, macri, & ad cibum quærendum expediti. QVANDO RES R.] id eſt, quando res, quæ prolatæ erant de integro agi cœptæ ſunt. Nonnulli hic legi volunt, *quando ad res redierunt* ex verb. Cic. in orat. pro Sext. ſub extr. vbi ſic vulgò legitur, *Decreuit eodem tempore ſenatus, vt iis, qui ex tota Italia ſalutis meæ cauſa conuenerant, agerentur gratiæ: atque vt ijdem ad res redeuntes, vt venirent, rogarentur.* Sed falluntur. Nam locus ille Cicer. eſt mendoſus, & ſic emendandus, *atque vt ijdem, ad illam diem*, Sed falluntur. Nam locus ille Cicer. eſt mendoſus, & ſic emendandus, *atque vt ijdem, ad illam diem, res cùm rediſſent, vt venirent rogarentur.* Sic in orat. poſt red. in Sen. *quid quod, vt ad illam diem res cùm rediſſent, rogarentur, vt pari ſtudio conuenirent?* MOLOSSICI] ſumus canes Moloſſi, pingues, obeſi, proceri, mordaces. Moloſſi canes dicti ſunt à loco vbi naſcuntur, & vnde proficiſcuntur. Sunt autẽ Moloſſi in Epiro. Iam *Moloſsici* dictum à Plauto quæſito riſu ab homœoteleuto, vt quia dixerat venatici, ſequeretur ſimiliter deſinens *Moloſsici*, & pari ratione, *odioſici* & *incommodiſtici*. quæ non ſunt Latina nomina, ſed à Plaut. vt dixi, ſub perſona paraſiti, riſus mouendi cauſa, ita producta. Nonnulli legunt, *Odioſi* dicíque Luc. *Irritata canum quom primo magna Moloſſûm Mollia ricta fremunt duros nudantia denteis*, &c. Virg. lib. 3. Georg. *Velocem Spartæ catulos acrémque Moloſſum Paſce ſero pingui.* ODIOSICIQ] id eſt, odioſique. ET MVLTVM INCOMM.] & multum incommodi. NISI QVI COLAPHOS] colaphi dicti à verb. Græco κολάπτειν, quod eſt cudere, ſculpere, tundere, vel, vt mauult Euſtath. [illegible], quod ſit magnus tactus. Eſt enim colaphus ictus manu contracta & compreſſa, hoc eſt, pugno, in caput vel in os illiſus. Terent. in Adelp. *Homini*

B *miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.* Plaut. in Rud. *Verbum adde etiã vnum: iam in cerebro colaphos abſtrudam tuo.* Sententia autem huius loci hæc eſt, licet paraſito mendicatum ire, niſi ei, qui colaphos, & ollas in caput frangi perpeti poteſt. ſic Ter. in Eun. *At ego infelix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati poſſum.* POTIS] ſubintell. ſum. AVLAS IN C.] ollas, id eſt, aulas. Plaut. in Amph. vt profert Nonius ſed hodie nõ reperitur, *optimo iure inſ ingatur aula ciueris in caput.* VEL EXTR. PORTAM IRE TRIG. AD S. L.] id eſt, vel mendicatum ire licet; quã longiſſim è extra portã tergeminã cum aliis mendicis, quando hic homines frigent, & alendo paraſito alieni, atque auerſi ſunt. Extra portam trigeminam, ſeu tergeminam, quæ eadem eſt Oſtienſis, ſtabant, aut ſedebant inopes & egentes homines, ibíque ſtipem petebant, ſaccum manu tenentes. quod vel ex Plin. intelligere licet, libr. 34. capit. 5. *Item P. Minutio præfecto annonæ extra portam trigeminam vnciaria ſtipe collata*, &c. Dicta autem porta trigemina, ſeu tergemina eſt à tergeminis Horatiis & Curiatiis: Oſtienſis ex eo, quod per eam iretur Oſtiam. AD SACCVM] ſaccum, id eſt, ſacculum, ſeu loculum, ſeu crumenam, in quã mendici ſtipem condebant. Catul. ad Fabul. *Plenus ſacculus eſt aranearum.* NVNC, POSQ. &c.] ſic legendum videtur. *Nunc poſtquam*, non vt vulgò, Nam poſtquam, &c. & debet cohærere extremum verſus ſuperioris cum aduerbio nunc,

D hoc modo, *periculum eſt nunc*, &c. MEVS REX] rex hic eum ſignificat, qui alit. Hor. ep. 17. l. 1. *equus ut me portet, alat rex.* Plau. ſup. in Aſin. *Nam in imperio, R. gem perdidi. ex amore tantum ſi hominum incendium.* EST POTITVS HOSTIVM,] venit in poteſtatem hoſtium: vel captus eſt ab hoſtibus. ſic ſæpe loquitur Plaut. vt ſupr. notauimus. ÆTOLI CVM ALEIS.] Ætoli cũ Eleis. ILLIC.] ille Philopolemus, rex meus qui me paſcebat. HIC] in his ædibus, quas demonſtro LAMEN-

C TARIAS] lamentorum effectrices vel lamẽtorum materiam mihi præbentes. HIC] Hegio ſenex, Philopolemi pater. COMMERCATVR] coemit. SATVRITATE S. E. EXIL ABR.] ſaturitate, ebrius, id eſt, ſatur, vel præ ſaturitate nimia lætitia elatus. infrà eadem com. *Ita me amabit ſancta ſaturitas, Hegio*, &c. ſic autem dictum à Plauto, ſaturitate ebrius, vt ab Horat. *fortuna dulci ebrius.*

HEGIO ſenex. LORARIVS. PARASITVS. ERGASILVS.

HEG. ADuorte animum ſis tu, iſtos captiuos duos,
Here quos emi de præda, de quæſtoribus,
His indito catenas ſingularias:
Iſtas maiores, quibus ſunt vincti, demito.
Sinito ambulare, ſi foris, ſi intus volent.
Sed vti aſſeruentur magna diligentia.
D Liber captiuus auis feræ conſimilis eſt.
Semel fugiendi ſi data eſt occaſio,
Satis eſt, nunquam poſt illa poſſis prendere.
LOR. Omnes profectò liberi lubentius
Sumus, quàm ſeruimus. HE. non videre ita tu quidem.
LOR. Si non eſt quod dem, méne vis dem ipſe in pedes?
HEG. Si dederis, erit extemplò mihi, quod dem tibi.
LOR. Auis me feræ conſimilem faciam, vt prædicas.
HEG. Ita vt dicis. nam ſi faxis, te in caueam dabo.
Sed ſatis verborum eſt, cura quæ iuſſi, atque abi.
PAR. Quod ego quidem nimis quàm cupio, vt impetret.
E Nam ni illum recipit, nihil eſt quò me recipiam.
Nulla eſt iuuentutis ſpes, ſeſe omnes amant.
Ille demum antiquis eſt adoleſcens moribus,
Cuius nunquam voltum tranquillaui gratiis.
Condignè eſt pater eius moratus moribus.
HEG. Ego ibo ad fratrem, ad alios captiuos meos,
Viſam, ne nocte hac quippiam turbauerint,
Inde me continuò recipiam rurſum domum.
PAR. AEgrè eſt mihi hunc facere quæſtum carcerarium,

Proprer ſui gnati miſcriam, miſerum ſenem. A
Sed ſi vllo pacto ille huc conciliari poteſt,
Vel carnificinam hunc facere,poſſum perpeti.
HEG.Quis hic loquitur? PAR. ego qui tuo mœrore maceror.
Maceſco,conſeneſco & tabeſco miſer.
Oſſa atque pellis ſum miſera macritudine.
Neque vnquam quicquam me iuuat quod edo domi.
Foris aliquantillum etiam quod guſto,id beat.
HEG.Ergaſile ſalue. PAR. di te bene ament Hegio.
HEG.Ne fle. PAR. egóne illum non fleam?egóne non defleam
Talem adoleſcentem? HEG. ſemper ſenſi filio
Meo te eſſe amicum,& illum intellexi tibi.
PAR. Tum denique homines noſtra intelligimus bona,
Cùm quæ in poteſtate habuimus,ea amiſimus.
Ego poſtquam gnatus tuus potitu'ſt hoſtium,
Expertus quanti fuerit nunc deſidero.
HEG.Alienus cùm eius incommodum tam ægrè feras,
Quid me patrem par facere eſt,cui ille eſt vnicus?
PAR. Alienus ego?alienus ille?ah Hegio,
Nunquam iſtuc dixis, neque animum induxis tuum.
Tibi ille vnicu'ſt,mihi eſt vnico magis vnicus.
HEG.Laudo malum cùm amici tuum ducis malum.
Nunc habe animum bonum. PA. eheu HEG. huic illud dolet,
Quia nunc remiſſus eſt edendi exercitus.
Nullúmne interea nactu's,qui poſſet tibi,
Remiſſum quem dixti,imperare exercitum?
PAR. Quid credis? fugitant omnes hanc prouinciam,
Poſte'quam captus eſt Philopolemus tuus.
HEG.Non pol mirandum eſt,fugitare hanc prouinciam,
Multis & multigeneribus opus eſt tibi
Militibus,primùm dum opus eſt piſtorienſibus.
Eorum ſunt genera aliquot piſtorienſium.
Opus paniceis,opus placentinis quoque,
Opus turdetanis,opus eſt ficedulenſibus,
Iam maritumi omnes milites opus ſunt tibi.
PAR. Vt ſæpe ſumma ingenia in occulto latent!
Hic qualis imperator,nunc priuatus eſt.
HEG. Habe modò bonum animum.nam illum confido domum
In his diebus me reconciliaſſere.
Nam eccum captiuum hic adoleſcentem habeo Alium,
Prognatum genere ſummo,& ſummis diuitiis.
Hoc illum me mutare confido fore.
PAR. Ita deæque faxint. HE. ſed num quò foras
Vocatus es ad cenam?PAR.nuſquam equidem quod ſciam. E
Sed quid tu id quæris? HEG. quia mihi nataliſt dies.
Propterea te vocarier ad cœnam volo.
PAR. Facetè dictum. HEG. ſed ſi pauxillo potes
Contentus eſſe. PAR. ne perpauxillum modó.
Nam iſtoc me aſſiduò victu delecto domi.
PAR. Age,ſis roga. HEG. emptum,niſi qui meliorem afferet.
PAR. Quæ mihi atque amicis placeat conditio magis?
Quaſi fundum vendens meis me addicam legibus.
HEG.Profundum vendis tu quidem,haud fundum mihi.

A Sed ſi venturus, tempori. PA. hem, veliam otium eſt.
HEG. I modò, venare leporem. nunc i, rem tenes.
Non meus ſcrupoſam victus commeat viam.
PAR. Nunquam iſtoc vinces me Hegio, ne poſtules.
Cum calceatis dentibus veniam tamen.
HEG. Aſper meus victus ſanè eſt. PAR. ſentiſne eſitas?
HEG. Terreſtris cœna eſt. PAR. ſus, terreſtris beſtia eſt.
HEG. Multis oleribus. PAR. curato ægrotos domi.
Nunquid vis? HEG. venias tempori. PAR. memorem mones.
HEG. Ibo intrò, atque intus ſubducam ratiunculam,
Quantillum argenti mihi apud trapezitam ſiet.
Ad fratrem quò ire dixeram, mox iuero.

B

ADVERTE ANIMVM SIS, TV,] animaduerte animum ſi vis, tu Lorarie, &c. ISTOS CAPTIVOS DVOS, &c.] relatiuum & antecedens hîc in eodem caſu ponuntur, more Plautino. debuerat autem ita loqui, ſi, quomodo M. Tull. loqui ſolet, loqui voluiſſet, quos captiuos duos heri de quæſtoribus emi, his indito catenas ſingul. licebat etiam ſic dicere, iſtis captiuis duobus quos heri de quæſtoribus emi, his, inquã, indito caten. ſingul. Sed Plautus ſuum ius tenuit. ſic Terent. in Eun. *Eunuchum, quem dediſtis nobis, quas turbas fecit?* & Virgil. lib. I. Æneid. *Vrbem quam ſtatuo, veſtra eſt. ſubducite naues.* HIS INDITO CATENAS SINGVL.] his indito catenas ſingularias, id eſt, his iniecito catenas ſingulares. Nonius, *ſingularia pro ſingulari.* Turpil. Demetr. *homo vnica eſt natura & ſingularia.* ſingulares autẽ hic accipio pro ſimplices, minores, & leuiores: idque ex eo, quod ſequitur, intelligere licet: iſtas maiores, &c. Nam perſpicuè ſingulares catenas oppoſuit maioribus. Adr. Turneb. ſingularias catenas interpretatur, vnius libræ. Alij ſingularias ſeu ſingulares interpretantur ſingulas, hac ſententia, his ſingulis duobus captiuis indito ſingulas catenas, proinde ac ſi dicat, non binas, ſed ſingulas. DEMITO.] detrahito. SED VTI ASSERVENTVR, &c.] id eſt, ſed ita, vt aſſeruentur quàm diligentiſſimé. vel ſic, ſed vide, vt aſſeruentur quàm diligentiſſ. LIBERA CAPTIVVS AVIS FERAE CONSIM.] non temerè dixit, *aui feræ.* aliquæ enim ſunt aues non feræ, verbi cauſa, gallinæ, & anſeres. Sic enim libro 2. inſtitut. iuris Ciuilis. *Gallinarum autem, & anſerum non eſt fera natura,* &c. De pauonibus & columbis quæſitum eſt: ſed reſponſum eſt, pauones & C columbos, aues eſſe feras, nec ad rem pertinet, inquit iuriſcon. quod ex conſuetudine euolare & reuolare ſolent. Nam & apes idem faciunt: quarum naturam feram eſſe conſtat. Ceruos quoque quidam ita manſuetos habent, vt in ſiluam ire, & redire ſoleant: quorum & ipſorum feram eſſe naturã nemo negat. Sic autem legendum, vt nos edendum curauimus, non vt habent omnes libri vulgati, neque aliter edidit Camerarius, *aui ferè conſim.* POSTILLA.] id eſt, poſtea. ſic autem legendum, non vt habent alij libri, *poſt illa.* ſententia enim hæc eſt, nunquam poſtea auẽ, quæ aufugerit, prẽdere queas. OMNES PROF. LIBERI LIB. S. Q. S.] ſeruitus enim eſt præter naturam, vt volunt iuriſconſulti, cùm omnes homines liberi ſint natura, eorum ſententia. Nam Ariſtoteles contrà, probat in primo lib. de rep. nonnullos eſſe ſeruos natura: verbi gratia, qui ſunt ingenio tardo, & pingui, & qui ſibi ſuopte marte conſulere, & proſpicere non poſſunt: ſed opus eſt eis aliquo prudentiore, & ſolertiore, qui eos regere queat. NON VIDERE TV Q.] non videris, inquit Hegio, malle liber eſſe, quàm ſeruire. nam ſi ita eſſet, tu te à me, precio dato, redimeres. SI NON EST, QVOD DEM, &c.] ſignificat Lorarius, ſibi nihil eſſe quod det domino, vt ſeſe ab eo rediniat, idque proinde habendum eſt, ac ſi ab eo dictũ eſſet. ſed mirus orationis lepos ineſt in hoc nihil poſſe dare, & ſe poſſe in pedes dare. ſic igitur Lorarius. ſi nõ eſt quod dẽ. id eſt, ſi nũmos non habeo quos tibi dẽ, vt me manumittas, ſeu, quibus datis me abs te redimã. MEAE VIS DEM IPSE IN PEDES?] id eſt, méne ſinis aufugere? vel mihine permittis vt aufugiam? vel mihíne aufugiendi copiam & poteſtatẽ facis? dare ſe in pedes, conijcere ſe in pedes, dare ſe in fugam, vſitata loquendi genera bonis ſcriptoribus. Terent. Eun. *vbi vidi, ego me in pedes, quantum queo.* ſub dedi, aut conieci. Idem in Phormione, *Aliquid conuaſaſſem. atque hinc* D *me conijcerem, protinam in pedes.* Plautus in Caſin. extr. *hac dabo me protinam in fugam.* ERIT EXTEMPLO, QVOD DEM TIBI] ſignificat plagas, & verbera, ſeu cõpedes, & magnum malum. AVIS ME FERAE CONS. F.] id eſt, aufugiam, ſeu euolabo. TE IN CAVEAM DABO.] ne euoles. nam aues feræ in caueam conijci ſolent, ne euolent. Videtur legendum, *ita dicis, nam ne fuxis, te in caueam dabo.* ſignificat autem ſe iniecturum ei manicas & cõpedes, ne aufugere poſſit. vel ſe coniecturum in aliquam cuſtodiam priuatam. QVOD AGO QVIDEM M. Q. C. &c.] referendum ad illa ſuperiora, quæ dixerat paraſitus, Hegionem cœpiſſe captiuos commercari, id eſt, coemere, ſi forsè queat aliquem captiuum inuenire, quocum filium ſuum permutet. quod ego quidem, inquit paraſitus, valde cupio, vt impetret. id eſt, vt conficiat. RECEPIT] reciperat. ſeu recuperat. NIHIL EST QVO ME RECIPIAM.] id eſt, nullum habeo receptum, nullum habeo, quo me recipiam, locum. ILLA OMNIVM, &c.] ille locus, nempe Philopolemus. ANTIQ. EST ADOL. MOR.] id eſt, bonis & probis eſt moribus: qualib. moribus antiqui fuiſſe dicũtur. ex quo illud M. Tullij pro Roſc. Amer. *homines antiquos, qui ex ſua natura cæteros fingerent.* ibid. infrà non longè, *in quo muliere, ſed. etiam nunc, id quod omnes ſemper obſeruauerunt, quaſi exempli cauſa, veſtigia antiqui officij remanent.* Terent. in Andr. *Optimè, hoſpes, pol Crito antiquum obtines.* CVIVS NVNQ. VOLTVM TRANQ. GR.] cui nunquam riſum moui, ſine magna mea mercede. vel ſic, quem nunquam, dicto aliquo vrbano, ac ridiculo, exhilaraui, quin facti mei fructum tulerim. CONDIGNE EST PATER, &c.] pater Hegio moratus eſt conuenienter & congruenter filij moribus. vel ſic. pater eſt conſimilibus atque filius E moribus. NE N. HAC QVIPPIAM TVRBAVERINT.] nequid hac nocte turbæ fecerint, nequid tumultuati ſint, ne quid noui deſignarint, vnde mihi turba naſcatur. ÆGRE EST MIHI.] ego ægrè fero, vel dolet mihi, &c. QVAESTVM FACERE CARCERARIVM.] queſtum facere ex captiuis in vincula & carcerem coniectis. HVC CONCILIARI,] huc reduci, & recuperari, & vt ſuprà locutus eſt, reconciliari. VEL CARNIF. NVNC P. P. P.] poſſum perpeti, & æquo animo ferre, Hegionem etiam carnificinam factitare, id eſt, carnificem eſſe homines excarnificare, & ex carnificina queſtum facere. MACESCO,] macet, ſeu macilentus fio. TABESCO] τήκομαι, tabidus fio, tabe conficior, & conſumor. OSSA ATQ. PELLIS S.] hyperbole, per quam ſignificatur extrema macies, ſeu macritudo. ſic ſuprà in Aulul. de agno, *Qui oſſa atque pellis totus eſt, ita cura macet.* ME IVVAT,] mihi prodeſt. inde ὀνείατα: hinc cibus ὄνειαρ appellatur à Græcis, eò quòd iuuat. Notus eſt verſus ab Homero non ſemel neque vno loco vſurpatus, οἱ δ' ἐπ' ὀνείαθ' ἑτοῖμα, προκείμενα χεῖρας ἴαλλον. QVOD EDO DOMI] nam paraſiti non eſt domi ſuæ comeſſe: qui, vt mures, alienum cibum reddere ſolet. Itaque huius verſus, *Neque vnquam quidquam me iuuat, quod edo domi*, hanc ſententiam eſſe quidam putant nihil habeo domi, quod edim. ita nihil me iuuat. quod edo domi FORIS] domi alienæ. Ordo autem hic eſt, quod guſto foris, id etiam aliquantillum beat. IO BEAT] id iuuat. DEFLEAM] valde fleam. TVM DENIQVE HOM. N. IN-

N iij

TELL. R.] *orbus*, quam & Horatius expreſſit Od. 23. lib. 3. *Clarus poſt genitis: quatinus, heu nefas, Virtutem incolumem odimus: Sublatam ex oculis quærimus inuidi.* ſic M. Tull. orat. ad Quirit. poſt red. dixit, ſe carendo magis, quàm fruendo, quid haberent voluptatis illa quæ enumerat bona intellexiſſe. POTITVS EST HOSTIVM] id eſt, in poteſtatem hoſtium venit. A
EXPARTVS] ego. QVANTI FVERIT] quanti pretij ille fuerit. ALIENVS] qui non eſt pater nec alioqui propinquus aut affinis. QVID ME PATREM PAR. A. EST:] quid me æquum eſt facere, qui pater ſum? tale ferè eſt illud Terent. in Andria, *quid mihi hic faciet patri?* CVI ILLE EST VNICVS] amplificatio. na patri filius vnicus carior eſt quàm qui fratrem, aut fratres habet. Itaque vnicum filium Græci *ἀγαπητὸν* dicunt, ea quo apud eos *ἀγαπητὸν* interdum idem valet, quod vnicum & ſolum. ALIENVS EGO? ALIEN. ILLE] Tune alienum filio tuo dicis? illum mihi alienum? AH, NE ISTVC DIXIS.] ah, ne iſtuc dixeris. INDVXIS] induxeris. HVIC ILLVD DOLET, &c. hæc Hegio, verſus ad ſpectatores: ita tamen vt paraſitus quoque exaudiat. huic paraſito, inquit, illud dolet, videlicet filium meum captiuum eſſe apud hoſtes, quia, &c. QVIA NVNC AMISSVS EST EDENDI EXERC] id eſt, quia nunc epularum, & dapum apparatus, quem ei ſuppeditabat filius meus Philopolemus, eum deficit: vel ſic, quia nunc non habet, cuius domi comedat, ſeu comedit, & quaſi dentibus pugnat. Nam hæc pugna, de qua Hegio agit, dentibus, non manibus pugnatur. allegoria eſt à re militari, nempe ab exercitu remiſſo, ac dimiſſo. Præterea videtur dixiſſe remiſſum exercitu vt remiſſum arcũ: cui opponitur arcus intentus. Ego tamẽ remiſſum exercitũ, poſitũ eſſe puto, pro dimiſſum exercitũ. Alij exercitũ poſitum eſſe putant, pro exercitatione: à quibus diſſentio: & mecum facit id quod ſubſequitur. NACTVS.] nactus es.
QVI ABSSET TIBI REMISS. Q. D. INV. EREXC.] manet in eadem allegoria cuius hæc ſententia eſt: nullúmne interea alium adoleſcentem nactus es, qui poſſet epularum copias, quas dicis eſſe diſſolutas, de integro tanquam imperator, erigere, & te domi ſuæ liberaliter inuitare? id eſt, qui poſſet ſolitum epularum apparatum tibi inſtaurare? QVEM DIXTI] atqui nihil dixit de remiſſo edendi exercitu paraſitus, ſed Hegio. quomodo igitur hæc cohærere poſſunt? reſpondeo, quamuis paraſitus his ipſis verbis non ſit vſus, tamen re & ſententia idem dixiſſe. vel, ſi hoc non placet, vt nec mihi nimis placet, dicamus legendum *dixi*. Porro perſonas, quæ hic fuerant confuſæ, & perturbatæ, ego aliquot librorum antiquorum, quibus vſi ſumus, auctoritatem ſecutus, in ſuum locum atque ordinem reſtitui. QVID CREDIS?] B
Quid cenſes? quid exiſtimas? verba ſunt paraſiti. OMNES FVG. H. PROVINC. QVNT DBI.] videtur parum Latinè dictum, *omnes, cui*, ſed nomen collectiuum *omnes*, traducendum eſt ad particulare, *quiſque* hoc modo, Omnes quiſque ſuo loco, cui prouincia obtigerat, ſeu obtigerit imperandi exercitum, ſeu exercitus, poſtquam filius tuus captus eſt, fugitat prouinciam. NON POL MIR. EST FVG. H. PA.] pol, inquit Hegio, non eſt mirandum vnumquemque hãc prouinciam imperandi exercitus, fugitare. Vario enim militum genere opus eſt. Iocatur ſenex cum paraſito. Enumerat autem genera militum, quibus conſtat edendi exercitus, id eſt, apparatus, manens in allegoria ſuperiore. PISTORIENSIB.] Piſtorium, oppidum eſt Italiæ. Nihilominus tamen piſtores ſignificat. EORVM GENERA] ſubdiuiſio. PANICEIS] qui panes conficiunt. PLACENTINOS] eos qui placentas conficiunt, intelligit. & tamen ad ciues Placentinos alludit. TVRDETANIS.] per Turdetanos ſignificat eos, qui turdos vendunt. Verùm Turdetani, populi ſunt non lõgè admodum à Gadibus. FICEDVLENSIBVS] Ficedulæ, vicus Romanus, ſed iocans ſignificat eos, qui vendunt ficedulas. MARITIMI OMNES] piſcatores: quorum multa ſunt genera. OPVS SVNT TIBI.] neceſſarij ſunt tibi. VT C
SÆPE SVMMA ING. IN OCC] legendum cum admiratione. Quo pacto, inquit, ſumma ingenia ſæpe vulgò incognita & obſcura ſunt. & verba ſunt paraſiti, non Hegionis. ſignificat autem paraſitus, Hegionem vnum eſſe, cœnarum apparandarum, & epularum inſtruendarum valde peritum: & poſſe magna cum laude huic muneri præeſſe, ſi tale imperium ei decernatur; ſed priuatum eſſe, id eſt, ſine imperio atque idcirco eius ingenium, ac ſcientiam in occulto latere. Non admodum autem huic paraſiti verbo diſſimile eſt illud Cæcilianum, quod refert Marcus Tullius lib 3. Tuſculanarum, *Sæpe eſt etiam ſub palliolo ſordido ſapientia.* Prætereà quemadmodum hic Plautus conuiuatorem comparat cum imperatore ſic & Horatius in Satyra vlt. lib. 2 *Sed conuiuatoris, vti ducis, ingenium, res Aduerſæ nudare ſolent, celare ſecundæ.*
NVNC ABLVTVS EST.] id eſt, nunc non habet imperium. Sic hiſt. Diodorus, Æmilius Probus, ſeu Cor. Nepos tradiderunt, Epaminondam, virum imperio digniſſimum, & antea ſumma cum ſua laude, & patriæ vtilitate imperio functum fuiſſe aliquando, inimicorum ſuorum & inuidorum opera in exercitu priuatum, & militem manipularem & gregalem. qua de re plura cognoſces in Commentar. noſtris in Æmilium Probum: imperatorem priuato Plautus oppoſuit, vt Horatius regem, Sat. 3. lib. 1. verſu vlt. *Priuatuſque magis viuam te rege beatus.* HABE BONVM AN.] verba Hegionis, non paraſiti: quem conſolatus ille, & bonum ac fortem animum habere iubet hac ſpe erectum fore, vt Philopolemus prope diem domum reducatur. NAM ILLVM CONF. O. IN HIS ME RECONCIL.] nam confido, inquit D
Hegio, me illum intra hos dies paucos, domum reducturum, & in patrias ſedes reſtituturum. ex hoc loco intelligere licet, *Nos reconciliare domum.* ſuprà in prologo rectè explicaſſe, domum reuocare, reducem facere & reſtituere. Eſt autem *reconciliaſſere* infinitiuimodi antiqui, futuri temporis. Talia ſunt hæc, *expugnaſſere*, quo in Amphitr. vtitur: *impetraſſere*, quo in Aulul. & in Caſin. ALIVM.] id eſt, Eleum, ſeu Elium, hoc eſt, in Elide natum. HOC ILLVM ME M. CONF. F.] id eſt, confido futurum, vt hoc Elio ſuſſ reddito & liberato, meum recuperem, permutatione captiuorum facta. ITA DII DEÆQ. FAX.] optantis oratio, faxint, id eſt, fecerint. SED QVID TV ID. Q.] quid *tu idcirco*, id eſt, propter quid? propter quam cauſam? Comicum. NATALIS EST DIES] hodiernus, ſcilicet, quo die veteres cœnam natalitiam dabant. PAVXILLO] ſic edendum curaui, noſtros libros veteres pleróſque ſecutus, & ita ſine dubio legendũ eſt. nam vulgati habent, pauxillum, neque aliter edidit Camerarius. NE ASA PAVXILLVM MODO] proinde acſi dicat, pauxillo contentus eſſe poſſum: ſed non perpauxillo. vel ſic pauxillum apponas licet. & conditio placet dum modò ne per pauxillum ſit, quod tu appones. NAM ISTOC ME] nam, inquit, idem, iſto victu, videlicet perpauxillo, me aſſiduè delecto domi. Itaque domi quidem, velim, nolim, perpauxillo contentus ſum: ſed foris, alio animo ſum, & copioſius atque vnctius quiddam requiro. Tale ferè eſt illud Horat. epiſt. 15 lib. 1. *Rure meo poſſum quiduis perferre patique. Ad mare cum veni, generoſum, & lene requiro,* &c. AGE SIS, ROGA] Age, ſi vis, roga me ſimne hodie tecum cœnaturus, vt ego tibi promittam: & ita ſtipulatio inter nos contracta ſit: quæ conſtat ex interrogatione & reſponſione: atque hæc obligatio, iure ciuili firmiſſima eſt EMPTVM, NISI QVI M. C. A.] Hegio iocans, cùm paraſitus vellet ſe ad cœnam ab eo vocari & interrogari, promitteretne, ſe venturum, vt reſponderet, promitto atque hoc modo ſtipulatio contraheretur. alio orationem ſuam deriuauit, & pro ſtipulatione, veluti emptionẽ induxit. Nam pro ſtipulationis formula, quæ ex interrogatione & reſponſione conſtat, emptionis formulam vſurpauit: & ſe quidem emptorem, paraſitum vero venditorem fecit. ſolebat autem emptor in auctionibus cùm ex præcone rei venalis pretium audierat, clarè pronuntiare, *emptum*, niſi quis meliorem conditionem afferret, quæ formula ſimile quiddam habet addictioni in diem. quæ, vt ait Paulus lib 5. ad Sabinum, & extant hodie eius verba lib. 18. Digeſt. tit. de in diem addictione, ita fiebat, *Ille fundus centum eſto tibi emptus: niſi ſi quis intra Kalendas Ianuarias proximas meliorem cõditionem fecerit, ſeu attulerit, quo res à domino abeat.* E
Itaque hæc licet etiam referre ad morem & formulam addictionum in diem: quæ tum valebant, ſi antè dictam, nulla melior conditio afferretur: id eſt ſi pretium maius non offerretur, ſed priore modo malo. Hoc igitur ſentit Hegio, hoc dicit: voco te ad cœnam, niſi quis te ad cœnam. vnctiorem & lautiorem vocabit. Iam verbo addicendi vti conſueuiſſe Romanos etiam in actionibus conſtat. M. Tull. in oratione pro Cæcinna, Adeſt ad tabulam, licetur Æbutius: deterrentur emptores multi partim gratia Ceſenniæ, partim pretio, fundus addicitur Æbutio. Idem pro C. Rab. Poſtum. Ecquis alter tanto populo, qui bona C. Rabirij Poſtumi nummo ſeſtertio ſibi addici velit? MELIOREM] ſubintell. conditionem

A tionem. QVASI FVNDVM VENDERES, &c.] manet in eadem allegoria paraſitus, hoc modo, Quemadmodum, inquit, qui fundum vendit, eum addicit licitatori ſuis legibus & ſuis pactis, & ſuo arbitratu. Sic ego me tibi quodammodo vendens, addicam me tibi meis conditionibus & pactis. PROFVNDVM VENDIS TV QVIDEM] id eſt, tu verò mihi voraginem quandam, & ventrem tuum inexplebilem, non fundum, vendis. Capet Grammaticus vetus, *in profundum*, inquit, *immittitur*, *vel in arcam conduntur*. in profundum, hoc eſt, in ventrem. Atque hæc fuerant iam ab Adrian. Turneb. animaduerſa. Feſtus autem, *profundum*, inquit, *quod longe habet fundum*. Quare profundum rectè hoc loco pro ventre auido, & inſatiabili accipitur. Neque vero eſt inconcinna *antithesis*, *in fundum profundum*. SED SI VENTVRVS TEMPORI.] ſed ſi venturus tempori maturè, & tempeſtiuè venito. vnum eſt de pluribus, & fortaſſe primum, quod tenere debet conuiua, vt neque ſit præproperus, neque tardus. qui præproperè venit, moleſtus eſt conuiuatori: qui tardior eſt, vel claudus eſt, vel non vult conferre ſymbolas. ſic autem debent collocari perſonæ, vt collocauimus. neque me mouent quidam docti, qui aliter collocant, & aliter ſuperiora illa explicant. Nam eos falli ſcio. HEM VEL IAM OTIVM'ST.] Hem etiam hoc ipſo temporis puncto vacuus ſum, mihique nunc per otium ad cœnam ire licet. non ſum occupatus. Quod autem in nonnullis libr. manuſcr. ita ſcriptum eſt, *emulis iam* otium'ſt, atque hanc ſcripturam quidam docti probant, in his Turnebus noſter: ea vero ferri non poteſt, reſpuit enim eam & lex carminis, & ſententia. Nata autem eſt hæc deprauata ſcriptura ex hac *emul*, quæ valet em: vel ex *emul iam* factum emuliam, geminato i, vt ſolebat ſæpe fieri. deinde adiectum eſt s, à ſemidocto aliquo hinc factum emulis.

B I MODO VENARE LEPOREM NVNC IRIM TENES.] I modò, inquit Hegio, venare, & capta cœnam aliquam vberiorem, & lautiorem mea. nunc habes tibi cœnam minimè ſumptuoſam, parabilem & vilem, ſeu parui pretij. vel ſic, nunc habes cœnæ condimentum, Iris herba eſt odorata, & aromatica ad cibum commendandum, & condiendum vtilis. Camerarius edidit, *nunc ſ.rem tenes* non malè ille quidem: ſed libros veteres pleróſque ſecutus ſum, qui ſic habent. Accedit Adriani Turnebi auctoritas, qui hanc lectionem cæteris anteponit, eámque eruditè, vt cætera ſolet explicat. Aduerſ. lib. 14. cap. 7. NON MEVS SCRVPOSAM V. COM. V.] meus victus non conſtat ex difficilibus, & caris obſoniis, ſed parabilibus, facilibus, & vilibus. ſcrupoſa via, hoc eſt, difficilis, lapidoſa, & ſalebroſa. Lucret. lib. 4. *haud quaquam ratio ſcrupoſa relicta'ſt*. NE POSTVLES.] ne iſtud æquum cenſeas. ne fortè poſtules. vel vide ne poſtules. CVM CALCEATIS DENTIB. V. T.] veniâ tamen cum dentibus ad comedenda cara & ſumptuoſa obſonia paratis atque inſtructis, quamuis ſignifices te mihi nihil tale appoſiturum. Calceatos denteis dixit paraſitus, ſe ad cœnam allaturum, quia Hegio dixerat victum ſuum non ire viam ſcrupoſam & lapidoſam: id eſt non eſſe paratu difficilem, vt leporem, & ſimil. ASPER MEVS V. S. EST.] aſper victus alius eſt ab eo, qui ſcrupoſam viam commeat. hic victus enim, eſt paratu difficilis, & conſtat ex leporinis ac ferinis carnibus: & hoc victu negat ſe vti Hegio: ille vero, parabilis eſt, & conſtat ex oleribus, & cæteris terra natis: & illo victu ait ſe vti Hegio. SENTIS ESITAS?] id eſt, ſpinâſne comeſſe ſoles? locus ex eo natus, quòd Hegio victum ſuum aſperum eſſe dixerat. quod ſic in-

C terpretatur paraſitus, vt quærat ex eo, ſenteis, id eſt ſpinaſne edit. quid enim ſentibus aſperius fingi poteſt? TERRESTRIS CŒNA'ST.] Interpretatur id, quod obſcurius dixerat, Hegio: hoc modo, *Terreſtris cœna'ſt*. ſignificans eam conſtare ex terra natis. quam dicunt Græci cœnam ſine ſanguine: *δεῖπνον ἄναιμον* ab *αἷμα* vno verbo *ἄναιμον*. Sed paraſitus iterũ hoc ipſum in aliam ſententiam detorquet. SVS TERRESTRIS BESTIA'ST.] quid appellas, inquit paraſitus, terreſtrem cœnam? an quæ conſtat ex Suilla, aut aprina, ſeu aprugna carne? ſus enim, terreſtris beſtia eſt. MVLTIS OLERIBVS.] Nunc demum planè & dilucidè aperit ac declarat ſententiam ſuam Hegio his verbis: vt non ſit iam cauillationi locus. CVRATIO AEG. O.] ſi cœnam iſtam parare cogitas: eam ægris apponito, qui tenui & paruo victu alendi ſunt. NVMQVID VIS?] diſcedentis oratio. VENIAS TEMP.] vt ad tempus adſis, & neque moreris alios conuiuas, neque anteuertas. MEMOREM MONES.] mones eum qui non eget monitore. prouerbium olet. Sic idem in Sticho, *Capis conſilij memorem mones*. Lucret. lib. 3. in extr. *Admonuit memorem motus languēſcere mentis*. Sic enim apud Lucretium legēdum eſſe docuimus in Commentar. noſtris, tum libris alijs repugnantibus, in quibus impreſſum eſt, *memores*, tum reclamante quodam improbiſſimo, & petulantiſſ. thraſone, qui meas vindemiolas partim in apothecas ſuas congeſſerat & conuexerat: partim conſputcarat & contaminarat. SVBDVC. RATIVNCVLAM.] Sic loquitur in Curcul. *Beatus videor*. *ſubduxi ratiunculam*, &c. ſubducere rationem, eſt digitis ſeorſum, & ſecreto putare rationem, vt videamus, quid nobis debeatur, quid nos alijs debeamus. *ratiunculam* dixit nomine deminutiuo, extenuandi gratia: & ſequenti verſu conuenienter

D ſubiungit, *quantillum argenti*. Sic Terent. Phorm. princ. *erat ei de ratiuncula iampridem apud me reliquum pauxillulum Nummorum*, &c. APVD TRAPEZITAM S.] apud trapezitas pecunias ſuas habebant antiqui collocatas, ex quo reſcribere & tranſcribere. Iam trapezitæ ſunt, quos Latini menſarios, & nummularios appellant.

LORARII, PHILOCRATES, TYNDARVS, captiui.

LOR. SI dij immortales id voluere vos hanc ærumnam exſequi,
Decet id pati æquo animo: ſi id facietis, leuior labos erit.
Domi fuiſtis credo liberi.
Nunc ſeruitus ſi euenit, ei vos morigerari mos bonu'ſt,
Eámque herili imperio ingeniis veſtris lenem reddere.
Indigna digna habenda ſunt herus quæ facit. CAP. oho, oho.
LOR. Eiulatione haud opu'ſt, oculis multam miſeriam additis.
In re mala animo ſi bono vtare, adiuuat.
CAP. At nos pudet, quia cum catenis ſumus. LOR. at pigeat poſtea
Herum noſtrum, ſi vos eximat è vinculis,
Aut ſolutos ſinat, quos argento emerit.
CAP. Quid à nobis metuit? ſcimus nos
Noſtrum officium quod eſt, ſi ſolutos ſinat.
LOR. At fugam fingitis, ſentio quam rem agitis.
CAP. Nos fugiamus? quò fugiamus? LOR. in patriam. CAP. apage haud nos
id deceat.

Fugitiuos imitari. LOR. imò edepol ſi erit occaſio,non dehortor. A
CAP. Vnum exorare vos ſinite nos. LOR. quidnam id eſt? CAP. vt ſine his arbitris
Atque vobis,nobis detis locum loquendi.
LOR. Fiat,abſcedite hinc,nos concedamus huc. Sed breuem orationem incipeſſe.
PHI. Hem iſtuc mihi certum erat,concedo huc. LOR. abite ab iſtis. PHI. obnoxij ambo,
Vobis ſumus propter hanc rem,qnom quod volumus nos,
Copia'ſt,& facitis eius nos compotes.
Secede huc nunc iam ſi videtur procul,
Ne arbitri dicta noſtra arbitrari queant:
Néve permânet palàm hæc noſtra fallacia.
Nam doli non doli ſunt,niſi aſtu colas: B
Sed malum maximum,ſi id palàm prouenit.
Nam ſi herus mihi es tu,atque ego me tuum eſſe ſeruum aſſimilo:
Tamen viſo opu'ſt,cauto eſt opus,vt hoc ſobriè ſine arbitris
Accuratè hoc agatur,doctè & diligenter.
Tanta incępta res eſt,haud ſomniculoſè hoc
Agendum eſt. TYN. ero vt me voles eſſe. PHI. ſpero.
TYN. Nam tu me vides pro tuo caro capite,
Carum offerre meum caput vilitati.
PHI. Scio. TYN. at ſcire memento,quando id quod voles,habebis:
Nam ferè maxima pars morem hunc homines habent:quòd ſibi volunt,
Dum id impetrant,boni ſunt:ſed id vbi iam penes ſeſe habent,
Ex bonis peſſimi & fraudulentiſſimi
Sunt.nunc vt te mihi eſſe volo,eſſe autumo.
Quod tibi ſuadeo,ſuadeam meo patri.
PHI. Pol ego ſi te audeam,meum patrem nominem.
Nam ſecundùm patrem tu es pater proximus.
TYN. Audio. PHI. & propterea ſæpius te vt memineris,moneo.
Non ego herus tibi,ſed ſeruus ſum.nunc obſecro te hoc vnum,
Quoniam di immortales animum oſtenderunt ſuum,
Vt qui herum me tibi fuiſſe atque eſſe conſeruum velint.
Quod ante hac iure imperitabam meo,nunc oro per precem,
Per fortunam incertam,& per mei te erga bonitatem patris,
Pérque conſeruitium commune,quod hoſtica euenit manu,
Ne me ſecus honore honeſtes,quàm cum ſeruibas mihi.
Atque vt qui fueris,& qui nunc ſis,meminiſſe vt memineris.
TYN. Scio quidem me te eſſe nunc,& te eſſe me. PHI. hem iſtuc ſi potes.
Memoriter meminiſſe,ineſt ſpes nobis in hac aſtutia.

EXSEQVI,} ſufferre,ſuſtinere. ÆQVO ANIMO,} placido & tranquillo animo. SI ID FACIETIS, LEVIOR LAB.} ſi æquo animo veſtram ærumnam ſuſtineatis,leuior,id eſt,tolerabilior, & minus grauis veſter labor erit. Nam, vt ait Flaccus Od. 24. lib. 1. *Durum:ſed leuius fit patientia, Quidquid corrigere eſt nefas*. Et Virg. lib. 5. Æn. *Nate dea, quò fata trahunt retrahúntque,ſequamur. Quidquid erit ſuperanda omnis fortuna ferendo eſt*. labos autem dictum pro labor,antiquè,vt colos, odos,vapos,& ſimil. à Lucret. NVNC SERVITVS SI EVENIT,&c.} rectè,*euenit*. Nam ſeruitus,ſeu ſeruitium, libertas,diuitiæ,&c. euenta à Lucret. appellantur. Sic ille lib. 1. *Seruitium contrà libertas,diuitiæq́;, Paupertas, bellum, concordia, cætera,quorum Aduentu manet incolumis natura,abitúq́;: Hæc ſoliti ſumus,vt par eſt,euenta vocare*. MOREM GERERE,} morem gerere,obſecundare. MOS BONVS EST,} id eſt,æquum eſt. EAMQVE HERILI IMP. ING. V. L. R.} locus obſcurus,& ad explicandum difficilis,& meo iudicio,mendoſus. poteſt tamen ſic explicari,& mos bonus eſt leuem reddere, hoc eſt placidam & tranquillam reddere,& vno verbo,lenire ſeruitutem, ingenijs veſtris, (in dandi caſu) herili imperio,id eſt, per herile imperium: vt ſententia hæc ſit,æquum eſt vos efficere, vt herus veſter ſe lenem & clementem dominum ingenijs veſtris prębeat: vel ſic,æquum eſt,vos operam dare bene ſeruiendo,& libenter parendo,vt herus veſter lenem ſe in vos præbeat. Sic in Andria fortaſſe dixit Terent. *iuſta & clemens ſeruitus*. vt hîc Plautus *ſeruitutem leuem reddere*. Sed, vt dicam quod ſentio,ſuſpectus eſt mihi hic locus,cùm propter obſcuritatem,tum propterea quòd omnes noſtri libri veteres habent, *Eamq́; & herili imperio*,&c. Ego enim me in omnem partem cogitando vertiſſem, ſic tandem arbitratus ſum hunc locum eſſe legendum, & emendandum, *Atque herile imperium, ſeu imperium, ingenijs veſtris leue reddere*, id eſt, atque lenire imperium herile per ingenia veſtra, vt ſit hæc ſententia, & bene ſeruiendo, ac mo-

rem

rem gerendo domino efficere, vt dominus clementer & leniter vobis imperet: neque ſit in vos ſæuus, & inclemens: quia plerunque ſæui & implacidi ſunt domini propter ſeruorum negligentiam & nequitiam. Licet fortaſſe etiam hoc modo legere, minore mutatione facta, *Fámque, & herile imperium ingenium veſtrum*, &c. hac ſententia, & mos bonus eſt lenem reddere eam ſeruitutem, & herile imperium lene reddere ingeniis veſtris, id eſt, per ingenia veſtra, quod valet, diligenter, & fideliter ſeruiendo, libentérque parendo. Eſt enim ſerui prudentis & ingenioſi, cogitare ſe ſeruum eſſe; & ei, qui ius habet imperandi, parere oportere. INDIGNA DIGNA H.] non debet ſeruus indignari, aut indignè ferre, quæ ſibi à domino imperantur, qualiacúmque imperentur. nam quæ dominus facit, quantumuis inepta, abſurda, difficilia, grauia, dura, inhumana ſint, contraria habenda ſunt. indigna, digna, prouerbialiter dictum, vt ſuprà alibi, in Aſinaria, opinor, actu primo in extr. notauimus. talia ſunt illa, *quo iure, quáque iniuria: velit, nolit: fas, nefas: noti, ignoti: dignos, indignos adire*, &c. quæ illo, quem indicaui, loco, collegimus. EIVLATIONE HAVD OPVS'ST. OCVLIS MVLIAM MISERIAM ADDITIS.] ſic edendum curaui, optima ſententia, optimis numeris. eſt enim trochaicus catalecticus. quamquam ſcio verſus in hac ſcena eſſe confuſos, & permiſtos. nam qui proximè ſequitur, ſenarius eſt. Propterea ſecutus ſum editionem Camerarianam, niſi quòd vocem *multa* ſuſtuli, quam non habent vulgati, & credibile eſt à ſcriptore librario errante fruſtrà eſſe additam, propter eandem vocem, quæ poſtea ſuo loco poſita eſt. Quod autem nonnulli libri manuſcripti habent, *oculis multa miſeritudinem*, vt omnes vulgati, non probo. quamquam non auſim damnare. liberum ſit hac de re lectoris iudicium. Magis placet ea quam ſecutus ſum. cuius ſententia plana eſt. nam miſeriam oculis addere, nihil aliud eſſe puto, quàm quod in Amphit. & in mercatore dixit, *oculos corrumpere*. IN RE MALA ANIMO SI B. V.] [illegible] cum qua concinit & congruit illa quæ eſt in Pſeud. *Bonus animus in mala re dimidium'ſt mali*. & illa, *Animus æquus, optimum ærumnæ condimentum*. bono animo vti autem, id eſt, fortè animum habere, ſeu præbere. NOSTRVM OFFICIVM Q.] quod ſit noſtrum officium: id eſt, quid nos efficere oporteat: videlicet, non fugere, ſed domino morem gerere, & parère. officium dictum ab efficiendo, inquit Donatus, ab eo, quod quæritur, quid efficere vnumquémque conueniat pro conditione perſonæ. Et Feſtus, *officioſus*, inquit, *ab officio dictus*. FINGITIS.] paratis. SINE HIS ARBITRIS.] ſine his, captiuis, qui arbitrantur, id eſt, ſpectant, quod agimus. longè ab his arbitris. SED BREVEM ORATIONEM INCIPISSE.] id eſt, ſed breuis orationis exordium ſume. *incipiſſo*, incipe. nonnulli libri habent *incepiſſe*. QVNOXII AMBO VOBIS SVMVS, &c.] debet hic nomen Philocratis præſcribi. QVOM, QVOD VOLVMVS NOS, COPIA'ST, &c.] locus hic variè ſcriptus eſt in libris manuſcr. Alij enim ſic habent, *cum qua volumus, copia'ſt, eu facitis nos compotes*. alij ſic, *cum quod volumus nos, copia'ſt, & facitis nos compotes*. Vulg. ſic: *Cum qua volumus, copia'ſt, atque ea facitis nos compotes*. Ego ſic edendum curaui, *quom quod volumus nos, copia'ſt, vt facitis eius nos compotes*. quam ſcripturam ſic explico, quoniam quod volumus nos, eius nobis copia eſt, & eius facitis nos compotes, hoc eſt, & eius nobis facitis poteſtatem. ſunt autem verba Philocratis ab illo loco, *obnoxij ambo vobis ſumus*, &c. non Tyndari, vt diximus. NE VLLVS TESTIS DICTA N. ARB. Q.] ne vlli præſentes poſſint audire, quæ loquemur arbitrari, id eſt ſpectare, auribus excipere, oculis cernere, ſuprà de hoc verbo ſat multa. *Hinc ego hac & illac perſpecto, quid agant, arbitrarier.* NEVE PERMANET PALAM HAEC N. FALL.] néue hæc noſtra fallacia perueniat in vulgus. permánet à verbo permano, as. Quidam legi volunt, *promanet*, quemadmodum infrà ſcriptum eſt, *prouenit*. Ego in omnibus libris ſcriptum reperi, *permanet*. Præterea vocem *palam*, quæ eſt in omnibus ferè libris & vulgatis, & manuſcr. delendam cenſeo, vt inculcatam, alienam, minimé que Plautinam, denique vt ea ora libri in contextum tranſlatam. Nam nec quidquam ad ſententiam affert, & carminis legem corrumpit. Verſus enim hi ab illo verſu, cuius principium eſt, *Copia'ſt*, vſque ad illum, *Sed mihi*, &c. conſtant pedibus creticis. Nam quod ad ſecundum verſum attinet, qui initium capit à *Secede* particula *iam* [illegible] legenda eſt. Tales ſunt & verſus qui ſunt infrà, quinque, vſque ad hoc, *Ex bonis peſſimi, & fraudulentiſſimi*. NAM DOLI NON DOLI S. N. ASTV, C.] quidam libri hab. *non ſunt doli*, &c. pro, *non doli ſunt*, &c. ſed parum intereſt. ſententia autem facilis, & in propatulo poſita eſt. ſignificat autem dolos, non eſſe dolos, niſi aſtutè & callidè tractentur, niſique ita occultentur, vt eos ignorent aduerſarij: ſed perniciem maximam. NAM SI HERVS MIHI ES TV, &c.] id eſt Nam ſi tu Tyndare, qui mihi ſeruus peculiaris à patre meo datus, atque attributus es, herus meus, temporis cauſa, aſſimularis, & ego me ſeruum tuum eſſe ſimulo: videndum & cauendum eſt, &c. SOBRIE.] [illegible], prudenter, conſideratè. SINE ARBITRIS.] ſine ſpectatoribus, teſtibus & conſciis. HAVD SOMNICVLOSE.] idem dicit quod ſuprà, ſed aliis verbis. Nam ſobriè atque ſomniculosè idem valent. Qui enim ſicci & ſobrij ſunt, iidem vigilantes ſunt & diligentes, minimé que ſomniculoſi: contrà, qui madidi, & ebrij eſſe conſueuerunt, ſomniculoſi, & dormitatores. Ebrietas enim, morbus quidam eſt, qui ſomno potiſſimum curatur, & depellitur. Atque hac de re alibi dicemus. EGO, AT ME VOLES ESSE.] ero qualem me voles eſſe. NAM TV ME VID.] verba ſunt Tyndari. itaque hic debet eius nomen præſcribi: ſententia autem eorum hæc eſt: debes ſperare me talem fore, qualem me voles eſſe. Nam tu vides, me caput meum, id eſt, vitam, ac ſalutem meam offerre vilitati, id eſt, minimi æſtimare, flocci facere: pro tuo caro capite, id eſt. pro tua vita ac ſalute, vel dic planius & melius: Nam tu me vides hoc facto efficere, & aſſequi, vt vile mancipium ab hero habear, & vt Hegio, propter hanc fallaciam, vbi me ſeruum eſſe cognouerit, non liberum, id eſt, vbi reſcierit me eſſe Tyndarum, non Philocratem peſſimis modis accipiat, & fortaſſe necet, quaſi ſeruus nihili ſim. quaſique paruam admodum iacturam facturus ſit, ſi me necarit. carum caput dixit, Græcorum more, *φίλον κάρα* vel *φίλη κεφαλή*. QVANDO ID, QVOD VOLES HAB.] quando tuis redditus eris, quando libertate, & patria tua recuperata, apud tuos eris. NAM FERE MAXIMA P. M. H. HOMIN.] maxima pars homines: id eſt, homines, maxima eorum pars, vel maxima pars, homines, id eſt, pleraque homines. Horat. Sat. 3. lib. 2. *Maxima pars hominum morbo iactatur eodem*. Idem epiſt. ad Piſon. *Maxima pars vatum*, &c. Sententia hæc veriſſima eſt: & id quotidie experiendo, & vſu diſcimus: neque opus eſt colligere exempla, quæ cuiuis in promptu poſita ſunt, & veniunt in mentem. Cùm ſint igitur tot in hominum animis latebræ, tot receſſus, tot diſſimulationum integumenta, atque inuolucra: inconſideratè & temerè facimus, qui ea paucorum dierum conſuetudine & conuictu, quamuis antea nobis ignotum, virum bonum, & dignum, cui omnia noſtra credamus, iudicamus, quod non debet fieri. Nam, vt præclarè Sophocles in Oedipo tyr. lõgo tempore opus eſt ad cognoſcendũ, vtrùm aliquis vir bonus, & fide atque amicitia noſtra dignus. improbus verò, vel vno die perſpici, deprehendi, & cognoſci poteſt. Sic Sophocles, *Χρόνος δίκαιον ἄνδρα δείκνυσιν μόνος· κακὸν δὲ κἂν ἐν ἡμέρᾳ γνοίης μιᾷ.* Sed huius Plautinæ ſententiæ vis latiſſimè patet: neque in amicitiis tantum locum habet, ſed etiam in ſacerdotiis, imperiis, bonis denique omnibus cæteris, quæ quis conſequi velit, ſiue illa ſint vtilia, ſiue iucunda, locum habet. M. Tull. pro Murena in princip. tales homines, aſtutos & ingratos nominat, his verbis. *Neque enim iam mihi licet, neque eſt integrum vt meum laborem hominum periculis ſubleuandis non impertiam. Nam cùm præmia mihi tanta pro hac induſtria ſint data, quanta antea nemini, labores, per quos ea ceperis, cùm adeptus ſis, deponere eſſet hominis & aſtuti & ingrati.* Eodem pertinet illud Catulli in carmine de Pelei & Thet. nuptiis, *Nunc iam nulla viro iuranti fœmina credat, Nulla viri ſperet ſermones eſſe fideles: Qui dum aliquid cupiens animus prægeſtit apiſci, Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt: Sed ſimulac cupidæ mentis ſatiata libido eſt, Dicta nihil metuêre, nihil periuria curant.* DVM IMPETRANT.] interea dum impetrare conantur. POTES SESE H.] habent in ſua poteſtate id, quod ea petebant: compotes facti ſunt eius quod petebant. NVNC VT TE MIHI ESSE VOLO, ESSE AVTVMO.] id eſt, nunc te, qualem mihi eſſe volo, eſſe dico. Sic autem legendum eſt, vt edidimus. Nam alij libri habent, *nunc vt te mihi volo eſſe*, autumo. mendoſè, debet enim bis ſcribi, *eſſe*. SVADEAM MEO P.] *meo* vnius ſyllabæ faciendum eſt in metiendo verſu: ſicque *ſuadeam*, vt in proximo ſequente *audeam*, duarum ſyllabarum debet eſſe, & *meum*, vnius. ANIMVM OSTENDERVNT SVVM.] ſuam voluntatem aperuerunt ac decla-

rarunt. VT QVI} vt pote qui. IVRE IMPERITAS.} iure meo, id eſt, iure herili, quod latiſſimè patet in ſeruũ. ORO PER PRECEM} quid eſt orare per precem? verũ orare precando, vel prece, vt Horatius dixit, *oratus multa prece*, epiſt. ad Vinniũ Aſel. lib. 1. *an orare per precem, tanquam Iouis filiam?* Nã Homerus Λιτὰς hoc eſt, Preces Iouis filias facit. lib. ἰῶτα. Sic enim Hom. καὶ γάρ τε Λιταί εἰσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο, &c. Solebant autem veteres orare per deos, per ſacra, per liberos, per fortunas, denique per res cariſſimas. PER FORTVNAM INCERTAM.} incertã, id eſt, inſtabilẽ, mobilẽ, mutabilem, infidã: vel cuiuſmodi eſt noſtra, vel cuiuſmodi eſt fortuna per ſe, & ſua vi. CONSERVITIVM C.} conſerui enim ſunt nunc, poſteaquam ſimul bello capti ſunt, & eiuſdem domini poteſtatem venerunt. HOSTICA.} hoſtili. Horat. Od. 2. lib. 3. *ex mœnibus hoſticis.* idem Sat 9. lib. 1 *Hunc neque dira venena, neque hoſticus auferet enſis* HONORE HONESTES.} Sic locutus eſt infrà eadem comed. *Cùm me tanto honore honeſtas, cúmque ex vinclis eximis* SERVIBAS} ſeruiebas. MEMINISSE MEMINERIS.} Sic videtur dictum, vt illud Aulul. *Nunc domum properare propero.* MEMORITER MEMINISSE,} Sic Afranius in Vopiſco loquitur, *memoriter meminis*, ex Soſipatro. Talia ſunt hæc etiã Plautina, *properè properat* in Curcul. *ſapienter ſapit.* in Pœnulo, *madidè madeam.* in Pſeud. *Validè vales*, in Perſa. A

HEGIO, PHILOCRATES, TYNDARVS. B

HEG. IAm ego reuertar, intus ſi ex his quæ volo inquiſiuero.
Vbi ſunt iſti quos ante ædeis iuſſi huc produci foras?
PHI. Edepol tibi ne in quæſtione eſſemus cautum intelligo,
Ita vinclis cuſtodiiſque circum mœniti ſumus.
HEG. Qui cauet ne decipiatur, vix cauet cùm etiam cauet.
Etiam cùm cauiſſe ratus, ſæpe is cautor captus eſt.
An verò non iuſta cauſſa eſt, cur vos ſeruem ſedulò,
Quos tam grandi ſim mercatus præſenti pecunia?
PHI. Neque pol tibi nos, quia nos ſeruas, æquom eſt vitio vortere:
Neque te nobis, ſi abeamus hinc, ſi fuat occaſio. C
HEG. Vt vos hîc, itidem illic nos meus ſeruatur filius.
PHI. Captus eſt? HEG. Ita. PHI. non igitur nos ſoli ignaui fuimus.
HEG. Secede huc: nam ſunt ex te quæ ſolo ſcitari volo,
Quarum rerum te falſiloquum mihi eſſe nolo. PHI. non ero,
Quod ſciam. ſi quid neſciui, id neſcium tradam tibi.
TYN. Nunc ſenex eſt in tonſtrina, nunc iam cultros attinet.
Ne id quidem inuolucre iniicere voluit, veſtem vt ne inquinet,
Sed vtrum ſtrictimne attonſurum dicam eſſe, an per pectinem,
Neſcio, verùm ſi frugi eſt, vſque admutilabit probè.
HEG. Quid tu? ſeruus ne eſſe, an liber, mauelis, memora mihi.
PHI. Proximum quod ſit bono, quódque à malo longiſſimè, D
Id volo. quanquam non multum fuit moleſta ſeruitus:
Nec mi ſecus erat, quàm ſi eſſem familiaris filius.
TYN. Euge, pol Thalem talento non emam Mileſium.
Nam ad ſapientiam huius ille nimius nugator fuit.
Vt facetè orationem ad ſeruitutem contulit?
HEG. Quo de genere natu'ſt illic Philocrates. PHI. Polypluſio,
Quod genus illic vnum eſt pollens atque honoratiſſimum.
HEG. Quid ipſus hic? quo honore eſt illic? PHI. ſummo, atque à ſummis viris.
HEG. Tum igitur ei cùm in aliis tanta gratia eſt, vt prædicas, E
Quid diuitiæ? ſúntne opimæ? PHI. vnde excoquat ſebum ſenex.
HEG. Quid pater, viuítne? PHI. viuum, cùm inde abiimus, liquimus.
At nunc viuat, néc ne, id orcum ſcire oportet ſcilicet.
TYN. Salua res eſt, philoſophatur quoque. non mendax modò eſt.
HEG. Quod erat ei nomen? PHI. Theſaurochryſonicochryſides.
HEG. Videlicet propter diuitias inditum id nomen quaſi eſt.
PHI. Immò edepol propter auaritiam ipſius. atque audaciam.
Nam ille quidem Theodoromedes fuit germano nomine.
HEG. Quid tu ais, tenáxne pater eius'ſt? PHI. imò edepol pertinax.
Quin etiam vt magis noſcas, genio ſuo vbi quando ſacruficat,

A Ad rem diuinam quibus eſt opus Samiis vaſis vtitur,
Ne ipſe Genius ſurripiat. proindè aliis vt credat vide.
HEG. Sequere hàc me igitur. eadem ego ex hoc quæ volo exquæſiuero.
Philocrates, hic fecit, hominem frugi vt facere oportuit.
Nam ego ex hoc quo genere natus ſis, ſcio, hic faſſn'ſt mihi.
Hæc tu eadem ſi confiteri vis, tua è re feceris.
Quæ tamen ſcito ſcire me ex hoc. TYN. fecit officium hic ſuum
Cùm tibi eſt confeſſus verum. quanquam volui ſedulò
Meam nobilitatem occultare, & genus & diuitias meas,
Hegio, quando patriam & libertatem perdidi,
B Non ego iſtunc me potius, quàm te metuere æquum cenſeo.
Vis hoſtilis cum iſtoc fecit meas opes æquabileis.
Memini cum dicto haud audebat, facto nunc lædat licet.
Sed viden'? fortuna humana fingit artátque vt lubet.
Me, qui liber fueram, ſeruum fecit, è ſummo infimum.
Qui imperare inſueueram, nunc alterius imperio obſequor.
Et quidem ſi proinde vt ipſe fui imperator familiæ,
Habeam dominum, non verear ne iniuſtè aut grauiter mihi imperet.
Hoc te monitum, niſi fortè ipſe non vis, volueram.
HEG. Loquere audacter. TY. tam ego fui antè liber, quàm natus tuus.
Tam mihi, quàm illi libertatem hoſtilis eripuit manus.
C Tam ille apud nos ſeruit, quàm ego nunc hìc apud te ſeruio.
Eſt profectò Deus, qui quæ nos gerimus, auditque & videt.
Is vti tu me hìc habueris, proinde illum illic curauerit.
Bene merenti bene profuerit, malè merenti par erit.
Quàm tu filium tuum, tam pater me meus deſiderat.
HEG. Memini ego iſtoc. ſed faterin' eadem, quæ hic faſſu'ſt mihi?
TYN. Ego patri meo eſſe fateor ſummas diuitias domi,
Méque ſummo genere gnatum. ſed te obteſtor Hegio,
Ne tuum animum auariorem faxint diuitiæ meæ:
Ne patri, tametſi vnicus ſum, decere videatur magis,
D Me ſaturum ſeruire apud te ſumptu & veſtitu tuo,
Potius quàm illi vbi minimè honeſtum eſt, mendicantem viuere.
HEG. Ego virtute deûm & maiorum noſtrûm diues ſum ſatis.
Non ego omnino lucrum omne eſſe vtile homini exiſtimo.
Scio ego: multos iam lucrum luculentos homines reddidit.
Eſt etiam vbi profectò damnum præſtet facere, quàm lucrum.
Odi ego aurum, multa multis ſæpe ſuaſit perperam.
Nunc hoc animum aduortito, vt ea, quæ ſentio, pariter ſcias.
Filius meus illic apud vos ſeruit captus Alide,
Eum ſi reddis mihi, præterea vnum nummum ne duis.
Et te, & hunc amittam hinc, alio pacto abire hinc non potes.
E TYN. Optumum & æquiſſimum oras, optumúſque hominum es homo.
Sed is priuatam ſeruitutem ſeruit illi, an publicam?
HEG. Priuatam medici Menarchi. PHI. pol hic quidem huius eſt cliens.
Tam hoc quidem tibi in procliui'ſt, quàm imber eſt, quando pluit.
HEG. Facis homo vt redimatur? TYN. Faciam, ſed te id oro ego Hegio.
HEG. Quid vis dum ab re ne quid ores, faciam. TYN. auſculta, tum ſcies.
Ego me amitti donicum ille huc redierit, non poſtulo:
Verùm quæſo te, vt æſtimatum hunc mihi des, quem mittam ad patrem,
Vt is homo redimatur illi. HEG. immò alium potius miſero
Hinc, vbi erunt induciæ, illuc, tuum qui conueniat patrem:
Qui tua quæ tu miſeris mandata, ita vt velis, perferat.

TYN. At nihil eſt, ignotum ad illum mittere, operam luſeris. A
Hunc mitte, hic omne tranſactum reddet, ſi illuc venerit.
Nec quenquam fideliorem, neque cui plus credat, potes
Mittere ad eum, nec qui magis ſit ſeruos ex ſententia:
Neque adeò quoi ſuum concredat filium hodie audacius.
Ne vereare, meo periculo huius ego experiar fidem,
Fretus ingenio eius, quòd me eſſe ſcit erga ſe beneuolum.
HEG. Mittam equidem iſtunc æſtimatum, tua fide, ſi vis. TYN. volo.
Quàm citiſſimè poteſt, tam hoc cedere ad factum volo.
HEG. Num qua cauſſa eſt, quin ſi ille huc non redeat, viginti minas
Mihi des pro illo? TYN. optima, imò. HEG. ſoluite iſtum nunc iam.
Atque vtrumque. TYN. di tibi omnes omnia optata afferant, B
Cùm me tanto honore honeſtas, cúmque ex vinclis eximis.
Hoc quidem haud moleſtum eſt, quòd collus collaria caret.
HEG. Quod bonis benefit beneficium, gratia ea grauida eſt bonis.
Nunc tu, illum ſi illò es miſſurus, dice, monſtra, præcipe,
Quæ ad patrem vis nuntiari. vin' vocem hunc ad te? TYN. voca.

EXQVISI LYBRO.] Sic noſtri omnes libri habent, cum vulgatis conſentientes. Camerarius verò edidit, *inquiſiuero*. TIBI NE IN QVAESTIONE ESSEMVS.] ne quærendi eſſemus, cautum abs te eſſe intelligo. vel ſic, ne cui laborandum eſſet in nobis quærendis, te cauiſſe video. CIRCVMMOENITI SVMVS.] id eſt circummuniti ſumus. antiquè dictum, vt mœri, pro muri, mœnera, pro munera, Pœnica pro punica, cœra pro cura, œſus pro vſus, &c. quæ ſunt vſurpata à Lucretio, & M. Tullio in libris de legib. de quibus plura in comment. Lucretianis. QVI CAVET, NE DECIP.] ſignificat, nunquam quemquam nimis cauere poſſe ne decipiatur, propterea quòd plena fallaciarum & inſidiarum ſunt omnia. quod Horatius præclarè oſtendit Sat. 3. lib. 1. *hic fugit omnem Inſidias? nulliq; malo latus obdit apertum. Cùm genus hoc inter vita verſetur, vbi acris Inuidia, atque vigēt vbi crimina? pro bene ſano, ac non incauto, fictū, aſtutumq; vocamus.* RATVS ST.] ratus eſt. AN VERO NON IVSTA C. ST. CVR. N.] Sic legendum, *Cur vos ſeruem*, inquam, non vt habent ferè libri, *vt vos ſeruem*. &c Sic enim loquuntur Latini, cauſa eſt cur faciam, & ſimul non cauſa eſt, vt faciam. PRAESENTI PECVNIA.] lib. 1. Accuſation. ex edicto prætoris *pecunias præſens ſoluatur*, præſenti pecunia quis emere, ſeu mercari dicitur, cùm pretium ſoluit ſimul, & mercem accipit, neque ſolutionem in alium diem confert. NEQ. POL TIBI NOS, QVIA NOS SERV.] ſententia eſt hæc, neque pol nos te reprehendere, aut vituperare debemus, quia nos diligenter cuſtodis: neque tu nos, ſi aufugiamus, occaſione oblata. SI FVAT OCCASIO.] ſi ſit occaſio. MEVS SARVATVR FIL.] Philocrates. NON IGITVR NOS S. IGN. S.] Videtur eſſe ignauus, qui in prælio capitus potius, quàm necatur: & voces illæ apud Homerum ζωγρει, ſunt ignauorum. pacem enim cum bello miſcent qui ſe capi patiuntur, & qui ſe hoſtibus dedũt, vitæ retinendæ cupiditate ducti, &, vt Græci dicunt, [Greek], quod ſimile eſt, vt ſi quis aquā cum igni miſceat, quod fieri non debet. nam & bellū, dū bellum eſt, ſtrenuè atque acriter geri debet: & pax, dum pax eſt, ſanctè atque inuiolatè colenda, ac retinenda eſt. SECEDE HVC.] ſeorſum ab aliis huc ſecede. FALSILOQVVM.] mendacem. IN NESCIVM TR.] id ignoratum & incognitum dicam tibi. quidam amicus meus putabat legendum, *id neſcium tradam tibi*. alius id neſcitum trad. tibi. ego nihil muto: quemadmodum *ignotus* ſignificat & eum qui non eſt notus, & eum qui non nouit: ita & neſcius poteſt ſignificare & eum qui neſcit, & eum qui neſcitur. NVNC SENEX EST IN TONSTR.] allegoria eſt, ſignificat autem ſenem mihi eſſe, vt à Philocrate decipiatur, & probè quaſi à tonſore attondeatur. Eſt enim allegoria ducta à tonſore. NVNC IAM CVLTR. ATT.] nunc iam, inquit Tyndarus, cultros tenet Philocrates, vt forficem, & nonaculam, quibus ſenem attondeat. id eſt, Nunc iam Philocrates habet omniā parata, quibus Hegionem decipiat. NE IS QVIDAM INVOLVCRE INIICARE VOS.] manet in allegoria. Solent tonſores eorum quos tonſuri ſunt humeris inuolucre, ſeu inuolucrum inicere, ne pilorum putaminibus inquinentur. Hoc igitur dicit Tyndarus, ne voluit quidem Philocrates Hegionis humeris inuolucre inicere, hoc eſt, Philocrates ſine vlla accurata obſeruantia, & ſine vllo pudore, aut metu Hegionem decepturus, atque inducturus eſt. Inuolucre, ſeu inuolucrum, eſt linteum quod iniciunt tonſores eorum, quos tonſuri ſunt, humeris, ne eorum veſtē pilis præſectis inquinent. [Greek] appellant Græci. SED VTRVM STRICTIMNE, &c.] manet in allegoria. attondere ſtrictim, eſt nouacula tondere, ſeu radere potius, quod Græci dicūt ἐν χρῷ. hoc eſt, vſque ad viuam cutem. Idem Plautus in Bacchid. *vſque tondebo auro vſque ad viuam cutem*. ibid. *Is me ſcelus vſque attondit dolis doctus indoctum, vt libitum eſt*. AN PER PECTINEM.] tondere per pectinem, eſt tondere pectine interpoſito, longius ſcilicet à cute: quod fit forfice. SI FRVGI EST.] ſi probus eſt. ADMVTILABIT PR.] non ſolùm tondebit, ſed etiam mutilabit vſque. id eſt non leniter eum decipiet, ſed prorſus & funditus. mutilare, eſt mutilum reddere. mutili autem dicuntur boues, qui carent cornibus. MAVELIS.] malis. MEMORA MIHI.] dic mihi. Virgil. lib. 1. *Muſa mihi cauſas memora, &c.* PROXIMVM QVOD SIT B. Q. Q. A M. L.] quod tale eſt boni ſpeciem habet, & rationem obtinet. EVGE, POL THALEM TAL. NON EM.] verba ſunt Tyndari apud ſe, longè ab Hegione, & ſummiſſa voce, ita duntaxat, vt à ſpectatoribus exaudiatur loquentis, & Philocratis ingenium prudentiámque laudantis: qui tam bellè ſe ſeruum antequam caperetur, fuiſſe ſimulet. Euge, inquit Tyndarus, Thalem Mileſium, vnum è ſeptem, præ hoc contemniam, & eum talento mihi addictū emere nolim: quia Philocrates cum Thale comparandus, atque adeo ei anteponendus eſt. NAM AD SAPIENTIAM HVIVS, &c.] id eſt, nam ſi Thaletis ſapientia cum huius ſapientia compararetur, ille maximus nugator fuit *ad* interdum comparationem ſignificat, vt hic, & apud Terent. in Eunuc. *at nihil ad noſtram hanc*. M. Tull. pro Deiot. *nihil ad tuum equitatum*. Idem lib 2. de Oratore, *nihil ad Perſium*. ILLIC PHILOCRATES?] ille Philocrates? ſic eum appellat ſenex, errans, cùm ſit Tyndarus. POLYPLVSIO.] nomen confictum. nam [Greek] vox Græca eſt, quæ ſignificat valde diuitem, & magnopere locupletem. IPSVS HIC.] hic ipſe Polycrates. nam de eius genere tantùm antea locutus eſt. ATQVE A SVMMIS VIRIS.] non temerè additum. nam ille demum honos eſt, ſi à bonis, & magnis & notis habitus, aut delatus eſt. TVM IGITVR, &c.] Tum deinde, ſeu, Tum poſtea, &c. FI.] Philocrati. IN ALIIS] in aliis rebus. TANTA GRATIA EST.] tam valet gratia Philocrates, tam honoratus, & gratioſus eſt apud ciueis ſuos, &c. SVNTNE OPIMAE?] diuitiæ ſunt ne ei opimæ? id eſt amplæ, &, vt ita dicam, pingues? ſic autem legendum eſt, non, vt vulgò, optimæ. atque hāc meam emendationem, ſi nihil aliud probat Philocratis, quem Tyndarum eſſe putat ſenex Hegio, reſpōſio. VNDE EXCOQ. SEB. SEVEB.] ita ſunt, inquit, opimæ Philocrati diuitiæ, vt ſenex eius pater,

A ter, ex eis coſtis, multum ſebum elicere, atque exprimere queat: *ſebum*, inquit Nonius, *fit ex adipe ruminantium.* Hinc quidam putant ſignificari, Philocratis patrem pecore abundare, & eius diuitias in re pecuaria eſſe poſitas. IO ORCVM SCIRE OPORTET. SCIL.} id Orcus ſcire debet ſcilicet. Nam is deus omnes mortales viget: & quidquid mortuum eſt, apud Orcum eſt. SALVA RES EST.} formiſſe alludit ad illud Salua res eſt, ſaltat ſenex. THESAVROCHRYSONICOCHRYSIDES} nomen proprium, fictum: iunctum ex theſauro, chryſo, id eſt auro, nice, id eſt victoria, & iterum chryſo. Quòd ſi legamus, Theſaurochryſonicochryſides, erit iunctum ex theſauro chryſo, onyche, id eſt vngue, &c. INDITVM} impoſitum. GERMANO NOM.} vero nomine. PERTINAX} valde tenax. aliàs pertinax ſignificat eum qui eſt obſtinato animo in malis rebus, vt vult Nonius: qui opponit eum peruicaci. Peruicacem enim vult eſſe interdum bonarum rerum. GENIO SVO QVANDO SACR.} ſi quando rem diuinam facit Genio, vt poſtquam Genium placauit ac piauit, Genio indulgeat, & animo ſuo morem gerat, epuletur, & genialiter viuat, &c. AD REM DIVINAM QVIBVS EST OP. SAM. V. VTI.} ordo eſt, Samiis vaſis vtitur, iis, quibus ad rem diuinam opus eſt. Samia vaſa erant teſtea & fictilia. Auſonius, *Fama eſt fictilibus cœnaſſe Agathoclea regem, Et menſam Samio ſæpe oneraſſe luto.* M. Tull. lib. 6. de repub. *Samiæ capedines.* Idem pro Murena, *& expoſuit vaſa Samia.* Plautus noſter infrà in Menæch. *ne Samia fores fictus.* ALIIS VT CREDAT, V.} ſi non credit vaſa aurea Genio, multo minus aliis credat. EADEM} eadem opera. EXQVAESIVERO.} id eſt, exquiſiuero. PHILOCRATES.} ô Philocrates. Philocratem nominat, qui eſt Tyndarus, ſed hic erat re vera

B Philocrates, cùm Tyndarus eſſe ab Hegione exiſtimaretur. QVO GENERE GNATVS SIS,} quo genere natus ſis, ſcio. NON EGO ISTVNC ME POTIVS, &c. ordo & ſententia eſt, non poſtulo, ſeu non æquum cenſeo, vt iſte Pſeudotyndarus, me potius, quam te, communem vtriuſque dominum metuat: cùm præſertim ego quoque iam ſeruus ſim, neque amplius liber. Sic enim loquitur Tyndarus, quaſi ſit Philocrates, & vt ſi antequam caperetur, liber eſſet. quod contrà ſeruus erat. Quanquam liber natus erat, ſiquidem Hegionis filius erat, vt diximus. Sed hoc nihil ad hanc rem pertinet. VIS HOSTILIS CVM ISTHVC FECIT M. OP. ADQ.} vis hoſtium, qui plus potuerant, quàm Elei, fecit meas opes illius fortunæ pares. MEMINI CVM DICTO HAVD. AVD.} Memini tempus eſſe, quo tempore ne dicto quidem me lædere audebat: nunc etiam facto lædat, licet. FORTVNA H. F.} ſententia, ſiue γνώμη. fortuna, inquit, res humanas figurat ac format pro ſua libidine, & in anguſtum redigit. E SVMMO INFIM.} fecit me è ſummo infimum. verbum *fecit*, bis ſumendum: hoc modo, me, qui liber fueram, ſeruum fecit, id eſt, fecit me ex libero ſeruum, & fecit me ex ſummo infimum. Sic Sophocles in Antig. τύχη γὰρ ὀρθοῖ, καὶ τύχη καταρρέπει, Τὸν εὐτυχοῦντα, τόν τε δυστυχοῦντ' ἀεί. Sic Horat. Od. 35. lib. 1. *O Diua, gratum quæ regis Antium, Præſens vel imo tollere de gradu Mortale corpus, vel ſuperbos, Vertere funeribus triumphos.* quidam ſic explicant, & coniungunt: me qui liber fueram, fecit è ſummo ſeruum infimum, à quib. diſſentio. ET QVIDEM SI PROINDE VT IPSE FVI, &c.} Et vero ſi talem, qualis ipſe fui familiæ imperator, habeam dominum, &c. id eſt, ſi habeam dominum iuſtum, & clementem, & facilem, qualis ego fui, &c. NON VEREAR, NE INIVSTE, AVT GR. IN. IMP.} non debeam vereri, ne ſe in me iniuſtum, hoc eſt iniquum, aut

C grauem, hoc eſt ſæuum, & intolerabilem dominum præbeat. HOSTILIS ERIP. MANVS.} ſupra ſcena ſuperiore, *Pérque conſeruitium commune, quod hoſtica euenit manu.* EST PROFECTO DEVS, QVI, &c.} Sic Sophocles in Electra. Ἔτι μέγας οὐρανῷ Ζεὺς, ὃς ἐφορᾷ πάντα καὶ κρατύνει, id eſt, eſt magnus in cælo Iupiter, qui omnia intuetur, & potentia ſua regit. HAVRIERIS.} exhauſeris. PROINDE SIL. C.} ita illum curaueris. FATEREN' EADEM, Q.} fateriſne eadem, quæ hic (Pſeudotyndarus) faſſus eſt mihi? NE PATRI, T. V. S. DECERE} decere iunxit cum dandi caſu, vt in Amphitruone: *capiam ornatum qui potis decet.* Sententia autem horum trium verſuum ſequentium, hæc eſt, te obteſtor, Hegio, ne meæ diuitiæ te faciant pecuniæ auidiorem, atque ad quæſtum attentiorem, hoc eſt, ne pretium à patre meo pro meo capite maius exigas, quàm par ſit: vt ne, ſi ita feceris, patrem meum decere videatur, tametſi vnicus ei ſim filius, relinquere me apud te in ſeruitute, tuo ſumptu copiosè viuentem potius, quàm impenſo pretio abs te redimere, vt illic, vbi minimè honeſtum eſt, nempe in patria, & apud notos, mendicus & egens viuam. ILLIC, VBI} id eſt, illic, vbi, &c. EGO VIRTVTE DEVM, &c.} ſic loquebantur veteres, vitandæ ſuſtæ deorum iræ, & indignationis gratia, quaſi res ſuas ſecundas, & bona parta diis accepta referentes, tametſi ea bona ſuo labore, ſua induſtria, ſua virtute, denique reperiſſent ac peperiſſent. Sic ſuprà in Aulul. *Ego virtute deum, & maiorum noſtrorum diues ſum ſatis.* SCIO EGO MVLTOS TAM LVCR. LVCVLENTOS H. R.} ſic habent omnes noſtri libri veteres, à vulgatis non diſcrepantes, optima & planiſſima ſententia. Eſt enim πρόληψις, ſeu tacitæ obiectio-

D nis occupatio. Scio ego dicturum mihi aliquem: vel ſcio ego, quamuis nemo mihi dicat id, quod ſequitur. Multi ex lucro claros, & illuſtres euaſerunt. Per luculentos, claros & illuſtres ſignificat: ſed huic ſcripturæ obſtare videtur carminis lex, & menſura, niſi in voce *lucrum* elidatur m. vel in hac ipſa voce luculentos, fiat συγκοπή extra l, & pro luculentos, legatur luclentos, vt vinclum ſæclum, &c pro vinculum ſeculum, &c. vel in *ſcio* fiat συναλοιφή, & legatur *ſcio* μονοσυλλάβως. EST ETIAM VBI PROF.} ſolutio à contrario. Eſt etiam tempus vel locus, inquit, in quo tempore, vel loco, &c. vel, Eſt etiam negotium al quod in quo, &c. ego illo modo malo. Sic Terent. Adelph. *Pecuniam in loco negligere, maximum interdum eſt lucrum.* MVLTA MVLTIS S. S. P.} Virgil. lib. 3. Æneid. *Quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames?* SVASIT PERPERAM.} Virgil. lib. 6. Æneid. *& maleſuada fames.* PRAETEREA VNVM NVMMVM NE DVIS.} præter filium meum, ne mihi vnum nummum dederis. AMITTAM HINC.} hinc abire ſinam, hinc dimittam, ſeu miſſum faciam. SED IS PRIVATAM SERVIT. S. AN PVBLIC.} verùm dic mihi: èſtne ſeruus priuati alicuius hominis, an ciuitatis, ſeu reip. èſtne ſeruus priuatus, an publicus? IN PROCLIVI'ST,} procliue eſt. facile eſt. QVAM IMBER EST, Q. PL.} hyperbole quædam eſt prouerbium olens. quid enim procliuius eſſe poteſt imbri, è nubibus decidente? FACIS HOMO VT EGO.} facturus ne es vt filius meus liberetur? DONICVM ILLE H. RED.} donec ille huc redierit. *donicum* antiquum, pro donec, quo & Lucretius vſus eſt non ſemel, vno exemplo contentus ero, ex libro 2. *Donicum ad extremum creſcendi perfica finem, Omnia perduxit rerum natura creatrix.* VT AE-

E STIMATVM NVNC MIHI DES, Q. N.} rei, aut perſonæ æſtimatio hoc affert, quod res, aut perſona æſtimata perit periculo eius cui data eſt: verbi gratia, fundus dotalis æſtimatus, ab vxore marito datus, eius periculo perit. Quin Hermogenianus iuriſconſultus lib. 2. iuris Epitomarum ſcribit, & ea hodie leguntur lib. 24. Digeſt. titulo *ſoluto matrimonio*, &c. Æſtimatas res etiam vſu mulieris, periculo mulieris deteriores fieri. Piget reſponſa aliorum iuriſconſultorum colligere, in quibus fit mentio prædiorum æſtimatorum, & fundi æſtimati, & ſimil. quæ extant hodie, cùm in aliis libris Digeſt. tum in lib. 23. titulo de pactis dotalibus. Poſtulat igitur hic Pſeudophilocrates Pſeudotyndarum ſibi dari æſtimatum, vt ſi in Elidem miſſus Philopolemi redimendi gratia, non redierit, ſoluat ipſe Hegioni, quanti fuerit æſtimatus: nempe XX. minas: tanti etiam æſtimabitur. Hoc enim poſtulat, vt omnem à ſe fallaciæ ſuſpicionem remoueat. VT IS HOMO RED. ILLI.} vt filius tuus illic redimatur. INDVTIAS} de indutiis ſatis multa diximus ſuprà, in Amphitr. ibi, *Immò induciæ parumper fiant.* AT NIHIL EST, IG.} id eſt, at nihil proderit, ignotum hominem ad patrem mittere. vel ſic, At inanis, & inutilis labor eſt, ignotum hominem ad patrem mittere. OPERAM LVSERIS.} inanem operam ſumpſeris. fruſtrà miſeris. HVNC MITTE} mitte hunc, nempe, Tyndarum, hoc eſt, eum, qui Tyndari veſtitum, & nomen geris, & quem Tyndarum putas eſſe Hegio, qui non eſt Tyndarus, ſed Philocrates. TRANSACTVM REDDET.} confectum reddet. NEC QVI MAGIS SIT SERVVS EX S.} nec quemquam qui ſic ſeruus ei gratior atque acceptior. NE VEREARE, MEO PERIC. &c.} vel ſic licet explicare, quæſo ne verearis meo peric. &c. vel ſic, Ne fortè verearis, meo periculo huius fidem experiar. MEO PERIC. H. FIDEM EXP.} id eſt,

committam hoc negotium,huius fidei,ea lege,vt,ſi fidem non ſeruet,periculum præſtem,& tantum, quanti à te æſtimabitur,tibi ſoluam. FRETVS INGENIO EIVS.}confiſus eius naturæ bonitate. TVA FIDE,}te ſponſore, ſiue fideiuſſore,vt vulgò loquimur. CEDERE AD FACTVM}id eſt,fieri,ſeu perduci ad effectum,ſeu a verbis ad factum procedere,ac peruenire. NVM QVA CAVSA'ST, QVIN SI ILLE, &c.} hic contrahitur verborum obligatio, quæ ſtipulatio appellatur. VIGINTI MINAS}viginti minis igitur æſtimatur Philocrates,quem putat ſeruum eſſe, & Tyndarum appellat ſenex Hegio. OPTIME.} ſic legendum: & ita habent noſtri ferè omnes libri manuſcripti. cum vulgatis conſentientes. *optimè*.ſubiotell.dicis. Nulla cauſa eſt, quin dem 20. minas pro illo, quem ad patrem miſſurus es, ſi non reuertatur. IMMO.} aliquid aliud erat dicturus Tyndarus, ſeu Pſeudophilocrates, niſi interpellaſſet Hegio. QVOD COLLVS COLLARIA CARET.} Nonius collum neutri generis eſſe Virgilus docet, *Et colla comantia pectunt.* eſſe maſcul. Accius Epigono, *Quid ceſſo ire ad eam? hem præſto eſt. eamo collum grauem.* Næuius in Col. *Vtrùm ſcapulæ piae, an collus calli habeat, neſcio.* Profert & illud,quod eſt in Amphitr. *Mala,mentum,barba,collus,* &c. vbi tamen vulgò, & in manuſcript. legitur *collum*. COLLARIA CARET}collaria,ſeu collare,vinculum,quo collum vincitur. Nonnulli *collario* legunt,ſed libri manuſcr. omnes habent *collaria*. Lucilius lib. 29. *Cum manicis,catulo,collaríque vt fugitiuum Deportem.* QVOD BONIS BENEFIT. BENEF. GRATIA EA GR. EST E.}ordo & ſententia huius ſententiæ hæc eſt,beneficiū, quod benefit bonis,id eſt, quod confertur in bonos, ea gratia,id eſt,id beneficium,grauida eſt bonis,id eſt, refertum eſt bonis,& bona parit,ei ſcilicet,qui beneficium illud contulit. *beneficium benefit.* eſt Atticiſmus. qualia ſunt illa: currere curſum,machinari machinam,nomen nominare,militiam militare,pugnam pugnare,&c. apud Græcos [illegible], &c. Ne quis autem miretur,Plautum,cùm vſus eſſet nomine beneficij, cúmque deberet id nomen retinere,aliud ſumpſiſſe,idque diſſimilis generis:(ſic enim videbatur loqui debuiſſe,) Quod bonis benefit beneficiū, id beneficiū grauidum eſt bonis: dico Plautū ſumpſiſſe nomē,quod idē ſignificaret:idque ei ſatis fuiſſe. nam gratia hoc loco,eſt quam Græci χάριν appellant:quæ vox interdum εὐεργεσίαν,id eſt,beneficium ſignificat. DIC EI.} dic ei,quæ velis ad patrem tuum ab eo perferri. MONSTRA,}præmonſtra,doce. PRAECIPE.}præſcribe,à præcipiendo,præceptores dicti,quorum eſt diſcipulum inſtituere,& docere,& voce præire. A B

HEGIO, PHILOCRATES, TYNDARVS.

C

HEG. QVæ res bene vortat mihi,meóque filio,
Vobíſque,volt nouus herus operam date
Tuo veteri domino,quod is velit,fideliter.
Nam ego te æſtumatum huic dedi viginti minis,
Hic autem te ait mittere hinc velle ad patrem,
Meum vt illic redimat filium,mutatio
Inter me atque illum vt noſtris fiat filiis.
PHI. Vtroque vorſum rectum eſt ingenium meum.
Ad te,atque ad illum pro rota vti me licet.
Vel ego huc,vel illuc vortar,quò imperabitis.
HEG. Tute tibi ea tuopte ingenio prodes plurimùm,
Cùm ſeruitutem ita fers,vti ferri decet.
Sequere hàc,hem tibi hominem. TYN. gratiam habeo tibi,
Quom copiam iſtam mihi & poteſtatem facis: D
Vt ego ad parenteis hunc remittam nuntium,
Qui me quid rerum hîc agitem,& quid fieri velim,
Patri meo ordine omnem rem illuc perferat.
Nunc ita conuênit inter me atque hunc,Tyndare,
Vt te æſtumatum in Alidem mittam ad patrem.
Si non rebitas huc,vt viginti minas
Dem pro te. PHI. rectè conueniſſe ſentio.
Nam pater exſpectat aut me,aut aliquem nuntium,
Qui hinc ad ſe veniat. TYN. Ergo animum aduortas volo,
Que nuntiare hinc te volo in patriam ad patrem.
PHI. Philocrates vt adhuc locorum feci,faciam ſeduló. E
Vt potiſſimùm quod in rem rectè conducat tuam,
Id petam,idque perſequar corde & animo,atque viribus.
TYN. Facis ita vt te facere oportet. Nunc animum aduortas volo,
Omnium primùm ſalutem dicito matri ac patri,
Et cognatis,& ſi quem alium beneuolentem videris.
Me hîc valere & ſeruitutem ſeruire huic homini optumo,
Qui me honore honeſtiorem ſemper fecit & facit.
PHI. Iſtuc ne præcipias,facile memoria memini. TYN. tamen.
Nam equidem niſi quòd cuſtodem habeo, liberum me eſſe arbitror.
Dicito patri,quo pacto mihi cum hoc conuenerit,

A De huius filio. PHI. quæ memini, mora mera, eſt monerier.
TYN. Vt eum redimat, & remitrat noſtrûm huc amborum vicem.
PHI. Meminero. HEG. at quamprimùm poteris, tam in rē vtrique eſt maxumē.
PHI. Non tuum tu magis videre, quàm ille ſuum gnatum cupit.
HEG. Meus mihi, ſuus cuique eſt carus. PHI. nunquid aliud vis patri
Nunciari? TYN. Me hic valere, & tute audacter dicito,
Tyndare, inter nos fuiſſe ingenio haud diſcordabili,
Neque te commeruiſſe culpam, neque me aduerſatum tibi,
Benéque hero geſſiſſe morem in tantis ærumnis tamen.
Neque me dunquam deſeruiſſe te neque factis, neque fide,
B Rebus in dubiis, egenis. hæc pater quando ſciet,
Tyndare, vt fueris animatus erga ſuum gnatum atque ſe,
Nunquam erit tam auarus, quin te gratiis emittat manu.
Et mea opera, ſi hinc rebito, faciam, vt faciat faciliús.
Nam tua opera, & comitate, & virtute, & ſapientia,
Feciſti vt redire liceat ad parenteis denuò,
Cùm apud hunc confeſſus es & genus & diuitias meas.
Quo pacto exemiſti è vinclis tuum herum, tua ſapientia.
PHI. Feci ego iſta vt commemoras, & te meminiſſe, id gratum eſt mihi.
Meritò tibi ea euenerunt à me. nam nunc Philocrates,
Si ego item memorem quæ me erga multa feciſti bene,
C Nox diem adimat. nam ſi ſeruus meus eſſes, nihilo ſecius
Obſequioſus mihi ſemper fuiſti. HEG. di voſtram fidem,
Hominum ingenium liberale, vt lacrymas excutiunt mihi.
Videas corde amare inter ſe. quantis laudibus ſuum herum
Seruus collaudauit? PHI. poliſtic haud me centeſimam
Partem laudat, quàm ipſe meritus ſt, vt laudetur laudibus.
HEG. Ergo cum optimè feciſti, nunc adeſt occaſio,
Benefacta cumulare, vt erga hunc rem geras fideliter.
PHI. Magis non factum poſſum velle, quàm opera experiar perſequi.
Id vt ſcias, Iouem ſupremum teſtem laudo Hegio,
D Me infidelem non futurum Philocrati. HEG. probus es homo.
PHI. Nec me ſecus vnquam ei facturum quicquam, quàm memet mihi.
TYN. Iſtæc dicta te experiri & operis & factis volo.
Et quò minus dixi de re, quàm volo, animum aduertas volo.
Atque horunc verborum cauſſa, cauero, mihi iratus fuas.
Sed te, quæſo, cogitato, hinc mea fide mitti domum,
Te æſtimatum, & meam eſſe vitam hìc pro te poſitam pignori.
Ne tu me ignores, cùm extemplò meo è conſpectu abſceſſeris.
Quom me ſeruom in ſeruitute pro te hìc dereliqueris:
Tuque te pro libero eſſe ducas, pignus deſeras.
Neque des operam pro me, vt huius reducem facias filium.
E Scito te hinc minis viginti æſtimatum mittier.
Fac fidelis ſis fideli, caue fidem fluxam geras.
Nam pater, ſcio, faciet, quæ illum facere oportet omnia.
Serua in perpetuum tibi amicum me, atque hunc inuentum inueni.
Hæc per dexteram tuam te dextera retinens manu
Obſecro, infidelior mihi ne fuas, quàm ego ſum tibi.
Tu hoc age, tu mihi nunc herus es, tu patronus, tu pater.
Tibi commendo ſpes, opéſque meas. PHI. mandauiſti ſatis.
Satin' habes, mandata quæ ſunt, facta ſi refero? TYN. ſatis.
PHI. Et tua, & tua, huc ornatus reueniam ex ſententia.
Nunquid aliud? TYN. vt quamprimùm poſſis, redeas. PHI. res monet.

HEG.Sequere me viaticum vt dem hinc à trapezita tibi, A
Eadem opera à prætore ſummam ſyngraphum. TYN.quem ſyngraphum?
HEG.Quem hic ferat ſecum ad legionem,hinc ire huic vt liceat domum.
Tu intrò abi. TYN.bene ambulato.PHI.bene vale. HEG. edepol rem meam.
Conſtabiliui,cùm illos emi de præda à quæſtoribus.
Expediui ex ſeruitute filium,ſi dis placet.
At etiam dubitaui hos homines emerem,an non emerem diu.
Seruate iſtum ſultis intus ſerui,ne quóquam pedem
Efferat ſine cuſtode.iam ego apparebo domi.
Ad fratrem modò capteiuos alios inuiſo meos.
Eadem percontabor,ecquis hunc adoleſcentem nouerit. B
Sequere tu,te vt amittam.ei rei primùm præuorti volo.

QVAE RES BENE VORTAT,&c.} Bene ominandi cauſa. Sic loquebantur veteres initio rei gerendæ, tale eſt illud.quod omnibus rebus agendis præfabantur, *Quod bonum, fauſtum,felix,fortunatúmque ſit.* NOVVS HERVS} ego Hegio.de ſe loquitur in tertia perſona.TVO VETERI DOMINO,} Philocrati. Nam quamuis alloquatur Philocratem,tamen eum putat eſſe Tyndarum ſeruum,& Tyndarum eſſe Philocratem.HVIC} Philocrati,vt quidem exiſtimat Hegio. AD PATREM} ſuum.MVTATIO INTER ME ATQ. ILL. VT H. F. F.} id eſt, vt ego & ille permutemus inter nos filios noſtros:ego,eius filio liberato,meum reciperem:ille,meo dimiſſo, ſuum. ATQVE ILLVM} & illum, patrem Philocratis. VTRVQ. VORSVM RECT. ING. M.} ingenio ſum in vtramque partem idoneo, & habili.profert hunc verſum Priſcianus lib.15. PRO ROTA} vice rotæ, tanquam rota quæ in quamlibet partem verti poteſt. ſignificat ſe eſſe verſutum,& verſatilem inſtar rotæ.EA.} ea ratione:ſeu ob eam cauſam. TVOPTE INGENIO} tuopte ingenio,dandi caſus eſt. HVNC REMIT. NVNCIVM.} remittam hunc,nempe Tyndarum falſo nomine, qui re vera eſt Philocrates.QVI ME QVID RERVM,&c.} Helleniſmus. Nam Latino more dixiſſet, Qui quid ego rerum hic agitem,& quid fieri velim, omnem rem patri meo illuc ordine perferat. TYNDARE.} Sic appellat Tyndarus ipſe Philocratem,quem Tyndarum eſſe putat Hegio. SI NON REBITAS HVC} Si non redeas huc.*betere* antiquum, hoc eſt ire.tunc rebitere,perbitere,præterbitere,hoc eſt,redire,perire,præterire,Pacuuius in Niptris, *Vos hunc deſenſum patriam in pugnam betere.* Idem in Medo,*ſi reſto,pergit:mortuum ſi ire conor, prohibet betere.* Liuius Tereo. *Ego puerum interea ancilla ſubdam lactantem mea, Ne fame perbiteret.* Ennius in Hecuba, *Nunquam ſcripſiſtis, qui parentem,aut hoſpitem necaſſes,quo quis cruciatu perbiteres.* Hæc ex Nonio in *Betere*,& *prebitere*.Plautus Curcul. *quis me in terra æquè Fortunatus erit, ſi illa ad me betet, Palinure?betet* id eſt,ibit.Idem in Curcul. *moreres etiam, ſi viam beteres.* Idem infrà ead.comœd. *Qui per virtutem perbitat,non interit.* NAM PATER EXSP.} pater tuus,vt vult intelligi ab Hegione. PHILOCRATES} Philocratem appellat eum,qui eſt Tyndarus, cùm ſit ipſe Philocrates: de quo ſæpe lectorem admonemus, vt magis meminerit. VT ADHVC LOCORVM F.} vt vſque ad hoc tempus. BENEVOLENTEM} beneuolum. Vſitata vox Plauto. ſic Ciſtell. *ſed ſe quandam agebat mulierem Suam beneuolentem commemorare ancillam ſuam.* Idem in Bacchid. *Nam ille amico,& beneuolenti ſuo ſodali ſedulo Rem mandatam exſequitur.* Terent.Phorm.actus 1.ſcena 2. *Ea ſita erat ex aduerſo.neque ei beneuolens, Neque notus,neque cognatus,extra vnam aniculam,*&c. Hoc totum autem,& ſi quem alium beneuolentem videris,valet,&, quemcunque alium beneuolentem videris. HOMINI OPTIMO.} Hegioni. homini optimo autem notandum, nam rarius dicitur,quàm viro optimo.ſic tamen infrà eadem fab. *Propter meum caput labores homini eueniſſe optimo.* QVI ME HONORE HONESTIOREM S. F.} qui me honore magis,ac magis honeſtauit,atque honeſtat. ISTVC ME PRAECIPIAS.} quæſo,ne mihi iſtuc præmonſtres,néve me doceas:quia memoria teneo. MEMORIA MEMINI.} genus loquendi Plautinum,& iam antea à nobis indicatum,quo nomen cum verbo,ſeu participio iungitur eiuſdem originis:quale eſt illud, quod eſt ſuprà, *honore honeſtare*,& infra ead ſcena. *Laudetur laudibus.* & in Curcul. *oratio facundia*,&c. TAMEN.} quamuis probè memineris,præcipiam tibi tamen. NAM EQVIDEM, NISI QVOD CVST.} ſic eſſe legendum,& Latini ſermonis conſuetudo,& carminis lex peruincunt. Nam vulgo ſic legitur,mendoſé. *Nam quidem*,&c. CVSTODEM} φύλακα, cuſtodem mihi additum,ſeu appoſitum. QVAE MEMINI, MORA M. EST NON.} memorem mones. qui autem memorem monet,moratur eum quem monet,& tempus fruſtra conterit. AT, QVAM PRIMVM POTERIS, TAM IN REM VTRIQ. EST M.} ſic reſtitui,ſecutus partim vulgatos codices,partim manuſcr. ſententia autem plana eſt. hoc enim ſignificat,quo citius hoc confeceris,eo magis vtrique profueris. quàm primùm, tam maximé. ſic dicunt Latini, vt, quàm magis, tam magis. ſic autem habent omnes ferè libri manuſcr. *at quamprimùm poteris iſtuc in rem vtrique eſt max.* quæ ſcriptura ſiue dubio mendoſa eſt.nam,vt de ſententia, & Latini ſermonis ratione nihil dicam, verſum corrumpit. vox *iſtuc* autem,nata eſt,vt arbitror,ex poſtrema ſyllaba vocis *poteris*,& ſequente particula *tam*. Ita hic verſus corruptus fuit.Iam vulgata lectio, à qua abeſt verbum *poteris*,ferri non poteſt. MEVS MIHI, SVVS CVIQ. EST CARVS} etiam ſui ſimiæ catuli,pulcherrimi,& cariſſimi ſunt. *Quin ſua cuique ſponſa,* inquit M.Tull.lib.15 epiſt.ad Attic. *placet, mihi mea:ſuus cuique amor,mihi in me.* Eodem pertinet illud Ariſtotelis, aduerſus communitatem vxorum, & liberorum, & bonorum Socraticam diſputantis,lib.2.politic.cap 3 *Præterea*(mea enim Latina ponam) *nemo dicendo conſequi poſſit,quãtum referat ad voluptatem,exiſtimare aliquid eſſe propriè ſuum.non enim fruſtrà is qui erga ſe amicitiam vnuſquiſque gerit. ſed hoc à natura eſt inſitum* ET TVTE MIHI AVO. DICITO. T.} & tu ipſe ne dubitato dicere, nos inter nos fuiſſe ingenio concordi, ſeu concordiam inter nos coluiſſe. HAVD DISCORDABILI.} haud diſcordi. BENEQ. HERO GES. M.} & te bene geſſiſſe mihi hero tuo etiam in tantis ærumnis. IN TANTIS AERVMNIS TAMEN} id eſt,mihi quamuis in tantis ærumnis conſtituto,non defuiſſe tamen. NEQ. MEO. VNQVAM OBST. TE NEQ. F.&c} ὁμοίωσις. ſed hæc ſententia eſt, & dicito te nunquam me deſeruiſſe, ſeu nunquam à me receſiſſe,ſeu nunquam mihi defuiſſe,neque re,neque fide: dicito me nunquam à me deſertum eſſe,neque re,neque fidelitate. *iam med vnquam*, pro me vnquam etiam vſitatè dictum. d,interpoſito inter duas vocales duarum vocum. REBVS IN DVB. EGENIS} ἀπορίαις. in rebus dubiis & egenis, id eſt, in periculis,& in temporibus difficilibus,ac neceſſariis, quibus temporibus maximè explorantur, & ſpectantur amici veri,ac falſi. Ennius, *Amicus certus in re incerta cernitur.* VT FVERIS ANIMATVS, &c.} quo animo fueris erga ſuum gnatum, & erga ſe, &c. GRATIIS} ſine vllo pretio. EMITTAT MANV.} liberet, manumittat. SI HINC REBITO} ſi hinc patriam redeo. REDIRE DENVO AD PAR. DEM.} *redire denuò*, pleonaſmus. QVO PACTO EXEMISTI E VINCLIS} malim legi, *Quo facto*: atque ita prorſus legendum arbitror. Quo facto, inquit, exemiſti,id eſt eripuiſti, è vinclis tuum herum,me ſcilicet, &c. *exemiſti* autem edendum curaui,veteris libri veteris

auctoritatem

A auctoritatem ſecutus: quam adiuuât exempla. ſic enim ſuprà eadem comœd. ſcena ſuperiore, *aliquoque vinclis eximo*, &c. & ſcena quæ incipit, *Si dij immortales*, &c. ibi, *Si vos eximat è vinculis*, &c. MEDICA.} erga me *ἀνυπερ* NOX DIEM ADIMAT.} dies me deficiat, vt loquitur Cicero. Virgil. autem ſic lib. 1. Æn. *Ante diem clauſo componet veſper Olympo.* OBSEQVIOSVS.} morigerus, ad obſequendum promptus, ac paratus. VT LACRYMAS EXCVTIANT MIHI.} quo modo me vel inuitum lacrymare cogunt? ſic loquitur & Terent in Heaut. *Lacrymas excuſſit mihi, Miſeretque me eius.* VIDEAS CORDE AM.} videre poſſis, eos amare inter ſe ex animo, corde, *ἐκ καρδίας.* ISTIC} iſte. CENTESIMAM PARTEM} ex centeſima parte. QVAM MERITVS EST, &c.} notandum loquendi genus: *haud me centeſimam partem laudas, quàm vt meritus eſt*, hoc eſt, centum partibus magis à me laudari meritus eſt, quàm ego ab eo laudor, ſeu laudatus ſum. LAVDETVR LAVDIBVS} etiam de hoc genere lectorem admonuimus. BENE FACTA CVMVLABIS} beneficia augere, & amplificare: benefactis ſuperioribus alia addere. MAGIS NON FACTVM P. V.} ordo eſt, Non magis poſſum f. v. id eſt, non magis poſſum cupere id effectum reddere, quod dico, quam te cunctar, vt fiat. TESTEM LAVDO} teſtem appello, ſeu nomino. & ita Nonius, qui hunc locum profert. Et Gellius lib. 2. cap. 6 quo loco Virgilium defendit aduerſus Grammaticos quoſdam, qui reprehendebant illud, *Aut illaudati neſcit Buſiridis aras? Laudare*, inquit, *ſignificat priſca lingua nominare, appellaréque. Sic in actionibus ciuilibus laudari id dicitur, quod eſt nominari. illaudatus enim eſt, quaſi illaudabilis & innominabilis: qui neque mentione, aut memoria vlla dignus, neque vnquam nominandus eſt*, &c. Hæc eadem ferè Macrobius poſuit lib. 6. Saturnalium cap. 7. *Herennius Modeſtinus* lib. 5. reſponſorû (quæ verba relata ſunt in

B librum 21. Digeſtorum de euict. & dupl. ſtipul.) *Caio Seio fundum à L. Titio emerat, & quæſtione mota, fiſci nomine, auctorem laudauerat: & euictione ſecuta, fundus ablatus, & fiſco adiudicatus eſt, venditore præſente, quæritur*, &c. Ad quem locum Budæus in annot. in Pandect. ISTHAEC DICTA TE EXPERIRI, &c.} ſic habent noſtri libri veteres omnes: ſic edidit Camer. quæ ſcriptura, ſi recta, & incorrupta eſt, verba ſunt veri Tyndari ad Hegionem: ſed malim legi, *Iſthæc dicta me exper.* &c. *volo me experiri* autem antiquè dictum, pro *volo experiri*: de quo alibi. libri vulgati neutrum habent, neque te, neque me. OPERIS ET P.} operis & numeri multitudinis. ſeptimi caſus à recto ſingul. *operâ, a.* IN ACTVS fuit. MEA FIDE} me ſponſore. ſeu fideiuſſore ſponſor enim & fideiuſſor pro te interceſſi. TE AESTIMATVM.} ſubintellige. aut repete *ſimi norû* eſſe. MEAM VITAM} ſuper meum caput. POSITAM PIGNORI,} oppigneratam, pignori oppoſitam: ita vt ſi non redeas, ego domino minas xx. quanti æſtimatus es, debeam. NE TV ME IGNORES} fac, vel vide, vel quæſo, ne tu me quaſi ignotum, negligas. CVM EXEMPLO MEO E C} ſimulátque è meo conſpectu diſceſſeris. TV QVE TE PRO LIB.} & ne tu te pro libero, id eſt, tanquam liberum eſſe ducas: vel ne tu te pro libero geras, qui liber non es, & me, qui pro te pignori oppoſitus ſum, deſeras. NEQ. DES OPERAM, &c.} pendet & hæc, & ſuperior verſus ab illo, *Ne tu me ignor.* Itaque repetita *ne* particula, ſic locus explicandus. & vide, ne non des operam pro me, vt huius filium reducas. FAC FIDELIS SIS FIDELI} ſic habent omnes libri noſtri veteres. Nonius tamen legit, *Fac fidelis, & fidele* aut poſitum pro *fideliter*, hunc locum proferens. Ego Nonium falli puto, vt in multis. Ea eo tamen, quod ita legit Nonius,

C puto ſcriptum eſſe à Plauto, mutato verborum ordine, *Fac fideli ſis fidelis*: Sed hoc leue eſt. CAVE FIDEM FLVXAM G.} fluxam, id eſt, incertam, mutabilem, infirmam, & inſtabilem. tranſlatio eſt à liquoribus. fluxum enim propriè *ſfluit.* Hoc eſt, quod natura fluit, qualis eſt aqua. hinc *belli fortuna fluxa.* dicta à M. Tullio in epiſt. ad Brutum libro ſingul. & à Salluſtio in procem. hiſt. coniurat. Catilin. *diuitiarum & formæ gloria fluxa atque fragilis.* SERVA IN PERPETVVM TIBI} Nihil hic mutaui præter verborum ordinem. Nam libri vulgati ſic habent, *Serua tibi in perpet.* &c. quam lectionem lex carminis reſpuit. ATQ. HVNC INVENTVM INVENI} atque inueni hunc Hegionem, iam inuentum, id eſt, & para tibi amicum Hegionem iam partum, & quæſitum, ſi officium tuum facies, & ſi fidem ſeruabis. PER DEXTERAM T.} dextera fidei ſedes. Homer. Il. ω. *Ἔσται τοι καὶ ταῦτα γέρον Πρίαμ᾽ ὡς σὺ κελεύεις· Σχήσω γὰρ τόσσον πόλεμον χρόνον, ὅσσον ἄνωγας. Ὣς ἄρα φωνήσας ἐπὶ καρπῷ χεῖρα γέροντος Ἔλλαβε δεξιτερήν, μή πως δείσει᾽ ἐνὶ θυμῷ.* hoc eſt, Hæc tibi ſenex Priame, vt poſtulas, contingent, inquit Achilles: bellum enim tandiu morabor, & intermittam, quandiu à me petiuiſti. Sic locutus Achilles manum ſenis dextram ad inuctuam prehendit, ne quo pacto in animo metueret. Virgil. lib. 3. Æn. *Ipſe pater dextram Anchiſes haud multa moratus, Dat iuueni, atque animum præſenti pignore firmat.* qua de re Seruius ibidem, paulo antè, ibi, *Dixerat: & genua amplexus genibúſque volutans Hærebat*, &c. NE FVAS} ne ſis. TV HOC AGE.} Tu hoc negotium, quod tibi mandaui, diligenter cura, & in eo conficiendo totus eſto. SATIN' HABES, MANDATA, QVAE SVNT, F. SI REF.} Satiſne habes. i. eóne contentus eris, ſi ea refero confecta. quæ mihi mandaſti? ET TVA, ET TVA} & tua Hegio-

D ois, & tua Philocrates. ORNATVS} inſtructus. nempe Philoptolemum reducens pro Philocrate. NVNQVID ALIVD?} ſubintelligendum vis? voa abeuntis, aut abire parantis. VT QVAMPRIMVM POSSES, RED.} putabam olim legendum, *vt cùm primùm poſſis*: ſed nunc aliud ſentio. Nam quàm primùm poſſis, ita dictum, vt illa, quàm citiſſimè poſſis, quàm celerrimè poſſis, &c. SYNGRAPHVM.} Diploma ſignificat, per quod liceat Pſeudotyndaro tempore belli ire in Elidem. ÆDEPOL REM MEAM CONSTABILIVI, &c.} ſic loquitur Terentius Adelphis, *Dij quidem eſſes, Demea, ac rem tuam conſtabiliſſes.* EXPEDIVI} eripui, exemi, impeditum liberaui. SI DIIS PLACET.} ſi dij approbant, ſi dij volunt, dijs volentibus. Interdum, ſi diis placet *εἰρωνικῶς* vſurpatur. AT ETIAM DVBITAVI HOS NON.} proinde ac ſi dicat, ſtultus fui, qui dubitaui. Nullo enim pacto dubitare debui: hos captiuos emerem, an non emerem. SVLTIS.} ſi vultis. NE QVOQVAM PEDEM EFFERAT,} ne quò exeat. Cicero lib. 7. epiſt. ad Attic. de Bibulo loquens: *illum qui pedem porta, quoad hoſtis cis Euphratem fuit, non extulit*, &c. APPAREBO DOMI.} præſto ero domi, comparebo domi. Hinc dicuntur apparitores, quia ſemper apparent Prætoribus & conſulibus. EADEM PERC.} eadem opera percontabor, &c. ECQVIS} num quis. HVNC ADOLESC.} quem Hegio putat eſſe Philocratem, cùm ſit Tyndarus Philocratis ſeruus, idémque ipſius Hegionis filius. TE VT AMITTAM, te vt abſoluam, & expediam, ſumpta à trapezita pecunia, quam tibi dem viaticum. ET HOC PRIMVM PRAEVERTI V.} eam rem primùm tranſigere volo, ante alias res omnes, te primùm omnium rerum amittere volo.

E

ERGASILVS PARASITVS.

Miſer homo eſt, qui ipſe ſibi quod edit, quærit, & id ægrè inuenit.
Sed ille eſt miſerior, qui & ægrè quærit, & nihil inuenit.
Ille miſerrimus eſt, qui cùm eſſe cupit, quod edit, non habet.
Nam hercle ego huic diei ſi liceat oculos effodiam libens,
Ita malignitate onerauit omneis mortales mihi.
Neque ieiuniosiorem, neque magis effertum fame
Vidi: nec cui minus procedat, quicquid facere occeperit.
Itaque venter gutturque reſident eſuriales ferias.
Ilicet paraſiticæ arti in maximam malam crucem,
Ita iuuentus iam ridiculos inopes, inopinéſque ab ſe ſegregat.

Nihil morantur iam Laconas imi ſubſellij viros, A
Plagipatidas, quibus ſunt verba ſine penu & pecunia.
Eos requirunt, qui libenter cùm ederint, reddant domi.
Ipſi obſonant, quæ paraſitorum antè erat prouincia.
Ipſi de foro tam aperto capite ad lenones eunt,
In tribu quàm aperto capite ſonteis condemnant reos.
Neque ridiculos iam terruncij faciunt: ſeſe omnes amant.
Nam vt dudum hinc abij, acceſſi ad adoleſcenteis in foro:
Saluete, inquam, Quò imus vnà, inquam, ad prandium? atque illi tacent.
Quis ait hoc, aut quis profitetur, inquam? quaſi muti ſilent.
Neque me rident, vbi cœnamus, inquam? atque illi abnuunt. B
Dico vnum ridiculum dictum, de dictis melioribus,
Quibus ſolebam menſtrualeis epulas antè adipiſcier.
Nemo ridet. ſciui extemplò rem de compacto geri.
Ne canem quidem irritatam voluit quiſquam imitarier.
Saltem ſi non arriderent, denteis vt reſtringerent.
Abeo ab illis, poſtquam video me ſic ludificarier.
Pergo ad alios, venio ad alios, deinde ad alios: vna res.
Omnes compacto rem agunt, quaſi in velabro olearij.
Nunc redeo inde, quoniam me ibi video ludificarier.
Item alij paraſiti fruſtra obambulabant in foro. C
Nunc barbarica lege certum eſt ius meum omne perſequi.
Qui concilium iniere, quo nos victu & vita prohibeant,
His diem dicam, irrogabo multam, vt mihi cœnas decem
Meo arbitratu dent, cùm cara annona ſit. ſic egero.
Nunc ibo ad portum hinc. Eſt illic mihi vna ſpes cenatica.
Si ea decollabit, redibo huc ad ſenem, ad cenam aſperam.

QVOD EDIT,} quod comedat. edit modi coniunctiui: *edim, edis, edit.* SED ILLA EST MISERIOR, &c.} climax. CVM ESSE CVPIT,} cùm comeſſe cupit, cùm eſurit. In hoc ipſo ineſt miſeria extrema, ſi quis non habeat, quod edat, ſeu edit, cùm eſurit. Nam ſuperiores duo qui ſunt: atque eorum alter ægrè inuenit, alter nihil inuenit, poſteaquam diu quæſiuit, ſed non quo tempore uſurit. OCVLOS EFFODIAM LIB.} libenter lucem eripiam: tranſlatio eſt. libenter, inquit, hunc diem luce priuem, quia hodie neminem nactus ſum, qui me paſceret, aut qui me ad cenam vocaret. ITA MALIG. ONER. OMN. M. M.} ita omneis homines reddidit in me illiberales, ac malignos. NEQ. IEIVNIOSIOREM, &c. neque vidi diem ieiunij pleniorem, neque fame refertiorem: quia totum hunc diem, quod mihi nunquam antea contigit, ieiunus, ac famelicus fui. RESIDENT ESVRIALEIS FERIAS} reſidère, & ſedère interdum eſt quieſcere, & opus intermittere, & à rebus agendis ſuperſedere quod feriis, & feſtis diebus licebat. hinc reſides. Varro lib. 5. de lingua Latina. Liberalia dicta, quod per totum oppidum eo die ſacerdotes liberi, hedera coronatæ anus cum libis, & foculo pro rep. ſacrificantes. reſident igitur, eſurialeis ferias dixit Plautus pro eo quod eſt, agitant ferias, quæ eſurtioni, ſeu eſuriei dicatæ ſunt: quod nihil aliud eſt, quàm quieſcunt, & ceſſant ab edendo, & bibendo. eſurialeis autem ferias dixit, ficto ab eſurie vocabulo. Sic ferè hunc locum explicat Adr. Turneb. comment. lib. 1. de legib. Illud præterea animaduertendum eſt, reſident ferias: eſſe Atticiſmum, quaſi dictum ſit feriantur ferias. ILICET PARASITICAE ARTI IN MAX. M. CR.} id eſt, abeat ars paraſitica in maximam malam crucem, valeat ars paraſitica, atque adeò dij eam malè perdant. Ilicet, vox, quam vſurpabat præco, cùm vel de conſilio iudices, vel de concilio populus dimittebantur, re ſcilicet tranſacta, ac terminata. Itaque finem rei ſignificat, quemadmodum & actum eſt. RIDICVLOS,} eos, qui riſum mouent: & qui riſu mouendo cibum quærunt, paraſitos. NIHIL MORANTVR IAM LACONAS, &c.} nihil iam curant paraſitos. Paraſitos appellat Laconas, quia, vt pueri Lacedæmonij, ſic & paraſiti plagas, & verbera perferre aſſueſcunt. Itaque infrà non longè, hos plagipatidas appellat, id eſt, plagarum patienteis, ſeu perferenteis: quod & Lacedæmonijs, & paraſitis conuenit. Horat. oda 7. lib. 1 *Me nec tam patiens Lacedæmon,* &c. ad quem locum hac de re plura. IMI SVBSELLII VIROS.} qui accumbunt in imo ſubſellio. Sic loquitur in Sticho, *Sem tu med eſſe imi ſubſellij virum.* Horat. Sat. 8. lib. 2. *ſecutus omnibus imus.* Idem epiſt. 18. lib. 1. *Alter in obſequium plus æquo pronus, & imi Deriſor lecti,* &c. Vbi nos hac de re ſat multa. Accumbebant autem plerunque paraſiti in imis lectis, & minus honoratis locis. PLAGIPATIDAS} nomen à Plauto factum. qui nihil habent præter verba: & qui eos viciſſim ad cœnam vocare non ſolent, à quibus antè vocati & bene accepti ſunt. Quid ſit penus, & quid appellatione penus, ſeu penoris contineatur, docent Iuriſconſulti lib. 33. D. geſt. tit. de penu legata, & A. Gell. lib. 4. cap. 1. EOS REQVIRVNT,} eos ad cœnam vocant. QVI LIBENTER CVM EDERINT,} qui cùm iucundè comederint, & bene accepti fuerint, vocent viciſſim eos, apud quos iucundè epulati fuerint, domum ſuam. M. Tull. lib. 2. de Finib. *Et tamen non negat libenter vnquam cenaſſe Gallonium (mentiretur enim) ſed bene. Ita grauiter, & ſeuerè voluptatem ſecernit à bono. Ex quo illud efficitur, qui bene cenent, omnes libenter cenare: qui libenter, non continuò bene.* Lucilius, *quid bene? coctò, Condito, ſermone bono: ſi quæris libenter.* IPSI OBSONANT:} ipſi obſonium parant, ſeu emunt. TAM APERTO CAPITE,} id eſt tam ſine pudore: tam confidenter, tam depoſito omni pudore: contrà, operto capite, id eſt, vt Græci dicunt, [illegible]. Horat. Sat. 3. lib. 2. *Nam male re geſta cùm vellem mittere aperto Me capite in flumen,* &c. Plautus Moſtellaria, *caue reſpexis, fuge, atque operi caput.* Operiebant caput, qui mortem ſibi conciſcere volebant, & quos alicuius ſpeciei, aut dicti ſui tæ pudebat. NEQ. RIDICVLOS IAM TERVNCII FACIVNT.} neq. eos, qui riſum mouent, hoc eſt, paraſitos iam flocci faciunt. Teruncius à tribus vncijs dictus, inquit Varro lib. 5. de ling. Latin. M. Tull. lib. 3. de Finib. *Vt interit magnitudine maris Aegæi ſtilla* D E

A *ſtilla muria, & vt in dextrũ Craſſi terunci acceſſio, & gradus vnus in ea via, quæ eſt hinc in Indiam,* &c. ſic autem ferè loquitur Catullus ad Lesb. *Rumoreſque ſenum ſeueriorum omneis vnius æſtimemus aſſis.* Lucil. de Acin. *Non aſſis facit obliuium lupanar: Aut ſi perditum poteſt quod eſſe.* auctor Priapeior ad matronas, *Non aſſis faciũt, ſi inque tollit.* SESE OMNES AMANT] omnes ſunt oſoſtaumi. ATQVE ILLI TACENT.] illi verò ſtatim tacent. atque videtur hoc loco valere, ſtatim, ſiue celeriter. vt apud Virg. l. 10 *brachia fortè remiſit: Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.* Nonius. QVIS AIT HOC? INQ.] quis ait, eamus, inquam? ATQ. ILLI ABNVVNT.] id eſt, continuò illi, ex capitis ſignificant ſe nuſquam cenatum ire. DICTVM.] ſalſum aliquod, & facetum verbum. M. Tull. lib. 2. de Oratore, *Dicere enim aiunt Ennium flammam à ſapiente faciliùs ore in ardente opprimi, quàm bona dicta teneat, quæ ſalſa ſint.* Nam ea dicta appellantur proprio iam nomine. DE DICTIS MELIORIBVS.] vt in Sticho, *Ibo intrò ad libros, & diſcam de dictis melioribus.* MENSE RVALEIS] quæ mihi in vnum menſem ſatis eſſent. REM DE COMPACTO GER.] id eſt adoleſcenteis vnà inter ſe pactos eſſe, vt paraſitos, & vrbanos, & ſcurras omneis nihili facerent: vt eſurire, atque adeo fame tabeſcere ſinerent. Compactum, pactũ inter plureis factum. Profert hunc locum Soſipater. NE CANEM QVIDEM IRRITATAM VOLVIT Q. IMIT.] ne ringi quidem voluit. ringi dicitur canis, cùm irritatus rictum diducit, & denteis nudat cum ſtridore. Hoc igitur ſignificat adoleſcentes illi ne ringi quidem animum induxerunt: ne denteis quidem nudarunt, vt ſaltem ſe ridere ſimularent, & more canum ringerentur. Lucret. lib. 5. *Irritata canum cùm primùm magna Moloſſûm Mollia ricta tremunt (al. fremunt) duros nudantia denteis,* &c. SI NON ARRIDEARNT.] ſi non mihi, riſum mouenti, riſu gratificarentur. DENTIIS VT
B RESTRINGERENT.] denteis vt nudarent vt rictum diducerent. VNA RES.] vna & eadem res ſubintell. eſt, hoc eſt, alij omnes, ad quos iui poſtea, ita, vt illi ſeſe in me geſſerunt: vel taleis ſe qualeis illi, in me præbuerunt. COMPACTO] de compacto, ex communi pacto: quaſi communiter inter ſe pacti ſint, ſe paraſitos longum valere iuſſuros. Soſipater. Compacto. Affranius in Emancipato. *Te facere compacto omnia.* QVASI IN VELABRO OL.] vt in velabro olearij, id eſt, qui oleum vendunt, communi pacto oleum vendunt impeolo, & vno eodémque pretio. *Velabrum locus Romæ, iuxta montem Auentinum, à vehendo dictus.* Horat. Sat. 3. lib. 2. *cum velabro omne macellũ.* de velabro nonnulla Varro lib. 4. de lingua Latina. ſed illa non ſatis emendata ſunt. Propertius lib. 4. in extr. de Hercule, *Venit ad inuictos pecuroſa Palatia monteis, Et ſtatuit feſſos, feſſus & ipſe boues: Qua velabra ſuo ſtagnabant flumine, quáque Nauta per vrbanas velificabat aquas.* Idẽ, *At, qua velabri regio patet, ire ſolebat Caeruleus pulſa per vada linter aqua.* BARBARICA] Latina, ſeu Romana, de collegijs, & concilijs, ſeu coitionibus illicitis, vt indicat Camerarius. extat titulus 22. lib. 48. Digeſt. de corporibus, & collegijs illicitis. Commemorantur & leges, Duilia Menia de coitionibus: Clodia, de collegijs reſtituend. quæ prioribus legibus vetita fuerãt. Nõnulli, in his Iacobus Capellus, conſiliarius Regius, vir doctus, & acutus exiſtimant ſignificari legẽ Variam, à Quinto Vario Hibrida latam, vt quæreretur de iis, quorum opera conſilióve ſocij contra populum Rom. arma ſumpſiſſent, & ciues Rom. victu prohiberentur. QVI CONCILIVM INIBANT] Qui coierunt. Marc. Tull. in Cluẽt. ex lege quadam, *Qui coijt, coierit, conuenit, conuenerit, quo quis iudicio publico condemnaretur,* &c. HIS DIEM DICAM.] ſuprà in Alin. *quem videam æquè eſſe maiſtum, quaſi dies ſi dicta ſit.* SPES CENATICA.] ſpes cenæ. SI EA DECOLLABIT.]
C id eſt, ſi ea fallet, & decipiet, ſeu deficiet atque ita ferè Diomedes libro 1. Alij, ſi ea delabetur, & quaſi de collo decidet. Vtitur eodem verbo in Caſina, vtitur & Varro lib. 1. de re Ruſtic. *Duo in primis ſpectaſſe videntur Italici homines, colendo poſſentne fructus pro impenſa ac labore reddere: & vtrùm ſaluber locus eſſet, an non: quorũ ſi alterutrũ decollat, & nihilominus quis vult colere, mente eſt captus, atque ad agnatos, & gentiles eſt deducendus.* Nõnulli ſic explicãt, ſi ea malè procedet: & putant eſſe tranſlationem à liquoribus, aut à fontibus, & volunt ſcribi cum vno l, *decolabit.* Aliàs decollare, eſt de collo deponere, vt docet Nonius. AD CENAM ASPERAM] ad olera, & terra nata: ad cenam terreſtrem.

HEGIO.

Qvid eſt ſuauius, quàm bene rem gerere bono publico? ſicut ego feci heri,
Cùm emi hoſce homines. vbi quiſque vident, eunt obuiam,
Gratulantúrque eam rem: ita me miſerum reſtitando,
D Retinendóque laſſum reddiderunt.
Vix ex gratulando miſer iam eminebam:
Tandem abij ad prætorem, ibi vix requieui: rogo ſyngraphum:
Datur mihi, ilico dedi Tyndaro: ille abiit domum.
Inde illico reuortor domum. poſtquam id actum eſt, eo
Protinus ad fratrem. inde abij, mei vbi ſunt alij captiui.
Rogo, Philocratem ex Alide ecquis omnium nouerit?
Tandem hic exclamat, eum ſibi eſſe ſodalem. dico eſſe eum
Apud me. hic extemplò, orat, obſecrárque eum ſibi vt liceat
Videre. iuſſi ilico hunc exſolui. nunc tu ſequere me,
Vt quod me orauiſti, impetres, hominem vt conuenias.

E

QVID EST SVAVIVS, QVAM, &c.] Errat Hegio, vt paulò pòſt intelliget. BENE REM G.] bene rem ſuam gerere, quod Græci dicunt εὖ πράττειν: & hoc apprecantur initio litterarum, quas ad alterum mittunt. Horat. epiſt. ad Celſum lib. 1. *Celſo gaudere & bene rem gerere Albinouano.* BONO PVB.] cum bono publico. Hoc eo dicit, quia audierat Philocratem eſſe honeſtiſſimo & ſummo loco natum, & idcirco non ſolùm ſua, ſed etiam reip. intereſſe, eum ſuis reddi: neque ſciebat eum ipſum dimiſſum eſſe, retento Tyndaro: ſed contrà exiſtimabat miſſum eſſe Tyndarum, illo retento. GRATVLANTVRQVE EAM REM.] ſubintell. mihi. RESTITANDO,] dum ipſi crebrò reſtant ſeu retiſtunt, id eſt, conſiſtunt. Terent. Andr. *Daue, ades, reſiſte.* Plautus Caſina, *dabo. μέγα κακόν, niſi reſiſtis.* RETINENDOQ.] & dum me retinent. LASSVM REDDIDERVNT.] delaſſarunt, defatigarũt. EMINEBAM:] emergebam, euadebam: hoc dicit quaſi à gratulatoribus obrutus, & penè oppreſſus fuerit. ROGO SYNGRAPHVM.] peto à prætore diploma, quo impunè per terram hoſtilem belli tempore, Tyndaro ire, & redire pſeudo liceat. TYNDARO.] Pſeudotyndaro, id eſt, Philocrati, qui ſimulat ſe eſſe Tyndarũ. ROGO,] rogo meos alios Captiuos. ECQVIS OMNIVM] nunquis ex omnibus meis Captiuis, &c. HIC] vnus ex captiuis meis, Ariſtophontes nomine.

TYNDARVS. A

NVnc illud eſt,cùm me fuiſſe,quàm eſſe,nimio mauelim.
Nunc ſpes,opes,auxiliáque à me ſegregant,ſpernúntque me.
Hic ille eſt dies,cùm nulla vitæ meæ ſalus ſpetabilis'ſt.
Neque exſulium,neque adeò ſpes eſt,quæ mihi hunc aſpellat metum.
Nec ſubdolis mendaciis vſquam mihi integumentum eſt meis.
Nec ſycophantiis nec fucis vllum mantellum obuiam eſt.
Neque deprecatio perfidiis meis,nec malefactis fuga eſt.
Nec confidentiæ vſquam hoſpitium eſt,nec deuerticulum dolis.
Operta quæ fuere,aperta ſunt:patent præſtigiæ.
Omnis res palàm eſt:neque de hac re negotium eſt,quin malè B
Occidam,oppetámque peſtem heri vicem,meámque.
Perdidit me Ariſtophontes hic,qui intrò venit modò.
Is me nouit,is ſodalis Philocrati & cognatus eſt.
Neque iam ſeruare Salus,ſi volt,me poteſt:nec copia eſt,
Niſi meo aliquam corde machinor aſtutiam.
Quam? malum:quid machiner? quid comminiſcar?maximas
Nugas,ineptiáſque incipiſſo,hæreo.

CVM ME FVISSE] id eſt,cùm me vixiſſe.hoc eſt, cùm me mortuum eſſe , &c. ſic Bacchid. *Vixiſſe nimio ſatius eſt, quàm viuere.* Idem in Pſeud. *mortuus eſt qui fuit.* Idem in Perſa, *Omne ego pro nihilo eſſe ducto, quod fuit , quando fuit.* Idem in Trucul. *Ita tibi penè fuit Phroneſium.* Virgil.lib.2.Æneid. *fuimus Troes,fuit Ilium,& ingés Gloria Teucrorum.* Idem lib.4.*Vixi,& quem dederat curſum fortuna,peregi.* Plutarch.in Cicerone, [illegible] deinde ſubiicit, [illegible] id eſt, Videns C autem Cicero multos etiam de coniuratis,in foro,denſo agmine ſimul ſtanteis,& quid actum ab eo eſſet, ignoranteis, noctem autem expectanteis,tanquam illis etiámnum viuentibus,& quaſi per vim eripi poſſent,voce ſublata,& ad eos conuerſa,vixerunt,inquit.Sic autem Romani ij,qui mali ominis verbum loqui nolunt,mori ſignificant. Tale ferè illud Terētij eſt in Heaut. *filium vnicum adoleſcentulum Habeo. ah,quid dixi?habere me? immò habui Chreme,Nūc habeam,néc ne, incertum eſt.* NVNC SPES, OPES, SE AVXIL. &c.] ſententia plana eſt, nunc ſpes , opes , auxiliáque ſe à me ſegregant , id eſt, à me diſcedunt , & me deſerunt. Aberat à libris vulgatis pronomen *ſe*, quod reſtitui ex duobus noſtris libris manuſcr. SPES, OPES,] ſic ſuprà non longè hæc duo coniunctè poſuit. *Tibi cōmendo ſpes,opéſque meas.* NEQVE EXSILIVM EXITIO'ST.] id eſt , neque vllus mihi locus eſt , quo profugiens poſſim exitium , & perniciem declinare, ac vitare. M. Tull.pro Cæcina. *exſilium enim non ſupplicium eſt, ſed perfugium , portúſque ſupplicij. Nam qui volunt pœnam aliquam ſubterfugere,aut calamitatem, eò ſolum vertunt,hoc eſt,ſedem ac locum mutant. Itaque nulla in lege noſtra reperietur, vt apud cæteras ciuitates maleficium vllum exſilio eſſe multatum. ſed cùm homines vincula neces , ignominiáſque vitant, quæ ſunt legibus conſtituta , confugiunt quaſi ad aram in exſilium,* &c. ſuperiora illa Ciceronis verba hunc Plauti locum declarant, atque illuſtrant. Poſtremò hanc ſcripturam confirmat verſus,qui ſequitur non longo poſt interuallo, Nec *deprecatio perfidijs meis,nec malefactis fuga'ſt.* Quid enim illud eſt fuga,præſertim apud Græcos [illegible],quàm D exſilium?Iam vocem *exitio*,quam ſuſtulerat Camerarius , ego in omnibus libris & vulgatis , & manuſcr.repertam reſtitui. ASPELLAT M.] longè à me pellat. NEC SVBDOLIS MENDACIIS VSQVAM MIHI INTEGVMENTVM EST MEIS] ſic hunc verſum reſtitui , qui mendoſus erat in omnibus libris , præterquam in vno, qui fuerat mihi ab Io. Tilio olim epiſcopo Meldenſi nuper mortuo commodatus. Omnino cùm hic verſus ita legatur in omnibus alijs libris, *Nec mendacijs ſubdolis mihi vſquam mantellum'ſt meis*,& contra carminis legem (ſunt enim hi verſus magnam partem trochaici, octonarij, acatalecti.) & præter decorum ob eiuſdem vocis iterationem in duobus verſibus inter ſe propinquis;putabam eum non eſſe Plautinum,ſed ex annotatione aliqua, aut ex ſequente verſu natum.Nunc hac ſcripturæ diſſimilitudine in illo libro reperta, ſententiam ego quidem planè non mutaui , ſed tamen eum , vt nunc edidi, minus longè abeſſe ab elegantia Plautina exiſtimo. MANTELLVM] tegmen, ſeu tegmentum , quo meæ ſycophantiæ meíque doli tegantur: vel quæ ſycophantiis & fucis meis opponantur ſeu obiiciantur. Idem ferè dicit quod ſuperiore dictum eſt.Hunc autem verſum eſſe Plautinum germanum teſtatur Seruius , qui eum profert in Commentationibus in lib.4.Georg.ibi,*tonſiſque ferunt mantilia villis.* ſic autem Seruius , Varro appellat mantelia ſeu mantella , quaſi manutergia.Cæterùm Plautus huius ſingulare mantellum poſuit in Captiuis , *Nec ſycophantijs , nec fucis vllum mantellum obuiam'ſt.* Lucilius autem mantella dixit,mappas,mantella,merúmque quæ Græci [illegible] vocant. Hæc Seruius. NEQVE DEPRECATIO PERFIDIIS MEIS,&c.] id eſt,neque eſt,quid deprecatorem mihi parem,qui pro me cauſam dicēs, ſeu E potius deprecatione vtēs,meis perfidiis veniam impetret. Terent.Heaut.*Ne te admiſce.nemo accuſat, Syre,te. nec tu aram tibi, Neque precatorem pararis.* vel ſic, neque eſt quod ego deprecando ſperem me mearum perfidiarum aut culpa ſolutum,aut pœna liberatum iri. NEC MALEFACTIS FVGA'ST] id eſt, nec malefactis meis effugium eſt , id eſt , malefacta mea effugere non poſſunt , quin teneantur , & deprehendantur. PATENT PRAESTIGIAE.] apertæ ſunt doli, quibus quodammodo ſeni oculorum aciem præſtrinxi. OPPETAMQVE PESTEM , id eſt, mortem oppetas.ſic ſuprà Aſin. princip. *Atque illa vtinam viuus vt peſtem oppetas.* HERI VICEM, MEAMQ] id eſt, pro hero,& pro me. NEQVE IAM SERVARE SALVS,&c.] hyperbole. Sic Terent. Adelph.*Ipſa ſi cupiat Salus , Seruare proſùs non poteſt hanc familiam.* M. Tull. *ecquod iudicium Romæ tam diſſolutum tam perditum tam nummarium fore putaſti, quo ex iudicio te vlla ſalus ſeruare poſſet?* cùm, &c. Idem pro M.Fonteio, *Hic ſi ingenioſi & periti, & æqui iudicis has partes eſſe exiſtimatis, vt,quoniam quidem teſtes dicunt,ſine vlla dubitatione credendum ſit: ſalus ipſa virorum fortium innocentiam tueri non poteſt.* NEC COPIA'ST] nec facultas eſt mei ſeruandi, [illegible]. QVAM MALVM] Quam, malum,aſtutiā machinari poſſim?malum,interiectio eſt, vt alibi indicauimus. ſic Terent.Heaut. *Quas malum,ambages mihi narrare occepiſti?* INCIPISSO:] incipio.al.incipeſſo.ſed incipiſſo,mālo,de quo ſuprà. HAEREO] [illegible] quo me vertam, aut quid agam,neſcio, neque progredi, neque regredi poſſum.interclujus eſt mihi quoquo verſum exitus.

HEGIO,

A HEGIO, TYNDARVS, ARISTOPHONTES.

HEG. QVò illum nunc hominem proripuiſſe foràs ſe dicam ex ædibus.
TYN. Nunc enimuerò ego óccidi: eunt ad te hoſtes. Tyndare, quid loquar?
Quid fabulabor? quid negabo? aut quid fatebor? mihi
Res omnis in incerto ſita eſt. quid rebus confidam meis?
Vtinam te di prius perderent, quàm periiſti è patria tua
Ariſtophontes, qui ex parata re imparatam omnem facis.
Occiſa eſt hæc res, niſi reperio atrocem mihi aliquam aſtutiam.
HEG. Sequere, hem tibi hominem. adi, atque alloquere. TYND. quis homo eſt me hominum miſerior?
B AR. Quid iſtuc eſt, quod meos te oculos dicam fugitare Tyndare?
Próque ignoto me aſpernari, quaſi me nunquam noueris?
Equidem tam ſum ſeruus, quam tu. etſi ego domi liber fui,
Tu vſque à puero ſeruitutem ſeruiuiſti in Alide.
HEG. AEdepol minimè miror, ſi te fugitat, aut oculos tuos,
Aut ſi te odit qui iſtum appelles Tyndarum pro Philocrate.
TYN. Hegio hic homo rabioſus habitus eſt in Alide,
Ne tu quod iſtic fabuletur, aureis immittas tuas.
Nam iſtic haſtis inſectatus eſt domi matrem & patrem.
Et illic iſti qui ſputatur morbus interdum venit.
Proin tu ab iſtoc procul recedas. HEG. vltro iſtum à me. AR. ain verbero?
C Me rabioſum? atque inſectatum eſſe haſtis meum memoras patrem?
Et eum morbum mihi eſſe, vt qui me opus ſit inſputarier?
HEG. Ne verere, multos iſte morbus homines macerat,
Quibus inſputari ſaluti fuit, atque aliis profuit.
AR. Quid tu autem, etiam huic credis? HEG. quid ego credam huic. AR. inſanum eſſe me,
TYN. Viden' tu hunc, quàm inimico voltu intuetur? concedi optumum eſt.
Hegio, fit quod ego tibi dixi: gliſcit rabies, caue tibi.
HEG. Credidi eſſe inſanum extemplò, vbi te appellauit Tyndarum.
TYN. Quia ſuum ipſe interdum ignorat nomen, neque ſcit qui ſiet.
D HEG. At etiam te ſuum ſodalem eſſe aiebat. TYN. haud vidi magis.
Et quidem Alcmæo atque Oreſtes & Lycurgus poſtea,
Vna opera mihi ſunt ſodales, qua iſte. AR. at etiam furcifer
Malè mihi loqui audes? non ego te noui? HEG. pol plánum id quidē eſt
Non nouiſſe, qui iſtum appelles Tyndarum pro Philocrate.
Quem vides, eum ignoras: illum nominas, quem non vides.
AR. Immò iſte eum ſeſe ait, qui non eſt, eſſe: & qui verò eſt, negat.
TYN. Tu repertu's enim, Philocratem qui ſuperes veriuerbio.
AR. Pol ego vt rem video, tu inuentus, vera vanitudine
Qui conuincas. ſed quæſo hercle agedum aſpice ad me. TYN. hem. AR. dic modò,
E Te negas Tyndarum eſſe? TYN. nego inquam. AR. tun' te Philocratē eſſe ais?
TYN. Ego inquam. AR. túne huic credis? HEG. plus quidem, quàm tibi, aut mihi.
Nam ille quidem, quem tu hunc memoras eſſe, hodie hinc abiit Alidem.
Ad patrem huius. AR. quem patrem, qui ſeruus eſt? TYN. & tu quidē
Seruus, & liber fuiſti, & ego me confido fore,
Si huius huc reconciliaſſo in libertatem filium.
AR. Quid ais furcifer, tun' te gnatum memoras eſſe liberum?

TYN.Non equidem me liberum, ſed Philocratem eſſe aio. AR. quid eſt? A
Vt ſceleſtus Hegio nunc iſte ludos hic facit!
Nam is eſt ſeruus ipſe, neque præter ſe vnquam ei ſeruus fuit.
TYN.Quia tute ipſe eges in patria, nec tibi qui viuas domi eſt,
Omneis inueniri ſimileis tibi vis. non mirum facis.
Eſt miſerorum, vt maleuolentes ſint, atque inuideant bonis.
AR. Hegio vide ſis, ne quid tu huic temerè inſiſtas credere.
Atque vt perſpicio, profectò iam aliquid pugnæ edidit.
Filium tuum quod redimere ſe ait, id neutiquam mihi placet.
TYN.Scio te id nolle fieri: efficiam tamen id ego, ſi di adiuuant.
Illum reſtituam huic: hic autem in Alidem me meo patri
Propterea ad patrem hinc amiſi Tyndarum. AR. quin tute is es. B
Neque præter te in Alide vllus ſeruus iſtoc nomine eſt.
TYN.Pergin' ſeruum me exprobrare eſſe, id quod vi hoſtili obtigit?
AR. Enimuerò iam nequeo contineri. TYN. heus audin' quod ait? quin fugis.
Iam illic hic nos inſectabit lapidibus, niſi illum iubes ———
Comprehendi. AR. crucior. TYN. ardent oculi, fit opus Hegio.
Viden' tu illi maculari corpus totum maculis luridis?
Atra bilis agitat hominem. AR. at pol te, ſi hic ſapiat ſenex,
Atra pix agitet apud carnificem, tuóque capiti illuceat.
TYN.Iam deliramenta loquitur, laruæ ſtimulant virum.
HEG.Quid? quid ſi hunc comprehendi iuſſerim? TYN. Sapias magis.
AR. Crucior, lapidem non habere me, vt illi maſtigiæ C
Cerebrum excutiam, qui me inſanum verbis concinnat ſuis.
TYN.Audin' lapidem quæritare? AR. ſolus te ſolum volo
Hegio. HEG. iſtinc loquere ſi quid vis, procul tamen audiam.
TYN.Nanque ædepol ſi adbites propius, os denaſabit tibi
Mordicus. AR. neque pol me inſanum, Hegio, eſſe creduis,
Neque fuiſſe vnquam, neque eſſe morbum, quem iſtic autumat.
Verùm ſi quid metuis à me, iube me vinciri: volo,
Dum iſtic itidem vinciatur. TYN. immò enimuero, Hegio,
Iſtic, qui volt, vinciatur. AR. tace modò, ego te, Philocrates
Falſe, faciam, vt verus hodie reperiare Tyndarus.
[redacted] Quid mi abnutas? TYN. tibi ego abnuto? quid agat, ſi abſis longius? D
Hg Quid ais? quid ſi adeam hunc inſanum? TYND. nugas ludificabitur.
Garriet quò neque pes vnquam, neque caput compareat.
Ornamenta abſunt: Aiacem, hunc cùm vides, ipſum vides.
HEG.Nihil facio, tamen adibo. TYN. nunc ego omnino óccidi.
Nunc ego inter ſacrum, ſaxúmque ſto, nec quid faciam, ſcio.
HEG.Do tibi operam Ariſtophontes, ſi quid eſt quod me velis.
AR. Ex me audibis vera, quæ nunc falſa opinare Hegio.
Sed hoc primùm me expurgare tibi volo, me inſaniam
Neque tenere, neque mihi eſſe morbum, niſi quòd ſeruio. E
At ita me rex deorum atque hominum faxit patriæ compotem.
Vt iſtic Philocrates non magis eſt, quàm aut ego aut tu. HEG. eho dic mihi.
Quis illic igitur eſt? AR. Quem dudum dixi à principio tibi.
Hoc ſi ſecus reperies, nullam cauſſam dico, quin mihi
Et parentum & libertatis apud te deliquio fiet.
HEG.Quid tu ais? TYN. me tuum eſſe ſeruum, & te meum herum. HEG. haud iſtuc rogo.
Fuiſtin' liber? TYN. fui. AR. enimuero non fuit, nugas agit.
TYN.Qui tu ſcis? an tu fortaſſe fuiſti meæ matri obſtetrix,

A Qui id tam audacter dicere audes? AR. puerum te vidi puer.
TYN. At ego te video maior maiorem. hem rurſum tibi:
Meam rem non cures, ſi rectè facias. num ego curo tuam?
HEG. Fuitne huic pater theſaurochryſonicochryſides?
AR. Non fuit, neque ego iſtuc nomen vnquam audiui ante hunc diem.
Philocrati Theodoromedes fuit pater. TYN. pereo probè.
Quin quieſce tu directum cor meum, ac ſuſpende te.
Tu ſuſſultas, ego miſer vix aſto præ formidine.
HEG. Satin' iſtuc mihi exquiſitum eſt fuiſſe hunc ſeruum in Alide?
Neque eſſe hunc Philocratem? AR. tam ſatis, quàm nunquam hoc inuenies ſecus.
B Sed vbi is nunc eſt? HEG. vbi ego minimè, atque ipſus ſe volt maximè.
Tum igitur ego deruncinatus deartuatus ſum miſer
Huius ſceleſti technis, qui me, vt lubitum eſt, ductauit dolis.
Sed vide ſis. AR. Quin exploratum dico & prouiſum hoc tibi.
HEG. Certon'? AR. Quin nihil vnquam inuenies magis hoc certo certius.
Philocrates iam inde vſque amicus fuit mihi à puero puer.
HEG. Sed qua facie eſt tuus ſodalis Philocrates? AR. dicam tibi.
Macilento ore, naſo acuto, corpore albo, & oculis nigris,
Subrufus, aliquantum criſpus, cincinnatus. HEG. conuenit.
TYN. Vt quidem hercle in medium ego hodie peſſimè proceſſerim.
Væ illis virgis miſeris, quæ hodie in tergo morientur meo.
C HEG. Verba mihi data eſſe video. TYN. quid ceſſatis compedes
Currere ad me? meáque amplecti crura, vt vos cuſtodiam?
HEG. Satin' me illi hodie ſceleſti captiui cæperunt dolo?
Illic ſeruum ſe aſſimulabat, hic ſeſe autem liberum.
Nucleum amiſi, reliquit pignori putamina.
Ita mihi ſtolido ſurſum verſum os ſubleuere offuciis.
Hic quidem me nunquam irridebit. Colaphe, Cordalio, Corax,
Ite iſtuc, atque efferte lora. LO. num lignatum mittimur?

ILLVM NVNC HOM.] Philocratem, vt putat Hegio. Nam Tyndarus eſt. PRORIPVISSE FORMAS SE, &c.] Sic Virgil. Palæm. *quo nunc ſe proripit ille?* Idem lib. 6. Æneid. *Tandem proripuit ſeſe.* Intelligit hic ſpectator, Tyndarum Ariſtophonti, cui notus erat, conſpectum fugere, neque ſe audere ei viſendum præbere. IN INCERTO.] in dubio.
D QVAM PERIISTI E P. T.] quàm patriam amiſiſti, & in hoſtium poteſtatem veniſti. OCCISA'ST HAEC RES.] id eſt interiit & deſperata eſt hæc res. Sic idem in Menæch. *Occiſa'ſt hæc res, nam ego te indutum foras Exire vidi palla?* Profert hunc locum Nonius in verbis *interfice, & occide.* ATROCEM ALIQ. AST.] aſtutiam aliquam audacem, & animo atroci, id eſt, intrepido, & timoris experti dignam. Atroces, inquit Feſtus, appellantur ea Græco: quia illi atrocia appellant, quæ cruda ſunt. ſiue atrox dicitur ab eo, quod nihil timeat, [illegible] enim Græci dicunt timere. ſic Horat. Od. 1. lib. 2. *Et cuncta terrarum ſubacta, Præter atrocem animum Catonis.* Atrocem igitur aſtutiã dicit, quæ non cadet in aliquem animum timidum, & meticuloſum: ſed quæ ſit hominis audacis, confidentis, callidi, id eſt, [illegible], & [illegible] propria. IN ALIDE] in Elide. HEGIO, HIC HOMO, &c.] Hæc à Tyndaro impudenter & confidenter confecta ſunt, vt ne Hegio Ariſtophonti fidem haberet. RABIOSVS] furioſus, inſanus, rabidus. NE TV, QVOD ISTIC FABVLETVR, AVRIS IMM.] hoc ego tibi prædico, ne tu in aureis immittas tuas, quod loquatur, hoc eſt, ne aureæ tuæ eius ſermonibus, ſeu dictis pareant. INSECTATVS EST] inſectatus eſt. ET ILLIC ISTI, QVI SP. M.] ordo eſt & iſti, Ariſtophonti, morbus illic, id eſt, morbus ille, qui ſputatur, interdum venit. morbus comitialis, ſeu Herculanus ſignificatur: qui oris ſaliua, & ſputo aliquando leuatur: immò potius, cuius contagium ſputando prohibetur, atque arcetur. Plinius lib. 10. cap. 23. *Coturnicibus veratri ſemen gratiſſimus cibus: quam ob cauſam eas damnauere menſæ, ſimúlque comitialem propter morbum, deſpui ſuetum: quem ſolæ animalium ſentiunt, præter hominem.* Idem libr 28. cap. 4. *Deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt, contagia regerimus.* Ex aliis tamen Plauti verbis, quæ infrà leguntur non longe
E videtur hoc intelligi poſſe, morbum comitialem, aut morbo comitiali laborãtem ſputari ſolitum eſſe, & ſputo leuari creditum eſſe: quæ verba ſuo loco indicabuntur, & explicabuntur. Huc eodem pertinent verba Apuleij Apologiæ prima, quo loco de morbo comitiali loquitur, *Immò enim, ſi verum audere velis, Æmiliane, tu potius caducus, qui iam tot calumniis cecidiſti, neque enim grauius eſt corpore, quàm corde collabi: pede potius, quàm mente corruere: in cubiculo deſpui, quàm in ſplendiſſimo cœtu deteſtari.* VLTRO ISTVM A ME] eclipſis. ſubintelligendũ enim verbũ aliquod, puta, remouete, auferte, aut aliquod tale. MEMORAS] dicis. ET SVM MIHI MORBVM ESSE, VT QVI, &c.] id eſt, & dicis me eo me morbo affectum eſſe, propter quem opus ſit me inſputari? vel ſic, vt propterea opus ſit me inſputari? MACERAT.] liquefacit, tabefacit, vexat. QVIBVS INSP. SALVT. F. ET ALIIS PR.] ex his verbis intelligimus, ſputum, & ipſis morbo comitiali laborantibus ſalutare fuiſſe, & aliis, ne eo ex contactu corriperentur, profuiſſe. multos inquit Hegio, morbus iſte abſumit & conficit, quibus inſputari ſalutem attulit, id eſt, quos inſputatio morbo leuauit, atque adeò liberauit, & aliis eadem inſputatio vtilis fuit, quia ſcilicet, ne eo morbo ea contagione corriperentur, prohibuit. VIDEN' TV HVNC Q. INIM. V. INT.] viden' tu, quàm infeſtis & inimicis oculis nos intuetur? CONCIDI OPT. EST] tutiſſimum eſt ei cedi, vtpote inſano, aut inſanire incipienti. GLISCIT RABIES.] colligitur, igneſcit, creſcit, atque augeſcit rabies. Idem ſuprà Aſinar. *Tempus eſt ſubducere hinc me. pulchrè hoc gliſcit prælium.* Lucret. libr. 4. *Ing*

dies gliſcit furor, atque ærumna graueſcit. Idem lib. 3 *Nam oculis clamor ſingultus, iurgia gliſcunt?* Conſule Feſtum, & Nonium. HAVD VIDI MAGIS.] ironia eſt. Significat autem falſum eſſe quod Hegio ait Antiphontem dixiſſe. proinde ac ſi diceret, nihil minus verum eſt, quàm quod ait Antiphontes, me ſuum ſodalem eſſe. Sic in Amphit. *exſpectatus ſui aduenio?* SOS. *haud vidi magis Exſpectatum eum ſalutat magis aut quiſquam, quàm canem.* ET QVIDEM ALC. OR. ET L.] Tres inſanos nobiliſſimos commemorauit: quos æquè ſuos ſodales eſſe dicit, atque Antiphontem, ſignificans Antiphontem in eundem numerum, atque ordinem eſſe referendum. Alcmæo Amphiarai, & Eriphylæ filius, matrem interemit mandatu patris. quo facto ad inſaniam adactus eſt. Oreſtes, Agamemnonis, & Clytemneſtræ filius, matrem necauit, Apolline approbante, vt patris mortem vlciſceretur, quem Clytemneſta Ægiſto adultero adiutore fretа interfecerat. Lycurgus Thracius, quia vitibus omnibus exciſis Bacchum offenderat, & è Thracia exegerat, non effugit iuſtas & meritas à Deo irato irrogatas pœnas. Horat. Od. 19. lib. 2. *tectáque Penthei Disiecta non leni ruina, Thracis & exitium Lycurgi.* Sed de his tribus plura in commentariis Horatianis. VNA OPERA MIHI S. SOD. Q. I.] æquè mihi ſunt ſodales, atque iſte. vel ſic, eodem modo mihi ſunt ſodales, atque iſte. At illi nullo modo mihi ſunt ſodales, neque igitur ille. MALE MIHI LOQVI] male dicere mihi. NON EGO TE NOVI?] ſic in Amphitr. *Carnifex, non ego te noui? abin' e conſpectu meo?* NON NOVISSE.] te non nouiſſe illum. QVEM VIDES, EVM IGN. ILL. NOM. Q. N. V.] Philocratem, quem vides eum non noſti: Tyndarum nominas, qui abeſt, & quem non vides. Hæc verba ſic explicanda ſunt ex opinione Hegionis. nam putat eum qui adeſt, eſſe Philocratem: eum qui abeſt, Tyndarum: cum illu qui abiit, ſit Philocrates, hic, qui remanſit, Tyndarus. REPERTVS.] repertus es. PHILOCRATEM, QVI SVPERES VERIVERB.] tu inquit Tyndarus, repertus es, qui tui nominis veriuerbio, id eſt, veriloquio (ſic enim ἐτυμολογίαν interpretatur M. Tull.) Philocratem ſuperes. ſententia eſt. Philocratis ἐτυμολογία, ſeu veriloquium, eſt potentiæ amore affectus, ſeu potentiæ ſtudioſus: Ariſtophontis veriloquium, eſt optimi viri interfector. Tu igitur Ariſtophontes tuis factis tuo nomini reſpondes, & me virum optimum occidis: & ita tu factis, & re vera magis es Ariſtophontes, quàm Philocrates. TV INVENTV'S, VERA VANIT. QVI CONVINC.] id eſt tu inuentus es, qui ea, quæ vera ſunt conuincas, ac refellas, vanitate hoc eſt, dictis vanis ac falſis. profert hunc verſum Nonius, in voce *vanitudo.* NAM ILLE QVIDEM, &c.] ille Tyndarus, vt errans, putat Hegio. QVEM PATREM, Q. S. ESSET?] ad quem patrem abiit, qui ſeruus natus eſt, & qui nunquam liber fuit? Hoc eò pertinet, quòd iure ciuili nulla eſt ſeruilis cognatio. RECONCILIASSO IN LIBERTATEM] id eſt, recuperaro, redemero, domum reduxero, permutatione facta in libertatem reſtituero. ſuprà in prologo: *Reconciliare vt facilius poſſet domum.* Reconciliaſſo, antiquum, pro reconciliauero. GNATVM MEN. ESSE LIB.] natum dicis eſſe liberum? Sic ſuprà in prologo Amphitr. *Gnatum arbitratus eſſe id à vobis ſibi* NEQVE PRAETER SE VNQ. EI SERVVS F.] neque ei ſeruus vnquam fuit, præter ipſum ſe. *ei præter ſe*, bona reciprocatio, & vſitata. NEC TIBI QVI VIVAS, &c.] nec tibi domi eſt, vnde viuas, &c. SIMILES TIBI] ſeruos & egentes. BONIS.] diuitibus. VIDE SIS,] vide ſi vis. INSISTAS CR.] pergas, perſeueres cr. ALIQVID PVGNAE EDID.] aliquam pugnam edidit, id eſt, aliquam fallaciam tibi damnoſam, & moleſtam futuram machinatus eſt. ID NEVTIQ. MIHI PL.] id mihi non placet. id mihi moleſtum eſt. ſuſpicor enim eum ad quas inſidias tibi comparaſſe. EXPROBRARE] ὀνειδίζειν maledicti loco obiicere. ID QVOD MIHI VI HOST. OBT.] quod mihi contigit vi belli, & ab hoſtibus. quod ſcilicet, me ſeruum eſſe. ILLIC] ille. INSECTABIT LAP.] Inſectabitur lap. ARDENT OCVLI.] Antiphonti ira incenſo ardebant oculi. Virg. de Turno lib. 12. Æneid. *Ardentem oculorum orbem ad mœnia torſit turbidus,* &c. hunc oculorum ardorem ex iracundia natum, attribuit inſaniæ Tyndarus. Nam, vt iratis, ita & inſanis ardere oculi ſolent. nec mirum, cùm ira ſit furor breuis. FIT OPVS] fit quod dico, inſanit homo. MACVLIS LVRIDIS?] maculis croceis, ſeu luteis & pallidis, qualis eſt luræ color. eſt autem lura, pellis non tincta. Talis autem deſcribitur à Virg. Dido, moritura. libr. 4. Æneid. *At trepida & cœptis immanibus effera Dido, Sanguineam voluens aciem, maculiſque trementes Interfuſa genas, & pallida morte futura,* &c. ATRA BILIS AG. H.] Atra bili homo agitatur. μελαγχολᾷ, atra bilis, μελαγχολία, qua qui laborant, inſani ſunt, & eis opus eſt elleboro. ARDENTES PIX.] qua cruciabamur ſontes & malefici. Lucret. lib. 3. *Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ.* TVOQVE CAPITI ILLVCEAT.] id eſt, & tuo capiti impoſita, deinde accenſa, lucem in tuo capite emittat. DELIRAMENTA] verba delira, ſeu deliro conuenientia. ſuprà in Amphitr. *Hæc quidem deliramenta loquitur.* LARVAE STIM.] lemures, mali dæmones, furiæ. vnde laruati, furioſi & mente moti, ſeu mente capti: & quaſi laruis exterriti: lege Feſtum. ſuprà, Amphitr. *Nam hæc quidem edepol laruarum plena'ſt.* in Aulul. *Larua hunc, atque intemperiæ, inſaniaq; agitant ſenem.* MASTIGIAE] verberoni. CONCINNAT] facit ἀπεργάζεται. ſuprà in Amphitr. *Nulla res tam delirantem hominem concinnat cito.* SOLVS TE SOLVM VOLO NEG.] Subintelligendum verbum, alloqui, aut conuenire, aut aliquid tale. PROCVL TAMEN AVD.] nihilominus, quamuis procul ſim abs te, te audiam. NAMQ. AEDEPOL, SI ADB.] rectè tibi conſulis, & conſideratè facis, qui ad eum accedere nolis. nam ſi ad eum propius accedes: os tibi mordicus naſo priuabit, naſum tibi dentibus euellet, ita vt os tuum naſo careat verbum à Plauto cuſum. ADBITES.] accedes: adbito, is. id eſt, aduenio, accedo. CREDVIS,] credideris. QVIN ISTIC AVTVMAT.] quem iſte prædicat. DVM ISTIC ITIDEM VINC.] dum modò iſte ſimiliter vinciatur. EGO TE PHILOCRATES FALSE, FACIAM, &c.] locutio permixta: quæ in has duas reſoluitur, ego te Philocrates falſe faciam verum Tyndarum hodie reperiri, & ego Philocrates falſe faciam, vt tu verus Tyndarus hodie repertare. PHILOCRATES FALSE,] Pſeudophilocrates. VT VIRVS HOD. APP. TYND.] vt vapules, quemadmodum ſerui vapulare ſolent. QVID MI ABNVTAS?] Feſtus. *Abnutare, ſæpe abnuere.* QVID AGAT, SI ABSIS LONGIVS?] quid agat Ariſtophontes, qui tu Hegio abſis longius, qui te præſente dicat, me ſibi abnutare? NVGAS LVDIFICABITVR.] nugas nugabitur. Atticiſmus ea ſententia, non ex verbis. Sunt autem Tyndari verba, GARRIT QVO NEC PES, &c.] Garriet, inquit Tyndarus, id, in quo neque pes, neque caput appareat, loquetur abſurda, & monſtri ſimilia. ORNAMENTA ABS. AIACEM, &c.] id eſt, excepto, quòd arma Aiacis, clypeum Aiacis, veſtitum & cultum Aiacis non gerit, Aiax merus eſt. hoc eſt, inſania Aiax eſt, ſeu Aiacem refert. tantùm ei Aiacis ornamenta abſunt, verus & germanus Aiax eſt, niſi quòd ornatus non eſt Aiacis in morem. Ornamenta accipio, cultum, veſtitum, & arma, vt dixi. NIHILI FACIO.] eſto inſaniat, vt lubet: non laboro. ſeu nihili æſtimo, ſeu nihil moror. NVNC EGO INTER SACRVM, SAX.] id eſt, nunc in ſummo, atque extremo diſcrimine ſum, inquit Tyndarus. prouerbium eſt ductum à victimis, nempe porcis, quæ à ſacerdote in fœderibus faciendis ſaxo feriebantur, ex quo ferire, & percutere, & icere fœdus. Talia autem quædam loquebatur ſacerdos, porcam feriens: vt ego hanc porcam ſaxo ferio, ſic eum, qui prior fœdus violarit, Iupiter fulmine percutiat. Virgil. Æneid. 8. *Armati Iouis ante aras paterâſque tenentes Stabant, & cæſa iungebant fœdera porca.* Feſtus, *Porci effigies inter militaria ſigna quintùm locum obtinebat: quia confecto bello, inter quos pax fieret cæſa porca fœdus firmare ſolebat.* AVDIBIS] audies. Sic ferè Plautus figurare ſolet futura verborum quartæ coniug. conuenibo, ſcibo, ſubuenibo, dormibo, expedibo, aperibo, obedibo, &c. quæ ſuis locis indicabuntur. Sic Horat. Od. 23. lib. 3. *Immunis aram ſi tetigit manus, Non ſumptuoſa blandior hoſtia Molibit auerſos penates Farre pio, & ſaliente mica.* ME INSANIAM NEQ. TENERE, NEQ. M.] ordo eſt, neque inſaniam me tenere, neque mihi eſſe morbū, &c. hoc neque me inſania correptum eſſe, neque morbo affectum, &c. ſic dixit hìc, tenet me inſania, vt in Menæch. *Num eum veternus, aut aqua intercus, aut aqua intercus tenet?* AT ITA ME REX. D.] iuriſiurandi formula. REX DIVORVM, ATQ. HOMINVM.] Iupiter. periphraſis. Sic Virg. 1. Æn. *namque tibi diuûm pater, atque hominum rex,* &c. & libr. 2. *ex quo me diuûm pater, atque hominum rex Fulminis afflauit ventis.* ISTIC.] iſte. ILLIC, ille.

A ille. NVLLAM CAVSAM DICO, non recuſo. QVIN MIHI ET PARENTVM, ET LIB. AP. TE DELIQVIO S.] id eſt, quin tibi perpetuò ſeruiturum ſeruiam ſine ſpe redeundi aliquando ad parentes meos, & recuperandæ vnquam libertatis. deliquio, nis, vt contagio, nis, id eſt, ἔλλειψις, defectus. FVI.] verum dicit imprudēs. Eſt enim Hegionis filius. NVGAS AGIT] nugas loquitur, nugatur. ſuprà in Aulularia, *non ego nunc nugas ago.* OBSTETRIX.] *obſtetrix.* dicta quaſi obſtetrix, ob, pro ad antiquè. obſtetrix autem pro obſtitrix, vt meretrix, genetrix, pro meritrix, genitrix, etiam antiquè. Sunt autem obſtetrices, mulieres quæ præſto ſunt parturientibus, vt eis opem ferant. MEAM REM NON CVRES, SI RECTE F.] id eſt, meam rem non curare, ſi rectè faceres: non rectè facis, qui rem alienam, hoc eſt, non tuam, cures. Sic ſunt intelligenda illa Ciceronis in oratione pro Roſc. Amer. *In minimis priuatiſque rebus etiam negligentia in crimen, iudiciúmque infame vocatur, propterea quòd ſi rectè fiat, illum negligere oporteat, qui mandarit, non illum qui mandatum receperit.* verba illa, *ſi rectè fiat*, hoc ſignificant, ſi officio fungatur vterque & is qui mandatum recepit, &c. nam qui mandauit aliquid alteri, rectè facit, ſi non curat id quod iam alteri mandauit: & is, qui mandatum recepit, non rectè facit, ſi non curat id quod iam alteri mandauit: & ea, qui mandatum recepit, non rectè facit, ſi negligit id quod ſibi mandatum eſt. PERIO PROBE] pereo planè. QVIN QVIESCIS DIE RECT. C. M.] cor ſuum alloquitur, quod nunc palpitat & trepidat, propter periculi in quo verſatur, magnitudinem. ſententia eſt: At verò agè, quieſce, cor meum, dierectum, ac ſuſpende te. Dierecti dicuntur, in crucem acti, quaſi ad diem erecti, vt docet Nonius. Feſtus verò, dierectum vult eſſe dictum per antiphraſin, quaſi diem rectum & infelicem. Ego Nonium ſequor. TV SVSSVLTAS.] id eſt tu ſurſum ſal-B taſ: tu facis artem ludicram, vt alibi loquitur. id eſt, tu trepidas ac palpitas. EXQVISITVM EST, &c.] Exploratum eſt. IS] Philocrates. VBI EGO] in patria ſua, nempe in Elide. TVM IGITVR EGO DERVNCINATVS SVM, &c.] Diu me hic locus exercuit, cùm in libris omnibus legatur partim *ærumnatus*, partim *erumnatus*, planè mendoſè. Itaque olim antequam Adr. Turneb. Aduerſaria exiiſſent in vulgus, exiſtimaram ſic eſſe legendum, *Tum igitur ego eruncatus, deartuatus ſum miſer.* eruncatus verò valet, runca euulſus, ſeu eradicatus. Eſt enim runca ferramenti genus, quo noxias herbas vellunt ruſtici, hinc runcare. quod Græci dicunt βοτανίζειν. Sed poſtquam Adrian. Turnebus docuit in Aduerſariis, legendum eſſe, *deruncinatus*, continuò ei aſſenſus ſum. Eſt autem *deruncinare*, runcina lacerare. nam runcina, præterquam quòd ſignificat inſtrumentū fabrile, quo ligna aſpera læuigātur, & poliuntur (quod ex Arnobio cognoſci poteſt, de ſimulacris loquente lib. 6. cuius hæc verba ſunt, *aſciis ſecta, dolata, effoſſa, terebrorum excauata vertigine, runcinarum læuigata de planis.*) Præter hanc igitur ſignificationem etiam in inſtrumentis ſeruitiæ à Tertulliano numeratur. DEARTVATVS SVM,] in artus diſſectus, ſeu diſcerptus. vel vt Nonius hunc locum proferens, interpretatur, per artus conciſus. Idem alibi, deartuatum interpretatur, per artus diſciſſum, in verbo *delibratum.* Simeo Boſius verbo Græco eruditè interpretabatur ἀκρωτηριασθείς. DVCAVIT DOLIS.] lactauit, ſeu pellexit dolis. SED VIDE SIS.] ſed vide ſi vis, ſitne hoc exploratum & certum. MAGIS HOC CERTO CERTIVS.] pleonaſmus. MACILENTO ORE, NASO ACVTO, &c.] formæ deſcriptio. NASO ACVTO,] Lucret. lib. 6. in extr. *naſi primoris acumen* Horatius Sat. 3. lib. 1. *minus aptus acutis Na-C ribus horum hominum, &c.* ET OCVLIS NIGRIS,] Horat. Od. 32. lib. 1. *Et Lycum nigris oculis, nigróque Crine decorum.* Idem in epiſt. ad Piſon. de Art. poët. *Viſendum nigris oculis, nigróque capillo.* SVBRVFVS,] Terent. Phorm. *Si quis me quæret rufus.* CRISPVS,] M. Tullius epiſt. Accuſ. lib. 2. *Videtis illum ſub criſpo capillo, nigrum, qui eo vultu nos intuetur, vt ſibi ipſe peracutus eſſe videatur?* CINCINNATVS.] M. Tullius Cicero poſt reditum in Senatu: *cincinnatus ganeo.* Idem pro Sextio, *cùm fleus vniuerſus ordo cincinnatum conſulem orabat.* cincinni, capilli intorti βόστρυχοι, vel βόστρυχοι appellantur à Græcis. Plautus Trucul. *Iam ego iſtos fictos, compoſitos, criſpos cincinnos tuos, Vnguentatos vſque ex cerebro exuellam.* Ibidem, *mœchum malacum, cincinnatum, vmbraticolam, tympanotribam.* CONVENIT] Conuenit iſta formæ deſcriptio cum forma Philocratis. VT QVIDEM HERCLE, &c.] ſubintell. ita. VAE ILLIS VIRGIS, QVAE HODIE IN T. M.] O miſeras illas virgas, quæ hodie in tergo meo abſumentur & interibunt. Eadem ferè ratione Amphitruo Pſeudoloſiam, vlmorum Acheruntem appellat, ſignificans ſcilicet in eius tergo virgas mori ſolere. QVID CESSATIS COMP.] facetè alloquitur compedes, vt res animatas, & rationis participes, ſignificans iamiam tempus adeſſe, cùm compedibus vinciatur. SATIN' ME ILLI HODIE SCEL.] hæc interrogatio affirmationem valet. CEPERVNT DOLO.] Ouid. *Mulciberi capti Marſque Venúſque dolis.* ILLIC.] Philocrates. HIC] Tyndarus. NVCLEVM AMISI, RELIQVIT PIGN. PVTAM.] allegoria eſt: qua hoc ſignificat, ſe amiſiſſe Philocratem, à Philocrate ſibi relictum eſſe Tyndarum ſeruum. *Putamina*, inquit Nonius, *non ſolum arborum ſunt, verùm omnia rerum purgamenta. nam quicquid ex quaque re proiicitur, putamen appellatur.* Hactenus ille: deinde hunc verſum profert, ita, vt edidimus, non vt vulgo, *pignori putamina.* & Do-D natus ad illud Terent. *rem ipſam putemus.* in Adelph. *putemus*, inquit, id eſt, purgemus. nam & hinc putamina, purgamēta dicta ſunt, vt Plaut. in Capt. ait, *Nucleum amiſi*, &c. SVRSVM VORSVM,] ἄνω κάτω. MIHI ST. S V. OS SVBLEVERE OFFVCIIS.] me ſtolidum planè ludificati ſunt, vel ludibrio habuerūt fallaciis ſuis: vel ſic, me planè deceperunt fallaciis ſuis. Feſtus *offucias fallacias.* COLAPHE, CORD. CORAX.] nomina ſeruorū lorariorum. NVM LIGNATVM MITT.] numquid in ſiluam mittimus petitum lignum? quia loris lignorum faſciculi vinciuntur, idcirco vrbanè quærunt lorarii, num lignatum mittantur. Nonius, *Copiantur*, inquit, *à copia honeſtè poſitum, vt lignantur, pabulantur.* Claud. Quadr. lib. 1. *multis armis, & magno cōmeatu, prædáq; ingenti copiantur.* Virg. lib. 4. Geor. *ſub mœnibus vrbis aquantur.* Hactenus Nonius. Cæſar lib. 1. de bel. ciu. *his pontibus pabulatum mittebat, quòd ea, quæ circa flumen fuerant, ſuperioribus diebus conſumſerat.*

HEGIO, TYNDARVS, ARISTOPHONTES.

HE. Iniicite huic actutum manicas maſtigiæ.
TY. Quid hoc eſt negotij? quid ego deliqui? HEG. rogas?
Sator, ſartórque ſcelerum, & meſſor maxume.
E TY. Non occatorem dicere audebas prius?
Nam ſemper occant prius quàm ſarriunt ruſtici.
HE. At vt confidenter mihi contrà aſtitit?
TY. Decet innocentem ſeruum atque innoxium,
Confidentem eſſe, ſuum apud herum potiſſumùm.
HE. Aſtringite iſti ſultis vehementer manus.
TY. Tuus ſum, tuas quidem vel præcidi iube.
Sed quid negotij eſt? quamobrem ſuccenſes mihi?
HE. Quia me, meámque rem, quod in te vno fuit,
Tuis ſceleſtis falſidicis fallaciis
Delacerauiſti, deartuauiſtíque opes.

Confeciſti omneis res ac rationes meas. A
Ita mi exemiſti Philocratem fallaciis.
Illum eſſe ſeruom credidi, te liberum.
Ita voſmet aiebatis, itáque nomina
Inter vos permutaſtis. TYN. fateor, omnia
Facta eſſe ita, vt tu dicis, & fallaciis
Abiiſſe eum abs te mea opera, atque aſtutia.
An, obſecro hercle te, id nunc ſuccenſes mihi?
HE. At cum cruciatu maximo id factum eſt tuo.
TY. Dum ne ob malefacta peream, parui id æſtimo. B
Si ego hic peribo, & ille vt dixit, non redit:
At erit mihi factum hoc mortuo memorabile,
Meum herum captiuum ex ſeruitute atque hoſtibus
Reducem feciſſe liberum in patriam ad patrem,
Meúmque me potius caput in periculo
Præoptauiſſe, quàm is periret, ponere.
HE. Facito ergo tu vt Acherunti clueas gloria.
TY. Qui per virtutem perbitat, non interit.
HE. Quando ego te exemplis excruciauero peſſumis,
Atque obſutelas tuas te morti miſero,
Vel te interiiſſe, vel periſſe prædicent.
Dum pereas, nihil interdico, dicant viuere.
TY. Pol ſi iſtuc faxis, haud ſine pœna feceris,
Si ille huc redibit, ſicut confido affore. C
AR. Prò di immortales, nunc ego teneo, nunc ſcio
Quid ſit hoc negotij. meus ſodalis Philocrates
In libertate eſt ad patrem, in patria. bene eſt:
Nec eſt quiſquam mihi, æquè melius cui velim.
Sed hoc mihi ægrè eſt, me huic dediſſe operam malam.
Qui nunc propter me, meáque verba vinctus eſt.
HE. Vetuin' te quicquam hodie mihi falſum proloqui?
TY. Vetuiſti. HEG. cur es auſus mentiri mihi?
TY. Quia vera obeſſent illi, cui operam dabam,
Nunc falſa proſunt. HEG. at tibi oberunt. TYN. optimè eſt. D
At herum ſeruaui, quem ſeruatum gaudeo:
Cui me cuſtodem addiderat herus maior meus.
Sed maléne id arbitrare factum? HEG. peſſumè.
TY. At ego aio rectè, qui abs te ſeorſum ſentio.
Nam cogitato, ſi quis hoc gnato tuo
Tuus ſeruus faxit, qualem haberes gratiam?
Emitteréſne, nécne, eum ſeruum manu?
Eſſétne apud te is ſeruus acceptiſſimus?
Reſpondé. HEG. opinor. TYN. cur ergo iratus mihi es?
HE. Quia illi fuiſti, quàm mihi, fidelior. E
TY. Quid? tu vnà nocte poſtulauiſti & die,
Recens captum hominem nuperum & nouitium,
Te perdocere, vt melius conſulerem tibi,
Quàm illi, qui cum vnà puero ætatem exegeram.
HE. Ergo ab eo petito gratiam iſtam. ducite,
Vbi ponderoſas, craſſas capiat compedes.
Inde ibis porrò in latomias lapidarias.
Ibi quom octonos alij lapides effoderint,
Niſi cotidianum ſeſquiopus confeceris,

Sexcento

A Sexcento plago nomen indetur tibi.
AR. Per deos atque homines ego te obteſtor Hegio,
Ne tu iſtunc hominem perduis. HE. curabitur.
Nam noctu neruo vinctus cuſtodibitur,
Interdius ſub terra lapides eximet.
Diu ego hunc cruciabo,non vno abſoluam die.
AR. Certúmne eſt tibi iſtuc? HE. non moriri certiu'ſt.
Abducite iſtum actutum ad Hippolytum fabrum,
Iubete huic craſſas compedes impingier.
Inde extra portam ad meum libertum Cordalum,
In lapidicinas facite deductus fiet.
B Atque hunc ita velle me dicite curarier,
Ne qui deterius huic ſit,quàm cui peſſumè eſt.
TY. Cur ergo te inuito me eſſe ſaluum poſtulem?
Periculum vitæ meæ,ſtat tuo periculo.
Poſt mortem in morte nihil eſt,quod metuam mali.
Etſi peruiuo vſque ad ſummam ætatem,tamen
Breue ſpacium'ſt perferundi quæ minitas mihi.
Vale atque ſalue,etſi aliter vt dicam,meres.
Tu Ariſtophontes,de me vt meruiſti,ita vale.
Nanque mihi propter te hoc obtigit. HE. abducite.
C TY. At vnum hoc quæſo,ſi huc rebitet Philocrates,
Vt mihi eius facias conueniundi copiam.
HE. Periiſtis,niſi hunc iam è conſpectu abducitis.
TY. Vis hæc quidem hercle eſt,& trahi & trudi ſimul.
HE. Illic abductu'ſt rectà in Phylacam,vt dignus eſt.
Ego illis captiuis aliis documentum dabo,
Ne tale quiſquam facinus incipere audeat.
Quod abſque hoc eſſet, qui mihi hoc fecit palàm:
Vſque offerre natum,ſuis me ductarent dolis.
Nunc certum eſt nulli poſt hæc quicquam credere.
Satis ſum ſemel deceptus.ſperaui miſer
D Ex ſeruitute me exemiſſe filium:
Ea ſpes elapſa eſt,perdidi vnum filium
Puerum quadrimum,quem mihi ſeruus ſurripuit.
Neque eum ſeruum vnquam repperi,neque filium.
Maior potitus hoſtium eſt.quod hoc eſt ſcelus?
Quaſi in orbitatem liberos produxerim.
Sequere hàc,reducam te vbi fuiſti.nemini
Miſereri certum eſt,quia mei miſeret neminem.
AR. Exauſpicaui ex vinclis.nunc intelligo
Redauſpicandum eſſe in cathenas denuó.

E INIICITE HVIC ACTVTVM MANICAS.] Sic.Virgil.Sileno, *iniiciunt ipſis ex vincula ſertis.* MANICAS] manuum vincula. ſuprà, vbi *manus manica complexa ſunt.* SARTORQVE SCELERVM,] ſartores dici non ſolùm à ſarciendo, verumetiam à ſarriendo, Plautus in Captiuis. oſtendit, inquit Nonius, *Sartor, ſatórque ſcel.*&c. Animaduertat autem lector, apud Nonium, huius verſus verba alio ordine legi, quàm in exemplis Plautinis. Sic enim habent omnes libri, quos quidem viderim, *Sator, ſartórque ſcel. meſſ. q. m.* quo modo videtur legẽdum potius, quàm vt eſt apud Nonium, *Sator ſartórque ſcel.*&c. nam ſerunt primum ruſtici, deinde, ſartiunt: immò, vt poſtea dicet Tyndarus, ſerunt primùm ruſtici, deinde occant, deinde ſerriunt. Iam ſarrire, ſeu potiùs ſarire, videtur habere locum propriè in ſegetibus, ſdque licet ex Varrone, & Columella intelligere. eſt autem ſarrire, ſarculo purgare, herbáſque inutileis & noxias euellere. NON OCCATOREM,] locus è re ruſtica ſumptus. eſt autem occare, glebas comminuere. Varro lib.1. de re ruſt. cap.31. *Tertio interuallo inter vigilaniarum exortum, & ſolſtitium hæc fieri debent. Vineas nouellas fodere, aut arare, & poſtea occare, id eſt, comminuere, ne ſit gleba: quod ita occidunt, occare dicunt.* Hactenus Varro. Sed M. Tullius, ſdque teſtatur Feſtus, cuius verba mox adſcribam, occare vult ab obcæcando eſſe dictum. Verba Feſti hæc ſunt, *Occare, & occatorem Verrius putat dictum ab occædendo, quod cædat grandes globos, (aliàs glebas) terræ: cùm Cicero venuſtiſſimè dicat, ab obcæcando fruges ſatas.* Verba Ciceronis hæc ſunt in Catone maiore, *quæ cum, gremio molito, ac ſubacto ſparſum ſemen excepit, primum id occæcatum cohibet: ex quo occatio, quæ hoc efficit, nominata eſt.* In nonnullis libris ſcriptum eſt. *Non occatorem ducere debebas prius qua, ſcriptura pla-*

mor eſt. ATQVE INNOXIVM] innoxium, id eſt, innoxia, ſeu noxa carentem, qui nulla in te nocui. Sic ſuprà Aulularia, *Vt inopem, atque innoxium abs te, atque abs tuis, me irrideas.* SVLCIS] Si vulſis. TVVS SVM] ſpectator, ſeu auditor hic commonetur. Nam intelligit, quod ignorabat Hegio, atque adeo Tyndarus ipſe, Hegionem ſcuiſſe in filium ſuum Tyndarum, eundémque ſeruum. DELACERAVISTI] abs ſe dilacerauiſti. DEARTVAVISTIQVE] & in articulos diſſecuiſti, comminuiſti. *Dearticulate*, vt interpretabatur Sumeo Bolius: qui eiuſdem originis verbo putat vſum eſſe Ciceronem in epiſt. 2. lib. 7. epiſt. ad Attic. ibi, *Eius teſtamentum deorteatum, Ciceronum ſignis obſignatum, cohortiſque prætoriæ. Feci palàm te exlibratum: me exarticulatum.* Sic enim legendum videtur ex antiquæ ſcripturæ veſtigiis, vt docuimus in ſecunda noſtri Ciceronis editione. CONFECISTI] perdidiſti. EXEMISTI] è ſeruitute. IO] ob id. AT CVM CRVCIATV M. ID E. EST T.] cruciabo enim te ob iſtud factum. PRÆOPTAVISSE.] maluiſſe. ACHERVNTI] Acherunti, id eſt, apud inferos, ſeu apud Acheruntem, & apud Orchum, aduerbium eſt. Sic infrà eadem Comœdia, *Vidi ego multa ſæpe picta, quæ Acheronti fierent, cruciamenta*, &c. vel ſic dictum Acherunti, vt Karthagini, pro Acherunte Karthagine. CLVEAS GLORIA] clarus & nominatus, & memorabilis ſis gloria, ſententia autem huius verſus, hæc eſt, facito ergo tu vt mortuus, nominis gloria ſempiterna clarus ſis. QVI PER VIRTVTEM PERIBIT N. INT.] Qui per virtutem pereat, is non interit. Sic autem legendum eſt, quod prior vidit Camerarius, non vt Nonius legit, *Qui per virtutem perit, at non interit.* in quo ille fœdiſſimè labitur: nec lex carminis eam ſcripturam ferre poteſt, perbitere porro ab antiquis dictum eſſe pro perire: & betere, pro ire, docet idem Nonius: quod & nos ſuprà indicauimus. QVANDO EGO TE EXEMPL.] poſteaquam ego te peſſimis modis excruciauero. OB SVTELAS TVAS.] ob dolos abs te quaſi conſutos: vel ſic, ob tuas doloſas aſtutias, à ſimilitudine ſuentium dicta. Feſtus, in voce, *Sutela.* MORTI MISERO:] necauero: ac necem dedero. NIHIL INTERDICO:] non vetò interdicere, eſt prætoris. HVNC EGO TENEO.] nunc ego intelligo. NEC EST QVISQVAM MIHI AEQVE, CVI MELIVS V.] vel ſic diſtinguendum, nec eſt quiſquam mihi æquè, melius cui velim, id eſt, nec quenquam habeo æque mihi amicum, nec cui melius velim. vel ſic, potius diſtingue, & ſic explica, *Nec eſt quiſquam mihi, æquè cui melius velim.* id eſt, nec habeo quemquam cui æquè bene velim, nec cui melius velim. SED HOC MIHI AEGRE EST.] Sed hoc mihi moleſtum eſt. CVI ME CVSTODEM ADDIDERAT, &c.] cui me cuſtodem appoſuerat herus maior Theodoromedes, Philocratis pater. Sic autem loquebantur veteres, cuſtodem alicui addere, ſeu apponere: idque ſuprà indicauimus ad illum locum, *Quem quondam Ioni Iuno cuſtodem addidit*: & plura hac de re ſcripſimus in commentariis Horatianis, ad Odam 4. lib. 3. ibi, *Incontinentis nec Tityi iecur Relinquit ales, nequitiæ additus Cuſtos.* Atque his locus me admonet, vt Cornelium Tacitum corruptum princip. lib. 1. emendem: vbi hanc locutionem vſurpauit. Sic autem legendum cenſeo, *Patris iuſſa ſimulabat, quibus præſcripſiſſet tribuno cuſtodi ei appoſito, ne cunctaretur Agrippam morte afficere, quandocunque ipſe ſupremum diem expleuiſſet.* vulgo autem legitur, *tribuno cuſtodiæ appoſito.* cuſtos, hoc loco, id eſt, pædagogus. Sic apud Horatium Sat. 4. lib. 1. *Itámque, Dum cuſtodis eges, vitam, famámque tueri Incolumem poſſum*, &c. Idem Satyra ſexta eiuſdem lib. *Ipſe mihi cuſtos incorruptiſſimus, omnes Circum doctores aderat.* QVI ABS TE SEORSVM SENT.] id eſt, qui abs te diſſentio. EMITTERESNE, NECNE, &c.] proinde ac ſi dicat, cum emitteres manu, id eſt liberares, ſeu è ſeruitute eximeres. ESSETNE APVD TE IS SERVVS A.] id eſt, nónne is ſeruus tibi eſſet acceptiſſimus, hoc eſt probatiſſimus & gratiſſimus? RECENS CAPTVM,] modo, & recenter captum. Sic Virgilius lib. 3. Georgic. *armentáque paſceis Sole recens orto.* Et Lucretius lib. 2. *Et cum ſcena croco Cilici perfuſa recens eſt.* NVPERVM,] nuperum, inquit Nonius, pro recenti poſitum, ab eo, quod eſt nuper, antè non multum temporis. deinde profert hos duos verſus, *Quid? tu vna piſtul.* &c. *Recens cap. hom. nup.* & *nouit.* Sic (vt quidam nonnulli legunt) apud Terentium Heaut. actus primus ſcena prima in princip. *Quanquam hæc inter nos nupera notitia admodum eſt*, &c. Priſcianus libro tertio, nuperrimè ſuperlatiuus magis ab aduerbio in er deſinente, videtur naſci. nomen enim poſitiuum, in us deſinit, vt Capio videtur nuperus, cuius accuſatiuum protulit Plautus in Captiuis, Recens captum, &c. & benè: vt enim ſuperus, ſic nuperus debet eſſe. ET NOVITIVM] ſeruus nouitius, eſt ſeruus rudis, & miniſtrorum omnium ſeruilium imperitus, qui opponitur veteratori. Vulpianus libro primo ad edictum ædilium curul. lib. 21. Digeſt. titul. de ædil. edicto, *Præcipiunt ædiles, ne veterator pro nouitio veneat, & hoc edictum fallaciis venditorum occurrit. Vbique enim curant ædiles, ne emptores à venditoribus circumueniantur, vt ecce plerique ſolent mancipia quæ nouitia non ſunt, quaſi nouitia diſtrahere. ad hoc ſcilicet, vt pluris vendant. præſumptum eſt enim, ea mancipia, quæ rudia ſunt, ſimpliciora eſſe, & ad miniſteria aptiora & dociliora: trita vero, & veterana, difficile eſſe reformare. quia igitur venalitiarij ſeruos facilè decurrit ad nouitiorum impoſitionem ideirco interpellauit veteratores. & pro nouitiis vendunt*, &c. M. Tullius in Piſonem, *Syrum neſcio quem de grege nouitiorum*, &c. TE PERDOCERE, &c.] ordo & ſententia eſt, tu poſtulauiſti, te perdocere vna nocte, & vno die me hominem recèns captum, nuperum, nouitium, vt melius conſulerem, &c. hoc eſt, túne poſtulauiſti, vt me ſeruum rudem & nouitium, & nuper emptum, vna nocte & vno die docendo adduceres, vt tibi melius conſulerem quàm illi, &c. vel, te perdocere me hominem, &c. id eſt, te perſuadere me homini, &c. ERGO AB EO PETITO GRATIAM] Ergo qui tibi tanti fuit diuturna Philocratis conſuetudo, ab eo gratiam beneficij, quod in eum contuliſti, repetito. CRASSAS] denſas, duplices & geminas, non ſimplices. IN LATOMIAS LAPIDARIAS.] Si latomias dixiſſet ſine adiectione, carcer intelligeretur, à Latomiis Syracuſanis. nunc adiecto nomine, *lapidarias*, locus intelligitur, vnde lapides effodiuntur. Iam qui in opus metalli damnabantur, etiam ad Latomias mittebantur. Sunt autem Latomiæ Græco nomine lapicidinæ, Latino λᾶς lapis, τέμνω, cædo. NISI QVOTIDIANVM SESQVIOPVS CONFECERIS,] id eſt, niſi quotidie opus integrum & dimidiũ confeceris: hoc eſt, niſi ſingulis diebus octonos lapides, & quaternos effoderis, &c. SEXCENTOPLAGO NOMEN INDETVR TIBI.] ſexcentoplagus nominaberis, ex eo, quia ſexcentas plagas quotidie accipies. PERDVIS] perdideris. NERVO VINCTVS] compede ferrea vinctus: neruus hic pro vinculo aut compede ponitur. CVSTODIBITVR.] cuſtodietur. INTERDIVS] interdiu. DIV EGO HVNC CRVCIABO, NON VNO ABSOLVAM DIE.] cui moriendum eſt, optabile eſt breuiſſimo tempore, & celerrimè, & ſine cruciatu mori. Hinc illa apud Ciceronem libro Accuſ. 5. *quid, vt vno ictu ſecuris afferam mortem filio tuo, quid dabis, ne diu crucietur? ne ſæpius feriatur? ne cum ſenſu doloris aliquo, aut cruciatu ſpiritus auferatur? eſtne ob hanc cauſam pecunia lictori dabatur. O magnum atque intolerandum dolorem: O grauem, acerbámque fortunam. non vitam liberûm, ſed mortis celeritatem pretio redimere cogebantur parentes*, &c. MORIRI] moriri in quarta coniugatione, pro mori in tertia. IMPINGIER.] inijci, infligi. Cælius lib. 8. epiſt. *quid ſi filius meus fuſtem mihi impingere volet?* NE QVI DETERIVS HVIC SIT, QVAM CVI P.] id eſt ne quo, ſeu ne qua re minus malè ſit huic Tyndaro, quàm cui eſt peſſimé. vel ſic, planius: ne qua re hic Tyndarus minus malè habeatur, & tractetur, quàm qui peſſimé. PERICVLVM VITAE MEAE RTAT T. P.] vitæ meæ periculum cum periculo tuo coniunctum eſt. hoc eo dicit, quòd ſeruus periculo domini moritur. POST MORTEM, IN MORTE N.] ſententia vulgatiſſima, quam probant ij, quibus erat perſuaſum omnia morte deleri. Ariſtoteles lib. 3. de moribus ad Nicom. φοβερώτατον δ' ὁ θάνατος· πέρας γάρ, καὶ οὐδὲν ἔτι τῷ τεθνεῶτι δοκεῖ οὔτ' ἀγαθὸν, οὔτε κακὸν εἶναι. id eſt, terribiliſſimum autem quiddam mors eſt. eſt enim extremus, & nihil amplius mortuo videtur neque bonum, neque malum. Horatius epiſt. 16. libro primo, *Mors vltima linea rerum eſt.* Multis verſibus libri tertij in extremis, oſtendere conatur nihil eſſe horribile poſt mortem. VSQVE AD SVMMAM AETATEM,] vſque ad extremam ætatem. Martialis, *Summum nec metuas diem, nec optes.* BREVE SPATIVM EST] breue eſt, ſi conferatur cum æternitate. nihil eſt enim in hac vita diuturnum. MINITAS] minitaris. ſuprà in Amphitruone, *Quid minitabas te facturum, ſi iſtas pepuliſſem fores?*

VALI

A VALE, ATQVE SALVE.] ſic coniungebant vtrúque veteres, diſcedentes ab iis, quos nunquam viſuri eſſent. In Curcul. *Vale, atque ſalue. Nam & operam, & pecuniam benignè præbuiſti.* In Ciſtell. *Quando ita tibi lubet, vale, atque ſalue.* In Mercat. *Limen ſuperum, inferúmque ſalue, ſimul autem vale.* Quin ita ſalutare, & valere iubebant mortuos. Virgil. lib. 11. Æneidos, *ſalue æternum mihi maxime Palla, Æternúmque vale.* ad quem locum legendus Seruius. SI HIC HABITET P.] ſi huc redibit Phil. VIS HAEC QVIDEM HERCLE'ST.] Sic C. Iulius Cæſar, petí ſe videns pugionibus, *Iſta quidem vis eſt,* inquit, vt refert Suetonius in C. Iulio. ET TRAHE, ET TRVDI SIMVL,] [illegible] IN PHYLACAM,] in cuſtodiam, in carcerem. φυλακὴ, vox Græca. Hinc Phylaciſtæ ſuprà in Aulul. ubi, *Trecenti cum ſtant phylaciſtæ in atrio.* EGO ILL. CAPT. AL. DOCVMENT. D.] id eſt, Ego illos captiuos alios docebo. dare documentú dixit, & M. Tullius pro Milone, *dederas enim, quàm contemneres populares inſanias, iam ab adoleſcentia, documenta maxima.* QVOD ABSQ. HOC ESSET, &c.] id eſt, quod niſi hic eſſet, videlicet Ariſtophontes, qui, &c. Sic ſæpe loqui ſolent comici, in Bacchid. *Nam abſque te eſſet, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum.* In Mænechm. *Nam abſque te eſſet, hodie nunquam ad ſolem occaſum viuerem.* Idem in Trinummo, *nam abſque foret te, ſat ſcio in alto Diſtrauiſſent, diſque inimici fuiſſent tui me miſerum ſcilicet.* Terent. Phorm. *Nam abſque te eſſet. Rectè ego mihi vidiſſem, & ſenis eſſem vltus iracundiam.* QVI MIHI HOC FECIT PALAM,] qui mihi patefecit Tyndari, & Philocratis fallacias. VSQVE OFFERRES NATVM SVIS ME D.D.] ſyllaba vs pertinet ad ſyllabam verſus ſuperioris. hoc primum, deinde ad ſententiam veniamus. quam talem eſſe puto, quòd niſi hic Ariſtophontes eſſet, qui mihi aperuit rem omnem, mei captiui me ſuis dolis lactarant, ſubintellige

B dicentes, vſque ſe filium meum mihi offerre, hoc eſt, inuenire, ſeu oſtendere, ſeu adducere. NVNC CERTVM'ST NEC.] nunc decretum mihi eſt nulli quidquam credere. EA SPES ELAPSA'ST.] ea ſpes euanuit. ea ſpes effugit è manibus. VNVM FILIVM, &c.] Pægnium: qui nunc appellatur Tyndarus: & patri ſuo ſeruitutem ſeruit, inſcius inſcienti. MAIOR POTITVS H.] Philopolemus in hoſtium poteſtatem peruenit, vel captus eſt ab hoſtibus. QVASI IN ORB.] ſic mihi omnes liberi mei pereunt, quaſi eos produxerim non vt eſſem liberis auctior, munitior, beatior, ſed vt orbus viuerem. NEMINIS MISERERE] decreui nullius captiui miſereri. quia mei nemo miſeretur. profert hunc locum Diomedes lib. 1 cap. 3. aduerſus eos qui negabant pronomen *nemo* habere genitiuũ. Sic ille in extremo capite, *Conuincitur verò hac optime auctoritate Plauti, qui ita dixit in Captiuis. Neminis miſereri certum'ſt.* at Priſcian. lib 6. *nemo conuertit a in o, in genitiuo,* inquit, *vt nemo, neminis.* Lucil. *Neminis ingenio quenquam confidere oportet* deinde profert hunc locum. EXAVSPICAVI EX VINC. NVNC INTELL. REDAVSP.] ſententia hæc eſt, iter huc feci, egreſſus è vinculis: itaque denuo mihi in vincula, vnde egreſſus eram, redeundum eſt. allegoria eſt ab auſpiciorum more ducta. Auſpicium, inquit, itineris huc faciendi mihi è vinculis ductum eſt: & ita malo auſpicio huc veni. Quare mihi ad vincula meritò redeundum eſt. vel ſic, malè auſpicatus ſum, cùm vinculis ſolutus huc veni: quare mihi deintegro ad catenas, ſeu ad vincula redeundum eſt, vt denuò auſpicer, locus eſt ab auſpiciis tractus.

C

ERGASILVS PARASITVS.

ER. Iuppiter ſupreme ſeruas me, meáſque auges opes.
Maximas opimitates, opiparáſque offers mihi:
Laudem, lucrum, ludum, iocum, feſtiuitatem, ferias,
Pompam, penum, potationes, ſaturitatem, gaudium.
Nec cuiquam homini ſupplicare nunc certum eſt mihi.
Nam vel prodeſſe amico poſſum, vel inimicum perdere,
Ita hic me amœnitate amœna amœnus onerauit dies.
Sine ſacris hæreditatem ſum aptus effertiſſimam.
D Nunc curſum ad ſenem capeſſam hunc Hegionem, cui boni
Tantum affero, quantum ipſe adipiſci optat, atque etiam amplius.
Nunc res certa eſt eodem pacto, vt comici ſerui ſolent,
Coniiciam in collum pallium, primò ex me hanc rem vt audiat.
Speróque me ob hunc nuntium æternum adepturum cibum.

IVPPITER SVPR.] Ergaſilus paraſitus Philopolemo Hegionis filio, lætitiam elatus, id nuntiatum venit patri, mœrore tabeſcenti. OPIMITATES] opimitas ab opimo, inquit Nonius, deinde profert illud ex Aſinaria, *Maximas opimitates, & gaudio effertiſſumas:* & hoc, *Maximas opimitates.* OPIPARASQVE.] Feſtus opiparum, id eſt magnarum opum apparatum. itaque opimitates opiparas intelligere debemus, opimitates opum magnarum apparatu dignas. Rebus egenis & inopinoſis conſilij oppoſuit opiparas in Pœnulo: id eſt, quaſi opulentas. NEC CVIQVAM HOMINI SVPPLICARE] ſupplicare alteri, eſt egentis, & imbecilli & impotentis. paraſitus igitur, qui ſibi nunc videtur abundans &

E potens, Philopolemo in patriam & libertatem reſtituto, negat ſe decreuiſſe cuiquam ſupplicare, id eſt, à quoquam petere, aut mendicare, quippe qui ſatis ſupérque habet domi, id eſt, apud regem ſuum, à quo paſcitur. Plautus in Milite glorioſo, *Nam mulier olitori nunquam ſupplicat, ſi qua eſt mala, Domi habet hortum & condimenta ad omnes mores maleficos.* Terentius in Phormione, *Et Phædria curam adimere argentariam, ne cuiquam ſuorum æqualium ſupplex ſiet.* NAM VEL PRODESSE AMICO POSSVM, VEL INIMICVM PERDERE,] potentis hominis eſt, vtrunque efficere poſſe, & amicis prodeſſe & inimicis obeſſe: quemadmodum eiuſque captabile eſt, bene merito parem gratiã, & malè merito parem iniuriam referre poſſe. Ex quo Socrates cùm interrogaretur, cur ad Archelaum non proficiſceretur: quia, inquit, contumelioſus in me futurus ſit Archelaus, ſi bene merenti par pari referre non poſſim, vt & malè merenti. auctor Ariſtot. lib. 2. de Arte dicendi, *Verùm, prodeſſe amico, perdere inimicum,* non ſatis videntur inter ſe opponi: ſed potius, ſeruare amicum, perdere inimicum: vel prodeſſe amico, obeſſe inimico. Notum illud, *Seruare potui, perdere an poſſim, rogas?* AMOENITATE AMOENA AMOEN.] *amœnitate amœna* ſic dictum, vt *vtoribus vxoribus* in Caſina. & *pretio pretioſo.* in Epidico: & *pulchram pulchritudinem,* in Mil. glor. & cætera eiuſd. generis, quæ indicabuntur ſuo loco. Sic apud Lucret. lib. 1. *ſonitu ſonantes, & ludo iocantes.* Rurſus autem hæc triplicata earundem ſyllabarum iteratio, non eſt inuenuſta, *amœnitate amœna amœnus onerauit dies,* cui non diſſimilis eſt illa in Amphitruone, *Opumè optume optumam operam das* SINE SACRIS HER. SVM APTVS EFF.] adeptus ſum hæreditatem pleniſſimam, vberrimam & refertiſſimam, ſine ſumptu & onere.

adeptus ſum copias meras, nullo ſumptu admixto, aut adiuncto. adeptus ſum magnum commodum, & emolumen- A
tum ſine vllo detrimento. Huius explicationis & ſententiæ ratio eſt: Sacra familiaria pecuniam ſequebantur, id eſt, eos
ad quos pecunia teſtatoris peruenerat, puta heredem bonorum poſſeſſorem, legatarium aliúmue ſucceſſorem, ſi non
extabat heres. At ſacra ſine ſumptu fieri non poterant, vt neque hodie ſunt. Itaque hereditatem minuebant, alia ma-
gis, alia minus. Qui igitur hæreditatem præſertim opimam, adeptus erat ſine ſacris, is iure lætari poterat: quia magnum
lucrum feciſſet ſine vllo intertrimento. Sed vt hunc locum planiorem faciamus, libet verba Ciceronis ex lib. 2. De le-
gibus, valde ad eum illuſtrandum accommodata, adſcribere. Sic igitur ille: *De ſacris autem, qui locus patet latius, hæc ſit*
vna ſententia, vt conſeruentur ſemper, & deinceps familiis prodantur, & vt in leg. poſui, perpetua ſint ſacra. Hoc poſito, hæc iura pon-
tificum auctoritate conſecuta ſunt, ne morte patrisfamilias ſacrorum memoria occideret, & vt iis eſſent ea adiuncta, ad quos eiuſdem
morte pecunia veneri. Hoc vno poſito, quod eſt ad cognitionem diſciplinæ ſatis, innumerabilia naſcuntur, quibus implentur iuriſcon-
ſultorum libri. Quæruntur enim, qui adſtringantur ſacris. Heredum cauſa iuſtiſſima eſt: nulla eſt enim perſona quæ ad vicem eius, qui
è vita emigrauerit, propius accedat. Deinde, qui morte teſtamentóve eius tantundem capiat, quantum omnes heredes. id quoque or-
dine, eſt enim ad id quod propoſitum eſt, accommodatum. Tertio loco, ſi nemo ſit heres, is qui de bonis, quæ eius fuerint, cùm moritur,
vſu ceperit plurimùm poſſidendo. Quartò, ſi nemo ſit, qui vllam rem ceperit, de creditoribus eius qui plurimùm ſeruet. Extrema illa
perſona eſt, vt is, qui ei qui mortuus ſit, pecuniam debuerit, neminique eam ſoluerit, proinde habeatur quaſi eam pecuniam ceperit.
Hæc nos à Scæuola didicimus, non ita deſcripta ſunt ab antiquis. Nam illi quidem his verbis docebant tribus modis ſacris adſtringi:
hereditatem: aut ſi maiorem partem pecuniæ capiat: aut ſi maior pars pecuniæ legata ſit: aut ſi inde quippiam ceperit. SVM A- B
PIVS] ſum adeptus. apiſcor, ſimplex: adipiſcor, cōpoſitum. Lucretius lib. 1. *Nec ratione animi quam quiſquam poſſit apiſci.*
EFFERTISSIMAM.] pleniſſimam, vberrimam, ampliſſimam, fructuoſiſſimam. Nonnulli legunt *offertiſſimam.* NVNC
CVRSVM AD SEN. CAPESS.] curram, vel currere incipiam ad ſenem. VT COMICE SERVI] comici ſerui, comici
ſenes, teſtes comici, aurum comicum, & ſimil. crebrò commemorantur apud ſcriptores, atque adeò apud ipſos poetas
comicos. Cæcilius in Epiclero, *Hodie me ante omnes comicos ſtultos ſenes verſaris, atque luſeris lautiſſimè.* quos verſus refert
M. Tullius in Lælio. Idem in Catone maiore, *Nam quos ait Cæcilius comicos ſtultos ſenes, hos ſignificat credulos, obliuioſos, diſ-* C
ſolutos [illegible] apud M. Tullium in epiſtola quadā ad M. Cælium Ædil. lib. 2. epiſt. & aurum comicum in Pœnulo.
CONIICIAM IN COLLVM PALLIVM.] Sic in Epid. *Age, nunc iam orna te, Epidice, & palliolum in collum conice.* Te-
rentius in Phorm. *Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio atque hominem propero inuenire, vt hæc quæ con-*
tigerint, ſciat?

HEGIO ſenex. ERGASILVS paraſitus.

HEG. QVanto in pectore hanc rem meo magis voluto, C
Tanto mihi ægritudo auctior eſt in animo.
Ad illum modum ſublitum mihi os eſſe
Hodie mihi? neque id perſpicere quiui?
Quod cùm ſcibitur, per vrbem irridebor.
Cùm extemplò ad forum aduenero, omnes loquentur:
Hic ille eſt ſenex doctus, qui verba data ſunt.
Sed Ergaſilus eſtne hic procul quem video?
Collecto quidem eſt pallio, quidnam acturu'ſt?
ER. Moue abs te moram, atque Ergaſile age hanc rem.
Eminor, interminórque, ne quis mi obſtiterit obuiam: D
Niſi quis ſat diu vixiſſe ſeſe homo arbitrabitur.
Nam qui obſtiterit, ore ſiſtet. HE. hic homo pugillatū incipit.
ER. Facere certum eſt. proinde vt omnes itinera inſiſtant ſua,
Ne quis in hac platea negotij conferat quicquam ſui.
Nam meus eſt baliſta pugnus, cubitus catapulta eſt mihi.
Humerus aries. tum genu vt quemque icero, ad terram dabo.
Dentilegos omnes mortales faciam, quemquem offendero.
HE. Quæ illæc eminatio eſt? nam nequeo mirari ſatis.
ER. Faciam vt eius diei, locique meique ſemper meminerit.
Qui mihi in curſu obſtiterit, faxo vitæ is extemplò obſtiterit ſuæ. E
HE. Quid hic homo tantum incipiſſit facere cum tantis minis?
ER. Prius edico, ne quis propter culpam capiatur ſuam.
Continete vos domi, prohibete à vobis vim meam.
HE. Mira edepol ſunt. ni hic in ventrem ſumſit confidentiam.
Væ miſero illi, cuius cibo iſte factu'ſt imperioſior.
ER. Tum piſtores ſcrophipaſci qui alunt furfuri ſues,
Quarum odore præterire nemo piſtrinum poteſt.
Eorum ſi quoiuſquam ſcropham in publico conſpexero,
Ex ipſis dominis meis pugnis exculcabo furfures.
HE. Baſilicas edictiones atque imperioſas habet.
Satur homo eſt, habet profectò in ventre confidentiam.

A ER. Tum piſcatores,qui præbent populo piſces fœtidos,
Qui aduehuntur quadrupedanti crucianti canterio,
Quorum odos ſubbaſilicanos omneis abigit in forum:
Eis ego ora verberabo ſirpiculis piſcariis,
Vt ſciant alieno naſo quam exhibeant moleſtiam.
Tum lanij autem qui concinnant liberis orbas oueis,
Qui locant cædundos agnos,& duplam agninam danunt.
Qui petroni nomen indunt verueci ſectario,
Eum ego ſi in via petronem publica conſpexero.
Et petronem & dominum reddam mortaleis miſerrimos.
HE. Euge dictiones ædilitias hic habet quidem.
B Mirúmque adeò eſt,ni hunc fecere ſibi AEtoli agoranomum.
ER. Non ego nunc paraſitus ſum,ſed regum rex regalior,
Tantus ventri commeatus meo adeſt in portu cibus.
Sed ego ceſſo hunc Hegionem onerare lætitia ſenem?
Qui homine hominum adæquè nemo viuit fortunatior.
HE. Quæ illæc eſt lætitia,quam hic lætus largitur mihi?
ER. Heus vbi eſtis vos? Ecquis hoc aperit oſtium? HE. hic homo
Ad cœnam recipit ſe ad me. ER. aperite haſce ambas foreis,
Priuſquam pultando aſſulatim foribus exitium affero.
HE. Perlubet hunc hominem colloqui, Ergaſile. ER. Ergaſilem quid vocat?
C HE. Reſpice. ER. fortuna quod tibi nec faciet,nec facit,
Hoc me iubes.ſed quid eſt? HE. reſpice ad me,Hegio ſum. ER. oh mihi,
Quantum eſt hominum optumorum,optumè in tempore aduenis.
HE. Neſcio quem ad portum nactus es vbi cenes,eò faſtidis.
ER. Cedo manum. HE. manum? ER. manum, inquam, cedo tuam actutum. HEG. tene.
ER. Gaude. HE. quid ego gaudeã? ER. quia ego impero. age gaude modò.
HE. Pol mœrores mi anteuortunt gaudiis. ER. noli iraſcier,
Iam ego ex corpore exigo omnes maculas mœrorum tibi.
Gaude audacter. HE. gaudeo,etſi nihil ſcio,quod gaudeam.
ER. Bene facis,iube. HE. quid iubeam? ER. ignem ingentem fieri.
D HE. Ignem ingentem? ERG. ita dico, magnus vt ſit. HEG. quid in eo volt vtier?
Tuan' cauſſa me ædeis incenſurum cenſes? ER. noli iraſcier.
Iuben',an non iubes aſtitui aulas? patinas elui?
Laridum atque epulas foueri foculis feruentibus?
Alium piſces præſtinatum abire? HE. hic vigilans ſomniat.
ER. Alium porcinam,atque agninam,& pullos gallinaceos?
HE. Scis bene eſſe,ſi ſit vnde. ER. pernam atque ophthalmiam,
Horæum,ſcombrum,& trigonum,& cetum,& mollem caſeum,
HE. Nominandi iſtorum tibi erit magis,quàm edundi copia,
Hic apud me Ergaſile. ER. mean' me cauſſa hoc cenſes dicere?
HE. Nec nihil hodie,nec multò plus tu hic edes,ne fruſtra ſies.
Proin' tu tui quotidiani victi ventrem ad me afferas.
ER. Quin ita faciam,vt te cupias facere ſumptum,etſi ego vetem.
HE. Eóne? ERG. tute. HEG. tum tu mihi igitur herus es. ERG. imò bene volens.
Vin' te faciam fortunatum? HE. malim,quàm miſerum quidem.
ER. Cedo manum. HEG. hem manum. ERG. di te omnes adiuuant.
HEG. nihil ſentio.
ER. Non enim es in ſenticeto,eò non ſentis. ſed iube
Vaſa tibi pura appararier ad rem diuinam citò,

Atque agnum afferri proprium, pinguem. HEG. cur? ERG. vt ſacrufices. A

HE. Cui deorum? ER. mihi hercle. nam ego tibi nunc ſum ſummus Iuppiter.
Idem ego ſum ſalus, fortuna, lux, lætitia, gaudium,
Proin tu deum hucce ſaturitate facias tranquillum tibi.

HE. Eſurire mihi videre. ER. mihi quidem eſurio, non tibi.

HE. Iuppiter te dique perdant. ER. te hercle mihi æquùm eſt gratias
Agere ob nuntium. tantum ego nunc porto à portu tibi boni.
Nunc tu mihi places. HE. abi ſtultus, poſt tempus venis.

ER. Igitur olim ſi aduenıſſem, magis tutum iſtuc diceres. B
Nunc hanc lætitiam accipe à me, quam foro. nam filium
Tuum modò in portu Philopolemum viuum, ſaluum, & ſoſpitem
Vidi in publica celoce, ibidémque illum adoleſcentulum
Alium vnà, & tuum Stalagmum ſeruum, qui aufugit domo,
Qui tibi ſurripuit quadrimum puerum filiolum tuum.

HE. I in malam rem. ludis me. ER. ita me amabit ſancta ſaturitas,
Hegio, itáque ſuo me ſemper condecorei cognomine,
Vt ego vidi. HEG. meum gnatum? ERG. tuum gnatum, & genium meum.

HE. Et captiuum illum Alidenſem? ER. μὰ τὸν Ἀπόλλω. HE. & ſeruolum
Meum Stalagmum, meum qui gnatum ſurripuit? ER. ναὶ τὰν Κόραν.

HE. Iamdiu? ER. ναὶ τὰν Πραινέστην. HE. venit. ER. ναὶ τὰν Σιγνέαν.

HE. Certon'. ER. ναὶ τὸν Φρουσίνωνα. HE. Vide ſis. ER. ναὶ τὸν Ἀλάτριον.

HE. Quid tu per barbaricas vrbes iuras? ER. quia enim item aſperæ C
Sunt, vt tuum victum autumabas eſſe. HE. væ ætati tuæ.

ER. Quippe quando mihi nihil credis, quod ego dico ſeduló.
Sed Stalagmus quoius erat tunc nationis, cùm hinc abiit?

HE. Siculus. ER. at nunc Siculus non eſt, Boius eſt, Boiam terit,
Liberorum quærundorum cauſſa ei, credo, vxor data eſt.

HE. Dic, bonan' fide tu mihi iſtæc verba dixiſti? ER. bona.

HE. Di immortales: iterum natus videor, ſi vera autumas.

ER. An tu dubium habebis, etiam ſanctè cum iurem tibi?
Poſtremò Hegio, ſi parua iuriiurando eſt fides,
Viſe ad portum. HE. facere certum eſt, tu intus cura quod opus eſt.
Sume, poſce, prome quiduis, te facio cællarium. D

ER. Nam hercle niſi mantiſcinatus probè ero, fuſti plectito.

HE. AEternum tibi dapinabo cibum, ſi vera autumas.

ER. Vnde id? HEG. à me, meóque gnato. ERG. ſponden' tu iſtud? HE. ſpondeo.

ER. At ego tuum tibi aduenisse filium reſpondeo.

HE. Cura quàm optumè potes. ER. bene ambula & redambula.

QVANDO IN PECT. H. R. N. M. VOLVTO.] Virg. Æneid. 4. *Sic adeò inſiſtit. ſecúmque ita corde volutat.* Idem 6. *Atque hæc ipſe ſuo triſti cum corde volutat.* Lucretius lib. 3. *Senſiferos motus quadam qui corde volutent.* AVCTIOR] maior. AD ILLVM MODVM SVBL. M. OS ESSE HODIE MIHI?] ſubintell. decet, par eſt? honeſtum eſt? mihi os ſublitú eſſe, autem, id eſt, me eſſe ludibrio habitum? me eſſe ludos factum? me eſſe illuſum, vel deceptum? SCIBITVR,] ſcietur. HIC ILLE'ST SENEX DVCTVS] id eſt, hic ille'ſt, qui inani ſpe ductus eſt, vel qui verbis inanibus, & vanis inductus, ac deceptus eſt. quidam legunt hoc modo, *Hic ille'ſt ſenex doctus: quoi verba data ſunt.* ego nihil muto, & ita interpretor, vt dixi, nempe vt ſenex ductus & ſenex, quoi verba data ſunt, vnum ſint, per quandam [illegible]. CONLECTO QVIDEM'ST PALLIO.] id eſt, colligit pallium, & in collum conıecit. MOVE ABS TE MORAM:] remoue abs te moram. Virg. Georg. 2. *eia age. ſegnes Rumpe moras* & lib. 4 Æn. *Eia agè, rumpe moras.* AGE HANC REM] hoc vnum age & cura, vt aduentum filij Hegioni nuntiare properes. EMINOR,] palàm, vel pro meo more minor. ſic dictum eminor, vt edico. NISI QVIS SAT DIV VIXISSE SESE H. ARB.] id eſt, niſi quis homo volet mortem mea manu oppetere. Nonnulli legunt, *Niſi qui homo*, quo modo habent quidam libri. ORE SISTET.] id eſt, iacebit pronus in caput. nō ſiſtet pedibus ſed ore. cadet in os, à me valdè pugnis pulſatus. PVGILATVM INCIPIT.] pugnos ſuos expedit, quaſi pugilatu certaturus, ſe ad pugilatum parat. ITINERA INSISTANT SVA] ſic dixit iniſtare viam in Aſinaria non longè à principio. NAM MEVS EST BALL.] commemorat aliquot tela, & machinamenta antiqua, quibus pugnum, brachium, humerum ſuum aſſimilat. ballıſta a verbo Græco *βάλλω*, dicta eſt. idcirco debet ſcribi cum
geminο

gemino ll. Eſt autem balliſta machinæ genus, quo grandia ſaxa, aut tela iaciuntur & torquentur. catapulta, iaculum celere, inquit Nonius, vel ſagitta. Plaut. Curcul. *Atque ita te nervo torquebo, vt catapultæ ſolent*. deinde profert hunc locum. vox Græca eſt leuiter immutata καταπέλτης. ARIETES] aries machinæ genus, arietis animalis in ſtar, qua muri olim verberabantur. Virg. lib. 2. Æneid. *Labat ariete crebro ianua, & emoti procumbunt cardine poſtes*. Idem lib. 12. *quique imos pulſabant ariete muros*. M. Tullius Offic. 1. *Tum qui armis poſitis ad imperatorum fidem confugient, quamuis murum aries percuſſerit, recipiendi*. Idem Topic. *Ex quo aries ille ſubiicitur in veſtris actionibus, Si telum manu fugit magis, quam iecit*. AD TERRAM DABO.] affligam, proſternam. DENTILEGOS OMNEIS MORT. F.] id eſt, eis omnibus hominibus, quos offendero, id eſt, in quos incurrero, ſeu quos obuiam inuenero, denteis ex ore excutiam, ita vt denteis ſuos in terram decuſſos è terra tollere & legere neceſſe habeant. QVEMQVEM OFFENDERO.] quemcunque offendero. FAXO VITAE IS EXTA. OBST. S] qui mihi (inquit) currenti obſtiterit, eadem opera vitæ ſuæ obſtabit: id eſt, mortem oppetet: eum pugnis contuſum obtruncabo. NE QVIS PROPT. CVLPAM CAP. S.] ne quis culpa ſua in fraudem incidat. IN VENTREM SVMIT CONFID.] ad ventrem inanem explendum tantum confidentiæ ſibi aſciuit. vel potius, ventrem inanem expleuit: & ita factus eſt confidentior. VAE MISERO ILLI, CVIVS CIBO, &c.] ô illum miſerum, per cuius cibum iſte factus eſt in imperando inſolentior & immodeſtior. propterea ſcilicet quia edax conuiua magnam vim cibi & vini abſumpſit. SCROF. PASCI,] ſcrofas paſcentes. ſcrofa ſus fœmina. FVRFVRI] furfure. furfur, farinæ excrementum. EXCVLCABO FVRFVREIS] calcibus excutiam furfures, id eſt capitis ſordeis, & cutis purgamenta. BASILICAS EO.] regias quaſdam edicendi rationes & formulas. ſic infra non longe, *Euge edictiones aediliças ſic habet quidem*. PRANDENT] ἀριστῶσι, ἀριστῶσι. FAETIDOS,] putidos. QVADRVPEDANTI] Virg. l. lib. 8. *Quadrupedante putrem ſonitu quatit vngula campum*. CRVCIANTI] ſeſſorem ſuccuſſante, qui cruciat equitem, ſeu ſeſſorem ſuccuſſatione & agitatione immodica. CANTERIO] ſuprà Aulul. Sunt veliores Gallicis canteriis. ODOS] odos, antiquè, pro odor. Notat Priſcianus lib. 1. & hunc locum profert. SVBBASILICANOS] negotiatores, imò otioſos homines potius, qui ſub baſilica ſolebant deambulare. Sic M. Cælius libro octauo epiſt. ad Marcum Tullium, *ſubroſtranos* dixit, qui ſub Roſtris ſedere, aut deambulare conſueuerant. Sic ille. *Te a. d. 9. Calend. Iun. ſub roſtranis (quod illorum capiti ſit) diſſipatum periiſſe*, &c. Sed dicamus tandem, ſubbaſilicanos, eos eſſe intelligendos, qui commemorantur in Curculione, ibi, *Ditem damnoſos maritos ſub baſilica quærito. Ibidem erunt ſcorta exoleta, quique ſtipulari ſolent*. EIS EGO ORA VERBERABO SIRPICVLIS P.] ſirpicula, vel ſirpiculum, caniſtri genus eſt à ſirpando, id eſt, alligando appellatum. Sirpiculæ inquit Varro lib. 4. de lingua Latina, vocatæ à ſirpando, id eſt, alligando. Propertius lib. 4. *Paſtorem ad baculum poſſum curare: vel idem Sirpiculis medio puluere ferre roſam*. Colum. lib. 10. *Et vos agreſtes, duro qui pollice molles Demetitis flores, tenero vimine textum Sirpiculum ferrugineo cumulate hyacintho*. VT SCIANT ALIENO N. Q. EXHIB. M.] vt ſciant, quam valde naſum aliorum offendant fœtidorum piſcium odore. QVI CONCINNANT LIBEREIS ORB. OVEIS:] id eſt, qui oueis orbant agnis: concinnant orbas, id eſt reddunt orbas: libereis, hoc eſt agnis. ἄρνας. ET DVPLAM AGNINAM DANVNT] id eſt, & dant carnem agninam ouilla duplicatam, vt ouilla caro videatur emptoribus agnina, tanquam ea quæ re vera eſt agnina: venduntque ouillam pro agnina. QVI PETRONI NOMEN IND. VERVECI SECT.] qui petronem, hoc eſt arietem, veruecem appellant. Porrò carnem veruecinam arietinæ anteponendam eſſe conſtat: veruecem, ſectarium dixit Plautus, quòd ei ſecti ſint teſticuli: arietem autem, petronem, à duritie & aſperitate. Nam Feſtus ruſticos ait petrones eſſe dictos, à petrarum aſperitate & duritia. EDICTIONES AEDILITIAS,] edicendi formulas ædilium minorum, id eſt ædilium plebis propterea. erant enim alij ædiles, qui maiores, & curules nominantur. ad priorem ædilitatem referendus eſt titulus de ædilio edicto, lib. 21. Digeſtorum. de eadem & Iuuenalis Sat. *Et de menſura ius dicere vaſa minora frangere pannoſus vacuis pannoſas volubeis*. Taleis ædileis ἀγορανόμους nominant Græci, vt ſignificat ipſe Plautus verſ. proximo. de altera M. Tullius lib. 2. de Legibus, *Suntóque ædiles curatores vrbis, annonæ, ludorúmque ſollemnium, oliſque ad honoris amplioris gradum is primus aſcenſus eſto*. Iam plura lib. 5. Accuſat. in principio, ibi, *Nunc ſam deſignatus ædilis, habeo rationem quid à populo Romano acceperim. Mihi ludos ſanctiſſimos maxima cum ceremonia Cereri, Libero, Liberaque faciundos*, &c. AGORANOMVM] ædilium plebis annonæ, rebuſque forenſibus, & venalibus præfectum. REGVM ALX. REGALIOR.] παμβασιλεύς, βασιλεὺς βασιλέων, vt Agamemnon in exercitu Græcorum. TANTVS VENTRI COMMEATVS MEO ADEST IN P. C.] *cibus* hic generandi caſus eſt, vt in Amphitruone, *lectus*, ibi, *Quàm lectus, vbi cubuiſti, concaluit locus*. Priſcianus lib 6. *ven. ve venis cibus cibo: quamuis & huius cibus antiqui protuliſſe inueniuntur*. Plaut. Capt. *tantus ventri*, &c. QVI HOMINEM AEQVE S. F] Quo homine nemo viuit fortunatior, neque æquè fortunatus, iunxit aduerbium, *adæquè*, cum comparatiuo, vt ſuprà, *Nec eſt quiſquam mihi, æquè cui melius velim* quem verſum ſic explicandum puto. Nec eſt quiſquam mihi cui æquè bene velim, nec cui melius velim. PRIVS QVAM PVLTANDO ASSVLATIM, &c.] id eſt, priuſquam foreis pulſando minutatim effringo, vel in minutas particulas diſſeco. Nonius aſſulatim, id eſt minutatim, inquit, deinde hunc verſum profert, & illum ex Menæchm. *Deinde dolabo aſſulatim viſcera*. Iam illud, *foribus exitium affero*, dictum eſt tranſlatè, pro foreis effringo. Quanquam non celabo lectorem, apud Nonium legi, *aſſulatim dabo*: quam lectionem reiicio. HVNC HOMINEM COLLOQVI.] ſic ſolet loqui Plautus. RESPICE.] retro aſpice. oculos ad me reflecte. faciem à me auerſam, ad me conuerte. FORTVNA QVOD TIBI NEC F. &c.] id eſt, Fortuna tibi propitia non eſt, qui ſic me inniteris, iubes me ad te reſpicere, & ita me properantem moraris. At te Fortuna non reſpicit, neque reſpiciet: id eſt, at tu infortunatus & es & eris. Alludit autem ad ædem Fortunæ reſpicientis, quæ fuit Romæ iuxta templum Iouis victoris: quam commemorat M. Tullius lib. 2. de Legibus his verbis, *Rectè etiam in Calatino Spes conſecrata eſt Fortunáque ſit vel huius diei: nam valet in omnes dies vel reſpiciens, ad opem ferendam: vel fors*, &c. & Plutarchus, Ῥωμαϊκοῖς, Οὐ δὲ μόνον τύχης ἱδρύσατο, καὶ ἀποτροπαίου, καὶ μειλιχίας, καὶ πρωτογενείας καὶ ἄρρενος ἱερὰ κατασκευάσας, ἀλλ' ἰδίας τύχης ἱερόν, ἐπιστρεφομένης, &c. Ludit igitur hîc Plautus in verbo ancipiti & ambiguo *reſpicere*. Nam reſpicere, & retro aſpicere. quomodo accipit Hegio, & quaſi retro aſpiciendo fauere ſignificat. Numini abiis, qui cùm opitulari, & ſubuenire nobis poſſint, principio nos auerſantes, prætereunt ac deſerunt: deinde aliquando tandem ad nos reſpiciunt, & mente mutata, nobis opitulantur. Iubes, inquit, tu me ad te reſpicere, quiſquis es: quod Fortuna tibi non faciet, nec facit. nam tibi, qui me properantem moraris, Fortuna non fauebit, neque fauet: ſed contrà iniqua, atque irata eſt, quia tibi pugnis, cubito, humeris, & membris omnibus caput comminuam, & denteis ex ore decutiam. Fortuna, atque Deus eos reſpicere dicitur, quibus aliquando, poſteaquam eis inimica, & infeſta fuit, placatus, & propitia fit, & redit. Virgilius in Tytiro, *Libertas, quæ ſera tamen reſpexit inertem, Candidior poſteaquam tondenti barba cadebat. Reſpexit tamen, & longo poſt tempore venit*. Terent. in Andr. *Charine & me, & te imprudens, niſi quid dij reſpiciunt, perdidi*. Idem ibidem in extr. *age, me in tuis ſecundis rebus reſpice*. Idem Adelph. *Nam is noſtro Simulo fuit ſummus, & nos coluit maximè*. CAN. *Nam hercle alius nemo reſpexit nos*. Plautus Bacchid. *Tace modo, Deus reſpiciet nos aliquis*. Horatius Od. 2. lib. 1. *Siue neglectum genus, & nepotes reſpicis auctor*. Propriæ autem huius verbi ſignificationis exempla ſunt innumerabilia, ſed vnum commemorabo luculentum. continet enim notum illum Auguſti iocum in quendam iactabundum: qui iocus refertur à Macrobio lib. 2. Saturnal. cap 4. Saxo in expeditione percuſſum, atque inſigni cicatrice in fronte deformem, nimiùm tamen ſua opera iactantem, ſic leuiter caſtigauit. *At tu cùm fugies, nunquam poſt te reſpexeris*. OH MIHI QVANTVM EST HOMINVM OPT. OPTIME] oh, optime hominum, quantum eſt hominum optimorum. Sic Catull. ad Verannium, *O quantum eſt hominum beatiorum*. EO FASTIDIS] eò faſtidioſus es. vel eo me, & alios inter omneis obuios faſtidis atque aſpernaris. CEDO MANVM.] ſalutantium, & gratulantium ſermo. Idem Mercatore, *Vxor tibi placida, & placata ſit. cede*

dextras, nunc iam. POL MOERORES MI ANTEVORTVNT G.] id eſt, pol, plus habeo mœrorum, quàm gaudiorum. A vel ſic, pol mœrores mihi gaudia ſuperant. IAM EGO EX CORPORE EXIGO OMNEIS MAC. MOER.] Iam ego ex corpore tuo omneis mœrorum notas deleo. Sed cur dixit, ex corpore, & non ex animo? Quemadmodum morbi corporum ad animos interdum perueniunt, ita contrà morbi animorum ad corpora nonnunquam trameant. Itaque videmus plerunque homines animi ægritudine confici, & contabeſcere, & in corporibus hominum mœſtorum notas mœrorum ſæpe agnoſcimus, vt maciem, pallorem, truceis oculos, ſqualorem corporis, & ſimilia. ETSI NIHIL SCIO QVOD GAVDEAM.] etſi nihil ſcio, propter quod gaudeam. QVID IN EO VOLT VRBE?] Hæc ſecum loquitur Hegio, ad ſpectatores verſus. CENSES?] putas. ASSITVS AVLAS?] ollas ad ignem admoueri: ollas iuxta ignem locari? FOVERI FOCVLIS FERVENTIBVS] caleſieri, & ferueſieri paruis focis luculentis, & igne multo quaſi feruentibus? Sed quid ſi dicamus, hic non foculos, id eſt, paruos focos, ſed foeula ſignificari? Focula autem, vt docet Nonius, ſunt nutrimenta. Vnde & foculare dicitur, vt fouere. Plautus Perſa, vt edit. *Nam tum totus fumant focula.* Ego tamen malim neque foculos, id eſt, paruos focos intelligi, neque foeula, id eſt, nutrimenta, ſed ænea vaſcula, & ita legi *coculo.* ad coquendum apta. ALIVM PISC. PRAES. ABIRE?] alium aliquem è familiaribus, aut famulis A tuis emptum piſceis ire? Feſtus, *Præſtinare*, inquit, *apud Plautum emere eſt* id eſt, *emendo tenere.* HIC VIGILANS SOMNIAT.] Lucret. lib. 3. *Et vigilans ſtertis.* Terent. Andr. *num tu e ſomnias, quæ vigilans voluit?* PORCINAM,] carnem ſubintell. SCIS BENE ESSE, SI SIT VNDE.] id eſt, ſcis tibi bene facere: ſcis lautè, & opiparè te accipere, ſi habeas, vnde ſumptum facias. *eſſe* hic, à verbo ſum, es, eſt: non à verbo edo, es, eſt. Sic in Menæchm. *Quid multis verbis opus eſt? mnore nunquam bene fuit diſpendio.* Plura colligimus huius locutionis exempla in commentariis Lucretianis, ad illum locum, *bene erat, non piſcibus vrbe petitis,* &c. Sat. 2. lib. 2. PERNAM,] perna à pede, inquit Varro lib. 4. de lingua Latina, de pernarum ſalſura legendus Cato libro de Re ruſtica in extr. de coquendi ratione. Apicius lib. 7. cap. 9. OPHTHALMIAM.] piſcem ab oculorum magnitudine dictum: quem oculatum dicunt Latini. alij ophthalmiam interpretantur carnem oculis vicinam, & oculos ipſos certo modo conditos. Præterea alij ophthalmia legunt numero multitudinis: al opthaleam. HORAEVM,] horæum ſalſamenti genus eſt ex pelamide piſce. cui quod ius ſit aptum docet Apicius lib. 10. cap. 5. de horæo autem ſic Athen. lib. 3. [illegible] &c. id eſt, Diocles autem Caryſtius in iis libris, qui de Salubritate inſcribuntur, ait ſalſamentorum eorum, quæ pinguia non ſunt, eſſe optima horæa: eorum vero quæ pinguia ſunt, thunnia. Hicesius vero narrat neque Pelamidas, neque horæa ventribus ad egerendum eſſe facilia, &c. ex quibus verbis præter alia, hoc quoque intelligimus, horæum, quod initio dixi, ſalſamentum fuiſſe ex pelamide, vt thynnium ex thynno. SCOMBRVM] piſcis notus eſt, ex quo garum optimum fiebat. Perſ. Sat. 1. *Nec ſcombros metuentia carmina, nec thus.* ET TRICONVM] piſcem à figura triquetra, vt quidam volunt: ſed ego legendum cenſeo, trygonum, per y Græcam litteram: ſeu trygona. Eſt autem τρύγων, auis & piſcis, quem turturem, ſeu potius paſtinacam Latini appellant, nomen. CETVM] cete, [?] maiores piſces, cete appellant Græci & Latini. ET MOLLEM CASEVM,] caſeum recentem. Sic Virgilius dixit, caſtaneas molleis, teſte Nonio, vel dic, pinguem. Virgil. Tityro, *Pinguis & ingratæ premeretur caſeus vrbi.* NOMINANDI ISTORVM, &c.] Nominandi iſtorum, dixit, pro nominandorum iſtorum: & edendorum: & ita ſæpe loquebantur veteres. Lucretius lib. 5. *Ne quod ob admiſſum fœde, dictúmue ſuperbe, Pœnarum graue ſit ſoluendi tempus adactum.* Terentius prologo Heaut. *dato creſcendi copiam, Nouarum qui ſpectandi faciunt copiam ſine vitiis.* Plura exempla colligimus ad illum locum, ſi quis plura quærat. NE FRVSTRA SIES.] ne forte fruſtreris. PROIN TVI QVOTIDIANI VICTI, &c.] Priſcianus lib. 6. hic victus, huius victi, inquit. Deinde hunc verſum profert. profert & Nonius. ſententia autem hæc eſt, affer ad me ventrem, victu tuo quotidiano contentum, non cibos ſumptuoſos, & dapes opiparas appetentem & deſiderantem. TVM TV IGITVR, &c.] tum pro ergo, vt ſæpe alias, vt ſit χῶμα in παρεμπτώσει. BENE VOLENS] beneuolus. ſic ſuprà, eadem comœdia, *Omnium primum ſalutem dicito matri ac patri, & cognatis, & ſi quem alium beneuolentem videris.* NIHIL SENTIO.] nihil ſentio, quamobrem me fortunatum dicere debeam. NON ENIM ES IN SENTICETO.] non eſt mirum, inquit paraſitus, te nihil ſentire. non enim es in loco ſentibus obſito. SED IVBE VASA PVRA, &c. ſic ſuprà in Amphitruone, *Iube vaſa pura adornari mihi,* &c, ad quem locum ſatis multa, quæ ad hanc rem pertineant, diximus. PROPRIVM,] tuum. Nam aliena diis immolare nefas eſt. PINGVEM.] quales victimæ debent diis immolari, ex quo pingues aræ. Virgilius lib. 7 *pinguis vbi, & placabilis ara Dianæ.* & eximiæ pecudes, quæ de grege exemptæ ſunt, vt plenius paſtæ & ſaginatæ, immolentur. SALVS,] M. Tullius lib. 5. Accuſationis: *& cum multis facibus mihi obuiam venit: & ita me ſuam ſalutem appellans, te ſuum carnificem nominans, mihi ad pedes miſera iacuit.* LVX,] Cicero Terent. lib. 14. epiſt. *Hem mea lux, meum deſiderium.* Homerus Iliad. [illegible] &c. Idem Iliad. 9, [illegible] Virgilius lib. 2. *O lux Dardaniæ, ſpes ô fidiſſima Teucrûm.* SATVRITATI] ſuprà eadem comœdia, *Vnde ſaturitati ſæpe ego exui ebrius.* infrà eadem ſcena, *ita me amabit ſancta ſaturitas.* FACIAS TRANQVILLVM TIBI] propities, lenias, lenem reddas, places tibi. MIHI QVIDEM ESVRIO, N. T.] iocus ex eo quod ſenex dixerat, quæſitus. *Eſurire mihi videre.* cuius ſententia plana eſt, hoc enim ſignificat, tu ſpeciem mihi præbes hominis eſurientis. vt *mihi* cohereat cum *videre.* At paraſitus ſic accipiet, quaſi ſenex dixiſſet, paraſitum videri eſurire Hegioni, vt *mihi* cohæreat cum *eſurire.* CREDO.] credo te tibi eſurire. TVO ARBITRATV.] eſurito, vt lubet. FACILE PATIOR] facilè patior, te eſurire, ſcilicet. hic Hegionis ſenſus eſt. ſed paraſitus in ſenſum obſcœnum & ſpurcum detorquet, quaſi ille dixerit, ſe facilè pati alterius in corpore ſuo libidinem, & ſe facilè alterius animo & libidini morigerari. CONSVEVISTI PVER] non eſt mirum, inquit, te facilè pati ſubactorem, aut ſtupratorem. tu enim puer conſueuiſti. Hunc verſum, quem quidam delerant, reſtituimus, non quòd hæ ſententiæ, tam ſpurcæ, nobis probentur, aut placeant. quæ contrà vehementer diſplicent: ſed quod Plautum integrum, & ſuis membris ac partibus abſolutum, quoad eius fieri poteſt, & quantum in nobis ſitum eſt, non mutilatum, neque caſtratum, vt iſti foris & palàm ſeueri, domi, & in operto diſſoluti, volunt, edendum eſſe exiſtimemus. ITPETSA TE, DEIQVE P.] propter iſtud dictum tam proteruum ac flagitioſum. ABI STVLTVS: SERO POST TEMP. V.] E id eſt, abi tu, qui ſtultus es. vel, poſita diſtinctionis nota poſt, verbum, *abi*, & deleta poſt, vocem *ſtultus* ſic explica: abi: ſtultus poſt tempus venis: id eſt, nimis ſerò ad cœnam venis. ego autem iuſſeram te tempori venire. IGITVR OLIM SI ADVENISSEM, MAGIS TV TVM ISTVD DICERES.] ſententia huius verſus eſt, multò igitur mihi tum diceres, me poſt tempus venire, ne apud te cœnarem, ſi olim aduenïſſem, talem nuntium ſcilicet, qualem nunc affero, tibi non afferens: cùm mihi tam lætum nuntium ſcilicet, qualem nunc afferenti, iſtud dicas. Proinde ac ſi dicat: ſiquando iſtud mihi dicere potuiſti: nunc non potes, aut certè non debes. IN PVBLICAM CELOCEM.] celox, inquit Nonius, nauigium breue dictum à celeritudine: deinde hunc locum profert, & alterum illum ex Aſinaria, *Vnde ſumam? quem interuortam? quò hanc celocem conferam?* Et tertium ex Pomponio. Fulgentius, *Celocem*, inquit, *genus nauiculæ modicum, quod hemplum dicimus.* ALIVM] Eleum QVADRIMVM PVERVM,] Pægnium: qui nunc Tyndarus nominatur. ITA ME AMABIT S. SATVRITAS] iuſiurandum paraſito dignum. Nam ſaturitas paraſito edaci omnium deorum, deaꝛúmque inſtar eſt. ITAQVE SVO ME SEMPER COND. COGN.] id eſt, & ita me ſemper ſaturum faciat. MEVM GNATVM?] ſic rogare ſolent, qui non credunt, quod ſibi nunciatur aut dicitur, quamuis eſſe verum. ET GENIVM MEVM.] qui mihi Genij inſtar eſt. Genius autem, rerum omnium gignendarum Deus eſt. ET CAPTIVVM ILLVM ALIDENSEM?] & Polycratem Elide natum? μὰ τὸν Ἀπόλλω.] per Apollinem. [illegible]] per Soram. Sora, Colonia populi Romani in Campania,

A pania.ex qua Valerius Soranus,qui auſus aliud Romæ nomen, optima (vt ait Plinius lib.3.cap.5.) & ſalutari fide abolitum enunciare,luit pœnas. *τὸ τοῦ πραινέστου.*] per Præneſten, ſeu potius præneſtæ. Præneſte, Campaniæ oppidum: à quo ſortes Prænestinæ. M. Tullius lib.2.de Diuin. *Fani pulchritudo & vetuſtas Præneſtinarum etiam nunc ſortium retinet nomen,atque id in vulgus: quis enim magiſtratus,aut quis vir illuſtrior vtitur ſortibus*, &c. Sequitur paucis verbis poſt, *quod Carneadem Clitomachus ſcribit dicere ſolitum,nuſquam ſe fortunatiorem,quàm Præneſte, vidiſſe fortunam.* Horatius epiſt.ad Loll.1. lib.1. *Troiani belli ſcriptorem,maxime Lolli,dum tu declamas Romæ,Præneſte relegi.* *τὸ τοῦ σιγνίνου.*] per Signiam. Signine etiam in Campania ſunt. *τὸ τοῦ φρουσινῶνος.*] per Fruſinonem. Plinius lib.3.cap.5. *Ex Falerno,*inquit, *Fruſinates,Ferentinates, Freginates*,&c. *τὸ τοῦ ἀλετρίνου.*] per Aletrinum. Aletrinum etiam Campaniæ oppidum: vnde Aletrinates. PER BARBARICAS] Italicas. VT TVVM VICTVM AVTVMABAS ESSE.] vt tuum victum dicebas eſſe,ſuprà, *Aſpectu mihi ſanè victus eſt.* VAE AETATI TVAE.] ætatem tuam miſer viuas. SEDVLO] bona fide,ſedulo,inquit Nonius,ſignificat ſine dolo. BOIVS EST, BOIAM TERIT.] Boij Galliæ tranſalpinæ,immo Ciſalpinæ,habita ratione loci,in quo hæc ſcribimus,populi,quos in illo tractu interiiſſe ſcribit Florus lib.3.cap.15. Fuerũt etiam populi Tranſrhenani,& poſtea in alias,atque alias ſedes tranſlati: nunc partim Sequanis,partim Heluetiis finitimi. Eſt etiam Boia Græciæ oppidum in Peloponneſo,non longè à Cypariſſia: de qua Strabo lib.8. Eſt autem hic iocus in verbo ambiguo. Nam Boia,& fœmina Boia eſt,& vinculi genus tam ligneum quàm ferreum,vt docet Feſtus ſupra in Aſinaria,*neruos,catenas,carceres,numellas,*

B *pedicas,boias.* Significare igitur volens Paraſitus, Stalagmum vinctum eſſe, & vinculum, quo aſtrictus eſt, terere, ait eum Boiam terere,& Boiam ei vxorem eſſe datam, liberorum procreandorum cauſa. ambiguum autem maxime conſiſtit in hoc, *boiam terit.* Nam & qui arte vincti ſunt,dicuntur vincula,quibus adſtricti ſunt,terere: & qui cum muliere aliqua crebrò rem habent,eam terere: & eſt mulier trita. Propertius lib.3.eleg.9. de Cleopatra, *Et famulos inter fœmina trita ſuos.* LIBERORVM QVAERE.] id eſt,filiorum ſuſcipiendorum gratia. *liberorum* dictum eſt impropriè Nam ſeruorum liberi eſſe non poſſunt,cùm ſeruorum nuptiæ iure ciuili non ſint,cúmque ex ſeruo & ancilla liber naſci non poſſit,dixi ex ancilla: nam ſi mater eſſet libera, quod naſceretur, liberum eſſet. partus enim ſequitur ventrem. DIC BONA FIDE TV.&c.] non credit Hegio paraſito, quamuis iurato. iurauerat enim ille per Apollinem. ITERVM GNATVS VIDEOR.] iterum natus videor. ſuprà in prologo Amphitr. *Gnatum arbitratur eſſe id à vobis ſibi.* SI VERA AVTVMAS.] Si vera dicis. VISE AD PORTVM.] viſere ad portum, viſere ad agros, & ſimilia vſitatum loquendi genus bonis ſcriptoribus. Lucretius lib. 2. *Nam cuicunque ſuos fugitabant viſere ad agros*,&c. ad quem locum exempla collegimus ex aliis ſcriptoribus non pauca. CELLARIVM] cellæ præfectum, vel cellæ curatorem. NAM HERCLE, NISI PROBE MANTISC.] *mantiſcinatus* vox vrbanè,& facetè à Plauto facta,à Græco nomine *μάντις*, id eſt, vates, & cano,videlicet ad exemplum vocis *vaticinatus*. ſententia autem hæc eſt, Enimuero niſi repertus abs te fuero verus vates, etiam fuſte caſtigato. Enimuero niſi comperies me verè tibi vaticinatum eſſe, non recuſo, quin me vel fuſte plectas. *mantiſcinatus* igitur dixit pro *vaticinatus*. ineſt tamen in *mantiſcinatus*,fortaſſe aliquid ambigui, vt hoc intelligat, ſe pro-

C bè manticam,id eſt ventrem ſuum expleturum atque oneraturum: nam quòd nonnulli putant paraſitum dicere,ſe furaturum, à manticulis, & manticulando, de quo Feſtus, errant. magis mihi placet ſuperior ſententia. Veruntamen ego hac de re nihil affirmo,iudicent eruditi. Sed non celabo lectorem, aliquot libros manuſcriptos habere, *manticinatus*, ſine conſonante ſ,in media voce. FVSTI.] fuſte. Sic apud Lucretium,colli pro colle. parti,contagi,voci,&c. pro parte, contage,voce,&c. Sic ille lib 2. *Sæpe etiam in colli tondentes pabula læta*, &c. DAPINABO CIBO.] aliud verbum à Plauto fabricatum ad ſimilitudinem verbi *propinabo*: dapinabo autem,id eſt, dapes præbebo. *dapinabo cibum* verò ſic dictum,vt ædificare ædem,& *οἰκοδομεῖν οἶκον* ſeu *οἰκίαν* & ſimilia. Nec hoc quidem diſſimulabo, me reperiſſe ſcriptum in omnibus ferè noſtris libris manuſcriptis, *æternum tibi dapinabo victum*, quo modo impreſſum eſt in omnibus vulgatis: quam ſcripturam reieci, quia contra carminis legem facit, & verſum corrumpit. Nam niſi legatur, *dapinabo cibum*, quemadmodum edidit Camerarius, vt *bo cibum* ſit anapæſtus. ſuperuacanea erit vna ſyllaba. SPONDESN' TV ISTVD? HEG. SPONDEO.] En ſtipulatio. RESPONDEO.] iocus in verbo. Nam reſpondeo valet, iterum reſpondeo, & reſponſum do.

ERGASILVS.

D Illic hinc abiit,mihi rem ſummam credidit cibariam.
Di immortales,iam vt ego collos prætruncabo tergoribus!
Quanta pernis peſtis veniet? quanta labes larido:
Quanta ſumini abſumedo? quanta callo calamitas?
Quanta laniis laſſitudo? quanta porcinariis?
Nam ſi alia memorem,quæ ad ventris victum conducunt,mora eſt.
Nunc ibo ad meam præfecturam,vt ius dicam larido,
Et quæ pendent indemnatæ pernæ,eis auxilium vt feram.

ILLIC HINC ABIIT,] id eſt,ille hinc abiit: ſed videtur legendũ, illic him abiit. alioqui verſus ſua menſura non conſtabit, niſi dicamus, in aduerbio *illic*. exteri alterum I, quod non eſt Plauto inuſitatum, ne Terentio quidem. ſunt enim trochaici. Him autem, & iſtim, & illim, dixiſſe veteres pro hinc, iſtinc, illinc, conſtat. REM SVMMAM CIB.] rem ſummam cibariam, ita dixit, vt ſæpe M. Tullius, *rem ſummam publicam.* IAM VT EGO COLLOS PRAETRVNCABO TERGORIBVS?] quomodo iam ego colla præcidam tergoribus ſuum, & aliorum pecorum? *Collos* dixiſſe veteres in genere maſculino, admonet Nonius, exemplis aliquot collectis. Cæcilius in Synepheb. *Ad reſtim res redit, immò collus,non res:nam illo argentum habet.* Cato Sene. *Accipite ſi vultis,hoc onus in veſtros collos.* Næuius in Colace. *verùm ſcapulæ plus,an collus.calli habeat.* Plaut. Amphitr. *Mala,mentum,barba,collus*,&c Secutus ſum autem in hoc loco reſtituendo Adr. Turnebi, viri doctiſſ. coniecturam, qui pro *tergoribus*, quod in omnibus libris reperitur, verſu repugnante, *tegoribus* reponendum cenſuit. lib. Aduerſ. 24. cap 6. Atque hanc emendationem tuetur ille Varronis auctoritate, cuius hæc verba ſunt. lib. 4. de ling Lat. vt quidem ille legit, *Tegus ſuis,ab eo,quod tegit,vt perna,à pede*,&c. Nam in libris ſcriptum eſt, *tergus ſuis.* Sed huic lectioni aduerſatur vox *collos*: nam concenienter, aut verè dici non poteſt, pertruncare collos, ſeu colla tergoribus animalium. Tergora enim, partes ſunt animalium à collis diſtinctæ, & quæ ſine collis conſtare poſſunt. Præterea veteres dixiſſe *tegus*, pro *tergus*, non ſatis liquet. Præterea tergus, corium ſignificat, vt docet Nonius, & probat Virgilij teſtimonio, ſic enim lib.1. *Tergora diripiunt coſtis.* Quòd ſi quis dicat, nonnullos legere *callos*, vt per callos intelligamus partes tergoris denſiores ac ſolidiores, vt *callum aprugnum*: primùm omnes libri habent, *collos*: deinde *callum* dicitur potius in genere neutro, quàm *callus*: aut ſi *callus* quoque dicitur in numero ſingulari, non continuò *calli* in numero multitudinis reperitur. Omnino hic locus non caret difficultate, quem olim putabam tolli poſſe, ſi legamus, *Dij immortales:*

iam vt ego collos prætruncabo pecoribus? de qua coniectura iudicent lectores ſagaces & eruditi. Eamquidem adiuuat laniorum facta infrà non longè mentio lanijs enim opus non eſt, ſi nulla animalia iugulantur, pernæque tantùm & laridum, & ſumen & ſimilia parantur. ego interea ſcripturam antiquam & receptam, excepto quòd cum Turnebo *tegoribus* edidi, quia *tergoribus*, ferri non poteſt, retinendâ putaui. QVANTA PERNIS PESTIS VENIET?] pernis magna peſtis veniet, quia coctæ apponentur & comedentur. QVANTA LABES LARIDO!] videtur ex paranomaſiis lepôrem ſermonis quæſiſſe *pernis peſtis. labes larido: ſumini abſumedo: callo calamitas: lanijs laſſitudo.* QVANTA SVMINI ABSVMEDO?] vocem finxit à verbo *abſumo*, non multùm à ſumine diſcrepantem, paronomaſiam quærens: qua ſignificat abſumptionem. eſt autem ſumen, mamma ſuilla cum lacte ſuo iam abdito, & in aliam naturam verſo, vel ſiccato. Martialis lib. 13. *Eſſe putes nondum ſumen: ſic vbere largo Effluit, & viuo lacte papilla tumet.* QVANTA CALLO CALAMITAS?] callum ſeu callus, caro durata & denſata, vt diximus in Pœnulo, *callum aprugnum calere aquè non ſinam.* Idem in Perſa, *magis calleo, quàm aprugnum callum callet:* ſignificat etiam abdomen & carnem pinguem, & quaſi calloſam: quanta callo, inquit, calamitas, id eſt, quanta callorum ſuillorum vis, & copia exedetur? Terent. Heaut. de Bacchid. *Fundi noſtri calamitas.* QVANTA LANIIS LASSITVDO?] laſſi erant lanij pecoribus mactandis & iugulandis, & in fruſta ſecandis: hic locus meam illam coniecturam adiuuat, vt dixi, quæ legendum ſuſpicor ſuprà, *prætruncabo pecoribus?* PORCINARII?] iis qui porcinæ carni præfecti ſunt. NVNC IBO AD M. PRAEF. VT IVS D. L.] allegoria eſt ducta à præfecturarum ratione, & præfectorum conſuetudine. ſolebant enim præfecti in ſuis præfecturis ius dicere. ad eorum igitur exemplum ait paraſitus ſe ire ad præfecturam ſuam, vt ius dicat larido. ET QVAE PENDENT INDEMN. P. EIS VT AVX. F.] pergit iocari paraſitus. Pernæ poſteaquam multo ſale, idque per aliquot dies maceratæ ſunt, ſuſpenduntur in carino, quod fit non pœnæ, ſed rationis domeſticæ, & prouidendi in poſterum alimenti penoriſque gratia. Quod igitur fit vtilitatis cauſa, & ex ratione rei familiaris tuendæ, id quaſi nomine pœnæ factum accipit. Sic in Trinummo ſeruus Staſimus quæritur, leges ad parietem fixas eſſe clauis ferreis: vbi malos mores, inquit, affigi nimio fuerit æquius: cùm tamen leges non pœnæ nomine, ſed vt in publico propoſitæ ab omnibus cognoſci poſſent, clauis affigi ſolerent. De pernis autem ſalliendis, & poſteaquam accuratè ſallitæ ſunt, ſuſpendendis, multa præcipit Cato cap. 162. Sed hæc pauca de multis adſcribam, *Vbi iam dies quinque in ſale fuerint: eximito omneis cum ſuo ſale. Quæ tum ſumma fuerint, imas facito: eodémque modo obruito, & componito. Poſt diem omnino duodecimum pernas eximito, & ſalem omnem detergito, & ſuſpendito in vento biduum. Die tertio extergeto ſpongia bene, perunguito oleo, ſuſpendito in fumo biduum. Tertio die demito. Perunguito oleo, & aceto commixto: ſuſpendito in carnario,* &c. Iam ſerui pendentes vapulabant, vt ſuprà diximus. Præterea malefici damnati, in crucem tollebantur. Pernis igitur, quæ pendent indemnatæ, auxilium ſe ferre velle oſtendit paraſitus, cùm hoc & ſentiat, & ſignificare velit, ſe pernas, quæ in carnario pendent, tollere & depromere velle, vt eas coquendas curet, & coctas apponat.

PVER HEGIONIS.

DIeſpiter te, dique, Ergaſile, perdant, & ventrem tuum,
Paraſitóſque omneis, & qui poſthac cœnam paraſitis dabit.
Clades calamitáſque, intemperiéſque modò in noſtram aduenit domum.
Quaſi lupus eſuriens, metui ne in me quoque faceret impetum.
Nimis hercle ego illum malè formidabam, ita frendebat dentibus.
Adueniens deturbauit totum cum carne carnarium.
Arripuit gladium, prætruncauit tribus tegoribus glandia.
Aulas, calicéſque omneis confregit, niſi quæ modiales erant.
Cocum percontabatur, poſſéntne ſeriæ ferueſcere?
Cællas refregit omneis intus, recluſitque armarium. D
Aſſeruate iſtunc ſultis ſerui, ego ibo vt conueniam ſenem.
Dicam vt ſibi penum aliud ornet, ſiquidem ſeſe vti volet.
Nam hic quidem vt adornat, aut iam nihil eſt, aut iam nihil erit.

DIESPITER] dieſpiter, Iupiter diei pater, æther, aër. Puer Hegionis hîc inducitur, vt narraret ſpectatoribus, quæ intus facta ſint à paraſito. Verſus autem huius ſcenæ ſunt iambici, tetrametri non trochaici, vt alij exiſtimant. QVASI LVPVS ESVRIENS,] Horat. epiſt. 2. lib. 2. *poſt hæc vehemens lupus: & ſibi, & hoſti Iratus pariter, ieiunis dentibus acer.* ITA FRENDEBAT DENTIBVS] Idem Truculento, *hoc vide dentibus Frendit: icit femur.* Virgil. lib. 3. Æneid. *dentibus infrendens gemitu.* Idem 8 *huc ora ferebat, & illuc Dentibus infrendens.* lege Nonium in fremere, & frendere. TERGORIBVS] tego etiam hic tribus pecoribus. GLANDIA] glandula, quæ ſunt in ceruicibus. itaque ex parte totum intellige: & per glandia ſeu glandulas, iugula aut ceruices ſignificari puta. Plinius lib. 11. cap. 37. *Tonſilla in homine, in ſue glandula.* AVLAS] ollas. Nonnulli ſic legunt hunc verſum, probabili quidem coniectura, ſed reclamantibus libris omnibus, *Calices, phialáſque omnes confregit, niſi quæ modiales erant.* MODIALES] ollæ modiales, quæ ſunt modij capaces: quæ modij menſura capiunt. COCVM PERCONTABATVR.] in voce *cocum* ic, eliduntur, alioqui verſus vna ſyllaba redundaret. POSSENTNE SERIAE] ſeriæ, vaſa fictilia, in quibus carnes ſalſæ conditæ ſeruabantur. Cato cap. 162. *pernas ſalire ſic oportet, in dolio, aut in ſeria.* ſunt etiam vaſa vinaria. Terentius Heaut. *Relevi dolia omnia, omnes ſerias.* Perſius Sat. 4. *Seriola veteris metuens detrahere limum.* Sunt & vaſa, æs, aut argêtum, aut aliquid ſimile, continentia. Perſius Sat. 2. *ſi ſub raſtro crepet argenti mihi ſeria, dextro Hercule.* Hic paraſitus, inquit puer, non ſatis habebat carnes in ſeriis conditas depromere, & coco coquendas dare, ſed ipſas quoque ſerias penè dicam coqui, & ferueſcere volebat. Fortaſſis autem huc pertinet, quòd veteres illi heluones & lurcones, ita delectabantur calidis, vt quidam oſophagus chirothecis inter edendum vteretur, ne manus ſibi adureret cibos feruidos ſumens, cùm tamen eos ſine cunctatione in os coniiceret, mánderet ac deuoraret. CAELLAS REFREGIT OMNEIS INT.] cællas penarias, quarum ſunt multa genera ſunt enim oleariæ, vinariæ, &c. RECLVSITQVE] aperuitque. ARMARIVM.] armarium ſignificat interdum locum in quo nummi reconduntur, vt hîc. ſic & apud M. Tullium pro Cælio, *Tùnc aurum ex armario tuo promere auſa eſt.* Idem pro Cluentio, *Cùm eſſet in ædibus armarium, in quo ſciret eſſe nummorum aliquantum, & auri: noctu duos conſeruos dormientes occidit.* Plaut. Epid. *Quin ex occluſo, atque obſignato armario Decutio argenti tantum, quantum mihi lubet.* ASSERVATE

A ISTVNC SPECTIS,] obſeruate, ſi vultis, quò iſte progrediatur, & quid agat. PENVM ALIVD ORNET,] Paulus titulo de penu legata lib. Digeſt. 33. *Non autem penus, inquit, ut hi tradiderunt eſt omnibus generibus dictum* ſic Priſcian. lib. 5. *hoc & hac & hoc penus: & hoc penum*, inquit: deinde cum aliis exemplis, ſiue teſtimoniis, etiam hoc profert: ſed aliter, quàm hodie legitur. ſic enim apud Priſc. legitur, *Dicam ſeni, curet ſibi aliud penus.* SIQVIDEM SESE VTI VOLET.] id eſt, ſi volet ſe vti, *penu*. ſubintell. vt intelligamus antiquè dictum, ſi volet ſe vti penu, pro ſi volet vti penu vel dic, ſiquidem volet ſeſe vti. nulla re ſubintellecta, id eſt, ſiquidem volet vti ſe ipſo: quod eſt, ſiquidem volet eſſe ſibi frugi, & vtilis, ſiue vtibilis. Nam qui nullam habet penum, nullâſque facultates rei familiaris, quid ſe faciat, nô habet: ſibique & aliis inutilis eſt: denique quantus quantus eſt, nullus eſt. NAM HIC QVIDEM VT ADORNAT, &c. id eſt, nam vt quidem hic paraſitus facere inſtituit, & parat, aut iam nihil eſt, aut breui nihil erit.

HEGIO, PHILOPOLEMVS, PHILOCRATES STALAGMVS.

HE. Ioui diíſque ago gratias meritò magnas,
B Quom te reducem tuo patri reddiderunt,
Quómque ex miſeriis plurimis me exemerunt,
Quæ adhuc te carens, dum hîc fui, ſuſtentabam.
Quómque hunc conſpicio in poteſtate noſtra,
Quómque hæc reperta eſt fides, firma nobis.
Satis iam dolui ex animo, & cura me ſat
Et lacrymis maceraui. ſatis iam audiui
Tuas ærumnas, ad portum mihi quas memoraſti.
Hoc agamus. PHILOC. quid nunc quoniam tecum ſeruaui fidem,
Tibíque hunc reducem in libertatem feci? HE. feciſti vt tibi,
Philocrates, nunquam referre gratiam poſſim ſatis,
Proinde vt tu promeritus de me & filio meo. PHILOP. immò potes
C Pater, & poteris, & ego potero, & di eam poteſtatem dabunt,
Vt beneficium benemerenti noſtro meritò muneres,
Sicut tu huic potes pater mi, facere meritò maxumé.
HE. Quid opu'ſt verbis? lingua eſt, qua negem quicquid roges.
PHI. Poſtulo abs te, vt mihi illum reddas ſeruom, quem hîc reliqueram:
Pignus pro me, qui mihi melior, quàm ſibi ſemper fuit.
Pro benefactis eius vti ei pretium poſſim reddere.
HE. Quod benefeciſti, referetur gratia, id quod poſtulas.
Et id, & aliud, quod me orabis, impetrabis, atque te
Nolim ſuccenſere, quod ego iratus ei feci malé.
D PHI. Quid feciſti? HE. in lapicidinas compeditum condidi,
Vbi reſciui mihi data eſſe verba. PHILOC. væ miſero mihi,
Propter meum caput labores homini eueniſſe optumo.
HE. At ob eam mihi libellam pro eo argenti ne duis.
Gratis à me, vt ſit liber, tecum abducito. PHIL. ædepol Hegio
Facis benigné. ſed quæſo hominem vt iubeas arceſſi. HE. licet.
Vbi eſtis vos: ite actutum, Tyndarum huc arceſſite.
Vos ite intró. interibi ego ex hâc ſtatua verberea volo
Rogitando ſcire meo minore quid ſit factum filio.
Vos interibi lauate. PHILOP. ſequere hâc Philocrates me intrò
PHI. ſequor.
E HE. Age tu illuc procede bone vir, lepidum mancupium meum.
STA. Quid me oportet facere, vbi tu talis vir falſum autumas?
Fui ego bellus, lepidus, bonus vir nunquam, neque frugi bonæ.
Neque ero vnquam, ne tu ſpem ponas me bonæ frugi fore.
HE. Propemodum vbi loci fortunæ tuæ ſint facilè intelligis.
Si eris verax, tua ex re facies, ex mala meliuſculam.
Recta & vera mihi loquere, ſed neque verè, neque rectè adhuc
Feciſti vnquam. STA. quid ego fatear, credin' pudeat cum tu autumes?
HE. At ego faciam vt pudeat. nam in ruborem te totum dabo.

PHI. At nunc liber in diuitias faxo venies. nam tibi A
Pater hic eſt, hic ſeruus, qui te huic hinc quadrimum ſurpuit,
Vendidítque patri meo te ſex minis. is te mihi
Paruolum peculiarem paruulo puero dedit.
Illic indicium fecit. nam hunc ex Alide huc reducimus.
TYN. Quin huius filium? PH. intus eccum fratrem germanum tuum.
TYN. Quid tu ais? adduxtin' illum huius captiuum filium?
PHI. Quin, inquam, intus hic eſt. TYN. feciſti ædepol & rectè & bene.
PHI. Nunc tibi pater hic eſt, hic fur eſt tuus, qui paruum hinc te abſtulit.
TYN. At ego hunc grandis grandem natu ob furtum ad carnificem dabo.
PHI. Meritus eſt. TYN. ergo ædepol huic meritam mercedem dabo.
Sed dic oro, pater meus túne es? HEG. ego ſum, gnate mi. B
TYN. Nunc ego demum in memoriam redeo, cùm mecum cogito,
Nunc ædepol demum in memoriam regredior, audiſſe me,
Quaſi per nebulam, Hegionem patrem meum nominarier.
HEG. Ego ſum. PHI. compedibus quæſo vt tibi ſit leuior filius.
Atque hic grauior ſeruus. HEG. certum eſt principiò id præuortier.
Eamus intrò, vt arceſſatur faber, vt iſtas compedes
Tibi adimam, huic dem. ST. cui peculij nihil eſt, rectè feceris.

QVAE ACHERVNTI F.] quæ apud Orcum, ſeu apud inferos, fiercnt. Acherunti, loco aduerbij eſt. ſic ſuprà eadem Comœd. *Facito ergo, vt Acherunti clueas gloria.* NVLLA ADAEQVE EST ACHERVNS, &c.] producit hunc locum quaſi teſtem Nonius, vt probet, *Acheruns*, etiam fœminini generis eſſe, nō ſolùm maſcul. vt apud Virgil. libr. 6. *Et tenebroſa palus Acherunte refuſo.* EXIGVNDA] eijcienda. QVASI PATRICIIS PVERIS, AVT MONEDVLAE, &c.] monedulæ, dictæ ſunt à moneta tollenda: de quibus ſuprà in Aſinar. Quod autem ad rem attinet, pueris ingenuis, & patricijs, tum apud Græcos, tum apud Ro. aues dari ſolebant, quibuſcum luſitarent, vt paſſeres, cōturnices, anates, monedulæ, galli gallinacei, & ſimiles. Plin. lib. 4. epiſtolarum, epiſtola ad Clementem, *Habebat puer mannulos multos, iunctos, & ſolutos: habebat canes maiores, minoréſque: habebat luſcinias, pſittacos, merulas.* Erant & puellarum deliciæ res tales, vt paſſer Leſbiæ apud Catullum, *Paſſer, deliciæ meæ puellæ, Quicum ludere, quem in ſinu tenere, Cui primum digitum dare appetenti, Et acres ſolet incitare morſus.* Ouid. 10. Metam. de Pygmalione, qui ſtatuam eburneam virginali habitu & figura, amabat. *Et modò blanditias adhibet, modò grata puellis Munera fert illi, conchas, tereteiſque lapillos, Et paruas volucreis, & flores mille colorū.* AVT COTVRNICES.] coturnices fuiſſe pueris in delicijs, vt & gallos gallinaceos declarat locus Æſchinis in oratione contra Tymarchum, καὶ τοὺς ὄρτυγας, καὶ τοὺς ἀλεκτρυόνας [illegible] id eſt, & coturnices, & gallos gallinaceos quos infeliciſſimus homo amabat, necauerunt. Quanquam coturnices in oratione illa adhibebantur ad ludum quendam talem, in quo coturnicum in circulo incluſarum, is, qui vnam circa caput percuſſerat, illam ipſam & reliquas quas poterat prendere, auferebat: qui aberrarat, cedebat alteri percutiendi ius. QVISCVM] quibus cum. VPVPA] Vpupa, inquit Plinius lib. 10. cap. 29 *Obſcœna paſtu auis, criſta viſenda plicatili, contrahens eam, ſubrigénſque per longitudinem capitis.* Hic vrbanè malleum, quo lapides cædebat, appellat vpupam Tyndarus, tanquam auem obſcœnam & inauſpicatam, licet etiam fortaſſe dicere, nōnullam ſimilitudinem eſſe malleo cum vpupa, quòd malleus criſtam quandam in dorſo gerat, & roſtro ſit adunco, vt vpupa. D QVI ME DELECTET.] vel legendum, qui me delectem: id eſt, qua me delectem: vel ſpectatur, quod intelligitur, videlicet, malleus: non quod dicitur, *vpupa.* QVIA MIHI ITEM VT PARENTES LVCIS D. T. COP.] quia me viuere ſinis, vt parentes filios: quia mihi per te viuere licet, vt per parenteis filijs: vel ſic potius, quia vt parenteis filijs lucis videndæ poteſtatem faciunt, cùm eos in luminis oras producunt, ita me, quem necare potes, viuere ſinis. TVENDAE] intuendæ. M. Tull. pro Milone, *Negant intueri lucem eſſe fas ei, qui à ſe hominem occiſum fateatur.* Lucret lib. 3. *Et ſæpe vſque adeò mortis formidine vitæ, Percipit humanos odium, lucíſque videndæ? Vt ſibi conſciſcant mœrenti pectore lethum*, &c. Virgil. lib. 6 *lucémque peroſi.* HANC AERVMNAM EXIGO.] hanc ærumnam ſuffero, ac toleto. Nonius exigere, inquit interdum ſignificat agere, vt Plaut. Capt. *Salue Tyndare.* TYND. *& tu, cuius cauſa hanc ærumnam exigo.* FAXO, VENIES.] faxo, id eſt, fecero vt venias. mea opera certò venies: & ſine dubio venies. SVRPVIT.] ſurripuit. ILLIC] Ille, Stalagmus. IN MEMORIAM REGREDIOR] in memoriā redeo, vt ſuprà, recordor: memoria repeto. QVASI PER NEBVLAM] hoc eſt, obſcurè, & nō ſatis planè, neq; apertè. tranſlatum ab ijs, qui per nebulā aliquid cernere conantur, ita tranſlatio eſt à ſenſu videndi, ad ſenſum audiendi. Sic M. Tull. dixit 12. Philippica, per caliginē, & eadē ſententia ſic ille. *Decepti, decepti, inquā, ſumus, patres conſcripti. Antonianā eſt acta cauſa ab amicis eius, non publica. quod videbā equidē, ſed quaſi per caliginē præſtrinxerat aciem animi D. Bruti ſalus.* Sic autē edidimus in vtraq; editione noſtri Ciceronis, & ita legendū, non vt vulgo, *præſtrinxerat*, neque *perſtrinxerat*, quod quamuis videam nonnullis linguæ Latinæ imperitis, ijſdémque arrogantiſſimis, perſuaderi non poſſe tamen dirumpantur licet, ita legendum eſſe contendo, idque me ſcire dico, quod in his Cōmētarijs infrà ſuo loco pluribus verbis demōſtrabo. Siquidē Plau. in Pſeud. *Sūt, quæ te volumus percōtari: quæ quaſi per nebulam noſmet ſcimus, atque audiuimus.* VT TIBI SIT LEVIOR FILIVS.] vt tibi leuetur filius. ATQVE HIC GRAVIOR SERVVS.] & hic ſeruus, nēpe Stalagmus, iiſdē cōpedibus ſit grauior: id eſt, grauetur, & oneretur. CERTVM EST PRINCIPIO ID PRAEVORTIER.] ſtat ſententia primùm omniū id facere, vt filius meus cōpedibus leuetur, & Stalagmus iiſdem vrgeatur & conſtringatur. CVI PECVLII NIHIL EST, RECTE F.] locatur ſeruus etiam in malis, mihi inquit, qui peculium nullum habeo, quid dederis, rectè feceris. vel ſic, faciens tu id, quod dicis, id eſt, dās mihi aliquid, quod alij ademptū ſit, mihi nullum peculium habenti, benefeceris. ego priorem explicationem magis probo, neque tamen hanc poſteriorem damno, ſi cui fortè ea magis arrideat.

G R E X.

SPectatores ad pudicos mores facta hæc fabula eſt.
Neque in hac ſubagitationes ſunt, neque vlla amatio.

A Nec pueri ſuppoſitio,nec argenti circumductio,
Neque vbi amans adoleſcens ſcortum liberet clam patrem ſuum.
Huiuſmodi paucas poetæ reperiunt comœdias,
Vbi boni meliores fiant.nunc vos,ſi vobis placet,
Etſi placuimus,neque odio fuimus,ſignum hoc mittite:
Qui pudicitiæ eſſe voltis præmium,plauſum date.

SVBAGITATIONES] Terentius in Heautont. *Nam iſthoc quidem contumelia'ſt, Hominem amicũ recipere ad te,atque eius amicam ſubagitare.* Plaut. Mil.Glor. *Neque ego vnquam alienum ſcortum ſubagito in commune.* Idem ibid. in extr. *Cur es auſus ſubagitare alienam vxorem,impudens?* Ex his locis intelligere licet, ſubagitare mulierem, nihil aliud eſſe, quàm incontinenter,& laſciuè,& molliter eam attrectare:& ſubagitationes nihil aliud eſſe, quàm attrectationes intemperatas, molles, & libidinoſas. NEC VLLA AMATIO:] vt in Aſinar. Caſina, Amphitr. NEC PVERI SVPPOSITIO:] vt in Truculento Plauti,in ſubditiuo Cæcilij.puerum ſupponere dicuntur mulieres, quæ fœtum non ſuum, id eſt alie-
B num,pro ſuo alunt. ac fouent.hinc pueri ſuppoſiti,id eſt ſubditi. NEC ARGENTI CIRCVMDVCTIO,] id eſt nec fallacia, per quam pater aliquis argento emunctus ſit,vel nec argenti interuerſio, vt in Aſinar.& Pſeud.apud Plautum, & in Heautont.apud Terent. REPERIVNT] inueniunt,excogitant.SIGNVM HOC MITTITE.] hoc ſignum date, quod iam dicturus ſum: nempe plauſum date.QVI PVDICITIAE ESSE VOLTIS PRAEMIVM.] Qui pudicitiæ præmium tribui vultis.hoc eſt,qui pudici eſtis,& idcirco pudicitiam præmio affici vultis.

FINIS CAPTEIVEI.

C

C V R C V L I O.

DRAMATIS PERSONAE.

PALINVRVS	ſeruos.
PHAEDROMVS	adoleſcens.
LENA	anus.
PLANESIVM	virgo.
CAPPADOX	leno.
COQVS.	
CVRCVLIO	paraſitus.
LYCO	trapezita.
CHORAGVS.	
THERAPONTIGONVS.	miles.

D

ARGVMENTVM.

CVRCVLIO miſſus à Phædromo it in Cariam,
E Vt petat argentum.ibi ille eludit annulo
Riualem.ſcribit atque obſignat litteras.
Cognoſcit ſignum Lyco,vbi vidit,militis,
Vt amicam mittat,pretium lenoni dedit.
Lyconem miles ac lenonem in ius rapit.
Ipſus ſororem quam peribat repperit,
Oratu cuius Phædromo nuptum locat.

CVRCVLIO] Phædromi paraſitus. VT PETAT ARGENTVM.] à quodam Phædromi ſodali & amico, aut aliunde alicunde. ELVDIT ANNVLO RIVALEM] de militis,Phædromi riualis, Therapontigoni digito furtim annulum detrahit per dolum,interea dum ille dormit.SCRIBIT ATQVE OBSIGNAT LITTERAS.] ſcribit litteras ad Lyconem Trapezitam,vt pecuniam curet Cappadoci lenoni, penes quem erat

Planeſium, quam deperibat Phædromus, & ſcribit militis nomine, & obſignat annulo militis. COGNOSCIT SIGNVM LYCO, VBI VIDIT, MIL.] Lyco ſignum militis cognoſcit, vbi id vidit. ſignum autem erat, imago militis clipeati, elephantum machæra diſſecantis. LYCO] trapezita. VT AMICAM MITTAT,] vt leno Cappadox Planeſium, amicam militis mittat, id eſt, miſſam faciat, ſeu dimittat, Lyco trapezita pretium lenoni dedit. MILES,] miles poſtea, rerum illarum ignarus, Planeſium à lenone, pecuniam à trapezita repetit. Vtrumque recuſantem, & id, quod geſtum erat, narrantem, rapit in ius. IPSVS] ipſe miles, reperit, Planeſium, quam deperibat, ſuam ſororem eſſe. ORATV CVIVS, PHAEDROMO N.] à qua oratus, eam Phædromo, ſuo æmulo, dat vxorem ducendam. NVPTVM LOCAT.] nuptum dat. A

ACTVS PRIMVS.

PALINVRVS ſeruus, PHAEDROMVS adoleſcens. B

PA. QVO ted hoc noctis dicam proficiſci forâs,
Cum iſtoc ornatu, cúmque hac pompa Phædrome?
PH. Quò Venus, Cupidóque imperat, ſuadétque amor.
Si media nox eſt, ſiue eſt prima veſpera:
Si ſtatus, condictus cum hoſte intercedit dies,
Tamen eſt eundum quò imperant, ingratiis.
PA. At tandem tandem. PH. tandem es odioſus mihi.
PA. Iſtuc quidem nec bellum eſt, nec memorabile,
Tute tibi puer es lautus. luces cereum.
PH. Egon' apicularum opera congeſtum non feram,
Ex dulci oriundum, melliculo dulci meo? C
PA. Nam quò te dicam ego ire? PH. ſi tu me roges,
Dicam, vt ſcias. PA. ſi rogitem, quid reſpondeas?
PH. Hoc AEſculapij fanum eſt. PA. plus iam anno ſcio.
PH. Huic proximum illud oſtium oculeiſſimum
Salue, valuiſtin' oſtium oculeiſſimum?
PA. Caruiſtne febris te here, vel nudiuſtertius?
Et heri cenauiſtine? PH. deridéſne me?
PA. Quid tu ergo inſane rogitas, valeátne oſtium?
PH. Belliſſimum hercle vidi, & taciturniſſimum.
Nunquam vllum verbum mutit, quum aperitur, tacet:
Cúmque illa noctu clanculum ad me exit, tacet. D
PA. Nunquid tu, quod te, aut genere indignum ſit tuo,
Facis, aut inceptas facinus facere, Phædrome?
Num tu pudicæ cuipiam inſidias locas?
Aut quam pudicam oportet eſſe? PH. nemini.
Nec me ille ſinit Iuppiter. PA. ego item volo.
Ita tuum conferto amare ſemper, ſi ſapis,
Ne id quod ames, populus ſi ſciat, tibi ſit probro.
Semper curato ne ſis inteſtabilis.
Quod amas, amato teſtibus præſentibus.
PH. Quid iſtuc eſt verbi? PA. cautè vt incedas via.
PH. Quin leno hîc habitat. PA. nemo hîc prohibet, nec vetat, E
Quin quod palàm eſt venale, ſi argentum eſt, emas.
Nemo ire quenquam publica prohibet via,
Dum ne per fundum ſeptum facias ſemitam,
Dum tete abſtineas nupta, vidua, virgine,
Iuuentute, pueris, liberis: ama quidlubet.
PH. Lenonis hæ ſunt ædes. PA. malè iſtis eueniat.
PH. Qui? PA. Quia ſceleſtam ſeruitutem ſeruiunt.
PH. Oblóquere. PA. fiat maximè. PH. etiam tu taces?

PA. Nempe

A PA. Nempe obloqui me iuſſeras. PH. at nunc vero,
Id vti occœpi dicere,ei ancillula eſt.
PA. Nempe huic lenoni,qui hîc habitat? PH. rectè tenes.
PA. Nimis formido ne excedat. PH. odioſus es.
Eam volt meretricem facere:ea me deperit:
Ego autem cum illa facere nolo mutuum.
PA. Quid ita? PH. quia proprium facio,amo pariter ſimul.
PA. Malus clandeſtinus eſt amor,damnum'ſt merum.
PH. Eſt hercle ita vt tu dicis. PA. iam ne ea fert iugum?
PH. Tam à me pudica eſt,quaſi ſoror mea ſit,niſi
B Si eſt oſculando quippiam impudicior.
PA. Semper,tu ſcito,flamma fumo eſt proxima.
Fumo comburi nihil poteſt,flamma poteſt.
Qui è nuce nucleum eſſe volt,frangit nucem.
Qui volt cubare,pangit ſaltem ſuauium.
PH. At illa eſt pudica,neque dum cubitat cum viris.
PA. Credam,pudor ſi cuiquam lenoni ſiet.
PH. Immò quid cenſes?vt quæque illi occaſio eſt
Surripere ſe ad me,vbi ſauium oppegit,fugit.
Id eò fit,quia hic leno ægrotus incubat,
In AEſculapij fano.is me excruciat. PA. quid eſt?
C PH. Aliàs me poſcit pro illa triginta minas,
Aliàs talentum magnum,neque quicquam queo
AEqui boníque ab eo impetrare. PA. iniuriu's:
Qui quod lenoni nûlliſt,id ab eo peras.
PH. Nunc hinc paraſitum in Cariam miſi meum,
Petitum argentum à meo ſodali mutuum:
Quod ſi non affert,quò me vortam neſcio.
PA. Si deos ſalutas,dextrouorſum cenſeo.
PH. Nunc ara Veneris hæc eſt ante horum fores,
Me inferre Veneri voui iam ientaculum.
D PA. Quid antepones Veneri ientaculo?
PH. Me,te,atque hoſce omnes. PA. tum tu venerem vomere vis?
PH. Cedo puere ſinum. PA. Quid facturus? PH. iam ſcies.
Anus hîc ſolet cubitare cuſtos ianitrix.
Nomen ei eſt lenæ,Multibiba atque Merobiba.
PA. Quaſi tu lagenam dicas,vbi vinum ſolet
Chium eſſe. PH. Quid opu'ſt verbis?vinoſiſſima eſt.
Eáque extempulo vbi vino has conſperſi foreis,
De odore adeſſe me ſcit,aperit illico.
PA. Ein e hic cum vino ſinus fertur? PH. niſi neuis.
PA. Nolo hercle.nam iſtunc qui fert,afflictum velim,
E Ego nobis afferri cenſui. PH. Quin tu taces?
Si quid ſuper illi fuerit,id nobis ſat eſt.
PA. Quiſnam iſtic fluuius eſt,quem non recipiat mare?
PH. Sequere hac Palinure me ad foreis,ſi mi obſequens.
PA. Ita faciam. PH. agite,bibite,feſtiuæ fores,
Potate,ſi te mihi volentes,propitiæ.
PA. Voltíſne oliuas,aut pulpamentum,aut capparim?
PH. Exſuſcitate voſtram huc cuſtodem mihi.
PA. Profundis vinum.quæ te res agitant? PH. ſine,
Viden' vt aperiuntur ædes feſtiuiſſimæ?
Non mutit cardo.eſt lepidus. PA. quin das ſauium?

PH. Tace, occultemus lumen & vocem. PA. licet. A

QVO TE HOC NOCTIS D. PR.] quò te proficiſci dicam hoc noctis tẽpore? *hoc noctis*, id eſt, hac parte noctis: hoc noctis tempore. Sic ſuprà in Amphitr. *qui hoc noctis ſolus ambulem*. & ibidem iterum atque iterum. CVM ISTHOC ORNATV] cum cereo funali in manu, & cetero inſtrumento amatorum proprio. eſt enim ſuus amatorum ornatus, vt peregrinorum nautarum, potorum. CVMQVE HAC POMPA,] cum alijs ſeruis, qui vinum, & tentaculum Veneris gerunt. SIVE'ST PRIMA VESPERA.] ſiue eſt prima veſperæ pars. Sic dictum prima veſpera, vt prima luce, primo crepuſculo. SI STATVS CONDICTVS CVM HOSTE INTER D.] id eſt, ſiue conſtitutus cum peregrino, & denuntiatus peregrino intercedit dies. hoſtem antiqui pro peregrino vſurparunt. verba autem ſunt xij. tabul. *aut ſtatus dies cum hoſte*. quæ profert M. Tull. lib. 1. de Off. oſtendens id, quod diximus, hoſtem apud maiores vſurpatum eſſe pro eo, quem ſua ætate peregrinum dicebant. Feſtus, *Status dies*, inquit, *vocatur, qui iudicij cauſa eſt conſtitutus cum peregrino*. eius enim generis ab antiquis hoſtes appellabantur, quòd erant pari iure cum pop. R. atque hoſtire ponebant pro æquare. deinde profert hos duos verſus Plauti, *Si ſtatus condictus*, &c. Stata ſacrificia, dicuntur certis diebus fieri ſolita. CONDICTVS] communiter dictus, denuntiatus. *Condicere*, inquiũt iuriſconſulti, *denuntiare eſt priſca lingua*. INGRATIIS.] inuitè. AT TANDEM T.] At tandem, tandem intelligo te amare Xenarium, ſeu potius ſanus eſſe. vel dic, At tandem, tandem define inſanire. At tandem, tandem reſipiſce, & ad ſanitatem reuertere. NEC MEMORABILE.] id eſt, nec laudabile. vt contrà, illaudatum dicitur, quod non eſt nominandum, aut memorandum. TV TE TIBI PVER ES LAVTVS, &c.] Tu non habes puerum mollem, & delicatum, qui lumen tibi præferat: ſed tute tibi miniſtes, & puer delicatus es. tu es αὐτουργὸς, αὐτοδιάκονος. tu es tibi dux, & comes. LVCES CEREVM] tu tibi lumen præfers tu tibi prælucens, cereum manu geſtans. vel αὐτὸς ἑαυτῷ δᾳδουχεῖς. Sic dictum luces cereum, vt lucere facem in Caſina: Primùm omnium huic lucebis nouæ nuptæ facem. EGON' APICVLARVM OPERA CONG. &c. Egóne non feram cereum apicularum labore conſtructum, & conflatum, & ex dulci melliculo meo oriundum? NAM QVOD TE DICAM IRE?] ἀντὶ τοῦ quónam te dicam ire? vel nam pro At, vel ſed, vel autem. Sed quo te dicam ire? OCVLISSIMVM,] id eſt, æque atque oculi, carum, cariſſimum. Sic ferè Feſtus: & hunc locum profert. Sed mendoſè apud Feſtum legitur *oculiſſimum*. nam & ratio Latini ſermonis, & lex carminis poſtulant, vt legatur *oculeiſſimum*. Quòd autem libri quidem vulgati habent, *oclaſiſſimum*, ferri non poteſt. CARVISTINE FEBRIS TE, &c.] ſignificat ſeruus, abſurdè interrogando herum abſurdè quærere ab oſtio, vtrùm valeret, nécne. Dicimus enim aliquem febri carere: non febrem aliquo homine carere. vel dic non eò eſſe ineptam, aut abſurdam interrogationem, quòd ita quærat ex Phædromo *caruiſtine te febris*: ſed quòd caruiſtine te febris heri, vel nudiuſtertius? nam debet quiſque ſcire, valuerit heri & nudiuſtertius, nécne. HE ... HERI.] heri. ET TACITVRNISSIMVM.] Hoc eò pertinet, quòd optant amatores, qui difficiles Veneres ſectantur, & captant, vt ianuæ puellarum, quas amant, ſine ſtrepitu, & ſtridore pateant. Tibullus lib. 1. Eleg. 2. *Ianua difficilis domina, te verberet imber: Te Iouis imperio fulmina miſſa petant. Ianua, iam pateas vni mihi, victa querelis: Nec furtim, verſo cardine, aperta ſones*. NVNQVAM VLLVM VERBVM MVTIIT] C id eſt, ne mutis quidem. planè mutum eſt. ne μῦ quidem facis: mutit verbum, tranſlatio eſt, nam oſtia non loquuntur. ſatis igitur erat dixiſſe, nunquam vel mutit. NVM TV PVDICAE CVIPIAM INS. LOCAS?] M. Tull. pro Cælio. parcat iuuentus pudicitiæ ſuæ, ne ſpoliet alienum, &c. ibidem, paucis poſt: ne incurrat in alterius domum, atque famam ne probrum caſtis, labem integris, infamiam bonis inferat. AVT QVAM PVD. OP. ESSE?] etiam ſi non ſit. NEC ME ILLE SINIT IVP. id eſt, & dij vetant. Sic Virgil. lib. 2. Æneid. *haud ille ſinit ſuperi regnator Olympi* quidam legunt, *Nec me ille ſinat Iup*. hoc eſt, & dij prohibeant. Iam ille δεικτικῶς poſitum eſt, & vna opera δεικνύει ille, ſcilicet, qui in cælo habitat. ITA TVVM CONF. AMARE S.] Ita tuum conferto amorem, ſeu amationem, &c. Græcorum more dictum eſt. Sic enim apud illos τὸ ἐρᾶν ponitur pro eo, quod eſt ὁ ἔρως: & τὸ μαίνεσθαι, pro eo quod eſt, ἡ μανία: & cetera ſexcenta ſimilia. Idem Plautus in Bacchid. *hoc vereri perdidit*. vereri, id eſt, τὸ αἰδεῖσθαι, τὴν αἰδῶ pudorem. Sic Lucret. lib. 4. *Praeterea meminiſſe iacet, languétque ſopore*. ad quem locum plura collecta ſunt exempla. NE SIS INTESTABILIS.] id eſt, ne ſis infamiæ nota inuſtus; & ita nec tu teſtimonium dicere alteri poſſis, nec tibi alter. Inteſtabilis eſt cui nemo teſtimonium dicere cogitur, nec ipſe teſtamenti factionem habet, nec ad alterius teſtamentum teſtis adhibere poteſt. Vlpianus lib. 28. Digeſt. titul. 1 *Si quis ob carmen famoſum damnetur: ſenatuſconſulto expreſſum eſt, vt inteſtabilis ſit. ergo nec teſtamentum facere poterit, nec ad teſtamentum teſtis adhiberi*. Horat. Sat 3. lib. 2. *vter adiit, fueritue Veſtrum prætoris inteſtabilis, & ſacer eſto*. ad quẽ locum legito, ſi vacat, quæ notauimus, in commentariis Horatianis. Sed vt redeam ad hunc locum, iocus eſt ex ambiguo. nam *inteſtabilis* ſignificat eum, vt dixi, cui teſtimonij dictione, & teſtimonij factione interdictum eſt: qui eſt quaſi ſine teſtibus. eſſe ſine teſtibus rurſum, ambiguum eſt. nam vel intelligi poteſt is, qui is particulis caret, quibus vir à fœmina diſtinguitur, vel is, cui teſteis adhibere in ſuis negotiis non licet. Itaque iocus eſt in verbo poſitus. Conſtat autem, iis qui veneres legibus vetitas ſectarentur, vt qui matronis, aut virginibus inſidiarentur, ſæpe caudas ſalaceis vnà cum teſticulis ferro demeſſas eſſe. Horat. Sat. lib. 1. *quin etiam illud Accidit, vt cuidam teſteis, caudámque ſalacem, Demeteret ferrum*. AMATO TESTIBVS PRAESENTIBVS.] etiam hoc ambiguè dictum, quod non eget interpretatione. CAVTO VT INCEDAS VIA.] vt per viam publicam iter facias. via, τῇ λεωφόρῳ. Lucret. lib 4. *Volgiuagáque vagus Venere ante recentia curet*. Iterum Plautus infrà non longè, *Nemo ire quemquam publica prohibet via* NEMO HIC PROH. NEC VET. &c.] ordo eſt, Nemo prohibet, nec vetat, quin hic, id eſt, in domo lenonis, aut lenæ, emas. id eſt, quod palàm eſt venale. Horat. Sat. 2. lib. 1. loquens de meretrice, *Adde huc, quod mercem ſine fucis geſtat: apertè, Quod venale habet, oſtendit*, &c. Iam quod attinet ad hæc duo verba, *prohibere vetare*: prohibere, eſt factis: vetare, eſt verbis. NEMO IRE QVEMQVAM PVBLICA PROH. VIA] publica via, τῇ λεωφόρῳ. Viarum, inquit iuriſconſultus lib. 43. Digeſt. titul. 8. *quædam publicæ ſunt, quædam priuatæ, quædam vicinales. Publicas vias dicimus, quas Græci βασιλικάς, noſtri prætorias, alij conſulareis appellant*. allegoria autem eſt, qua ſignificat, neminem prohibere, quin ſuo quiſque arbitratu meretrices conſectetur. DVM NE PER FVNDVM SAEPTVM] in allegoria manet: quam mox declarat. nam per fundum ſæptum, ſiue ſæpe circundatum, ac munitum, mulieres nuptas, ſeu matronas, virgines, viduas, pueros ingenuos ſignificat: quia lex taleis perſonas tangere vetat. DVM TETE ABST. N. V. V.] hæc eſt interpretatio ſuperioris allegoriæ. Atque hanc eandem ſententiam pluribus verbis tractat M. Tull. in oratione pro Cælio, quem locum iam antè indicauimus. QVIA SCELESTAE SERVITVTEM SERVIVNT] ſcilicet, dum lenoni ſeruiunt: dum lenonem dominum habent. ſceleſta autem ædium ſeruitus eſt, quia earũ dominus ſceleſtus eſt. OBLOQVERE] obloquere, ambiguum eſt. nam vel ita accipere licet vt ſit imperatiui modi: vel ita, vt indicatiui, pro obloqueris. quomodo Phædromus vult accipi. at ſeruus ita audit, quaſi à Phædromo obloqui iubeatur. FIAT MAXIME] tu me obloqui iubes, fiat non recuſo, quin obloquar. ID VTI OCCOEPI, &c.] *Id*, ſuperuacaneum: & fortaſſe legendum, *Ita vti occepi dicere*: verumtamen nihil muto. nam etiam alibi ita locutum eſſe ſuo loco indicabo. RECTE TENES] vel cum diſtinctione legendum, rectè: tenes, id eſt, rectè: ſubintell. dicis. intelligis vel ſine diſtinctione rectè tenes: id eſt, rectè intelligis, vt quidem vult accipi Phædromus. Sed Palinurus ſic accipit, quaſi ille propriè poſuerit, rectè tenes, pro firmiter tenes dextra vt iam oſtendemus. NIMIS FORMIDO, NE EXCIDAT.] locus difficilis & obſcurus, & in codicibus antiquis ac recentibus variè ſcriptus, atque impreſſus. Nam alij manuſcr. habent, *Nimis formido, ne excedat*. vt duo Clericani, & alter è Puteaninis: quomodo Veneti, & Florentini, & Pariſienſes, & Lugdunenſes. alij *ne exeat*, vt codex Tilianus: alij *ne extedat*, vt Huraltinus, & alter è Puteaninis, & is, quem mihi vtendum dedit Vaſcoſanus.

quam

A quam ſcripturam leuiter immutatam amplector. nam *excedat* quidam ferri non poteſt. ſed ſi e. ſecundæ ſyllabæ vertatur in i. fiet *excidat*. quam ſcripturam rectam eſſe puto: idque continuò oſtendam. ſed mihi prius aliæ tres ſcripturæ conſiderandæ, & ſpectandæ ſunt. quod ſi probabiles ſint, retinendæ: ſin abſurdæ & ineptæ, reiiciendæ. Atque *excedat* quidem ferri non poteſt: quia ſententia hanc reſpuit. nam ſi dicamus, ſic explicari poſſe, *Nimis formido ne* ſubintell. leno *excedat*. hoc eſt, ne domo egrediatur, & ne effugiat. idcirco ego rectè teneo. nam quæ rectè tenemus, non ita facilè nobis de manibus elabuntur. ſententia à verbis, & incepto ſermone aliena erit: idémque de verbo *exeat*, ſentiendum. reſtat tertia *excedat*, quam quidam ſic explicant, nimis formido, ne me hic leno caedat, tanquam beſtia quædam immanis. Idcirco iidem legi volunt ſuprà proximè, *Nempe huic leoni, qui h. hab.* quaſi eum ſic appellarit Phædromus, propterea quia lenonem illum, leonis inſtar, ſæuum & immitem, & inhumanum in ſe experiatur. Hanc igitur tertiam ſcripturam, quæ ſe aueri non poteſt, niſi *le* no. pro *lenoni*, vt habent omnes libri, ſcribatur, quis probabilem iudicet? Reſtat, vt cùm hæ tres ſcripturæ partim ferri non poſſint, partim, reiiciendæ ſint, *excidat* recipiamus, cùm præſertim & ab antiqua ſcriptura *excedat* parum deflectat, & ſententiam contineat huic toti loco accommodatiſſimam, & Plautino ingenio digniſſimam. hanc igitur ſcripturam ſic explico. Dixerat Phædromus, cùm reſpondiſſet Palinurus, Nempe huic lenoni, qui hic habitat dicis ancillam eſſe: *rectè tenes*. ſic ſentient rectè intelligis. At ſeruus, ioco ſeruili, illud rectè tenes accipit, pro *firmiter tenes*, ſcilicet penem. Itaque ſic reſpondet, non eſt mirum me penem meum firmiter tenere. timeo enim ne excidat. ſignificans ſe eſſe probè mentulatum: & propter pondus ac magnitudinem ſe metuere, ne, cùm careat ſubligaculo, grauis illa ſupellex ſibi ex inguine excidat. Talis eſt iocus ille in Pœnulo, *tenetis rem*. ADVOC. *Vox quidem hercle ista pauxilla eſt, digitulis primoribus.* In eandem enim ſententiam ibi accipiunt aduocati, *tenetis rem*, atque hic ſeruus Palæſtrio *rectè tenes*. Si quis tamen contendat, etiam *exeat* legi poſſe, ſalua eiuſdem ioci ſententia, aut certè non admodum immutata, hoc modo, nimis metuo, ne cauda mea propterea quòd valde eſt inflata, & expedita ad Venerem, exeat è ſedibus ſuis: non magnopere pugnabo. Ne cui autem durius, aut inuſitatius dictum videatur, *rectè tenes*, pro firmiter tenes, (ſic enim accipit ſeruus, & hæc eſt altera ambigui pars) ſic locutus etiam Terent. eſt, cùm is quoque ambiguo luderet in Andr. ibi, *Dauo iſtuc dedam iam negotij.* SI. *non poteſt.* P. *Qui?* SI. *quia habet aliud magis ex ſe, & maius.* P. *quidnam? vinctus eſt.* P. *Pater, non rectè vinctus eſt.* SI. *haud ita iuſſi.* Nam Pamphilus illud non rectè vinctus eſt, ſic audiri volt, non iure vinctus eſt, ſed pater ſic accipit, non aſtrictè, nec firmiter vinctus eſt. itaque reſpondet, non ita iuſſi, non iuſſi, vt inualidè & minus firmiter vinciretur: ſed contrà, vt quadrupes conſtringeretur. EA ME DEPERIT.} id eſt, ea me perditè amat. EGO AVTEM CVM ILLA FACERE NOLO MVT.} iocus præter exſpectationem, ſeu [illegible], & ex ambiguo. Nam cùm ſeruus & ſpectatores expectarent, vt diceret, ſe velle cum ea facere mutuum, id eſt, ſe velle eam mutuò amare, vel ei in amore reſpondere: dicit præter exſpectationem omnium ſe nolle cum ea facere mutuum. in quo alter iocus eſt. ſed ex ambiguo. Nam, cùm *facere cum illa mutuum*, primo aſpectu, atque adeò re vera hoc ſignificare debeat, pariter illi in amore reſpondere, Phædromus longè alio modo vult accipi, vt ipſe poſtea declarat, videlicet, ſe nolle eam

C ſibi dari mutuò, ſed emptione propriam fieri. Nam quas res mutuò accipimus, tametſi eæ noſtræ fiant, & idcirco noſtro periculo pereant, tamen cogimur earum rerum ſi non eandem ſpeciem, at idem genus reddere. quas verò emimus, eas mancipio accipere ſolemus, earúmque dominium in nos ita transfertur, vt neque eas, neque earum æſtimationem, neque quidquam omnino venditori earum nomine debeamus. verbi gratia, ſi quis mihi centum aureos mutuos dederit, ij, mei quidem fiunt, & meo periculo pereunt: ſed natura huius contractus talis eſt, vt quamuis non eoſdem numero, aut ſpecie centum aureos, eiuſdem genere tamen creditori reddere debeam. Itaque qui dat mutuum, facit id quidem, quod dat, quodammodo proprium debitoris, ſed non omnibus modis, neque omni ex parte: quia id quod dedit, aliquando recepturus eſt. aut certè repetendi ac recuperandi ius habet, nempe quo tempore conuenit: verùm, vt dixi, non idem numero, hoc eſt, non eos ipſos nummos, quos dedit mutuos: ſed alios æquè probos, & eiuſdem generis. Hoc igitur dicit Phædromus, nolle ſe hac lege Planeſium accipere à lenone, vt eam aliquando reddere cogatur: quod eueniret, ſi mutuum contraheret: ſed velle propriam facere, vt perpetuò ea potiatur, & fruatur. Hinc fit, vt proprium à Latinis pro perpetuò vſurpetur. Virgil. lib. 6. *propria hæc ſi dona fuiſſent.* Horat. epiſt. 2. lib. 2. *tanquam ſit proprium quidquam puncto quod mobilis hora.* &c. ad quem locum plura quidem exempla collegimus, ſed tamen illud ex Terentio huc adſcribemus in Andr. *Nihilne eſſe proprium cuiquam?* vbi notat Donatus, *omne quod habemus, aut mutuum ſit aut proprium. Ergo proprium,* &c. MALVS CLANDESTINVS EST AMOR.} ſordo eſt, clandeſtinus amor malus eſt. QVIA PROPRIVM

D FACIO: AMO P. E.} declarat ambiguè dictum. nolo, inquit, facere mutuum, quia proprium facio, id eſt, nolo mihi neceſſe eſſe eam reddere, ſed contrà volo eam perpetuò meam manere: & tamen in hanc ſententiam facere volo cum ea mutuum, quod eam amo pariter ſimul. IAM NE EA FERT IVGVM?} id eſt, iámne ea maribus ſubſidit? iámne ea à te, aut ab alio viro ſubacta eſt? iámne ea, vt infrà loquitur, cubitat cum viris? ſic Horat. Oda 5. lib. 2. *Nondum ſubacta ferre iugum valet Ceruice: nondum munia comparis Æquare: nec tauri ruentis in venerem, tolerare pondus.* SEMPER TV SCITO, FLAMMA F. PR.} ſignificat complexum, & concubitum oſculis eſſe proximum. QVI E NVCE NVCL. ESSE VOLT, FR. N.} allegoria eſt, per quam ſignificat, ei qui aliquid efficere aut conſequi ſtudet, eos labores ſuſcipiendos, eámque viam ac rationem ineundam eſſe, qua poſſit ac ſoleat ad id peruenire. Ita qui vult alicuius puellæ complexu potiri, primò alloquitur, & blandis verbis allicit, & promiſſis conciliat, deinde oſculatur: poſtremò, complexu venerio & concubitu fruitur. QVI VOLT CVBARE, &c.} allegoriæ explicatio. PANGIT SALTEM S.} ſaltem oſculatur. PANGIT.} figit. Virgil. lib. 1. Æneid. *Cùm dabit amplexus, atque oſcula dulcia figet.* CREDAM PVDOR SIC.} Non eſt credibile, eam puellam eſſe pudicam, quæ penes lenonem ſit: cùm lenones omnes pudore careant. legendum autem *ſi cuiquam*, non *ſi cupiam*. NEQ. DVM DVBITAT CVM V.} neque dum fert iugum. IMMO QVID CENSES?} Immò quid arbitraris? Sic autem legendum, non vt vulgò, *vt illam cenſes*: neque vt edidit Camerarius, *vt illum cenſes*? VT QVAEQ. ILLI OCCASIO 'ST. SVRR. SE, &c.} id eſt, quamcomque occaſionem nacta eſt ſurripiendi ſe ad me ſauium mihi figit: & ſimulatque id fecit, fugit. Virgil. in Palæm. *Et fugit ad ſalices, & ſe cupit antè videri.* Priſc. lib. 10. *Pango etiam pegi. & ex eo compoſitum, impingo, impegi facit.* Pacuuius in Medo, *Tonſillam pegi læuo in litore*, &c. ſimplex tamen pango etiam pepigi facit ſecundum Caritium, & panxi. Sed antiqui pago quoque dicebant pro paciſcor. *oppegit* igitur interpretor, firmiter obtulit, ori meo contrà affixit. HIC} in fano Æſculapij. INCVBAT.} qui à dijs aliquid petere cogitabant, cubabant in eorum deorum, quorum ope egebant, fanis aut templis, tanquam reſponſa ab ijs vel vigilantes, vel in ſomnis accepturi. Notat Seruius ad illud Virgil. Æneid. 7. *& caſarum ouium ſub nocte ſilenti Pellibus incubuit ſtratis, ſomnóſque petiuit.* M. Tull. lib. 1. de Diuinat. *Atque etiam qui præerant Lacedæmonijs non contenti vigilantibus curis, in Paſiphaæ fano, quod eſt in agro propter vrbem, ſomniandi cauſa excubabant, alias, incubabant. quia vera quietis oracula ducebant.* Eodem pertinent illa Strabonis, lib. 16. vbi de Moſe loquitur, [illegible] id eſt, Sed docebat ille, omnem ſtatuarum fabricationem omittere oportere, & fano, ac templo auguſto re[illegible] finibus circumſcripto, quod Deo conſecraretur, eum Deum colendum: & in eo templo vel pro ſe quemque, vel alios, qui eſſent ad bene ſomniandum apti natura, pro alijs incubare oportere: & ijs, qui temperanter, & iuſtè viuunt à Deo donum aliquod, aut ſignum eſſe exſpectandum: alijs verò nihil tale exſpectandum, &c. Sic igitur ægri in templis Æſculapij incubabant, vt ſaltem in ſomnis moniti, aliquod morbi laxamentum, ac leuamentum ab eo conſequerentur

Curato ne ſitiam:ego tibi quod amas,iam huc adducam. A
PH. Tibi næ ego,ſi fidem ſeruas mecum,
Vineam pro aurea ſtatua ſtatuam,quæ tuo
Gutturi ſit monumentum.qui me in terra æquè
Fortunatus erit,ſi illa ad me bitet
Palinure? PA.edepol qui amat,ſi eget,miſera afficitur
AErumna. PH. non ita res eſt.nam confido
Paraſitum hodie aduenturum cum argento ad me.
PA. Magnum inceptas,ſi id exſpectas,quod nuſquam'ſt.
PH. Quid ſi adeam ad fores,atque occentem? PA. ſi lubet,
Neque veto,neque iubeo,quando ego te video
Immutatis moribus eſſe here,atque ingenio. B
PH. Peſſuli,heus peſſuli,vos ſaluto lubens,
Vos amo,vos volo,vos peto,atque obſecro,
Gerite amanti mihi morem amœniſſimi.
Fite cauſſa mea Lydij barbari,
Suſſiliteobſecro,& mittite iſtanc foràs,
Quæ mihi miſero amanti ebibit ſanguinem.
Hoc vide vt dormiunt peſſuli peſſumi,
Nec mea gratia commouent ſe ocyus,
Perſpicio nihili meam vos gratiam facere.
Sed tace,tace. PA. taceo Hercle,quid eſt? PH. ſentio ſonitum.
Tandem edepol mihi morigeri peſſuli fiunt. C

FLOS VETERIS VINI M. N.} id eſt,vinum vetus præſtantiſſimum,vel fragantiſſimi odoris, *ἀνθοσμίας οἶνος.* Idem in Caſina,*quid eſt? niſi hæc meraclo ſe vſpiam percuſſit flore Libyco.* Idem in Ciſtellaria, *Quáque adeò me complens flore Liberi.* Ennius Alceſtide,*Hæc anus admodum fragiteis, nimirum ſe ſauciauit flore Liberi.* EIVS AMOS} eius amor,&c. amos antiquè dictum, vt colos,vapos,nidos,& ſimil.pro color,vapor,nidor,&c. PROLICIT} foras allicit, prouocat, prolectat. EVAX,} lætantis interiectio.ſic in Bacchid.*euax,aſperſiſti aquam.* quem locum profert Soſipater. VT VETERIS VETVSTI CVPIDA SVM?} quàm cupida ſum vini veteris,& vetuſti? *veterem vetuſti* dictum eſt,*ὡς τὸ χεῖρες τῶν χειρῶν.* OMNIVM VNGVENTVM OD.} omnium vnguentorum odor. PRAE TVO NAVTEA'ST.} præ tuo odore, mihi nauteæ inſtar eſt.nautea,aqua eſt fœtida ex ſentina maris.ſuprà in Aſinaria,*Nauteam bibere malim,quàm illam oſcularier.* TV MIHI STACTE,} ſtacte, flos myrrhæ: vel, vt alij volunt, pinguitudo & ſtilla, ſeu gutta prima recentis myrrhæ,antequam incidatur ſudantis. TV CINNAM.} de cinnamomo.Dioſc. lib 1.cap.13. ET CASSIA ES} de caſſia legendus Dioſc.lib.1.cap.12. BDELLIVM,} de bdellio lege Plin.lib.12.cap.9.& Dioſc.lib 1.cap.81. PROFVSVS} profuſus es. QVVM ADHVC.} quoniam adhuc,&c. *ἀπαδὴ μίχεσ τοῖνο.* ODOS} odos antiquè pro odor. Lucret.lib.6. *permanet odos,frigúſque vaporq; Ignis,*&c. NIHIL AGO TEC.} inanem tecum operam ſumo, ſi nareis ſolùs odore delectas, D nec etiam gutturi voluptatem præbes.vel ſic,nihil ago tecum ô odor, id eſt,nihil te moror, nihil te facio, niſi ſcilicet vinum mihi bibere liceat. Simeo Boſius cum interrogatione legebat, hoc modo, & hoc ſenſu: nihil ago tecum? id eſt nihilne abs te impetrare poſſum? an fruſtra abs te peto, vt guttur meum voluptate perfundas? IPSVS?} ipſe flos Liberi? vel ipſe lepos Liberi? id eſt, ipſum vinum fragrantiſſimum & lepidiſſimum? INVERGERE} infundere. Virgil. lib. 6. *invergit vina ſacerdos.* Lucret.lib. 5. *Illi imprudentes ipſi ſibi ſæpe venenum Vergebant: nunc dant alijs ſolertius ipſi.* SINO} è ſino. DVCTIM} hauſtim, tractim, ducens è ſino. ductim ab eo, quod eſt ducere, pro bibendo trahere, vt apud Horat. *ducere nectaris ſuccos*, Od. 3. lib. 3. MODICA EST.} non admodum ampla eſt, aut capax, ſed modicè & mediocriter loquitur de anu, vt de vaſe. ironia autem eſt. CAPIT QVADRANTAL.} capit octo A & quadraginta ſextarios quadrantal, vt docet Feſtus, vas pedis quadrati, quod octo, & quadraginta ſextarios capit, amphoram dicunt Græci. deinde hunc locum profert. VINDEMIA HAEC} hæc vini copia, translatio eſt. CANEM ESSE HANC Q. M. P. P.} canes ſunt ſagaces natura. M. Tull. libro primo de Diuinatione, *Sagire ſentire acutè eſt: ex quo ſagæ anus, quia multa ſcire volunt, & ſagaces dicti canes.* Idem lib 2 de Nat. Deor. *nos elefantorum acutiſſimis ſenſibus, nos ſagacitate canum ad vtilitatem noſtram abutimur.* Plin.lib 8. cap. 12. Plurima alia in his quoque vita inuenit: ſed in venatu ſolertia,& ſagacitas præcipua eſt ex quo illud Virgil.lib 4. Æneid. *& odora canum vis.* Lucret.lib.1. *Namque canes vt montiuagæ perſæpe ferai Naribus inueniunt intectas fronde quietes, Cùm ſemel inſtiterunt veſtigia certa viai.* SAGAX NASVM HABET.} naſum dixiſſe veteres etiam in genere neutro teſtatur Nonius, & profert Lucilij verſum ex lib. 7. *Queis oculi non ſunt, neque naſum, & calua fronte.* IMPERATOR QVIS EST.} quis eſt, qui ita mihi imperat? VINI POLLENS,} vini potens, id eſt, qui vini robore fretus eſt: vel, qui vini copia inſtructus eſt nempe Bacchus ipſe. LEPIDVS LIBER.} Sic legendum, ſine copulatione interpoſita, & nomine liber, maiuſcula litera E ſcripta, vt intelligamus eſſe nomen proprium. SEMISOMNAE,} ſomnolentæ, dormitabundæ. Ebrioſum eſſe, & ſomnolentum conſentanea ſunt. ebrietas enim ſomno curatur & leuatur. qua de re, aliàs. SICCAE,} ieiunæ, ſitibundæ, non madidæ. QVAE SITI SICCA SVM.} quæ ſiti arida ſum! DIV FIT} hoc ſit longum, cùm me bibituram dicis. HEM TIBI, ANVS L.} malim legi, *en tibi anus lepida.* vt ſit hic Phædromi ſenſus, ſeu tibi, quod bibas, anus lepida. OCVLEISSIME H.} homo cariſſime. Sic ſuprà, oſtium dixit ocuLeiſſimum. IN BARATHRVM.} in ventrem iſtius anus barathri inſtar profundum PROLVE CLOACAM.} omni ex parte & porro tenus laua ventrem eiuſdem, inſtar cloacæ fœtidum, ſpurcíque ac tetri odoris. Virgil. lib. 3 Georg. *fœdiſſima ventris Proluuies.* VENVS, DE PAVLO P. H. T. D.} hic anus paululum vini in terram, ſeu potius in aram Veneris de pleno ſino effundit: quod eſt libare. *de paulo* autem dicit, quia quantumuis plenum vas eſſet, parum tamen videbatur anui vinoſæ, ſitibundæ, & multibibæ. DABO.} libabo. DANT} libant. TALES HEREDITATES.} talia commoda, tales fructus. INGVRGITANT

A AGITANT IMPVRA IN SE MERVM AVAR.} in ſe, tanquam in gurgitem, infundit merum auidè. aliter vſurpat Cicero verbum *ingurgitare*, aut certè aliam ſtructuram ei attribuit. Sic enim ille lib. 2 de Finib. bon. & mal. *qui in menſam vomant, & qui de conuiuijs auferantur, crudique poſtridie ſe rurſus ingurgitent*: & rurſus aliter oratione in Piſon. *nunquam te in tot vitia ingurgitaſſes*. Sic in 2. Philip. *In eius igitur copias cùm ſe ſubitò ingurgitaſſet, exſultabat gaudio, perſona de mimo*, &c. AVARITER.} auidè profert hunc verſum Nonius in aduerbio *auariter*. FAVCIBVS PLANIS.} faucibus patentibus ore hiante, quod Græci dicunt [illegible], à verbo [illegible], quod valet hio. Sic dixit in Sticho, niſi quod figuratè, & facetè, *Propino tibi ſalutem plenis faucibus*. DIC ISTI.} dic iſti, vt ei dij malè faciant. QVID LVBET?} nunquid tibi lubet iſti malè precari? STIMVLO FOD.} Sic M. Tull. Philip. 2. *Num exſpectas, dum te ſtimulis fodiam?* BIBIT ARCVS.} bibit iris, arcui, ſeu arco cæleſti aſſimilat anum bibacem, & vinolam. bibit anus, inquit, tanquam arquus, ſeu arcus cæleſtis ex quo licet ſuſpicari mox pluuiam è nubibus caſuram. Virgil. lib. 1. Georg. *& bibit ingens Arquus, & è paſtu decedens agmine magno*, &c. Lucr. 6. *Tum color è nigris exſiſtit nubibus arqui*. ad quem locum plura de arcu, ſeu arquo cæleſti. DICO?} dicam? tempus pro tempore, vel dicere debeo? IAM FVI EGO OPPERVATA.} quia bibi. QVID LVBET PERDITVM, &c.} quid, id eſt, propter quid? [illegible]; quamobrem? QVIA IO. Q. AMO, C.} quia quod ego eo careo. TV ME CVRATO, NE SITIAM.} tu curato, ne ego ſitiam, vel curato, me non ſitire. locutio eſt ex duobus generibus permixta, vt iam ſæpe admonuimus. TIBI NAE EGO, SI FID. SERVAS M. VINEAM, &c.} ordo eſt, næ ego, ſi mihi fidem

B ſeruas, vineam ſtatuam pro aureâ tibi ſtatuam, &c. ſtatuam vineam; id eſt, factam ex vino, vt auream ex auro dona & ſacrificia debent eſſe dijs, quibus dantur & ſunt apta. Sic igitur Phædromus ſe huic anui ſtatuam non auream, ſed vineam, poſiturum eſſe dicit. quippe quæ longè magis delectatur vino, quàm auro. QVAE TVO GVTT. SIT MON.} quæ tuæ bibacitatis monumentum ſit ſempiternum. QVI ME IN TERRA AT C.} quis me, &c. BETET,} eat. SI NON HABET,} ſi non habet, quod det lenoni, aut meretrici, & ea potiri non poteſt. ſic ferè infrà, eadem ſcena, *Ipſus ſe excruciat qui homo, quod amat, videt nec potitur, dum licet*. MAGNVM INCEPTAS,} magnum quoddam opus aggrederis, ac ſuſcipis, ſi, &c. ATQVE OCCENTEM.} ob foreis cantem? occentare tamen veteres pro conuitiari, vſurparunt, vt teſtatur Feſtus, & ita Plautus ipſe in Mercat. *Vt elucent, vocant, moleſti ſunt, occentent oſtium* PESSVLI, HEVS PESSVLI} peſſuli vectes erant breues, & parui, vel lignei, vel ferrei, quibus fores intrinſecus claudebantur. FITE CAVSA MEA LVDII BARBARI} id eſt, vt mea ipſe declarat, ſaltilne ludij, erant pueri, ſeu adoleſcentuli imberbes, & impuberes, ſaltatores, olim ex Etruria acciti, qui ad numerum ſaltabant. *Barbari* autem, id eſt, Italici ſeu Latini. Iam vero ludij ſeu lydij. legendum [illegible], vt ſit per creticus: quod vide & Adr. Turnebus. Conſtat enim omnes hi verſus ucto, numerandi ab illo, *Peſſuli, heus peſſuli*, &c. conſtant ped bus creticis ſinguli quaternis, hoc modo. Peſſuli, heus-peſſuli-vos ſalu-to libens: & ita de reliquis ſeptem deinceps ſequentibus ſcientiendum. Fite autem imperatiui modi eſt, à verbo fio, vt ſuprà diximus. SVSSILITE} ſurſum ſalite. Nam ſuſſum pro

C ſurſum dixerunt veteres. ISTANC} Planeſium. QVAE MIHI MISERO AM. EX. SANG.} quæ mihi ſanguinem reddit. Sic apud Theocr. in Pharmac. puella illa queritur amorem, tanquam hirudinem affixum, ſibi ſanguinem omnem ebibiſſe [illegible] id eſt, vt quidem vertimus, O mihi nihil amor, quid nigrum è corpore ſanguinem, Omne mihi abſumſit à què bibiſti, hærens vt hirudo? Ne diſſimile illud quidem eſt, quod eſt apud Sophoclem in Electra, vbi Clytemneſtra dicit ſe omni metu liberatá eſſe ex vtraque parte, & ex ea parte, qua Electram inuita viuam quotidie videbat: & ea ea, qua Oreſtem occiſi patris, vltorem noctis diéſque horrebat. ſic illa, [illegible] id eſt, Nunc autem hodie metu liberata ſum, & ex Electræ parte, & ex Oreſtis. Hæc enim maior pernicies mecum habitabat, mihíque contubernalis erat, meum ſemper ebibens merum animæ ſanguinem. VT DORMIVNT} vt quieſcunt, neque ſe commouent loco, vt recludantur & pateant fores. ASPICIO NIHILI MEAM, &c.} planè cerno vos non magnopere laborare, vtrùm vobis amicus an inimicus ſim. ST, TACE, TACE.} ſic legendum, non *ſed tace*, vt omnes libri habent. hoc primum. de quo, cur ita ediderim, libris omnibus reclamantibus, exponenda ratio eſt. Non longum faciam: ratio ipſa, & veritas hanc emendationem poſtulant. ſic enim, qui ſilentium indicunt, loqui ſolent Latinè, *St. tace*, vel *tacete*. non *ſed tace*. vel *tacete*. conſtat enim St ſilentij indicti, vel indicendi notam eſſe. Næuius in Coroll. *St. tale verbum caue faxis*, ex Soſipatro. apud Cic. lib. 2. de Orat. ad Q. Fratr. ex

D antiquo aliquo poeta. *St. tacete. quid hoc clamoris? quibus nec mater, nec pater*. itaque quemadmodum hic vel ſcioli, vel librarij ex *St.* fecerunt, *ſed*: ita in Caſin. ex *St.* fecerunt *ſi*, ibi, *Sin tacete. atque abi. neque pare neque hodie Coquetur*. Itaque ego ita reſtitui, *St, tace, atque abi*, &c. SENTIO SONITVM} ſic dictum à Plauto *ſentio ſonitum*, vt à Lucretio *ſentire ſonores* lib. 4. & lib. 6.

ANVS, PLANESIVM virgo, PHAEDROMVS, PALINVRVS.

PLacidè egredere, & ſonitum prohibe forum, & crepitum cardinum:
Ne quod hic agimus, herus percipiat fieri mea Planeſium,
Mane, ſuffundam aquulam. PA. viden' vt anus tremula medicinam facit?
Eapſe merum condidicit bibere, foribus dat aquam quam bibant.
E PLA. Vbi tu es? qui me conuadatu's Venerijs vadimonijs?
Vbi tu es? qui me libello Venerio citauiſti: ecce me.
Siſto ego tibi me, & mihi contrà itidem re vt ſiſtas ſuadeo.
PH. Aſſum. nam ſi abſim, haud recuſem quin mihi malè ſit mel meum.
PLA. Anime mi procul quidem amantem abeſſe haud conſentaneum eſt.
PH. Palinure, Palinure. PA. eloquere, quid eſt quòd Palinurum voces?
PH. Eſt lepida? PA. nimis lepida. PH. ſum Deus. PA. immò homo haud magni preti.
PH. Quid vidiſti, aut quid videbis magis diis æquiparabile?
PA. Malè valere te, quod mihi ægrè eſt. PH. malè mihi morigerus, tace.
PA. Ipſus ſe excruciat, qui homo quod amat, videt, nec potitur dum licet.

adeptus ſum copias meras, nullo ſumptu admixto, aut adiuncto. adeptus ſum magnum commodum, & emolumentum ſine vllo detrimento. Huius explicationis & ſententiæ ratio eſt: Sacra familiaria pecuniam ſequebantur, id eſt, eos ad quos pecunia teſtatoris peruenerat, puta heredem bonorum poſſeſſorem, legatarium aliúmue ſucceſſorem, ſi non extabat heres. At ſacra ſine ſumptu fieri non poterant, vt neque hodie fiunt. Itaque hereditatem minuebant, alia magis, alia minus. Qui igitur hæreditatem præſertim opimam, adeptus erat ſine ſacris, is iure lætari poterat: quia magnum lucrum feciſſet ſine vllo detrimento. Sed vt hunc locum pleniorem faciamus, libet verba Ciceronis ex lib. 2. De legibus, valde ad eum illuſtrandum accommodata, adſcribere. Sic igitur ille: *De ſacris autem, qui locus patet latiùs, hæc ſit vna ſententia, vt conſeruentur ſemper, & deinceps familiis prodantur, & vt in lege poſui, perpetua ſint ſacra. Hoc poſito, hæc iura pontificum auctoritate conſecuta ſunt, ne morte patrisfamiliâs ſacrorum familia occideret, & vt iis eſſent ea adiuncta, ad quos eiuſdem morte pecunia venerit. Hoc vno poſito, quod eſt ad cognitionem diſciplinæ ſatis innumerabilia naſcuntur, quibus implentur iuriſconſultorum libri. Quæruntur enim, qui adſtringantur ſacris. Heredum cauſa iuſtiſſima eſt: nulla eſt enim perſona quæ ad vicem eius, qui è vita emigrauerit, propius accedat. Deinde, qui morte teſtamentóve eius tantundem capiat, quantum omnes heredes: id quoque ordine, eſt enim ad id quod propoſitum eſt, accommodatum. Tertio loco, ſi nemo ſit heres, is qui de bonis, quæ eius fuerint, cùm moritur, vſu ceperit plurimùm poſſidendo. Quartò, ſi nemo ſit, qui vllam rem ceperit, de creditoribus eius qui plurimùm ſeruet. Extrema illa perſona eſt, vt is, qui ei qui mortuus ſit, pecuniam debuerit, nemínique eam ſoluerit, proinde habeatur quaſi eam pecuniam ceperit. Hæc nos à Scæuola didicimus, non ita deſcripta ſunt ab antiquis. Nam illi quidem his verbis docebant tribus modis ſacris adſtringi hereditatem: aut ſi maiorem partem pecuniæ capiat: aut ſi maior pars pecuniæ legata ſit: aut ſi inde quippiam ceperit.* SVM ADEPTVS] ſum adeptus. apiſcor, ſimplex: adipiſcor, cõpoſitum. Lucretius lib. 1. *Nec ratione animi quam quiſquam poſſit apiſci.* B EFFERTISSIMAM.] pleniſſimam, vberrimam, ampliſſimam, fructuoſiſſimam. Nonnulli legunt *offertiſſimam*. NVNC CVRSVM AD SEN. CAPESS.] curram, vel currere incipiam ad ſenem. VT COMICI SERVI] comici ſerui, comici ſenes, teſtes comici, aurum comicum, & ſimil. crebrò commemorantur apud ſcriptores, atque adeò apud ipſos poëtas comicos. Cæcilius in Epiclero, *Hodie me ante omnes comicos ſtultos ſenes verſaris, atque luſeris lautiſſimé.* quos verſus refert M. Tullius in Lælio. Idem in Catone maiore, *Nam quos ait Cæcilius comicos ſtultos ſenes, hos ſignificat credulos, obliuioſos, diſſolutos, quæ vitia ſunt* apud M. Tullium in epiſtola quadã ad M. Cælium Ædil. lib. 2. epiſt. & aurum comicum in Pœnulo. C CONIICIAM IN COLLVM PALLIVM.] Sic in Epid. *Age, nunc iam orna te, Epidice, & palliolum in collum conice.* Terentius in Phorm. *Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio atque hominem propero inuenire, vt hæc quæ contigerunt, ſciat?*

HEGIO ſenex. ERGASILVS paraſitus.

HEG. QVanto in pectore hanc rem meo magis voluto, C
Tanto mihi ægritudo auctior eſt in animo.
Ad illum modum ſublitum mihi os eſſe
Hodie mihi? neque id perſpicere quiui?
Quod cùm ſcibitur, per vrbem irridebor.
Cùm extemplò ad forum aduenero, omnes loquentur:
Hic ille eſt ſenex doctus, qui verba data ſunt.
Sed Ergaſilus éſtne hic procul quem video?
Collecto quidem eſt pallio, quidnam acturu'ſt?
ER. Moue abs te moram, atque Ergaſile age hanc rem.
Eminor, interminórque, ne quis mi obſtiterit obuiam:
Niſi quis ſat diu vixiſſe ſeſe homo arbitrabitur. D
Nam qui obſtiterit, ore ſiſtet. HE. hic homo pugillatũ incipit.
ER. Facere certum eſt. proinde vt omnes itinera inſiſtant ſua,
Ne quis in hac platea negotij conferat quicquam ſui.
Nam meus eſt baliſta pugnus, cubitus catapulta eſt mihi.
Humerus aries. tum genu vt quemque icero, ad terram dabo.
Dentilegos omnes mortales faciam, quemquem offendero.
HE. Quæ illæc eminatio eſt? nam nequeo mirari ſatis.
ER. Faciam vt eius diei, locíque meíque ſemper meminerit.
Qui mihi in curſu obſtiterit, faxo vitæ is extemplò obſtiterit ſuæ.
HE. Quid hic homo tantum incipiſſit facere cum tantis minis? E
ER. Prius edico, ne quis propter culpam capiatur ſuam.
Continete vos domi, prohibete à vobis vim meam.
HE. Mira ædepol ſunt, ni hic in ventrem ſumſit confidentiam.
Væ miſero illi, cuius cibo iſte factu'ſt imperioſior.
ER. Tum piſtores ſcrophipaſci qui alunt furfuri ſues,
Quarum odore præterire nemo piſtrinum poteſt.
Eorum ſi quoiuſquam ſcropham in publico conſpexero,
Ex ipſis dominis meis pugnis exculcabo furfures.
HE. Baſilicas edictiones atque imperioſas habet.
Satur homo eſt, habet profectò in ventre confidentiam.

A ER. Tum piſcatores,qui præbent populo piſces fœtidos,
Qui aduehuntur quadrupedanti crucianti canterio,
Quorum odos ſubbaſilicanos omneis abigit in forum:
Eis ego ora verberabo ſirpiculis piſcariis,
Vt ſciant alieno naſo quam exhibeant moleſtiam.
Tum lanij autem qui concinnant liberis orbas oueis,
Qui locant cædundos agnos,& duplam agninam danunt.
Qui petroni nomen indunt verueci ſectario,
Eum ego ſi in via petronem publica conſpexero.
Et petronem & dominum reddam mortaleis miſerrimos.
HE. Euge dictiones ædilitias hic habet quidem.
B Mirúmque adeò eſt,ni hunc fecere ſibi AEtoli agoranomum.
ER. Non ego nunc paraſitus ſum,ſed regum rex regalior,
Tantus ventri commeatus meo adeſt in portu cibus.
Sed ego ceſſo hunc Hegionem onerare lætitia ſenem?
Qui homine hominum adæquè nemo viuit fortunatior.
HE. Quæ illæc eſt lætitia,quam hic lætus largitur mihi?
ER. Heus vbi eſtis vos? Ecquis hoc aperit oſtium? HE. hic homo
Ad cœnam recipit ſe ad me. ER. aperite haſce ambas foreis,
Priuſquam pultando aſſulatim foribus exitium affero.
HE. Perlubet hunc hominem colloqui, Ergaſile. ER. Ergaſilem quid vocat?
C HE. Reſpice. ER. fortuna quod tibi nec faciet,nec facit,
Hoc me iubes.ſed quid eſt? HE. reſpice ad me,Hegio ſum. ER. oh mihi,
Quantum eſt hominum optumorum,optumè in tempore aduenis.
HE. Neſcio quem ad portum nactus es vbi cenes,eò faſtidis.
ER. Cedo manum. HE. manum? ER. manum, inquam, cedo tuam actutum. HEG. tene.
ER. Gaude. HE. quid ego gaudeã? ER. quia ego impero. age gaude modò.
HE. Pol mœrores mi anteuortunt gaudiis. ER. noli iraſcier,
Iam ego ex corpore exigo omnes maculas mœrorum tibi.
Gaude audacter. HE. gaudeo,etſi nihil ſcio,quod gaudeam.
ER. Bene facis,iube. HE. quid iubeam? ER. ignem ingentem fieri.
D HE. Ignem ingentem? ERG. ita dico, magnus vt ſit. HEG. quid in eo volt vtier?
Tuan' cauſſa me ædeis incenſurum cenſes? ER. noli iraſcier.
Iuben',an non iubes aſtitui aulas? patinas elui?
Laridum atque epulas foueri foculis feruentibus?
Alium piſces præſtinatum abire? HE. hic vigilans ſomniat.
ER. Alium porcinam,atque agninam,& pullos gallinaceos?
HE. Scis bene eſſe,ſi ſit vnde. ER. pernam atque ophthalmiam,
Horæum,ſcombrum,& trigonum,& cetum,& mollem caſeum,
HE. Nominandi iſtorum tibi erit magis,quàm edundi copia,
Hic apud me Ergaſile. ER. mean' me cauſſa hoc cenſes dicere?
HE. Nec nihil hodie,nec multò plus tu hic edes,ne fruſtra ſies.
Proin' tu tui quotidiani victi ventrem ad me afferas.
ER. Quin ita faciam,vt te cupias facere ſumptum,etſi ego vetem.
HE. Eóne? ERG. tute. HEG. tum tu mihi igitur herus es. ERG. imò bene volens.
Vin' te faciam fortunatum? HE. malim,quàm miſerum quidem.
ER. Cedo manum. HEG. hem manum. ERG. di te omnes adiuuant. HEG. nihil ſentio.
ER. Non enim es in ſenticeto,eò non ſentis. ſed iube
Vaſa tibi pura appararier ad rem diuinam cito,

Atque agnum afferri proprium, pinguem. HE G. cur? ERG. vt ſacrufices. A

HE. Cui deorum? ER. mihi hercle.nam ego tibi nunc ſum ſummus Iuppiter.
Idem ego ſum ſalus,fortuna,lux,lætitia,gaudium,
Proin tu deum hucce ſatutnitate facias tranquillum tibi.
HE. Eſurire mihi videre. ER. mihi quidem eſurio,non tibi.
HE. Iuppiter te dique perdant. ER. te hercle mihi æquum eſt gratias
Agere ob nuntium.tantum ego nunc porto à portu tibi boni.
Nunc tu mihi places. HE. abi ſtultus,poſt tempus venis.
ER. Igitur olim ſi aduenìſſem,magis tutum iſtuc diceres. B
Nunc hanc lætitiam accipe à me,quam foro.nam filium
Tuum modò in portu Philopolemum viuum,ſaluum,& ſoſpitem
Vidi in publica celoce,ibidémque illum adoleſcentulum
Alium vnà,& tuum Stalagmum ſeruum,qui aufùgit domo,
Qui tibi ſurripuit quadrimum puerum filiolum tuum.
HE. I in malam rem.ludis me. ER. ita me amabit ſancta ſaturitas,
Hegio,itáque ſuo me ſemper condecoret cognomine,
Vt ego vidi. HE G. meum gnatum? ER G. tuum gnatum, & genium meum.
HE. Et captiuum illum Alidenſem? ER. μὰ τὸν Ἀπόλλω. HE. & ſeruolum
Meum Stalagmum,meum qui gnatum ſurripuit? ER. ναὶ τὰν Κόραν.
HE. Iamdiu? ER. ναὶ τὰν Πραινέστην. HE. venit. ER. ναὶ τὰν Σιγνίαν.
HE. Certon'. ER. ναὶ τὰν Φρουσινῶνα. HE. Vide ſis. ER. ναὶ τὰν Ἀλάτριον.
HE. Quid tu per barbaricas vrbes iuras? ER. quia enim item aſperæ C
Sunt,vt tuum victum autumabas eſſe. HE. væ ætati tuæ.
ER. Quippe quando mihi nihil credis,quod ego dico ſeduló.
Sed Stalagmus quoius erat tunc nationis,cùm hinc abiit?
HE. Siculus. ER. at nunc Siculus non eſt,Boius eſt,Boiam terit,
Liberorum quærundorum cauſſa ei,credo,vxor data eſt.
HE. Dic,bonan' fide tu mihi iſtæc verba dixiſti? ER. bona.
HE. Di immortales:iterum natus videor,ſi vera autumas.
ER. An tu dubium habebis,etiam ſanctè cum iurem tibi?
Poſtremò Hegio,ſi parua iuriiurando eſt fides,
Viſe ad portum. HE. facere certum eſt,tu intus cura quod opus eſt.
Sume,poſce,prome quiduis,te facio cællarium. D
ER. Nam hercle niſi mantiſcinatus probè ero,fuſti plectito.
HE. AEternum tibi dapinabo cibum,ſi vera autumas.
ER. Vnde id? HE G. à me,meóque gnato. ER G. ſponden' tu iſtud? HE. ſpondeo.
ER. At ego tuum tibi aduenìſſe filium reſpondeo.
HE. Cura quàm optumè potes. ER. bene ambula & redambula.

QVANDO EM PECT. H. R. N. N. VOLVTO.] Virg. Æneid.4. *Sic adeò inſiſtit,ſecúmque ita corde volutat.* Idem 6. *Atque hoc ipſe ſuo triſti cum corde volutat.* Lucretius lib 3. *Senſiferos motus,quadam qui corde volutent.* AVCTIOR] maior. AD ILLVM MODVM SVBL. N. OS ESSE ILLOSE MIHI?] ſublimé ll. decet, par eſt? honeſtum eſt?mihi os ſublitū eſſe,autem,id eſt,me eſſe ludibrio habitum? me eſſe ludos factum? me eſſe illuſum, vel deceptum? SCIBITVR,] ſcietur. HIC ILLE'ST SENEX DVCTVS] id eſt,hic ille'ſt,qui inani ſpe ductus eſt, vel qui verbis inanibus,& vanis inductus,ac deceptus eſt. quidam legunt hoc modo, *Hic ille'ſt ſenex doctus: quoi verba data ſunt.* ego nihil muto,& ita interpretor,vt dixi,nempe vt ſenex ductus & ſenex,quoi verba data ſunt,vnum ſint, per quādam ἓν διὰ δυοῖν. CONLECTO QVIDEM'ST PALLIO.] id eſt,colligit pallium,& in collum conicit. MOVE ABS TE MORAM:] remoue abs te moram. Virg.Georg.2. *en age, ſegnes Rumpe moras.* & lib.4 Æn. *Eia age,rumpe moras.* AGE HANC REM] hoc vnum age & cura,vt aduentum filij Hegioni nuntiare properes. EMINOR,] palàm, vel pro meo iure minor. ſic dictum eminor,vt edico. NISI QVIS SAT DIV VIXISSE SESE H. ARB.] id eſt, niſi quis homo volet mortem mea manu oppetere. Nonnulli legunt, *Niſi qui homo*, quo modo habent quidam libri. ORE SISTET.] id eſt, iacebit pronus in caput.nō ſiſtet pedibus,ſed ore.cadet in os,à me valdè pugnis pulſatus. PVGILATVM INCIPIT.] pugnos ſuos expedit,quaſi pugilatu certaturus,ſe ad pugilatum parat. ITINERA INSISTANT SVA.] ſic dixit inſiſtere viam in Aſinaria non longè à principio. NAM MEVS EST BALL.] commemorat aliquot tela, & machinamenta antiqua, quibus pugnum, brachium, humerum ſuum aſſimilat. balliſta à verbo Græco βάλλω, dicta eſt.idcirco debet ſcribi cum

A gemino ll. Eſt autem balliſta machinæ genus, quo grandia ſaxa, aut tela iaciuntur & torquentur. catapulta, iaculum celere, inquit Nonius, vel ſagitta. Plaut. Curcul. *Atque ita te nervo torquebo, ut catapultæ ſolent*, deinde profert hunc locum. vox Græca eſt leuiter immutata καταπέλτης. ARIES] aries machinæ genus, arietis autem alis inſtar, qua muri olim verberabantur. Virg. lib. 2. Æneid. *Labat ariete crebro Ianua, & emoti procumbunt cardine poſtes*. Idem lib. 12. *quique imos pulſabant ariete muros*. M. Tullius Offic. 1. *Tum qui armis poſitis ad imperatorum fidem confugient, quamuis murum aries percuſſerit, recipiendi*. Idem Topic. *Ex quo aries ille ſubiicitur in veſtris actionibus, Si telum manu fugit magis, quam iecit*. AD TERRAM DABO.] affligam, proſternam. DENTILEGOS OMNEIS MORT. F.] id eſt, iis omnibus hominibus, quos offendero, id eſt, in quos incurrero, ſeu quos obuiam inuenero, denteis ex ore excutiam, ita vt denteis ſuos in terram decuſſos è terra tollere & legere neceſſe habeant. QVEMQVEM OFFENDERO.] quemcunque offendero. FAXO, VITAE IS EXTR. OBST. S] qui mihi (inquit) currenti obſtiterit, eadem opera vitæ ſuæ obſtabit: id eſt, mortem oppetet: eum pugnis contuſum obtruncabo. NE QVIS PROPT. CVLPAM CAP. S.] ne quis culpa ſua in fraudem incidat. IN VENTREM SVMIT CONFID.] ad ventrem inanem explendum tantum confidentiæ ſibi aſciuit. vel potius, ventrem inanem expleuit: & ita factus eſt confidentior. VAE MISERO ILLI, CVIVS CIBO, &c.] ô illum miſerum, per cuius cibum iſte factus eſt in imperando inſolentior & immodeſtior. propterea ſcilicet quia edax côuiua magnam vim cibi & vini abſumpſit. SCROF. PASCI.] ſcrofas paſcentes. ſcrofa ſus fœmina. FVRFVRI] furfure. furfur, farinæ excrementum. EXCVLCABO FVRFVRES] calcibus excutiam furfures, id eſt capitis ſordeis, & cutis purgamenta. BASILICAS ED.] regias quaſdam edicendi rationes & formulas. ſic infra non longè, *Euge edictiones ædilitias hic habes quidem*. PRAEBANT] παρέχων, πρέζων. FAETIDOS,] putidos. QVADRVPEDANTI] Virg. l. lib. 8. *Quadrupedante putrem ſonitu quatit vngula campum*. CRVCIANTI] ſeſſorem ſuccuſſante, qui cruciat equitem, ſeu ſeceſſorem ſuccuſſatione & agitatione immodica. CANTERIO] ſuprà Aulul. Sunt viliores Galliceis canteriis. ODOS] odos, antiquè, pro odor. Notat Priſcianus lib. 1. & hunc locum profert. SVBBASILICANOS] negotiatores, imò ô otioſos homines potius, qui ſub baſilica ſolebant deambulare. Sic M. Cælius libro octauo epiſt. ad Marcum Tullium, *ſubroſtranos* dixit, qui ſub Roſtris ſedere, aut deambulare conſueuerant. Sic ille. *Te a. d. 9. Calend. Iun. ſub roſtris (quod illorum capiti ſit) diſſipatum periſſe*, &c. Sed dicamus tandem, ſubbaſilicanos, eos eſſe intelligendos, qui commemorantur in Curculione, ibi, *Diteis damnoſos maritos ſub baſilica quærito. Ibidem erunt ſcorta exoleta, quique ſtipulari ſolent*. EIS EGO ORA VERBERABO SIRPICVLIS P.] ſirpicula, vel ſirpiculum, caniſtri genus eſt à ſirpando, id eſt, alligando appellatum. Sirpiculæ inquit Varro lib. 4. de lingua Latina, vocatæ à ſirpando, id eſt, alligando. Propertius lib. 4. *Paſtorem ad baculum poſſum curare: vel idem Sirpiculis medio puluere ferre rosam*. Colum. lib. 10. *Et vos agreſtes, duro qui pollice molles Demetitis flores, cana iam vimine textum Sirpiculum ferrugineis cumulate hyacinthis*. VT SCIANT ALIENO N. Q. EXHIB. M.] vt ſciant, quàm valde naſum aliorum offendant fœtidorum piſcium odore. QVI CONCINNANT LIBEREIS ORB. OVEIS:] id eſt, qui oueis orbant agnis: concinnant orbas, id eſt reddunt orbas liberis, hoc eſt agnis: ἀρνῶν. ET DVPLAM AGNINAM DANVNT] id eſt, & dant carnem agninam ouilla duplicatam, vt ouilla caro videatur emptoribus agnina, tanquam ea quæ re vera eſt agnina: vendúntque ouillam pro agnina. QVI PETRONI NOMEN IND. VERVECI SECT.] qui petronem, hoc eſt arietem, veruecem appellant. Porrò carnem veruecinam arietinæ anteponendam eſſe conſtat veruecem, ſectarium dixit Plautus, quòd ei ſecti ſint teſticuli. arietem autem, petronem, à duritie & aſperitate. Nam Feſtus ruſticos ait petrones eſſe dictos, à petrarum aſperitate & duritia. EDICTIONES AEDILITIAS.] edicendi formulas ædilium minorum, id eſt ædilium plebis proprias. erant enim alij ædiles, qui maiores, & curules nominantur. ad priorem ædilitatem referendus eſt titulus de ædilitio edicto, lib. 21. Digeſtorum. de eadem & Iuuenalis Sat. *Et de menſura ius dicere, vaſa minora frangere pannoſus vacuis pannoſus ædilis Vlubris*. Taleis ædileis ἀγορανόμους nominant Græci, vt ſigni ficat ipſe Plautus verſ. proximo. de altera M. Tullius lib. 2. de Legibus, *Suntóque ædiles curatores vrbis, annonæ, ludorúmque ſolemnium, olliſque ad honoris amplioris gradum is primus aſcenſus eſto*. Iam plura lib. 5. Accuſat. in principio, ibi, *Nunc ſum deſignatus ædilis. habeo rationem, quid à populo Romano acceperim. Mihi ludos ſanctiſſimos maximo cum cerimonia Cereri, Libero, Liberæq; faciundos*, &c. AGORANOMVM] ædilium plebis annonæ, rebuſque forenſibus, & venalibus præfectum. REGVM REX REGALIOR.] παμβασιλεὺς, βασιλεὺς βασιλέων, vt Agamemnon in exercitu Græcorum. TANTVS VENTRI COMMEATVS MEO ADEST IN P. C.] cibus hic generandi caſus eſt, vt in Amphitruone, *lectus*, ibi, *Quàm lectus, vbi cubuiſti, concaluit locus*. Priſcianus lib. 6. *ven. us venus: cibus cibe: quamuis & hunc cibus antiquos protuliſſe inueniuntur*. Plaut. Capt. *tantus ventri*, &c. QVI HOMINEM ADAEQ. V. F.] Quo homine nemo viuit fortunatior, neque æquè fortunatus, iunxit aduerbium, *adæquè*, cum comparatiuo, vt ſuprà, *Nec eſt quiſquam mihi, adæquè cui melius velim* quem verſum ſic explicandum puto. Nec eſt quiſquam mihi, cui æquè bene velim, nec cui melius velim. PRIVS IAM PVLTANDO ASSVLATIM, &c.] id eſt, priuſquam foreis pulſando minutatim effringo, vel in minutas particulas diſſeco. Nonius aſſulatim, id eſt minutatim, inquit, deinde hunc verſum profert, & illum ex Menæchm. *Deinde dolabra oſſulatim viſcera*. Iam illud, *foribus exitium offero*, dictum eſt tranſlatè, pro foreis effringo. Quanquam non celabo lectionem, apud Nonium legi, *aſſulatim dabo*: quam lectionem reiicio. HVNC HOMINEM COLLOQVI.] ſic ſolet loqui Plautus. RESPICE.] retro aſpice. oculos ad me reflecte. faciem à me auerſam, ad me conuerte. FORTVNA QVOD TIBI NEC F. &c.] id eſt, Fortuna tibi propitia non eſt, qui ſic me moraris, iubes me ad te reſpicere, & ita me properantem moraris. At te Fortuna non reſpicit, neque reſpiciet. id eſt, at tu infortunatus & es & eris. Alludit autem ad ædem Fortunæ reſpicientis, quæ fuit Romæ iuxta templum Iouis victoris: quam commemorat M. Tullius lib. 2. de Legibus his verbis, *Rectè etiam à Calatino Spei conſecrata eſt. Fortunáque ſit vel huius diei: nam valet in omneis dies: vel reſpiciens, ad opem ferendam: vel fors*. &c. & Plutarchus, Ῥωμαϊκαῖς, Οὐ δὲ μόνον τύχην δίκαιον ...ἐλπίδος τύχης ... &c. Ludit igitur hic Plautus in verbo ancipiti & ambiguo *reſpicere*. Nam reſpicere, & retro aſpicere. quomodo accipit Hegio, & quaſi retro aſpiciendo fauere ſignificat. Suntum abiis, qui cùm opitulari, & ſubuenire nobis poſſint, principio nos auerſantes, prætereunt ac deſerunt: deinde aliquando tandem ad nos reſpi-

E ciunt, & mente mutata, nobis opitulantur. Iubes, inquit, tu me ad te reſpicere, quiſquis es: quod Fortuna tibi non faciet, nec facit. nam tibi, qui me properantem moraris, Fortuna non fauebit, neque fauet: ſed contrà iniqua, atque irata eſt, quia tibi pugnis, cubitis, humeris, & membris omnibus caput comminuam, & denteis ex ore decutiam. Fortuna, aut Deus eos reſpicere dicitur, quibus aliquando, poſteaquam eis inimica, & infeſta fuit, placatur, & propitia fit, & ridet. Virgilius in Tytiro, *Libertas, quæ ſera tamen reſpexit inertem, Candidior poſteaquam tondenti barba cad. Reſpexit tamen, & longo poſt tempore venit*. Terent. in Andr. *Charine & me, & te imprudens, niſi quid dij reſpiciunt, perdidi*. Idem ibidem 10 extr. *age, me in tuis ſecundis rebus reſpice*. Idem Adelph. *Nam is noſtro Simulo fuit ſummus, & nos colaſi maximè*. CAN. *Nam hercle alius nemo reſpexit nos*. Plautus Bacchid. *Tace modo, Deus reſpiciet nos aliquis*. Horatius Od. 2. lib. 1. *Siue neglectum genus, & nepotes reſpicis auctor*. Propriæ autem huius verbi ſignificationis exempla ſunt innumerabilia, ſed vnum commemorabo luculentum. continet enim notum illum Auguſti iocum in quendam iactabundum: qui iocus refertur à Macrobio lib. 2. Saturnal. cap. 4. Saxo in expeditione percuſſum, atque inſigni cicatrice in fronte deformem, nimiùm tamen ſua opera iactantem, ſic leuiter caſtigauit. *At tu cùm fugies, nunquam poſt te reſpexeris*. OH MIHI QVANTVM EST HOMINVM OPT. OPTVME] oh, optime hominum, quantum eſt hominum optimorum. Sic Catull. ad Veranium, *O quantum eſt hominum beatiorum*. EO FASTIDIS] eò faſtidioſus es. vel eo me, & alios inter omneis obuios faſtidis atque aſpernaris. CEDO MANVM.] ſalutantium, & gratulantium ſermo. Idem Mercatore, *Vxor tibi placida, & placata ſit. cedo*

dextras,nunc ſani. POL MOERORES MI ANTEVORTVNT G.] id eſt, pol,plus habeo mœrorum,quàm gaudiorum. A
vel ſic, pol mœrores mihi gaudia ſuperant. IAM EGO EX CORPORE EXIGO OMNEIS MAC. MOER.] Iam ego ex corpore meo omneis mœrorum notas deleo. Sed cur dixit, ex corpore, & non ex animo? Quemadmodum morbi corporum ad animos interdum perueniunt:ita contrà morbi animorum ad corpora nonnunquam transmeant. Itaque videmus plerunque homines animi ægritudine confici,& contabeſcere,& in corporibus hominum mœſtorum notas mœrorum ſæpe agnoſcimus, vt maciem, pallorem, truceis oculos, ſqualorem corporis,& ſimilia. ETSI NIHIL SCIO QVOD GAVDEAM.] etſi nihil ſcio, propter quod gaudeam. QVIN IN EO VOLT VAIER?] Hæc ſecum loquitur Hegio, ad ſpectatores verſus. CENSES?] putas. ASSITVI AVLAS?] ollas ad ignem admoueris? ollas iuxta ignem locari? FOVERI FOCVLIS FERVENTIBVS] caleſieri, & feruefieri paruis focis luculentis, & igne multo quaſi feruentibus? Sed quid ſi dicamus,hic non foculos,id eſt,paruos focos,ſed focula ſignificari? Focula autem, vt docet Nonius,ſunt nutrimenta. Vnde & foculare dicitur,vt fouere. Plautus Perſa, *vt ædes. Nam enim ſuum ſumunt focula.* Ego tamen ſtalim neque foculos,id eſt,paruos focos intelligi,neque focula,id eſt,nutrimenta, ſed ænea vaſcula, & ita legi *coculis.* ad coquendum apta. ALIVM PISC. PRIES. ARBIT?] alium aliquem è familiaribus, aut famulis tuis emptum piſceis ire? Feſtus, *Praſtinare,*inquit, *apud Plautum emere eſt* id eſt,*emendo venire.* HIC VIGILANS SOMNIAT.] Lucret.lib.3.*Et vigilans ſtertis.* Terent. Andr. *num ille ſomniat, quæ vigilans volunt?* PORCINAM,] carnem ſubintell. SCIS BENE ESSE, SI SIT VNDE.] id eſt, ſcis tibi bene facere: ſcis lautè, & opiparè te accipere, ſi habeas, vnde ſumptum facias. *eſſe* hic,à verbo ſum,es,eſt:non à verbo edo,es,eſt. Sic in Menæchm. *Quid multis verbis opus eſt? mores nunquam bene ſuit diſpendio.* Plura collegimus huius locutionis exempla in commentariis Lucretianis, ad illum locum,*bene erat,non piſcibus vrbe petitis,*&c. Sat.2.lib 2. PERNAM,] perna à pede, inquit Varro lib.4. de lingua Latina, de pernarum ſalſura legendus Cato libro de Re ruſtica in extr. de coquendi ratione. Apicius lib. 7.cap. 9. OPHTHALMIAM.] piſcem ab oculorum magnitudine dictum:quem oculatum dicunt Latini.alij ophthalmiam interpretantur carnem oculis vicinam,& oculos ipſos certo modo conditos. Præterea alij ophthalmia legunt numero multitudinis: alij optaleam. HORAEVM,] horæum ſalſamenti genus eſt ex pelamide piſce. cui quod ius ſit aptum docet Apicius lib. 10. cap.5.de horæo autem ſic Athen. lib.3. [illegible],&c. id eſt, Diocles autem Caryſtius in iis libris,qui de Salubritate inſcribuntur, ait ſalſamentorum eorum, quæ pinguia non ſunt,eſſe optima horæa:eorum verò quæ pinguia ſunt,thunnia. Hiceſius verò narrat neque Pelamidas,neque horæa ventribus ad egerendum eſſe facilia,&c. ex quibus verbis præter alia, hoc quoque intelligimus, horæum, quod initio dixi, ſalſamentum fuiſſe ex pelamide,vt thynniam ex thynno. SCOMBRVM] piſcis notus eſt, ex quo garum optimum fiebat. Perſ. Sat.1.*Nec ſcombros metuentia carmina,nec thus.* ET TRICONVM] piſcem à figura triquetra, vt quidam volunt: ſed ego legendum cenſeo,trygonum,per y Græcam litteram:ſeu trygona. Eſt autem τρυγὼν, auis & piſcis,quem turturem,ſeu potius paſtinacam Latini appellant,nomen. CETVM] cete, κήτη. maiores piſces, cete appellant Græci & Latini. ET C
MOLLEM CASEVM,] caſeum recentem. Sic Virgilius dixit, caſtaneas molleis, teſte Nonio,vel dic,pinguem. Virgil. Tityro, *Pinguis & ingrata premeretur caſeus vrbi.* NOMINANDI ISTORVM,&c.] Nominandi iſtorum,dixit,pro nominandorum iſtorum:& edendorum:& ita ſæpe loquebantur veteres. Lucretius lib.5 *Ne quod ob admiſſum fœde,dictúmue ſuperbè, Pœnarum graue ſit ſoluendi tempus adactum.* Terentius prologo Heaut. *dato creſcendi copiam, Nouarum qui ſpectandi faciunt copiam ſine vitiis.* Plura exempla colligimus ad illum locum, ſi quis plura quæret. NE FRVSTRA SIES.] ne forte fruſtreris. PRO IN TVI QVOTIDIANI VICTI,&c.] Priſcianus lib 6. hic victus, huius victi, inquit. Deinde hunc verſum profert.profert & Nonius.ſententia autem hæc eſt,affer ad me ventrem,victu tuo quotidiano contentum, non cibos ſumptuoſos,& dapes opiparas appetentem & deſiderantem. TVM TV IGITVR,&c.] tum pro ergo,vt ſæpe alias,vt ſit χρόνος ἀντὶ συλλογισμοῦ. BENE VOLENS] beneuolus.ſic ſuprà,eadem comœdia, *Omnium primum ſalutem dicito matri ac patri,Et cognatis,& ſi quem alium beneuolentem videris.* NIHIL SENTIO.] nihil ſentio, quamobrem me fortunatum dicere debeam. NON ENIM ES IN SENTICETO.] non eſt mirum, inquit paraſitus, te nihil ſentire. non enim es in loco ſentibus obſito. SED INFE VASA PVRA,&c. ſic ſuprà in Amphitruone, *Iube vaſa pura adornari mihi,* &c,ad quem locum ſatis multa,quæ ad hanc rem pertineant,diximus. PROPRIVM,] tuum. Nam aliena diis immolare nefas eſt. PINGVEM.] quales victimæ debent diis immolari.ea quo pingues aræ. Virgilius lib.7 *pinguis vbi, & placabilis ara Dianæ.* & eximiæ pecudes,quæ de grege exemptæ ſunt, vt plenius paſtæ & ſaginatæ,immolentur. SALVS,] M.Tullius lib.5 Accuſationis: *& cum multis facibus mihi obuiam venit: & cum me ſuam ſalutem appellans, te ſuum carnificem nominans,mihi ad pedes miſerrimus iacuit.* LVX,] Cicero Terent.lib 14. epiſt. *Hem mea lux, meum deſiderium.* Homerus Iliad. [illegible],&c. Idem Iliad. 9, [illegible]. Virgilius lib.2. *O lux Dardaniæ,ſpes ò fidiſſima Teucrûm.* SATVRITATI] ſuprà eadem comœdia, *Vnde ſaturitate ſæpe ego exij ebrius.* infrà eadem ſcena, *ita me amœbit ſancta ſaturitas.* FACIAS TRANQVILLVM TIBI] propitiet,leniat,lenem reddas, places tibi. MIHI QVIDEM ESVRIO, N. T.] iocus ex eo quod ſenex dixerat,quæſitus *Eſurire mihi videre.* cuius ſententia plana eſt,hoc enim ſignificat,tu ſpeciem mihi præbes hominis eſurientis. vt *mihi* cohæreat cum *videre.* At paraſitus ſic accipiet, quaſi ſenex dixiſſet, paraſitum videri eſurire Hegioni, vt *mihi* cohæreat cum *eſurire.* CREDO.] credo te tibi eſurire. TVO ARBITRATV.] eſurito,vt lubet. FACILE PATIOR] facilè patior,te eſurire,ſcilicet.hic Hegionis ſenſus eſt.ſed paraſitus in ſenſum obſcœnum & ſpurcum detorquet, quaſi ille dixerit, ſe facilè pati alterius in corpore ſuo libidinem, & ſe facilè alterius animo & libidini morigerari. CONSVETVS PVER.] non eſt mirum, inquit, te facilè pati ſubactorem,aut ſtupratorem. tu enim puer conſueuiſti. Hunc verſum,quem quidam delerant, reſtituimus, non quòd hæ ſententiæ,tam ſpurcæ, nobis probentur, aut placeant. quæ contrà vehementer diſpliceant: ſed quod Plautum integrum,& ſuis membris ac partibus abſolutum,quoad eius fieri poteſt,& quantum in nobis ſitum eſt, non mutilatum,neque caſtratum,vt iſti foris & palàm ſeueri.domi,& in operto diſſoluti.volunt,edendum eſſe exiſtimemus. IVPITER TE, DEIQVE P.] propter iſtud dictum tam proteruum ac flagitioſum. ABI STVLTVS: POST TEMP. V.] E
id eſt,abi tu,qui ſtultus es.vel,poſita diſtinctionis nota poſt,verbum,*abi,*& deleta poſt,vocem *ſtultus* ſic explica:abi ſtultus poſt tempus venis: id eſt, nimis ſerò ad cœnam venis. ego autem iuſſeram te tempori venire. ISTVC OLIM SI ADVENISSEM, MAGIS TV TVM ISTVC DICERES.] ſententia huius verſus eſt,multò igitur mihi tum diceres,me poſt tempus venire,ne apud te cœnarem,ſi olim aduenìſſem. talem nuntium ſcilicet,qualem nunc affero,tibi non afferens:cùm mihi tam lætum nuntium ſcilicet.qualem nunc affero,iſtud dicas. Proinde ac ſi dicat: ſiquando iſtud mihi dicere potuiſti:nunc non potes,aut certè non debes. IN PVBLICAM CELOCE.] celox, inquit Nonius, nauigium breue dictum à celeritudine:deinde hunc locum profert,& alterum illum ex Aſinaria, *Vnde ſumam? quem interuortam? quò hanc celocem conferam?* Et tertium ex Pœnulo. Fulgentius, *Celocem,*inquit, *genus nauiculæ modicum,quod lembum dicimus.* ALEVM] Eleum. QVADRIMVM PVERVM,] Pægnium:qui nunc Tyndarus nominatur. ITA ME AMABIT S. SATVRITAS] iuſiurandum paraſito dignum. Nam ſaturitas paraſito edaci omnium deorum,deorúmque inſtar eſt. ITAQVE SVO ME SEMPER COND. COGN.] id eſt, & ita me ſemper ſaturum faciat. MEVM GNATVM?] ſic rogare ſolent, qui non credunt, quod ſibi nuntiatur aut dicitur, quamuis eſſe verum. ET GENIVM MEVM.] qui mihi Genij inſtar eſt. Genius autem, rerum omnium gignendarum Deus eſt. ET CAPTIVVM ILLVM ALIENSEM?] & Polycratem Elide oatum? νὴ τὸν Ἀπόλλω] per Apollinem. [illegible]] per Soram. Sora, Colonia populi Romani in Campania.

A pania.ex qua Valerius Soranus,qui auſus aliud Romæ nomen, optima (vt ait Plinius lib.3.cap.5.) & ſalutari fide abolitum enonciare,luit pœnas. *τὸ τοῖ πραινέστω.*] per Præneſteo, ſeu potius prænelte. Præneſte, Campaniæ oppidum:à quo ſortes Præneſtinæ. M. Tullius lib.2.de Diuin. *Fani pulchritudo,& vetuſtas Præneſtinarum etiam nunc ſortium retinet nomen,atque id in vulgus.quas eorum magiſtratus,aut quo vir illuſtrior vtitur ſortibus*, &c. Sequitur paucis verbis poſt,*quod Carneadem Clitomachus ſcribit dicere ſolitum,nuſquam ſe fortunatiorem,quàm Præneſte, vidiſſe fortunam*. Horatius epiſt.ad Lolli. lib.1.*Troiani belli ſcriptorem,maxime Lolli,dum tu declamas Romæ,Præneſte relegi*. *τὸ τῶν σιγνίων.*] per Signiam. Signium etiam in Campania ſunt. *τὸ τοῖ φρουσινῶνα.*] per Fruſinonam. Plinius lib.3.cap.5. *Ex falerno*,inquit, *Fruſinates,Ferentinates, Fregenates*,&c. *τὸ τῶν ἀλέτριον.*] per Aletrinum. Aletrinum etiam Campaniæ oppidum: vnde Aletrinates PER BARBARICAS] Italicas. VT TVVM VICTVM AVTVMABAS ESSE.] vt tuum victum dicebas eſſe,ſuprà, *Aſper meus ſanè victus eſt*. VAE AETATI TVAE.] ætatem tuam miſer viuas. SEDVLO] bona fide,ſedulo,inquit Nonius,ſignificat ſine dolo. BOIVS EST, BOIAM TERIT.] Boij Galliæ tranſalpinæ,immo Ciſalpinæ,habita ratione loci,in quo hæc ſcribimus,populi,quos in illo tractu interiiſſe ſcribit Plinius lib.3.cap.15. Fuerũt etiam populi Transrhenani:& poſtea in alias,atque alias ſedes tranſlati:nunc partim Sequanis,partim Heluetiis finitimi. Eſt etiam Boia Græciæ oppidum in Peloponneſo,non longè à Cypariſſia: de qua Strabo lib.8. Eſt autem hic iocus in verbo ambiguo. Nam Boia,& fœmina Boia eſt,& vinculi genus tam ligneum quàm ferreum,vt docet Feſtus ſuprà in Aſinaria,*neruos,catenas,carceres,numellas, pedicas,boias*. Significare igitur volens Paraſitus, Stalaginum vinctum eſſe, & vinculum, quo aſtrictus eſt, terere, aut B eum Boiam terere,& Boiam ei vxorem eſſe datam, liberorum procreandorum cauſa. ambiguum autem maxime conſiſtit in hoc,*boiam terit*. Nam & qui arte vincti ſunt,dicuntur vincula,quibus adſtricti ſunt,terere: & qui cum muliere aliqua crebrò rem habent,eam terere: & eſt mulier trita. Propertius lib.3.eleg.9. de Cleopatra, *Et famulos inter fœmina trita ſuos*. LIBERORVM QVAERENDORVM C.] id eſt,filiorum ſuſcipiendorum gratia.*liberorum* dictum eſt impropriè. Nam ſeruorum liberi eſſe non poſſunt,cùm ſeruorum nuptiæ iure ciuili non ſint,cúmque ex ſeruo & ancilla liberi naſci non poſſit,dixi ea ancilla:nam ſi mater eſſet libera, quod naſceretur, liberum eſſet. partus enim ſequitur ventrem. DIC BONAN' FIDE TV M.&c.] non credit Hegio paraſito, quamuis iurato. iurauerat enim ille per Apollinem. ITERVM GNATVS VIDEOR.] iterum natus videor. ſuprà in prologo Amphitr. *Gnatum arbitratur eſſe id ſibi volup ſibi*. SI VERA AVTVMAS.] Si vera dicis. VISE AD PORTVM.] viſere ad portum, viſere ad agros, & ſimilia vſitatum loquendi genus bonis ſcriptoribus. Lucretius lib.2. *Nam quocunque ſuos fugitabant viſere ad agros*,&c. ad quem locum exempla collegimus ex aliis ſcriptoribus non paucis. CELLARIVM] cellæ præfectum, vel cellæ curatorem. NAM HERCLE, NISI A PROBE MANTISC.] *mantiſcinatus* vox vrbanè,& facetè a Plauto facta,à Græco nomine *μάντις*, id eſt, vates, & canon,videlicet ad exemplum vocis *vaticinatus*. ſententia autem hæc eſt, Enimuero niſi repertus abs te fuero verus vates, etiam fuſte caſtigato. Enimuerò niſi compereris me verè tibi vaticinatum eſſe, non recuſo, quin me vel fuſte plectas. *mantiſcinatus* igitur dixit pro *vaticinatus*. ineſt tamen in *mantiſcinatus*,fortaſſe aliquid ambigui, vt hoc intelligat,ſe proC bè manticam,id eſt ventrem ſuum expleturum atque oneraturum:nam quòd nonnulli putant paraſitum dicere,ſe furaturum, à manticulis, & manticulando, de quo Feſtus, errant.magis mihi placet ſuperior ſententia. Verumtamen ego hac de re nihil affirmo,iudicent eruditi. Sed non celabo lectorem, aliquot libros manuſcriptos habere, *manticinatus*, ſine conſonante ſ,in media voce. FVSTE.] fuſte.Sic apud Lucretium,colli pro colle. parti,contagi,voci,&c.pro parte, contage,voce,&c.Sic ille lib.2.*Sæpe etiam in colli tondentes pabula læta*, &c. DAPINABO CIBO.] aliud verbum à Plauro fabricatum ad ſimilitudinem verbi *propinabo*:dapinabo autem,id eſt, dapes præbebo. *dapinabo cibum* verò ſic dictum,vt ædificare ædes,& *οἰκοδομεῖν οἶκον* ſeu *πλοῦν πλέειν* & ſimilia. Nec hoc quidem diſſimulabo, me repeperiſſe ſcriptum in omnibus ferè noſtris libris manuſcriptis,*æternum tibi dapinabo victum*,quo modo impreſſum eſt in omnibus vulgatis: quam ſcripturam reieci,quia contra carminis legem facit,& verſum corrumpit. Nam niſi legatur, *dapinabo cibum*, quemadmodum edidit Camerarius,vt *bo cibum* ſit anapæſtus.ſuperuacanea erit vna ſyllaba. SPONDEN' TV ISTVD? HEG. SPONDEO.] En ſtipulatio. RESPONDEO.] iocus in verbo.Nam reſpondeo valet,iterum reſpondeo,& reſponſum do.

E R G A S I L V S.

D

Illic hinc abiit,mihi rem ſummam credidit cibariam.
Di immortales,iam vt ego collos prætruncabo tergoribus!
Quanta pernis peſtis veniet?quanta labes larido:
Quanta ſumini abſumedo?quanta callo calamitas?
Quanta laniis laſſitudo?quanta porcinariis?
Nam ſi alia memorem,quæ ad ventris victum conducunt,mora eſt.
Nunc ibo ad meam præfecturam,vt ius dicam larido,
Et quæ pendent indemnatæ pernæ,eis auxilium vt feram.

ILLIC HINC ABIIT,] id eſt,ille hinc abiit:ſed videtur legendũ,illic him abiit. alioqui verſus ſua menſura non conſtabit.niſi dicamus,in aduerbio *illic*. exteri alterum l, quod non eſt Plauto inuſitatum, ne Terentio quidem. ſunt enim trochaici. Him autem,& iſtim,& illim,dixiſſe veteres pro hinc, iſtinc, illinc,conſtat. REM SVMMAM CIB.] rem ſummam cibariam,ita dixit, vt ſæpe.M Tullius, *rem ſummam publicam*. IAM VT EGO COLLOS PRAETRVNCABO TERGORIBVS?] quomodo iam ego colla præcidam tergoribus ſuum,& aliorum pecorum? *Collus* dixiſſe veteres in genere maſculino,admonet Nonius,exemplis aliquot collectis. Cæcilius in Synepheb. *Ad veſtim res redit, immò collus,non res.nam ille argentum habet*. Cato Sene. *accipite ſi vultis.hoc onus in veſtros collos*. Næuius in Colace.*viſum ſcapulæ plus,ao collus.calli habeat*. Plaut. Amphitr. *Malæ mentum,barba,collus*,&c Secutus ſum autem in hoc loco reſtituendo Adr. Turnebi,viri doctiſſ.coniecturam,qui pro *tergoribus*,quod in omnibus libris repetitur,verſu repugnante,*tegoribus* reponendum cenſuit.lib.Aduerſ.24.cap.6. Atque hanc emendationem tuetur ille Varronis auctoritate,cuius hæc verba ſunt.lib. 4.de ling Lat.vt quidem ille legit, *Tegus ſuis,ab eo,quòd tegit,vt perna,à pede*,&c. Nam in libris ſcriptum eſt, *tergus ſuis*. Sed huic lectioni aduerſatur vox *collos*:nam conuenienter,aut verè dici non poteſt, pertruncare collos,ſeu colla tegoribus animalium.Tergora enim,partes ſunt animalium à collis diſtinctæ,& quæ ſine collis conſtare poſſunt. Præterea veteres dixiſſe *tegus* pro *tergus*,non ſatis liquet.Præterea tergus,corium ſignificat,vt docet Nonius, & probat Virgilij teſtimonio,ſic enim lib.1. *Tergora diripiunt coſtis*. Quòd ſi quis dicat,nonnullos legere *callos*, vt per callos intelligamus partes tergoris denſiores ac ſolidiores,vt *callum aprugnum*:primùm omnes libri habent,*collos*: deinde *callum* dicitur potius in genere neutro,quàm *callus*:aut ſi *callus* quoque dicitur in numero ſingulari,non continuò *calli* in numero multitudinis reperitur.Omnino hic locus non caret difficultate, quem olim putabam tolli poſſe, ſi legamus, *Dy immortales*:

iam vt ego collos prætruncabo pecoribus? de qua coniectura iudicent lectores ſagaces & eruditi. Eam quidem adiuuat laniorum facta infrà non longè mentio. lanijs enim opus non eſt, ſi nulla animalia iugulantur, pernæque tantùm & laridum, & ſumen & ſimilia parantur. ego interea ſcripturam antiquam & receptam, excepto quòd cum Turnebo *tegoribus* edidi, quia *tergoribus*, ferri non poteſt, retinendã putaui. QVANTA PERNIS PESTIS VENIET?] pernis magna peſtis veniet, quia coctæ apponentur & comedentur. QVANTA LABES LARIDO!] videtur ex paranomaſiis lepôrem ſermonis quæſiſſe *pernis peſtis. labes larido: ſumini abſumedo: callo calamitas: lanijs laſſitudo.* QVANTA SVMINI ABSVMEDO?] vocem finxit à verbo *abſumo*, non multùm à ſumine diſcrepantem, paronomaſiam quærens: qua ſignificat abſumptionem. eſt autem ſumen, mamma ſuilla cum lacte ſuo iam abdito, & in aliam naturam verſo, vel ſiccato. Martialis lib. 13. *Eſſe putes nondum ſumen: ſic vbere largo Effluit, & viuo lacte papilla tumet.* QVANTA CALLO CALAMITAS?] callum ſeu callus, caro durata & denſata, vt diximus in Pœnulo, *callum aprugnum calere aquè non ſinam.* Idem in Perſa, *magis calleo, quàm aprugnum callum callet*: ſignificat etiam abdomen & carnem pinguem, & quaſi calloſam: quanta callo, inquit, calamitas, id eſt, quanta callorum ſuillorum vis, & copia exedetur? Terent. Heaut. de Bacchid. *Fundi noſtri calamitas.* QVANTA LANIIS LASSITVDO?] laſſi erant lanij pecoribus mactandis & iugulandis, & in fruſta ſecandis: hic locus meam illam coniecturam adiuuat, vt dixi, quæ legendum ſuſpicor ſuprà, *prætruncabo pecoribus?* PORCINARII?] iis qui porcinæ carni præfecti ſunt. NVNC IBO AD M. PRAEF. VT IVS D. L.] allegoria eſt ducta à præfecturarum ratione, & præfectorum conſuetudine. ſolebant enim præfecti in ſuis præfecturis ius dicere. ad eorum igitur exemplum ait paraſitus ſe ire ad præfecturam ſuam, vt ius dicat larido. ET QVAE PENDENT INDEMN. P. EIS VT AVX. F.] pergit iocari paraſitus. Pernæ poſteaquam multo ſale, idque per aliquot dies maceratæ ſunt, ſuſpenduntur in carino, quod fit non pœnæ, ſed rationis domeſticæ, & prouidendi in poſterum alimenti penoriſque gratia. Quod igitur fit vtilitatis cauſa, & ex ratione rei familiaris tuendæ, id quaſi nomine pœnæ factum accipit. Sic in Trinummo ſeruus Staſimus queritur, leges ad parietem fixas eſſe clauis ferreis: vbi malos mores, inquit, affigi nimio fuerit æquius: cùm tamen leges non pœnæ nomine, ſed vt in publico propoſitæ ab omnibus cognoſci poſſent, clauis affigi ſolerent. De pernis autem ſalliendis, & poſteaquam accuratè ſallitæ ſunt, ſuſpendendis, multa præcipit Cato cap. 162. Sed hæc pauca de multis adſcribam. *Vbi iam dies quinque in ſale fuerint: eximito omnes cum ſuo ſale. Quæ tum ſummæ fuerint, imas facito: eodémque modo obruito, & componito. Poſt diem omnino duodecimum pernas eximito, & ſalem omnem detergito, & ſuſpendito in vento biduum. Die tertio extergeto ſpongia bene, perungito oleo, ſuſpendito in fumo biduum. Tertio die demito. Perungito oleo, & aceto commixto, ſuſpendito in carnario,* &c. Iam ſerui pendentes vapulabant, vt ſuprà diximus. Præterea malefici damnati, in crucem tollebantur. Pernis igitur, quæ pendent indemnatæ, auxilium ſe ferre velle oſtendit paraſitus, cùm hoc & ſentiat, & ſignificare velit, ſe pernas, quæ in carnario pendent, tollere & depromere velle, vt eas coquendas curet, & coctas apponat. A B

PVER HEGIONIS.

Dieſpiter te, díque, Ergaſile, perdant, & ventrem tuum,
Paraſitóſque omneis, & qui poſthac cœnam paraſitis dabit.
Clades calamitáſque, intemperiéſque modò in noſtram aduenit domum.
Quaſi lupus eſuriens, metui ne in me quoque faceret impetum.
Nimis hercle ego illum malè formidabam, ita frendebat dentibus.
Adueniens deturbauit totum cum carne carnarium.
Arripuit gladium, prætruncauit tribus tegoribus glandia.
Aulas, calicéſque omneis confregit, niſi quæ modiales erant.
Cocum percontabatur, poſſéntne ſeriæ ferueſcere?
Cællas refregit omneis intus, recluſitque armarium. D
Aſſeruate iſtunc ſultis ſerui, ego ibo vt conueniam ſenem.
Dicam vt ſibi penum aliud ornet, ſiquidem ſeſe vti volet.
Nam hic quidem vt adornat, aut iam nihil eſt, aut iam nihil erit.

DIESPITER] dieſpiter, Iupiter diei pater, æther, aër. Puer Hegionis hîc inducitur, vt narraret ſpectatoribus, quæ intus facta ſint à paraſito. Verſus autem huius ſcenæ ſunt iambei, tetrametri non trochaici, vt alij exiſtimant. QVASI LVPVS ESVRIENS,] Horat. epiſt. 2. lib. 2. *poſt hæc vehemens lupus: & ſibi, & hoſti Iratus pariter, ieiunis dentibus acer.* ITA FRENDEBAT DENTIBVS] Idem Truculento, *hoc vide dentibus Frendit, icit femur.* Virgil. lib. 3. Æneid. *dentibus infrendens gemitu.* Idem 8 *huc ora ferebat, & illuc Dentibus infrendens.* lege Nonium in fremere, & frendere. TRIBVS TEGORIBVS] lego etiam hîc tribus pecoribus. GLANDIA] glandula, quæ ſunt in ceruicibus. itaque ex parte totum intellige: & per glandia ſeu glandulas, iugula aut ceruices ſignificari puta. Plinius lib. 11. cap. 37. *Tonſillæ in homine, in ſue glandulæ.* AVLAS] ollas. Nonnulli ſic legunt hunc verſum, probabili quidem coniectura, ſed reclamantibus libris omnibus, *Calices, phialáſque omnes confregit, niſi quæ modiales erant.* MODIALES] ollæ modiales, quæ ſunt modij capaces: quæ modij menſuram capiunt. COCVM PERCONTABATVR.] in voce *cocum* m, eliditur, alioqui verſus vna ſyllaba redundaret. POSSENTNE SERIAE] ſeriæ, vaſa fictilia, in quibus carnes ſalſæ conditæ ſeruabantur. Cato cap. 162. *pernas ſalire ſic oportet, in dolio, aut in ſeria.* ſunt etiam vaſa vinacia. Terentius Heaut. *Relevi dolia omnia, omnes ſerias.* Perſius Sat. 4 *Seriolæ veteris metuens deradere limum.* Sunt & vaſa, æs, aut argẽtum, aut aliquid ſimile, continentia. Perſius Sat. 2 *ſi ſub raſtro crepet argenti mihi ſeria, dextro Hercule.* Hic paraſitus, inquit puer, non ſatis habebat carnes in ſeriis conditas depromere, & coco coquendas dare, ſed ipſas quoque ſerias penè dicam coqui, & feruefcere volebat. Fortaſſis autem huc pertinet, quòd veteres illi heluones & lurcones, ita delectabantur calidis, vt quidam oſophagus chirothecis inter edendum vteretur, ne manus ſibi adureret cibos feruidos ſumens, cùm tamen eos ſine cunctatione in os coniiceret, mánderet ac deuoraret. CAELLAS REFREGIT OMNEIS INT.] cællas penarias, quarum ſunt multa genera. ſunt enim oleariæ, vinariæ, &c. RECLVSITQVE] aperuitque. ARMARIVM.] armarium ſignificat interdum locum in quo nummi reconduntur, vt hîc. ſic & apud M. Tullium pro Cælio, *Tune aurum ex armario tuo promere auſa es?* Idem pro Cluentio, *Cum eſſet in ædibus armarium, in quo ſciret eſſe nummorum aliquantum, & auri: noctu duos conſeruos dormientes occidit.* Plaut. Epid. *Quom ex occluſo, atque obſignato armario Decutio argenti tantum, quantũ mihi lubet.* ASSERVATE

ISTIC

A ISTVNC SVLTIS,] obſeruate, ſi vultis, quò iſte progrediatur, & quid agat. PENVM ALIVD ORNET,] Paulus titulo de penu legata lib. Digeſt. 33. *Non autem penus, inquit, mihi traditum eſt omnibus generibus dictum* ſic Priſcian. lib. 5. *hoc & hæc & hoc penus: & hoc penum,* inquit: deinde cum aliis exemplis, ſiue teſtimoniis, etiam hoc profert: ſed aliter, quàm hodie legitur. ſic enim apud Priſc. legitur, *Dicam ſeni, curet ſibi aliud penus.* SIQVIDEM SESE VTI VOLET.] id eſt, ſi volet ſe vti, *penu*, ſubintell. vt intelligamus antiquè dictum, ſi volet ſe vti penu, pro ſi volet vti penu vel die, ſiquidem volet ſeſe vti. nulla re ſubintellecta, id eſt, ſiquidem volet vti ſe ipſo: quod eſt, ſiquidem volet eſſe ſibi frugi, & vtilis, ſiue vtibilis. Nam qui nullam habet penum, nulláſque facultates rei familiaris, quid ſe faciat, nô habet: ſibique & aliis inutilis eſt: denique quantus quantus eſt, nullus eſt. NAM HIC QVIDEM VT ADORNAT, &c. id eſt, nam vt quidem hic paraſitus facere inſtituit, & parat, aut iam nihil eſt, aut breui nihil erit.

HEGIO, PHILOPOLEMVS, PHILOCRATES STALAGMVS.

HE. Ioui diiſque ago gratias meritò magnas,
B Quom te reducem tuo patri reddiderunt,
Quómque ex miſeriis plurimis me exemerunt,
Quæ adhuc te carens, dum hîc fui, ſuſtentabam:
Quómque hunc conſpicio in poteſtate noſtra,
Quómque hæc reperta eſt fides, firma nobis.
Satis iam dolui ex animo, & cura me ſat
Et lacrymis maceraui. ſatis iam audiui
Tuas ærumnas, ad portum mihi quas memoraſti.
Hoc agamus. PHILOC. quid nunc quoniam tecum ſeruaui fidem,
Tibique hunc reducem in libertatem feci? HE. feciſti vt tibi,
Philocrates, nunquam referre gratiam poſſim ſatis,
C Proinde vt tu promeritus de me & filio meo. PHILOP. immò potes
Pater, & poteris, & ego potero, & di eam poteſtatem dabunt,
Vt beneficium benemerenti noſtro meritò muneres,
Sicut tu huic potes pater mi, facere meritò maxumé.
HE. Quid opu'ſt verbis? lingua eſt, qua negem quicquid roges.
PHI. Poſtulo abs te, vt mihi illum reddas ſeruom, quem hîc reliqueram:
Pignus pro me, qui mihi melior, quàm ſibi ſemper fuit.
Pro benefactis eius vti ei pretium poſſim reddere.
HE. Quod benefeciſti, referetur gratia, id quod poſtulas.
Et id, & aliud, quod me orabis, impetrabis, atque te
Nolim ſuccenſere, quod ego iratus ei feci malé.
D PHI. Quid feciſti? HE. in lapicidinas compeditum condidi,
Vbi reſciui mihi data eſſe verba. PHILOC. væ miſero mihi,
Propter meum caput labores homini euenisse optumo.
HE. At ob eam mihi libellam pro eo argenti ne duis.
Gratis à me, vt ſit liber, tecum abducito. PHIL. ædepol Hegio
Facis benigné. ſed quæſo hominem vt iubeas arceſſi. HE. licet.
Vbi eſtis vos: ite actutum, Tyndarum huc arceſſite.
Vos ite intró. interibi ego ex hâc ſtatua verberea volo
Rogitando ſcire meo minore quid ſit factum filio.
Vos interibi lauate. PHILOP. ſequere hâc Philocrates me intrò
PHI. ſequor.
E HE. Age tu illuc procede bone vir, lepidum mancupium meum.
STA. Quid me oportet facere, vbi tu talis vir falſum autumas?
Fui ego bellus, lepidus, bonus vir nunquam, neque frugi bonæ.
Neque ero vnquam, ne tu ſpem ponas me bonæ frugi fore.
HE. Propemodum vbi loci fortunæ tuæ ſint facilè intelligis.
Si eris verax, tua ex re facies, ex mala meliuſculam.
Recta & vera mihi loquere, ſed neque verè, neque rectè adhuc
Feciſti vnquam. STA. quid ego fatear, credin pudeat cum tu autumes?
HE. At ego faciam vt pudeat: nam in tuborem te totum dabo.

PHI. At nunc liber in diuitias faxo venies. nam tibi A
Pater hic eſt, hic ſeruus, qui te huic hinc quadrimum ſurpuit,
Vendiditque patri meo te ſex nimis. is te mihi
Paruolum peculiarem paruulo puero dedit.
Illic indicium fecit. nam hunc ex Alide huc reducimus.
TYN. Quin huius filium? PH. intus eccum fratrem germanum tuum.
TYN. Quid tu ais? adduxtin' illum huius captiuum filium?
PHI. Quin, inquam, intus hic eſt. TYN. feciſti ædepol & rectè & bene.
PHI. Nunc tibi pater hic eſt, hic fur eſt tuus, qui paruum hinc te abſtulit.
TYN. At ego hunc grandis grandem natu ob furtum ad carnificem dabo.
PHI. Meritus eſt. TYN. ergo ædepol huic meritam mercedem dabo.
Sed dic oro, pater meus túne es? HEG. ego ſum, gnate mi. B
TYN. Nunc ego demum in memoriam redeo, cùm mecum cogito,
Nunc ædepol demum in memoriam regredior, audiſſe me,
Quaſi per nebulam, Hegionem patrem meum nominarier.
HEG. Ego ſum. PHI. compedibus quæſo vt tibi ſit leuior filius.
Atque hic grauior ſeruus. HEG. certum eſt principiò id præuortier.
Eamus intrò, vt arceſſatur faber, vt iſtas compedes
Tibi adimam, huic dem. ST. cui peculij nihil eſt, rectè feceris.

QVAE ACHERVNTI F.] quæ apud Orcum, ſeu apud inferos, fierent. Acherunti, loco aduerbij eſt. ſic ſuprà eadem Comœd. *Facito ergo in, vt Acherunti clueas gloria.* NVLLA ADAEQVE EST ACHERVNS, &c.] producit hunc locum quaſi teſtem Nonius, vt probet, *Acheruns*, etiam fœminini generis eſſe, nō ſolùm maſcul. vt apud Virgil. libr. 6. *Et tenebroſa palus Acherunte refuſo.* EXSGVNDA] eijcienda. QVASI PATRICIIS PVERIS, AVT MONEDVLAS, &c.] monedulæ, dictæ ſunt à moneta tollenda: de quibus ſuprà in Aſinar. Quod autem ad rem attinet, pueris ingenuis, & patricus, tum apud Græcos, tum apud Ro. aues dari ſolebant, quibuſcum luſitarent, vt paſſeres. cōthurnices, anates, monedulæ, galli gallinacei, & ſimilea. Plin. lib. 4. epiſtolarum, epiſtola ad Clementem, *Habebat puer mannulos multos, et iunctos, & ſolutos: habebat canes maiores, minoréſque: habebat luſcinias, pſitacos, merulas.* Erant & puellarum deliciæ res tales, vt paſſer Leſbiæ apud Catullum, *Paſſer, deliciæ meæ puellæ, Quicum ludere, quem in ſinu tenere, Cui primum digitum dare appetenti, Et acreis ſolet incitare morſus.* Ouid. 10. Metam. de Pygmalione, qui ſtatuam eburneam virginali habitu & figura, amabat. *Et modò blanditias adhibet, modò grata puellis Munera fert illi, conchas, tereteiſque lapillos, Et paruas volucres, & flores mille colorū,* AVT COTHVRNICES.] cothurnices fuiſſe puerm in delicijs, vt & gallos gallinaceos declarat locus Æſchinis in oratione contra Tyndarum, [Greek text] id eſt, & cothurnices, & gallos gallinaceos quos infeliciſſimus homo amabat, necauerunt. Quanquam cothurnices in occaſione illa adhibebantur ad ludum quendam talem, in quo cothurnicum in circulo incluſarum, is, qui vnam circa caput percuſſerat, illam ipſam & reliquas quas poterat prendere, auferebat: qui aberrarat, cedebat alteri percutiendi ius. QVISCVM] quibus cum. VPVPA] Vpupa, inquit Plinius lib 10. cap. 29 *Obſcœna paſtu auis, criſta viſenda plicatili, contrahens eam, ſubrigénſque per longitudinem capitis.* Hîc vrbanè malleum, quo lapides cædebat, appellat vpupam Tyndarus, tanquam auem obſcœnam & inauſpicatam, licet enim fortaſſe dicere, nōnullam ſimilitudinem eſſe malleo cum vpupa, quòd malleus criſtam quandam in dorſo gerat, & roſtro ſit adunco, vt vpupa. D
QVI ME DELECTET.] vel legendum, qui me delectem: id eſt, qua me delectem: vel ſpectatur, quod intelligitur, videlicet, malleus: non quod dicitur, *vpupa.* QVIA MIHI ITEM VT PARENTES LVCIS D. T. COP.] quia me viuere ſinis, vt parentes filios: quia mihi per te viuere licet, vt per parenteis filijs: vel ſic potius, quia vt parenteis filijs lucis videndæ poteſtatem faciunt, cùm eos in luminis oras producunt, ita me, quem necare potes, viuere ſinis. TVENDAE] intuendæ. M. Tull. pro Milone, *Negant intueri lucem eſſe fas ei, qui à ſe hominem occiſum fateatur.* Lucret lib. 3. *Et ſæpe vſque adeò mortis formidine vitæ, Percipit humanos odium, lucíſque videndæ? Vt ſibi conciſcant mœrenti pectore lethum,* &c. Virgil. lib. 6. *lucémque peroſi.* HANC AERVMNAM EXIGO.] hanc ærumnam ſuffero, ac tolero. Nonius exigere, inquit interdum ſignificat agere, vt Plaut. Capt. *Salue Tyndare.* TYND. *Et tu, quoius cauſa hanc ærumnam exigo.* FAXO, VENIES.] faxo, id eſt, fecero vt venias mea opera certò venies: & ſine dubio venies. SVRPVIT.] ſurripuit. ILLIC] Ille, Stalagmus. IN MEMORIAM, REGREDIOR] in memoriā redeo, vt ſuprà, recordor: memoria repeto. QVASI PER NEBVLAM] hoc eſt, obſcurè, & nō ſatis planè, neq. apertè. tranſlatum ab iis, qui per nebulā aliquid cernere conantur. ita tranſlatio eſt à ſenſu videndi, ad ſenſum audiendi. Sic M. Tull. dixit 12. Philippica, per caliginē, & eadē ſententia ſic ille. *Decepti, decepti, inquā, ſumus, patres conſcripti. Antonij eſt acta cauſa ab amicis eius, non publica. quod videbā equidē, ſed quaſi per caliginē præſtrinxerat aciem animi D. Bruti ſalus.* Sic autē edidimus in vtraq; editione noſtri Ciceronis, & ita legendū, non vt vulgò, *præſtrinxerat*, neque *perſtrinxerat*, quod quamuis videam nonnullis linguæ Latinæ imperitis, iiſdémque arrogantiſſimis, perſuaderi non poſſe: tamen dirumpantur licet, ita legendum eſſe contendo, idque me ſcire dico, quod in his Cōmētarijs infrà ſuo loco pluribus verbis demōſtrabo. Siquidē Plau. in Pſeud. *Sūt, quæ te volumus percōtari: quæ quaſi per nebulam noſmet ſcimus, atque audiuimus.* VT TIBI SIT LEVIOR FILIVS.] vt tibi leuetur filius. ATQVE HIC GRAVIOR SERVOS] & hic ſeruus, nēpe Stalagmus, iiſdē cōpedibus ſit grauior: id eſt, grauetur, & oneretur. CERTVM EST PRINCIPIO ID PRAEVORTIER.] ſtat ſententia primùm omnūl id facere, vt filius meus cōpedibus leuetur, & Stalagmus iiſdem vrgeatur & conſtringatur. CVI PECVLII NIHIL EST, RECTE F.] locatus ſeruus etiam in malis, mihi inquit, qui peculij nullum habeo, quid dederis, rectè feceris. vel ſic, faciens tu id, quod dicis, id eſt, dās mihi aliquid, quod alij ademptū ſit, mihi nullum peculium habenti, benefeceris. ego priorem explicationem magis probo: neque tamen hanc poſteriorem damno, ſi cui fortè ea magis arrideat.

GREX.

SPectatores ad pudicos mores facta hæc fabula eſt.
Neque in hac ſubagitationes ſunt, neque vlla amatio.